

UNIVERSITÉ DE COPENHAGUE

**CAHIERS
DE
L'INSTITUT DU MOYEN-ÂGE GREC ET LATIN**

92

Saxo Institute

2023

William of Conches on *Priscian Minor*: A Preliminary Edition

Karin Margareta Fredborg

Introduction

The text below was originally meant for limited circulation, just providing transcriptions of that part of William's Priscian commentaries that corresponded to my work on the *Glosulae* commentary on Priscian, *Institutiones Grammaticae*, particularly Books 11–16, and on the edition of the *Priscian Minor* commentary, *Glosa Victorina*. Eventually, it covered all of William's *Priscian Minor* commentary, but in the present form it has no pretension of being a critical edition, and will be completely superseded, hopefully soon, by the much needed, fully critical edition of all of William's Priscian commentaries in *Opera Omnia* that is announced on Brepols's homepage.¹

William of Conches is well known as a grammarian in the wide sense of the word, who wrote linguistic commentaries on Priscian, as well as exegetical literary commentaries. To his exegetical oeuvre belong different types of work: three grammatico-philosophical commentaries, often in more than one version, one on Plato's *Timaeus* edited by E. Jauneau, another on Boethius' *De Consolatione Philosophiae* edited by

---

¹ My deepest thanks go to Sten Ebbesen for looking through the text and providing corrections and conjectures, and to Mary Sirridge on knotty sections of Priscian's treatment of possessives. Remaining errors are mine only.

L. Nauta,¹ and a still unedited one on Macrobius, *In Somnium Scipionis*. A gloss on the Roman poet Juvenal has also been ascribed to him. For a more general readership, he composed two philosophical treatises, one from his youth, *Philosophia Mundi*, and a later version of the same work, the *Dragmaticon*.²

William's commentaries on *Priscian Maior*, the first sixteen books of *Institutiones Grammaticae* (both early and late version), and on *Priscian Minor*, Books 17–18 (only late version), were brought to scholarly attention in the 1960s by E. Jeuneau³ and L. M. De Rijk,⁴ and since then these commentaries' grammatical and philosophical doctrines have been often discussed in modern scholarship. Only small portions of the text, unfortunately, have so far been edited from the two rather difficult manuscripts brought to light by Jeuneau. Most excerpts have come from the commentary on the *Priscian Maior (WCmai)*, from which we at least have the full academic introduction, *accessus*, to the late version,⁵ the

---

¹ E. A. Jeuneau, ed., *Guillelmi de Conchis Glosae super Platonem* CCCM 203 (Turnhout: Brepols, 2006), L. Nauta, ed., *Glosae super Boetium* CCCM 158 (Turnhout: Brepols, 1999).

² See the indispensable work on William of Conches collected in the volume by B. Obrist & I. Caiazza, eds., *Guillaume de Conches. Philosophie et science au XIIe siècle* (Firenze: SISMEL- edizioni del Galluzzo 2011), with bibliography.

³ E. Jeuneau, "Deux rédactions des gloses de Guillaume de Conches sur Priscien," *Recherches de théologie ancienne et médiévale* 27 (1960), pp. 212–247 (henceforth Jeuneau 1960), rpt. in *Lectio Philosophorum. Recherches sur l'École de Chartres* (Amsterdam: Hakkert, 1973), pp. 335–370. See also E. Jeuneau & S. Pelle, "A Fragment of an Anonymous Commentary on Priscian Inserted into a Manuscript of the *Glosae super Priscianum* of William of Conches," *Mediaeval Studies* 75 (2013), pp. 345–350 (henceforth Jeuneau & Pelle 2013).

⁴ L. M. De Rijk, *Logica Modernorum* II.1 (Assen: Van Gorcum, 1967) (henceforth De Rijk 1967), pp. 85–86 description of Ms Paris BnFr., Lat 15130, & excerpts pp. 221–228.

⁵ Jeuneau 1960, "Deux rédactions", pp. 243–247, rpt. *Lectio Philosophorum* pp. 366–370, translated in A. J. Minnis & A. B. Scott, *Medieval Literary Theory and Criticism c. 1100–c.1375* (Oxford: Clarendon, 1988), pp. 130–134.

section on ‘vox’ in Book 1,¹ the substantial sections on the word classes’ special properties (Prisc. II.18–21), and the signification of the noun (Prisc. II.22),² all of which will only take us as far as to the beginning of Priscian Book 2.

From the *Priscian Minor* commentary (*WCmin*), only extant in **P** = Ms Paris, Bibliothèque nationale de France, latin 15130, described below, even less has appeared in print.³ Hence this complete, but only preliminary edition below of this particular part of William’s *Priscian* commentaries, which, I hope, will offer new insight into William’s didactics and grammatical and philosophical tenets. The *Priscian Minor* commentary deals with important themes that had also been treated in his extensive *Priscian Maior* (*WCmai*) commentary (of at least double length in **P**), such as signification, range of reference, and inflections, that is the nature of

---

¹ I. Rosier, “Le commentaire des *Glosulae* et des *Glosae* de Guillaume de Conches sur le chapitre *De Voce* des *Institutiones Grammaticae* de Priscien,” *Cahiers de l’Institut grec et latin du Moyen-Âge* 63 (1993), pp. 131–144.

² For the noun, see De Rijk 1967, pp. 222–226 and K. M. Fredborg, “Some Notes on the Grammar of William of Conches,” *Cahiers de l’Institut grec et latin du Moyen-Âge* 37 (1981) (henceforth Fredborg 1981), pp. 30–39. For the properties of the verb, pronoun, participle and the minor word classes, Prisc.II.18–21, see Appendix I in K. M. Fredborg, “William of Conches and his Grammar,” (henceforth Fredborg 2011) in Obrist & Caiazzo, *Guillaume de Conches*, [pp. 329–376] at pp. 359–372. For Petrus Helias’ and William of Conches’ views on the major parts of speech, see Fredborg, “The Dependence of Petrus Helias’ *Summa super Priscianum* on William of Conches’ *Glose super Priscianum*,” *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 11 (1973), pp. 1–57, and C. H. Kneepkens, *Het ‘Iudicium constructionis’: Het Leerstuk de ‘Constructio’ in de 2de Helft van de 12de Eeuw* 1–4 (Nijmegen: Ingenium Publishers, 1987), vol. 1 (Kneepkens only quotes from the manuscript **P**).

³ For a comprehensive study of William’s grammar, see Fredborg 2011; on William’s views on syntactic government, see C. H. Kneepkens, “Master Guido and his View on Government: On Twelfth Century Linguistic Thought,” *Vivarium* 14:2 (1978), pp. 130–132. On sentence structure, see K. M. Fredborg, “Medieval Commentators on the Notion of ‘persona agentis’ in Priscian’s Syntactic Theories,” *Historiographia linguistica* 41:2/3 (2014), pp. 219–246.

gender, case, number / countability, moods and tense of the individual Latin word classes. In fact, particularly the first part of *Priscian Minor*, Book 17, displays a very broad range of general linguistic issues that developed into the medieval ‘speculative grammar’ of the thirteenth and fourteenth centuries at university level. In comparison, Book 18 offers more direct, even practical help on Latin syntax, where William explains the main set of classical and medieval rules for that.

Intention and Scope

William’s quite long, lemmatic *Priscian Minor* commentary was never a students’ book, but written as a teaching instruction for other grammar teachers:

(P fol. 106va (*in Prisc.* XVII.63, *GL* III p. 145.15) de significatione nominum et nominatione et quomodo est intelligendum: ‘Proprium est nominis significare substantiam et qualitatem’ (citing *Prisc.* II.18, *GL* II p. 55.6), nostras *Glosulas de Magno Prisciano* considera et secundum illas de illis in hoc loco doce.

This is also clear from William’s frequent use of other didactic phrases, again in the imperative form ‘explain here, offer subdistinctions’ (*expone, determina*), where the *expositio* covers detailed doctrinal explanations of the Priscianic text and structure of that,¹ and the *determinatio* offers further logical or semantic elucidations of a given passage.²

---

¹ Cf. A. Grondeux & I. Rosier-Catach, eds., *Priscien lu par Guillaume de Champeaux et son école. Les Notae Dunelmenses (Durham, D.C. L., C. IV.28)*, *Studia Artistarum* 43.1–2 (Turnhout: Brepols, 2017), vol II: p. 509.2984 (*Prisc.* XVII.78, *GL* III p. 152.13–14): *Cum duplicata substantiae demonstratio, id est significatio. Ita enim exponendum est secundum sententiam illam M. G. qui dicit ...; ibidem* p. 323.779 (*Prisc.* VIII.88, *GL* II p. 440.15–16): *quidam ita determinant...*

² Cf. Kneepkens 1978, p. 127.

This second version of William's *Priscian* commentary, from his 'old age' (late 1140s), was an expansion and a correction of the commentary of his 'youth', that had dealt with the first sixteen books of Priscian's *Institutiones Grammaticae*, on pronunciation and word class grammar. From frequent crossreferences (*quaere, legat*) back to the *Priscian Maior* commentary, it is clear that he wanted his readers to have access to both,¹ as here in the beginning of the revised version (and often elsewhere):

P fol. 1ra: <Q>oniam in humanis inventionibus nihil ex omni parte posse esse perfectum, teste Prisciano, cognoscimus, non est incongruum si quod iuvenes semiplenum scripsimus (scisimus **P**), senes corrigimus. In antiquis enim scientia et in senibus viget prudentia. *Glosulas* igitur *nostras de Orthographia* quas in iuventute semiplenas scripsimus, in nostra senectute corrigere aggressi sumus. Non igitur novi operis hic quaeratur compositio, sed in additione prae(ter)missorum et recisione superfluum veteris correptio.

P fol. 107ra–b in *Prisc.* XVII.63, *GL* III p. 146.8 *Inde* [...] Hic ergo loquitur Priscianus de vocali genere, non de reali; sed quid sit utrumque, si quis plene scire desiderat, nostras | *Glosulas de Prisciano Magno* legat.² Multa enim quae ibi scripta sunt, vel omnino hic praeterimus, vel breviter tangimus, unde has sine illis semiplenas praedicimus.

Both versions focus on definition of grammatical concepts and on usage including the important Latin standard of classical poetry and Ciceronian prose, an approach which is less evident in contemporary or earlier medieval Priscian commentaries, the twelfth-century (unedited),

¹ William hoped that he also in the early version — *Deo annuente vitam* — might reach the *Minor*, since he on several occasions mentioned details to be further explained in *libro Constructionum / in Constructionibus*, Ms **M** Firenze, Biblioteca med.-laur., San Marco 310, fols. 37va, 50va, 52ra, 54ra, 57ra^{bis}, 57va, 74va.

² viz. *WCmai* **M** fol. 41ra–b, **P** fol. 45rb–va, *ad Prisc.* V.1, *GL* II, p. 141, in Fredborg 1973, p. 3.

anonymous *Glosulae* (*GPma* & *GPmi*) and the (recently edited) *Notae Dunelmenses* I–V that instead made frequent comparisons with dialectical interpretations and objections, an attitude which William openly criticized and deliberately avoided.¹ Another didactic difference is William’s concern about figurative speech, where he based himself on Isidore’s treatment of the grammatical figures and the *Barbarismus*, Book 3 of Donatus’ *Ars Maior*.

E. Jeauneau has described in fine detail the differences between the youth and the revised version, including indications of the lacunas and authorities mentioned in each manuscript holding the *Priscian Maior* commentary. The extant *Priscian Minor* commentary is fortunately complete, but William omits, as most medieval grammarians do, the last hundred pages in the end of *Institutiones Grammaticae* XVIII.157–307 that narrowly concern grammatical examples from Greek, and strict comparisons between Latin and Attic Greek idiom, the so-called *Atticismus* section.

Predecessors

William referred frequently to the opinions of contemporary grammarians, but quoted only the classical authorities by name, Donatus, Servius, Isidorus, Cassiodorus, and the philosophers Boethius and Aristotle.² Contemporaries were mentioned by the usual anonymous ‘quidam’, ‘alii’, occasionally ‘moderni’, or even scolded as ‘garciones’, but very rarely so

---

¹ Cf. below **P** fol. 96va *ad Prisc.* XVII.25, *GL* III p. 123.13: Sed quia hoc plus pertinet ad dialecticam quam ad grammaticam, ad expositionem litterae transeamus.

² The *Priscian Maior* commentary has a broader range of quotations, cf. Jeauneau 1960, pp. 227–228., rpt. pp. 350–351. For William’s dependence on Aristotle and Boethius, see the indispensable analysis by De Rijk 1967 and the detailed study by J. Brumberg-Chaumont, “Grammaire et logique du nom d’après les *Gloses sur Priscien* de Guillaume de Conches,” in Obrist & Caiazza, pp. 377–465.

by name¹ — quite an opposite attitude than one can find in the *Notae Dunelmenses* with its frequent references to the ‘M{aster} G(uillelmus)’ and many other named masters.

If we want to trace from a diachronic point of view, William of Conches’s position in the twelfth century, he appears, unfortunately, not to have been particularly in line with the *Notae Dunelmenses*, nor strongly focused on the interesting versions of the *Glosulae in Priscianum*, which were doctrinally affiliated with Abelard’s doctrines and those of his master, William of Champeaux, and therefore often discussed in modern scholarship.² However, William severely criticized their *quaestiuncula* method of dialectical inquiry, and deplored his contemporaries’ lack of interest in the Latin *auctores*. Doctrinally, William was strongly interested in both semantics and functional analysis of the different word classes and their individual similarities and differences, which I shall not go into here, as I have discussed that in detail elsewhere.³ However, scholars keen on twelfth- and thirteenth-century linguistic terminology will find a very precise use of such notions as *causa inventionis*, *officium*, *significare* vs. *nominare* and *pronominare*, and even an early use of *constructibile*, a key syntactic term in the thirteenth century.

Occasionally however, William echoes discussions also retrievable in the recently edited *Glosa Victorina* (on the beginning of *Priscian Minor*

---

¹ Masters mentioned by name are Stephanus, Ansellus, see Jeuneau 1960, p. 227, rpt. p. 350, whereas Jeuneau & Pelle 2013, p. 348 point to master Anselmus contrasted with master G. (at P fol. 82ra 3 lines from bottom).

² Cf. K. M. Fredborg, “*Tractatus Glosarum Prisciani* in Ms Vat. Lat. 1486,” *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 21 (1977), pp. 21–44; I. Rosier-Catach, ed., *Arts du langage et théologie aux confins des XIe-XIIe siècle. Textes, maîtres, débats*. *Studia artistarum* 26 (Turnhout: Brepols, 2011).

³ Fredborg 2011.

XVII.1–32)¹ which belongs to the tradition of the (yet undedited) *Glosulae in Priscianum*.² Parallels with these texts are indicated in the notes. They cover a great variety of topics, spanning from refined logico-semantic analysis on the one side, and on the other, how to deal with simple textual variants in Priscian’s text, e.g. choosing between reading ‘*confirmatio*’ or ‘*conformatio*’, at Priscian XVII.19.³

Influences

Despite the few extant manuscripts, William’s indirect influence was considerable, since his most immediate follower was Petrus Helias whose *Summa super Priscianum* became the standard grammar for the whole Middle Ages and used even in vernacular grammars. In his own time, William was cited in the important school of Ralph of Beauvais, and by two anonymous masters, the one being the Anonymus “Promisimus” from Ralph’s school who wrote a *Priscian Maior* commentary,⁴ the other an

---

¹ *Glosa Victorina super Partem Prisciani De Constructione* (ms. Paris, Bibliothèque de l’Arsenal 910), ed. K. M. Fredborg with the collaboration of A. Grondeux & I. Rosier-Catach, *Studia Artistarum* 27 (Turnhout: Brepols, 2011).

² Cf. Fredborg 2011, pp. 335–337, 340, 345–356, and Fredborg, “Notes on the *Glosulae* and its Reception by William of Conches and Petrus Helias,” in I. Rosier-Catach, *Arts du langage et théologie*, pp. 453–483. For the planned edition of the *Glosulae* (starting with the *Priscian Maior* commentary), see A. Grondeux & I. Rosier Catach, “William of Champeaux (c.1070–1121), the *Glosulae* on Priscian and the *Notae Dunelmenses*”, *Historiographia Linguistica* 44:2–3 (2017), 306–330.

³ *WCmin*, below **P** fol. 93vb, in *Prisc.* XVII.19, *GL* III p. 119.17, see A. Hicks, “Editing the *Glosulae super Prisciani Librum constructionum* of William of Conches,” in *Ars edendi. Workshop Proceedings 2010 collection*, <https://tspace.library.utoronto.ca/handle/1807/32031>, [pp. 1–13] at pp. 10–11; Hicks, “Reading Texts within Texts: The Special Case of Lemmata,” in C. Lechtermann & M. Stock, eds., *Commenting and Commentary as an Interpretive Mode in Medieval and Early Modern Europe*, <https://glossator.org>. *Glossator: Practice and Theory of the Commentary* 12 (2020), [pp. 69–92] at pp. 88–91.

⁴ Anonymus “Promisimus” in K. M. Fredborg, “‘*Promisimus*’: An Edition”, *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 70 (1999), pp. 81–228.

author of the *Priscian Minor* commentary ‘Licet multi in arte’ in Ms Oxford, Bodl. Libr. Canon misc. 281, fols. 1r–73r (*In Prisc.* XVII.1–XVIII.52). Because of want of modern editions, William’s grammar is till now best known through L. Reilly’s 1993 edition of Petrus Helias’s grammar, which usefully lists the frequent parallels with William’s *Priscian Maior* and *Minor* commentary.¹ As far as I know, other late twelfth-century Priscian commentators no longer recognized William of Conches’ grammatical ideas, for instance the Porretan Grammar from the 1180s.²

The Manuscript P

The Parisian Ms Bibliothèque National de France, Latin 15130, s. XIII¹, **P**, 137 folios, is written in two columns of c. 48 lines. It once belonged to the monastery library of St. Victor. Ch. Thurot’s rarely read, but important brief description of **P** includes a shelfmark that looks like a reference to St. Victor (S.V.930), but the manuscript itself only has the number 1217 written in the right hand margin of fol. 1r.³ However, the manuscript Paris, latin 15130 is not mentioned in the 1415 St. Victor catalogue by Grandrue.⁴

---

¹ L. Reilly, ed., *Petrus Helias, Summa super Priscianum* 2 vols. Studies and Texts 113 (Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1993).

² *Glosule Porretane super minorem*, ed. K. M. Fredborg & C. H. Kneepkens, *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 57 (1988), pp. 11–67.

³ Cf. the detailed description of E. Jeuneau 1960, p. 213, rpt p. 336. **P** was first described in L. Delisle, *Inventaire des manuscrits de l’abbaye de Saint-Victor conservés à la Bibliothèque impériale sous les numéros 14232–15175* (Paris, 1869), p. 75. However, Delisle’s contemporary Ch. Thurot, *Extraits de Divers Manuscrits Latins pour servir à l’histoire des doctrines grammaticales au Moyen Age* (Paris, 1869), pp. 52–53, refers to an old shelfmark S.V. 930 as if that were its signature at St. Victor. Thurot was the first to mention the important doctrinal parallels between **P** and Petrus Helias, but his description was neither used by Jeuneau 1960, De Rijk 1967, p. 85, nor myself in 1973.

⁴ G. Ouy & V. Gerz-von-Buren, *Le catalogue de la bibliothèque de l’abbaye de Saint-Victor de Paris de Grandrue 1514* (Paris: CNRS, 1983), where it should have appeared at p. 114.

P is written in a clear early thirteenth-century hand in the first (often lacunose) section on *Priscian Maior* — a second contemporary hand fills in fols 18rb⁹–23vb⁴¹ and fols 24ra³⁰–25vb³¹, but separated by blank pages 23vb—the first 29 lines of 24ra, and again at the end of fol. 25v and all of fol. 26. Thereafter, the first hand takes over again, from fol. 27ra onwards and continues to the very end fol. 137va. So the first hand has copied all of the commentary on *Priscian Minor*, fols. 85ra–137vb, which is complete.

Some major lacunas were listed for the *Priscian Maior* commentary in both versions, by Jeauneau.¹ De Rijk's published extracts have been of paramount doctrinal importance, whereas Jeauneau's descriptions of William's teaching method and stylistic evaluations are still important.²

The exemplar in front of the copyist of **P** of the *Priscian Minor* commentary must have been difficult / only partially illegible, to judge from his frequent, running interlinear and marginal corrections (important ones are noted in the *apparatus criticus*). The worst problems are caused by the lemmata, that is the initial citations from Priscian's text, since in **P** they are so heavily abbreviated, and the sequences of abbreviated words are not following Priscian's word order, but are everywhere rearranged according to William's ideas of an underlying 'natural word order', as described below. So, while we wait for the full critical edition in William's *Opera Omnia*, I have in this only preliminary edition often felt compelled to a very ruthless return to what is / may be comparable (or retrievable) in Hertz's text of Priscian, to make sense of few / single letters identifying words in Priscian, sometimes (but not always) separated by a full stop. I hope the reader will be tolerant with me on this score, since it is only from a complete critical edition of both *Maior* and *Minor* commentary that one

---

¹ Jeauneau 1960, pp. 213–214, rpt. pp. 336–337.

² Cf. De Rijk 1967, pp. 221–231. A full critical edition is announced by Jeauneau & Pelle 2013 and A. Hicks and others on the website for *Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis*, *Guillelmi de Conches Opera Omnia*, Brepols.

may be able to gauge how William exactly wanted the Priscianic lemmata to be understood.

Edition: Word Order, Punctuation and Orthography

William's word order in citations from Priscian — both in the initial lemmata and citations in the part of the exegesis called *littera* — is deliberately different from the Priscian's own, as we have it in M. Hertz's edition in H. Keil, *Grammatici Latini* vols. II and III (Leipzig: Teubner, 1855–1858). The scribe of **P** underlined the lemmata, whereas I have rendered the lemmata in italics.

According to William, to be a good commentator (*ad expositionem auctorum*) one should rearrange the author's word order according to 'the natural word order' (*ordo naturalis*) so that the subject of the sentence is put first, then comes the verb, followed by a direct object /indirect object or adverbial phrases, according to these explanations:¹

P fol. 86ra (*in Prisc. XVII.2, GL III p. 108*): *ad expositionem auctorum [...] naturalis ordo exigit nominativum praeponi in oratione, verbum sequi, deinde obliquum casum, adverbium verbo adhaerere et similia.*

This procedure is due to the grammarian's duty to teach grammar properly (*secundum huius artis rationem*) and clarify the Priscianic views of a true underlying structure of the sentence (lemmata below in italics) compared with the content of what is said:

P fol. 121ra (*in Prisc. XVII.135, GL III p. 176.6*): *Necesse enim etc. [...] et exigit naturalis ordo quod nominativus prius ponatur, obliquus ultimus, verbum in medio. Et nota hoc esse dictum de verbis actum significantibus et personalibus. Falleret enim in aliis. Continuatio. Merito pono nominativos cum obliquis in eadem oratione, quia est necesse secundum huius artis*

---

¹ On William's and other exegetes' ideas on word order, see S. Reynolds, *Medieval Reading* (Cambridge: Cambridge U.P., 1996), especially pp. 114–115.

rationem *obliquos referri ad nominativos* id est in oratione poni cum illis verbis *interpositis* id est (inter) nominativum et obliquum positis naturali ordine. Licet tamen ordinem mutare verbis, inquam, *reddentibus passionem ad obliquos*, quia actus verbi transit in rem obliquorum, *actum ad nominativos*, quia res nominativi agit actum verbi. Et est summa. Cum verbum ponitur inter nominativum et obliquum, nominativus designat personam agentem, obliquus patientem, ut in sequentibus exemplis: ‘*Caesar infecit Pompeium*’, ‘*ego te diligo*’. Sed si verbum interpositum sit passivum, obliquus designat personam agentem, nominativus patientem.

Punctuation

I employ a modern punctuation, not necessarily that of **P**.

Orthography

In order to facilitate comprehension of a long medieval text, full of poetical examples and technical terminology in the Aristotelian, Priscianic and Boethian tradition, the Latin has to a large extent been standardized so that unfamiliar words can be looked up in a dictionary, which uses classical Latin orthography (CL) such as <https://logeionuchicago.edu>, avoiding the manuscript’s many medievalisms, often of the type LMS = late medieval standard.

In comparison, the most recent modern editions of other medieval Priscian commentaries, the *Notae Dunelmenses* (c.1110) and the (slightly earlier) *Glosa Victorina* also use a standardized classical orthography. However, medieval spelling has commonly been used in editions and excerpts of William’s successors, Petrus Helias, and the Anonymus “Promisimus” (c. 1180s) from the school of Ralph of Beauvais – and in the citations and excerpts from William’s grammar by De Rijk, Kneepkens and many other modern scholars. Another reason for not keeping the medieval orthography is that William unfortunately in his large oeuvre has left no autograph to guide us towards a univocal understanding of his preferred orthography.

Below, are adopted the following conventions of a standardized and classicizing orthography sometimes used in *Cahiers de l'Institut du Moyen-Age Grec et Latin* since 1999¹ — with the following clarification of details.

Standardizations - spelling by P

Notation used in the list immediately below: “x = y” corresponds to: **P** spelled x, where I as editor standardize and use y.

I have in this edition used the digraphs **ae** and **oe**, where **P** always used **e**, never *e caudata* (**e** with a subscript virgula). However, **P**'s choice diverges here from that of William of Conches himself, who discussed² *e caudata* and clearly distinguished between the written forms of *e purum* and of the *e caudata* used for the diphthongs **ae** or **oe**, **P** fol. 88ra below, where the text is actually written without any virgula:

Sed ‘a’ et ‘e’ unum solum habent, unde in eadem syllaba non possunt simul pronuntiari. Sed quamvis una pronuntiatur sola, tamen debet utraque scribi; propter imperitos, qui volunt quicquid vident scriptum pronuntiare, instituerunt moderni ut illa sola quae ibi habet sonum scribatur, sed tamen ei virgula quae sit diphthongi nota subscribatur. Causa diphthongorum triplex est, causa euphoniae ut ‘musae’ pro ‘musuae’, compositio ut ‘caelum’ quod est compositum a ‘casa’ et ‘elios’ quod est ‘sol’, vel differentia ut ‘quaeror’ passivum a deponenti (‘queror’) discernatur.

Nor did **P** distinguish between the letters **u** and **v**.

¹ S. Ebbesen, “Anonymus D’Orvillensis’ Commentary on Aristotle’s Categories,” *Cahiers de l'Institut du Moyen-Age Grec et Latin* 70 (1999), pp. 229–423, especially pp. 247–249.

² Cf. E. A. Jeuneau, ed., *Guillelmi de Conchis Glosae super Platonem* CCCM 203 (Turnhout: Brepols, 2006) p. CIII; Hicks, “Editing the *Glosulae super Prisciani Librum constructionum* of William of Conches,” p. 3.

Simplifications of double consonants are not uncommon, e.g. **P** had ‘gramamatica’ where I write ‘grammatica’, and (occasionally) ‘litera’ where I write ‘littera’.

Duplication of consonants abounds in **P** as the scribe’s (occasional) use of ‘opportere’ for ‘oportere’, ‘transsitiva’ for ‘transitiva’. William consistently to judge from this and other works, and, with him, the scribe of **P** wrote ‘glosa’, ‘glosare’, and ‘glosulae’ (LMS) which I have kept as a working title for his work, instead of the late classical ‘glossa, glossare, glossulae’.¹

P wrote *c* (instead of *t*) before *i* + the vowels *a e u o*, as in ‘tercia’ for ‘tertia’, ‘accidcencia’ for ‘accidentia’, ‘consequcencia’ for ‘consequentia’ (occasionally), ‘paciens’ for ‘patiens’, ‘lacius’ for ‘latius’, ‘competcius’ for ‘competentius’, ‘Terenccius’ for ‘Terentius’ (occasionally), ‘viccium’ for ‘vitium’, ‘acccio’ for ‘actio’ etc. where I have standardized to *t* before *i* + these vowels *a e u o*.

I have further kept **P**’s ‘intelligere’ for ‘intellegere’.

Greek

Only occasionally, **P** added a superfluous *h* or omitted an *h* in Latin words, while for Greek terms and Greek proper names the scribe rather often (but not consistently) added an unnecessary *h*, or misplaced an *h* (a common medieval hyperperfectionism in order to make the word look more ‘authentically’ Greek) (LMS), ‘anhanaclasta’, ‘cathegorica’, ‘rehthorica’,

---

¹ I have chosen the title ‘glosulae’ rather than ‘commentum’ for this preliminary edition (Jeauneau & Pelle 2013 wanted ‘Glosae’ for a critical *Priscian Minor* edition), because William distinguishes between the glosa and commentum thus: A ‘commentum’ only covers the *sententia*, whereas a ‘glosa’ covers both the teacher’s exegesis of *sententia* of a section of Priscian and then the *littera*. Cf. *WCmai*, **P** fol. 2rb, in Jeauneau 1960, pp. 223–224, rpt.346–347: ... et dicitur commentum liber alterius expositorius qui sentencie serviens non curat de littera. Qui differt a glosa. Glosa enim et sentenciam et litteram sic debet exponere quod *lingua magistri videatur presens hoc docere*. Unde et glosa dicitur. Glosa lingua interpretatur.

‘methathesis’, ‘etheroclinia’, ‘Pitagoras’ or ‘Aristarcus’, for ‘antanaclasta’, ‘categorica’, ‘rhetorica’, ‘metathesis’, ‘heteroclinia’, ‘Pythagoras’ or ‘Aristarchus’ etc. William himself did not understand Greek, generally avoided citing Greek words, and he repeatedly claimed ignorance of the finer Greek grammatical details pointed out by Priscian, e.g.:

P fol. 134rb, in *Prisc.* XVIII.81, *GL* III p. 242.8: *Demosthenes*. Ut ille Graecus auctor protulit optativum cum ‘ey’, sed in quo sensu nescio.

In a few cases **P** tried to write Greek letters without any breathings and accents, as in the Greek for ‘who’, ‘oc’, which I transliterate as ‘os’. This use of quasi-Greek spelling is part and parcel of medieval grammar, for instance William (and many others) used a special name for the last hundred pages of *Priscian Minor* Book 18, calling it “*Atticismus* = The Attic section”, because it described an Attic purism adopted by certain Roman authors such as Cicero. William, below **P** fol. 127va: ‘...ad ultimum ponit *Athacismos*, scilicet ea in quibus Latini Atticos imitantur’ – a section not treated in medieval glosses and commentary.

Priscian (6th century CE) had based his Latin grammar on the Greek grammatical ideas of Apollonius Dyscolus (2nd century CE), and referred throughout the *Institutiones Grammaticae* to Greek usage and Greek grammatical terminology, which then in later, medieval commentaries, as in **P**, occasionally survive in a special transliterated form, but always without breathings and accents.

P normally transliterated Greek characters and offers a very commonly found confusion of the letters *tau* and *theta*, *omicron* / *omega*, *ypsilon* with suprascript dot / *iota*, an imitation of a Greek *sigma* shaped like a ‘c’, and a confusion of *epsilon* / *eta*. As is normal in medieval grammatical texts, uncial *alpha* was from early times also misread as *lambda*, so the technical name for the special Greek tense ‘*aoriston*’ thus became standardized as ‘*loriston*’, the pronoun ‘*o autos*’ (‘himself’) in **P** occasionally became ‘*olitos*’ / ‘*olytos*’ as well as ‘*o aytos*’ or ‘*o autos*’.

These age-old fossilised, quasi-Greek terms are kept in the edition, in company with the standardized common technical terms ('diathesisin'), proper names, and loanwords ('categorica').

P's idiosyncratic rendering of the names of the grammatical figures of speech are left unchanged in the form found in **P**, but where necessary explained in the notes, from which it is also clear that he used Donatus or Isidore's *Etymologiae* to guide him. In William's time there existed several list of figures in a variety of spellings.¹

P vs. classicized forms here used instead of commonly found medieval spellings (Late Medieval Standard or LMS)

P has: where I use a classical form cited in most dictionaries:

habundare	= abundare (CL)
actor (frequently) (LMS)	= auctor (CL)
con (not rarely)	= cum
confondere	= confundere (CL)
dicerno (rarely) (LMS)	= discerno (CL)
di-	= de- as in diffinitio, -us, -e
ditongus (LMS)	= diphthongus (CL)
ethimologia (LMS)	= etymologia (CL)
expletiva (LMS)	= expletiva (CL)
fundamentum, fond-	= fundamentum, fund- (CL)
imo (only occasionally)	= immo (CL)
michi (LMS)	= mihi (CL)
nichil (LMS)	= nihil (CL)
oblicus (occasionally) (LMS)	= obliquus (CL)
oppositus (LMS)	= oppositus (CL)
potius, lacius, -cius (LMS)	= potius, latius, -tius (CL)

---

¹ Cf. A. Grondeux, "Teaching and Learning Lists of Figures in the Middle Ages," *New Medieval Literatures* 11 (2009), pp. 133–158.

senper (very common)	= semper (CL)
set (very rare) (LMS)	= sed (CL)
sillaba (LMS)	= syllaba (CL)
sin-, sil-	alternate with syn-, syl-

Bibliography

Abbreviations

CIMAGL = *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin*

Primary literature

- Anonymus “Promisimus,” in K. M. Fredborg, ed., “The Promisimus,” *CIMAGL* 70 (1999), pp. 81–228
- Boethius, *In librum Aristotelis Peri ermeneias* I–II ed. K. Meiser (Leipzig: Teubner 1877–80)
- Donatus, *Ars Grammatica*, in *Grammatici Latini*, ed. H. Keil, *Grammatici Latini* IV, ed. H. Keil (Leipzig: Teubner, 1864)
- Garlandus Compotista, *Dialectica*, ed. L. M. De Rijk (Assen: Van Gorcum, 1959)
- Glosa Victorina super Partem Prisciani De Constructione* (ms. Paris, *Bibliothèque de l’Arsenal* 910) edited by K. M. Fredborg with the collaboration of A. Grondeux & I. Rosier-Catach. *Studia Artistarum* 27 (Turnhout: Brepols, 2011)
- Guillaume de Conches, *Glosae super Platonem*, ed. E. Jeauneau. *Textes philosophiques du Moyen Âge* 13 (Paris: Vrin, 1965)
- Guillielmi de Conchis, *Glosae super Platonem*, ed. E. A. Jeauneau, 2nd edition, CCCM 203 (Turnhout: Brepols, 2006)
- Notae Dunelmenses* = A. Grondeux & I. Rosier-Catach, eds., *Priscien lu par Guillaume de Champeaux et son école. Les Notae Dunelmenses* (*Durham, D.C.L., C. IV.29*) 2 vols. *Studia Artistarum* 43.1–2 (Turnhout: Brepols, 2017), vol. I Introduction, vol. II Édition critique
- Petrus Helias, *Summa super Priscianum*, ed. L. Reilly. *PIMS Studies & Texts* 113 (Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1993)
- Priscianus, *Institutiones Grammaticae* I–XVIII, ed. M. Hertz in *Grammatici Latini* II–III, ed. H. Keil (Leipzig: Teubner, 1855–1858)
- Ralph of Beauvais, *Glose super Donatum*, ed. C. H. Kneepkens (Nijmegen: Ingenium Publishers, 1982)

Secondary literature

- I. Caiazzo, “Manegold, *modernorum magister magistrorum*,” in *Arts du langage et théologie aux confins des XIe-XIIe siècles. Textes, maîtres, débats*, ed. I. Rosier-Catach. *Studia Artistarum* 26 (Turnhout: Brepols, 2011), pp. 317–349
- L. M. De Rijk, *Logica Modernorum. A Contribution to the History of Early Terminist Logic I–II.2* (Assen: van Gorcum, 1967)
- K. M. Fredborg, “The Dependence of Petrus Helias’ *Summa super Priscianum* on William of Conches’ *Glose super Priscianum*,” *CIMAGL* 11 (1973), pp. 1–57
- K. M. Fredborg, “Some notes on the Grammar of Wiliam of Conches,” *CIMAGL* 37 (1981), pp. 21–41
- K. M. Fredborg, “William of Conches and his Grammar,” in B. Obrist & I. Caiazzo, eds. *Guillaume de Conches. Philosophie et science au XIIe siècle*. *Micrologus Library* (Firenze: SISMEL- edizioni del Galluzzo, 2011), pp. 329–376
- K. M. Fredborg, “Notes on the *Glosulae* and its reception by William of Conches and Petrus Helias,” in *Arts du langage et théologie aux confins des XIe-XIIe siècles. Textes, maîtres, débats*, ed. I. Rosier-Catach. *Studia Artistarum* 26 (Turnhout: Brepols, 2011), pp. 453–483
- A. Grondeux, “Teaching and Learning Lists of Figures in the Middle Ages,” *New Medieval Literatures* 11 (2009), pp. 133–158
- A. Grondeux & I. Rosier-Catach, “William of Champeaux (c.1070–1121), the *Glosulae* and the *Notae Dunelmenses*,” *Historiographia Linguistica* 44:2–3 (2017), pp. 306–330. DOI10.1075/hl.00006.gro
- A. Hicks, “Editing the *Glosulae* super Prisciani_Librum_Constructionum,” (2010) <https://tspace.library.utoronto.ca/handle/1807/32031>
- R. W. Hunt, “Studies on Priscian in the Eleventh and Twelfth Centuries I. Petrus Helias and his Predecessors,” *Medieval and Renaissance Studies* 1 (1941–1943), pp. 194–231, rpt. in Hunt, *The History of Grammar in the Middle Ages. Collected Papers*, ed. G. L. Bursill-

- Hall. Amsterdam Studies in the Theory and History of Linguistic Science III, Studies in the History of Linguistics 5 (Amsterdam: John Benjamins, 1980), pp. 1–38.
- E. Jeauneau, “Deux rédactions des gloses du Guillaume de Conches sur Priscien,” *Recherches de théologie ancienne et médiévale* 27 (1960), pp. 212–247, rpt. in Jeauneau, *Lectio Philosophorum. Recherches sur l'École de Chartres* (Amsterdam: Hakkert, 1973), pp. 335–370
- C. H. Kneepkens, “Master Guido and his View on Government: On Twelfth Century Linguistic Thought,” *Vivarium* 16:2 (1978), pp. 108–141
- C. H. Kneepkens, *Het Iudicium Constructionis. Het Leerstuk van de constructio in de 2de helft van de 12de eeuw, deel 1. Een verkennende en inleidende studie* (Nijmegen: Ingenium, 1987)
- C. H. Kneepkens, “‘Suppositio’ et ‘supponere’ in 12th-Century Grammar,” in *Gilbert de Poitiers et ses Contemporains. Aux origines de la Logica Modernorum. Actes du septième symposium européen d'histoire de la logique et de la sémantique médiévales, Poitiers 17-22 juin 1985*, ed. A. Jolivet & A. de Libera (Napoli: Bibliopolis, 1987), pp. 325–351
- C. H. Kneepkens, “Grammar and Semantics in the Twelfth Century: Petrus Helias and Gilbert de la Porrée on the Substantive Verb,” *The Winged Chariot: Collected Essays on Plato and Platonism in Honour of L. M. de Rijk*, ed. M. Kardoun & J. Spruyt. Brill Studies in Intellectual History 100 (Leiden: Brill, 2000), pp. 237–275
- B. Obrist & I. Caiazzo, eds., *Guillaume de Conches. Philosophie et science au XIIe siècle*. Micrologus Library (Firenze: SISMEL- edizioni del Galluzzo 2011)
- I. Rosier, “Trois acceptions du terme *substantia* chez Pierre Helie,” in *Gilbert de Poitiers et ses Contemporains. Aux origines de la Logica Modernorum. Actes du septième symposium européen d'histoire de la logique et de la sémantique médiévale, Poitiers 17-22 juin 1985*, eds., J. Jolivet & A. de Libera (Napoli: Bibliopolis, 1987), pp. 299–324

- I. Rosier, “Le commentaire des *Glosulae* et *Glosae* de Guillaume de Conches sur le chapitre *De voce* des *Institutiones grammaticae* de Priscian,” *CIMAGL* 63 (1993), pp. 115–144
- I. Rosier-Catach, ed., *Arts du langage et théologie aux confins des XIe-XIIe siècles. Textes, maîtres, débats*. *Studia Artistarum* 26 (Turnhout: Brepols, 2011)

Sigla

- De Rijk 1967 = *Logica Modernorum* II.1 (Assen:Van Gorcum, 1967)
- Donatus = *Donati Ars Grammatica*, ed. H. Keil, in H. Keil, *Grammatici Latini* IV (Leipzig: Teubner, 1864), pp. 361–402
- Fredborg 1973 = K. M. Fredborg, “The Dependence of Petrus Helias’ *Summa super Priscianum* on William of Conches’ *Glose super Priscianum*,” *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 11 (1973), pp. 1–57
- Fredborg 1981 = K. M. Fredborg, “Some Notes on the Grammar of William of Conches,” *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 37 (1981), pp. 21–41
- Fredborg 2011 = K. M. Fredborg, “William of Conches and his Grammar,” in: *Guillaume de Conches: Philosophie et science au XIIe siècle*, ed. B. Obrist et I. Caiazzo (Firenze: SISMEL Edizioni del Galuzzo, 2011), pp. 329–76
- Glosa Victorina* = *Glosa Victorina super partem Prisciani De Constructione* (ms. Paris, Bibliothèque de l’Arsenal 910), ed. K. M. Fredborg with the collaboration of A. Grondeux & I. Catach (Turnhout: Brepols, 2011) *Studia Artistarum* 27
- GPmi* = *Glosulae Prisciani Librorum* XVII.1–XVIII.12
- Hertz = *Prisciani, Institutionum Grammaticarum Libri* I–XVIII, ed. M. Hertz, in H. Keil, *Grammatici Latini* II–III (Leipzig: Teubner, 1855–58)
- Hicks 2010 = Andrew Hicks, “Editing the *Glosulae super Prisciani Librum constructionum* of William of Conches,” *Ars edendi. Workshop Proceedings* 2010 collection, <https://tspace.library.utoronto.ca/handle/1807/32031>
- Kneepkens 1978 = C. H. Kneepkens, “Master Guido and his View on Government: On Twelfth Century Linguistic Thought,” *Vivarium* 16:2 (1978), pp. 108–141.
- Notae Dunelmenses* = *Priscien lu par Guillaume de Champeaux et son école. Les Notae Dunelmenses* (Durham, D.C. L., C. IV.28), in A.

Grondeux & I. Rosier-Catach, eds., 2 vols. (Turnhout: Brepols, 2017),
vol. I Introduction, vol. II Text

PH = Petrus Helias, *Summa super Priscianum*, ed. L. Reilly (Toronto:
Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1993)

Prisc. = Priscianus, *Institutionum Grammaticarum Libri I–XVIII*, ed. M.
Hertz in H. Keil, *Grammatici Latini* II–III (Leipzig: Teubner, 1855–
58)

Servius, *In Donatum* ed. H. Keil, in *Grammatici Latini* IV (Leipzig:
Teubner, 1864)

WCmai = William of Conches, *Glosulae de Magno Prisciano*, Ms **M** =
Firenze, Bibl. med.-laur., San Marco 310 fols. 1ra–82vb, fragment in
Ms **L** = Oxford, Bodl. Libr., Laud lat. 67, fols. 15ra–19vb,

WCmin = *Glosae super Priscianum* Ms **P** = Paris, Bibl. nat. de France,
Latin 15130.

P *scriba s. XIII^l & manus corrigens eiusdem in scribendo*

\id est/ \suis/ id est vel suis *supra lineam vel in margine additum exstat*
<album> aliquod *velut album quod iam non videtur olim in codice extitisse*
vel etiam in plica pergameni latere censeo

... *litterae illegibiles*

[quoniam] *quoniam delendum censeo*

[...] = *aliqua omittenda censeo*

<***> *lacunam suspicor*

(?) *aliquid de lectione vocis praecedentis dubitari potest*

a.c. *ante correctionem*

add. *addidit*

del. *delevit*

om. *omisit*

p.c. *post correctionem*

in mg. *in margine*

s.l. *supra lineam*

⟨Glosulae Willelmi super Priscianum Minorem⟩
 ⟨De constructione dictionum⟩

- 5 | **85ra** | *Materia* artis grammaticae in his tribus, littera, syllaba et dictione, *utilitas* vero eiusdem \in/ ipsarum cognitione et earundem regulari coniunctione a perfectis grammaticis esse iudicatur. Unde Priscianus in primo volumine sui operis definitione et accidentibus¹ suis litterae cognitionem nobis tradit eiusdemque regularem coniunctionem subiungit.
- 10 In principio autem secundi quid sit syllaba definitione sua et suis accidentibus manifestat et earundem coniunctionem subiungit. In fine vero eiusdem et in omnibus, quae² usque ad Librum Constructionum sequuntur, proprietatibus, nominibus, definitionibus et accidentibus \suis/ dictiones distinguit. Quo pacto in duobus voluminibus earundem regularem
- 15 coniunctionem, quae a grammaticis constructio dicitur, perfecte exequitur. In quibus, licet alius sit modus agendi quam in superioribus, non est tamen alia materia. Sunt etenim in istis dictiones materia, de quibus sic agit ostendendo quae cui ad constitutionem perfectae orationis et quo modo adiungitur.
- 20 Quidam tamen dicunt quod in istis de perfecta oratione agitur³ inde quod constructionem \esse orationem putant, decepti quia Priscianus de constructione [et]/ et ordinatione dictionum se in eis tractaturum proponit⁴. Nos autem dicimus quod quemadmodum coniunctio domus

---

¹ accidentibus] accentibus *et sic saepius P*

² ante quae] quae *del. P*

³ Cf. *Notae Dunelmenses* I, p. 27.3–8: ⟨Materia⟩ Principalis materia Prisciani uidetur M. G. esse perfecta oratio, ut alibi secundum eum dictum est. Nam quod de littera, syllaba, dictione tractat quasi praeludium et praeparatio est ad cognitionem perfectae orationis. De qua in illa parte huius libri tractat quae solet uocari Priscianus De constructionibus, id est de perfecta oratione & *Glosa Victorina* p. 3.65–81.

⁴ Cf. the anonymous Priscian commentary “Promisimus” fol. 24va, in K. M. Fredborg, “The “Promisimus”,” *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 70 (1999), p. 114:

neque est pars domus neque est domus, ita constructio dictionum neque est pars orationis neque oratio.

Sed dicunt Priscianum nobis esse contrarium qui dicimus ipsum de dictionibus hic tractare, cum idem proponat de constructione dictionum —
5 quae secundum nos non est dictio — se tractaturum.

Contra hoc habemus geminam defensionem, unam qua non negamus Priscianum de dictione et alio agere, sed de oratione negamus. Vel, quod melius est, cum dicit se tractaturum de constructione dictionum unde et qualiter agat breviter comprehendit, ac si dicat¹: De dictionibus agam
10 illarum constructionem ostendendo. De constructione² \dictionum/ igitur agere est de dictionibus quodammodo tractare.

Quod autem hoc opus est de dictione et non de oratione sic probamus. Ubi ostendit coniunctionem litterarum ad constitutionem syllabae tractatus est de littera, non de syllaba. Similiter ubi ostendit coniunctionem
15 syllabarum tractatus est de syllaba, et non de dictione. Ergo ubi ostendit coniunctionem dictionum tractatus est de dictionibus, et non de oratione. Iterum, si de oratione ageret, illam ut tria de quibus agit definiret (et) divideret, quod minime facit. Non igitur de oratione sed propter orationem de constructione dictionum agit in hoc opere.

20 Sed dicent: Ubicumque Priscianus ponit exemplum alicuius constructionis, orationem solam in exemplo ponit. Quibus dicimus quod non ideo hoc facit quod constructio oratio sit, sed quia non nisi in oratione esse potest vel ostendi.

25 Agit igitur de tali materia tali modo hac utilitate, ut sciamus recte et sine soloecismo loqui. Ad quod intelligendum dicendum est quod in oratione tria incidunt, vitium, figura, ars³. Vitium est in oratione quotiens

---

Consuetudo huius actoris est duplicem cuilibet diffinito assignare diffinitionem, sicut faciet sillabe et dictioni.

¹ ac si dicat] a.s.d. *et sic saepissime P*

² post de constructione] e del. **P**

³ Cf. Isidorus, *Etymologiae* (henceforth Isid. *Etym.*) I.33.1.

contra praecepta huius artis dictiones sine omni ratione coniungimus, ut
 ‘urbem quam statuo’¹. Sed omne vitium quod fit in coniunctione dictionum
 soloecismus quasi mos vel cisma² illius civitatis, quae in confinio
 Latinorum et barbarorum sita corrupte | **85rb** | loquebatur, sic vocatur. Et
 5 sunt praeter illud in oratione rusticorum³ vitia quae ad constructionem⁴
 pertinent, de quibus hic nihil est dicendum. Ars vero est in oratione quando
 secundum regulas huius artis dictiones coniungimus. Figura est quando
 contra praecepta huius artis, non tamen absque omni ratione dictiones
 construuntur, ut ‘pars secant’ plurale singulari intransitive construitur⁵
 10 quod ars ista prohibet hac tamen ratione quod illud nomen quamvis
 singulare voce plurale est significatione. Sed quae differentia sit inter
 figurativam constructionem et figurativam locutionem, Deo annuente
 vitam, in sequentibus⁶ ostendemus.

Hoc igitur opus praedictum \vitium/ ab oratione excludit, artem
 15 ingerit, figuram patitur.

Si quis quaerat *cui parti philosophie supponatur liber iste*, vel dicimus
 nulli, quia grammatica non est de philosophia sed de eloquentia, quae esse

---

¹ Virg., *Aeneis* I.573

² cisma] Cf. Servius, *In Donatum*, GL IV, pp. 445.36–446.1: Soloecismus dictus est vel ex Graea etymologia, quasi ‘*soou logou aikismos*’ aut certe ideo quod Soloikoi venientes Athenas et male loquentes nomen ex se vitio dederunt.

³ rusticorum] ru. **P**

⁴ constructionem] constitutionem **P** *a.c.*

⁵ construitur] construuntur **P** *a.c.*, ‘pars secant’, cf. *Prisc.* XVII.156, GL III p. 184.7

⁶ Cf. *infra* **P** fol. 123ra ad *Prisc.* XVII.154, GL III p. 183.7: Et est figurativa constructio quando declinabiles dictiones sine transitione et reciprocatione in diversis accidentibus construuntur. Et nota quod aliud est figurativa locutio et aliud figurativa constructio, et invenitur una sine alia. Est autem figurativa constructio quam definimus, figurativa locutio est quando vox de sua propria significatione ad aliam refertur et est saepe propria constructio, ut ‘prata rident’. Saepe propria locutio et figurativa constructio est, ut ‘Socrates est animal’. Est enim masculinum iunctum cum neutro intransitive, sed utraque dictio manet in sua significatione propria.

diversa Tullius testatur¹. Vel dicimus quod logicae supponitur. Est enim de sermonibus, logos autem est sermo.

Titulus vero talis est: *Prisciani grammatici Constructionum Liber I incipit*. Ad cuius evidentiam quid est constructio et quare pluraliter dicitur
5 ‘Constructionum’ dicamus. Constructio igitur est regularis in compositione orationis dictionum coniunctio. Dicitur autem coniunctio quia nullum simplex est constructio. Sed quia est coniunctio litterarum et etiam syllabarum, quarum neutra est constructio, addit ‘dictionum’; sed quia \est dictionum/ coniunctio, tamen contra regulam² ut in soloecismo et
10 figura, addit ‘regularis’; sed quia est regularis coniunctio dictionum quarum verbum post nomen in tractando ponitur nec tamen est constructio, addit ‘in oratione’.

Constructionis vero duae sunt species: transitiva et intransitiva. Transitivae sunt duae species: altera in personis, altera in actu. Transitio in personis est quando in eadem oratione dictiones diversarum personarum ponuntur, ut ‘iste est servus Socratis’, aliam enim personam significat nominativus et aliam obliquus. Transitio est in actu quando actum unius in alium transire ostendimus ut ‘video Socratem’. Hic enim actus de prima transit in tertiam personam. Et sciendum quod transitio actus sine
15 transitione personarum esse non potest, sed transitio personarum sine transitione actus potest esse ut hic ‘sum filius Socratis’.

Transitionis in actu sunt duae species: altera simplex, altera composita. Simplex est quando unam personam vel plures agere in aliam vel in alias ostendimus, ut ‘diligo Socratem’. Compositae transitionis quae
25 retransitio dicitur quattuor sunt species: una qua una persona agit in aliam et ipsa in personam pertinentem ad se, ut ‘diligo illum qui docet meum filium’, (secunda ***). Tertia qua una persona agit in aliam propter se ut ‘rogo istum ut sim suus amicus’. Quarta qua agit in aliam pro sua

---

¹ Cic., *De inventione* I.1.1–4.5

² regulam] naturam P

possessione ut ‘rogo istum ut¹ [ut] meus filius discat ab eo’, quas omnes species in sequentibus notabimus.

Intransitivae sunt duae species: simplex et coniuncta. Simplex est quando vel solus nominativus vel solus obliquus cum verbo in eadem
5 persona coniungitur, quotquot sunt illi. Composita intransitio est quando nominativus et obliquus in eadem persona verbo adiunguntur ut ‘Socrates diligit se’ quae constructio dicitur reciproca. Est igitur reciproca species intransitivae, retransitiva transitivae, et sic omnis constructio est transitiva vel intransitiva.

10 Sed dicent constructionem quae habet nominativum cum verbo et obliquo in diversis personis nec tantum esse transitivam nec intransitivam ut ‘Socrates diligit Platonem’. Quibus dicimus quod omnis <constructio> quae habet duas dictiones | 85va | transitive coniunctas, etsi multas intransitive coniunctas habeat, transitiva est.

15 Iterum dicunt: Quare potius propter partem transitivam dicitur transitiva quam propter intransitivam intransitiva? Contra quod dicimus quod hoc nomen ‘intransitiva’ privativum² est, hoc nomen ‘transitiva’ non. Est autem privativorum³ natura totum contrarium negare, ut incorporeum est de quo nihil est corpus, sed nonprivativa non privant contrarium. Ut
20 quando dico ‘istud est corporeum’ aliquam eius partem esse incorpoream non nego. Potest enim aliquid esse corporeum et partem habere incorpoream, ut homo. Sic igitur intransitiva partem transitivam habere non potest, sed transitivam nihil prohibet habere intransitivam.

25 Tertio dicerent quod verbi et adverbii constructio quae saepe perfectam facit orationem, ut ‘lego bene’, neque transitiva neque intransitiva. Intransitiva non est, quia dictiones illae non sunt in eadem persona cum altera illarum⁴, id est adverbium, nullius est personae. Iterum

---

¹ *post ut] omnis del. P*

² *privativum] primitivum P a.c.*

³ *privativorum] primitivorum P a.c.*

⁴ *illarum] illate P a.c.*

transitiva non est, quia nec in actu nec in personis. Unde tertium membrum addunt dicentes¹ ‘constructionum alia est transitiva, alia intransitiva, alia neutra’, sub neutra constructione personalium et impersonalium dictionum comprehendentes. Priscianus tamen in tractatu praepositionis adverbia
 5 intransitive cum verbis construi dicit². Constructio igitur verbi et adverbii est intransitiva, non quia sint in eadem persona, sed quia \non/ sunt in diversis. Quandoquidem ergo has omnes constructiones³ docet Priscianus in hoc opere, iure pluraliter *Liber Constructionum* vocatur.

10 *⟨De prologo Prisciani⟩*

XVII.1, p. 107.24 *Quoniam in ante expositis*. Priscianus de constructione dictionum tractaturus, quoniam, etsi de eisdem tamen aliter et alia intentione hic quam in superioribus est locuturus, transitum quendam, in quo dicta dicendis⁴ breviter continuat⁵, praemittit, in quo prius ostendit de
 15 quibus et quem auctorem in superioribus imitando tractaverit, postea de quibus et quem auctorem imitando et \cur⁶/ in sequentibus sit tractaturus, in quibus docilem, benivolum, attentum lectorem reddit.

Littera sic legatur, ut quoniam (quae est causalis coniunctio) disseratur ita *sumus secuti auctoritatem* Apollonii, id est Apollonium propter
 20 auctoritatem suam *in libris ante expositis*, qui libri sunt *de partibus orationis* \quoniam in eis quae dictio quae pars sit orationis ostenditur, et *hoc in plerisque*. Non enim in omnibus, sed in maiore parte, ut ipse testatur, illum imitatur, et hoc fecimus *non praetermittentes*⁷/ imponentes *necessaria* id est utilia, *aliorum* ab Apollonio et ideo dixit in
 25 *plerisque, sive nostrorum* Latinorum, *sive Graecorum*. Etsi enim alias

---

¹ dicentes] discentes **P a.c.**

² *Prisc.* XIV.39, *GL* III p. 45.5

³ *post constructiones*] quas *del.* **P**

⁴ dicendis] dicentis **P**

⁵ continuat] continet **P**

⁶ cur] cum **P a.c.**

⁷ praetermittentes] intermittentes *Hertz praetermittentes rm apud Hertz*

habemus dictiones quam Graeci, in eis tamen eadem quae et illi in suis dictionibus habemus accidentia. In hoc removet Priscianus a se invidiam. In iisdem¹ enim multa, non quia non sint utilia, sed quia sunt alterius, non solum praetermittit sed etiam vituperat; et hoc faciendo addidimus ex
 5 nostra parte, *si nos² ipsi potuerimus quid* id est aliquid dictis *aliorum* addere, quod³ re vera potuimus. *Nunc quoque⁴*. Ostenso quos superius est imitatus, quos in hoc opere imitabitur subiungit ‘maxime’⁵, quoniam prius dimissum sic accipiatur. *Quoniam in ante expositis libris* hos auctores sumus secuti, *nunc in Libro Constructionum quoque*. Iustum enim
 10 est quos in proprietatibus dictionum est imitatus eosdem in constructionibus sequatur, cum secundum accidentia dictionum constructiones convenientes et inconvenientes iudicentur. *Tractando de ordinatione*. Sed quia est ordinatio dictionum in tractando⁶, cur nomen verbo, et | **85vb** | verbum ceteris partium praeponatur, de qua hic \non/ intendit, subiungit⁷: *sive* mavis dicere de *constructione dictionum*. Deinde Graecum nomen ut illam commendet subiungit: *quam* id est constructionem dictionum *Graeci*, parentes omnis doctrinae, *vocant* ‘*sintasin*’⁸ etc., ‘sin’ interpretatur con, ‘tasis’⁹ structio, inde ‘sintasis’¹⁰ dicitur constructio. *Sequentes vestigia [e] Apollonii non recusemus*
 20 *interponere* immo interponamus, *si quid etiam¹¹ congruum¹²* id est conveniens, *ex aliis* sive Graecis sive Latinis.

---

¹ in iisdem] irandus **P a.c.**

² nos] *om. Hertz*

³ quod] quam **P**

⁴ nunc quoque] nuncque **P**

⁵ maxime *Hertz*] modo **P**

⁶ in tractando] intrantando **P a.c.**

⁷ *post* subiungit] quam id est constructionem dictionum *del. P*

⁸ *sintasin*] *sineta. P a.c. sinta. P p.c.*

⁹ ‘tasis’] ‘stasis’ **P**

¹⁰ *sintasis*] *sinthasis P*

¹¹ *etiam*] in **P**

¹² *congruum*] *lemma non indicavit P*

XVII.2, p. 108.5 *In supra dictis igitur*. Ostenso quos auctores sit imitatus in superioribus et quos in sequentibus sit imitaturus, in quo tractatus iste ab illo differat subiungit, in hoc scilicet quod ibi quae dictiones quae pars sit orationis, hic vero qualiter in constructione perfectae orationis coniungere debeamus¹ dictiones ostendit. Non igitur, ut quidam aestimant, de diversis sed de eisdem aliter se tractaturum proponit. Continuatio: Quandoquidem in superioribus de partibus orationis tractavimus, igitur et de dictionibus, paria enim sunt esse dictionem et partem orationis. Et hoc est: *In superioribus voluminibus tractavimus de*
 5 *singulis vocibus dictionum* id est de singulis vocibus quae sunt dictiones, et est endiadis. *Ut ratio*² *earum dictionum poscebat* tractari de eis. Poscit etenim ratio ut quando de infinitis sumus tractaturi aliqua finita in quibus ea convenient accipiamus, ut sic de infinitis finite tractemus. Sic igitur Priscianus, quoniam dictiones de quibus tractabat erant infinitae, octo in
 10 quibus omnes comprehenduntur dictiones, id est nomen et verbum et cetera, accepit, in quibus dictiones quamvis infinitas definite tractavit.

Vel *tractavimus de singulis vocibus dictionum* id est nominibus dictionum. Ad quod intelligendum dicimus quod quaedam nomina sunt rerum, ut ‘homo’, ‘equus’, quaedam dictionum ut haec octo ‘nomen’,
 20 ‘verbum’ etc., alia accidentalia ut ‘primitivum’, ‘derivativum’ et similia. In superioribus ergo de nominibus dictionum tractavit, quia in eis quae dictio quo nomine debet vocari manifestavit. *Nunc autem* in praesenti opere, *dicemus de ordinatione* non de ea quae fit in tractando de partibus orationis, sed de ea quae fit *ad constructionem perfectae orationis*, id est
 25 ut perfecta fiat oratio. Etsi enim in imperfecta³ oratione dictiones coniungimus, non tamen propter illam, sed propter perfectam cuius ipsa est pars hoc facimus. In hoc igitur opere tam perfectae quam imperfectae orationis constructio dicetur, sed utraque ut oratio sit perfecta. Sic igitur et

---

¹ debeamus] desint P

² ratio] re P

³ imperfecta] perfecta P

unde¹, id est de dictionibus et quomodo, id est ostendendo illarum constructionem in constitutione² perfectae orationis in sequentibus tractabitur ostendit, in quo lectorem docilem et benivolum reddit.³

XVII.2, p. 108.7 *Quam admodum*. Ostenso unde et qualiter ⟨in⟩
 5 sequentibus deberet agere, utilitatem scientiae construendi subiungit, \in/
 quo lectorem attentum ⟨reddit⟩. Continuatio: De constructione⁴ dictionum
 in hoc opere dicemus, *quam* constructionem id est scientiam construendi,
debemus inquirere diligentissime a magistris et proprio ingenio, non coacti
 ut parvuli, nec propter emolumentum ut avari, nec propter laudem ut
 10 superbi, sed *diligentissime* id est diligentia ipsius scientiae. Qui enim
 scientiam quam quaerit diligit facile illam reperit. Diligentia enim, teste
 Chalcidio⁵, res difficiles faciles facit. Inde est quod multos hodie legere,
 sed | **86ra** | paucos proficere videmus. Non enim legunt, quia artes diligent,
 sed ut pecuniam vel laudem adquirent, sed hoc modo †militia† nullus⁶ ad
 15 astra venit. Et secundum Fulgentium ‘hodie est periculum et nosse et
 habere’.⁷ Et quare illam inquirere debemus ostendit *admodum* id est valde,
necessariam, scilicet *diligentissime*, quia est valde necessaria *ad*
expositionem auctorum, non duorum vel trium, sed *omnium*. Sed quomodo
 videamus. Omnes auctores vel metricae vel prosaice vel mixtim scribunt.
 20 Ut autem necesse est, naturalis ordo dictionum lege metri mutatur, cum
 naturalis ordo exigit nominativum praeponi in oratione, verbum sequi,
 deinde obliquum casum, adverbium verbo adhaerere et similia, aliquando
 propter tempora et pedes metri ordo ille mutatur, ut hic ‘iram pande mihi’⁸,

¹ unde] materiam **P a.c.**

² constitutione] constructionem **P a.c.**

³ reddit] redit **P**

⁴ constructione] constructo **P a.c.**

⁵ Calcidius, *locus non inventus, immo* cf. Plato, Timaeus 44C: ‘diligentia (44C) immunis omnis perturbationis...’

⁶ militia nullus] militia nullius *legendum fortasse?*

⁷ Fulgentius, *Expositio Virgilianae continentiae secundum philosophos morales*, 1.1

⁸ *Ilias Latina* 1

hic enim accusativus praeponitur, verbum sequitur. Necesse autem est in expositione ad suum naturalem ordinem dictiones reducere, quod sine scientia construendi facile fieri non potest. Qui vero prosaice scribunt, ordinem naturalem similiter mutant, quippe sunt dictiones quae post
 5 quasdam male, post alias bene sonant. Qui autem arte et non¹ casu scribunt, prius sententiam deligunt², deinde quot modis illa sententia potest significari aspiciunt, postea pulciora verba ad hoc faciendum ponunt considerantes quo ordine illa verba prolata melius sonabunt. Quod qui scire desiderat *Rhetoricam* Martiani³ ubi de elegantia orationis agit legat.
 10 Ad horum iterum expositionem scientia construendi est necessaria, ut dictiones ad suum naturalem ordinem reducantur. Ad omnium igitur auctorum expositionem scientia construendi est necessaria⁴. Quidam libri habent *quemadmodum*⁵ quod sic legitur: Constructionem dictionum debemus inquirere⁶ id est quaerere, nam necessaria est *ad expositionem*⁷
 15 *auctorum*, cetera non mutantur.

XVII.2, p. 108.9 *Quemadmodum*. Ne aliquis putaret quod ad placitum suum sine arte dictiones coniungeret, probat argumento a minori oportere eas arte coniungi, cum litterae in syllabas, syllabae in dictiones artem exigant, quod minus est. Continuatio: Ideo constructionem dictionum
 20 diligenter inquirere debemus, *quod dictiones faciunt orationem*, non quolibet modo *coeuntes* sed secundum praecepta huius artis, *quemadmodum litterae apte coeuntes faciunt cum syllabis*⁸ *dictiones*. *Hoc*

---

¹ *post non*] in *del.* **P**

² *sententiam deligunt*] *scientiam diligunt* **P**

³ Mart. Capella, *De nuptiis Philologiae et Mercurii liber V*.

⁴ Omnes auctores-necessaria] ed. & tr. S. Reynolds, *Medieval Reading. Grammar, Rhetoric and the Classical Text*. Cambridge Studies in Medieval Literatures 27 (Cambridge: Cambridge U.P., 1996), pp. 114–115.

⁵ *quam admodum r apud Hertz. quemadmodum R L apud Hertz*

⁶ *inquirere*] *lemma non indicavit* **P**

⁷ *expositionem*] *expo.d* **P**

⁸ *cum syllabis*] *cum su.* **P** & *ut lemma indicavit* **P**

enim. Vere litteras et syllabas apte coniungere oportet, quia *ratio*¹ id est illa *tradita* a nobis in *Orthographia, de litteris, hoc enim quemadmodum litterae dicuntur ab Apollonio prima*² *materies humanae vocis*. Prima materia est ea cuius nihil est materia³. Sed in humana voce nihil est praeter
 5 illas, quod aliam vocalem⁴ materiam non habeat. Igitur sola littera est humanae vocis⁵ prima materia. Non tamen litteram habere materiam sed habere vocem materiam negamus⁶. Et nota quod humanam vocem litteratam vocat vocem. Ea enim tantummodo humana⁷ est. Melica enim
 10 et individua. Non enim potest in voces dividi, etsi ratione temporum saepe dividatur. Quid autem sit ratione temporum dividi in sequentibus ostendetur.

XVII.2, p. 108.12 *Ea enim*⁸. Vere ratio tradita de litteris hic ostendit, \quia *ea* ratio ostendit/ *iuncturas* id est coniunctionem⁹ dictionum non

---

¹ ratio] iam **P**

² prima *Hertz*] primo **P**

³ Cf. William of Conches, *Glosae super Platonem* 47e, ed. E. Jeauneau (Paris: Vrin, 1965), p. 258sq., 2nd edition (Turnhout: Brepols, 2006), p. 276: Prima materia est quae ita est materia quod nichil est eiusdem materie.

⁴ vocalem] vocem **P**

⁵ vocis] voces **P**

⁶ *ante* negamus] vocamus *del.* **P**

⁷ humana] humanum **P**

⁸ *ea enim*] *lemma non indicavit* **P**

⁹ coniunctionem] coniunctione **P**

solum factam¹ *quocumque modo*, scilicet ut adiectiva² (***) praeponi³ et alia multa prohibuit⁴, sed ostendit illam debere fieri *per ordinationem*, ut in | **86rb** | ordine litterarum continetur; *aptissimam*⁵, nulla enim aptior dictionum ordinatio esse potest, quam qui scire desiderat *Orthographiam*
5 legat.

XVII.2, p. 108.13 *Unde et ‘litteras’*. Argumento a nomine probat litteras esse apte ordinandas sic. Litterae dicuntur eo quod praebent iter legendi, sed illud iter non praebent nisi congruo ordine sint⁶ positae. Ut ergo merito dicantur litterae, iuncturam eorum convenientem \oportet/ esse. Et⁷ hoc est: *Unde* scilicet ad hoc probandum, et est approbatum ut in
10 multis aliis locis, *dicunt* grammatici⁸ *verisimiliter*⁹ ea appellari ‘*legiteras*’, *quod legendi iter* id est ideo quod *praebeant*¹⁰ *iter* id est facultatem, *legendi*

¹ factam] facta **P**

² scilicet ut adiectiva] s. u. adr. *ut lemma habet P*. Compare the “Promisimus” commentary, in K. M. Fredborg, “The “Promisimus”, *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 70 (1999), [81–228] p. 135: Alibi dicit Priscianus adiectiva debere fixis preponi, quod Magister commendat. [...] Inde contigit quod cum M(agister) Gar(nerius) gramaticus et M(agister) Albricus et multi alii intrassent scolas M(agistri) Gil(leberti) Porrete, et Magister Gar(nerius) dixisset ad M(agistrum): ‘M(agister) Gilleberte Por(reta), responde,’ indigne tulit dominus. ‘Garcio, nescis quod adiectiva debent fixis praeponi? Debuisses ergo dixisse ‘Por(reta) Gilleberte’! Quia male dixisti, lues’. Fecitque eum optime verberari.

³ *iuncturas* – praeponi] IUNCT(URAM) id est coniunctione(m) dictionum non [solum] facta(m) quocumque modo, scilicet n(ominativum) ad(iungi) praepositioni *coniecit Hicks, e Prisc. XIV.14, GL III p. 32.21–30*: verba [...] adiuncta sunt quantum ad intellectum vel nominativo vel vocativo et carent casibus, iure non possunt per appositionem adiungi praepositioni

⁴ prohibuit] prohibent **P a.c.**

⁵ aptissimam *Hertz*] apertis **P** & lemma non indicavit **P**

⁶ post sint] apte *del.* **P**

⁷ et] ut **P a.c.**

⁸ grammatici] grammaticis **P a.c.**

⁹ verisimiliter] veri sine **P**

¹⁰ praebeant] praebet **P**

id est pronuntiandi quod scriptum est. Legere enim est quod scriptum est pronuntiare, sed hoc iter praebent *positae congruo ordine* id est si ordine congruo sint positae. Aliter enim illud non praebent.

Si quis quaerat: quid est ‘legitera’, dicimus quod nihil est. Est enim
 5 vox non significativa. Quo modo igitur dicitur: ‘littera quasi legitera’? Ad
 quod dicimus etymologiam compositorum nominum per vocem fictam,
 quae plus de componentibus habet, saepe fieri, ut ‘parricida’ dicitur quasi
 ‘parentis-cida’, cum ‘parentiscida’ nihil sit. Sic igitur ‘littera’ dicitur quasi
 ‘legitera’, non quod legitera sit aliquid, sed quia vox ista plus habet de
 10 componentibus, id est ‘lego’ et ‘itera’¹, quam istud nomen.

XVII.2, p. 108.15 *Nec non* etc. Ostenso scientiam coniungendi litteras
 esse necessariam², sic³ scientiam coniungendi syllabas necessariam
 affirmat⁴, ut per simile et maius scientiam construendi esse necessariam
 concludat. Continuatio: Non solum litterae apte volunt ordinari, *sed nec*
 15 *non* id est insuper, *syllabae et dictiones* id est aptam ordinationem
 alicuius⁵, quia secundum litteras in qua desinit antecedens syllaba et illam
 in qua sequens incipit, conveniens vel inconveniens syllabarum ordinatio
 iudicatur. Unde sequitur *cum syllabae*⁶ *coeuntes* in constructione dictionis,
ex his scilicet litteris, pro debito id est secundum hoc quod debent iungi
 20 *perficiunt dictionem*. Quidam libri habent⁷ *auctiores* syllabae litteris, quod
 sic exponitur. *Syllabae auctiores*⁸ id est magis auctae et maioris⁹
 quantitatis quam litterae. Alii habent *altiores*¹⁰ et dicuntur syllabae altiores

---

¹ itera] timere **P** a.c.

² necessariam] necessarias **P** a.c.

³ sic] si **P**

⁴ affirmat] assument **P** a.c.

⁵ alicuius] *ut lemma indicavit* **P**

⁶ syllabae] *ut lemma indicavit* **P**

⁷ habent] sunt **P** a.c.

⁸ auctiores *Hertz*] altiores **P**

⁹ maioris] maiora **P** a.c.

¹⁰ altiores] *non apud Hertz invenitur*

litteris propter ordinem quo tractatur de eis in *Orthographia*, ubi prius agitur de litteris, postea de syllabis, sed hoc et illud nugatorium est.

XVII.3, p. 108.16 *Igitur manifestum*. Probato quod necessaria est scientia coniungendi litteras et syllabas, infert scientiam construendi esse necessariam. Continuatio: Quandoquidem litteras et syllabas necesse \est/ apte ordinari, *igitur manifestum quod consequens est*; deinde subiungit quid est illud, \scilicet/ ut *etiam dictiones aptam structuram* id est ordinationem *recipiunt*. Idem enim est constructio quod ordinatio dictionum. Et praemittit quare, scilicet *cum sint partes orationis*, et hoc est per constructionem. Constructio enim est causa quare dictio [est] sit pars orationis. Ibi enim \est/ pars orationis ubi constituit¹ orationem. Si igitur separata dicitur pars orationis, propter potentiam, non propter actum, hoc dicitur.

XVII.3, p. 108.19 *Quod enim*². Vere dictio est pars orationis, quia eius elementum³ (***) . A pari. Sed cum debuit dicere ‘dictio’, posuit circumlocutionem quae tantum valet, et est perifrasis. Et hoc est: *Est elementum*. Sed quoniam sunt elementa corporum, syllabarum, dictionum, addit *orationis perfectae*, sed quia non proprie dicitur elementum, addit *quodammodo*. Transsumptive⁴ | **86va** | enim dicitur elementum. Ut⁵ enim omnia corpora constant ex elementis, sic omnes orationes ex dictionibus. Sed quoniam aliud dicitur sensibile, ne quis putaret de eo dictum esse, glosat *id est intelligibile*, et nota quod intelligibile dicitur quasi significans intellectum, et est par ad ‘significativum’⁶. Sed quia oratio est quoddam intelligibile nec tamen est elementum orationis, addit *quod paratur ex*
25 *singulis dictionibus* quod est una de dictionibus, et sic hoc totum *sensibile*

---

¹ constituit] construit **P a.c.**

² enim *Hertz*] autem **P**

³ elementum] elemento **P**

⁴ transsumptive] transsitive **P**

⁵ ut] unde **P**

⁶ significativum] significatum **P**

id est intelligibile quod paratur ex singulis dictionibus tantum valet quantum hoc nomen ‘dictio’.

Aliter potest versus iste legi vel exponi. Ut dictio est pars orationis, quia quod dictio significat est pars illius quod tota oratio significat. Non enim quicquid est in substantia orationis pars eius dicitur, sed illud solum
 5 quod significat partem intellectus totius orationis. Unde cum in definitione dictionis dicat¹: ‘dictio est pars ⟨minima⟩ orationis’, addit ‘pars autem dicitur quantum ad totum intelligendum’, id est ad intellectum totius sensus. Secundum hanc sententiam sic exponitur littera: *Sive intelligibile*
 10 *id est ille sensus et intellectus vocis est elementum*² *id est pars orationis*³ *perfectae* id est illius quod perfecta oratione significatur. Et ne mireris⁴ intellectum orationis vocari orationem, cum Boethius⁵ dicat esse orationem scriptam, prolatam, intellectam. Sed quia intelligibile quod significatur oratione non est elementum orationis, additur *quodammodo*
 15 *sensibile paratur*, id est significatur *ex dictionibus*. Sed quia aliquando affirmatio dicitur dictio, ut ibi ‘de omnibus contradictoriis aut dictio aut negatio vera est’⁶, addit *singulis*⁷ id est simplicibus.

XVII.3, p. 108.21 *Et quomodo*. Hic ostendit quare dictio dicatur elementum orationis, quia quomodo elementa, quae sunt litterae, *efficiunt*
 20 *syllabas, sic intelligibilium* scilicet si, ut debent iungi, iunguntur, *sic ordinatio intelligibilium* id est intelligibilia ordinata, id est dictiones quae praedicta ratione dicuntur intelligibiles, *etiam quandam imaginem syllabae* id est orationem, quae est imago syllabae in hoc quod,

¹ dicat] dicet **P**, cf. *Prisc.* II.15, *GL* II p. 55,

² ante elementum] intellmellum *del.* **P**

³ orationis] ad **P**

⁴ mireris] mittes **P a.c.**

⁵ Boethius] cf. Boeth., *In Perihermeneiam* II, *Anicii Manlii Severini Boetii Commentarii in Librum Aristotelis Peri Hermeneias* ed. K. Meiser, 2 vols. (Leipzig: Teubner, 1880) vol. II. p. 29.17

⁶ Cf. Boeth., *In Periherm.* I, ed. K. Meiser, vol. I, *ibidem* p. 170.3

⁷ singulis] lemma non indicavit **P**

quemadmodum syllaba ex vocibus apte ordinatis constat, sic oratio; et hoc facit *adiunctione dictionum* per adiunctionem dictionum. *Est¹ enim oratio*. Argumento a definitione probat quod dictiones ordinatae faciunt orationem, ut putant illi² qui dicunt Priscianum tractare in hoc opere de oratione, sed definitionem pro argumento inducit. Continuatio: Vere³ dictiones apte ordinatae efficiunt orationem. *Est⁴ enim oratio comprehensio dictionum*. Sed quia est comprehensio dictionum nec est oratio, subiungit *aptissime ordinarum*. Et est sic intelligendum: Oratio est comprehensio talium dictionum, id est comprehendens dictiones aptissime ordinatas. Non enim potest dici quod sit comprehensio, id est actus comprehendentis, nec est passio comprehensorum nec modus nec scientia comprehendendi. Istorum nomen enim potest esse ‘comprehensio’ ut multa verbalia. Et sic oratio comprehendit in sui constitutione dictiones et non aliter quam apte ordinatas, ergo est necessaria scientia construendi, et sic⁵ *est oratio comprehensio dictionum aptissime ordinarum*. Similiter hic expone: comprehensio, id est comprehendens. Et *quomodo*. Aliud ostendit in quo oratio est imago syllabae. Littera plana est.

(De similitudine litterarum et syllabarum cum dictionibus)

20 **XVII.3**, p. 109.5 *Possumus*⁶ etc. Superius per similitudinem coniunctionis litterarum et syllabarum probavit necessariam scientiam esse construendi [dic.]; \sed/ quia tale argumentum non est maxime probabile, ostendit multas istorum similitudines. | **86vb** | *dictio sic (etiam ex) dictionum*

---

¹ est] ea **P**

² illi] cf. *Glosa Victorina ad locum*, pp. 10.277–11.289

³ vere] *lectio incerta* **P**

⁴ est] ea **P**

⁵ sic] *ut lemma indicavit* **P**

⁶ possumus] *possimus* **P**

⟨*coniunctione*⟩¹ adiungens de² quarto³ id est de oratione, non quia de ea agatur in hac arte, sed quia in quibusdam proprietatibus est similis eis. Et hoc facit, ut ostendat non esse mirum, si dictiones in praedictis sunt similes litteris et syllabis, cum in aliis multis sunt illis dissimiles⁴. Continuatio:
 5 Quod superius dictiones litteris et syllabis dictum est esse similes non est falsum, id est si *possumus contemplari* etc. id est ex hoc quod habent multa similia accidentia.

⟨*De geminatione*⟩

10 **XVII.3**, p. 109.5 *Bis idem*. Hoc est primum accidens, scilicet geminari vel bis accipi. Et hoc est *additionem, detractorem*⁵ id est continue bis profertur. Si enim aliquo elemento interposito bis ponatur, ut ‘sis’ non est bis acceptum. Et nota quod numquam idem elementum⁶ bis in eadem accipitur syllaba, sed semper in diversis, ut in his dictionibus ‘*reliquias*’,
 15 ‘*reddo*’. Et nota quod ‘*reliquias*’ habet⁷ naturaliter unam ‘l’, ‘*reddo*’ unam ‘d’. Sunt enim composita, alterum de ‘re’ et ‘linquo’, alterum de ‘re’ et ‘do’. Sed quia ‘re’ naturaliter est⁸ correpta, ut possit⁹ produci accidentaliter, geminatur in altero ‘l’, in altero ‘d’; sed hoc¹⁰
 20 ⟨‘mel’⟩, ‘mellis’ naturaliter, non accidentaliter geminatur ‘l’, similiter in ‘addo’ ‘d’, et sic¹¹ non omnis geminatio litterae est accidentalis. \Et/ notandum quod quamvis utriusque, id est ‘*reliquias*’ et ‘*reddo*’, geminatio

¹ Cf. *additiones et omissiones varias in app.crit. apud Hertz*

² *post de] ro. del. P*

³ *quarto] IIII° ut videtur P, lectio tamen incerta est*

⁴ *dissimiles] similes P*

⁵ *additionem, detractorem additum in D. apud Hertz] post additionem detractorem bera add. P*

⁶ *post elementum] in eadem del. P*

⁷ *habet] habent P a.c.*

⁸ *post est] longa add. & del. P*

⁹ *ut possit] non possunt P*

¹⁰ *hoc] hic P*

¹¹ *post sic] non omnis del. P.*

sit accidentalis, tamen alterum ubique servamus, id est ‘reddo’, quia non solum propter metrum, sed propter euphoniā fit; alterum, id est ‘relliquias’, in solo metro servamus, quia solummodo propter metrum fit.

Et non solum litterae geminantur, sed *etiam syllaba* ut in his exemplis
 5 ‘leleges’, ‘tutudi’, ‘peperi’. Sed quaeritur de istis dictionibus quo modo habent syllabam geminatam accidentaliter, cum ex prima sui inventionē illas habent. Quibus dicimus quod ‘leleges’ idem est quod ‘leges’ et sic accidentaliter geminatur syllaba. Si ergo ‘leleges’ dicuntur populi vel
 10 naturaliter deberent simplicia esse, sed quia non incipiunt \a/ consonante¹ muta geminantur, non quia omnis incipiens a muta geminetur, sed quia illae solae, excepto ‘mordeo’, quia ‘in multis loco mutae’ (ut in Orthographia habetur)² ‘fungitur’³. Vel dicamus quod hic accipitur ‘accidens’ pro ‘conveniēns’, unde accidens dicitur quod ex natura vocis
 15 inest et quod casu. *Similiter* id est accidentaliter, geminatur⁴ *dictio*, ubi enim semel et tunc naturaliter, ibi propter discretionem⁵ vel emphasim bis ponuntur. Sed quid sint ista in sequentibus ostendemus.

XVII.3, p. 109.9 *Pervenit tamen* idem accidens ostendit in oratione. Continuatio: Quamvis de oratione⁶ non agatur, tamen hoc accidens ei
 20 inesse ostendam. Et hoc est: Hoc et geminari⁷ *pervenit usque ad plenas orationes*; et subiungit quando, tunc scilicet *cum dicta semel* naturaliter *iterum repetantur*⁸ id est accidentaliter repetantur⁹; et subiungit quare fiat,

¹ consonante] consonantis **P a.c.**

² habetur] habet **P**

³ fungitur] cf. *Prisc.*I.30, *GL* II p. 23.7–8: M quoque geminatur - ‘mordeo momordi’ - quae loco mutae in multis locis fungitur.

⁴ geminatur] geminantur **P**

⁵ discretionem] definitionem **P**

⁶ oratione] oratio **P**

⁷ hoc et geminari] *ut lemma indicavit* **P**

⁸ iterum repetantur] *lemma non indicavit* **P**

⁹ repetantur] repere **P**

scilicet vel *necessario*, quia volumus laudem vel vituperium amplificare. Primo enim dicitur oratio ut res illa quae \est/ laus vel vituperium significetur, deinde ut amplificetur eadem repetitur, ut Iuvenalis in illo ‘tune duos’ etc., deinde ⟨per⟩ amplificationem repetitae¹ sunt | **87ra** | ‘tune
 5 duos’ etc., et ita fit *necessario*, quia oratio semel dicta rem significaret, non amplificaret. Vel *causa morae* scilicet non ut rem amplificemus sed ut circa illam diutius immoremur, ut melius eam insinuemus. Quidam libri habent *causa metri*² quod patens est, quia poetae multa addunt et repetunt ut metrum perficiant. Deinde subiungit duo exempla, in primo quorum est
 10 repetitio propter moram, in secundo *necessario*.

⟨*De abundantia*⟩

XVII.4, p. 109.15 *Abundat*. Aliud accidens in quo praedicta quattuor sunt similia ostendit, abundantiam. Et hoc est: *Abundat* id est praeter naturalem
 15 quantitatem ponitur, sed quia in praecedenti similiter abundat littera, addit *non eadem* id est non repetita, \ibi enim quae abundat eadem est cum praecedente, hic vero non, et sic non eadem/, vel addatur non eadem cum praecedente quod idem est in sensu, ut ‘*prodest*’. Cum enim sit compositum ex ‘pro’ et ‘est’ naturaliter non habet ‘d’, sed accidentaliter
 20 propter hiatum prohibendum, similiter ‘*sicubi*’ cum sit compositum ex ‘si’³ et ‘ubi’ et non solum littera sic abundat, *sed etiam syllaba* non eadem. Hoc supple in omnibus ad differentiam praedicti accidentis. Et nota quod si abundantia litterae et syllabae fit in principio dictionis dicitur prothesis⁴, in si in medio⁵ dicitur epentesis⁶, si in fine dicitur peragoge⁷ vel epitasis⁸,

¹ repetitae] repeti **P**

² metri] *SGL apud Hertz*

³ si] se **P**

⁴ prothesis] cf. prosthesis Donatus, *Ars Maior* III.3, *GL* IV p. 396, Isid. *Etym.* I.35.2

⁵ post in medio] ponitur vel *del.* **P**

⁶ epentesis] viz. epenthesis, Donatus, *Ars Maior* III.3, *GL* IV p. 396, Isid. *Etym.* I.35.2

⁷ peragoge] viz. paragoge, cf. Donatus, *Ars Maior* III.3, *GL* IV p. 396; Isid. *Etym.* I.35.3

⁸ epitasis] viz. ectasis, cf. Donatus, *Ars Maior* III.3, *GL* IV p. 396; Isid. *Etym.* I.35.4

ut ‘admittier’¹. Et non solum haec duo abundant, *nec non dictio tam² in compositione quam in appositione*. Abundat dictio in compositione quando nihil significat composita dictio nisi id quod simplex, ut ‘emori’ pro ‘mori’. Abundat [in] eadem in appositione, quando subtracta ab oratione idem manet intellectus. Deinde ponit utriusque exemplum. Et notandum quod ubicumque abundat dictio, vitium est, non figura; et dicitur pleonasmus³ quod sic definitur: pleonasmus est unius dictionis supervacua adiectio.

XVII.4, p. 110.6 *Nec mirum*. Ostendit non esse mirum si dictio aliquando supervacue apponitur, cum sit quaedam species coniunctionis,⁴ quae quantum ad sensum supervacue ponitur, quia additae vel subtractae non mutant sensum orationis. Et bene dixi quantum ad sensum, quia quantum ad vocem aliquid operantur et illam pulcrum reddunt. *Plerumque* quia [quia] aliquando expletiva coniunctio pro alia ponitur et tunc aliquid significat⁵.

Sed quaeritur \cum/ nihil significat expletiva coniunctio, quomodo erit pars orationis, cum teste Prisciano, pars orationis dicitur quantum ad intellectum, et idem in tractatu participii dicit ‘quid autem aliud est pars orationis quam vox indicans mentis conceptum’⁶ id est cogitationem. Ad quod dicunt⁷ quidam quod expletiva coniunctio aliquid significat, et tunc supervacue ponitur quantum ad sensum orationis, quia [non] propter eam additum vel subtractum non alteratur sensus orationis. Alii⁸ dicunt quod

---

paragoge Isid. *Etym.*I.35.3: Paragoge [...] ut ‘admittier’ pro ‘admitti’ & Virgilius, *e* Virg. *Aeneis* IX.230–31: Tum Nisus et una Euryalus alacres admittier orant.

² tam] ac **P**

³ pleonasmus] cf. Isid. *Etym.* I.34.6: Pleonasmus adiectio unius verbi supervacua = *PH*, ed. Reilly p. 840.77–78.

⁴ coniunctionis] coniungtionis **P a.c.**

⁵ significat] significant **P**

⁶ *Prisc.* XI.2.7, *GL* II p. 552.2

⁷ dicunt] *lectio incerta P*

⁸ quidam...alii] *istae sententiae etiam repetuntur in Glosa Victorina*, p. 14.364–369.

est ⟨non⟩-significativa et nihil significat ubi est expletiva, sed significat tantum¹ ubi ponitur pro alia coniunctione. Et non solum istas² *nec non* repetitas ⟨orationes⟩ — hoc praedicta causa adde — *invenimus supervacue positas*, ut in hoc exemplo ultima oratio *non ibant qua non poterant*
 5 *superflue*, \vel/ quia in prima intelligitur vel \quia/ quoddam impossibile negat. Illud enim negare quod omnes sciunt esse impossibile superfluum est, et ista superfluitas | **87rb** | orationis est perissologia³ quae sic definitur: perissologia est unius orationis superflua adiectio.

10 ⟨*De defectu*⟩

XVII.5, p. 110.10 *Contrariae*. Ostensa similitudine istorum quattuor, geminatione et abundantia, ostendit earundem similitudinem in contrario, id est in defectu. Contraria enim sunt abundare et deficere. Et hoc est: *Passiones* id est accidentia, quia omne accidens quodammodo facit
 15 subiectum pati in hoc quod eo afficitur. Contrariae abundantiae *fiunt per defectionem litterae*. Deinde ponit exemplum uniuscuiusque sic. Per defectionem litterae fit passio ut ‘*siit*’ pro ‘*sivit*⁴, ‘*audacter*’ pro ‘*audaciter*’, quod⁵ est regulare, quia nomina tertiae declinationis in dativo accipiunt ‘*ter*’⁶ et faciunt adverbia, quia per syllabae defectum fit passio in
 20 sequentibus exemplis.

Et sciendum quod defectio litterae et syllabae, si fiat in principio dictionis, ut ‘*pone*’ pro ‘*depone*’ dicitur afferesis⁷, contraria prothesi, si in

¹ tantum] tamen **P**

² istas] iste **P a.c.**

³ perissologias] viz. perissologia cf. Donatus *Ars Maior* III. 3, *GL IV* p. 395; perissologia est supervacua verborum adiectio sine ulla vi rerum; contra Isid. *Etym.* I.34.7: perissologia adiectio plurimorum verborum supervacua

⁴ pro sivit] lemma non indicavit **P**

⁵ post quod] relu del. **P**

⁶ accipiunt ‘ter’ coniecit Hicks] accipiuntur **P**

⁷ afferesis, prothesis, sincopa, epenthesis, apocopa, peragoge,] viz. aphaeresis-etc. Cf. Donatus, *Ars Maior* III.4, *GL IV* p. 395–396; Isid. *Etym.* I.35.2–4.

medio ut praedictis¹ exemplis dicitur sincopa et est contraria epenthesi, si in fine ut ‘vigili’ pro ‘vigiliae’ dicitur apocopa et est contraria peragogae vel epistasi². Per defectu³ *dictionis* ut hic ‘*urbs antiqua {fuit}, Tirii tenuere coloni*’⁴.

- 5 Non solum in simplicibus dictionibus hoc fit, scilicet quod deficiunt, *sed in compositis ut ‘incubuerē’* etc. Sed quaeritur ad quid hoc inducit exemplum, cum in eo nullum sit compositum cuius dictio deficiat. Aiunt: ‘Ruunt’ enim non est compositum, sed intelligendum est quod ibi \est/ hoc compositum ‘ex imis’ ‘eruunt’⁵, sed subtrahitur ‘e’, quia ex ‘imis’⁶ eruunt’
- 10 in heroico metro esse non potest, cum brevem syllabam inter duas longas habeat. Nulla talis enim in heroico metro debet poni. *In his* scilicet in \composito/ praedicto deficit praepositio et non verbum. Modo subiungit aliud compositum ex praepositione et verbo cui deest verbum. Et hoc est: **XVII.5**, p. 110.27 *In his* id est in minimo horum de quibus est dictio in
- 15 compositione, *sunt illa*⁷ composita⁸ *quibus deest verbum in fine* id est verbum quod naturaliter est in fine. Haec enim ratio est, quia compositum ex praepositione et verbo verbum habeat in fine, deinde subiungit illud exemplum. *O mihi sola* in quo hoc verbum compositum ‘superest’ integrum debuit esse, sed propter metrum verbum fini subtrahitur.
- 20 **XVII.5**, p. 111.2 *Nec enim*. Videretur alicui quod in hoc exemplo \esset/ apocopa, id est defectio syllabae, ideo dicit quod non omnis defectus syllabae in fine est apocopa⁹, sed illius syllabae quae non est dictio. Hic vero, quod hic deficit verbum est et syllaba, ergo non est

---

¹ praedictis] productis **P**

² epistasi] viz. ectasi

³ defectu] defectionem **P a.c.**

⁴ Tirii tenuere coloni Hertz] e Virg., *Aeneis* I.12 et tncō **P**

⁵ ex imis eruunt] eximium **P**, (ex) ‘ex’ et ‘ruunt’ ‘eruunt’ Hicks

⁶ ex ‘imis] ex imi **P**, cf. a sedibus imis Virg. *Aeneis* I.84–85 apud Hertz

⁷ illa] al **P**

⁸ composita] ut lemma indicavit **P**

⁹ apocopa ... apocopa] apac~ ...apoc~ **P**

compositum. Continuatio: Merito dico hic deficere dictionem, quia *non*¹
possumus dicere eam defectionem apocopam, *quod in plena dictione*, sed
 eam quae fit *in littera vel syllaba*. Sed quia littera aliquando est dictio ut
 ‘i’², similiter syllaba ut ‘ii’³, addit *caerentibus sensu*⁴, quia nihil
 5 significetur. Sed quia syllaba iuncta syllabae significat, addit *per se*. Et est
 defectio dictionis eclipsis⁵, oratio cui inest eclipsica. Quae differt ab
 imperfecta oratione, quia in ista quod sibi deest⁶ deesse intelligitur, et sic
 facit perfectum intellectum, in illa non intelligitur. Cum enim dico ‘homo
 albus’, non intelligitur unde perfectus habeatur intellectus, et est ratio
 10 quare, quia infinita possunt imperfectae addi, \ut perficiatur, ut ‘homo
 albus sedet et ambulat’ etc. In eclipsica vero unum solum potest addi/
 scilicet illud quod sibi deest et ex apposis potest intelligi.

XVII.6, p. 111.4 *Orationis*⁷ etc. Eandem passionem circa orationem
 ostendit. Et hoc est: *Orationis quoque fit defectio*. Et nota quod duobus
 15 modis deficit oratio, vel ita quia non apponitur quod deberet | **87va** |
 apponi, vel quod semel apponitur sed multotiens intelligitur, et de utroque
 ponit exempla, primum ubi oratio deficit, ut hic *Egone*⁸ etc. Ergo hic
 deficit oratio, quia unicuique clausulae *deest constructio plenae*⁹ *orationis*
 et subiungit quid: ‘unicuique deest’.

20 Sed quaeritur quo modo ‘unicuique deest constructio plenae
 orationis’, cum id quod Priscianus supplet non est perfecta oratio: *digner*¹⁰

---

¹ non] nec Hertz

² ‘i’] ii P

³ ‘ii’] est P

⁴ sensu] sena P

⁵ eclipsis] Cf. Donatus, *Ars maior* III.3, *GL* IV p. 395: defectus quidam necessariae
 dictionis, Isid., *Etym.* I.34.10: defectus dictionis in quo necessaria verba desunt.

⁶ deest] deesse P

⁷ orationis] orationem P

⁸ egone Hertz] ego P

⁹ plenae] po P

¹⁰ digner Hertz] dignus P

adventu meo potest esse quoquo¹ modo plena, sed istud *praeposuit*² *mihi* et cetera non sunt plenae orationes. Hoc diversi diverso modo exponunt³.

Quidam enim dicunt: Unicuique istorum est constructio plenae orationis etc.⁴, id est nullum eorum habet constructionem plenae orationis,
5 sed similiter possunt dicere ubi deficit dictio.

Alii dicunt quia unicuique id est collectioni omnium *deest constructio*⁵ id est perfecta oratio. Qui sic exponunt Terentii exemplum ‘egone illam quae⁶ illum suscepi heri digner adventu meo’ et sic singulis istud *deest* ‘digner’ etc., sed quia non solum *deest* sed alia, ideo reliqua
10 addit, non quod sint perfectae orationis. Sic non quidquid *deest* istis est plena oratio, nec Priscianus hoc dicit, sed istis *deest* pars orationis.

Tertii dicunt quod aliud plena oratio, aliud perfecta. Plena enim dicitur propter substantiam sui non propter intellectum, et sic secundum istos omnis oratio tam perfecta quam imperfecta, si de sua naturali quantitate
15 nihil ei *deest*, plena dicitur, sed illa sola est perfecta quae facit perfectum intellectum. Ergo sola ecliptica oratio est non plena. *Deest* ergo unicuique *constructio plenae orationis* id est quod *deest* unicuique plena oratio et non perfecta, quia quod *deest* unicuique est integra oratio, non ecliptica⁷.

XVII.6, p. 111.9 *Et si semel* etc. Posito defectu orationis in quo
20 omnino tacetur, ponit illud in quo semel posita multotiens intelligitur. Sic etiam deficit oratio, *si* ea quae sunt *semel dicta eadem intelligatur bis vel saepius*, quia quot casus praemittuntur totiens intelliguntur in hoc exemplo ‘*magna viris gloria*’. Et nota quod quotiens hoc fit, casus illi punctatim debent proferri et vocatur colon id est membrum⁸. Unumquodque enim est

---

¹ quoquo] quo *p.c.* **P**

² praeposuit] *lemma non indicavit* **P**

³ Cf. *Glosa Victorina*, p. 15.404–406

⁴ *post* etc.] id est nullum eorum habet *del.* **P**

⁵ constructio] compositio **P**

⁶ quae] qui **P**

⁷ unicuique-ecliptica] *corruptelam suspicor*

⁸ membrum] cf. *Rhetorica ad Herennium* IV.19.26

membrum, id est pars orationis semel dictae, ut hic unumquodque subtractum est illius orationis quae ibi semel ponitur sed multotiens intelligitur.

XVII.6, p. 111.12 *Quomodo* etc. Haec similitudo litterae dictioni
 5 attribuitur, convenit tamen et syllabis. Est etenim talis quod quemadmodum¹ visu et auditu discernimus an recta sit necne litterarum coniunctio, sic etiam in dictionibus. Et hoc est: *Disceptamus*² *rationem*³ id est an rationabiliter sint coniunctae litterae necne, *inspectione scripturae* [scilicet] id est visibilium figurarum, *et sensu aurium* id est auditu.
 10 Videndo enim scripturam et audiendo prolationem scimus esse convenientem vel inconvenientem litterarum coniunctionem. Et *quomodo* hoc diiudicamus in litteris, sic *etiam in dictionum ordinatione*⁴. Constructionis dictionum visu et auditu disceptamus⁵ rationem, id est an rationabiliter sint contextae, id est coniunctae dictiones, quod glosat sic:
 15 *an recta sit an non*.

Videtur tamen quibusdam quod nec visu nec auditu ratio constructionis possit⁶ discerni, sed solo intellectu, quia videndo scripturam vel audiendo prola- | **87vb** | -tionem non discernuntur accidentia⁷ dictionum secundum quae omnis constructio recta vel non recta iudicatur.
 20 Si enim dico ‘canis currit’ non discernitur auditu an ‘canis’ sit nomen an verbum, sed si est nomen recta \est/ constructio, si verbum non. Sic nec videndo scripturam. Contra hoc possumus dicere quod Priscianus non dicit quod his solis possit discerni, sed tamen \potest/ istis cum alio id est cum intellectu: vel quod solo visu et auditu potest discerni an sit recta
 25 constructio, sed non si in omni sensu suo est recta sed in aliquo.

---

¹ *post quemadmodum*] in *del.* **P**

² *disceptamus*] *dicep* **P**

³ *rationem*] *lemma non indicavit* **P**

⁴ *ordinatione*] *or.da* **P**

⁵ *disceptamus rationem Hertz*] *lemma non indicavit* **P**

⁶ *possit*] *poscit* **P**

⁷ *accidentia*] *necessaria* **P a.c.**

Quotiescumque enim video hanc scripturam ‘canis currit’ vel audio talem prolationem, in aliquo sensu suo scio illam rectam esse, in alio non.

XVII.6, p. 111.14 *Nam si incongrua*¹. Quare dicis an recta sit an non, nonne omnis est recta? R(espondet): Non! Nam in multis invenitur vitium.
 5 Et hoc est: *Nam si incongrua sit* ordinatio dictionum *faciet soloecismum*, illud vitium quod superius docuimus, *quasi elementis orationis*² id est dictionibus *inconcinne coeuntibus* id est inconvenienter in iunctura orationis. *Quomodo inconcinnitas litterarum* etc.³ Et nota quod barbarismus est omne vitium quod fit in partibus dictionis, et dicitur
 10 barbarismus quasi mos⁴ barbarum. Barbari vocantur omnes praeter Graecos et Latinos, qui quia carent arte grammatica in multis peccant.

Sed barbarismus fit duobus modis, in substantia et accidente. In substantia fit quando littera quae debet esse subtrahimus vel quae non debet esse addimus sine omni ratione. Ideo dico ‘sine omni ratione’, \quia/
 15 si cum⁵ ratione hoc fiat, est methaplasmus⁶. In accidente⁷ fit barbarismus quattuor modis. In ordine si praeponatur littera quae debet supponi, ut ‘Teucere’ pro ‘Teucer’, in scriptura ut si ‘quaeror’ passivum sine diphthongo scribatur, in tempore si quae brevis est producitur et econverso, in tenore id est accentu si quae acui debet gravetur vel
 20 circumflectatur et econverso. Quod autem in substantia et accidente fit barbarismus testatur Priscianus in hoc versu. Et nota quod barbarismus

---

¹ incongrua *Hertz*] or. **P**

² elementis orationis *Hertz*] de.ci. **P**

³ iunctura] iuncturam **P a.c.**

⁴ mos] mox **P**

⁵ si cum] sic **P a.c.**

⁶ methaplasmus] viz. metaplasmus, cf. Donatus, *Ars Maior*, III.3, *GL* IV p. 395.28: Metaplasmus est transformatio quaedam recti solutique sermonis in alteram speciem metri ornatusve causa; Isid., *Etym.*, I.35.1: transformatio dicitur. Qui fit in uno verbo propter metri necessitatem et licentiam poetarum

⁷ accidente] accente **P**

differt ab barbarolexi: Est \enim/ barbarolexis sermo barbarus¹. Lexis enim est sermo, (barbarolexis ut) ‘accinacis’², sed barbarismus est vitium in litteris dictionis quo imitamur barbaros.

XVII.6, p. 111.18 *Sic etiam* etc. Quandoquidem haec et illa eodem modo diiudicantur, *si igitur ratio recta scripturae* id est scientia recte scribendi quae dicitur orthographia videndo scripturam vel audiendo prolationem *discernit*³ *rectam* esse⁴ aut non, *sic ratio ordinationis* id est ars construendi docet *compositionem orationis rectam* esse vel non⁵.

XVII.7, p. 111.20 *Dicimus* etc. Haec est alia similitudo praedictorum quattuor quae est in ordine, id est in praeponendo vel supponendo. Et hoc est: *Dicimus*⁶ esse *praepositiva* et hoc tam in consonantibus *quam in vocalibus*. Et non solum elementum, sed etiam quasdam syllabas dicimus praepositivas. *Sunt quaedam*. Hic ostendit quod elementa sunt praepositiva dicens *quae elementa* scilicet praepositiva ut ‘a’ et ‘e’ aliis vocalibus in diphthongo.

Et est diphthongus coniunctio duarum vocalium in eadem syllaba vim suam optinentium. Cuius definitionis haec est expositio. Diphthongus est coniunctio, | **88ra** | quia nulla vox simplex est diphthongus. Sed quia coniunctio (est) vocalis et consonantis et duarum consonantium quarum neutra est diphthongus additur ‘vocalium’; sed quia in diversis syllabis coniunguntur vocales nec tamen diphthongus, ut ‘eo’, subiungitur ‘in eadem syllaba’. Sed quia duae vocales sunt in eadem syllaba, sed altera

¹ barbarolexis] Cf. Isid., *Etym.* I.32.2

² accinacis] cf. Pomponius Porphyrio, *Commentum in Horati Carmina* 1.27.5.1: *Acinacis*: gladius Parthicus, sed nunc pro omni gladio positum. Cf. Horatius, *Opera*, ed. F. Klingner (Berlin: De Gruyter, 2008), *Carm.* 1.27.1–6: *Natis in usum laetitiae scyphis /pugnare Thracum est: Tollite barbarum/ morem [...] Vino et lucernis Medus acinaces (acinacis codices multi apud Klingner) / immane quantum discrepat*

³ discernit] docet Hertz

⁴ esse] *ut lemma indicavit P*

⁵ esse vel non] *ut lemma indicavit P*

⁶ dicimus] *dicle P*

vim suam amittit ut 'quis', dicitur 'vim suam obtinentium'. Et notandum quod quamvis omnis diphthongus duas obtineat vocales, non tamen in omni utraque sonat¹, sed in quibusdam ultima tantum ut 'ae', 'oe', in quibusdam utraque sed altera magis ut 'au', 'eu'. Si quaerat aliquis quare
 5 in istis utraque sonet, in illis altera tantum, dicimus quod 'u' quae est ultima in istis multos habet sonos. Aliquando enim per se potest pronuntiari, aliquando cum alio. Sed 'a' et 'e' unum solum habent, unde in eadem syllaba non possunt simul pronuntiari. Sed quamvis una pronuntiatur sola, tamen debet utraque scribi; propter imperitos qui volunt
 10 quicquid vident scriptum pronuntiare, instituerunt moderni ut illa sola quae ibi habet sonum scribatur, sed tamen ei virgula quae sit diphthongi nota subscribatur. Causa diphthongorum triplex est, causa euphoniae ut 'musae' pro †'musuae'†, compositio ut 'caelum'² quod est compositum a 'casa' et 'elios' quod est sol, vel differentia ut 'quaeror' passivum a
 15 deponenti discernatur.³

XVII.7, p. 111.23 *Et aspirationes vocalibus in principio*. Et sciendum quod aspiratio aequivocum est. Dicitur enim aspiratio quidam accidentalis sonus elementi, cuius designativa est haec figura 'h', et dicitur etiam aspiratio ipsa figura ut in hoc versu. Non enim potest dici de accidentali
 20 sono quod praeponatur elemento cum in eo tota \sit/. Item. Si ante elementum esset, extra ipsum esset, et sic accidens extra suum subiectum esset, quod ratio non patitur. Sed quaeritur, cum haec figura non sit littera, \etiam si esset littera/, cum de elemento hic sermo fit, quare hic de illa figura hoc dicit. Contra quod dicimus quod, quamvis non sit littera, tamen
 25 a⁴ quibusdam est reputata littera \et/ inter litteras scribitur et quod mos fuit Prisciani tractando de elementis aliqua de figuris intermiscere.

---

¹ sonat] sonans **P a.c.**

² post caelum] pro del. **P**

³ cf. *PH*, ed. Reilly p. 101.12–17: tribus vero de causis reperta est diptongus... causa differentie ... causa sonoritatis ... compositionis rursus causa

⁴ a] in **P a.c.**

XVII.7, p. 111.25 *Et 'u' loco consonantis posita*¹ quando est consonans et 'q' et 'k'² id est elementum his figuris repraesentatum *semper invenitur in principio syllabarum*. Vel de figuris sic legatur et ut ista figura *posita loco consonantis* id est \ad/ repraesentandum consonans. Et istae
 5 figurae 'q' et 'k'³ *semper inveniuntur in principio dictionum*. Opponitur de 'squalidus' et 'squama' in quibus 'q' non videtur esse in principio syllabae, sed dicimus quod 's' saepe liquescit, quod si fit, 'q' est in principio syllabae. Vel sic⁴ dicimus quod⁵ Priscianus vocat principium syllabae quicquid est ante vocalem, finem vero quicquid est postea, ut sit sensus:
 10 'q' et 'k'⁶ *in initio inveniuntur in principio syllabarum* id est ante vocalem. Post ipsam enim in eadem syllaba non inveniuntur⁷. Et non solum haec elementa semper praeponuntur, *sed quoque* id est similiter *syllabae* quaedam, ut ista 'prae'. Et intellige de 'prae' praepositione, aliter enim in 'capre-'⁸ et 'comprehendo' falleret. 'Praemium' est compositum a 'prae-'
 15 et 'emo' vel 'munium' quod est officium, 'praeco' id est a 'prae' et 'canendo', 'praetor' a 'prae' et 'torqueo' vel 'sto', 'praelium' a 'prae' et

---

¹ posita] u P

² k Hertz] h P

³ k Hertz] h P

⁴ sic] si P

⁵ post quod] s del. P

⁶ k] dicitur P

⁷ inveniuntur] invenitur P

⁸ capre-] cf. PH, ed. Reilly p. 846.95 'capreolus'

‘lite’¹, ‘praelum’² a ‘prae-’ et ‘lignum \vel longum’³/ quod in torculari praemittitur⁴, ‘praedium’ a ‘prae-’ et ‘aedibus’ vel ‘dis’ quod est duos⁵.

⟨*De praepositivis et postpositivis*⟩

- 5 **XVII.7**, p. 112.1 *Postpositivae*⁶. Ostenso | **88rb** | quae syllaba sunt praepositivae, quae postpositivae sunt ostendit. *Quae a ‘gm’* etc. ‘Piragmon’ est appellativum nomen fabrorum qui sic ab igne et incude dicuntur. ‘Pir’ enim est ignis, ‘agmon’ incus. Inde Ciclopes qui Iovis fulmina⁷ fabricant ‘piragmones’ dicuntur, inde Statius: mutata⁸
- 10 Pyragmone⁹ fulmina tempnens. *Finales*. Ista differunt a praedictis in hoc quod praedictae in medio et in fine dictionum possunt poni, istae vero in solo fine, id est post vocalem ultimae syllabae.

- XVII.7**, p. 112.4 *Idem etiam in dictionibus* scilicet quod quaedam sint praepositivae, quaedam postpositivae quemadmodum praepositiones, quas
- 15 esse praepositivas argumento a nomine probat. Et hoc est: *Unde* id est inde quod sunt praepositivae quaedam dictiones *nominantur praepositiones*. Naturaliter enim debent praeponi etsi aliquando postponantur. Eadem causa pronomina quaedam dicuntur *praepositiva* videlicet demonstrativa, et quaedam *subiunctiva* id est relativa, quia semper relativa ad quod
- 20 referantur debent supponi. Unde praepositiva primam cognitionem de re faciunt, subiunctiva faciunt secundam. Quid autem hoc sit in sequentibus

---

¹ lite] lignum vel longum’ **P**

² praelum] viz. prelum

³ lignum vel longum] lite **P**

⁴ praelum-praemittitur] quod in torculari praemittitur praelum a ‘prae’ et ‘lite’ **P**, cf. *Glosa Victorina*, p. 20.558–559: ‘praelum’ a ‘prae’ et ‘longum’ vel ‘lignum’. ‘Praelum enim dicitur lignum illud quo premitur in torculari. & *PH*, ed. Reilly p. 846.10: torcular, et est compositum a ‘pre’ et ‘longum’

⁵ duos] divos **P a.c.**

⁶ postpositivae] praepositivae **P**

⁷ fulmina] flumina **P**

⁸ mutata] mutatam **P**

⁹ Pyragmone] Pyracmoni *Statius* (*Theb.*II.599)

ostenditur. Et non solum pronomina dicuntur subiunctiva sed etiam *verba* quaedam. Sed ne putaret aliquis quod ab aliqua significatione vocantur subiunctiva quomodo praedicta pronomina, subdit quia *verba acceperunt nomen magis ab ordinatione quam a demonstratione*¹ id est ab ordinatione
 5 non a significatione. Et hoc est ‘magis’ electivum. *Quomodo imperativa, optativa*² a demonstratione nomen contrahit. Verba namque dicuntur imperativa, quia secundario imperium significant, optativa³ quia votum, sed subiunctiva non ab aliquo quod significant sic nominantur, sed quia subiungunt sibi alia verba, ut hic ‘*cum faciam vitulam*’⁴ vel subiungit aliis
 10 verbum ut ‘prodest ut legas’.

XVII.8, p. 112.8 *In oratione quoque*. Idem accidens praeposendi orationibus attribuit. Et attende quod nulla oratio est quae absolute possit dici praepositiva, sed ideo aliquando praepositiva dicitur respectu alterius in vera hypothetica sic vocata; et est oratio praepositiva alii quae in vera
 15 hypothetica potest \illi/ antecedere⁵ et non sequi. Et hoc est: *Possumus hunc modum praeposendi invenire in oratione*. Et subiungit ubi *quando antecedentia si fuerint coniuncta consequentibus*⁶ ut in vera hypothetica. *Vera esse ostenduntur*⁷ et nota locutionem, quae non dicit antecedentia esse vera⁸ tali condicione si fuerint iuncta suis consequentibus, hoc quippe
 20 falleret. Vera etenim consequentia ex falsis partibus saepe constat, ut ‘si Socrates est asinus, Socrates est irrationalis’. Sed hoc genere loquendi hypotheticam ex antecedenti suo, consequenti praeposito, factam esse veram †significat† simile est huic ‘nomen non est affirmatio, sed si addatur

¹ ordinatione quam a demonstratione] *lemma non indicavit P*

² optativa] aptativa **P**

³ optativa] optativum **P a.c.**

⁴ vitulam] in vel **P**. Cf. *Glosa Victorina*, p. 21.580: “quia sic sibi subiungunt alia verba, ut ibi ‘cum faciam vitulam pro frugibus ipse venito’ (Virg. *Aeneis*, III.7)

⁵ antecedere] antecedens **P a.c.**

⁶ consequentibus] sequentibus *Hertz*

⁷ ostenduntur *Hertz*] ostendit **P**

⁸ vera] verba **P**

ei verbum, erit affirmatio', non quod¹ ⟨per⟩ nomen numquam fit affirmatio, sed quia ex nomine et verbo sibi adiuncto fit affirmatio. Sed ne aliquis antecedentia suis consequentibus poni per se posse putaret, subiungit *dum anteponuntur consequentibus ⟨per⟩ primam orationis coniunctionem* id est
 5 quae est prima et in prima oratione. Sine coniunctione enim non potest antecedens suo consequenti praeponi, quia attende quod non secundum modum proferendi sed secundum naturam rerum antecedens debet iudicari. Etsi namque² dicam 'Socrates movetur si ambulat', 'Socrates ambulat' est antecedens; cetera plana sunt.

10

⟨De divisione⟩

XVII.8, p. 112.14 *Elementum* etc. Aliud accidens in quo praedicta quattuor sunt | **88va** | similia ostendit, scilicet in duo dividi. Et hoc est: *Elementum in duo dividitur*. Sed quia superius litteram individuam
 15 vocabat, ne sibi contrarius videretur, addit *syllabico modo*, quia hoc erat obscurum glosat *id est*³ *contemplatione temporum*. Et est elementum sic dividere duo brevia pro uno longo ponere, quae divisio contemplatione temporum dicitur fieri, quoniam duo tempora, quae erant in uno producto coniuncta, in duobus brevibus sunt divisa. Et nota quod tempus vocatur hic
 20 syllabicus modus. Est enim mensura quaedam secundum quam syllaba brevis vel longa iudicatur. Est igitur elementum quantum ad substantiam indivisibile, sed quantum ad tempus divisibile. Si quis quaerat quid a grammaticis tempus vocatur syllabae et quid sit haberi duo tempora, quid haberi unum, qui scire desiderat nostras *Glosulas super Orthographiam*
 25 legat.⁴

---

¹ non quod] numquam **P**

² namque] nonne *ut videtur a. c.*

³ id est] *lemma non indicavit P*

⁴ *tempus syllabae*, cf. *Prisc.* 2.12–13, *GL* II p. 51.25–53.3, Pr. I.55, *Gl* II p. 41.13. **P** fol. 24ra-b: *Tempus*. De tertio accidente syllabae, id est de tempore tractat, numerum ipsum eiusdem syllabae ostendendo. Sed quid sit tempus syllabae non dicit. Nos autem quamvis superius inde aliquid diximus, tamen breviter inde aliquid dicamus. Tempus igitur [est]

XVII.8, p. 112.15 *Longa enim*. Ut elementum in praedicto exemplo contemplatione temporum dividitur, *longa enim vocalis* etc. duae breves pro una longa ponuntur et non solum elementum dividitur, *sed etiam duo elementa coeunt* quando una longa pro duabus brevibus ponitur, ut
 5 ‘tibicen’ pro tibiicen, quod secundum regulam esse debuit, quae talis est: Nomina instrumentorum quae cum hoc verbo ‘cano’ componuntur, mutant extremam nominativi in ‘i’ correptam, (et) accipiunt ‘cen’, ut ‘tuba’, ‘tubicen’; ergo ‘tibia’ ‘tibiicen’ debuit facere. Sed quia turpe erat duae ‘ii’ continue pronuntiare, facta est conglutinatio duorum brevium in unam
 10 longam. Inde est quod sequitur. *Unde* scilicet quod una littera ponitur pro duabus¹. *Hoc id est ‘tibicen’ solum ex similiter compositis* a nomine intrumenti et canendo *habet penultimam productam; ut ‘binae’ pro ‘biunae’*. In hoc exemplo unum elementum ponitur pro duobus non tamen brevibus — u enim quod est in ‘unus’ producit. Vel dicamus quod
 15 quamvis in hoc simplici sit producta, in hoc tamen composito corripitur ‘biunus’ quod in aliis compositis fieri² videmus, ut ‘perfidus’, ‘malefidus’ ‘maledictus’, et sic una longa pro duabus brevibus ponitur.

Syllaba quoque etc. Hoc idem accidens syllabae attribuit dicens: *Syllaba quoque in duas dividitur* quando scilicet de litteris quae unam
 20 syllabam constituunt duae in eadem accidentaliter fiunt, quod fieri non potest nisi in illis syllabis quae habent diphthongum vel ‘i’ vel ‘u’

---

syllabae est mora transitus de syllaba in syllabam aliam in metrica prolatione vel mora finiendi ipsam. Transitus mora est quando alia sequitur, mora finiendi quando est monosyllaba dictio, vel si syllaba est in fine. Sed si mora sit parva dicitur ‘correptio’ quasi ‘simul raptio’, quia festinando transitus primam cum secunda incipimus, et tunc dicitur unam tempus habere, id est simplicem et indivisibilem morulam. | **P 24rb** | Si autem magna sit mora transitus, dicitur ‘productio’, quasi ‘procul ductio’, et dicitur tunc habere duo tempora id est geminatam moram respectu correptae. Sed quare una syllaba maiorem habeat moram transitus alia superius exposuimus. Hoc igitur praeterrmittentes aliud dicimus, scilicet quod duae morae in pronuntiatione syllabae considerantur, una transitus quae dicitur tempus, altera elevationis quae dicitur tenor vel accentus.

¹ ante duabus] alia del. **P**

² post fieri] d del. **P**

consonantem ut ‘aulae’: *aulai*¹ *Virgilius aulai*. Hic syllaba habens diphthongum per suam aequipolententem, id est ‘ai’, dividitur. Ubi enim habemus ‘ae’ diphthongum, Graeci habent ‘ai’. *Et ‘silüa’ pro <silva>*. Hoc est exemplum in quo syllaba habens \’u’/ consonantem dividitur, quod non
 5 fit nisi ‘u’ \in/ consonantem transeat. *Nivesque deducunt*. In ultima dictione huius exempli ultimae syllabae dictio fit, ita quod ‘ai’ transit in vocalem et fit de dissyllabica dictione trisyllabica.

XVII.9, p. 113.1 *Est enim*. Ergo in hoc exemplo ista syllaba -ue- dividitur, quia in illa oda, in qua est iste versus, illud est metrum quod, nisi
 10 ‘silue’ trisyllabicum accipiatur, stare non potest. Sed trisyllabicum accipi non potest², nisi ultima syllaba dividatur. Prima enim, si nec diphthongum nec ‘i’ nec ‘u’ habeat, dividi non potest. Et hoc est: *Est enim*. Quid autem sit metrum | **88vb** | iambicum, quid diambicum³ dimetrum, quid pentimimeris et quae sit heroica et spondaica totiusque huius versus
 15 expositionem in nostris *Glosulis de Orthographia* quaere.⁴ Non enim quod

¹ aulae aulai] sue aui **P**

² post potest] non del. **P**

³ post diambicum] b del. **P**

⁴ *Glosulis nostris*: *WCmai* in *Prisc.*1.22, *GL* II p. 16.6, **P** fol. 12va¹: *quia est dimetrum iambicum* etc. Ad cuius argumenti intellectum pauca de metris dicamus, quemadmodum in arte grammatica ista considerantur: littera, syllaba, dictio, oratio. Sic in arte metrica ista tria: tempus id est productio vel correptio litterae vel syllabae. Pes id est mensura dictionis a binario numero usque ad quaternarium numerum syllabarum, id est dissyllabae, trissyllabae, tetrasyllabae, dictionis ut sunt quattuor tempora. Mensura enim monosyllabae dictionis dicitur semipes vel tempus; mensura †pretosyllabae† et polysyllabae dicitur ‘*sinzygia*’ id est coniunctio metrorum (Diomedes, *Ars gram.*, *GL* I, (Leipzig: Teubner, 1857), p. 502.18), id est mensura orationis. Et quemadmodum ex litteris constat dictio, ex dictionibus oratio, sic ex temporibus constat pes, ex pedibus metrum. Sed de temporibus iam aliquid diximus et aliquid dicemus, de pedibus vero qui scire desiderat metricam artem legat. Sed quia de metro hic fit mentio, de eo aliquid dicamus. Metrum igitur est regularis coniunctio pedum, dictum sic a ‘*metros*’ quod est mensura, quia metrum est mensura totius orationis. Ibi enim circa mensuram certus numerus temporum et pedum consideratur. Sed metrorum alia contrahunt nomina a pedibus ex quibus constant ut iambicum. Alia a materia ad ad quam scribenda sunt reperta

ibi scriptum est hic volumus rescribere. *Sed etiam*. Non solum una syllaba in duas dividitur, *sed etiam duae in unam coeunt* quando ex duabus fit una, ut in hoc exemplo *fixerit* ‘aeripedem’ posuit ‘aëripedem’ pro ‘eripedem’¹. Et nota quod aeripedem esse aequivocum est. \Est/ enim compositum ex
 5 ‘aere’ et ‘pede’, tunc aeripes dicitur habens aeneos pedes ut de bobus Martis in Colco insula legitur, et tunc non [non] coeunt duae syllabae in unam, quia naturaliter est trisyllabicum. Est iterum compositum ex ‘aere’ et ‘pede’ et tunc ‘aeripes’ quasi ‘velox’ dicitur vel deponens pedes in aere, et non naturaliter est trisyllabicum sed accidentaliter sicut in hoc versu.
 10 Etiam est divisio² omnis litterae et syllabae diaeresis³ conglutinatio non sinaeresis⁴.

Sed etiam dictio. Idem accidens dictioni attribuit. Continuatio: Non solum litterae et syllabae dividuntur, *sed etiam dictio ut si dicam*. Et nota quod dictio non est dividenda nisi sit⁵ ex duabus integris composita, quae
 15 divisio dicitur themesis⁶. ‘Septemtrion’ est compositum ex ‘septem’ et ‘trion’ quod est bos. Boves enim dicuntur ‘triones’ quasi ‘tirones’, quia terunt⁷ frumenta, et dicitur plastrum in caelo ‘septemtrio’, quia habet

---

ut elegiacum, alia ab inventoribus ut Saphicum, alia a numeris ut dimetrum. Sed quia de solo iambico hic intelligimus, aliis postpositis, de isto dicamus. Iambicum igitur metrum est metrum ex iambis constans, et est iambus pes constans ex brevi et longa, ut senex. Sed quia pes iste minus est celer, pedem aequalem sibi in syllabis sed tardiolem, scilicet spondeum loco denominativo ab impari tantum fecit in suo metro id est iambico recepit, sed non in ‘quarta socialiter atque secunda cederet’ (cf. Hor., *Ars poetica* 258). Iambici vero metri sunt istae species dimetrum iambicum, trimeterum iambicum, tetrameterum. Et nota quod cum aliae species metri a contrahunt nomina ut hexametrum heroicum quod constat ex sex pedibus species tamen iambici metri adduplicato numero pedum vocantur. Unde dimetrum iambicum...

¹ eripedem] aeripedem **P** a.c.

² divisio] diso **P** a.c.

³ diaeresis] cf. Donatus, *Ars Maior* III.5 GL IV, p. 396, Isid. *Etym.*, I.35.4

⁴ sinaeresis] cf. *Prisc.* IV.17, GL II p. 126.17, PH, ed. Reilly, p. 849.63

⁵ post sit] n del. **P**

⁶ themesis] viz. tmesis, cf. Donatus. *Ars Maior* III.6, GL IV p. 401, Isid. *Etym.* I.37.19

⁷ terunt] tenent **P** a.c.

septem stellas quasi septem boves. Et non tantum composita dictio potest dividi, *sed etiam divisa*¹ id est divisae possunt coniungi, quia ex duabus dictionibus potest una componi *ut 'malefida'* ex adverbio et nomine, 'Argiletum'² ex genitivo et nominativo; et est Argiletum locus in quo
 5 Argus occisus est, et vocatur talis coniunctio a Graecis 'sintasis', a nobis 'compositio'.

XVII.9, p. 113.11 *Orationibus*. Accidens coniungendi et dividendi orationibus attribuitur sic: *Est* id est invenitur vel contingit, *quando adiungunt*³ *duas orationes*⁴ id est ita quod ex duabus fit una, *plures* ita
 10 quod ex illis pluribus fit una. Sed quia non omnis ubique hoc facit coniunctio, determinat: *accidentes*⁵ id est quando accidunt *orationibus* id est quando copulant orationes. Aliquando enim dictiones coniunctio copulat ut 'Socrates et Plato legunt', et tunc intelliguntur duae orationes in una. Aliquando duas copulat ut 'Socrates legit et Plato disputat' et tunc ex
 15 duabus fit una vel hypothetica vel adiuncta. *Est quando*. Non \solum/ coniunctiones appositae coniungunt orationes, sed etiam *est* id est contingit quando [coniunctae] *subtractae*⁶ *dissolvunt*⁷ *orationes* et tunc ex una fiunt duae. *Conticuere*⁸ etc. In hoc exemplo coniunctio copulat duas orationes in unam adiunctam. In secundo *Athamasque* etc. copulat plures,
 20 sed de illis tantummodo nominativi hic apponuntur. Et attende quod huiusmodi oratio dicitur 'pollisseton'⁹ id est plurium coniunctorum. *Econtra* id est contrarium scilicet dissolutio orationum, ut in hoc versu.

---

¹ divisa] dividi **P**

² Argiletum] *lemma non indicavit* **P**

³ adiungunt] coniungunt *Hertz*

⁴ orationes] a. **P**

⁵ accidentes] *lemma non indicavit* **P**

⁶ subtractae] *lemma non indicavit* **P**

⁷ dissolvunt] disiu.o. **P**

⁸ conticuere] constituere **P**

⁹ pollisseton] *viz.* polysyndeton, cf. Donatus, *Ars Maior* III.6, *GL* IV p. 399, Isid. *Etym.*I.36.19

*Alii navalibus ite*¹ etc. in hoc exemplo coniunctio subtracta orationem dissolvit vocaturque assinteton² | **89ra** | id est sine coniunctione.

⟨*De transmutatione naturalis ordinis*⟩

- 5 **XVII.9**, p. 114.2 *Litterae transmutantur*³. Aliud accidens praedictis quattuor hic attribuitur quod est transmutatio naturalis ordinis. Et hoc est: *Litterae transmutantur* quando illa quae debet praeponi supponitur et econverso. *Ut 'Teucer' pro 'Teucro'*. In nominativo huius vocativi naturaliter dicitur 'Teucer', quia in secunda declinatione vocativus similis
10 est nominativo quando desinit in 'er'. Nominativus vero huius nominis in 'er' debet terminari iuxta⁴ hanc regulam: Graeca⁵ nomina quae habent consonantem ante 'ros'⁶ in eadem syllaba mutant 'ros' in 'er' et faciunt Latinum nominativum ut 'Meleagros' 'Meleager', sic 'Teucros' 'Teucer'⁷.
15 Si ergo 'Teucrus' invenitur, irregulare est, quia non solum litterae transmutantur, *sed etiam syllabae ut 'displicina' pro 'disciplina'*. Ut si vituperans aliquem dicam 'huius doctrina non est disciplina sed displicina'⁸, quae transmutatio litterae et syllabae, si⁹ ratione fiat, dicitur methatesis¹⁰, estque species metaplasmis¹¹, si vero sine ratione fiat, barbarismus est.

---

¹ navalibus ite] namque **P**

² assinteton] viz. asyndeton, cf. Donatus, *Ars Maior* III.6, *GL IV* p. 399, Isid. *Etym.*I.36.20

³ post transmutantur] quando illa quae debet praeponi del

⁴ iuxta] iusta **P**

⁵ Graeca] veraca **P ut videtur**

⁶ ros] res **P a.c.**

⁷ Cf. *Prisc.* VII.17, *GL II* p. 300.18, Donatus, *Ars Maior* III.2, *GL IV* p. 300.20

⁸ displicina] disciplina **P a.c.**

⁹ si] sic **P**

¹⁰ methatesis] viz. metathesis, cf. Donatus, *Ars Maior* III.4, *GL IV* p. 397, Isid., *Etym.*I.33.6

¹¹ metaplasmis] viz. metaplasmis, cf. Donatus, *Ars Maior* III.4, *GL IV* p. 395, Isid., *Etym.*I.35.1

Non solum ista transpositio, sed *necnon* id est similiter *dictio* ut ‘*plebis tribunus*’ pro ‘*tribunus* (<*plebis*)’. Nominativus enim genitivum naturaliter praecedit. Similiter in compositione substantivum naturaliter praecedit adiectivum, quamvis in constructione illud sequatur. *Oratio*¹
 5 *quoque* transponitur. Ut *hic*² ‘*nutrivit filios*’ etc., et vocatur transpositio orationis ‘*histeron*³ *proteron*’ \id est/ conversus ordo.

XVII.10, p. 114.9 *Praeterea*. Ista similitudo inter litteras et syllabas assignatur quae talis est quod quemadmodum sunt quaedam elementa per se pronuntiabilia ut vocales, quaedam cum aliis ut consonantes, ita sunt
 10 quaedam dictiones per se dicendae, quaedam cum alio et numquam per se. Et sunt per se dicendae quae per se dictae vel in responsione vel sine ea perfectum intellectum faciunt, ut nomina, pronomina, verba, adverbia;⁴ cum alio et non per se sunt dicendae quae nec in responsione nec⁵ alicubi per se prolatae plenum faciunt intellectum, ut *coniunctiones*,
 15 *praepositiones* etc.

Praeterea. Est enim similitudo inter elementa et dictiones quemadmodum [*quae*] *alia elementorum sunt vocalia*, et ostendit quae sunt quae perficiunt⁶ *vocem* id est quae sine aliis possunt proferri. *Alia* elementa sunt *consonantia* \id est/ [*et alia*] *quae sine vocalibus non perficere*
 20 *possunt*⁷ *vocem*⁸ [*etiam dictionibus*] *sic etiam in dictionibus quasdam animadvertimus*⁹ *per se esse dicendas* id est solas vel in responsione vel extra, et hoc¹⁰ *ad similitudinem vocalium* et subiungit quae sunt per se

¹ oratio] orationes *Hertz*.

² hic] *om. Hertz*.

³ histeron] *viz. hysteron*, cf. Donatus, *Ars Maior* III.6, *GL* IV p. 401, Isid. *Etym.* I.37.17

⁴ nomina pronomina verba adverbia] nomina pro.v.p. **P**

⁵ post nec] alio *del. P*

⁶ perficiunt *Hertz*] *persa. P*

⁷ non possunt] *nequeunt Hertz*

⁸ vocem *Hertz*] *f. P*

⁹ animadvertimus *Hertz*] *nam P*

¹⁰ hoc] *ut lemma indicavit P*

dicendae *ut in verbis imperativis maxime* animadvertimus illa esse dicenda per se. Quamvis de imperativis verbis hoc affirmet, non tamen de indicativis hoc negat, cum ea et in responsione posita verum vel falsum significant, ut ‘quid agis? lego!’, vel extra responsionem ut ‘lego’.

5 Sed dicent Aristotelem¹ esse nobis contrarium qui dicit quod non contingit nomine et verbo enuntiare sive aliquo interrogante sive non, sed ipso proferente. Quibus dicimus Aristotelem non negavisse per unum solum nomen vel verbum saepe verum vel falsum enuntiare, sed enuntiare negavit, id est proferendo unum solum nomen vel verbum enuntiationem
10 proferri. Quod autem solum nomen aliquando verum saltem in responsione significat, inde habemus quod Priscianus dicit aliquando solum nomen quaestioni esse respondendum, cum solum unum sit respondendum. Eadem ratione de pronomine et verbo (et) participio et quibusdam adverbis idem probari potest. Verbum vero | **89rb** | rimae personae et
15 secundae etiam sine responsione verum vel falsum significat. Unde Priscianus dicit quod ‘scribo’ idem significat quod ista oratio ‘ego scribo’ excepta discretionem personarum, de qua in loco suo dicemus². Et ut innueret Priscianus alia verba per se esse dicenda, addit *maxime*, ac si diceret: Ista verba frequentius aliis ad designationem veri vel falsi per se
20 proferuntur.

XVII.10, p. 114.13 Et non solum in his verbis hoc animadvertimus, sed *vel in nominibus vel pronomibus*; [*vel pronomibus*] et in utroque legatur (‘*vel*’) ut sit subdisiunctiva³ coniunctio. Et cum in omnibus casibus hoc fit, in *vocativis saepe* fit⁴. Si Priscianus alios casus numquam verum
25 vel falsum aliquo modo significare vellet, non in vocativis saepe, sed absolute in vocativis diceret. Vocativi igitur nominum et pronominum per

¹ Aristotelem] Cf. Arist., *De interpretatione* 17a16–20, A.L., p. 44.7: nomen quidem igitur aut verbum falsis, id est dictio, est solum, quoniam non est dicere sic significantem aliquid voce quod enuntiet, aut interrogante aliquo aut non, sed ipsum eligentem

² Cf. *infra* p.227.5, *ad Prisc.* XVII.17, *GL III* p. 118.15

³ subdisiunctiva] subiunctiva **P**, cf. *Prisc.* XVI.7, *GL III* p. 97.17–98.10

⁴ fit] *ut lemma indicavit P*

se dicti perfectum intellectum faciunt, id est intellectum imperfectae vocis. Si enim dicam ‘Willelme!’ hunc intellectum facio ‘Willelme¹ audi!’² Reliqui casus in sola responsione faciunt intellectum perfectum enuntiativae orationis, ut ‘Quis legit?’ ‘Socrates!’ hic nomen facit hunc
 5 intellectum ‘Socrates legit’. Similiter: ‘Qualiter legit? bene!’ hic³ adverbium facit hunc intellectum ‘bene lego’, quia omne positum in responsione intellectum habet verbi positi⁴ in praecedente quaestione. *Vel*⁵ id est in adverbiiis hoc animadvertitur quaedam de illis praedicto modo per se esse dicenda. Sed ne aliquis putaret quod omnia sic essent pronuntianda et sic falleret in multis, ut \in/ isto ‘utinam’ et similia, addit quod adverbia
 10 ideo⁶ *adiciuntur antecedentibus actionibus vel orationibus*⁷ id est ad designanda accidentia ad actiones vel ad loquelas pertinentia. Et nota quod

---

¹ Willelme] W. P

² ‘Willelme audi’] Cf. *Glosa Victorina*, p. 26.734: ‘Quando enim audio ‘Willelme’, intelligo ex natura uocatiui ‘ueni’ uel ‘audi’ uel aliquid huiusmodi’, and in note there: cf. *Glosulae*, *GPmi B* fol. 9rb and *O* p. 382b: ‘Quando enim audio proferri ‘Fulco vel Herberte’, illud intelligo: Fulco ueni uel audi’; *B* fol. 20rb and *O* p. 385a ‘Quandoquidem per se posita [viz. pronomina] ad absentes quod deberet subaudiri, sunt infinita; ergo scribentes praeponunt[ur *B*] rationabiliter nomina quibus postposita pronomina certiore habent significationem, ut si scriberem alicui absenti: ‘ego tibi mando’ nullam haberent pronomina certitudinem. Si autem dicis: ‘Fulco fratri suo W. salutem’, post ea subdas: ‘ego tibi mando’, tunc pronomina respiciendo ad praeposita [positi *B*] nomina habent demonstrationem’: *H* fol. 38ra: ‘Obliqui enim aliquo modo poterant construi cum prima et secunda persona sic: ‘miseror Widonis’, ‘misereris Widonis’ licet transitivae in tertia persona. Sed nusquam posset recte dici : ‘Wido misereor’, ‘Wido misereris’ sine adiunctione pronominis’; *H* fol. 38rb ‘Videtur falsum esse quod dicit quod uocatiua et substantiua non sociantur nisi nominatiuis, cum congrue dicatur: ‘Petre adesto’ uel ‘Petre uocaris’ uel ‘uocare’, here quoted from Kneepkens 1978, p. 116, n.27, with corrections.

³ hic] hoc P

⁴ positi] positivi P

⁵ vel] *lemma non indicavit* P

⁶ ideo] *vel so ut lemma indicavit* P

⁷ orationibus] la. P

hic per orationes actus loquendi intellexit, per actiones ceteros¹ actus significandi, ut *clamamus*² *ad eos qui aliquid*³ *agunt* etc. Tunc ‘bene’ facit hunc intellectum: ‘bene agit⁴ loquitur’. Similiter de aliis adverbis expone.

XVII.10, p. 114.15 *Aliae* etc. Ostenso quae dictiones sunt per se proferendae, quae non quidem per se sed semper cum aliis sunt proferendae, subiungit quae non. Et hoc est: *Aliae sunt quae non possunt proferri* scilicet pronuntiari *ad similitudinem consonantium*. Ubi enim consonantes sine vocalibus possunt minime proferri, sic nec istae *sine adiumento* aliarum partium orationis ut ‘*in loco*’⁵ ‘*in urbe*’⁶. Ut enim sine vocalibus consonantes non possunt⁷ proferri, sic sine aliis partibus istae non possunt proferri. Sed ne aliquis putaret quod per se non possent proferri, subiungit *ad perfectionem sensus*, ac si dicat⁸: Per se prolatae⁹ perfectum sensum facere non possunt. \Et ostendit quae sint illae¹⁰: *praepositio* et *coniunctio*, quia istae nec in responsione nec aliter per se pronuntiatas perfectum intellectum facere non possunt/. *Hae*¹¹ *enim*. Vere istae per se non sunt dicendae, quia per se dictae nihil significant. Et hoc est: *Hae enim* id est praepositiones et coniunctiones consignant. Sed quia consignificare dicitur secundo significare ut ibi ‘verbum consignificat tempus’¹², vel intransitive construi, ut ibi ‘praedicatum

---

¹ ceteros] ceteras **P a.c.**

² clamamus] cauda **P**

³ aliquid] alii **P**

⁴ post agit] bene del. **P**

⁵ loco] hoc **P**

⁶ urbe] uvo **P**

⁷ possunt] possint **P a.c.**

⁸ ac si dicat] ut lemma indicavit **P**

⁹ prolatae] prolata **P**

¹⁰ illae] illa **P**

¹¹ hae] eae *Hertz*. hae *SG apud Hertz*.

¹² Arist., *Periherm.* 3, 16b6, *A.L.* p. 7.1

consignificat subiecto¹, ideo determinat id est *cum aliis iunctae*² *significant*, per se prolatae nihil.

XVII.10, p. 114.20 *Itaque*. Quandoquidem iunctae aliis tantummodo significant, *variatur earum significatio* id est significant quicquid dictiones
 5 quibus adiunguntur, ut cum dico ‘in urbe’, ‘in’ significat urbem et sic de aliis. Sed ista expositio nobis non placet, quia tunc idem significaret
 | **89va** | in his constructionibus ‘in urbem’ et ‘in urbe’ cum accusativus et ablativus eandem rem significant, sed hic variatur significatio illius
 10 praepositionis teste Prisciano. Dicimus ergo quod praepositio non significat idem quod et dictio cui adiungitur, sed ex adiuncto illius habet significare aliquod accidens, ut cum duo accidentia sunt ‘ad locum’ et ‘in loco’, quae sunt species ‘ubi’, et³ adiuncta⁴ accusativo alterum significat id est ‘ad locum’, iuncta ablativo alterum id est ‘in loco’. Sed quia non significat certam loci qualitatem, adiungitur ei accusativus vel ablativus
 15 quo qualitatem loci significet. In his ergo orationibus ‘in Franciam’, ‘in Normanniam’, ‘in’ significat unum et idem, scilicet ‘ad locum’; in istis ‘in urbe’, ‘in Francia’, ‘in Normannia’ unum et idem significat, id est ‘in loco’. Sed etiam de aliis praepositionibus intellige quod quaedam accidentia

---

¹ Cf. *WCmai ad Prisc.* II.15, *GL* II p. 54.7, **M** fol. 26rb²⁹⁻³⁴, (**P** blank fol. 26ra-b) in Fredborg 1973, p. 31, cf. L.G. Kelly, *The Mirror of Grammar: Theology, Philosophy and the ‘Modistae’* (Amsterdam: John Benjamins, 2002), p. 32, and De Rijk 1967, p. 227: Et notandum quod ‘consignificare’ est polissimis sermo (sermo] secundum mo(dernos) De Rijk). Consignificare enim est ‘secundario significare’, ut ibi: ‘Verbum est quod consignificat tempus’. Sed hoc modo non (con)significant praedictae dictiones (*viz.* prepositions & conjunctions). Item ‘consignificare’ dicitur etiam ‘denominare’, ut praedicatum consignificat subiecto (cf. Arist., *Periherm.* 3, 16b6, AL p. 7.1) sed neque hoc modo consignificant. Tertio modo dicitur ‘consignificare’ quod per se dictum nihil significat, sed cum alio dictum aliquid significat, et hoc modo significant, ut ‘a’, si per se dicatur, nihil significat, sin autem dicatur ‘a domo’ significat locum.

² cum ... iunctae] coniunctae *Hertz*

³ et] a **P** *a.c.*

⁴ adiuncta] iniuncta **P**

significant, sed ex diversis adiunctis diversa. Ideo¹ sic exponitur littera. *Significatio variatur*² itaque ad vim coniunctorum id est coniuncta <ad> vim dictionum coniunctorum³ eis, non quod significant quod illae, sed ex eo quod hoc cui adiungitur est accusativus aliud significat, ex hoc quod
 5 ablativus aliud; quod ostendit in una praepositione sic: ut ‘in’ aliud significat cum iungitur accusativo scilicet hanc speciem ‘ubi’ ad locum, aliud cum iungitur ablativo \scilicet/ in loco. Est igitur nostra sententia quod praepositio per se prolata nihil significat, sed cum accusativo vel ablativo prolata aliquod accidens, sed quia modo illud, modo illud, dicitur
 10 non habere certam significationem.

XVII.11, p. 114.22 *Coniunctiones*. Ostenso quod praepositiones ex adiuncto aliarum partium habent significare, hoc idem de coniunctionibus ostendit. Et hoc est: *Coniunctiones quoque* ut praepositiones dinoscuntur esse copulativae vel disiunctivae, id est ab <aliis> orationis partibus id est
 15 per alias partes, quae eis adiunguntur⁴ \id est/ ex adiuncto illarum habent esse modo disiunctivae modo copulativae. Et intellige hoc de illis solis quae modo disiunctivae, modo copulativae esse possunt, ut *Terentius* in hoc exemplo **XVII.11**, p. 115.1: *vel rex* etc. ‘vel’ est copulativa coniunctio. Sed de hoc quod sit disiunctiva nullum ponit exemplum. Est enim patens
 20 cum <‘vel’> naturaliter sit disiunctiva,⁵ quamvis accidentaliter sit copulativa. Et nota quod quando est disiunctiva significat de duobus alterum esse, alterum non, sed quando est copulativa utrumque esse significat. Similiter intellige de ‘aut’.

XVII.11, p. 115.6 ‘*Que*’ etiam etc. De coniunctionibus quae similiter
 25 sunt disiunctivae sed accidentaliter sunt copulativae posuit exemplum. Modo de illa quae naturaliter est copulativa sed accidentaliter fit

---

¹ ideo] idem **P** a.c.

² variatur Hertz] prae. **P**

³ coniunctorum] coniunctorum ut lemma indicavit **P**

⁴ adiunguntur] ut lemma indicavit **P**, sociantur Hertz

⁵ disiunctiva] coniunctiva **P** a.c.

disiunctiva subiungit. Et hoc est ‘que’ ista coniunctio *non solum copulativa invenitur* quod est naturaliter, sed *disiunctiva* quod est accidentaliter, ut in hoc exemplo: *Aut pelago* etc.

XVII.11, p. 115.10 *Necnon* etc. Non est mirum si dictio aliqua pro alia parte ponitur, cum dictio de una parte ponitur pro dictione alterius partis. Et hoc est: *Necnon aliae ponuntur pro aliis* id est dictiones de una parte pro dictionibus alterius partis orationis *id* id est si pro alia parte ponitur an non, *non potest sciri¹ nisi ex adiunctis* id est ex eis quibus adiungitur quod ostendit in uno sic: ‘*per*’ ista dictio *si apponatur verbo* per appositionem *accipitur pro ‘valde’*. Et non solum cum verbo ponatur pro ‘valde’ sed *necnon si nomini et coniungatur, sed itaque sub eadem² significatione* id est itaque significet intensionem rei designatae per nomen cui adiungitur quod facit iuncta verbo ut in exemplo Terentii. | **89vb** | ‘*Perpulcra*’ id est valde pulcra, et non solum praepositio ista ponitur pro adverbio, sed istae coniunctiones ‘atque’ et ‘ac’. Et hoc est: ‘*Atque*’ et ‘*ac*’ istae coniunctiones *obtinēt vim³ adverbii similitudinis* quod est ‘quasi’⁴, *⟨si⟩ subiungantur* istis adverbiiis ‘*aliter*’ et ‘*secus*’ vel⁵ *similibus*, ut est similitudinis diversae, etc. ‘*Horrendum clamat*’⁶. Hic est nomen pro adverbio, quod apparet inde quod actus qualitatem significat, et quando est nomen qualitatem substantiae significat.

Hanc similitudinem elementorum et dictionum quidam aliter intelligunt dicentes quod nulla dictio perfectum facit intellectum. Isti dicunt quasdam dictiones *per se esse dicendas*⁷ id est significativas per se, alias esse dicendas cum aliis, id est esse consignificativas, ut sit sensus: dictionum alia est significativa per se, alia consignificativa. Et est

¹ potest sciri] possumus scire *Hertz*

² sub eadem *Hertz*] seadem **P**

³ obtinent vim *Hertz*] resi. aliquando inci. **P**

⁴ quasi] *ut lemma ostendit* **P**

⁵ vel] *lemma non indicavit* **P**

⁶ clamat *Hertz*] da. **P**

⁷ dicendas] dicendae **P**

significativa per se ut cuicumque¹ adiungatur² unum \et/ idem significat. Itaque ex sua significatione non ex adiuncto alicuius contrahit illud significare, nisi³ sit aequivoca. Consignificativa est illa quae significat, sed tamen adiunctum alterius est causa quare significat. Secundum hos sic
 5 exponitur littera: **XVII.10**, p. 114.10 *Quemadmodum sunt elementa vocalia id est⁴ quae⁵ per se faciunt⁶ vocem, sunt alia elementa consonantia⁷, quae sine vocalibus perficere vocem nequeunt⁸, sic etiam animadvertimus in dictionibus quasdam esse dicendas per se id est significativas per se et sine intellectu <***> †vel falsis, causa esse
 10 substantiae \vel/ accidentis†⁹.*

XVII.10, p. 114.12 *Ut in verbis*.¹⁰ Verba enim sunt voces significativae per se, et cum in omnibus verbis hoc animadvertimus, *maxime imperativis* hoc facimus, *in nominibus et pronomibus*, quia sunt voces significativae per se, sed quia hoc non in omnibus addit ‘saepe’; et subiungitur quibus
 15 *vocativis* id est in illis quae habent vocativum, ea enim quae carent vocativo non sunt per se significativa, unde nec in praedicato nec in subiecto per se possunt poni; et in¹¹ *adverbiis*¹², sed quia non omnia sunt significativa per se ut ‘utinam’, ideo addit *quae adiciuntur*. *Aliae vero dictiones quae non possunt proferri per se* id est non sunt significativae
 20 per se, *ad perfectionem <sensus>* id est quia¹³ per se prolatae faciunt aliquid

---

¹ cuicumque] quodcumque **P a.c.**

² adiungatur] adiunguntur **P a.c.**

³ nisi] ut **P a.c.**

⁴ id est] *ut lemma indicavit P*

⁵ quae Hertz] etiam **P**

⁶ faciunt] perficiunt Hertz

⁷ consonantia] consonanti **P**

⁸ nequeunt Hertz] m. in **P**

⁹ *corruptelam vel lacunam maiorem suspicor*

¹⁰ in verbis] *lectio incerta P*

¹¹ in] ut **P**

¹² adverbiis] *lemma non indicavit P*

¹³ quia] quae **P**

sentiri et intelligi. Sed¹ omnia proferuntur ad perfectionem sensus, non quia faciunt perfectum intellectum, sed quia perfecte faciunt intelligi quod significant et per se prolata. Si enim audio hoc solum nomen ‘homo’ certam substantiam et qualitatem intelligo, sed si audiam hanc solam
 5 coniunctionem ‘et’ vel illam praepositionem ‘de’ nihil per eas intelligo. Cetera non mutantur.

⟨De ordinatione partium orationis⟩

XVII.12, p. 115.20 *Solet quaeri* etc. Ultima ista similitudo inter litteras et
 10 dictiones assignatur quae talis est. Quemadmodum causa ordinis elementorum in alphabeto quaeritur, sic ordinatio partium orationis et suorum accidentium.² Et hoc est³. *Solet quaeri causa ⟨ordinis⟩ elementorum*, scilicet quare ‘a’ ante ‘b’ in alphabeto ponitur, sic etiam solet quaeri de casuum ordine scilicet quare nominativus praepositur
 15 genitivo etc., *et generum* quare scilicet masculinum ponitur ante femininum genus, *et temporum* quare scilicet praesens ponitur ante praeteritum, praeteritum ante futurum, *et ipsarum*⁴ *partium orationis* id est \quae/ nomen ponitur ante verbum etc. Quare nota quod ordo generum, casuum, temporum, partium orationis est ordo dictionum, sed causam
 20 | **90ra** | elementorum numquam repperi, sed ordinis generum et casuum, temporum in *Magno Prisciano* causam invenies. Ordinis vero partium⁵ orationis in sequentibus causam audies.

XVII.12, p. 115.22 *Restat igitur de supradictis* etc. Hucusque similitudinem accidentium supradictorum quattuor \ostendit/ unde refert
 25 sic. Quandoquidem ea quae erant necessaria ad commendationem constructionum praemisimus, igitur *restat* admodum⁶ *tractare de*

¹ *post sed]* non *del.* **P**

² *accidentium]* accentuum **P** *a.c.* accentuum *p.c.* = *accidentium ut videtur non raro in P*

³ *hoc est]* *ut lemma indicavit P*

⁴ *ipsarum Hertz]* *p.* **P**

⁵ *partium]* *partium P*

⁶ *admodum]* *admodo P*

supradictis id est de praepositis superius, scilicet de constructionibus — de illis enim in hoc opere tractaturum se superius dixit — sed antequam de eis dicamus, *primum* dicemus¹ *de ordinatione*² *partium* id est quare sic sunt ordinatae.

5 Sed quaeritur: ⟨quare⟩ in libris qui sunt de partibus orationis illum ordinem non docuit, et ⟨in⟩ isto qui non est de illis hoc fecit? Cui dicimus quod est eloquentis de re ordine tractare, non causam vel modum tractandi exponere, ut aliquis faciens exordium in eodem debet attentum, docilem, benivolum auditorem reddere, sed non quo ordine hoc faciat exponere. Vel
10 dicamus quod propter prolixitatem operis hoc praemisit; quia vero in hoc opere constructionem verbi post constructionem nominis erat tractaturus, voluit ante probare nomen esse naturaliter prius verbo, ut appareat quod merito illius constructiones prius docet, deinde de ordine ceterorum propter ista subiungit.

15 **XVII.12**, p. 115.23 *Quamvis quidam*. Hic improbat sententiam quorundam qui dicebant nullam causam esse quare sic ordinarentur partes orationis, sed casu sic contigisse, sed improbando illam reddit auditorem attentum. Continuatio: Dico de ordinatione partium orationis, *quamvis quidam aiunt non oportere quaerere de rebus huiuscemodi* id est de
20 ordinationibus partium orationis, et hoc dicunt *quaerentes solacium suae imperitiae* id est ne vituperentur, si ignorent ea quae nesciunt quae nulla sunt. Quattuor modis quaerunt stulti solacium suae imperitiae, vel dicendo nihil esse quod ignorant ut isti, vel impossibile sciri, ut quidam de stellis, vel turpe ut de grammatica, vel inutile, ut dicunt garciones de auctoribus.
25 Sapiens vero non quaerit imperitiae solacium, sed contra it. Et³ hoc aiunt *suspicientes falso opinantes positiones*⁴ *esse fortuitas* id est casu, non

---

¹ dicemus] dicimus **P** *ut videtur*

² ordinatione] ea **P**

³ et] in **P** *a.c.*

⁴ positiones] *po.si.di.* **P**

ratione factas. *Sed quaerentes*. Errorem illorum indirecta ratiocinatione¹ improbat, id est ostendendo inconueniens hoc inde sequi, quod sapientes nihil faciunt ordine nec insipientes contra ordinem. Et hoc est: *Sed quantum ad opinionem*² illorum secundum illorum opinionem, *evenit*
 5 *generaliter* id est ubique \et/ in omnibus, *nihil accipi* [pos] *per ordinationem* a sapientibus *nec peccari* <contra> *ordinationem ab* insipientibus, *quod existimare est*³ *stultum* non mediocriter sed *penitus*.

XVII.12, p. 116.3 *Si autem*. Forsitan aliquis diceret: isti non dicunt in nullis ordinem \esse/, immo dicunt in quibusdam esse, in quibusdam non
 10 esse, et sic sapientes aliquid accipiunt per ordinem sed non omnia, ideo subiungit Priscianus⁴: *Si autem*⁵ *in quibusdam* <esse> *concedant*⁶ *necesse est* id est utile eam concedere⁷. *Si autem*⁸ et est ‘si’ causale, non continuativum. Non enim hic facit Priscianus consequentiam, quia falsa esset, sed causam monstrat. *Sicut igitur*. Improbata istorum opinione
 15 concludit contrarium scilicet ordinationem esse in partibus orationis. Continuatio: Quandoquidem falsum est ordinationem non esse in partibus orationis, *igitur sic partes orationis traditae* non argumentationibus, *sed a doctissimis*⁹ *scriptoribus artium, sic apta* <ordinatione> *redditur perfecta* <oratio> id est si apte in ea ordinentur | **90rb** | dictiones, et vere recta
 20 ordinatione sunt ab illis tradita, *cum primo loco posuerunt nomen, secundo verbum*.

---

¹ indirecta ratiocinatione, cf. *Notae Dunelmenses*, p. 439.437: Facit complexionem talem extra: Aut nusquam est quaerenda causa ordinis aut alicubi, et ex utraque parte ostendit sequi inconueniens.

² opinionem] or. **P**

³ est] *ut lemma indicavit P*

⁴ Priscianus] *ut lemma indicavit P*

⁵ si autem] sicut **P**

⁶ concedant] e.or. **P**

⁷ concedere] cum cei **P p.c.** (et cei *a.c.*)

⁸ si autem] *lemma non indicavit P*

⁹ a doctissimis] *lemma non indicavit P*

XVII.12, p. 116.7 *Quippe*. Hic incipit de causa ordinationis partium orationis tractare de qua sic agit: prius ostendendo quare nomen et verbum ceteris praeponatur, deinde quare nomen praeponitur verbo, quare nomen pronomine et sic de singulis. Probat igitur sic nomen et verbum merito
 5 ceteris partibus orationis praeponi. Et hoc est: *Quippe*, quia sine istis perfecta esse non potest oratio, sed sine ceteris potest. Et hoc est: *Quippe* id est quid mirum si ceteris praeponatur, *cum nulla oratio* id est sit perfecta sine istis.

10 *⟨De oratione perfecta⟩*

Sed quaeritur quomodo sit intelligendum hoc quod sine istis oratio perfecta esse non potest, cum sine nomine perfecta inveniatur, ut ‘ego lego’, et Priscianus¹ dicit quod ex pronomine et verbo perfecta constat oratio. Dicunt igitur quod oratio non potest esse perfecta sine istis, id est si careat
 15 utroque istorum. Sed similiter possent dicere quod sine adverbio et verbo non potest perfecta esse oratio. Ideo sic est intelligendum sine nomine et verbo vel sine pronomine non potest perfecta esse oratio, sed quia simul hoc non potuit dicere postea² determinavit (ubi dicit): *Non autem*³ dico etc. Sed dicunt quod sine nomine et pronomine perfecta est oratio ut ‘legere est

¹ *infra Prisc.* XVII.13, *GL* III p. 116.20

² *Prisc.* XVII.13, *GL* III p. 116.19, cf. *Glosa Victorina*, pp. 30.851–32.878: (De perfecta oratione secundum grammaticos et dialecticos), & *Notae Dunelmenses, ad Prisc.* XVII.18, *GL* III p. 119.17, p. 449.805–13: LEGENS PROFICIO’ PRO ’LEGO ET PROFICIO’. Licet una ponatur pro alia, eo quod sensus unius quodam modo per aliam innuatur, non tamen dicemus quod quicquid habeat una, habeat et alia. Illa enim oratio quae est ‘lego et proficio’ multiplex est, et tamen ‘ego legens proficio’ bene est una, etc., licet M. A. dicat secundum quosdam eam posse accipi tam multiplicem quam unam. Dicunt enim ‘legens’ uel posse accipi ut determinationem subiecti et tunc est una, uel praedicati et tunc est multiplex. Cf. *WCmai (ad Prisc.* XI.9, *GL* II, p. 553.17), in K. M. Fredborg, “Notes on the *Glosulae* and its reception by William of Conches and Petrus Helias,” in I. Rosier-Catach, ed., *Arts du langage et théologie aux confins des XIe-XIIe siècles. Textes, maitres, débats* *Studia Artistarum* 26 (Turnhout: Brepols, 2011), pp. 453–483, at pp. 475–477

³ autem] tamen *Hertz*

agere', sed dicimus quod 'legere' ibi est nomen ipsius actus. Iterum 'lego bene' est perfecta oratio, quia generat perfectum intellectum. Sed dicimus quod hoc solum non sufficit ut perfecta oratio sit, scilicet generare perfectum intellectum, si aliquid deest de naturali quantitate; sed isti: cum
5 sit enuntiativa †sensu†, deest subiectus terminus.

Est igitur perfecta oratio quae extra responsionem et sine subauditione per se dicta perfectum intellectum generat. Aliud est enim substantiam orationis, aliud modum proferendi considerare. Quamvis Priscianus dicat verbum primae personae sine pronomine esse proferendum, non tamen
10 dicit sine pronomine perfectam orationem facere. In omni igitur oratione in qua est verbum primae vel secundae personae est pronomen, etsi non semper proferatur, et hoc probat Priscianus in sequentibus¹ illa non deesse etsi non proferantur.

Iterum dicent² quod sine verbo est oratio perfecta ut illa quae hic
15 subicitur: 'homo legens' proficit. Est enim sensus: homo legit et profecit, sed haec oratio 'homo legens' hanc partem huius intellectus, id est 'homo legit' significat. Contra hoc dicimus quod ista, etsi significat hunc intellectum, non est tamen perfecta, quia, ut dictum est, non omnis quae significat perfectum intellectum est perfecta, sed ea quae per se extra
20 responsionem dicta sine subauditione perfectum generat intellectum. Vel dicimus quod ista oratio 'homo legens proficit' non facit hunc intellectum: 'homo legit et proficit', sed hunc: 'homo, qui legit, proficit'. Ut igitur ista 'homo qui legit et profecit' non significat perfectum intellectum, sic nec ista 'homo legens', non tamen nego quin audita hac voce talis intellectus
25 possit haberi, non tamen vox ista illum³ significat. Non enim vox significat quicquid per eam⁴ intelligitur⁵.

¹ sequentibus] *Prisc.* XVII.13, *GL* III p. 116.9

² dicent] diceret **P** *a.c.*

³ illum] ullum **P**

⁴ eam] eum **P**

⁵ *Contra PH*, ed. Reilly, p. 602.92–96 & p. 858.57–60,

XVII.12, p. 116.8 *Quod* scilicet nullam orationem esse perfectam sine istis vel positis loco istorum. *Quod licet*¹ *ostendere a constructione*, id est quae *continet omnes partes orationis*, id est dictiones de omnibus partibus orationis *paene* ipsemet ostendet quae desit et quare, deinde subiungit
 5 quomodo per illam coniunctionem hoc probetur sic scilicet quod subtracto² altero istorum | **90va** | est imperfecta oratio, cuius est illa constructio, sed subtractis ceteris perfecta remanebit. Et hoc est: *A qua* constructione quae sequitur *si subtrahas nomen aut verbum* quia cuius est illa constructio, remanebit imperfecta, et ideo deinde subiungit illam orationem talem
 10 ‘*idem homo lapsus*³ *heu hodie concidit*’, deinde commendat eam sic: **XVII.12**, p. 116.12 *En isti insunt* omnes partes orationis non omnes dictiones, si de omni parte orationis aliqua dictio, *absque coniunctione*, et ideo dixit superius ‘*paene*’, postea subiungit quae⁴ desit isti, dicens quod coniunctio *si addatur, exigit aliam orationem*. Coniunctio enim addita
 15 orationi copulat duas orationes ut expletive ponatur.

Sed quaeritur de oratione ista an sit perfecta an imperfecta. Imperfecta si est, quomodo dicit Priscianus, quod subtracto nomine et verbo imperfecta erit oratio? Cur etiam cum in eis est imperfecta, perfecta autem videtur esse, cum perfectum non generet intellectum? Si enim dicatur
 20 ‘*idem homo lapsus heu hodie concidit*’ cum de nullo homine praecessit sermo, non faceret⁵ intellectum perfectum. Iterum omnis oratio quae habet relativum nisi praemittatur ad quod referatur imperfectum facit intellectum.

Huic quaestioni duobus modis possumus respondere. Primo quod non
 25 omnis oratio quae habet relativum pronomen aliam orationem sibi praemitti exigit. Si enim duas voces tempora significantes habuerit nulla oratione praemissa, erit perfecta ut haec ‘*idem homo legit et proficit*’. Ista

---

¹ quod licet] po.e. **P**

² post subtracto] ablativo del. **P**

³ lapsus *Hertz*] laup. **P** et sic saepius

⁴ quae] quare **P**

⁵ faceret] fiet ut videtur **P** a.c.

vero quae a Prisciano ponitur, duas habet dictiones tempus significantes, videlicet participium et verbum. Perfectum etiam facit intellectum, hunc scilicet quod idem homo qui lapsus est cecidit. Sed dicent hoc esse non posse, quia Priscianus dicit quia subtracto participio non deficiet orationis perfectio, ut ‘idem homo heu hodie concidit’ non tamen duas voces tempus significantes habebit. Sed possumus dicere quod Priscianus non dicit subtracto participio orationem ⟨non⟩ deficere, sed non sic deficere quemadmodum subtracto nomine vel verbo, quod in sequentibus melius patebit.

10 Vel dicamus quod oratio, quae habet relativum pronomen, si habet cum ipso in eadem oratione nomen ad quod referatur, perfecta est, sin autem careat illo, imperfecta. Relativum enim pronomen huius inventionis est ut, nisi adiungatur ei vel praemittatur ad quod referatur, nihil significet. Sic igitur ista oratio, quia habet cum relativo pronomine nomen, perfecta¹
15 est.

Sed quaerent. Quare² perfecta est? Nos dicimus quia categorica propositio est. Si inferent: ergo per se dicta verum vel falsum significabit. Quamvis possumus dicere numquam inveniri quod omnis propositio per se dicta verum vel falsum significet, concedimus³ tamen quod per se dicta significat, sed non nisi post aliam dicta. Aliud est enim dici per se, aliud post aliud. Per se enim dicitur quod nullius cum eo dicti vel intellecti pars est. Omnis igitur talis oratio, etsi semper post aliam dicatur, tamen per se dicta verum vel falsum significat.

25 **XVII.13**, p. 116.13 *Ergo*. Quandoquidem sine nomine et verbo nulla perfecta constat oratio, *ergo si tollas* ab hac oratione *nomen* etc. ‘*Idem lapsus* etc. | **90vb** | In hoc exemplo subtracto nomine deficit oratio. Sed de hac oratione quae remanet subtracto nomine quaeritur quomodo est imperfecta, cum Priscianus dicit quod ex pronomine et verbo perfecta

---

¹ perfecta] imperfecta **P** a.c.

² quare] quae **P**

³ concedimus] concedamus **P**

constat oratio, et cum dicta post aliam perfectum intellectum significat quemadmodum praecedens. Si enim dicatur ‘homo venit’ deinde subiungat ‘idem lapsus heu hodie concidit’ verum vel falsum significabit. Ad quod respondemus quod Priscianus \non/ dicit ex omni pronomine et verbo
 5 perfectam orationem constare, sed ex quibusdam. Falleret enim in possessivis. Iterum si dicta sit post aliam, nec verum nec falsum significat, nisi illud ad quod refertur subaudiatur. Non ergo tantum vocis <***> per se verum vel falsum significat. Vel dicamus quod non omnis oratio quae aliquando verum vel falsum significat est perfecta, sed illa quae illud ita
 10 significat quod de sua naturali quantitate nihil illi deest, sed in hoc loco encliticae orationes dicuntur imperfectae. Non tamen nego quin sine nomine¹ relativum sit saepe proferendum si² tamen praecessit \id/ ad quod referatur, sed dico sine nomine orationem illam non esse perfectam.

Sed dicent: Qui profert istam post aliam, an profert orationem
 15 perfectam? Quibus dicimus: Etiam! Sed non perfecte, quia partem illius, id est nomen, tacet.

Quidam conantur probare quod huiusmodi oratio³ sine alia prolata est perfecta, quia habet vocem, quae significat substantiam agentem id est pronomen, et vocem, quae significat agere id est verbum. Contra quod
 20 dicimus quia pronomen relativum sine eo ad quod referatur vel praemisso vel addito prolatum \nihil/ significare habet. Unde ibi nec substantiam nec aliud significat. Sed dicent: Nonne ibi est pronomen? Quibus, etsi possemus dicere quod tum non est pronomen sed cassa vox, concedamus quod ibi est pronomen nec tamen aliquid ibi significat. Non enim oportet
 25 quod dictio ubique significet sed quod sit significativa. *Vel idem*. In hoc secundo exemplo verbo subtracto deficit oratio. In tertio subtracto adverbio remanet oratio perfecta.

---

¹ nomine] pronomine **P**

² si] sed **P**

³ oratio] orationes **P a.c.** oratione **P p.c.**

XVII.13, p. 116.17 *Nec non* etc. Hoc exemplum in quo subtrahitur participium secundum sententiam quam praediximus de duabus dictionibus tempus significantibus sic exponitur: *Nec non si adimas participium neque deficiet oratio sic* quemadmodum si subtrahas verbum.

5 Ac si dicat: Utroque subtracto deficiet sed plus subtracto verbo, quia verbum est dignius participio. Secundum aliam sententiam est plana littera. *Idem homo* in hoc vero quinto exemplo subtrahitur praepositio quae ibi erat per compositionem. *Nec tamen* dixerat quod subtracto nomine a praedicta constructione erat oratio imperfecta; ne aliquis putaret quod ex

10 pronomine et verbo nulla esset oratio perfecta, subdit quod saepe ex pronomine et verbo sine nomine est perfecta oratio, si pronomen sit demonstrativum, si autem sit relativum vel possessivum non. Continuatio: Quamvis dicam quod subtracto nomine a praedicto exemplo imperfecta erit oratio, *non tamen dico quod aliquae perfecta oratio constat ex*

15 *pronomine et verbo* si pronomen demonstrativum sit, ut | **91ra** | istae duae: ‘*ego ambulo*¹, *tu ambulas*’. *Tunc*² *enim*. Vere ex pronomine et verbo est perfecta oratio, quia pronomen aliquando habet vim nominis et tunc perfectam \orationem/ facit. *Perfectio orationis* id est perfecta oratio. *Tunc enim* ex pronomine et verbo quod perfecta fit locutio.³ *Vim*⁴. Videlicet

20 quando est demonstrativum et ita quod *compleat vim nominis [in] ordinatione*, quia eandem substantiam quam proprium nomen ibi \positum/ significaret, eandem significat solum pronomen et \si non/ significet qualitatem. Sed de hoc in sequentibus, Deo annuente vitam, dicimus.

XVII.13, p. 116.23 *Quando autem* etc. Posset aliquis quaerere de nobis quando pronomen pro nomine ponitur et quando⁵ non, ideo dicit *in partibus* huius libri *consequentibus ostendetur a nobis, quando pronomen per se* id est solum, *ponitur loco nominis*; et etiam ostendetur *quae verba*

---

¹ ambulo Hertz] ab. P

² tunc] tum Hertz tunc MODNSGLr apud Hertz

³ ex-locutio] ut lemma indicavit P

⁴ vim] lemma non indicavit P

⁵ quando ...quando] quod...quod P

*coniunguntur ad solos nominativos ut absoluta, et quae desiderant obliquos*¹ ut transitiva.

XVII.14, p. 116.25 *Ante verbum* etc. Ostenso quare nomen et verbum ceteris partibus orationis praeponantur, nomen merito verbo praeponi² ostendere ingreditur; cuius argumenti haec est summa quod id quod nomen significat prius est et dignius eo quod verbum significat, ergo merito praeponitur illi. Et hoc est: *Nomen ponitur ante verbum* in tractando, *necessario* id est utiliter vel inevitabiliter, quia rationabiliter non potest illi praeponi; et subiungit quare, quia *agere et pati* haec duo accidentia, quae a³ verbo significantur, *est proprium substantiae*⁴ soli enim substantiae actus verbi convenit et passio. Omne autem proprium posterior est illo cuius est proprium⁵, *in qua*⁶ id est substantia *est positio nominum*. Nomina enim ad hoc sunt imposita ut substantiam significant. Non tamen⁷ dicimus omne nomen substantiam significare, quod in sequentibus⁸ ostendemus et iam in ceteris *Glosulis de Magno Prisciano* ostendimus.⁹

Sed dicent hanc causam non esse convenientem quare nomen verbo praeponatur, cum plura sint nomina quae accidentia substantiae significant quemadmodum et verba. Quibus dicimus quod Priscianus non dicit omne nomen prius esse verbo sed hanc partem priorem illa, quia quaedam de hac parte priora sunt omnibus quae \sunt/ de illa. *Ex quibus nominibus*¹⁰ id est ex rebus quattuor nominum *nascitur proprietas verbi id est actio et passio*,

¹ obliquos] ordi **P**

² praeponi] praeponitur *p.c. ut videtur* **P**

³ a] ad **P**

⁴ proprium substantiae *Hertz*] pp. s. **P**

⁵ proprium] Cf. *Glosa Victorina, ad locum* p. 34.955: Omne enim cui proprium est aliquid prius est eo quod sibi est proprium.

⁶ in qua] *lemma non indicavit* **P**

⁷ ante tamen] tamen *del.* **P**

⁸ sequentibus] cf. *infra* p. 333.1, *ad Prisc.* XVII.65, *GL* III p. 145.15

⁹ See *WCmai*, in Fredborg 1981, pp. 30–35: Nomina igitur vel significant substantias vel ea quae insunt substantiis vel quaedam figmenta animi vel modos loquendi...

¹⁰ nominibus] *ut lemma indicavit* **P**

quia omne [nomen] accidens a suo subiecto nascitur et ab eodem esse contrahit. Actio et passio proprietas verbi dicuntur, quia alterum eorum semper a verbo significatur.

XVII.14, p. 116.27 *Inest igitur*. Ostenso quare post nomen verbum ponitur, quendam proprietatem verbi \ex/ qua posterius esse nomine probatur ostendit. Continuatio: Quando id \quod/ verbum significat sine substantia esse non potest, igitur in verbo substantiam saepe intelligimus, sed numquam in nomine actum vel passionem. Si enim duo talia sunt quod alterum sine altero esse non potest ex quo illud quod sine altero esse non potest videmus alterum esse scimus. Quia ergo id quod verbum significat sine substantia esse non potest, ideo in verbo substantiam intelligimus. Ad huius capituli intellectum est notandum quod verbum quattuor significat, videlicet¹ actum vel passionem, substantiam, numerum et tempus. Cum enim quis dicit ‘lego’, quid agitur et a quo et a quot et quando intelligo. Non tamen est aequivocum, quia unum principaliter, tria secundario significat, nec confusionem in audiente generat.

Iterum notandum quod nominativus alius | **91rb** | realis, alius vocalis², et est realis nominativus substantia agens vel patiens, vocalis vero vox illa quae \in/ ordine casuum genitivum praecedat. Vel ita: sine nominativo reali non potest significari agens substantia. Ubi enim significatur illa substantia significatur iste nominativus. Non enim est alius realis nominativus quam substantia agens, igitur sine altero significari non potest. Et hoc est: *Nominativus*, videlicet realis, id est substantia agens vel patiens, quod inde dicitur nominativus quod a nominativo significatur. Nomina vero vocum saepe rebus attribuuntur et

---

¹ videlicet] in illis **P**

² Cf. *WCmai*, **M** fol. 46ra, **P** fol. 50vb (in Fredborg 1973, p. 37): Notandum quod casus in grammatica duobus modis accipitur. Aliquando enim dicitur casus talis proprietatis dictionis, scilicet cadendi in alium/aliam vel cadendi ab alio/aliam. Aliquando vero dicitur casus vox cui convenit illa proprietatis, quod cadit in alium vel cadit ab alio. Cf. *PH (ad Prisc.V.68*, ed. Reilly, p. 385.69–70)

nomina rerum vocibus. [Vel ita si¹ sine nominativo reali non potest significari substantia agens — ubi enim significatur substantia illa significatur iste nominativus, non est enim alius realis nominativus quam substantia agens — ergo unum sine altero significari non potest.]

5 *Inest nominativus² intellectu* (id est) *inest nominativus verbis* id est
 (per) verba intelligitur³ sed non eodem modo in omnibus, *quia in persona*
prima id est in verbo primae personae, *in secunda⁴* id est in verbo secundae
 personae, *est finitus nominativus⁵*, quia per ea definite ostenditur quae sit
 substantia agens vel patiens. Sunt etenim demonstrativa substantiae. Cum
 10 enim dico ‘lego’ vel ‘legis’ rem agentem demonstro et certifico, sine quo
 nominativo posito vel subintellecto, *non potest significari substantia*, cui
 inest actus verbi. Obliquus enim, quando significat substantiam, illam
 significat in quam transit actus et non illam quae agit. Et nota quod quando
 dicit nominativum inesse verbis intellectu, figurativa est locutio, sed
 15 quando dicit sine nominativo non intelligi substantia est propria. In prima
 enim quod significatur nominativo dicitur nominativus, sed hic casus ille
 qui est nominativus dicitur nominativus.

XVII.14, p. 117.1 *In tertia persona* id est in verbo tertiae personae,
 est intellectu⁶ *in finitus nominativus* – illo enim non definite ostenditur
 20 substantia agens vel patiens. Si enim dico ‘legit’, quis legat non definio. Et
 subiungit quare, quia *tertia persona* id est quae in verbo intelliguntur *sunt*
innumerabiles, quia omnis persona praeter illam quae loquitur et illam ad
 quam est sermo est⁷ tertiae personae, et propter unamquamque earum
 potest esse verum quod dicitur verbo tertiae personae, sed quod dicitur

---

¹ si] significat **P**

² nominativus *Hertz*] verbo **P**

³ intelligitur] intelliguntur **P**

⁴ in secunda] in su(bstantia) & lemma non indicavit **P**

⁵ finitus nominativus] definitus *Hertz*, definitus nominativus *N apud Hertz*

⁶ intellectu] intellectui **P a.c.**

⁷ est] sunt **P**

verbo primae personae non est verum nisi propter unum solum, ut ‘lego’ propter me solum istud est verum. Similiter intellige de secunda.

Quidam volunt hoc totum intelligere de vocibus sic, quod in verbis primae personae et secundae est intellectu nominativus finitus, quia in
 5 verbo primae personae ille nominativus ‘ego’ intelligitur, in verbo secundae iste nominativus ‘tu’, qui nominativi sunt definiti, quia rem suam definiunt, sed in verbo tertiae personae et in intellectu iste ‘aliquis’¹ nominativus, qui nominativus est infinitus, quia rem suam non definit. Cum enim dico ‘aliquis currit’ de quo \hoc/ dico non definio. Et secundum
 10 istos \hoc/ verbum ‘scribit’ facit hunc intellectum ‘aliquis scribit’. Secundum hanc lectionem exponatur littera, quae quia plana est ad aliud transeamus.

XVII.14, p. 117.2 *Nisi excepta fiat* etc. Dixerat in verbo tertiae personae infinitum nominativum intellectu esse, modo excipit tria verba
 15 quae consignant actiones exceptas, quia in eis certus intelligitur nominativus. Et est excepta actio quae uni soli potest inesse et certum est cui, ut ‘tonare’ soli Iovi, sed in tertia persona huius verbi intelligitur finitus nominativus, ut cum dico ‘tonat’ finite hic intelligitur de quo hoc dico, id est de Iove vel |**91va**| isto intelligitur finitus nominativus id est hoc
 20 nomine ‘Iupiter’. Continuatio: Tertia persona verbi est intellectu infinitus nominativus, *nisi actio* quae significatur a verbo, *fiat excepta* sicut expositum est, *sicut* ‘iste *fulminat, tonat*’. *Ea enim*. Merito ista exceptio, quia verba illa videntur esse finita id est definite ostendere de quo \hoc/ dicatur, etsi non addatur a quo² id est nomen agentis vel pronomen. *Quod*.
 25 Illud certificat et hoc non faciunt ex natura verbi, sed ideo quia actus ille soli Iovi potest inesse. Et hoc est: *Cum pertineant ad solum Iovem solius \ipsius/ enim est tonare, fulminare.*

XVII.14, p. 117.4 *Obtinuit* etc. Huius nominis ‘verbum’ etymologia omni parti orationis est communi id est ‘verberatus aeris’, sed tamen una

---

¹ iste aliquis] aliquis iste **P a.c.**

² etsi...quo] *ut lemma indicavit P*

pars orationis frequentius ‘verbum’ vocatur, reliqua vero verba raro vocantur, unde inter grammaticos diversa est sententia. Quidam enim dicunt quod hoc nomen ‘verbum’ prima sui impositione nomen est dictionum quae significant actum vel passionem cum modis et formis et temporibus, quia frequentius verberatur aer in earum prolatione, quia nulla est sine illis perfecta oratio, sed quia in prolatione ceterarum partium orationis aer verberatur, aliquando dicuntur verba.¹

Alii dicunt quod hoc nomen ‘verbum’ primo fuit nomen omnium vocum, sed postea antonomasice factum est huius partis orationis proprium. Utramque [quae] ergo harum sententiarum ponit Priscianus in hoc versu, sed nullam definit, quia utraque est possibilis² et conveniens. Continuatio: Quandoquidem verbum est tantae dignitatis quod sine eo non est perfecta oratio, et quia in eo intelligitur nominativus, itaque usus quorundam grammaticorum hoc *obtinuit, ut aliae partes* id est dictiones³ de aliis partibus, *vocantur verba nominatione eius partis* id est hoc nomine verbum⁴. *Vel.* Hic ponit contrariam sententiam sic: *vel econtrario* praedictae sententiae haec pars id est ‘verbum’, *quasi* id est re vera *egregia*, quia sine ea non potest esse perfecta oratio. *Possidet communem nominationem* id est commune nomen aliarum partium orationis, *quasi propriam sibi per excellentiam* illam figuram, quae a Graecis dicitur antonomasia. Et est antonomasia quando nomen quod multis est commune uni quasi proprium attribuitur, quia omnes alios in causa⁵ illius nominis antecedit, ut Roma dicitur ‘Urbs’, Virgilius ‘Poeta’, Paulus ‘Apostolus’, David ‘Propheta’.

---

¹ frequentius] cf. *Glosa Victorina*, pp. 38.1075–78, *ad Prisc.* XVII.14, *GL* III p.117.6: Dicimus quod hoc nomen ‘verbum’ in primo fuisset impositum uerbalibus uocimus, quia in prolatione earum saepius uerberatur aer, tunc in hoc dignitas uerbi est quod suum nomen aliis tradit.

² possibilis] passibilis **P a.c.**

³ id-dictiones] *ut lemma indicavit* **P**

⁴ *post* verbum] *quasi* id est re vera *egregia del.* **P**

⁵ *post* causa] *a del.* **P**

⟨*De positione pronominis in ordinatione partium orationis*⟩

XVII.15, p. 117.7 *Non irrationabiliter*. Quia Donatus post nomen ponit pronomen ante verbum, videtur alicui Priscianus non bene statim¹ verbum post nomen esse ponendum dicere, etiam cum pronomen pro nomine ponitur, et significat substantiam cui accidit agere et pati, qua ratione nomen praeponitur verbo. Ideo quaerit Priscianus quare hoc fiat, ut causam illius ordinis ostendat. Continuatio: Quamvis auctores ponant verbum statim post nomen, tamen *quaeritur non irrationabiliter immo rationabiliter*, et *quare post nomen non poni* illam partem *quae accipitur pro nomine*, et glosat quae sit illa, id est pronomen. Et nota quod ideo posuit hanc circumlocutionem pronominis, quia est una ratio quare ponitur a quibusdam pronomen statim ante verbum, et *quae* pars orationis *continet vice* nominis in oratione adiuncta verba. Significat enim eandem substantiam quam et nomen, et construitur cum verbo intransitive | **91vb** | sicut² et nomen. Hoc iterum est secunda causa quare pronomen verbo praeponendum videtur. *De quo* etc. Posita quaestione eius solutionem subiungit, quae talis est quod merito post nomen et verbum ponitur, quia propter utrumque repertum est. Et hoc est: *De quo* id est de qua quaestione. Vel *de quo* id est de eo quod pronomen ponitur post verba, *haec probatio <erit> manifesta*. Subiungit quare³, scilicet quod *pronomina sunt inventa* non solum causa nominum, sed *quoque* id est etiam *causa verborum*, et si pro utroque est inventum, merito post utrumque ponitur.

XVII.15, p. 117.11 *Nomina enim* etc. Probat quod pronomina etiam causa verborum sunt inventa, et ideo merito post verbum pronomen ponitur, et est argumentum tale. Omne nomen tertiae est personae, sed quaedam verba sunt primae, quaedam secundae, quaedam tertiae personae. Non igitur nomen poterat construi intransitive nisi cum verbis tertiae

---

¹ Priscianus-statim] non bene statim Priscianum **P** a.c.

² sicut] sic **P**

³ quare] quae **P**

personae, quia haec est ratio, huius artis: Dictiones, quae intransitive
 construuntur, in eadem persona et aliis accidentibus debent esse. Fuit
 igitur necesse quod aliquae¹ pars orationis inveniretur quae loco nominis
 cum verbis primae et secundae personae \intransitive construeretur/
 5 reperta sit. Continuatio: Vere pronomina propter verba inventa sunt, quia
 pronomina primae et secundae personae ut cum illis loco nominum
 intransitive construerentur cum prima et secunda persona. Nomina enim
 non possent illis adiungi quae tertiae personae. Hanc probationem
 habemus hic: illa *tertiarum personarum sunt indicativa* id est significant
 10 tertiam personam².

Nota quod prima persona est illa quae loquitur. Omnis vox quae talem
 significant personam est primae personae, non prima persona. Secunda
 persona est illa ad quam sermo derigitur. Vox quae illam significat vel
 designat secundae est personae, non secunda persona. Omnis vero persona
 15 quae neque est loquens neque sermonem ad se³ directum recipiens est
 tertia persona. Vox quae illam designat tertiae (est) personae, non tertia
 persona. Et si alicubi invenitur quod vox prima vel secunda vel tertia
 persona dicatur, figurativa est locutio attribuiturque voci nomen rei quam
 significat. Et attende quod nulla vox est primae personae, nisi significet
 20 vel nominet primam, nec secundae. Sed tertiae personae dicitur aliquod
 nomen vel aliquod verbum, etsi nullam significet vel nominet personam,
 ut hoc nomen 'lapis', hoc verbum 'latro'. Est enim persona rationalis
 naturae individua essentia.⁴

Nec mireris si una vox dicitur proprie \tertiae/ personae, alia
 25 improprie, cum videas vocem unam proprie dici singularis numeri, alteram

---

¹ aliquae] aliqua **P**

² tertiam personam] *ut lemma indicavit* **P**

³ post ad se] incipiens *del.* **P**

⁴ Cf. Boeth., *Contra Eutychem*, in N. M. Häring, ed., *The Commentaries on Boethius by Gilbert of Poitiers* (Toronto: PIMS, 1966), p. 388.1–4, cf. *Glosa Victorina*, p. 42–43.1176–1178.

improprie, unum pronomen¹ proprie dici possessivum, alterum improprie, et multa similia. Sed dicent: Cum omnis persona est substantia secundum nos, quomodo dicitur persona accidens pronomini, cum substantia non sit alicuius accidens, sed est eius principalis significatio. Quibus dicimus
 5 quod quamvis idem sit persona et substantia, tamen esse personam est illi accidens, sed non esse substantiam. Inde enim dicitur ‘persona’ qui per se potest sonare quasi ‘per se sonans’. Quemadmodum igitur omne album est corpus et esse \album/ est accidens \non tamen esse corpus, sic quamvis omnis persona sit substantia, tamen esse personam est accidens/, non esse
 10 substantiam, et ideo persona merito in grammatica accidens vocatur. Nomen igitur omne iunctum verbo numquam significant personam loquentem neque illam ad quam est sermo, nisi ibi sit pronomen primae vel secundae personae vel substantivum verbum vel vocativum. Unde bene dicit Priscianus quod nomina indicant tertias personas.

15 **XVII.15**, p. 117.12 *Quippe* etc. Videretur alicui mirum quod nomen potius significaret | **92ra** | tertiam personam quam primam vel secundam, cum id quod nomen significat id est communis qualitas vel propria non plus inest tertiae personae quam primae vel secundae personae. Etiam, qualiscumque sit personae, sic substantia illa quam nominat — sive
 20 loquens id est prima, sive sermonem recipiens² id est secunda, sive neutra id est tertia — non minus tamen illam nominat³, ideo Priscianus ostendit quare potius sit tertiae quam primae vel secundae. Cuius ostensionis haec est summa, quod quamvis res quam significat insit omni personae, et quamvis nominet omnem personam, tamen nomen est similius verbis
 25 tertiae quam primae personae, secundae personae. Significat (enim) personam quam significat confuse, id est non definiendo eam demonstratione vel relatione, quemadmodum nec verba tertiae personae, sed verba primae et secundae personae personas quas significant

---

¹ pronomen] nomen **P**

² recipiens] recipiat **P**

³ nominat] nominet **P a.c.**

demonstratione¹ definiunt. Quia ergo nomen est similius verbis tertiae personae quam primae vel secundae, constituerunt grammatici quod solum cum verbis tertiae personae² construeretur³ intransitive tertiaeque personae vocaretur. Constitutione ergo, non natura rei significatae vel nominatae,
 5 est nomen tertiae personae. Inde est quod aliquem casum secundae personae potest habere, id est vocativum, cum pronomen tertiae personae non possit. Est ergo nostra sententia quod per pronomen debet aliquis loqui de alio⁴ a se et (ab) illo ad quem loquitur, etsi sibi vel illi inest quod nomine significatur.

10 Continuatio: Ne mireris si dico nomen significare tertiam personam, cum hoc quod sequitur habeant nomina: Et hoc est: *Quippe nomina possunt intelligi (inesse) omnibus personis* id est possunt nominare omnes personas vel *nomina*, id est res significatae a nominibus *possunt intelligi similiter (in) omnibus personis*, id est in loquente et illam ad quam loquitur
 15 et in diversa ab utraque, nomina dico illa *quae significant substantiam et qualitatem* — non enim omnia nomina significant haec duo: *generalem* id est communes vel *propriam*. Et est generalis substantia quae in dialectica dicitur secunda substantia⁵, id est genus vel species, continens primas. Prima substantia est individua substantia. Generalis qualitas est qualitas
 20 quae pluribus inesse potest, propria quae uni tantum.

XVII.15, p. 117.14 *Omnis enim* etc. Merito nomina possunt intelligi in omnibus personis, quia omnis persona capax est illius quod nomen significat et est nominabilis illo nomine. Et hoc est: *Persona*⁶ scilicet loquens quae est prima, et alia, *est capax*⁷ *generalis substantiae* id est illius

---

¹ demonstratione] demonstratio P

² post personae] quam primae vel secundae del. P

³ construeretur] construetur P

⁴ alio] aliquo P

⁵ Cf. Arist., *Cat.*5, 2a12, A.L.p. 7.13

⁶ persona] lemma non indicavit P

⁷ est capax] lemma non indicavit P

quod per¹ nomen appellativum et substantivum dicitur esse. Nihil aliud enim est secunda vel generalis substantia quam vel genus vel species continens primas, †nisi id quod substantia prima dicitur esse per² nomen substantivum vel appellativum non†³ (***)⁴ est capax *generalis qualitatis* 5 quae a nomine significatur, et est capax *specialis substantiae*, quia individua substantia est capax *specialis quoque* id est qualitatis quae uni soli inest.

XVII.15, p. 117.15 *Potest enim*. Vere omnis persona est capax istorum, quia et qui loquitur etc. Locus a pari. Paria enim sunt qui loquitur 10 et prima persona, ad quam loquitur et secunda persona, de qua loquitur et tertia, et vere est capax generalis substantiae et qualitatis, quia illius quae significatur hoc nomine ‘homo’, et vere est capax specialis, quia illius quae significatur hoc nomine ‘Cicero’. Sed quando debuit dicere: ‘est capax illius quod significatur a nomine’, ponit suum par. Et potest nominari illo 15 nomine. Et hoc est: *Potest qui loquitur esse ‘homo’* etc.

XVII.15, p. 117.18 *Itaque* etc. Quandoquidem nomen talem significabat rem, nec (tamen) demonstratione nec relatione rem cui inerat certificabat, ergo erat in nomine quaedam confusio. Non enim definiebat | **92rb** | an id cuius erat nomen esset loquens an non. Non enim plus est 20 nomen loquentis quam alterius, sed confusio facit personam incertam, id est causa est quare persona non certificetur, et quia erat confusio ista in nomine quae in voce primae non potest esse. Omnis enim vox primae (personae) rem suam demonstratione certificat, similiter vox secundae personae. *Itaque*. Cum necesse erat ipsum esse alicuius personae *concessit ad tertiam*⁵ id est constitutum quod esset tertiae personae, *sibi aptam*, quia 25 sola tertia sine demonstratione potest significari, sed prima vel secunda⁶

---

¹ per] pro **P**

² per] pro **P**

³ nisi-non] *damnavit Hicks* 2010, p. 13

⁴ *corruptelam maiorem vel lacunam suspicor*

⁵ ad tertiam *Hertz*] addunt **P**

⁶ secunda] tertia **P**

cum demonstratione vult significari, et ideo sola tertia est apta nomini quod caret demonstratione. Vel *concessit ad tertiam* id est factum constructibile cum verbo tertiae personae *sibi aptam*, ut enim nomen non certificat personam, sic nec verbum tertiae personae.

5   **XVII.16**, p. 117.19 *Unde* etc. Vere tertia persona apta est nomini, quia indefinite et indeterminate potest significari quod apparet inde quod in verbis infinite significatur. Et hoc est: *Unde*. Inde quod tertia persona indefinite potest significari, *tertia personae verborum* id est quae¹ a verbis significantur *infinite* (*sunt*) non numero sed cognitione. Cum enim
10   dicitur ‘legit’, constans est quod de una tertia hoc dicitur, sed de qua non determinat. *Nam prima* etc. Bene dico de sola tertia quod est infinita, *nam prima* id est loquens et *secunda*² id est ad quem sermo dirigitur et *praesentes et demonstrativae*³ id est praesentes demonstrantur a vocibus quae eas significant, et assumunt nomen, id est si designantur per nomen
15   *figurate* \id est/ per adiunctum pronominis illud *assumunt*, ut si dicatur ‘*Virgilius ego*’ figurativa est, ut si dicatur ‘*Ille ego*’⁴, sed de hac figura in sequentibus dicemus⁵.

Potest illud capitulum de vocibus legi sic: Tertia persona est apta nomini ideo quod confuse potest significari. *Unde*. Quia sic potest
20   significari, *tertia personae verborum infinite*, id est verba tertiae personae infinita sunt, id est non definiunt personam quam significant; et bene de his solum hoc dico, *nam prima*⁶ et [et] secunda personae verborum *praesentes sunt*⁷, id est verba primae et secundae personae semper demonstrativa sunt personae praesentis. Et ne⁸ putaret aliquis quod cum

---

¹ quae] quia P

² secunda] lemma non indicavit P

³ praesentes et demonstrativae] lemma non indicavit P

⁴ ille ego] lemma non indicavit P

⁵ *Infra* p. 324.10 *ad Prisc.* XVII. 59, *GL III* p. 143.21: per figuram conversionis

⁶ prima *Hertz*] primae P

⁷ praesentes sunt] lemma non indicavit P

⁸ et ne] inde P

eis non posset nomen construi, ideo addit *assumunt*¹ *nomina* id est construitur cum nominibus intransitive figurate, ut si dicatur: ‘Virgilius ego’.²

XVII.16, p. 117.24 *Possumus tamen*. Alio modo probat nomen esse
5 tertiae personae, cuius est summa: Quando nomen imponitur non in
designatione loquentis neque illius ad quem loquitur, sed in alterius
designatione, ergo merito semper personam a loquente et ab ea ad quam
sermo dirigitur diversam significat, sed omnis persona ab istis diversa
tertia persona est, et sic omne nomen naturaliter est tertiae personae.

10 \Continuatio: Quamvis praedicto modo potest probari quod omne
nomen est tertiae personae/, tamen ad hoc idem probandum *possumus*
dicere illud quod sequitur, scilicet *quoniam cum fiunt positiones id est*³
nominum id est quando nomina imponuntur, *neque*⁴ *sunt in persona*
indicativa id est in prima persona, quae dicitur indicativa, quia se et illam
15 ad quam loquitur demonstratione indicat; *quod* id est indicare personam
loquentem, *est suum* id est proprium primae personae, quia omnis vox
primae personae et sola loquentem indicat. Vel *quod* id est esse loquentem
est suum id est proprium primae personae. Sola enim loquitur prima
persona. *Neque enim*⁵ etc. Vere cum imponitur, in designatione loquentis
20 non imponuntur, quia quibus imponuntur, id est infantes, loqui non possunt
nec sibi imponent⁶ nomen. Et hoc est: *Neque enim infantes imponunt*⁷ *sibi*
nomina neque [*cur*] *facimus nos* | **92va** | id est imponimus nomina,
*pronuntiantes*⁸ loquentes ad ipsos; *quod* id est ad ipsam pronuntiare, est

---

¹ assumunt] et sumunt **P**

² Virgilius ego] Virgilius etc. **P**

³ id est] e. li. **P**

⁴ neque] qua que **P**

⁵ neque enim] *lemma non indicavit* **P**

⁶ imponent] imponeret **P**

⁷ imponunt] componunt **P**

⁸ pronuntiantes] pro ordi **P a.c.**

suum id est proprium *secundae personae*¹. Ad illam enim solam sermo dirigitur, et sic quando imponitur nomen nec primae nec secundae personae imponitur, sed tertiae.

XVII.16, p. 118.1 *Ergo merito nomina sunt tertiae personae, verba*
 5 etc. Probata prima propositione, scilicet quod nomina sunt tertiae personae, quia illa non sufficit ad probandam quod etiam causa verborum reperta sunt pronomina, aliam assumit, ut ex illis duabus hoc probari possit. Continuatio: Omnia nomina sunt tertiae personae, *autem* id est sed, *verba in tribus personis*, sed haec assumptio non indiget probatione, sed
 10 infert *ideo*² id est quia nomina erant tertiae personae et verba in tribus [ex] personis, ut cum verbis primae personae et secundae construerentur intransitive loco nominum, *definitas*³ *indicarent personas*, quia diversa sunt pronomina in diversis personis, id est in designatione diversarum personarum. *Definitas*, quia pronomina personas quas significant
 15 demonstratione vel relatione definiunt, et ita ut haberent *positionem nominis* id est substantiam,⁴ et⁵ haberent *ordinationem verbi* id est *finitas personas indicarent*. Substantia dicitur positio nominis, quia ad substantiam significandam primo reperta fuerunt nomina, non quia omne nomen significet substantiam, ut in sequentibus ostendemus, sed
 20 pronomen indicat substantiam nominis, id est eandem significat substantiam quam nomen substantiae.

Omne enim pronomen rem per se existentem significat illam quae ipsum proferendo demonstratur vel refertur. Sed dicent hoc esse impossibile, quod pronomen eandem significat substantiam quam et
 25 nomen, cum nomen significet substantiam cum qualitate, pronomen substantiam sine qualitate, nec idem potest esse sine qualitate et cum qualitate. Quibus dicimus, quando dicitur pronomen significat substantiam

---

¹ secundae personae] *lemma non indicavit P*

² ideo] *lemma non indicavit P*

³ definitas Hertz] *lectio incerta P*

⁴ substantiam] *subinde P*

⁵ et] *id est P*

sine qualitate, non dicimus quod significet substantiam quae est sine qualitate, quia talis esse non potest, sed dicimus quia substantiam significat ita quod eius nullam qualitatem. Substantia enim etsi sine qualitate esse non possit, sine ea tamen potest significari. Significat ergo pronomen
 5 substantiam quae habet multas qualitates, sed significat illam sine qualitate, id est quod non significat eius qualitatem. Eandem ergo substantiam significat nomen et pronomen sed diverso modo, nomen praeter substantiam significando eius qualitatem, pronomen substantiam eandem et non qualitatem.

10 Personae dicuntur ordinatio verborum, quia ad hoc sunt verba reperta, ut cum actione vel passione personam significarent. Habent igitur pronomina a nomine significare substantiam, a verbo significare primam personam vel secundam vel tertiam. Sed dicent: Cum idem sit substantia et prima persona et sic de aliis personis, quo\modo/ ista significare est
 15 diversa significare? Contra quod dicimus quod ex alio est substantia, id est quod per se existit, ex alio est prima persona, id est ille qui¹ loquitur; ideo aliud est significare primam personam aliud substantiam significare, etsi omnis persona² est substantia³ – quemadmodum aliud significare album, aliud significare corpus, etsi⁴ omne album sit corpus, quia diverse possunt
 20 significari et intelligi quae non possunt diversa esse. Vis enim intellectus

---

¹ ille qui] inde quod **P**

² persona] prima **P**

³ aliud est significare primam personam aliud substantiam significare, etsi omnis persona est substantia] Cf. *Glosa Victorina* pp. 42.1176–43.1179 (*Prisc.* XVII.15, *GL* III p. 117.15): Evidentius assignaret si dixisset omnis substantia est persona, sed pro eodem habet hoc et illud, cum paria sint persona et substantia; *ibidem* p. 78.2152–57 (*Prisc.* XVII.25, *GL* III p. 123.21): Cum autem quaero ‘Quid agit Socrates’, interrogo de substantia uerbi, licet transitive iungantur duo infinita ‘quid’ et ‘agit’ quantum ad personas. Nam persona a ‘quid’ designata est lectio uel alia, persona uero ‘agit’ est Socrates, tamen idem principaliter designant et infinite scilicet lectionem et alios actus, unde conuenienter respondetur ‘legit’ uel ‘currit’ uel aliud huiusmodi.

⁴ etsi] et sic **P a.c.**

et locutionis est coniuncta distinguere \et disiuncta coniungere¹. Sed
 sensuales et bestiales grammatici hoc ignorantes in multis per existentiam
 rerum decipiuntur.² *Ut* ‘ego scribo’. In hoc exemplo pronomen
 substantiam agentem |92vb| significat, et loquentem esse determinat,
 5 quod est primam personam significare.

XVII.16, p. 118.5 *Et substantiam*. Commendatio est exempli, ac si
 dicat: Bonum exemplum dedi, quia *pronomen personam significat (et)*
substantiam quae loquitur id est quod cum scilicet indicat [in] eandem
 personam quam et verbum cui adiungitur. Igitur quandoquidem omne
 10 nomen est tertiae personae, *nihil prohibet dicere in tertia persona* id est in
 designatione *personae (tertiae ut)* \‘*Aristarchus legit*’; et subiungit quando
 coniunguntur duae³ *distinctae personae tertiae*,! [*coniunguntur*] id est
 intransitive construuntur. *Non enim*. Superius omne nomen esse tertiae
 personae probaverat. Forsitan aliquis minus peritus inde putaret quod
 15 pronomina tertiae personae nihil utilitatis haberent, ideo adversatur et dicit,
 quamvis nomen sit tertiae personae, tamen non ideo *est tertiae personae*
 id est pronomina tertiae personae sunt *supervacuae* — id est superfluae et
 inutiles; et subiungit quo argumento possit videri, ideo scilicet *quia*
*possumus ponere in tertia persona*⁴ id est designatione tertiae personae vel
 20 construere cum verbis tertiae personae. Sed ne aliquis putaret quod
 Priscianus hic causam inventionis pronominum tertiae personae

¹ vis intellectus] Cf. Boeth., *Com. in Porphyrium, editio secunda* I.2, liber I, PL 64: 84D,
 ed. S. Brandt, CSEL 48 (Wien, 1906) p. 165, cf. William of Conches, *Glose super*
Platonem ed. E. Jauneau, (Paris: Vrin, 1965) p. 259, 2nd edition (Turnhout, 2006),
 p. 279) § CLV: (materia) intelligitur per abstrahentem intellectum sic quod separamus ab
 elemento – cognitione si non actu – omnem figuram et omnem qualitatem et tunc materia
 sine omni figura et omni qualitate nostro occurrit intellectui; *ibidem* § CLXXII, p. 283,
 2nd edition, p. 314

² Cf. *Glosa Victorina* p. 34, cf. Fredborg 1981, p. 29

³ *post duae] lectio incerta P*

⁴ *tertia persona] inter ap. P*

ostenderet¹, ideo subiungit: *ostendetur in partibus* huius operis *consequentibus*², *quare pronomina* etc.

XVII.17, p. 118.11 *Ergo \si/ supradicta*. Haec est conclusio totius probationis sic. Quandoquidem pronomen causa verbi repertum est, scilicet ut cum eo loco nominis cum prima et secunda persona construeretur, ergo manifestum est³ *quod iure verbum praeponitur pronomini*⁴, sed quia longa fuit argumentatio, concludit per inductionem hanc, si supradicta ratio iusta est et subiungit illam scilicet *quod verbi causa excogitatum*⁵ *(est)*.

XVII.17, p. 118.13 *Sed quod*⁶ *maius est*. Quia praedictum argumentum plus ostendebat pronomen propter nomen quam propter verbum esse inventum, illud quod probat magis pronomen propter verbum inventum esse inducat. Continuatio: Non solum praedictum est argumentum quod causa verbi inventa sunt pronomina, *sed* hoc quod sequitur *quod maius est* ad illud idem probandum †hic claude verbum†. *Verba* etc. Hic incipit ostendere illud maius, ad cuius intellectum de significatione verbi aliquid dicamus.

(De significatione verbi)

20 Omne igitur verbum actum vel passionem significat demonstrando ipsum alicui⁷ substantiae inhaerere, sed praeter hoc in prima et secunda persona demonstrativum⁸ est et demonstratione sua substantiam agentem vel patientem significat. Omnis enim \qui/ dicit ‘lego’ se ipsum demonstrat

¹ ostenderet] ost(end). **P**

² consequentibus] cf. *Prisc.* XVII.75, *GL* III p.150.27 sqq. consequentibus] convenientibus *Hertz*

³ ergo –est] *ut lemma indicavit* **P**

⁴ pronomini] ion **P**

⁵ excogitatum] ex pro **P**

⁶ quod] quidem **P**

⁷ post alicui] inesse *del.* **P**

⁸ demonstrativum] demonstrandum **P a.c.**

\quod legit illi ad quem loquitur/. Inde est quod per illud solum verum vel falsum intelligimus, quia per ipsa de quo est sermo et quid de illo dicitur scimus, sed alterum per demonstrationem, alterum per impositionem. Unde omne [omne] verbum primae et secundae (personae) indicativi verbi
 5 verum vel falsum significat, nec tamen est propositio, quia non est oratio. Sed quamvis actum inhaerere certae substantiae significat, tamen alii non inhaerere non indicat. Si enim dico ‘scribo’ actum scribendi mihi inesse affirmo, sed alii eundem inesse nec affirmo nec nego. Fuit igitur necesse quod aliqua vox inveniretur quae verbo adiuncta¹ discretionem
 10 personarum faceret, id est actum alium esse ostenderet, quod facit nominativus pronominis primae et secundae personae, quia cum dico ‘ego lego’ hoc innuo quod solus ita quod nullus alius hoc facio. Hac igitur causa pronomina nominativi casus primae et secundae personae sunt reperta. Sed attende quod praedicti nominativi non debent in oratione poni nisi per
 15 discretionem personarum vel emphasim, id est significantiam, de qua in sequentibus dicemus, vel ut nomen possit cum verbo² poni ut ‘ego W(illemus) scribo’. Si igitur alio modo cum verbo ponantur, superflua est³ locutio quod ex verbis Prisciani poteris conicere.

Sed quaerent si haec oratio ‘ego lego’ facit hunc intellectum: Ego, et
 20 | **93ra** | non alius, lego? Quibus dicimus quod saepe facit hunc intellectum, sed non semper, quia aliquando superflue ponitur ‘ego’, sed ubi superflue non ponitur facit hunc, vel emphasim in quo est discretio.

Item dicent: Numquam igitur multis legentibus erit vera, sua ergo dividens erit vera, \id est/ ‘ego non lego’, igitur me et aliis legentibus vera
 25 est haec propositio ‘ego non lego!’ Quibus possumus dicere quod non sunt dividentes, sed in hoc sensu accipiantur — altera enim dicit quod ‘ego et non alius lego’, altera quod ‘ego et non alius non lego’ id est quod nullus non legit praeter me. Horum utrumque falsum est, sed quando pronomem

---

¹ verbo adiuncta] verba adiuncto **P**

² cum nomine] connomen **P**

³ post est] oratio *del.* **P**

superflue ponatur, tunc sunt dividentes, id est semper necesse est alteram esse falsam, alteram esse veram.

Vel dicamus quod haec oratio non facit hunc intellectum, etsi ex illa possit haberi¹ hic intellectus. Non enim significat oratio quicquid ex ea
5 possit intelligi. Si enim dico ‘hic asinus est animal’, ex his verbis potest intelligi quod ille de quo hoc dicitur est masculus nec tamen illa verba intellectum hunc significant. Modo ad litteram veniamus.

XVII.17, p. 118.13 *Verba sunt indicativa* id est demonstrativa illarum
*personarum quae intelliguntur per*² *nominativum* pronominis. Illam enim
10 personam demonstrat hoc verbum ‘scribo’ quam significat hoc pronomen ‘ego’. *Accipiuntur absolute* id est sine discretionem personarum. Cum³ enim dico ‘scribo’ aliam personam idem agere nec affirmo nec nego. Est autem summa huius versus quod verba primae et secundae personae demonstrativa sunt personarum quae significantur per nominativum, sed
15 non discernunt personas.

Quidam aliter exponunt versum istum sic. *Verba accipiuntur absolute* id est sine discretionem personarum, sed quia de impersonalibus verbis erat constans, addit *personarum*⁴ id est verba personalia. Sed ne aliquis putaret quod aliam personam significaret verbum quam nominativus, et sic non
20 posset cum illo intransitive construi, subiungit: *quae*⁵ *per*⁶ *nominativum intelliguntur*.⁷ Sed quia magis videbatur de indicativis verbis quam de aliis modis quod facerent discretionem, subdit *et sunt indicativi* id est indicativi modi, secundum hanc sententiam unum solum ‘et’ habetur in serie

---

¹ haberi] habere P

² per] pro P

³ cum] con P *et sic saepius*

⁴ personarum *Hertz, Hicks*] personaliter P, cf. *PH*, ed. Reilly p. 871.35–36: impersonalibus verbis numquam iungitur nominativus

⁵ quae *Hertz*] quod P

⁶ per *Hicks*] po. P

⁷ intelliguntur] *lemma non indicavit* P

litterae¹. *Qui enim*. Vere verba absolute accipiuntur, quia ista ‘ambulo’,
 ’scribo’. Et hoc est: *Qui enim pronuntiat ‘ambulo’ non <ad> discretionem*
 aliquid addit² *alterius personae*. Ac si dicat: Quamvis definiat personam
 et actum, non tamen discernit aliam personam id est non ostendit aliam
 5 hoc non agere.

<De causa inventionis pronominum>

Pronomina vero. Ostenso quid verbum primae et secundae personae
 habeat significare, causam inventionis pronominis subiungit, ut appareat
 10 quod etiam causa verborum sunt reperta. Continuatio: Verba absolute
 \accipiuntur/, sed *pronomina*³ *primae et secundae personae sunt excogitata*
ad discretionem alterius personae id est ut adiuncta verbis discretionem
 personarum facerent, ut expositum est. Et nota quod dicit *nominativi*⁴, quia
 obliqui casus non sunt excogitati propter discretionem etsi aliquando
 15 ponuntur in discretionem. De pronomibus tertiae personae tacet, quia in
 sequentibus⁵ de causa inventionis pronominum tertiae personae dicturus
 est.

XVII.17, p. 118.17 *Ut si dicam*. In his exemplis pronomina
 nominativi primae et secundae personae faciunt⁶ discretionem. Et attende
 20 quod quattuor sunt species discretivarum orationum. Aliquando enim
 unum solum | **93rb** | pronomem est in subiecto nec aliquid sequitur illud,
 ut ‘ego scribo’, quod tunc fit discretio ad omnem aliam personam.
 Aliquando solum est in subiecto sed aliud sequitur, ut ‘ego scribo, tu legis’,
 et tunc fit discretio ad aliam solam personam quae sequitur. Aliquando
 25 cum alio ponitur in subiecto et nihil sequitur, ut ‘ego et tu scribimus’, et
 tunc discretio est duarum personarum ad omnes alias. Aliquando cum alio

¹ unum solum ‘et’] et *Hertz*, et ... et absolute *n apud Hertz*

² addit] addis **P a.c.**

³ pronomina] pro.ca. **P**

⁴ nominativi]] *lemma non indicavit P*

⁵ *Prisc. XVII.75, GL III p. 150.27 sqq.*

⁶ faciunt] faciut **P**

subicitur et aliquid sequitur, ut ‘ego et tu scribimus et ille legit’, et tunc fit discretio duarum personarum ad illam solam quae sequitur. Haec omnia in exemplis Prisciani poteris notare.

XVII.17, p. 118.20 *Nisi enim*. Vere propter discretionem reperta sunt
 5 pronomina, quia si propter aliud apponuntur erit superflua locutio,¹
 determina: ‘si sine² nomine sit’. Et hoc est: *Nisi velimus discernere* aliam
 personam, ut expositum est, non est opus *addere pronomina verbo*
nominativi primae et secundae personae. *Obliqui enim* etc. Et quare plus
 dicis de nominativis quam de obliquis? Quia *obliqui casus pronominum*
 10 *sunt absoluti* id est sine discretionem personarum possunt poni, *apud*
Latinos. Et bene dico apud Latinos, nam³ apud Graecos non est ita. Habent
 enim in eadem persona obliquos compositos et obliquos simplices, sed
 compositos ponunt absolute, simplices cum discretionem, et sic non omnes
 obliqui apud Graecos sunt absoluti; de istis in sequentibus⁴ multa dicuntur,
 15 ideo usquam⁵ ad illum locum de istis differamus. Et hoc est: *Nam Graeci*
dicunt hoc compositum primae personae ‘emautou’⁶ absolute, id est sine
 discretionem, sed hoc simplex ‘eautou’⁷ dicunt *discretive* id est in
 discretionem personae et non solum hos genitivos sic dicunt, sed *similiter*
alios casus absolute. Quia obliquos casus vocaverat absolutos, ostendit
 20 quid sit esse absolutum. Littera plana est.

XVII.18, p. 119.1 *In quo* ceteri casus aliquando faciunt discretionem,
 sed nominativus maxime⁸. Et hoc est: *In quo* id est in faciendo
 discretionem nominativus pronominis *maxime valet*. Valent enim alii

---

¹ locutio] oratio **P** a.c.

² sine] enim **P** a.c.

³ nam] non **P**

⁴ in sequentibus] cf. *infra* p. 445.7, *ad Prisc.* XVII.146, *GL* III p. 180.17

⁵ usquam] nusquam **P** a.c.

⁶ ‘emautou’] ‘emaitoy’ **P** et sic saepius

⁷ ‘eautou’] ‘eaitoy’ **P** et sic saepius, ‘autou’ Hertz ‘eautou’ *N* apud Hertz

⁸ maxime] minime **P** a.c.

casus, sed iste maxime, *cum additur*¹ *verbo*; hoc ideo determinat, quia si sine verbo diceretur, ut in responsione ista ⟨ad⟩ ‘quis legit?’ ‘ego’ non facit discretionem.

XVII.18, p. 119.2 *Cum enim*. Vere in hoc exemplo nominativus
 5 pronominis facit discretionem, quia quicquid significat praeter
 discretionem solum verbum significaret. Et hoc est: *Cum ‘facio’* hoc
 verbum *ostendat primam personam quam* et pronomen, *et habeat in se vim*
nominativi absolutam id est consignificet quicquid nominativus excepta
 discretionem. Ergo *additio illius pronominis ⟨nec⟩ desiderat*² *personam*.
 10 Expresse dixit ‘*desiderat*’, ut hoc esse eius officium innuat. *Tamen* etc.
 Dixerat quod pronominis nominativus iunctus verbo discretionem
 desiderat personarum, inde putaret aliquis quod numquam cum alio
 pronomine alterius personae in eadem³ oratione poni posset, ideo
 adversatur et dicit ‘tamen’, quamvis desiderat discretionem cum *recipit*
 15 *adiunctionem alterius personae* ut in hoc exemplo ‘*ego et tu*’ etc.⁴ Sic
 habemus quare pronomen ponitur post verbum — Donatus tamen
 considerans⁵ quod, si nomen⁶ ideo praeponeretur verbo quod significat
 substantiam, tum⁷ eadem causa pronomen verbo deberet⁸ praeponi.
 Uterque ergo | **93va** | bene consideravit, sed Priscianus melius.

20

⟨*De causa inventionis participiorum*⟩

XVII.18, p. 119.12 *Participium*. Ostenso quare pronomen post verbum
 ponitur, participium post idem esse ponendum, deinde probat quod statim
 post illud ante pronomen debet poni. Continuatio: Non solum pronomen

---

¹ cum additur] *lemma non indicavit P*

² desiderat] *dedis P*

³ post eadem] *personae del. P*

⁴ ‘ego et tu’ etc.] *Prisc. XVII.17, GL III p. 118.18*

⁵ considerans] *consideravit legendum? cum Hicks*

⁶ nomen *legendum cum Hicks*] *pronomen P*

⁷ tum *coniecit Hicks*] *cum P*

⁸ deberet] *debet P*

ponitur post verbum, *autem* id est sed *participium opportune post verbum ponitur*, et subiungit quare, scilicet quia nascitur ex eo. Et hoc est: *Ex quo nascitur*. Et nota quod duobus modis nascitur participium ex verbo, derivatione et causa. Omne enim participium derivatur a verbo et propter
 5 verbum est repertum. *Quod necessario*. Quia in superioribus¹ de origine participiorum dixerat, hic recapitulat, ut post verbum illud merito poni appareat.

Causa igitur inventionis participiorum bipertita fuit, necessitas et commoditas, necessitas in obliquis casibus, commoditas in nominativo. De
 10 utraque ergo dicamus, sed prius de necessitate. Verba personalia cum solis nominativis nominum intransitive possunt construi, fuit igitur necesse quod aliqua pars orationis inveniretur quae idem quod verbum significaret et casus obliquos haberet, quibus loco² verbi cum obliquis casibus nomen intransitive construi³ posset, quod modo faciunt obliqui participii. Ut, si
 15 dicam ‘hominis loquentis vocem audio’, ‘loquentis’ cum ‘hominis’ intransitive construitur et significat quod et verbum. Tantum enim valet ‘hominis loquentis’ quantum ‘hominis \qui/ loquitur’.

In nominativo autem commoditate, non necessitate, repertum est participium, quia illum intellectum quem per ipsum iunctum verbo
 20 facimus, id est duos actus eidem personae inesse, sine eo per⁴ duo verba una copulativa coniunctione interposita facere possumus, ut ‘lego et proficio’, sed haec oratio ‘legens proficio’ illa est commodior, quia est brevior. Possumus etiam in nominativo participium quadam necessitate fuisse repertum dicere. Contingit enim aliquando quod de duobus actibus⁵
 25 qui eidem personae insunt alter alterius causa est ut lectio profectus, sed per dua verba non possumus hoc manifestare. Fuit igitur necesse quod aliqua pars orationis inveniretur quae actum significaret, et illum esse

---

¹ superioribus] sequentibus **P a.c.**

² loco] loqo **P**

³ construi] constitui **P a.c.**

⁴ ante per] per duo *del.* **P**

⁵ actibus] accidentibus **P a.c.**

causam alterius innueret. Non tamen dico quod participium ubique hoc faciat.

Continuatio: Tractantes de verbo ostendimus quod participium nascitur ex eo, et non sine causa nascitur, sed ideo quod *necessario* id est utiliter vel indigentia quadam, *fiebant translationes verborum* id est transferebantur verba ex verbali terminatione¹ in *figuras* id est in terminationes *casuales*, et bene dixit verba transferri in terminationes. Non enim totum verbum mutatur sed terminatio, ut ‘lego’ et ‘legens’. Verbum igitur translatum in casuales figuras fit participium.

10 **XVII.18**, p. 119.14 Et fiebant istae terminationes verborum *cum generibus quae accidunt eis* verbis. Ut enim quinque sunt genera verborum, ita participiorum. Est enim activum participium ut ‘legens’², est passivum | **93vb** | ut ‘lectus’, est neutrum ut ‘sedens’. Est vero³ participium [est] deponens ut ‘loquens’, est commune ut ‘criminatus’. Et non opineris
15 quod omne participium sit illius generis cuius et suum verbum. Falleret enim in eis quae veniunt a communibus verbis, in quibus sola praeterita participia sunt communia, praesens vero et futurum in ‘rus’ sunt tantum activa, futurum⁴ in ‘dus’ tantummodo est passivum⁵ ut ‘criminandus’. Generaliter ergo intellige quod dictum est ‘quae eis⁶ accidunt’ id est verbis.
20 Sed quia participia habent genera nominum, ideo propter differentiam vocat Donatus⁷ ista tria genera ‘significationes’ quemadmodum et in verbo vocantur.

XVII.18, p. 119.15 Deinde subiungit necessitatem qua in obliquis casibus participia sunt reperta. *Cum* id est quia, *verba non possent*

---

¹ terminatione] transitione **P a.c.**

² ut legens] *bis P a.c.*

³ vero] omne **P**

⁴ futurum] futura **P a.c.**

⁵ passivum] participium **P a.c.**

⁶ quae eis] de eis quae **P a.c.**

⁷ significationes] cf. Donatus, *Ars Maior* II.14, *GL IV* p. 387.19 = genera participiorum, genera verborum; Donatus, *Ars Minor*, *GL IV* p. 363.14

praesentare casualibus dictionibus *consequentiam* intransitionem *sui*, ita dico *ut per obliquos possent adiungi*¹ intransitive. Est igitur sensus: Necessario sunt participia nata ex verbis, quia verba non poterant intransitive cum obliquis casibus construi. *Et sine coniunctione*². Ostensa
5 necessitate inventionis obliquorum participiorum, ostendit commoditatem inventionis nominativorum.

Continuatio: Verba non poterant cum obliquis intransitive construi³ et non possunt *sine adiuncto sociari*⁴ id est in eodem praedicato poni, inde⁵ reperti sunt nominativi participiorum, ut sine coniunctione possent uni
10 \verbo/ loco alterius sine coniunctione sociari. ‘*Me legente proficio*’ in hoc exemplo est participium loco verbi intransitive cum obliquo. ‘*Legens*⁶ *proficio*’ in isto exemplo sine coniunctione copulatur participium verbo.

XVII.19, p. 119.17 *Manifestum est* etc. Argumento a nomine probat idem, scilicet quod participium debet post nomen et verbum poni. Si enim
15 dicitur ‘participium’ quod capit partem antecedentium, nisi praecedant quorum partem capiat, nec ‘participium’ posset dici convenienter. Continuatio: Non solum quod praedixit manifestum est, *autem* id est sed, hoc est manifestum, quod *positio nominationis* id est causa nominis *qua* ista pars *nominatum participium non bene servaretur nisi post nomen et*
20 *verbum poneretur*. Inde enim dicitur participium, quod capit partem illorum accidentium⁷, et subiungit quare, *cum ea pars accipiebatur pendens ex eis*. Ex eis enim esse contrahit \et/ hoc *per conformationem*,

---

¹ adiungi] adiunct. P

² coniunctione Hertz] adiunctione P

³ construi] construit P a.c.

⁴ adiuncto sociari] coniunctione consociari Hertz

⁵ inde *coniecit Hicks*] non P

⁶ *legens Hertz*] *legi*. P

⁷ accidentium] accentuum P a.c. antecedentium *coniecit Hicks*, “Reading Texts within Texts: The special Case of Lemmata,” [https:// Glossator.org](https://Glossator.org) Glossator 12 (2020). *Practice and Theory of the Commentary: Commenting and Commentary as an Interpretive Mode in Medieval and Early Modern Europe*, edited by C. Lechtermann & M. Stock, pp. 69–92, esp. pp. 88–92.

quia conformatur eis, recipit enim a nomine genera et casus, a verbo tempora et significationes. Si¹ habetur ‘per confirmationem’², sic legatur: *cum ea pars* id est cum nomen illius partis *accipiebatur ex eis*³ *partibus* id est nomine et verbo. Sed quia duobus modis contrahit vox nomen a voce:

5 per abnegationem, ut nomen dicitur neutrum, quia non est masculinum nec femininum, per conformationem⁴ id est \per/ proprietatem ex illa contractam⁵, quae nomine ipso exprimitur ut ‘pronomen’, quia ponitur ‘pro nomine’, ideo⁶ ut ostendat Priscianus quomodo ex illis nomen accepit subiungit *pendens*⁷ *per conformationem*. Deinde per simile ostendit quod,

10 quia ex eis confirmatur⁸, vel conformatur, post illa debet poni. Sed *quomodo post masculinum et femininum genus* po- | **94ra** | -nimus⁹ ‘neutrum’, eorum abnegativum, in ordine generum¹⁰, ergo multo magis post nomen et verbum ponimus eorum confirmatum, id est participium.

---

¹ si] sed **P**

² confirmationem *Hertz*] conformationem **P** *Hertz non cognoscit lectionem* ‘conformationem’, *sed cf. eandem variationem in Glosa Victorina* p. 59.1613–1619: (Prisc. *GL* III, p. 119.19) *PENDENS EX VTRISQVE* etc. Et quia posset pendere ex utroque, sicut hoc nomen ‘neutrum’ pendet ex masculino et feminino per abnegationem utriusque, addit, ita dico *PENDENS*, quod est per *CONFIRMATIONEM* id est ita quod ipsum nomen confirmat ipsa participia habere naturam nominis et uerbi. Vel per conformationem (*non invenitur apud Hertzium*), id est ita quod ostendit significatum suum conformari ex proprietatibus nominis et uerbi.

³ accipietur per eis] *lemma non indicavit P*

⁴ conformationem **P**] confirmationem *Hertz, Hicks*

⁵ Cf. William of Conches, *Glosae super Platonem*, § CLI, ed. E. Jeaneau (Paris: Vrin, 1965), p. 254, 2nd edition (Turnhout: Brepols, 2006), p. 272.4–5: (philosophiam) datam esse ad morum instructionem et virtutum conformationem.

⁶ ideo] omni **P** *a.c*

⁷ pendens *Hertz*] per en **P**

⁸ confirmatur] conformatur **P** *a.c.*

⁹ ponimus] *ut lemma indicavit P*

¹⁰ generum] genitivi **P**

XVII.19, p. 119.21 *Nisi enim*. Vere ad hoc ut recte dicatur participium oportet illas partes praeponi, quia si non praeponuntur¹ non recte dicitur participium. Et hoc est: *Nisi enim* etc. Quamvis de solo participio hoc dicam quod nisi praeponantur aliqua non recte dicitur participium, *tamen*
 5 *neque* potest aliquid dici neutrum nisi praecedet masculinum et femininum, inde² quoniam hoc nomen neutrum est *abnegativum duorum generum praepositorum*. Inde enim dicitur aliquod nomen neutrum quod illud neque est masculinum neque femininum. Quidam libri habent *enim*³, quod ita continuatur: Non est mirum si istis non praepositis non recte
 10 diceretur participium, *quia neque neutrum* etc., sicut necesse est neutro aliqua praemitti, *quoque* ideo similiter nec est *participium constare capiens partem* id est proprietatem *ex quibusdam praepositis*⁴ id est ex nomine et verbo.

XVII.19, p. 119.25 *Sed neque*. Ostenso quod participium nomini et
 15 verbo merito supponitur, ostendit quare primo loco nullo interposito post nomen et verbum ponitur, cuius ostensionis haec est summa. Quod si aliae partes participio praeponerentur, putaret aliquis quod respectu illarum partium participium id est ‘partem capiens’ diceretur. Sed nihil capit nisi a nomine et verbo. Igitur nihil debet illi praemitti nisi nomen et verbum.
 20 Continuatio: *Participium* ponitur post verbum, sed *neque* id est non. *Aliam partem* ideo dicit non *interponimus*⁵, quia Donatus interposuit adverbium⁶, quia est propter verbum inventum et naturaliter illi adhaeret in oratione. Et hoc facimus *recte*, et supponit quare: scilicet *cum partem non capiat ullam participium ex proprietate earum*, nihil enim ab eis contrahit. Si aliqui
 25 dicant quod habet quandam proprietatem pronominis, id est genus et

¹ praeponuntur] praeponentur *a.c.*

² Inde] *ut lemma indicavit P*

³ enim Hertz] *lemma non indicavit P om. R apud Hertz, vide app.crit apud Hertz*

⁴ praepositis Hertz] pro. **P**

⁵ interponimus] *lemma non indicavit P*

⁶ Cf. Donatus, *Ars Maior* II.12, *GL IV* p. 385.10

numerum et casus, nos dicimus quod participium non habet ista a pronomine, immo pronomen et participium habent ea a nomine.

⟨*De articulis Graecis*⟩

5 **XVII.19**, p. 119.28 *Post Participium*. Demonstrata causa ordinis trium partium¹ orationis, quia Graeci ponunt unam partem orationis post participium ante pronomen, nos vero nullam, ne videremur in hoc peccare, ostendit quae sit illa pars, et quare ille non ponit illam. Et hoc est: *Graeci ponunt post participium articulum* illam partem orationis *quam* partem
10 orationis nos Latini *non habemus* et ideo non potuimus illam post participium ponere.

XVII.20, p. 120.1 *Nam 'idem' etc.* Vere non habemus articulos. Nam illa de quibus magis videretur, videlicet 'idem', 'qui', 'hic', non sunt articuli. Sed antequam veniamus ad expositionem litterae, videamus quid
15 est articulus, et quare ista videntur articuli, et quare non sunt articuli. Articulus est igitur quaedam pars orationis apud Graecos, quae iuncta nomini² in oratione hoc designat quod de re designata illo nomine praecessit³ cognitio, unde semper facit secundam cognitionem. Illorum alii sunt praepositivi, alii subiunctivi. Praepositivi sunt qui in praedicto sensu
20 habent in oratione poni, et extra orationem in doctrina puerorum ad discernendum genus et casum et numerum nominibus praeponi quemad-
| **94rb** | -modum apud nos 'hic', cum dicimus: nominativo 'hic dominus', genitivo 'huius domini' etc.

Hoc pronomen 'idem' inde visum est a quibusdam praepositivus
25 articulus, quia ubi ponimus illud, Graeci articulum praepositivum, id est 'o' ponunt et pronomen relativum quod est 'litos' dicentes 'olytos'⁴. Et est

---

¹ partium] participium **P** a.c.

² nomini] nominum **P** a.c.

³ praecessit] praecedit **P** a.c.

⁴ 'olytos'] vel 'olitos' **P** et sic saepius, viz. 'oautos'

secundum quosdam ‘*olytos*’ una dictio composita ex articulo et pronomine. Alii dicunt quod duae sunt dictiones diversae sibi appositae.

Non tamen est ‘idem’ praepositivus articulus, quia non praeponitur in declinatione nominum quod est officium praepositivi articuli. ‘Hic’ vero videtur esse praepositivus articulus, quia habet officium praepositivi articuli¹ praeponendi² (in) doctrina puerorum in declinatione nominum. Non tamen est articulus, quia non habet in oratione significationem articuli, cum numquam facit secundam cognitionem cum semper sit demonstrativum. Sic alteri istorum deest officium praepositivi articuli, alteri significatio.

Subiunctivi sunt articuli qui habent praedictam significationem sed carent praedicto officio, quia numquam nisi relative ponuntur³. Subiunctivi nominantur quomodo ‘is’ dicitur subiunctivum pronomen, quia semper relative ponitur, ‘qui’ vero videtur esse subiunctivus articulus, quia ubi ponimus illud, Graeci ponunt subiunctivum articulum qui⁴ est ‘*os*’ et nomen infinitum quod est ‘*tis*’ dicentes ‘*ostis*’, quod est secundum quosdam una dictio composita, secundum alios duae diversae. Non est articulus, quia significat substantiam infinitam nec semper facit secundam cognitionem.

Littera sic legatur. Vere non habemus articulos, *nam ‘idem’ hoc pronomen \et/ ‘qui’ hoc nomen non sunt articuli quamvis videantur habere praepositivos articulos et subiunctivos ‘idem’ praepositivum, ‘qui’ subiunctivum, et hoc videntur habere quantum ex interpretatione sua. Graeci enim per quae interpretantur habent articulos. ‘Idem’ dico quod significat ‘olitos’ id est illud quod est istud Graecum ‘olitos’.* Et sic expone ubicumque invenies dictum quod una vox significat aliam. Et ‘*qui*’ quod

---

¹ post articuli] ‘hic’ vero videtur esse praepositivus articulus, quia habet officium praepositivi articuli *iteravit* P

² praeponendi] praeponendum P

³ ponuntur] ponitur P

⁴ qui] quod P

significat ‘ostis’. ‘Hic’ vero etc. Probato de his duobus quod non sunt articuli, probat hoc idem de tertio. Et hoc est: Et ‘hic’ et ‘haec’ et ‘hoc’ sunt pronomina. Indubitanter quae pronomina non accipiuntur¹ a grammaticis loco articulorum nisi in declinatione nominum ut expositum
 5 *est. Sed ne videretur inconueniens quod pronomen apud nos pro articulo ponitur, dicit hoc non esse mirum cum articuli saepe apud Graecos loco pronominum ponuntur. Et hoc est: Nec mirum etc.*

XVII.20, p. 120.16 *Quod autem*. Post participium ponit Priscianus pronomen dicens non esse mirum quaerendum quare hic ponatur, cum
 10 *statim post nomen, nisi essent praedictae causae, poni deberet. Et hoc est: Quod causas etc.*

⟨De ordinatione indeclinabilium partium orationis⟩

XVII.20, p. 120.18 *Apparet autem etc.* Ostensa causa ordinationis
 15 *declinabilium partium orationis, ordinationem indeclinabilium aggreditur, praepositionem ceteris indeclinabilibus praeposonens | 94va | quare declinabilibus supponitur et quare ceteris indeclinabilibus praepositur manifestans. Continuatio: Non solum praedicta apparent, sed apparet quod praepositio haec pars orationis bene ponitur post supradictas partes², et*
 20 *praemittit causam quae³ est non habet positionem primam dignitate neque antiquiorem tempore, aliis partibus orationis, quia post omnes supradictas et propter illas est inventa praepositio. Unde scilicet, quia non habet primam positionem nec accepit nomen ab aliqua propria significatione,*
 25 *in oratione supradictis praepositur⁴. Sed quia posset eis praeponi nec esset posterior eis, probat illam esse posteriorem eis, quia si illae⁵ non sint, nec*

---

¹ accipiuntur] recipiuntur *Hertz*

² partes] *ut lemma indicavit P*

³ quae] quia **P**

⁴ praepositur *Hertz*] p. **P**

⁵ illae] illa **P**

praepositio erit, si praepositio non esset, non minus illae essent. Et hoc est: *Quae* id est aliae partes, *si non sint neque ea praepositio possit constare*. Inde enim est praepositio quod eis praeponitur. *Quod etiam de participio diximus* id est illud non esse nisi praecedentia ipsum sint, ex quibus
 5 praedictis *praepositio accepit ordinationem*; et subiungit quare: scilicet *antedictis partibus* scilicet declinabilibus *modo per appositionem modo per compositionem*. Et est compositio quando ex duabus dictionibus fit tertia, appositio quando sic coniunguntur quod ex illis¹ fit una dictio. *Ergo natura* etc. Quandoquidem praepositio post praedictas partes et propter
 10 illas est reperta, et quandoquidem illis praeponitur in oratione, *ergo est posterior* illis *natura*, (id est) impositione et significatione, *sed est principalis constructione*, quia in constructione² illis praeponitur, ergo debet illis postponi sed ceteris indeclinabilibus praeponi.

XVII.21, p. 121.3 *Adverbium* etc. Ostenso quare praepositio inter
 15 indeclinabiles prima ponitur, ostendit quare adverbium secundum sit ponendum, scilicet quia est vi adiectivum verbi³ et ei semper apponitur. Ut igitur verbum inter declinabilia ponitur secundum, ita et adverbium inter indeclinabilia. Et hoc est: *Adverbium est vi adiectivum verbi*. Et nota quod non dixit est adiectivum, sed ‘vi/ est⁴ adiectivum’. Quod est enim
 20 adiectivum, eius, cuius est adiectivum, accidentia debet recipere, et accidens quod inest rei nominatae ab illo significare debet. Adverbium vero neutrum eorum habet. Neque enim habet accidentia verbi neque significat accidens quod insit actui vel passioni cui adicitur⁵. Cum enim dico ‘bene scribo’, qualitatem quae insit actui illi non ostendo. Non enim
 25 \est/ adverbium ibi adiectivum, vim tamen adiectivi habet. Ut enim nomen adiectivum alii qualitatem vel aliud accidens designat, sic adverbium

---

¹ fit] insit **P** a.c. non sit **P** p.c.

² constructione] constitutione est **P** a.c.

³ verbi] verbo **P**

⁴ vi est] inest **P** a.c.

⁵ adicitur] addicitur **P** a.c.

iunctum verbo qualitatem agendi vel patiendi vel aliud accidens significat, ut in sequentibus apparebit. Unde bene dicit Priscianus illud esse vi¹ adiectivum et hoc quod adverbium est vi² adiectivum verbi confertur eius adverbii³ *positio, id est nominatio*. Inde enim impositum est ei hoc nomen
 5 ‘adverbium’ quod adiungitur verbo et dicitur ‘adverbium’ quasi ‘ad verbum’, sed ne putarentur duae dictiones, interponitur ‘i’ et dicitur ‘adverbium’. *Quomodo*⁴ igitur. Quandoquidem adverbium est vi adiectivum verbi, ergo ut *verbum ponitur in secundo loco post nomen sic*
 10 | **94vb** | *etiam adverbium post*⁵ *praepositionem*, quia praepositio praeponitur nomini *per appositionem*, sed quia praeponitur et verbo per compositionem, ideo commendat appositionem sic *defendens vim dictionis*, ubi apponitur vox est significativa et pars orationis non dictionis, sed quia non soli nomini apponitur, [est] addit ‘et aliis casualibus’⁶. *Composita enim*. Bene dico quod apposita vim dictionis defendit⁷, quia
 15 *composita non habet vim*, quia attende quod hic praeteritum⁸ participium ponitur pro praesenti, ‘composita’ pro ‘componens’. Si enim esset in proprio sensu, falsum dixisset Priscianus, cum ‘absque’ quamvis sit composita praepositio vim dictionis defendit, igitur composita id est componens aliam dictionem non habet vim dictionis. Ibi enim est pars
 20 orationis et non dictionis. Et sic est dignius apponi quam componi.

XVII.21, p. 121.8 *Concedens in eam partem*⁹ *cui adiungitur* [in] *composita*. Diversi diverso modo hoc exponunt¹⁰, quidam sic: Praepositio

---

¹ vi] in **P a.c.**

² vi] in **P a.c.**

³ confertur- adverbii] *ut lemma indicavit P*

⁴ quomodo] quod nomen **P**

⁵ post] prae **P**

⁶ ante casualibus] casibus *del. P*

⁷ post defendit] igitur composita id est componens *del. P*

⁸ ante praeteritum] est *del. P*

⁹ partem] *ut lemma indicavit P*

¹⁰ exponunt] exponitur **P**

concedit in eam partem cum qua componitur, id est ex illis duabus fit una dictio. Sed similiter possent dicere quod omnis dictio quae praeponitur illi parti concedit in eam partem cum qua componitur.

5 Alii dicunt quod concedunt in eam partem, id est semper praeponitur illi parti, quia numquam in compositione supponitur.

10 Alii dicunt quod concedit in eam partem cum qua componitur, quia compositio ex praepositione et alia parte facta semper alterius dictionis, non praepositionis¹ esse dicitur. Nullus enim dicit quod ‘in’ componatur² sic ‘induco’, sed ‘duco’ componitur ‘induco’. Sed hoc falsum nobis videtur, cum Priscianus dicit quod per compositionem nomini et verbo et participio praeponitur.

15 Est longe melior expositio quae dicit: Praepositio concedit in eandem partem cui adiungitur, id est dictio composita ex praepositione et alia parte numquam est praepositio sed talis qualis est illa cui componitur — si componitur nomini est nomen, si verbo verbum et sic de aliis. Sed dicent hoc esse falsum in istis dictionibus ‘praeterea’ ‘interea’, ‘hactenus’
20 ‘quatenus’, ‘quampropter’ ‘quamobrem’, ‘invicem’. Quibus dicimus quod ‘praeterea’ et ‘interea’ non sunt composita, sed derivata, teste Prisciano, quia a ‘prae’ derivatur praeter ‘praeterea’, similiter ab ‘in’ ‘inter’, ab ‘inter’ ‘interea’. ‘Hactenus’ vero nec est una dictio, sed duae per anastrophe prolate, quomodo ‘pubetenus’, et debet sub duobus accentibus pronuntiari, similiter ‘quatenus’ et ‘invicem’ et similia³. Sed si volumus hanc regulam tenere et ista esse composita, dicimus quod dedit hanc regulam Priscianus de regulari compositione. Est autem regularis
25 compositio quae incipiens in nominativo vel in compositione verbi per totam descendit declinationem, sed compositiones istorum irregulares sunt.

---

¹ praepositionis] praeonis **P**

² componatur] praeponatur **P a.c.**

³ Cf. *Prisc.* XIV.36, *GL III* p. 42.28; cf. *Notae Dunelmenses* p. 386 M. Anselmus, Menegaldus (*in Prisc.* XV.7, *GL III* p. 26.26) & p. 521 M.G. (*in Prisc.* XVII.104, *GL III* p. 164.9)

XVII.21, p. 121.9 *Post supradicta* etc. Coniunctionem ponit Priscianus ultimam ponendo rationes quibus ultima ponenda est. Et nota quod de interiectione tacet. Videtur enim quibusdam quod est species adverbii, ut in *Magno Prisciano* habetur. Et hoc est: *Coniunctio* ponitur
 5 *post omnia supradicta*, et hoc fit¹ *iure*, et subiungit quare, scilicet quia nihil per se significat et quia ad hoc \est/ inventa ut omnes alias partes orationis | **95ra** | coniungat. Et hoc est: *Coniunctio post praedicta*² scilicet prolata neque in responsione neque extra, *significare nullum sensum absque materia suprapositarum* id est nisi cum ceteris materialiter³ ponitur, et ita
 10 sunt sine illis inutiles, *quomodo vincula corporum inutilia* id est vincula et chordae sunt inutilia⁴, *si non sint corpora quae ab eis vinciantur*.

<De interrogativis >

XVII.22, p. 121.16 *Illud* etc. Praemissis illis quae erant necessaria ad
 15 scientiam construendi, esset ordo quod de constructione dictionum ageretur, inter quas interrogativae dictiones continentur, de quibus inter grammaticos gemina existebat quaestio, scilicet quare omnis interrogativa dictio esset nomen vel adverbium, \et/ quare in utroque plura fuerunt interrogativa non unum solum. Ne igitur inde lectores huius operis
 20 turbarentur, geminam istam quaestionem praemittit atque eius solutionem subiungit. Sed antequam litteram exponamus, de his interrogativis dictionibus pauca dicamus.

Omnis igitur dubitatio animi aut \est/ de re simplici, aut de inhaerentia rerum simplicium, aut de consequentia rerum inhaerentium. Res autem
 25 simplices vocant substantiam, quantitatem, qualitatem et cetera accidentia. Ad quaerendum ergo de rebus simplicibus, simplices a grammaticis repertae sunt dictiones quae a suo officio interrogativae dicuntur. Ad

---

¹ et hoc fit] *ut lemma indicavit P*

² praedicta] pro. **P** supra dicta *Hertz*

³ materialiter] naturaliter **P**

⁴ et - inutilia] *ut lemma indicavit P*

quaerendum de inhaerentia rerum praedicativae¹ repertae sunt quaestiones. Ad quaerendum de consequentia condicionales.² Sed dimissis his utrisque, de interrogativis dictionibus dicamus.

Omnis interrogativa dictio illud genus significat cuius species ad
 5 quaestionem factam per ipsam respondentur, ut ‘quis’ significat
 substantiam hoc generalissimum, unde omnes species substantiae ad
 quaestionem factam per hoc nomen respondentur. Si enim non significaret
 substantiam, ad quaestionem per ipsam factam non responderetur species
 vel individuum substantiae. Iterum si aliquam speciem substantiae
 10 significaret, numquam opposita³ ad quaestionem eius responderi posset.
 Ut igitur omnis species substantiae ad ipsam possit responderi, (oportet
 significare) substantiam ita quod nullam speciem, nullum individuum
 substantiae significat. Similiter ‘qualis’ significat qualitatem ita quod
 nullam speciem, nullum individuum qualitatis significat, ‘quantus’
 15 quantitatem, ‘quot’ numerum et sic de aliis⁴.

Et nota quod est qualitas tam agentis quam patientis, est qualitas
 agendi vel patiendi. Cum enim dico ‘sapiens homo legit’, qualitatem
 agentis ostendo, si dicam ‘utile opus legit’ non agentis sed patientis
 qualitatem ostendo, si vero dico ‘prudenter legit’ nec agentis nec patientis,
 20 sed agendi qualitatem designo, si autem dicatur ‘ille bene docetur’,
 qualitatem patiendi significat. Sic ergo qualitas, quae a dictione
 significatur, vel est qualitas agentis vel est qualitas patientis vel est qualitas
 agendi vel est qualitas patiendi, quarum duae, id est qualitas agentis et
 qualitas patientis, nomine significantur, reliquae | **95rb** | duae adverbio vel
 25 nomine posito loco adverbii manifestantur. Idem de quantitate, numero,
 tempore et ceteris quae per interrogativas dictiones quaeruntur intellige.

¹ praedicativae] praedictae **P**

² Cf. *Glosa Victorina ad locum*, p. 65.1801–1803, *PH* ed. Reilly, p. 883 & *WCmin infra* p. 292.11 *ad Prisc.* XVII.41, *GL* III p. 133.9 & p. 298.21 *ad Prisc.* XVII.44, *GL* III p. 135.1

³ opposita] apposita **P**

⁴ Cf. *Glosa Victorina ad locum*, p. 65.1807: et accipe large substantiam et qualitatem

Nomina vero interrogativa nihil nominant unde [nec subici] nec
 praedicari possunt¹. Visa causa inventionis et significatione
 interrogatarum dictionum, praedictarum quaestionum solutionem
 breviter attingamus. Omnis igitur interrogativa dictio vel nomen est vel
 5 adverbium, quia hae solae partes orationis illa significant quae per
 interrogativas dictiones quaeruntur. Verbum enim et participium nec
 substantiam nec qualitatem nec quantitatem significant \et sic de aliis/.
 Pronomen vero, etsi significet substantiam demonstratione, non tamen²
 certificat illam, sed certitudo interrogationi repugnat. Praepositio vero et
 10 coniunctio non significant per se, sed consignant. Sic igitur necessario
 omnis interrogativa dictio nomen est vel adverbium.

Plura vero sunt interrogativa nomina et plura adverbia, quia [per] ea
 quae quaeruntur plura sunt. Si enim uno nomine vel uno adverbio plura
 quaererentur³, audiendo illud auditor confunderetur. Nesciret enim ad quid
 15 quaerendum proferretur. De intentione quaestionum quae per has dictiones
 fiunt (et) de responsionibus in sequentibus dicemus.

Continuatio: Non solum praedicta quaerenda sunt, sed illud
quaerendum quare interrogativa dictionum id est interrogativa quae sunt
 dictiones [cum] *in duas partes* et subiungit in quas, scilicet *in nomen et*
 20 *adverbium*, et est quaerendum *quare non concesserunt in unum nomen etc.*
Haec etiam approbatio. Posita gemina quaestione, primam commendat et
 solvit sic: **XVII.22**, p. 121.21 *Haec etiam approbatio est duas esse*
principales partes orationis quae⁴(etc.) Omnia nomina et verba habent de
 se scilicet interrogari, quia omnis interrogatio per dictionem factam vel est

---

¹ Cf. *WCmai P* fol. **31va** *ad Prisc.* II.30, *GL* II p. 61.5: Sic habemus inventionis causam interrogatorum nominum et significatione. De nominatione illorum dicimus quod nihil nominant unde etiam numquam praedicantur, in Fredborg 1973, p. 26 & *PH*, ed. Reilly p. 229.66: Interrogative dictiones nichil nominant.

² *post tamen*] signific *del. P*

³ *quaererentur*] *quaeruntur P*

⁴ *quae*] *lemma non inidicavit P*

de re nominis, id est de substantia et accidentibus substantiae, vel¹ est de re verbi, id est actu vel passione, (vel de accidentibus actionis vel passionis), ut cum qualitas vel locus agendi vel patiendi quaeritur. Cum igitur omnis interrogatio sit de accidentibus illarum duarum partium, ergo
 5 inde comprobatur quod sunt principales. Et quod omnis interrogativa dictio merito in duas tales partes orationis concessit, id est in nomen et in adiectivum verbi², id est adverbium, *frequenter* et determinat quando, scilicet *quando in notitia non*³ id est quando de rebus earum dubitatur. Vel ‘frequenter’, quia \non/ omnis interrogatio est de re nominis vel de re verbi,
 10 quaedam vero sunt de inhaerentia rerum, quaedam de consequentia.

XVII.22, p. 121.24 *Inveniuntur*. Soluta prima quaestione solvit secundam, scilicet quare plura nomina interrogativa et plura adverbium sunt reperta. Et hoc est: *Inveniuntur* interrogativa *in pluribus nominibus, sicut ostendimus* in praedicta quaestione, *et adverbium propter rationem huiusmodi* et subiungit illam, scilicet *ideo quod in his solis*, id est per haec sola nomina et adverbium *potest dubitatio (feri)*, id est quaestio *substantiae vel qualitatis vel quantitatis*, ut expositum est.

XVII.23, p. 122.1 *Nam substantiam* etc. Vere per nomen fit dubitatio substantiae, quia per hoc nomen ‘quis’. | **95va** | Et hoc est: *Nam quaerentes*
 20 *suppositi substantiam alicuius*⁴. Et nota in hac arte dicitur substantia res per se existens et id quod res per se existens dicitur esse cum quaeritur quid sit, \et/ suppositum dicitur actuale quod subiacet locutioni⁵. Sed quamvis suppositum sit substantia, tamen quaerimus substantiam illius, id est quaerimus quis sit vel quid sit. Non enim aliud est quaerere substantiam

---

¹ vel] et **P**

² verbi] verbum **P**

³ in notitia non] sunt non notitia **P**

⁴ alicuius] dicitur quis **P**

⁵ For ‘suppositum’ see C. H. Kneepkens, *Het Iudicium Constructionis. Het Leerstuk van de constructio in de 2de helft van de 12de eeuw, deel 1. Én verkennende en inleidende studie* (Nijmegen: Ingenium, 1987), pp. 108 [82–125].

suppositi quam quaerere de illo de quo¹ est sermo quis est vel quid est².
 \Sed quid est/ quaerere quis sit vel quid sit cum demonstratione
 quaestionum tractabimus in sequentibus (et) ostendemus.

XVII.23, p. 122.3 *Cum manifestus*. Vere hac quaestione quaeritur
 5 substantia, quia actus non, cum necesse sit alia illa alterum quaeri, cum
 dictiones ex quibus constant significant altera substantiam altera actum, et
 vere actus non quaeritur, quia est manifestus. Et hoc est: *Cum manifestus*
sit actus id est motus vel ambulatio vel loquela, quia verba in illis
 quaestionibus posita certos³ actus significant, *persona vero id est*
 10 *substantia agens est incerta*. Qui enim has facit quaestiones quid agitur
 cognoscit, sed a quo agitur ignorat.

Vel suppositum dicamus quod subiacet actui vel passioni quasi
 fundamentum, sed istis non est suppositum nisi substantia. Unde dicit
quaerentes substantiam suppositi id est ipsum suppositum quod est
 15 *substantia, dicimus ‘quis movetur?’ etc.*

Ideo subiectiones. Per responsiones probat quod per ‘quis’ quaeritur
 substantia, quia ad quaestiones per ipsum factas illae dictiones
 respondentur quae substantiam significant, id est nomina et pronomina. Et
 hoc est: *Ideo id est quia per ‘quis’ quaeritur substantia, fiunt ad ipsum*
 20 *subiectiones et responsiones nominativae id est respondentur nomina vel*
quae loco illorum ponuntur, appellativorum vel propriorum proprii
manifestantibus generalem substantiam.

Generalis substantia est illud⁴ quod res per appellativum nomen
 dicitur esse, quod a dialecticis⁵ secunda substantia dicitur. Hanc

---

¹ illo de quo] illa de qua **P**, see *Glosa Victorina ad locum* p. 69.1909–1912: SUBSTANTIAM SUPPOSITI, id est suppositam substantiam nomini, ut suo significanti. Vel transitivae SUBSTANTIAM SUPPOSITI, id est significanti, id est subiecti actioni verbi, et uocabis suppositum omne illud de quo agitur.

² quid est] est quid **P a.c.**

³ certos] ceteros **P**

⁴ illud] idem **P**

⁵ dialecticis] cf. Arist., *Cat.5*, 2a12, *A.L.*p.7.13

substantiam manifestant propria nomina per consequentiam et non per impositionem. Cum enim audio ‘iste est Trypho’, intelligo quod idem est homo, quia non potest esse Trypho nisi sit homo, non tamen dico quod proprium nomen illud significet, quamvis illud manifestet. De propriis
 5 nominibus quae ad quaestionem factam per ‘quis’ debent responderi non est mirum, sed de appellativis mirum esse videtur, cum usus hoc non habeat, et quia si ponantur in responsione non manifestant illud quod quaeritur. Si enim quaeram¹ ‘quis ambulat?’ et respondetur ‘homo!’ non ideo certus sum quis ambulat. Ideo diversi de hoc diversa dicunt.

10 Quidam enim dicunt quod ‘quis’ et ‘quid’ sunt idem nomen, sed ad hoc masculinum respondentur² propria nomina, sed ad hoc neutrum ‘quid’ respondentur appellativa, (quoniam) tantum dicit Priscianus quod ad ‘quis’ interrogativum proprium et appellativum respondentur, sed proprium in una terminatione, appellativum in altera. Sed huic sententiae non consentit
 15 Priscianus³, (ubi dicit) quod ad hoc masculinum respondetur appellativum ut ‘quis invenit litteras? homo!’ etc.

Alii dicunt quod in loco et tempore debet responderi appellativum nomen ad ‘quis’, ut si praemittatur talis divisio: ‘equus vel asinus currit et postea quaeritur ‘quis’, tunc debet respon- | **95vb** | -deri vel ‘equus’ vel
 20 ‘asinus’, sed (si) sine divisione praemissa fiat talis quaestio, solum proprium nomen vel pronomen debet subici.

Tertii dicunt quod duo sunt genera responsionis, aperta et distorta⁴ responsio, aperta est quando illud quod quaeritur aperte respondemus, (distorta) quando illi sic respondemus quod illud non certificamus nec
 25 tamen mentimur, ut si quis diceret ‘quis occidit hominum istum?’ et nollem hoc manifestare nec mentiri, dicerem ‘homo quidam!’. Quod genus

---

¹ *post quaeram] quae del. P*

² *respondentur] respondetur P*

³ *Cf. infra p. 296.5, ad Prisc. XVII.43, GL III, p. 134.20*

⁴ *distorta] distenta P a.c.*

responsionis saepe fit convenienter, sed aperta responsio per nomen proprium fit vel per pronomen, distorta per appellativum tantum.

Alii dicunt quod interrogatio facta per 'quis' et verbum est multiplex. Est enim personalis et generalis. Qui enim dicit 'quis invenit litteras?'
 5 potest quaerere quae persona invenit litteras, et tunc est¹ quaestio personalis. Vel potest quaerere de quo genere rerum fuit qui invenit litteras et tunc est generalis quaestio. Sed si est personalis quaestio proprium nomen vel pronomen debet responderi, si est autem generalis appellativum.

10 Quinti dicunt quod ad 'quis' respondetur nomen appellativum, sed adiuncto pronomine ut 'quis invenit litteras? homo iste!'

XVII.23, p. 122.6 *Respondemus enim*. Vere ad praedictas quaestiones respondentur propria nomina et appellativa, quia ista. Et hoc est: *Respondemus* etc.² Vel et ad 'quis' *subicitur* et respondetur illa *pars*
 15 *orationis quae pro nomine accipitur* id est pronomen. *Et quia* etc. Ostensa causa huius interrogativi 'quis' subiungit causam ceterorum interrogativorum nominum, cuius haec est summa: Cognita substantia ignorantur accidentia. Fuit igitur necesse excogitari nomina per quae substantiae accidentia quaerentur. Et hoc est: *Quia accidentia erant*
 20 *incerta praepositis nominibus* quae significant substantiam. Etsi enim substantialem qualitatem significant, non tamen accidentalem; *ipsum autem interrogativum 'quis' quaerebat solum substantiam per se ipsum* id est ex sua impositione. Hoc ideo determinat quia aliquando abutimur eo ponentes illud pro 'qualis' vel *per se* id est sine alio nomine, quia \per/
 25 illud iunctum alii nomini possumus accidens quaerere ut 'quis color facit album'. Vel *per se* id est solum, nullum enim aliud nomen quaerit substantiam per se, *cui substantiae accidebat quale et quantum* id est qualitas et quantitas. Propter has tres causas³ *excogitabantur etiam de his*

---

¹ *post* est] generalis *del. P*

² *post* etc.] Vere ad praedictas quaestiones respondentur propria nomina *repetit et del. P*

³ causas] orationis *P a.c.*

id est inventa sunt nomina quibus ista quaerentur, et subiungit quod nomen ad quod accidens quaerendum sit repertum scilicet, *cum quaerentes qualitatem substantiae dicimus 'qualis'*, quia per hoc nomen sola quaeritur qualitas.

5 Et nota quod per 'quot' quaeritur numerus totius multitudinis, per 'quotus' ordo numeri, unde ordinalia nomina respondentur ad ipsum, ut 'quota est hora?' 'prima, secunda, tertia quarta'. Per 'quotennus'¹, quod est compositum ex 'quot' et 'anno' numerus annorum quaeritur ut 'quotennus' id est quot annorum est puer iste?

10 **XVII.23**, p. 122.11 Et non solum per primitiva fit interrogatio accidentis, sed per derivationem id est per derivativum nomen, id est quod est eius aequipollens, | **96ra** | quod non est apud Graecos. Non enim habent Graeci interrogativum possessivum, et subiungit per quam derivationem, scilicet per hoc *possessivum*, 'cuius,-a,-um'. Hoc nomen dicitur
15 interrogativum et possessivum, quia per ipsum interrogatur de aliquo cuius est possessio. Unde ad quaestionem factam per ipsum omne possessivum, tam nomen quam pronomen, potest responderi, vel genitivus qui vim habet possessivi, ut 'cuius est cappa?' 'mea' vel 'tua' vel 'Pompeiana' vel 'Socratis' etc. *Et*² *gentile*³ 'cuias'. Hoc nomen 'cuias' dicitur gentile, quia
20 per ipsum quaeritur de aliquo de qua gente sit, ad quod respondentur gentilia pronomina vel nomina, ut 'cuius est iste?' 'nostras vel vestras vel Capenas' etc. Sic igitur per haec duo nomina quaeruntur accidentia substantiae, quia esse possessionem et esse de aliqua gente sunt accidentia substantiae.

25 Sed quaeritur, cum Priscianus dicat 'quis' esse inventum ad quaerendam substantiam, cetera interrogativa nomina ad accidentia substantiae, an hoc interrogativum 'uter' ad quaerendum de substantia, an

---

¹ quotenus...quotennus] quotenus *Hertz* quotennus *L apud Hertz*. Quotennis vel quotennus *Du Cange*

² et] per *sine linea subducta ut lemma P*

³ gentile] genitivum **P**

quaerendum de accidentibus substantiae sit repertum. Si autem dicimus quod ad quaerendam substantiam sit repertum occurret¹ {***}² repugnat id³ quod ad ipsum substantia respondetur, ut hic ‘uter istorum legit?’ et (respondetur) ‘iste!’ Dicunt igitur quidam quod est propter utrumque
 5 repertum, id est propter substantiam et accidens, et ideo utrumque per ipsum quaeritur. Sed melius est quod dicatur ipsum esse inventum propter solam substantiam, sed aliter quam ‘quis’, quia per ipsum fit semper quaestio de duobus tantum cum demonstratione et relatione, sed per ‘quis’ sine demonstratione et relatione tam de uno quam de duobus vel pluribus
 10 quaestio est. Sed quamvis ad quaerendam substantiam sit repertum, tamen per adiunctum illorum saepe quaerit de accidente, ut ‘uter est, grammaticus an orator?’, quomodo per ‘quis’ ex adiuncto saepe quaeritur accidens, ut ‘quis color est in isto? albedo!’

Est enim⁴ hoc nomen ‘uter, utra, utrum’ interrogativum substantiae,
 15 quo semper fit quaestio de uno vel duobus tantum. Qui ergo post propositionem in disputatione factam solent dicere: ‘utrum’, ut ‘Socrates est asinus? Utrum’⁵ dicentes, ‘utrum’ esse verbum dialecticum imperativi modi, tantum valens quantum: ‘proba!’, vel adverbium interrogandi tantum valens quantum ‘an’, nesciunt quid garriunt.⁶ Sed tamen si duo
 20 tantum sub disiunctione ponantur, ut ‘Socrates est rationalis vel irrationalis’ vel duo dicentes ut ‘Socrates est asinus vel non est asinus?’, tunc potest dici ‘utrum’, aliter non.

¹ occurret] occurrit et *fortasse legendum cum Hicks*

² post occurret] *lacunam suspicor: ante occurret] lacunam suspicatus est Hicks*

³ id] illud **P** *a.c.*

⁴ enim] mihi **P**

⁵ The phenomenon here described by WC can be observed in Garlandus Compotistas’s *Dialectica*, ed. L. M. De Rijk (Assen:Van Gorcum, 1959), e.g. p. 4: Fit inde sophisma sic: ‘quod non est homo, est homo’. Utrum.’ I thank Sten Ebbesen for help on this.

⁶ Cf. William of Conches in Jeaneau (1964), p. 221 *ad Pr.* II.31 (p.61.24): Non in qualibet quaestione ponendum est ‘utrum’, ut faciunt garciones, sed ubi quaeritur de duobus ita quod de unoquoque, **P** fol. 32ra, **M** fol. 31va

XVII.24, p. 122.21 *Ergo si praenoscutur* etc. Quandoquidem ista propter accidentia sunt reperta, sed *praenoscutur* quis sit ille de quo quaeritur, *id est si de substantia sciamus*. Scire quis sit aliquis est scire substantiam et *quaerimus qualitatem* substantiae, *tunc utendum*¹
 5 *supradictis* et bene dixit praenoscutur substantia, quia cognitio substantiae naturaliter praecedit cognitionem accidentium. *Vel 'uter'* etc. Si² post responsionem proprii nominis | **96rb** | ponitur 'uter', oportet quod illud nomen proprium sit aequivocum ad duo, ut hoc nomen 'Trypho' nomen fuit aequivocum cuiusdam grammatici et cuiusdam oratoris, unde
 10 convenienter, si quaeritur 'Quis legit? Et respondetur 'Trypho!', potest subiungi: 'Uter Trypho? An ille qui est grammaticus an ille qui est orator?' Et tunc quaeritur de substantia et non de accidente. Vel si non est aequivocum, tunc³ quaeritur per 'uter'⁴ de duobus accidentibus quod illi convenit⁵ ut: 'Quis legit? Trypho!' Ille Trypho uter est de his duobus, id
 15 est grammaticus vel orator, et tunc per 'uter'⁶ quaeritur de accidente. *Quia*⁷ *in omnibus*⁸. Ne aliquis putaret quod de istis solis accidentibus duobus quaereretur per 'utrum', ideo dicit Priscianus quod de omnibus accidentibus potest quaeri⁹ per ipsum.

Continuatio: Non solum in his duobus 'grammaticus, orator', utimur
 20 hac interrogatione 'uter'¹⁰ *vel qualis*,¹¹ sed *utendum est* eisdem supradictis *in omnibus quaestionibus* id est quae sunt digna quaeri. Sed quia sunt quaerenda quae pertinent ad substantiam, ut removeat illa addit quae

---

¹ utendum] uti **P**

² post si] *signum indicat omissionem alicuius ignoti, non scripti*

³ tunc] tuc **P**

⁴ uter] utrum **P**

⁵ convenit] conveniunt **P a.c.**

⁶ uter] utrum **P**

⁷ quia] et *Hertz*

⁸ quia in omnibus] *lemma non indicavit P*

⁹ quaeri] quaerere **P**

¹⁰ uter] utrum **P**

¹¹ vel qualis] *lemma non indicavit P*

possunt *accidere eis*¹ *nominibus quae referuntur ad hanc interrogationem* ‘quis’ et hoc *per adiectivam significationem*, id est in omnibus adiectivis, quae significant id quod potest accidere rebus, quod designantur nominibus, quae ad quaestionem factam per ‘quis’ respondentur; et sic
 5 attribuit nomini accidere quod est rei quam significat. Vel ita expone: *Quae possunt accidere illi*² *nomini quaerere ad ‘quis’*³, id est adici in eodem praedicato vel subiecto sine copula. Et hoc est: *Per adiectivam significationem*, quia significant rem suam et adiective id est determinando illam alicui adiacere.

10 **XVII.24**, p. 123.1 *Est tamen* etc. Dixerat quod ‘quis’ substantiam solam quaerebat, per quod tamen saepe proprium quaeritur nomen, quod neque est substantia nec accidens substantiae, ideo adversatur sic: Quamvis dicam quod ‘quis’ quaerit solam substantiam, tamen quaeritur saepe proprium nomen substantiae. Et hoc est: *Tamen est* id est contingit,
 15 *cum* id est quando, *interrogatio additur* facta per ‘quis’ pertinens *ad proprium nomen*, id est qua quaeritur proprium nomen. Sed ne videretur tunc quando substantia vel accidens, praemittit *substantia posita in ore* id est in praesentia et cognita *et qualitate*⁴, unde apparet quod tunc nec substantia nec qualitas quaeritur, quia quod cognoscitur non quaeritur.

20 Per ‘quis’ igitur duo quaeruntur, id est substantia scilicet quis agat vel quis patiat, vel proprium nomen, id est quo nomine proprio vocetur, ut \si/ dicat ‘quis est ille Romanus?’, dicendo ‘ille’ ostendit se scire substantiam, dicendo ‘formosus’ et qualitatem, dicendo ‘Romanus’ ostendit se scire gentem, dicendo ‘magnus’ quantitatem⁵. *Possumus*⁶ *enim*
 25 etc. Vere substantia et accidentibus positus in oratione proprium nomen possumus quaerere, quia *videns aliquem possum scire eius substantiam* id

---

¹ eis *Hertz*] g. **P**

² illi] illo **P** eis *Hertz*

³ illi - quis] *non invenitur apud Hertz, ut lemma indicavit P*

⁴ et qualitate] *lemma non indicavit P*

⁵ quantitatem] qualitatem **P**

⁶ possumus] possum *Hertz*

est quod est individua substantia, *et gentem*¹ scilicet quod est Romanus, et *qualitatem* quod est formosus, et *quantitatem* quod est magnus, et tamen quaerere *solam proprietatem* id est solum proprium nomen, quod probat auctoritate Virgilio.

5   Quidam aliter exponunt versum istum vocantes proprietates nominis propriam qualitatem quae nomine proprio significatur, quae discernit suum individuum ab omni alio individuo, ut sit sensus: cognita² substantia et
 10   accidentibus illius saepe quaeritur propria qualitas, quae neque est substantia neque est accidens, ut quamvis sciam quid agat et quid patiat³
 15   possum ignorare quid | **96va** | est ille, id est quae est eius propria qualitas quae ab omnibus aliis illum discernit. Aliud igitur quaeritur \cum dicitur/
 20   ‘quis legit?’ id est substantia, aliud cum dicitur ‘quis est iste qui legit?’ scilicet eius propria qualitas. Littera non mutatur nisi in hoc quod
 25   proprietates nominis propriam qualitatem exponit.

15

⟨*De adverbio*⟩

XVII.25, p. 123.13 *Adverbia feruntur*. Ostenso quare plura nomina interrogativa reperta sunt⁴, et quare plura interrogativa adverbia reperta sunt subiungit. Cuius rei haec est summa, quod quia diversa sunt qualitas
 20   agendi et locus in quo agitur et tempus⁵ agendi vel patiendi, ideo ad haec diversa quaerenda diversa reperta sunt adverbia, ne si uno adverbio haec omnia quaerentur, confusio in auditore generetur. Sed de qualitatibus
 25   agendi vel patiendi sic et de ceteris quibus insunt quaeritur an substantiis an aliis.

25   Inde dicunt quidam quod substantiis insunt, sed per actus vel per passiones, unde qualitas agendi vel patiendi vel verborum dicuntur. Cum

---

¹ gentem *Hertz*] gens **P**

² cognita] cognitas **P a.c.**

³ patiat³] patitur **P**

⁴ reperta sunt] reperiuntur **P a.c.**

⁵ tempus] numerus **P**

enim dico ‘iste legit bene’, qualitatem mediante lectione istius¹ esse ostendo.² Non vero dicimus quod qualitates istae insunt in aliquo sed sunt alicuius. Sola enim accidentia substantiae habent in aliquo esse, et quod quantitates multae sunt quae sunt alicuius et non in aliquo non mireris, cum
 5 Augustinus³ dicat locum et tempus alicuius esse et non in aliquo. Si opponetur: si non sunt in alio existentes, per se sunt existentes, respondemus hoc esse falsum. Quia multa sunt quae nec alicui insunt nec per se sunt. Sed quia hoc plus pertinet ad dialecticam quam ad grammaticam, ad expositionem litterae transeamus.

10 Continuatio: Non solum nomina referuntur ad ignotos affectus, sed *quoque*⁴ id est similiter *adverbia* interrogativa *feruntur* id est proferuntur, *ad ignotos affectus*, id est ad quaerendos ignotos affectus, id est accidentia; \sed nomina⁵ ad accidentia substantiae, adverbia ad accidentia/ actus vel passionis. Vel ‘ignotos affectus’ vocat ea quae quaeruntur, quia ignota
 15 sunt, et qui⁶ quaerit illa, habet affectum cognoscendi illa. Sic omnis interrogativa dictio ad ignotum profertur affectum, id est propter illud ignotum quod scire volumus. Sunt enim ignota de quibus nullum habemus affectum sciendi ea ipsa ad quae interrogativa non feruntur. Sed quia sunt diversi affectus, addit: *vel feruntur per qualitatem* \id est ad quaerendam
 20 qualitatem actus vel passionis, ut cum dicimus ‘qualiter legit?’, deinde subiungit quid respondendum sit huic quaestioni, scilicet adverbium qualitatis, quia istud solam qualitatem agendi vel patiendi significat. Et hoc est: *Reddentes*⁷ *ei* respondentes *adverbium*. Et subiungit quare, *quod*

---

¹ istius] istum P

² ostendo] ostenso P

³ Augustinus, *Categoriae Decem ex Aristotele decerpta* Ch.viii. PL 32: 1425: Ex quibus novem, sunt alia in ipsa usia, alia extra usian, alia intra et extra. Extra usian ‘ubi’, ‘quando’ ‘habere’: et locus ad usian non pertinet et tempus.

⁴ quoque] *lemma non indicavit* P

⁵ *post* nomine] et *del.* P

⁶ qui] quid *a c.*

⁷ reddentes *Hertz*] res P

*fungitur vice*¹ *adiectivi* cum verbo. Ut enim adiectivum adiunctum nomini qualitatem substantiae significat, ita adverbium adiunctum² verbo qualitatem actus vel passionis significat.

XVII.25, p. 123.15 *Sin autem* etc. Ostendo quid per hoc adverbium
5 'qualiter' quaeritur, quid per cetera quaeratur subiungit. Et hoc est: *Sin autem*. De hoc interrogativo 'quando' videtur quod superfluit. Cum enim verbum tempus significat, cum dicitur 'iste legit' in quo tempore legit | **96vb** | ostenditur, scilicet in praesenti. Superfluum igitur est quaerere quando legit. Sed dicimus quod verbum praesentis temporis aliquando
10 infinite accipitur, ut hic 'homo iste legit aliquando', ideo necesse est quaerere quando hoc agit. Verbum praeteriti³ temporis ita significat tempus praeteritum quod nullum definit. Cum enim dico 'legi' in praeterito me⁴ legisse dico, sed in quo praeterito hoc egi⁵ non determino, et ideo convenienter quaeritur quando. Similiter de futuro intellige.

XVII.25, p. 123.20 *Videmur tamen*. Dixerat quod per 'qualiter'⁶ quaeritur qualitas actus, per 'quando' tempus, vel 'ubi' locus, sed has omnes quaestiones naturaliter praecedit quaestio de substantia actus. Prius enim est quaerere substantiam rei, deinde eius accidentia. Sed haec quaestio fit per nomen loco adverbii positum. Ideo Priscianus de hac
20 quaestione tractat in hoc capitulo. Et hoc est: ('Quid est) substantia actus? certa species actus. Quaerere igitur substantiam actus est quaerere certam speciem actionis. Qui enim quaerit 'quid agit iste?' quaerit quae species actus insit isti⁷.

Idem dicitur verbi substantia, quia principaliter significatur a verbo.
25 Si tempus enim dicitur accidens verbi, quia secundo significatur a

---

¹ vice] in **P**

² adiunctum] adiectivum **P**

³ praeteriti] praesentis **P a.c.**

⁴ me] se **P a.c.**

⁵ egi] egit verbum praeteriti temporis ita significat tempus **P a.c.**

⁶ qualiter] qualis **P**

⁷ isti] ei vel isti **P a.c.**

verbo¹, \ergo certa species actus potest dici substantia verbi/ cum principaliter significatur a verbo. Si inferunt: ‘Si species actus est² substantia actus, ergo actus est substantia actus, et sic idem est substantia³ sui’, vel dicemus figurativam esse locutionem, cum dicimus: illa est
5 substantia actus, id est talis est substantia quae est actus, nec tamen est substantia.

Vel dicemus quod quando dicitur ‘species actus est substantia, ut legere est substantia actus’, non dicimus esse illud substantiam alicuius actus nisi sui, nec alterius, sicuti dicimus hominem esse speciem animalis,
10 nec tamen dicimus ipsum esse speciem alicuius animalis.⁴

Vel substantia actus dicitur id est inhaerentia actus et substantiae. Unde et Priscianus⁵ dicit quod solus indicativus significat substantiam actus, ceteri modi rem carentem substantia. Quaerere igitur substantiam actus est quaerere quis actus substantiae inhaereat. Inde est quod solus
15 indicativus quaestioni tali respondetur. Continuatio. Quamvis per adverbia quaeruntur accidentia actus et passionis, *tamen videmur dicere ‘quid agit? quaerentes substantiam actus’* ut expositum est. Et attende quod haec quaestio ‘quid agit iste?’ est multiplex. Potest enim ‘quid’ esse accusativus

---

¹ *post verbo*] si inferunt si species actus est substantia verbi *del. P*

² actus est *Hicks*] est actus **P**

³ *post substantia*] actus *del. P*

⁴ Cf. *WCmai ad Prisc.* II.18, *GL* II p. 55 (in Fredborg 2011, p. 360: “Contra quod dicimus quod ‘agere’ istud verbum aliquando | **L fol. 18vb** | absolute ponitur, et tunc est generalissimum, et continet omnes modos habendi se, id est omnia quae possunt responderi ad hanc interrogationem ‘quid agit?’, aliquando transitive et tunc aequipollet huic ‘compono’ vel ‘facio’ et tunc continet solas actiones transitivas in aliud cum motu ut ‘legere’ et huiusmodi. Plus ergo continet quando est absolutum, quam quando est transitivum. Dicamus ergo quod hoc verbum ‘vivo’ significat agere id est aliquid quod potest responderi ad ‘quid agit?’, et hic ‘agere’ est absolutum et large accipitur. Sed quando dicunt ‘vivere non est aliquid agere’ ibi ‘agere’ est transitivum et stricte acceptum, ergo non licet inde concludere: ‘Ergo ‘vivo’ non significat agere, sed posset concludi ‘ergo ‘vivo’ non significat ‘aliquid agere.’ Similiter dicatur de aliis absolutis neutris’.

⁵ *Prisc.* VIII.63, *GL* II p. 422.1–3

casus, et tunc quaeretur substantia rei in quam transit actus, et tunc responderi debet accusativus, ut ‘quid agit iste?’ id est ‘domum!’ vel aliquid tale. Sin autem nomen est pro adverbio, nullius est casus, et tunc quaeritur quae species actus inest isti, et tunc debet responderi verbum vel
 5 ‘nihil’ ut ‘quid agit iste?’, id est ‘quae species actus inest isti?’ ‘legit’ vel ‘currit’ vel ‘nihil’. De hac quaestione in tali sensu hic agit Priscianus. Sin autem ‘quid’ construatur cum alio verbo ut ‘quid legit?’ est tantum accusativi casus, et tunc sola substantia rei in quam transit actus quaeritur.

XVII.25, p. 123.21 *Cui* quaestioni id est ‘quid | **97ra** | agit¹?’
 10 respondetur ‘nihil’ etc. Et nota quod quando ‘nihil’ huic quaestioni in hoc sensu respondetur, similiter est nomen pro adverbio. *Numerum quoque*². Quaerere numerum actus est quaerere quotiens agit. *Praeterea*. Non solum adverbium quae significant certum numerum ad hoc possunt responderi, sed
 15 *praeterea* ‘multotiens’ et ‘saepe’ quae sunt infinita. Haec adverbium sunt infinita, quia ita significant tempus quod nullum definiunt. Qui enim dicit ‘multotiens legit’ quotiens legit non definit. Si³ dicunt: Ergo non debet responderi ad ‘quotiens’, dicemus non esse verum. Quia, ut supra dictum est, saepe convenienter respondemus, nec tamen illud quod quaeritur certificamus.

20 **XVII.25**, p. 124.1 *Quamobrem igitur*. Quandoquidem ostendimus quare praedicta nomina \et adverbium/ sunt reperta, *igitur ostendimus quamobrem* id est quare praepositas *partes* id est *interrogativas* etc. *Igitur*⁴ etc. Ne aliquis putaret quod Priscianus de sola constructione nominis et verbi, quae sunt principales partes orationis, tractaret, ideo proponit⁵ se de
 25 omnibus tractaturum.

Continuatio: **XVII.26**, p. 124.4 Quandoquidem praemisimus illa quae necessaria sunt tractatui constructionum, ergo *oportet tractare* non solum

---

¹ agit] agere **P**

² numerum etiam *Hertz*] nomen quoque **P**

³ si] sed **P**

⁴ igitur] *lemma non indicavit* **P**

⁵ proponit] praeponit **P**

de nomine et verbo, sed *de singulis*¹ partibus ideo, *quia partes reliquae ad* [quod] *nominis et verbi (constructionem)* id est construuntur ut nomen et verbum vel cum nomine et verbo. *Ex quibus habent nominationem* quaedam ab altero² quaedam ab utroque, deinde glosat de quibus dicit, id
 5 est de *eo*³ *quod loco eorum sumitur vel*⁴ *assumitur*. Loco alicuius ‘sumitur’ quod ubi ipsum non est pro eo ponitur, ‘assumitur’ quod cum eo in eadem oratione ponitur; \subiungit⁵ quae loco cuius sumitur, et quae cui assumitur/ ut pronomen et cetera.

10 *(De articulo Graeco)*

XVII.26, p. 124.10 *Sed quoniam* etc. De constructione partium orationis se amodo tractaturum promisit, sed a qua inciperet non ostendit, ideo a qua et quare inciperet subiungit. Continuatio: De constructione partium orationis tractabimus non incipientes a qualibet, *sed incipiamus ab eis*
 15 *quae loco articulorum possunt sumi. Apollonius* et ideo quoniam Apollonius, quem in hoc opere sequi destinavimus, *scribens*⁶ *de constructione ab articulis* etc.⁷, et subiungit quare, *qui adhaerent nominibus*,⁸ ac si dicat: Idem incepit ab articulis, quia illi adhaerent nomini in oratione, et ita quod illi praeponuntur. Sunt enim articuli nominibus
 20 natura posteriores, constructione vero priores.

XVII.27, p. 124.14 *Articulus* etc. Quia dixerat se incepturum ab eis quae loco articulorum sumuntur, enumerat significationes articulorum, ut appareat quae loco articulorum accipiuntur. Et hoc est: *Articulus demonstrat secundam notitiam* scilicet circa suppositum, scilicet circa id

---

¹ singulis] suis **P**

² ab altero] ablativo **P**

³ eo] eorum **P**

⁴ vel] *lectio incerta* **P**

⁵ ante subiungit] *lectio incerta in margine partim occultata*

⁶ scribens *Hertz*] sic **P**

⁷ etc.] et ne (*quod non invenitur apud Hertz*) **P**

⁸ qui-nominibus] *lemma non indicavit* **P**

de quo sermo \est/. Innuit quod de eo praecessit notitia. *Si enim*.¹ Vere articulus significat secundam notitiam, quia in hac oratione. Si enim dicam ‘antropos necten’ quod est ‘homo venit’, ‘antropos’ enim est homo, ‘necten’ venit, primam notitiam rei de qua est sermo facio. Si autem dicam
 5 ‘\o/ antropos necten’² facio secundam, tantum enim valet quantum ‘ille homo venit’ et est praepositivus articulus. *Deficit autem* etc. Significationem quam articulis attribuerat | **97rb** | scilicet secundam notitiam in quibusdam³ nominibus et pronomibus quae inde dicuntur relativa videmus. Ne igitur aliquis putaret quod essent articuli, ideo dicit
 10 articulum apud Latinos non esse. Continuatio: Significatio articulorum apud Latinos invenitur, *autem*⁴ id est sed⁵, *praepositivis articulis deficit lingua* [apud] *Latina*. Non ideo dicit deficere praepositivum, quia concedat esse apud Latinos subiunctivum, sed quia ex primo exemplo praepositivum posuerat. *Nam pronomem ‘hic’*. Vere deficit articulus
 15 praepositivus apud Latinos. Nam ‘hic’ et ‘idem’ de quibus videtur non sunt praepositivi articuli. Quid sit praepositivus articulus et quare ista pronomina videntur esse praepositivi articuli, et quare non sunt, superius in ordinatione partium orationis ostendimus.⁶ Ideo totam expositionem huius capituli ibi quaere. Illud tamen notamus quod ibi diximus quosdam
 20 velle quod ‘*olitos*’⁷ est una dictio composita ex articulo et pronomine, quosdam velle quod essent duae dictiones⁸ sibi compositae, sed Priscianus hic aperte dicit quod sunt duae dictiones apud Graecos, cum sua interpretatio sit una apud Latinos. Si enim dicent quod Priscianus intellexit

---

¹ si enim] *lemma non indicavit P*

² *necten ... necten... necten*] viz. ‘*elthen*’ ... ‘*elthen*’... ‘*elthen*’ viz. *Greek for: ‘the man came’*

³ quibusdam] quibus **P**

⁴ autem] *lemma non indicavit P*

⁵ sed] *ut lemma indicavit P*

⁶ Cf. *supra* p. 237.19, *ad Prisc.* XVII.20, *GL III* p. 120.1 sqq.

⁷ ‘*olitos*’] viz. *Greek ‘o autos’ , ‘olytos’ P et sic saepius*

⁸ *post dictiones*] apud Graecos *del. P*

quod ‘*olitos*’ est duae dictiones, id est una composita ex duabus, dicemus quod similiter potest ‘idem’ dici duae dictiones, quia est compositum ex duabus dictionibus. Sed dicent quod est compositum ex duabus integris et ideo potest dici duae dictiones, sed ‘idem’ est compositum ex duobus
5 correptis¹ et ideo dicitur una dictio non duae dictiones.

XVII.27, p. 125.3 ‘*Qui*’ vero etc. Ostenso quae loco praepositivi articuli apud nos ponuntur, quae loco subiunctivi articuli ponuntur subiungit. Continuatio: ‘Idem’ et ‘hic’ loco praepositivi articuli ponuntur, vero ⟨id est⟩ sed, ‘*qui*’ potest loco² subiunctivi articuli, ‘*qui*’ dico quod
10 interpretatur ‘*ostis*’. Ubi³ enim ponimus ‘*qui*’, Graeci ponunt ‘*ostis*’, ‘*qui*’ \id est ‘*ostis*’/ est subiunctivus articulus cum nomine; ‘*os*’ enim est articulus subiunctivus, ‘*tis*’ vero est nomen infinitum tantum valens quantum ‘*quis*’. Sed quia similiter de illo nomine erat diversa opinio apud Graecos sicut apud nos de hoc nomine ‘*quis*’, quibusdam reputantibus illud
15 esse nomen, quibusdam infinitum pronomen, addit *cum nomine infinito apud illos*.⁴ Sed ne aliquis putaret quod quia ‘*qui*’ ponitur pro ‘*ostis*’ inde essent vel duae dictiones vel una composita, subdit *apud nos est una pars et simplex*, quae pars est *relativa ‘*tou*’*⁵ id est huius *quis*, quia si quaeritur ‘*quis fecit hoc?*’ potest responderi ‘*qui et illud!*’, et sic refertur ‘*qui*’ ad
20 ‘*quis*’. Vel sic dicatur quod hoc nomen ‘*quis*’ duas habet partes, id est terminationes, quarum altera est ‘*qui*’ relativa, altera id est ‘*quis*’ \est/ interrogativa. Unde dicit ‘*quae pars*’, id est quae terminatio, id est⁶ ‘*qui*’, est pars huius nominis ‘*quis*’. Dicimus enim ‘*quis*’ vel ‘*qui*’ esse ⟨interrogativa⟩ et relativa. Deinde probat non esse mirum si loco
25 subiunctivi articuli ponitur, cum eius equipollens id est ‘*ostis*’ apud Graecos ponatur pro articulo. Et hoc est: *Quomodo ‘ostis’ ponitur*

¹ correptis] corruptis P

² loco] lectio incerta

³ ubi] lectio incerta

⁴ nomine infinito apud illos Hertz] no. vel propria id est hm P

⁵ ‘*tou*’] ‘*toy*’ et sic saepius P

⁶ id est] et P a.c.

*frequentissime*¹ loco ‘os’ | 97va | *subiunctivi articuli nisi in dividendis*², in divisionibus. Et merito divisiones excipio, quia in illis *nec nos referunt*³ ‘qui’ *nec illi ‘ostis’*. Et nota quod hic dicit Priscianus esse in divisione per quod fit divisio, id est quod signum est divisionis. Non ergo negat
 5 Priscianus ‘qui’ esse⁴ in oratione qua aliquid dividamus, ut in hac: ‘Eorum quae sunt alia dicuntur de subiecto etc.’⁵, sed dicit ipsum non esse signum divisionis. Signum vero divisionis apud Graecos est articulus subiectivus, apud nos pronomen vel nomen distributivum, unde subiungit: *sed illi* Graeci in dividendis *utuntur subiectivis articulis*, nos Latini utimur in
 10 dividendis *pronomen vel nomen*. Deinde ponit Graecam divisionem in qua est subiectivus articulus, et Latinas quasdam in quibus est pronomen vel nomen.

⟨*De dividendis*⟩

15 **XVII.28**, p. 125.14 *Et sciendum* etc. Quia de divisionibus hic fecerat⁶ mentionem in quarum constructione peccant loquentes, ideo de illarum constructione quoad⁷ grammaticam pertinet in hoc loco ostendit, dicendo quando in designatione divisi debemus ponere genitivum pluralem, quando nominativum pluralem. Et notandum quod numquam singulare
 20 nomen debet poni in designatione divisi nisi sit collectivum, sed in designatione dividendum tam singulare quam plurale poni potest. Constructionis divisionum haec est regula: Si verbum praemittatur dividendum, necesse est in designatione divisi nominativum poni et verbum et illud esse eiusdem numeri, dividendum vero possunt esse modo
 25 singularis numeri modo pluralis, ut ‘aquilae devolaverunt alia ab oriente,

¹ *frequentissime Hertz*] fer. P

² *dividendis Hertz*] vi P

³ *referunt*] *ferunt Hertz, R apud Hertz, referunt codices reliqui apud Hertz*

⁴ *post esse*] *maiores del. P*

⁵ Arist., *Cat.* 1.2, 1a16, A.L. p. 5.18

⁶ *ante fecerat*] *agit del. P*

⁷ *quoad*] *quod ad P*

alia ab occidente’, vel ‘aliae ab oriente, aliae ab occidente’. Sin autem
 verbum dividendum adiunctum¹ non praemittatur, oportet in designatione
 divisi pluralem genitivum poni, et verbum et dividendum esse eiusdem
 numeri, ut ‘aquilarum alia devolavit ab oriente, alia ab occidente’, vel
 5 ‘aliae devolaverunt ab oriente, \et aliae/ ab occidente’. Qui ergo dicunt
 ‘animal aliud est rationale, aliud irrationale’ in duobus peccant, in casu et
 in numero; debuit enim² secundum regulas huius artis genitivus pluralis
 praeponi³. Si vero alicubi sic scriptum inveniatur, vitium est scriptoris.
 Continuatio: Non solum sciendum est quid in divisione ponere debemus,
 10 sed sciendum est *quod si plurale verbum praepositur ad utrumque sequens*
 id est utrique dividendum *tunc licet anteferre nominativum* in designatione
 divisi et hoc *per praesumptionem*⁴ quam Graeci vocant ‘*prolensin*’⁵ et est
 prolensis⁶ quando plurale unum diversis singularibus praemittitur, quae
 figura semper in divisionibus sic factis invenitur.
 15 **XVII.28**, p. 125.17 *Sin ad*. Ostenso in qua dictione debemus
 nominativum praemittere subiungit in qua genitivum⁷. Et hoc est:
Singulariter verba consequuntur ad ea quae dividuntur id est ad dividendum.
 Cum enim invenies singulariter dictum ‘hoc dividitur’, divisum intellige,
 cum autem pluraliter ‘ista dividuntur’, dividendum, quae ideo dividi
 20 dicuntur, quia diversa esse dicuntur vel ostendentur singulariter, vel ita
 quod ad unumquodque cuiuscumque sint numeri, quia semper divi-
 | 97vb | -dendum debent esse eiusdem numeri cum verbo si illa

¹ adiunctum] adiungitur P

² enim] igitur P a.c.

³ Cf. *Glosa Victorina*, p. 85.2370–72: *licet anteferre nominativum* secundum hanc expositionem includitur hic et haec divisio ‘Aquila devolavit haec ab oriente haec ab occidente’.

⁴ praesumptionem quam *Hertz*] presumptionem quae P

⁵ prolensin] prolepsin *graecis litteris Hertz* prolemsin g *apud Hertz* per. P

⁶ prolensis] viz. prolempsis, cf. *Isid.*, *Etym.* I.36.2

⁷ genitivum] nominativum P

consequentur¹. Tunc, si hoc est, *oportet praeponi genitivum plurale* in designatione divisi, ut in hoc exemplo ‘aquilarum’ etc.

XVII.28, p. 126.1 *Nec mirum*. Dixerat quod praemisso verbo dividendis praemittitur nominativus, *cum verbum sive² sit praepositum*
 5 *sive consequens* in oratione, id est in quocumque loco orationis ponatur, *exigat nominativum* vel poni vel intellegi. Et hoc *iure*. Significat enim accidens³ quod sine re nominativi non potest esse. Hinc habemus hanc regulam: Verbum ubique exigat nominativum, id est sine nominativo vel posito vel subintellecto non facit perfectam orationem. Et determina:
 10 ‘verbum impersonale’; falleret enim in personali, ut ‘curritur a me’.

Item videtur haec regula falsa, cum dicat Priscianus⁴ hanc orationem ‘legendum est Virgilium et musas’ esse perfectam, nec tamen inest nec intelligitur nominativus.⁵ Contra hoc dicunt quidam in omnibus orationibus huiusmodi intelligi alterum de nominativis istis ‘utile’ vel
 15 ‘honestum’. Est enim sensus huius: utile vel dignum est legere Virgilium vel musas. Sed est melius quod dicamus, quia in orationibus huiusmodi hoc verbum est impersonale, unde non exigat ibi nominativum. Sed dicunt Priscianum non enumerasse istud ubi impersonalia enumeravit. Dicimus Priscianum ibi tractasse de impersonalibus quae regunt aliquando, sed hic
 20 nullum regit; et quod potest esse impersonale innuit Priscianus, ubi ponit illud pro ‘contingit’⁶. De regimine vero istorum casuum in sequentibus dicemus⁷.

XVII.28, p. 126.2 *Itaque* etc. De illis divisionibus in quibus utrumque et divisum et dividens per nominativum designantur quia de illis in quibus

¹ consequentur] consequetur *vel* consequitur **P**

² sive] si.ver. **P**

³ ante accidens] accusativus *del.* **P**

⁴ *Prisc.* XVIII.63, *GL* III p. 234.8

⁵ Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 52, *PH*, ed. Reilly, p. 502, and S. Ebbesen & Fr. Goubier, *A Catalogue of 13th-Century Sophisms* (Paris: Vrin, 2010), p. 153

⁶ *Prisc.* XVIII.51, *GL* III p. 229.23

⁷ Cf. *infra* p. 486.1 sqq., *ad Prisc.* XVIII.5, and Kneepkens 1978, pp. 130–131

alterum per nominativum alterum per genitivum tractavit, modo tractat de illis in quibus utrumque per obliquum casum significatur dicens in illis oportere poni participium. Et nota quod huiusmodi divisio non solum aliquid dividit, sed dividendum attribuit aliquid; quod in exemplis
5 perpendi potest.

Continuatio: Quandoquidem verbum ubique exigit nominativum, itaque *si*¹ et id quod dividitur id est divisum, et illa in quae dividitur id est dividenda, *proferre* id est significare, *per obliquos casus necesse est uti participio*. Aliter enim talis divisio fieri potest, sed ne videretur
10 impossibile per participium hoc fieri, proprietatem participii ostendit, dicens quod participium *accipitur loco verbi*, ut superius ostensum est², et subiungit ad quid *adiungendum oportere* quibus verba possunt intransitive construi, et tunc quando hoc fit est necesse *facere transitionem*, et si non in actu, tamen in personis, ut in sequenti exemplo ponitur participium loco
15 verbi, id est ‘volantium’, et adiungitur obliquo scilicet ‘aquilarum’ cum quo suum verbum non posset construi. Et est transitiva ista constructio. Aliam enim personam designant obliqui, aliam hoc nomen ‘celeritas’. Similiter de aliis exemplis intellige.

XVII.29, p. 126.8 *Auctoritas tamen* etc. Data regula de constructione divisionum, notat abusionem auctorum, ne |98ra| reperientes illam putaremus regulam illam esse falsam. Continuatio: Quamvis genitivus pluralis sit praemittendus cum verbum ad dividenda singulariter refertur, *tamen est* id est contingit, quando *auctoritas* etc. in hoc quod dicit ‘auctoritas’ innuit illos \in hoc/ non esse imitandos.
25

⟨De ‘quis’ et ‘qui’⟩

XVII.29, p. 126.20 *Sed interest* etc. Ostensa similitudine inter ‘qui’ et ‘os’ subiunctivum articulum, differentiam eorum subiungit. Continuatio: In praedictis conveniunt ‘qui’ et ‘os’, sed hoc interest ‘os’ quod est

¹ si Hertz] suo P

² Cf. supra p. 232.8, ad Prisc. XVII.18, GL III p.119.12

subiunctivus articulus vel ‘qui’, quod *apud illos* Graecos ‘os’ ille articulus ac *loco pronominis demonstrativi*, deinde subiungit¹ illud pronomen demonstrativum, scilicet ‘olitos’², *quod*, id est ‘olitos’, ‘hic’ hoc pronomen *significat apud nos*. Illam enim demonstrationem facit ‘hic’/ apud nos, 5 quam apud Graecos ‘olitos’ quando ‘est’ demonstrativum. Est enim aliquando relativum in quo sensu puto ‘os’ poni pro ‘ille’³. Non enim credo quod articulus demonstrative ponatur. ‘Loristodes’⁴ *quoque* etc. Quia frustra quaeritur differentia ubi nulla est convenientia, similitudinem praedictis assignat talem quod utraque aliquando est infinita particula. Et 10 hoc est: ‘Loristodes’ *quoque*. Illi Graeci nominant *hoc* ‘to os’ id est hunc articulum ‘os’ *infinitam particulam* non semper sed quando *pro* ‘ostis’ *accipitur*. Vel ita nominant homines hoc videlicet ‘o loriston morion’ id est infinitam particulam⁵ *quod*⁶ id est infinita particula apud nos, ‘qui’ hoc nomen ut *qui interficiet tyrannum* etc. In hoc exemplo est ‘qui’ infinitum. 15 Non enim potest definiri. Est enim sensus: quicumque interficiet tyrannum; ac similiter ubicumque ‘qui’/ ponitur pro ‘quicumque’ infinitum est, non relativum. *Et necesse* est, quia hic relativum⁷ ‘qui’ et hic interrogativum ‘quis’ diversae sunt terminationis et officii. Forsitan aliquis putaret quod essent diversa *nomina*/, ideo probat quod sunt eadem pars orationis. Et hoc est: Manifestum vel⁸ *necesse est hanc partem orationis* 20 id est ‘qui’ esse eandem quam ‘quis’, deinde subiungit argumentum quare hoc sit necesse, scilicet *cum obliqui eorum sunt*⁹ *similes in omnibus absque accentibus*. In nullo differt ‘qui’ relativum a ‘quis’ interrogativo nisi in

¹ deinde subiungit] *ut lemma indicavit P*

² scilicet ‘olitos’] *viz. ‘autos’, ut lemma indicavit P*

³ ‘ille’] illo **P**, ‘ille’ relativum vel demonstrativum, cf. *Prisc.* XII.3, *GL* II p. 578.26.

⁴ ‘loristodes’] *viz. ‘aoristodes’*

⁵ loriston id est infinitum, morion particula *in margine additum*

⁶ quod] *lemma non indicavit P*

⁷ post relativum] *est del. P*

⁸ manifestum vel] *ut lemma indicavit P*

⁹ sunt *Hertz*] *sit P*

accentu. Cum enim est relativum gravatur per omnes syllabas. Quando est enim interrogativum generalem regulam accentuum servat, sed cum accentus sit accidens dictioni non confert illi esse aliud quia *'qui' quidem*. Dixerat quod \‘qui’/ et ‘quis’ sunt eadem pars orationis, ne aliquis inde
 5 putaret quod ubicumque unum ponitur, posset aliud poni, ideo subdit: *et ‘qui’ ista vox, accipitur pro ‘quis’ infinito vel interrogativo* id est ponitur in eodem intellectu, in quo ‘quis’ infinitum vel interrogativum solet poni. Sed ubi ‘qui’ interrogative ponatur numquam repperi. Dicunt tamen in *Secunda Rhetorica* illud esse.¹ *‘Quis’ vero ista vox numquam accipitur*
 10 *pro relativo* id est numquam relative ponitur.

XVII.29, p. 127.8 *Quomodo ergo* etc. Probat per simile ‘quis’ et ‘qui’ non esse diversam partem orationis propter diversos accentus. Litteram sic expone ut quomodo et quo differantur, ibi incipiens: *‘Qualis’ et ‘quantus’*. Ista nomina sive | **98rb** | *interrogativa sunt sive relativa non sunt diversae*
 15 *partes, quamvis accentus mutant*. Accipe ‘quomodo’ pro² sicut³. ‘quomodo’ et [quo sic et] quo ipsa non sunt diversae partes, quamvis mutant accentus, *igitur neque supradicta* id est ‘qui’ et ‘quis’. Et nota aliud est esse eiusdem partis orationis⁴, aliud esse eandem partem orationis. Omnia enim nomina sunt eiusdem partis orationis non tamen eadem pars
 20 orationis. Illa enim sola sunt eadem pars orationis quae sunt idem nomen vel pronomen etc. Sed ne aliquis putaret quod de istis nominibus plus diceret, subdit: *Sed latius* etc.

¹ *Rhetorica ad Herennium* IV.22.30: Quid veniam, qui sim, quem insimulem, cui proxim, quae postulem, brevi cognoscetis, - a much discussed passage in medieval teaching of rhetoric, cf. K. M. Fredborg, ed., *The Latin Rhetorical commentaries by Thierry of Chartres* (Toronto, PIMS, 1988), p. 338 and the ‘Alanus’, London, British Library, Ms Harley 6324, fol. 61ra.

² pro] *lectio incerta* P

³ sicut] sic et P

⁴ post orationis] non tamen eadem pars orationis illa enim sola sunt *del.* P

XVII.30, p. 127.12 *Hoc idem*¹ etc. Ostenso quae loco articulorum apud Latinos possunt accipi, ab eisdem, ut promisit, tractatum constructionum incipit. Sed quia de eis unum solum est nomen, duo pronomina, de nomine quia nomen est naturaliter prius pronomine prius tractat. Vel, ut plus possit immorari tractando de illis duobus pronomibus (quam) de omnibus aliis, de nomine se prius expedit, quod quia habet duas terminationes, id est ‘qui’ et ‘quis’, in priore quarum est relativum, in altera interrogativum, de constructione primae terminationis, quia [quia] de illa minus erat dicendum, prius ponit, dicens in principio quod numquam sine duobus verbis perfectam orationem facit. Et hoc est: *Hoc idem* nomen id est ‘*qui*’ quotiens subicitur nomini id est refertur ad nomen *quomodo* articulus ‘*os*’ apud Graecos, necesse est proferri non solum² ad nomen praepositum id est ad quod refertur ‘*qui*’, sed³ alterum verbum necesse est proferri ad *id*⁴ id est ‘*qui*’ subiunctum id est relatum, ut in hoc exemplo ‘*virum* etc.

Sed quia quattuor modis est in oratione, videlicet quod nominativus refertur ad nominativum, vel obliquus ad obliquum, vel obliquus ad nominativum, vel nominativus ad obliquum, in quibus diversis intellectus illos sic distinguunt, *si*⁵ *nominativus* vel singularis vel pluralis huius relativi ‘*qui*’ adiungitur nominativo alterius nominis, *verba* illa referuntur ad eandem⁶ personam, id est significant actus eiusdem personae quae persona per utrumque nominativum est designata⁷. Omnis igitur talis oratio hunc debet facere intellectum quod res illorum verborum eiusdem personae convenient. Sed dicerent hoc esse falsum, cum inveniatur ‘*mulier*

---

¹ hoc idem] lemma non indicavit P

² non solum] non non sa. P

³ sed Hertz] si P

⁴ ad id Hertz] add. P

⁵ si Hertz] sig P

⁶ eandem] de P

⁷ designata] dignata P a.c.

quae damnavit, salvavit' nec tamen 'eadem mulier damnavit et salvavit'¹. Quibus respondemus vel quod Divina Pagina ut Domina artium nulli arti subiacet, vel quod illa locutio sit figurativa. Est enim sensus illius: idem sexus et damnavit et salvavit, et sic hoc nomen 'mulier' ibi est nomen
5 sexus non personae.

XVII.30, p. 127.16 *Sin duo obliqui* etc. Demonstrato qualis sit intellectus cum nominativus huius nominis ad nominativum refertur, subiungit qualis sit cum obliquus ad obliquum refertur, scilicet talis quod duo actus in unam personam transeunt vel quod agit eadem in se ipsam. Et
10 hoc est:² *Si duo obliqui sint relati*³ ad id ad quod refertur, *fit transitio verborum ad aliam personam verborum* (id est) ostenditur una persona in aliam transire, *vel reciprocatur in se* id est in se ipsam agere ostenditur.

XVII.30, p. 127.18 *Sin alterum* etc. Hic ostendit |98va| quis intellectus fiat si alterum sit nominativi casus alterum obliqui. Et hoc est:
15 *Sin alterum sit nominativi alterum obliqui non transitio fit verbi*⁴ *ad nominativum* \id est intransitive construitur verbum cum nominativo, sed fit transitio ad obliquum/ id est transitive construitur cum obliquo.

XVII.31, p. 127.22 Et quamvis dicam quod tunc fit transitio, tamen potest inesse reciprocatio, quia *omnia quae fiunt in transitione possunt
20 fieri in reciprocatione* id est cum quibuscumque casibus construitur verbum transitive, cum eisdem potest construi reciproce. Et intellige hoc de transitione in actu, quia *quomodo* 'qui' etc. Quia dixerat indefinite, si alterum sit nominativi casus, alterum obliqui etc., dat inde definitam regulam talem, quod 'qui' et omnes eius obliqui possunt referri ad
25 nominativum, et nominativo huius nominis 'qui' possunt adiungi omnes casus nominis ad quem refertur, ac si dicat: Hoc relativum ita quod omnis

¹ Cf. C. H. Kneepkens, "'Mulier Quae Damnavit, Salvavit'. A Note on the Early Development of the *Relatio Simplex*," *Vivarium* 14:1 (1976), 1–25.

² hoc est] *ut lemma indicavit P*

³ relati] relativum **P**

⁴ verbi *Hertz*] ill. **P**

eius casus potest referri ad omnem casum. Et littera sic legatur ut *quomodo*¹ differatur, sic ‘qui’ *et omnes eius obliqui bene referuntur ad nominativos* omnium casualium cum nominativis pronominum, participiorum, ut in sequentibus exemplis: *Virgilius* etc.; et *quomodo* hoc fit², *sic e contrario nominativo eius bene omnes adiunguntur casus aliorum* id est nominativus, qui ad omnes casus refertur.

Videtur Priscianus sibi esse contrarius, cum dicit in sequentibus³: relatio, cum fiat ad ceteros casus, ad vocativum non fit. Sed cum locum illum exponemus, illum sibi non esse contrarium ostendemus. *Licet autem* etc. In praedictis exemplis relativum illi ad quod refertur \praeposuerat/, ne aliquis putaret quod aliter non posse fieri, ideo subdit: *licet autem* etc.

XVII.32, p. 128.8 *Sciendum tamen* etc. Dixerat ‘qui’ et eius obliquos ad alia referri, auctores tamen saepe ponunt illud sine aliquo⁴ ad quod referatur, ideo notat illud dicens hoc esse eclipsim, non tamen ibi minus refertur. Continuatio: Quamvis⁵ ‘qui’ ad aliud sit referendum, *tamen est sciendum haec relativa* id est et ‘qui’ et sui \obliqui/ *inveniuntur saepe per eclipsim aliorum casualium* id est sine aliis casibus. Dicendo per eclipsim notat orationem in qua hoc fit esse⁶ eclipticam, ut *Terentius* etc. *In omnibus*.⁷ Determina: ‘quattuor [litteris] ultimis’; falleret enim in primo. **XVII.32**, p. 128.14 *Nam relativa* etc. Et quare non ponit in exemplo vocativum cum ceteris casibus? *Nam relativa vocativum*. Et quare in sequentibus ostendemus. Et non solum ‘qui’ profertur sine illis ad quae refertur, sed etiam ‘qualis’ et ‘quantus’ et ‘quot’ quae sunt relativa, ut ‘qui’

¹ quomodo] lemma non indicavit P

² hoc fit] ut lemma indicavit P

³ Prisc. XVII.32, GL III p. 128.14

⁴ aliquo] nulliquo P a.c.

⁵ ante quamvis] quandoquidem del. P

⁶ esse] et P

⁷ in omnibus] in omnibus enim nominativus subaudiendus est *add. r apud Hertz, om RMGL apud Hertz, expunxit Hertz, lemma non indicavit P*

inveniuntur frequenter per defectionem istorum ad quae referuntur id est ‘talis’, ‘tantus’ et ‘tot’. Refer \singula/ singulis.

XVII.32, p. 128.17 *Nec mirum* etc. Ostendit non esse mirum si, positis relativis, intelliguntur ea ad quae referuntur relativa. Sed quia eadem
 5 vocantur ‘redditiva’ id est responsativa \vel responsiva/, quia ad quaestiones factas per ipsa respondentur, subdit *vel redditiva posita relativa*; et subiungit quare: quia¹ relativa *significant secundam cognitionem* id est rem de qua praecessit cognitio, et sic dicitur cognitio res cognita. *Ut ‘qualis’*² etc. Si in aliquibus libris inveniatur hoc exemplum
 10 ‘milia etc.’³ reddatur et quicquid erit usque ad hunc versum: *Relativa autem* etc. positis | **98vb** | relativis intelliguntur cetera, sed positis ceteris *relativa non possunt intelligi nisi sint posita [nisi] in demonstratione*. Cum enim demonstrando aliquem dicimus: ‘talis est Socrates’ intelligitur: qualis est iste. *Tunc enim*. Merito dico nisi in demonstratione, quia *tunc* id
 15 est quando sunt demonstrativa, illa *redditiva possunt [ea] proferri sine*⁴ *relativis*. Tamen intelligentur relativa ut in sequentibus exemplis.

XVII.33, p. 129.5 *Huic nomini* etc. Non \tantum/ ad cetera refertur ‘qui’ sed etiam ad ‘quis’ cum quo est idem nomen. Et hoc est: ‘*Qui*’
 20 *relativum redditur* id est respondetur referendo *huic nomini, quod est* ‘quis’ *quod est* \interrogativum/ *vel infinitum*. Ponitur enim interrogative et infinitive. *Hoc tamen* etc. Constructiones huius nominis in hac voce ‘qui’ tractavit, modo tractat constructiones eiusdem in hac voce ‘quis’, in qua, quia est interrogativum et infinitum, constructiones illius interrogativi
 25 masculini cum verbo substantivo et vocativo, et nomine proprio, et quae sit tali quaestioni facienda responsio per responsionem quae sit illius quaestionis intentio. Ostendit postea constructionem eiusdem cum

---

¹ quia] quae P

² qualis Hertz] qualiter P

³ milia etc.] *Vide apparatus criticum apud Hertz pp.128–29*

⁴ sine] si vero P

praedictis verbis et pronomine et responsionem \et/ quaestionis intentionem subiungit, ad ultimum constructionem eiusdem cum ceteris verbis sine pronomine et nomine ponit.

Continuatio: Quamvis ad hoc nomen ‘quis’ redditur ‘qui’, *tamen hoc*
 5 id est ‘quis’, quando est *interrogativum, adiungitur proprio nomini cum*
verbis substantivis¹ et vocativis id est in eadem oratione ponitur
 interrogative cum verbis vocativis et substantivis; nec dicit quod quotiens
 ‘quis’ ponitur in interrogatione cum nomine proprio ibi esse verbum
 substantivum vel vocativum. Falleret enim cum ipsemet dicat in
 10 sequentibus ‘Quis currit?’ ‘Aiax!’ posse quaeri ‘Quis Aiax?’ particulariter
 ergo non universaliter hoc intelligatur. *Habentibus similem vim.* Non in re
 nec intellectu, sed in hoc quod in omni sua persona sine pronomine nomini
 adiunguntur, de quo in sequentibus dicemus. *Et pronomen.* Hic ostendit
 quid quaestioni factae per ‘quis’ et nomen proprium cum verbis
 15 substantivis vel vocativis conveniat responderi, videlicet pronomen. Nulla
 enim alia dictio ad hoc potest responderi, non nego tamen
 circumlocutionem. *Vel e contrario* etc. Ostenso quid conveniat responderi
 si ‘quis’ ponitur cum nomine proprio et praedictis verbis \in/
 interrogatione, ostendit quid sit respondendum si ponitur cum pronomine,
 20 scilicet nomen proprium. Et hoc est: *Vel e contrario.*

XVII.33, p. 129.12 *Et manifestum* etc. Per responsiones ostendit
 praedictarum quaestionum intentiones. Ad cuius intellectum praedicamus
 quod omne nomen \proprium/ duo significat, substantiam et qualitatem
 substantiae, alterum quorum sine altero potest cognosci. Et est substantia
 25 res per se existens, qualitas vero illa collectio qualitatum quae a nativitate
 alicui soli inseparabiliter inest, quae ficto nomine ab Boethio² vocatur
 Platonitas. Si ergo utrumque cognoscitur, | **99ra** | nec per proprium nomen
 nec per pronomen fit³ aliqua quaestio. Si vero qualitas cognoscitur, sed

¹ substantivis] se. P

² Boeth., *In Periherm.* II, ed. Meiser, vol. II, p. 137.8

³ fit] fiat P

substantia id est cui inest illa qualitas ignoratur, fit quaestio per nomen proprium. Unde apparet quod illa quaestione sola substantia, id est subiectum qualitatis, quae nomine significatur, quaeritur. Et ideo solum pronomen respondetur cuius est solam substantiam significare.

5 Sin autem substantia cognoscitur sed eius qualitas ignoratur, fit quaestio per pronomen, responsio per¹ nomen proprium, unde apparet quod illa quaestione sola qualitas quaeritur². Substantia enim iam certa est, nec nomen aliud significat quam substantiam et qualitatem. Illud vero quaeritur ad quod significandum dictio respondetur.

10 Continuatio: Ad quaestionem factam per 'quis' et proprium nomen respondetur pronomen, *ex hoc manifestum quod quando 'quis' adiungitur nomini proprio quaerimus (substantiam) suppositi*³ id est illius de quo est sermo. Vel *substantiam suppositi*⁴ id est substantiam subiectam illi qualitati quae a nomine significatur. Sed quia grammatici dicunt
 15 substantiam quandam esse infinitam, quae ab infinitis nominibus significatur, quae praedicta quaestione non quaeritur, ideo addit *definitam*. Sed quia secunda substantia dicitur definita substantia, ut ea quae significatur hoc nomine 'homo' quae tali quaestione non quaeritur, subiungit: *in aliqua certa persona*, ac si dicat: Individuam demonstratione
 20 vel relatione certificatam. Haec est ergo summa: quaerimus individuam substantiam demonstratione vel relatione nobis definiri, quod est quaerere substantiam suppositi in aliqua certa persona.

XVII.33, p. 129.14 *Hanc enim*. Vere \illa/ quaestione solam substantiam quaerimus, quia illud solum quaerimus quod pronomen in
 25 responsione positum significat, sed *pronomina ostendunt* id est significant, *hanc solam* id est substantiam. Sed quia, audito pronomine, saepe accidentia substantiae intelligimus, ideo subdit *demonstratio quorum*

---

¹ per] pro P

² ante quaeritur] quantum ad substantiam del. P

³ suppositi] subie P

⁴ suppositi] subie P

pronominum significat *accidentia sibi* id est substantiae. Et bene dixit demonstratione hoc facere¹, quia vox ipsa pronominis solam substantiam significat, ut in sequentibus dicitur.

XVII.33, p. 129.15 *Unde* id est quia significat solam substantiam, 5 *pertinet ad omne suppositum*² id est per ipsum potest esse sermo de omni substantia. Si enim qualitatem significaret de alio per ipsum sermo non fieret. Res enim in eo quod sunt substantiae non differunt, sed in suis qualitatibus.

XVII.34, p. 129.16 *Quando vero* etc. Ostenso quid quaeritur per 10 'quis' et nomina propria, ostendit quid quaeritur per ipsum et pronomen, scilicet qualitas illius substantiae quae a pronomine significatur. Continuatio: Quando 'quis' iungitur proprio nomini quaeritur substantia, *vero* id est sed, quando iungitur *pronomini*, iam intelligimus substantiam, quod apparet inde quod per pronomen illam demonstramus; *non etiam* 15 *intelligimus proprietatem qualitatis*, id est propriam qualitatem *quae explanatur* (id est)significatur nomine proprio, sic per 'quis' iunctum praedictis verbis | **99rb** | quaeritur propria qualitas vel eius subiectum id est substantia cui inest.

Quare, quando proprium nomen ad quaestionem, qua sola qualitas 20 quaeritur, respondetur, (quaeritur) an significet solam qualitatem an substantiam et qualitatem. (Si) significat ibi solam qualitatem, non est proprium nomen, cuius est substantiam et qualitatem significare. Si substantiam et qualitatem ibi significat, plus significat quam quaeritur. Sed possumus dicere quod ibi solam qualitatem significat, nec tamen esse 25 proprium nomen amittit. Non enim oportet quod proprium ubique

---

¹ bene dixit demonstratione hoc facere] Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 465.1399–1418: exquisite dicit 'ostendunt', quia certam substantiant significant [...] ex accidenti enim, id est ex hoc quod sunt demonstratiua uel relatiua, [...] significat etiam qualitatem, [...] ex hoc quod sunt demonstratiua illas qualitates quae possunt demonstrari et uideri, significant, ex hoc uero quod sunt relatiua secundum M. G. quasquas praecedens nomen significabat.

² ad omne suppositum] addo. sap. P

significet substantiam, sed quod alicubi ex inventione¹. Vel dicamus quod ibi significat duo, sed propter alterum solum ibi respondetur. Nec est inconueniens si plus significatur quam quaeritur, quia *manifestum* ex eis quae in proximo dixerat, scilicet quod ad nomen² proprium respondetur pronomen et e converso — quiddam quod indiscretis grammaticis mirum videtur probat, scilicet quod pronomen³ loco proprii nominis potius quam appellativum, cum ad utrumque refertur, poni dicatur⁴. Et hoc est:⁵ *Manifestum quod pronomina accipiuntur loco priorum nominum* et subiungit unde est manifestum, videlicet quod propria nomina intelliguntur ex interrogatione eorum quia respondentur ad quaestionem factam per ipsa⁶.

XVII.34, p. 129.19 *Cum enim*. Quod superius dixerat generaliter, scilicet quod cum fit quaestio per nomen substantia intelligitur, sed qualitas ignoratur, in uno exemplo manifestat. Continuatio: Vere cum fit quaestio per nomen substantia intelligitur, sed qualitas ignoratur, quia cum dico ‘quis es tu?’ vel ‘quis est ille?’ sine dubio *hoc dico de quibusdam substantiis finitis*, quia illas *demonstro in quibus* id est proprias qualitates *scire desidero*. Et nota quod magis proprie dixit ‘in quibus’ quam si dixisset ‘quarum’⁷, quia illa qualitas sic respondetur quod etiam cui inest

¹ Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 466.1428: Sed obiciunt quidam propria nomina non esse nomina in huiusmodi quaestionibus et responsionibus, cum omne nomen substantiam cum qualitate significet, et haec nomina tantummodo qualitatem propriam dicantur certificare. Cf. *ibidem*, p. 467.1457: Potest solui et alio et alio modo, quod nomina non ideo solam qualitatem significant. Aliud est enim certificare, aliud significare. Significant itaque propria nomina in praedictis quaestionibus et responsionibus substantiam et qualitatem, sed tamen alterum tantum, id est qualitatem, certificant. Quod tamen non ex natura ipsorum nominum sed ex usu auctorum tantum M. G. dicit prouenire.

² nomen] pronomen **P a.c.**

³ pronomen] nomen **P**

⁴ dicatur] videtur **P a.c.**

⁵ et hoc est] *ut lemma indicavit* **P**

⁶ ipsa] ipsam **P**

⁷ quarum] quorum **P a.c.**

ostenditur. ‘*Quis es tu?*’ etc. *et cum*¹ *a propriis* per hoc quod ad pronomen respondetur proprium nomen, pronomen loco proprii nominis poni probavit, modo idem probat per hoc quod ad proprium nomen pronomen respondetur. Continuatio: Per praedicta manifestum est quod pronomina
 5 loco priorum nominum accipiuntur, *et etiam cum* id est quia, *a propriis fieri pronominalivae redditiones* id est quia ad quaestiones factas per propria nomina redduntur, id est respondentur pronomina, \ut/ in sequentibus exemplis.

XVII.34, p. 130.1 *Cum autem* etc. Constructiones huius interrogativi
 10 ‘quis’ cum verbis substantivis et vocativis \et/ proprio nomine et pronomine cum suis responsionibus et quaestionum intentionibus ostendit. Quo facto constructiones illius cum reliquis verbis sine nomine et pronomine ostendit, et quae responsiones illi quaestioni sint faciendae subiungit, sed intentionem quaestionis tacet. Nos tamen dicimus quod (in)
 15 omni tali quaestione substantia vel cui inest actus vel passio, quae a verbo cui adiungitur ‘quis’ significatur, quaeritur². Quae quia et proprio nomine³ et pronomine significatur, tali quaestioni proprium nomen et pronomen potest responderi, sed pronomen convenientius. Quare in sequentibus ostenditur. |99va| Continuatio: Quando ‘quis’ cum nomine proprio et
 20 pronomine ponitur (et) verbis substantivis vel vocativis adiungitur, *autem* id est sed, *cum ponitur per se* id est sine proprio nomine et pronomine, *potest adiungi cuicumque verbo*.

XVII.34, p. 130.3 *Et si*. Hic ostendit quae responsiones tali quaestioni sunt faciendae, dicens *et si redditur* id est respondetur⁴, *pronomem*
 25 praedictae quaestioni, *non*⁵ *altera interrogatione*. Videtur falsum quod, si respondetur pronomen, non eget altera quaestione, cum ille qui hoc

---

¹ cum] tamen **P**

² quaeritur] quare **P**

³ post nomine] et pronomine *del.* **P**

⁴ respondetur] respondentur **P a.c.**

⁵ non] ne **P**

quaerit, nec substantiam scit nec qualitatem, pronomen vero solam substantiam significat, qua cognita propria qualitas illius substantiae et nomen proprium teste Prisciano potest ignorari, ideo determinandum est: Non eget altera interrogatione ad certificandum illud quod quaeritur, id est
 5 \cui/ substantiae inest¹ actus ille vel passio, quia pronomen illam² demonstratione vel relatione certificat. *Si vero \nomen proprium respondetur ‘quis³ currit’ et subiungit quare: propter similitudinem multorum nominum,/* quia nomina multorum sunt similia. Unde potest ignorare auditor cui illorum, quorum est illud nomen, actus ille vel passio
 10 inesse dicatur. Unde oportet fieri alteram quaestionem, qua quaeratur cui illorum, cuius \est illud/ nomen inesse dicatur, quod ostendit in uno aequivoco nomine. Et hoc est: *Ut ‘quis currit’,* si respondetur ‘Aiax’, quia hoc nomen fuit duorum id est Telamonii et Locrensis, oportet ut subiungatur ‘*quis Aiax?*’, et iam sic habemus quod ‘quis’ potest poni cum⁴
 15 proprio nomine in quaestione sine verbo substantivo et vocativo.

Sed quaeritur, cum proprium nomen duo significet scilicet substantiam et qualitatem, quae illarum quaeritur tali quaestione: ‘quis Aiax currit?’ Si dicamus quod qualitas quaeritur, falsum dicimus, cum substantia actus vel passionis quaeritur. Sin autem substantia quaeritur,
 20 non videntur ista nomina ‘Telamonius’ ‘Locrensis’ convenienter responderi, cum sint adiectiva et non significant substantiam. Sed dicimus quod omni tali quaestione substantia et determinatio aequivocationis nominis quaeritur, unde tale quid proprio nomini in responsione adiungitur quo aequivocatio determinetur et substantia agens vel patiens certificetur.
 25 Unde tali quaestioni cum proprio nomine adiectivum ad determinandam aequivocationem, etsi significet accidens, potest responderi. Vel dicamus quod illa nomina quae sic respondentur, etsi \adiciuntur/, adiectiva non

---

¹ ante inest] cui del. P

² post illam] passionem del. P

³ quis] proe.ob. P

⁴ cum] in P a.c.

sunt, sed agnomina vel cognomina vel praenomina¹, unde non significant accidens sed substantiam, quia, ut in *Magno Prisciano* habetur, agnomen, cognomen, praenomen idem significant quod proprium nomen quod est suum personae. Ista vero propriis nominibus causa differentiae, teste
5 Prisciano², solent adiungi.

XVII.34, p. 130.6 *Qui vero*. Dixerat quod per ‘quis’ iunctum pronomini quaeritur qualitas, sed superius dixerat quod ‘qualis’ repertum fuit ad quaerendam qualitatem. Ne aliquis putaret quod per ‘qualis’ quaereretur illud quod per ‘quis’, ait *qui dicit ‘qualis homo vicit?’ dubitat*
10 *de qualitate*; sed quia per ‘quis’ iunctum pronomini dubitatur de qualitate, addit *adiectiva* id est accidentali, vel adiectivo nomine significata, quod non quaeritur per ‘quis’ iunctum pronomini. Et attende quod si hoc nomen ‘qualis’ adiungitur nomini specialissimae speciei, adiectivum nomen quod accidens | **99vb** | significet, sive separabile sive inseparabile, debet
15 responderi. Sin autem nomini generis, potest responderi nomen quod significet differentiam³ vel proprium vel accidens, ut ‘quale animal currit?’ ‘rationale’ vel ‘risibile’ vel ‘album’ potest subici.

Qui vero. Constructiones⁴ interrogativi huius ‘quis’ cum proprio nomine et pronomine et verbis substantivis et vocativis et cum aliis verbis
20 sine pronomine et nomine tractavit, modo tractat de constructione eiusdem cum appellativo nomine et verbo, quod neque est substantivum vel vocativum, ostendendo quid illa quaestione quaeritur.

Continuatio: Qui dicit ‘qualis homo vicit?’⁵ de adiectiva qualitate dubitat, *sed qui dicit ‘quis homo vicit?’ generalem* communem scit
25 *substantiam* personae. Scit enim quod ipsa est homo ita quod nescit esse hunc hominem, et sic de aliis, quod est generalem scire substantiam. Ut [ut] enim dictum est, generalis substantia non est aliud quam id quod

¹ praenomina] pronomina **P**

² *Prisc.* II.24, *GL* II p. 57.12–23

³ *ante* differentiam] substantiam *del.* **P**

⁴ constructiones] constitutiones **P a.c.**

⁵ vicit *Hertz*] vincit **P**

individuum per nomen¹ suae speciei dicitur esse, *et scit communem qualitatem personae* de qua non² quaerit, *sed desiderat specialem*³ id est propriam individuum⁴ *substantiam*, ac si dicat: Cognoscit huius speciei cuius est individuum, sed quod est individuum ignorat; *quae* id est
 5 individua substantia *redditur* id est respondetur vel significatur nomine proprio, unde ad talem quaestionem proprium nomen respondendum est. Non negamus tamen pronomen posse ad illam responderi.

XVII.35, p. 130.10 *Cum vero dico*. Postquam ostendit constructiones huius masculini ‘quis’, ostendit⁵ constructiones huius neutri ‘quid’ tacens
 10 de feminino quia in praedictis omnibus convenit cum masculino.

Continuatio: Per masculinum praedicta quaeruntur, *vero* id est sed, *cum dico*⁶ ‘*quid est animal rationale mortale?*’ id est cum pono hoc neutrum cum definitione in quaestione, *volo mihi manifestari speciem* et subiungit quam, scilicet *hominem*. Est ergo sententia: ad quaestionem per
 15 ‘quid’ et definitionem debet responderi species cuius est illa definitio. *Quae quamvis* etc. Proprietatem illius speciei, hominis, assignat dicens, quae species id est homo *quamvis videatur*⁷ *esse communis omnium hominum*. Est enim res quam esse est commune omni homini, *tamen est proprium*⁸ *ipsius speciei incorporalis* id est proprie dicitur species, et non
 20 est corporalis⁹, ac si dicat: Quamvis haec species sit res quam esse commune est omni homini, non tamen est res corporalis. Sed de hoc in dialectica plus est disserendum quam hic¹⁰.

---

¹ per nomen] pronomen **P**

² non] hoc **P**

³ desiderat specialem] de. se. ipsa **P**

⁴ individuum] nondividuum **P**

⁵ ante ostendit] ostenditur *add.* **P**

⁶ dico] do **P**

⁷ videatur] in **P**

⁸ proprium] proprie **P**

⁹ corporalis] conporalis **P**

¹⁰ Cf. *Notae Dunelmenses*, pp. 467–471

Quidam de nomine volunt hunc versum sic continuare et exponere. Dixerat¹: ‘Cum dico ‘quid est animal rationale mortale?’ volo mihi manifestari hominem illam speciem’, sed aliquis putaret quod per hoc nomen ‘homo’ non posset manifestari illa species, quia est commune
 5 nomen individuorum; ideo subiungit, quod quamvis hic nomen nominet² omnem hominem, tamen significat illam speciem. Omne enim appellativum nomen aliud significat et aliud nominat. Et sic per hoc nomen potest illa species manifestari. Et hoc est: *Quae species* id est quod nomen speciei, *quamvis videatur esse communis omnium hominum*. Est enim hoc
 10 nomen ‘homo’ commune | **100ra** | omnium hominum, *tamen est proprium speciei incorporalis* id est proprie³ illam, quae corpus non est, significat. \Vel dicamus quod quamvis hoc nomen ‘homo’ omnem hominem nominat/ tamen est proprium nomen illius speciei alicubi ex adiuncto, ut cum dicitur ‘homo est species’⁴. Et nota quod numquam ex parte praedicati est
 15 nomen illius, sed tantum ex parte subiecti. Unde quamvis sit verum: ‘homo est quaedam species’ non est est verum⁵ ‘quaedam species est homo’.

XVII.35, p. 130.13 *Qui vero interrogat etc.* Per ‘qualis’ adiectivam qualitatem hominis quaeri dixit superius, a quo derivatur hoc adverbium ‘qualiter’. Ne aliquis ergo putaret quod per ‘qualiter’ quaereretur idem, ait:
 20 *qui vero interrogat ‘qualiter homo vicit?’ non dubitat de homine*; scit enim quod ille de quo loquitur est homo, sed dubitat *de modo actus* id est de qualitate agendi, quam diversam esse a qualitate substantiae superius ostendimus.

---

¹ *Prisc.* XVII.35, *GL* III p. 130.11

² nominet] vocet et **P**

³ proprie] propriam **P**

⁴ Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 470.1602–11: Vnde dicimus ‘homo est species’ quasi singularem esse propositionem. Sed videndum est quomodo, secundum hoc quod ita accipimus ‘homo’ hanc uocem quasi proprium nomen illius rei incorporalis et postea Socratis et ceterorum, non sit quasi aequiuocum uel saltem ex accidenti significans Socratem, cum proprie significet illam incorporalem speciem.

⁵ verum^{bis}] unum^{bis} **P a.c**

XVII.35, p. 130.16 *Et nomini quidem* etc. Dixerat quod verba substantiva et vocativa similem vim habent. Ne aliquis inde putaret quod in nullo differrent¹, subdit illorum differentiam, ad cuius intellectum dicamus quod haec duo verba hoc habent commune cum ceteris verbis
 5 quod saepe per se praedicantur, ut ‘Socrates est’, ‘Socrates vocatur’. Hoc habent proprium² quod copulant praedicata subiecto, quod nulla verba alia faciunt, sed in hoc differunt quod verbum substantivum et nomen praedicatum et pronomen et participium et orationem copulat³, ut ‘sum Socrates’ et ‘iste est Socrates’, ‘ille est/ qui disputat’, ‘sum legens’, ‘sum
 10 homo albus’⁴. Sed verbum vocativum tantum nomen praedicatum copulat, non tamen omne, sed illa per quae aliqua res potest nominari. Non enim omne nomen aliquid nominat quamvis aliquid significet. Et hoc est: *Verba tam substantiva quam vocativa adiunguntur nomini* praedicato id est copulant nomen praedicatum subiecto vel posito vel intellecto. Hoc
 15 *substantiva tantum* id est substantiva⁵ et non vocativa⁶ adiunguntur pronomini. Numquam enim verbum vocativum est cum pronomine in praedicato.

XVII.35, p. 130.17 Deinde ostendit quare, quia omnia quae copulant verbum vocativum copulant verbum substantivum, sed non convertitur. Et
 20 hoc est: *Quia*⁷ *in his quae nominantur inest verbum substantivum* id est quaecumque copulant verbum vocativum, copulant verbum substantivum, ut ‘Trypho sum’. Quamvis hic tacetur subiectus terminus, tamen intelligitur pronomen ‘ego’ cui verbum copulat hoc praedicatum ‘Trypho’. *Non tamen*⁸ etc. Quamvis verbum substantivum copulet illa per quae res

---

¹ differrent] different **P**

² proprium] *vel* proprie **P**

³ copulat] copulatum **P**

⁴ albus] albūs **P**

⁵ substantiva] substantivam **P**

⁶ vocativa] vocativam **P**

⁷ quia *Hertz*] quo **P**

⁸ non tamen] *lemma non indicavit* **P**

vocatur, non tamen verbum vocativum copulat omnia per quae significatur, quia non copulat pronomina quae significant substantiam. Et hoc est: *Positio nominum; id est¹ verba vocativa* quae dicuntur propria positio nominum, quia per ea sola nomina imponuntur, ut ‘iste vocatur Socrates’. *Non tamen² substantivis, quae sunt pronomina* id est pronominibus quae sunt substantiva — significant enim substantiam. Ac si dicat: Non copulant pronomina subiecto, non tamen nego quin copulent illud praedicato ut ‘ego nominor Socrates’. Aliter verbum substantivum est in his quae nominantur, quia quisquis nominatur est illud. Ut si nominatur Socrates, est Socrates, et sic de aliis. Si dicunt hoc esse falsum, quia aliquis vocatur Asinus qui tamen non est asinus, dicimus quo eo sensu quo nominatur | **100rb** | Asinus, potest dici quod est asinus. Vel dicamus quod non dicunt: si³ agnominatur vel cognominatur vel praenominatur aliquis est illud, sed si nominatur. Sed cum aliquem vocamus Asinum, non illum nominamus⁴, sed agnominamus, vel praenominamus, vel cognominamus; et aliquis quamvis quicquid nominetur est illud, non tamen quicquid est potest nominari. Est enim aliquis qui scribit, non tamen nominatur Ille qui scribit. Et hoc est: *Non tamen*. Ac si dicat: Quamvis res per pronomen dicitur aliquis, non tamen per pronomen potest nominari. *Nemo enim*. Vere vocativa verba non adiunguntur pronomini, quia *nemo dicit vel ‘ille nuncupatur’ referens verba ad pronomina* id est ponens verba cum pronomine in praedicato, sed si pronomen sit in subiecto potest dici ‘ego vocor’. Similiter potest dici quod non possumus dicere ‘sum ego’ referentes verba ad pronomen. Sed Priscianus dicit quod verba substantiva pronominibus possunt adiungi, sed dicimus quod non dixit verbum substantivum omni pronomini posse adiungi sed pronomini, verbum vero vocativum nulli, sed verbum substantivum pronomini tertiae personae.

---

¹ id est *Hertz*] et **P**

² tamen *Hertz*] s. est **P**

³ si] s. **P**

⁴ nominamus] nominemus **P**

XVII.36, p. 130.23 *Nec mirum*. Non enim mirum verba ista diversas habere constructiones cum sint diversae potestatis. *Cum voluntaria verba* id est quae significant actum volendi *in finitis solent adiungi*. Quod raro fit in aliis.

5 **XVII.36**, p. 130.26 *Quaeritur* etc. Omnis quaestio de re simplici vel est nominalis vel est verbalis, et est nominalis quaestio quaestio de substantia vel de accidentibus substantiae. Proprium enim est nominis substantiam significare. Verbalis vero quaestio est quaestio de actu et eis quae ad actum pertinent, id est de qualitate actus, loco, tempore et
10 similibus. Nominales vero quaestiones fiunt per nomina interrogativa, verbales non fiunt per verba, sed per adverbia. Ne inde ergo aliquis turbaretur, quaerit Priscianus quare verbales quaestiones non fiunt per verba cum nominales fiunt per nomina, ut subiungat illius solutionem¹. Et hoc est: *Quaeritur* etc.

15 **XVII.36**, p. 130.27 *Ad quod*. Posita quaestione ponit solutionem, cuius haec est summa: Nomina possunt significare ea quae quaeruntur nominali quaestione, id est substantiam et accidentia substantiae, sed verba non possunt significare illa quae quaeruntur verbali quaestione, scilicet locum actus vel qualitatem etc. Merito ergo nominales fiunt per nomina,
20 sed verbales non fiunt per verba. Et hoc est: *Ad quod*, id est ad cuius solutionem, est *dicendum quod sunt substantiae in ipsis speciebus*. Sunt enim quaedam species nominum quae significant substantiam, et in aliis speciebus sunt qualitates. Est enim quaedam species nominum quae significant qualitatem, ut ‘albus’, ‘niger’ etc. et dicit hoc esse omnibus²
25 quod significatur a nominibus.

---

¹ Cf. M. G. in *Notae Dunelmenses*, p. 473.1680–83: Secundum M. G. ideo facit hanc quaestionem quia in proximo ostensurus erat quaestiones de substantia et qualitate uerbi, sicut et illas de substantia et qualitate nominis ostenderat, et facturus erat illas de uerbis per nomina et aduerbia tantum, cum illa de nominibus per nomina fecisset, Vnde merito posset aliquis quaerere quare non fierent de uerbis per uerba sicut de nominibus per nomina.

² *ante omnibus] ind del. P*

Est igitur nostra sententia. Est una species quae significat substantiam, alia quae solam qualitatem, alia solam quantitatem¹, deinde subiungit exempla: *Substantiae* sunt designativa ut haec nomina ‘homo’, ‘animal’. Non negat tamen illa significare qualitatem. *Qualitatis* ita quod substantiae
 5 non sunt designativa haec nomina ‘bonus’, ‘maius’. Si habetur: *Qualitates*², sic expone: qualitates sunt in nominibus, ut in his ‘albus’³, ‘bonus’, ‘prudens’.⁴ | **100va** | Similiter de aliis expone.

XVII.37, p. 131.3 *Itaque*. Quandoquidem nomini convenit significare ista, ergo sunt nomina quae ista significant. Et hoc est: *Sunt nomina*
 10 *significantia generalem*⁴ *substantiam* ut hoc nomen ‘quis’. Sed quid est generalis substantia⁵ et quare ‘quis’ significet generalem substantiam, similiter de qualitate, quantitate, numero satis diximus superius. *Quae*
necessario interrogativa *sunt infinita*, quia nihil definiunt, vel quia infinita ad ea possunt responderi, *necessario* id est utiliter. Si enim aliquid certum
 15 significarent non posset responderi ad ea oppositum, ut superius⁶ diximus. Et vere sunt infinita quia *cum generaliter*⁷ id est universaliter, *comprehendant in se nomina suarum*. ‘Quis’ enim comprehendit in se omne nomen suae speciei id est omne nomen quod significat substantiam, vel quae⁸ respondentur ad quaestionem factam per ipsum⁹, vel quia sua res
 20 continet res illorum, significat enim generalissimum, sed cetera nomina species vel individua illius generalissimi. Similiter ‘qualis’ comprehendit

¹ quantitatem] qualitatem **P**

² qualitates] qualitatis *ODSGL apud Hertz qualitates Hertz*

³ albus] albet **P**

⁴ generalem] n. **P**

⁵ Cf. *supra* p. 247.4, *ad Prisc.* XVII.23, *GL III* p. 122.3, p. 270.24, *ad Prisc.* XVII.32, *GL III* p. 128.14), & p. 278.18, *ad Prisc.* XVII.34, *GL III* p. 130.6

⁶ oppositum ut superius] *viz. supra* ‘albus’ ‘niger’

⁷ cum generaliter] *lemma non indicavit* **P**

⁸ quae] quia **P**

⁹ ante ipsum] quid *del.* **P**

nomina suae speciei, id est quae significant solam qualitatem. Sic de aliis intellige.

XVII.37, p. 131.6 *Unde* etc. Quia in se comprehendunt nomina suarum specierum, quidam, ut Donatus et Servius¹, *putabant ea esse pronomina*, et repetit quare, scilicet quia *accipiuntur pro omnibus nominibus*² in hoc quod omnia nomina respondentur ad illa, *quomodo et pronomina*. Intellige ‘quomodo’ esse adiectionis non similitudinis. Sed ne videretur bene dixisse, ostendit proprietatem pronominum, quae istis [pronominibus] non potest convenire. Et hoc est: *Sed*³ *pronomina volunt esse finita* id est rem suam demonstratione vel relatione definire, et *accipiuntur loco priorum*⁴ id est ponuntur ⟨pro⟩ propriis nominibus, et significant quod et propria *solam substantiam*. Deinde glosat. *Sine qualitate* ut expositum est, sed quia multotiens ex demonstratione pronominis qualitas intelligitur, addit *quantum in ipsa voce*, ac si dicat: 15 Vox pronominis solam substantiam significat, etsi auditor ex demonstratione qualitatem saepe concipiat.

XVII.37, p. 131.10 *Cum supradicta*. Ostensa proprietate pronominum istis nominibus⁵ contrarium assignat, ut illa non esse pronomina appareat. Continuatio: Pronomina volunt esse finita, *cum supradicta nomina* sunt 20 interrogativa *generalia*, quia genera rerum significant, *sint infinita*⁶ *specierum*. Nihil enim per illa definitur⁷, et subiungit quomodo sunt infinita *confusione* id est per confusionem omnium *sub se specierum* id est, quia si respondentur nomina quae continent illa quod in quaestione facta per ea, omnia sunt potentialiter — nullum actualiter.⁸ Si enim ibi

¹ Donatus, *Ars Maior* II.10, *GL* IV p. 379.28, Servius, *In Donatum*, *GL* IV p. 435.29

² accipiuntur - nominibus] lemma non indicavit **P**

³ sed Hertz] si vel set **P**

⁴ priorum Hertz] prae. **P**

⁵ nominibus] pronominibus **P a.c.**

⁶ sint infinita Hertz] si in. **P**

⁷ definitur] definiunt **P**

⁸ actualiter] auctualiter **P**

⟨non⟩ esset potentialiter non responderetur ad ipsum, si ibi esset actualiter non oporteret ipsum responderi. Continet enim interrogativum multa nomina sed *confusione*¹ id est infinitum [infinitum].

XVII.37, p. 131.12 *Itaque*. Probato quod non sunt pronomina, infert
5 ex praedictis sic. *Quandoquidem* generaliter comprehendunt nomina
suarum specierum, *itaque utimur eis ad speciales interrogationes*.
Interrogatio | **100vb** | facta per nomen interrogativum dicitur specialis,
quia quaerit speciem rei quae significatur nomine interrogativo sibi
responderi, ut ‘quis’ quaerit sibi responderi speciem substantiae, ‘qualis’
10 qualitatis, et sic de aliis. Deinde ostendit quod ad cuius interrogationem²
ponitur nomen³ interrogativum⁴ *substantiae, ut ‘quis’*⁵ etc.

XVII.38, p. 131.15 *Verba vero*⁶ etc. Ostenso quare nominales⁷
quaestiones fiunt per nomina, scilicet quia possunt significare quod
quaeritur nominali quaestione, subiungit quare verbales non fiunt per
15 verba, scilicet quia verba non possunt illud significare quod quaeritur
verbali quaestione.

Continuatio: Nomina significant generalem substantiam, sed verba
non *possunt significare generalem substantiam vel qualitatem vel*⁸
quantitatem vel numerum per ⟨se⟩. Hoc ideo determinat, quia verbum
20 significat numerum, sed non per se, immo cum alio. Significat enim
principaliter actum vel passionem, secundario numerum. Et quia ista non
significant, non possunt esse⁹ interrogativa, et sic non potest verbalis
quaestio fieri per illa, et *ideo* quia verba hoc non poterant facere, *adverbia*

---

¹ *confusione*] *confule* **P**

² *interrogationem*] *interrogativum* **P**

³ *nomen*] *non* **P**

⁴ *interrogativum*] *interrogationem* **P**

⁵ *ut quis*] *lemma non indicavit* **P**

⁶ *verba vero*] *lemma non indicavit* **P**

⁷ *nominales*] *rationales* **P**

⁸ *vel*] *nec* **P**

⁹ *post esse*] *significativa del.* **P**

accesserunt ad generales eorum interrogationes id est per adverbia fiunt omnes verbales quaestiones, quae adverbia *funguntur quemadmodum officio adiectivi*, ut dictum est, *ad significandum qualitatem verborum* id est actuum vel passionum quae a verbis significantur. Attribuitur voci quod
 5 est rei. *Quemadmodum adverbia scilicet¹ etiam ad significandum <speciales interrogationes> qualitatis etc., sic eadem adverbia accesserunt ad generales interrogationes eorum verborum.*

XVII.38, p. 131.19 *Quomodo igitur* etc. De quaestionibus quae fiunt per adverbia tetigit, sed una quae fit per² nomen positum loco adverbii, ut
 10 ‘quid agit’, quae est verbalis, ideo de hac quaestione agit, cuius intentio talis est: Quae species actus inest rei de qua est sermo. Sed quia de hoc superius³ satis diximus, litteram exponamus. Quandoquidem per ‘quid’ substantiam quaerimus, sic igitur per idem actum vel passionem possumus quaerere, quae dicuntur substantia verbi, quia eius sunt prima significatio.
 15 Et hoc est: *Quomodo dicimus ‘quis’ quaerentes nominum substantiam* id est substantiam quae a nomine significatur, *sic⁴ etiam quaerentes actum vel passionem* (id est) quis actus vel passio inest illi de quo est sermo, dicimus ‘*quid agit?*’ etc. Sed ne videretur mirum quod per ‘quid’, quod est nomen, fieret verbalis quaestio, ostendit non esse mirum, quod *cum*
 20 *deficiunt adverbia loco eorum subeunt nomina⁵* scilicet⁶ deficit apud⁷ nos adverbium quo quaeratur actus vel passio, ergo merito pro eo ponitur hoc nomen ‘quid’.

---

¹ scilicet] *ut lemma indicavit P*

² *post per] adverbium del. P*

³ Cf. *supra* p. 256.23, *ad Prisc.* XVII.25, *GL III* p. 123.20

⁴ sic] sicut **P**

⁵ eorum-nomina] *lemma non indicavit P*

⁶ scilicet] sed **P**

⁷ apud] ad prae **P**

XVII.38, p. 131.23 *‘Quid agitur? Statur!’*¹ De hac responsione videtur quod non est conveniens. Si² enim hoc verbum ‘agitur’ est passivum, non potest illud responderi ‘statur’ quod passivum esse non potest. Si³ autem est impersonale, non potest cum illo poni⁴ nomen aliud, cum Priscianus dicat quod cum impersonalibus passivam vocem habentibus non construitur nisi ablativus cum praepositione vel dativus acquisitive⁵. Sed si attendatur quod dictum est, scilicet quod nomen est ibi loco ad- | **101ra** | -verbi, nulla est obiectio. Nomen vero pro adverbio positum nullius est casus⁶ quemadmodum est adverbium, et tunc potest 10 construi cum hoc impersonali ‘agitur’ et responderi hoc impersonale ‘statur’. Non nego tamen quin in hac quaestione ‘quid agitur?’ possit esse ‘agitur’ passivum et ‘quid’ nominativum, et tunc est nominalis quaestio. Quaeritur quae substantia rei sit quae agitur, aut quaestioni debet responderi nominativus, ut ‘quid agitur?’ ‘bonum’ vel ‘malum’ vel 15 ‘domus’ vel similia. Est enim regula talis: cuius casus est interrogativum positum in quaestione, eius casus debet esse positum in responsione, nisi sit possessivum, ad quod in omni casu potest responderi genitivus, ut in sequentibus dicitur.

XVII.38, p. 131.24 *Qualitatem vero* etc. Ostenso per quam vocem quaeratur substantia verbi, docet consequenter per quas voces quaerantur accidentia verborum, scilicet per adverbia.

XVII.39, p. 132.1 *Cum etiam*⁷. Probat a minori non esse mirum per adverbia quaeri de verbis, *cum etiam nomina*⁸ quae aliquando ponuntur

---

¹ statur] *lemma non indicavit P*

² si] sin **P**

³ si] sin **P**

⁴ poni] ponere **P a.c.**

⁵ Cf. *Prisc.* XVIII.24, *GL* III p. 219.2, acquisitivae constructiones.

⁶ Cf. C. H. Kneepkens, *Het Iudicium Constructionis* vol.I, appendix 10 & 12, pp. 667–68 & 671–73.

⁷ etiam *Hertz*] propter **P**

⁸ etiam nomina] et propter **P**

*relativa vel*¹ *redditiva nomina* ad interrogationes factas per nomen. Ipsa vero adverbia ita sunt verbis adiectiva ut sine eis vel participiis non possunt poni in constructione. Magis ergo secundum hoc adhibent adverbia verbis quam pronomina nominibus. *Et notandum*. Illud repetit quod supra dixit,
 5 ut memoriae commendet, scilicet non solum adverbium poni cum verbis, sed nomina loco adverbiorum posita. *Et quomodo*. Quia dixerat per nomina interrogativa fieri nominales quaestiones, per adverbia verbales, putaret aliquis quod nomina interrogativa et adverbia penitus essent diversa, ideo illorum quasdam similitudines ostendit adiungendo de
 10 redditivis.

Haec est prima similitudo quod, quemadmodum nomina interrogativa sunt relativa et infinita, sic et adverbia interrogativa et infinita, et quemadmodum quaedam nomina sunt redditiva, id est responsiva, ut ‘taliter’ etc., sic et adverbia ut ‘taliter’. Littera plana est. *Quo*. ‘Aliquo’ potest
 15 responderi ad² ‘quo’ sic ‘quo tendis? aliquo’, ‘aliunde’ ad ‘unde’, ‘alicubi’ ad ‘ubi, [ad] ‘aliqua’ ad ‘qua’, quia *quemadmodum*.

XVII.39, p. 132.10 Haec est secunda similitudo quae est in accentu, modo *quemadmodum*³ dimittamus et ibi incipiamus: *nomina* quando sunt *interrogativa servant generalem* id est communem regulam *accentuum*,
 20 quam qui scire desiderat nostras *Glosulas de Orthographia* legat.⁴ *Sed quando sunt relativa accuuntur in fine* id est in ultima syllaba. Hoc enim videmus quod, quando dictio mutat accentum, transfert⁵ illum ad aliam

---

¹ relativa vel] so.lo P

² ad] a P

³ quemadmodum] lemma non indicavit P

⁴ Cf. *WCmai* P fol. 24vb, ad *Prisc.*II.12, *GL* II p. 51: Accentus est modulatio vocis regularis ad significationem discernendam. ‘Ad significationem discernendam’ dicimus ad remotionem illius modulationis quae fit ad pedes distinguendos, non ad significationem distinguendam. ‘Regularis’ autem propter dictiones quae inconvenienter et contra regulam nominativum in praedicta prolatione insignificativa aliquando modulantur. Talis enim modulatio accentus non est.

⁵ transfert] transfer P

syllabam ut haec praepositio ‘pone’, et ‘circum’. *Sed* quamvis¹ quando sunt relativa debent accui in fine, *praeposita* illis ad quae referuntur, *in contextu orationis ipsa*² *acuuntur* qui in fine debebat esse accentus, *convertunt acutum in gravem*³, et sic gravantur per omnes syllabas, ut ‘qui’
 5 etc. Est ergo summa. Relativa nomina in fine debent acui, sed quia quodam⁴ modo uniuntur | **101rb** |eis ad quae referuntur, praeposita illis more praepositionum gravantur per omnes syllabas. Quidam tamen aliter exponunt sic. Nomina *relativa* posita *in fine* orationis *acuuntur*. Determina: ‘in prima syllaba’, ut ibi: ‘Pythagoras animalibus abstinuit
 10 qui’⁵. **XVII.39**, p. 132.11 *Sed praeposita in contextu orationis ipsum acutum convertunt*, quem habebant posita in fine *convertunt in*⁶ *gravem*, et sic⁷ gravantur per omnes syllabas. Non tamen credas quod hic detur perfecta regula de accentu relativorum, quia de accentu eorum, quando sunt in principio orationis non praeposita illis, ad quae referuntur, nihil
 15 dicit, ut ‘qui cum Deus veniet ad iudicium, salvus erit, beatus erit’. Non enim intendebat hic de accentu tractare, sed similitudinem inter interrogativa nomina et adverbium assignare. Modo accipe *quemadmodum*⁸ prius dimissum sic: et *quemadmodum nomina*⁹ hoc faciunt, *sic adverbium quoque* etc. *Lucanus*. In duobus exemplis Lucani est adverbium relativum
 20 et praepositum, unde debet per omnes syllabas gravari.

XVII.40, p. 132.20 *Hoc idem*. In exemplis adverbium interrogativum alterum qualitatis, alterum numeri posuit; ne aliquis putaret in his solis hoc

---

¹ quamvis] *ut lemma indicavi P*

² ipsa] *ut lemma indicavit P*

³ in gravem] o. **P**

⁴ quodam] quaedam **P**

⁵ Juv., *Satira* 15.173

⁶ in] a **P**

⁷ sic] si **P**

⁸ quemadmodum] *lemma non indicavit P*

⁹ quemadmodum nomina] *lemma non indicavit P*

esse quod praedictum est, addit *adverbia localia et temporalia servant hoc idem etiam*¹, quod sunt interrogativa, infinita, relativa et quod dictum est de accentu. Sed quia non omnia localia vel temporalia hoc servant ut ‘intus’ ‘hodie’, ideo determinat quae localia et temporalia hoc servant, ea
 5 videlicet *quae subiungunt sibi generaliter omnes species* etc. id est ea localia et temporalia, ad quorum interrogationes respondentur tam nomina quam adverbia, quae significant locum vel tempus cuiuscumque sint species, quae adverbia sunt etc. *habentia quattuor differentias*, id est diversitates. Et intellige hoc de localibus, deinde subiungit illas sic:
 10 quoddam significat ad locum ut ‘quo’, per ipsum enim quaeritur ad quem locum tendat aliquis; quoddam significat in loco ut ‘ubi’, per ‘ubi’ namque quaeritur de aliquo in quo loco sit; quoddam significat *de loco ‘unde’*, quia per ‘unde’ hoc solum quaeritur de quo loco venit aliquis; quoddam significat *per locum ut ‘qua’*, per hoc namque quaeritur per quem locum
 15 aliquis transit.

Sed generaliter² accidentia quattuor quae sunt species Ubi illius praedicamenti: in loco, de loco, ad locum, per locum, quae ab istis significantur, ea vero quae ad ista respondentur individua illarum specierum significant. *Haec enim*. Vere ista servant (regulam), quia
 20 nomina *haec enim* frequenter³ etc.

XVII.40, p. 133.3 *Nec mirum*. Dixerat quod verbalis quaestio et eius responsio fit per adverbium; ne videretur alicui esse mirum cum sit quasi adiectivum verbo, ostendit cum per pronomen fiat responsio nominali quaestioni, ut dictum est. Continuatio: Quamvis adverbium sit diversum a
 25 verbo, tamen non est mirum *adverbium poni interrogatione verborum*⁴, id est in verbali quaestione, quae adverbia sunt *eis verbis loco adiectivorum*.

---

¹ etiam] *incerta lectio*

² generaliter] ergo **P**

³ frequenter] *ut lemma indicavit P*

⁴ adverbium – verborum *Hertz*] ad poni. in verbo & lemma non indicavit **P**

Et vere sunt eis loco adiectivorum, quia quomodo *dico* ‘*bonus homo*’ etc. *cum et*¹ *pronomina*² etc.

XVII.41, p. 133.9 *Et sciendum* quia dixerat istas dictiones esse interrogativas³ | **101va** | scilicet putaret aliquis per has solas fieri
 5 quaestiones, ideo dicit quod *possumus omnibus*⁴ *dictionibus interrogative* id est per omnes dictiones facere interrogationes. *Paene* dicit propter coniunctionem et praepositionem per quas nulla \fit/ quaestio. Et nota quod cum in una quaestione multae sunt dictiones, illa dicitur poni interrogative quae praedicatur in propositione a qua descendit quaestio, ut si dicatur ‘est
 10 Socrates homo?’, ‘homo’ hic ponitur interrogative. Et sunt quaestiones huiusmodi vel de inhaerentia rerum vel de consequentia. Et hoc est: *Sciendum*.

XVII.41, p. 133.10 *Sed isdem*.⁵ Ostendit qualis debeat fieri responsio ad hanc quaestionem. Ad quod est dicendum quod talis quaestio constat ex
 15 duabus dividitibus, sed haec quaestio aliquando tota profertur, ut si dicatur ‘est Socrates homo an non homo?’, aliquando sola affirmatio profertur⁶, ‘non’ tamen negatio intelligitur, ut ‘est Socrates homo?’ Sed si tota profertur, necesse est verbum positum in quaestione poni in responsione, ut ‘est Socrates homo an non homo?’ debet responderi vel
 20 ‘est!’ vel ‘non est!’. Si enim solum adverbium poneretur, ut ‘est vel non?’, nesciretur quid de istis duobus concederetur — potest etiam \et/ ad affirmationem et negationem referri. Si quaerat enim aliquis ‘legis an non legis?’ et iam respondeam ‘etiam!’, nesciretur quod de illis duobus
 25 quaestionis proferatur ibi, potest vel solum adverbium ‘non’, vel solum verbum, vel utrumque simul convenienter responderi, ut ‘est Socrates

---

¹ et *Hertz*] etiam **P**

² cum – pronomina] *lemma non indicavit* **P**

³ interrogativas] interrogativa **P**

⁴ omnibus *Hertz*] um. **P**

⁵ isdem *Hertz*] his **P**

⁶ *post* profertur] ut si dicatur est Socrates homo *del.* **P**

homo?’ potest responderi ‘etiam’ vel ‘est!’ ‘non est!’ vel ‘etiam est!’ vel ‘non est!’ Continuatō: Omnibus dictionibus paene possumus uti interrogative, sed his quando utimur illis interrogative, respondetur *sufficienter vel adverbio negativo vel adverbio (affirmativo)* id est per
 5 adverbium affirmandi vel negandi. Determina: ‘si non tota proferatur’; sed hoc noluit determinare quia ex sequentibus exemplis potest perpendi.

XVII.41, p. 133.13 *Supra dictis*¹, quod dixerat de responsione interrogatorum nominum, repetit ut addat. Continuatō. In istis quaestionibus per adverbium respondetur convenienter, *vero* scilicet ‘sed’,
 10 *supradictis nominibus* interrogativis *bene respondetur supradictis speciebus* id est per suas species, ut ‘quis’ per ea quae significant substantiam, ‘qualis per ea \quae/ qualitatem, et sic de aliis. Et hoc fit de eo, *quia comprehendunt in se generaliter species* ut superius expositum est. Deinde ostendit quid ad quod potest responderi, ut si dicam ‘quis est
 15 ille?’, *potest ad hoc responderi omnis species* id est prima et secunda (substantia). *Quae supposita sunt*² *interrogationi*, quia illa de substantia quaeritur. Hic videtur Priscianus sibi contrarius. Dixit enim superius quod \per/ ‘quis’ iunctum pronomine quaeritur qualitas, modo dicit quod hac quaestione ‘quis es tu?’ quaeritur substantia et ad eam omnis species
 20 substantiae potest responderi. Sed dicimus quod Priscianus non dicit hac quaestione substantiam quaeri, sed substantiam illi esse subiunctam, quia de substantia sermo est, cum quaeritur ‘quis [est] es tu?’ Quod vero dixit speciem substantiae illi posse responderi, ideo dixit quia qualitas illa quae tali quaestione quaeritur a nulla voce sine substantia significatur. Vel
 25 dicamus quod³ cum diceret omnem speciem substantiae posse responderi, speciem substantiae substantialem qualitatem vocavit, ponens speciem pro

---

¹ dictis] *lemma non indicavit P*

² sunt] est *Hertz*

³ quod] quod *vel* quia **P**

forma; speciem posse vocari formam innuit Porphyrius¹. | **101vb** |
Similiter. Ostenso quid potest responderi ad ‘quis’ ostendit quid potest
 responderi ad ‘qualis’ scilicet *omnes species qualitatis*. Determina:
 ‘adjective’. *Similiter interrogationi qualitatis* etc. Nota quod Priscianus
 5 dicit illa sola nomina significare qualitatem quae ad tres divisiones
 corporum pertinent, quia facit numerum diversum a quantitate.

XVII.42, p. 133.24 *Possessivum infinitum* dicitur hoc nomen ‘cuius’.
 ‘cuius’, ‘cuium’, quia per ea quaeritur cuius possessio, et non definit ad
 quod² genus possessionis pertinet. *Ad omnes species possessivorum*, quia
 10 ad ipsum potest responderi omne possessivum sive sit nomen, sive
 pronomen, necnon etiam quilibet genitivus cum significet possessorem, et
 inde a quibusdam possessivus³ est vocatus. *Necnon gentili infinito* id est
 ‘cuius’ quod dicitur gentile, quia per ipsum quaeritur de aliquo de qua
 gente sit, *infinitum* quia nullam definit. *Respondemus cunctis*⁴ *gentilibus*,
 15 id est per cuncta gentilia sive sint nomina sive pronomina.

XVII.42, p. 134.4 *Sic ergo*⁵. Ostenso quae respondentur ad nomina
 interrogativa, ostendit quae respondentur (ad) adverbia interrogativa.
 Quandoquidem ad nomina respondentur sibi species subiectae, sic
 adverbio interrogativo⁶ ‘qualiter’ respondetur omne adverbium quod
 20 significat qualitatem et sic de aliis. Et hoc est: *Possumus adverbia ad*
species sibi subiectas id est ea intentione facere quaestiones per ea ut
 omnes species sibi subiectae *respondes* ‘domum’, ‘militiam’ etc. quia ad
 quaestionem factam per ‘quo’ respondentur quaedam nomina sine⁷
 praepositione. Videnda est regula quare hoc fiat. Nominibus civitatum \si

¹ Porphyr., *In Isagogen*, A.L., *Categoriarum supplementa* I.6–7, (Bruges-Paris: D. de Bruywer, 1966) p. 8.17

² ad quod] aliquod **P**

³ possessivus] possessivis **P**

⁴ cunctis *Hertz*] ut **P**

⁵ ergo] igitur *Hertz*

⁶ adverbio interrogativo] adverbia interrogativa **P**

⁷ post sine] responsione *del.* **P**

ponuntur/ pro adverbii non adduntur praepositiones. Sed si primae vel
 secundae declinationis fuerint, genitivus ponitur pro adverbio¹ \‘hic’ vel in
 loco, accusativus pro adverbio ad locum, ablativus pro adverbio de loco/.
 Sin autem fuerint tertiae declinationis vel semper pluralia cuiuscumque
 5 sint declinationis ponitur ablativus pro adverbio in loco et de loco et per
 locum, accusativus pro adverbio ad locum. Eandem regulam servant
 quattuor appellativa, ‘domus’, ‘humus’, ‘militia’, ‘rus’. Aliis vero
 praepositiones adduntur cum casibus quibus servuntur.

XVII.43, p. 134.11 *Non solum enim*. Merito istis quaestionibus
 10 respondentur nomina. *Non enim solum adverbia* etc. Nomina enim
 significantia *ad locum licet subicere*,² id est respondere nomina accusativi
 casus, *praecedente ‘quo’*³ id est quando fit quaestio per adverbium ‘quo’,
quia significat ad locum. Nomina vero significantia *in loco* licet subicere
 id est genitivos et ablativos praecedente ‘ubi’. Nomina significantia *de*
 15 *loco* id est ablativos praecedente ‘qua’, et non solum invenis localia
 adverbia infinita et interrogativa, *sed eodem modo invenias infinita*
temporalia, (ut) ‘quando’⁴ pro ‘aliquando’, quia per ipsum ita dicitur:
 Aliquid esse in tempore quod non definitur in quo. Et nota quod⁵ hoc
 adverbium ‘numquam’ non debet poni in designatione⁶ rei quae semper
 20 non est, sed in designatione rei illius quae modo est modo non est, et
 frequentius non est quam est. Unde quidam: ‘malo te aliquando oblivisci
 Dei quam aliquando reminisci’.

XVII.43, p. 134.19 *Appellativa quoque*. Dixerat superius ad ‘quis’
 | **102ra** | tam propria quam appellativa responderi. Deinde docuit quando
 25 propria respondenda. Hoc facto de responsione appellativorum tractat sic,
 prius ostendendo quae sine pronomine possunt ad ‘quis’ responderi, et

¹ post adverbio] de loco vel per locum del. P

² licet subicere] lemma non indicavit P

³ quo Hertz] quod P

⁴ ut quando] aliquando P

⁵ post quod] per ipsum dicitur aliquid esse in tempore add. & del. P

⁶ post designatione] rei semper in designatione in marg. add. P

quae cum pronomine. Continuatio: Non solum propria nomina possunt adungi ad ‘quis’, sed *appellativa nomina* non quaelibet appellativa, sed *magis generalia aut specialia* id est illa quae significant genus et speciem, et lege ‘magis’ elective. Alia enim sine pronomine non possunt responderi
 5 ut ‘quis invenit litteras?’ ‘homo!’ hic respondetur nomen speciale. Sed \de/ hac quaestione quae fit per nomen appellativum ad ‘quis’ satis superius¹ diximus, inde ergo ad istum locum transfer. Non enim volumus idem bis scribere.

XVII.43, p. 134.21 Sed *videtur*. Quia dixerat generale vel speciale
 10 nomen praedictis quaestionibus responderi, forsitan putaret aliquis quod illa responsione diceretur illum actum ⟨generi⟩ vel speciei inesse \responderi/ , ideo dicit ‘non’, immo individuo illius speciei, sed non determinate illi \vel isti/. Et hoc est: *Videtur hic*² *res individua esse* quem dico invenisse *litteras* etc. *Cum* id est quamvis, *interrogatio*³ *generaliter de animali*, ac si dicat: Quamvis quaeratur de quo genere animalis sit ille qui invenit litteras, ostendendo tamen individuum invenisse sed non determinando⁴ de quo genere animalium fuit illud individuum. Sic habemus Priscianum auctorem quod per ‘quis’ fit generalis quaestio, ut
 15 superius diximus⁵.

XVII.43, p. 134.23. *Similiter*. Postquam ostendit quae appellativa sine pronomine debent responderi ad ‘quis’, ostendit quae [quae] cum pronomine respondentur, scilicet adiectiva, si plura in quaestione ponantur. Et hoc ⟨est⟩: *Similiter si praesentibus*⁶ ‘*quis de nobis est grammaticus, quis orator, quis medicus*⁷ *est?*’ non solum pronomen debet
 20

¹ Cf. *supra* p. 278.24 sqq., *ad Prisc.* XVII.35, *GL III* p. 130.10.

² videtur hic] in haec **P**

³ interrogatio] inter.fa. **P**

⁴ determinando] determino **P**

⁵ Cf. *supra* p. 274.4, *ad Prisc.* XVII.23, *GL III* p. 122.3 sqq.

⁶ praesentibus *Hertz*] praesens **P**

⁷ medicus] an **P**

responderi. Si enim responderem ‘ego vel tu vel ille’ nesciretur quid¹ illorum accidentium mihi, quid tibi, quid illi inesse dicerem, quare oportet quod pronomini nomen adiungatur, *ut ego sum grammaticus, tu orator, ille medicus*, ut quid² accidens cui inest certificetur. Sed ne aliquis putaret
 5 quod pronomina quae ibi adiungantur appellativis nominibus loco priorum non ponerentur, ideo dicit *hic accipi* non nomina, ut quidam dicunt, nec tota oratio ut alii, sed pronomina loco priorum nominum, quod probat per interrogationem quaestionis sic, cum quaeritur de propria substantia (id est) individua substantia³ *unius personae* id est quae est una
 10 persona.

Quam habet ipsa, grammatica id est subiectum suum, id est quaeritur manifeste determinari cui substantiae inest grammatica, cui rhetorica, cui medicina. Sed pronominis est sic substantiam significare, unde merito cum pronomine respondetur nomen⁴.

15 **XVII.44**, p. 135.1 *In definitionibus quoque*. Ostensis constructionibus huius masculini ‘quis’, ostendit constructiones huius neutri ‘quid’ quamvis [quamvis] superius unam ostendit et dicit quod si istud neutrum postponitur⁵ definitioni debet responderi nomen speciei, si praeponatur nomen speciei, debet responderi definitio. Et⁶ attende quod saepe ponitur
 20 cum nomine speciei et respondetur nomen | **102rb** | generis, ut ‘quid est homo? animal’, vel proprio nomini vel pronomini, et tunc respondetur nomen speciei vel generis vel definitio, ut ‘quis est Socrates? vel iste?’ ‘homo vel animal vel animal rationale, mortale’ de quibus hic tacet Priscianus.

25 Continuatio: Quemadmodum ‘quis’ solet praeponi in praedictis quaestionibus, sic *quoque solet neutrum substantivi* id est ‘quid’ praeponi

---

¹ quid *ter*] quod **P**

² quid] quod **P**

³ substantia] substantiae **P a.c.**

⁴ nomen] pronomen **P**

⁵ postponitur] ponitur **P**

⁶ et] quod **P**

nomini speciei *in definitionibus* id est cum quaerimus definitiones *omnium rerum quae definiri possunt* substantialiter. Hoc ideo determino, quia <nec> generalissimum nec dividuum possunt definiri, cum alteri deest genus, alteri substantialis differentia, et quando fit talis quaestio, solent multa
 5 *nomina differentiarum ad id referr* et responderi, determina: ‘cum nomine generis’; sine illo enim non possunt nomina differentiarum¹ responderi, quae habent in eo quod quale est praedicari, *ut quid est animal*. Huic² quaestioni praeponitur nomen substantivum, id est <animal>, et respondentur nomina differentiarum cum genere, id est substantia animata
 10 sensibilis, et *per conversionem* cum si praeponatur \aliquid/ definitioni, debet nomen responderi ut ‘quid est substantia animata sensibilis? animal!’ Non solum in his definitionibus licet hoc facere, sed *licet idem facere per omnes definitiones, quamvis* etc. Dixerat haec nomina ‘homo’, ‘animal’ esse appellativa, modo dicit haec eadem esse propria nomina quoque³
 15 universalium, et non⁴ solummodo de istis dicit, sed de omnibus nominibus quae significant genera vel species. Et attende quod in solo subiecto sunt nomina propria universalium, ut ‘homo est species, animal est genus’, sed in praedicato⁵ numquam, unde quamvis verum sit ‘homo est quaedam species’, non tamen vera est ista ‘quaedam species est homo’⁶. Non tamen
 20 dico quod in omni subiecto sit proprium nomen speciei. Sed quando in subiecto est proprium nomen, quando non? Non nostrum hic docere.

---

¹ *ante et post differentiarum] definiri del. P*

² huic] huc **P**

³ quoque] quorum **P**

⁴ non] hoc **P**

⁵ praedicato] praedicta **P**

⁶ *ante homo] ista del. P. Cf. supra, p. 280.13, ad Prisc. XVII.35, GL III p. 130.10: tamen est proprium ipsius speciei incorporalis [...] quamvis hoc nomen ‘homo’ omnem hominem nominat, tamen est proprium illius speciei alicubi ex adiuncto, ut dum dicitur ‘homo est species’. Et nota quod numquam ex parte praedicati est nomen illius, sed tantum ex parte subiecti, unde quamvis sit verum ‘homo est quaedam species’, non est verum ‘quaedam species est homo’.*

Continuatio: Haec nomina ‘homo’, ‘animal’ sunt appellativa, *quamvis haec nomina quibus demonstrantur* id est significantur genera et species. Sed quia sunt genera et species intellectuum et vocum, ideo subiungit: *naturae* id est naturalium rerum, id est rerum quas natura facit existere et
 5 sic ‘naturae’ est genitivi. Vel genera et species quae sunt naturae rerum. Omnia genera et species a physicis naturae rerum vocantur. *Possint esse propria*. Sed ne aliquis putaret quod essent propria nomina individuorum, dicit *quantum ad rerum*. Sed quia sunt formae¹ accidentales, addit *generales et speciales*, scilicet quae sunt genera et species quae generales
 10 formae² rerum fuerunt³ *in*⁴ *divina* ⟨*mente*⟩ non actualiter sed *intelligibiliter*. Nondum enim existebant sed intelligebantur a Deo cui omnia futura sunt praesentia, *antequam prodirent in corpora*⁵ id est

---

¹ formae] fortunae P

² Cf. Abelard, *Theologia Christiana*, ed. E. M. Buytart CCCM 12 (Turnhout: Brepols, 1969), p. 335. V. Law, *The History of Linguistics in Europe. From Plato to 1600* (Cambridge: Cambridge U.P., 2003), p. 165

³ fuerunt] *ut lemma indicavit* P

⁴ in] etiam P

⁵ corpora] orpora P

antequam haberent individua¹. Id quod dicitur commune² per hoc nomen ‘animal’ dicitur genus, quia ipsum esse differentibus speciebus commune et in eo quod quid est praedicabile; idem dicitur natura rerum, quia natura confert rei illud esse. Dicitur forma quod non est corpus, quicquid enim
5 non est corpus forma vocatur.

XVII.45, p. 135.11 *Est enim praeterea*. De hoc nomine ‘quis’ quando est interrogativum hucusque tractavit, modo tractat de eodem sine interrogazione dicens. Est praeterea *notandum quod tam nomina infinita videlicet interrogativa, quam adverbium generalem universitatem apud*

---

¹ *GPmi O* p. 376b (in *Prisc.XVII.44*, p. 135.7–10), in A. Grondeux & I. Rosier-Catach, *Priscien lu par Guillaume de Champeaux et son école: Les ‘Notae Dunelmenses’ (Durham, D.C.L., C.IV.29)* (Turnhout: Brepols, 2017) vol.I, p. 143, note 298: *Idem Licet*. Dat universale praeceptum quod sicut in supradictis exemplis ad ‘quid’ iunctum cum simplici uocabulo, respondetur definitio et e conuerso, ita potest fieri in omnibus definitionibus. *Quamuis quantum*. Superius ostendit nomina esse appellatiua tam illa per quae quaeritur quam illa quae respondentur, modo uero dicit quod quamuis sint appellatiua, tamen cum *ad generales et speciales naturas* in sua simplicitate referantur possunt esse propria. Continuatio litterae. Supradicta nomina sunt appellatiua, et quamuis sint appellatiua, *possunt haec quoque propria esse quibus genera et species naturae rerum* id est indiuiduarum *demonstrantur* id est significantur. Quod dicit *quoque* sic est intelligendum, quod sicut singularia nomina sunt propria, sic appellatiua supradicta. Quomodo appellatiua sunt propria determinat, quantum *ad generales et speciales formas rerum* id est quantum ad hoc quod significant genera et species. Quae dicuntur ‘formae rerum’ hic accipiendae sunt ita quod ex eis fiant res non formaliter, sed materialiter. *Quae in mente* ostendit quandam proprietatem de illis formis *quae in divina mente antequam in corpora prodirent intelligibiliter constiterunt* id est ea Deus prius intellexit quam efficerentur in natura rei existentes. Vel aliter. Supradicta nomina dicuntur propria secundum hoc quod significant generales et speciales formas rerum, id est originales formas quae sunt in mente divina ad quarum exemplar factae sunt nostrae species, et ita ‘homo’ et ‘asinus’ sunt nomina Dei, et nihil aliud est originalis forma in mente divina quam Deus per se, quod nimis videtur absurdum. Sed bene intelligentes non laedit. Nihil enim aliud est ‘Deus est homo vel asinus’ quam si diceretur: Deus intellexit ab eterno hominem vel asinum esse, sicut dictum est ‘omnia in ipso vita erant’, id est omnia in ipso Deo erant praesentia, id est Deus praesentialiter omnia videt tam praeterita quam futura.
² commune] omne P

Latinos (***) *vel assumunt cumque* et ostendit ad quem intellectum faciendum, scilicet *si habent generalem pronuntiationem* id est si universaliter pro ea existentia pronuntientur¹, et determinat quomodo colligentem universitatem numerorum de quibus loquuntur homines per ipsam. Ad intellectum huius capituli videamus numerum² rerum quarum per haec | **102va** | nomina³ colligatur. Per ‘quisquis’ ergo vel ‘quicumque’ universalitas substantiarum; cum enim dico ‘quicumque vel quisquis veniet ad me, dabo sibi equum’, universas substantias colligo. Per ‘qualiscumque’ vel ‘qualisqualis’ colligitur universalitas⁴ qualitatum; cum enim dico ‘qualiscumque est iste, amicus meus †sesus† est’, id est quascumque habet qualitates. Similiter ‘quantuscumque’ vel ‘quantusquantus’ colligit universalitatem quantitatum⁵, unde quia multae quantitates et qualitates possunt uni inesse, per ista nomina de una sola substantia potest sermo esse. Similiter ‘quotcumque’ colligit universalitatem numerorum. Est igitur summa: illius rei quam simplex significat geminatum vel accepto ‘cumque’ designat universalitatem.

Sed quaeritur de hac voce ‘quisquis’ an est una dictio an duae. Si est duae dictiones, debet proferri sub duo accentibus, sed profertur sub uno, est ergo una dictio. Sed si est una dictio, vel simplex vel composita. Simplex non potest esse, cum Priscianus dicet in sequentibus⁶ quod componitur ex eis geminatis. Composita esse \non/ potest, cum non possit resolvi in duae dictiones, quod esse proprium compositorum Priscianus in tractatu figurae affirmat.⁷ Sed dicimus quod est dictio composita, sed non regulariter. Priscianus vero hoc dicit de regulariter compositis. Exempla patent.

---

¹ pronuntientur] pronuntietur **P**

² numerum] numerus **P**

³ post nomina] uit *del.* **P**

⁴ universalitas] numerus **P**

⁵ quantitatum] qualitatum **P**

⁶ *Prisc.* XVII.47, *GL* III p. 136.12

⁷ *Prisc.* V.56, *GL* II p. 177.16

XVII.45, p. 135.22 *Inter*¹ ‘aliquis’ etc. De infinitis² nominibus et adverbiiis quae interrogativa ⟨sunt⟩ tractavit, modo tractat de illis quae non sunt interrogativa, sed quia bina videntur idem significare, id est ‘aliquis’ et ‘ullus’, ‘usquam’³ et ‘umquam’, ‘alicubi’ et ‘usquam’ ideo ostendit
 5 illorum differentiam dicens⁴ *interest inter ‘aliquis’ et ‘ullus’*. Haec nomina infinita, et haec adverbia localia ‘alicubi’ et ‘usquam’ et haec temporalia ‘aliquando’ et ‘umquam’ quod ‘aliquis’, ‘alicubi’ vel ‘aliquando’ absolute proferuntur id est sine altero adiuncto in oratione ponuntur, ut ‘aliquis venit ad me’, quia nota quod quando ‘aliquis’ absolute ponitur, ad
 10 solos homines referuntur usu loquendi, non impositione. *Si autem dicitur ‘ullus’ pendet ex infinito*⁵, id est aliud nomen exigit sine quo non debet in oratione poni. *Pendet ‘ullus’ omnium infinito* id est potest ei addi nomen cuiuslibet numeri, quamvis numeri sint infiniti, ut ‘ullus trium vel quattuor, quinque’. Vel *pendet ex infinito omnium numero* id est ita exigit aliud quod
 15 \etiam illud quod/ significat numerum infinitum, id est pluralem, potest ei adiungi, ut ‘ullus hominum vel deorum’. Sed quod plurale nomen significat infinitum numerum habemus Priscianum auctorem in tractatu de numero nominum.⁶

XVII.46, p. 135.27 *Necesse est enim*. Vere pendet quod *necesse est*
 20 *intelligere* hunc genitivum ‘omnium’⁷, et non hunc solum sed et *cunctos numeros posse referri* id est adiungi scilicet ‘ullus trium, quattuor’ etc. *Diminutivum* huius nominis *unius non incongrue*⁸, non quod significet illius diminutionem sed propter originem et formationem, id est quia nascitur et formatur | **102vb** | ex eo, ut vera diminutiva, ut in *Magno*

---

¹ inter *Hertz*] item **P**

² infinitis] infinitivis **P**

³ usquam] anquam **P**

⁴ dicens] discens **P a.c.**

⁵ pendet ex infinito] pep.di **P**

⁶ *Prisc.* V.48, *GL* II p. 172.23.

⁷ omnium *Hertz*] ou accusativum **P**

⁸ incongrue] non in eo **P**

habetur *Prisciano*¹. Et *videtur*² *esse ad aliquid*³ in hoc quod semper aliud exigit sibi adiungi, non quod significaret aliquod relativum. Et nota quod dicit ‘videtur ad aliquid esse ita’⁴ etc. non enim ad aliquid est ita ut ‘nomen ad aliquid’ definitur⁵. *Quomodo summus* etc. ita ‘ullus’⁶ ad aliud refertur
 5 quomodo ‘summus’ et ‘imus’ etc.⁷ ita ‘ultimus’⁸ ad aliud refertur. ‘Summus’ enim respectu ‘imi’, ‘primus’ ‘ultimi’ tribus modis: loco ut ‘firmamentum est summum omnium corporum, terra ima’. Vel tempore ut ‘angelus est summus omnium creaturarum’. Vel ordine ut ‘Deus est summus’. Ut ergo ista superlativa exigunt aliquid, similiter⁹ et hoc
 10 deminutivum.

XVII.46, p. 136.6. *Et sciendum*. Ostensa natura huius nominis ‘ullus’ et istorum adverbiorum ‘usquam’, et ‘numquam’ vim compositorum ex istis subiungit sic: [et sic] quia *quoque eorum* id est ‘nullus’, ‘nusquam’, ‘numquam’, *sunt abnegativa omnium quae per ea significari possunt, ut*
 15 *nullus abnegativum omnium deorum et hominum, vel ea quae sunt id est quae cadunt sub nomine* id est possunt nominari. Cum enim dico ‘nullus legit’ actum legendi removeo ab omni re. Similiter ‘nusquam’ est *abnegativum omnium locorum*. Cum enim dico ‘nusquam est Socrates’ omnem locum abnego. Similiter cum dico ‘numquam est’ omne tempus.

20 **XVII.47**, p. 136.11 *Eandem* etc. Inter ‘quis’ et ‘quisquis’ vel ‘quicumque’ et cetera infinita et sua composita differentiam assignat sic. Eandem differentiam quam habet ‘ullus’ et ‘nullus’ non in omnibus sed in hoc quod per ‘ullus’ sermo est de uno tantum, per ‘nullus’ de omnibus, vel

---

¹ *Prisc.* II.60, *GL* II p. 80.6.

² videtur] in **P**

³ ad aliquid] adda **P**

⁴ ita] *non invenitur apud Hertz*

⁵ Cf. *Prisc.* II.28, *GL* II p. 60.19.

⁶ ullus] nullus **P**

⁷ post etc.] ita ullus ad aliquid *del.* **P**

⁸ ultimus] ullus **P**

⁹ similiter] simile *vel* similiter **P**

quod ‘ullus’ facit particularem propositionem, ‘nullus’ universalem. *Habent ad sua differentiam*¹ *ea quae componuntur ex eis geminatis ut ‘quisquis’, vel quae assumunt*² *‘cumque’ ut ‘quicumque’*. Per ‘quis’ enim est sermo de uno, per ‘quisquis’ vel ‘quicumque’ de omnibus vel de pluribus, *ut ‘quis’ hoc infinitum pertinet ad universos intelligendum per se*, tantum enim valet quando non est interrogative quantum ‘aliquis’ *ut Horatius* etc. Sed ‘quisquis’ vel ‘quicumque’ dicitur ad universos id est de universis non determinate sed confuse. Cum enim dico ‘quisquis est homo, est animal’ de universis hominibus hoc dico, sed non³ determinate de Socrate vel de alio. *Similiter*. Ostensa differentia inter ‘quis’ et composita ab eo, ostendit differentiam inter ‘quot’ et composita ab eo, scilicet quod per ‘quot’ quaeritur certus numerus, sed per ‘quotquot’ vel ‘quotcumque’ affirmatur aliquid de universis in⁴ quocumque sint numero, ut ‘quotquot venerunt fures fuerunt et latrones’⁵ confuse non determinando in quo numero sint.

XVII.47, p. 136.18 *Et quis* etc. Ne aliquis putaret quod, quemadmodum potest ‘quis’ poni pro hoc infinito ‘aliquis’, ita posset ‘aliquis’ pro ‘quis’, ideo subdit *et ‘quis’ quidem quod simplex est, potest esse infinitum* ut quando ponitur pro ‘aliquis’, vel (‘quando’) pro aliquando, et *interrogativum* quando per ipsum fit interrogatio. Sed compositum ab eo ut ‘aliquis’, quod componitur ex ‘alio’ et ‘quis’, *tantummodo infinitum* et non interrogativum. Et non solum nomen hoc habet, sed *similiter ista adverbia ‘quo’, ‘ubi’, ‘unde’, ‘qua’*⁶, ‘quando’ *possunt esse* etc. *Virgilius*. | **103ra** | In hoc exemplo est ‘quando’ nec

---

¹ differentiam] si P

² assumunt] acci P

³ ante non] non erasit P

⁴ in] vel P a.c.

⁵ St. John X.8.

⁶ unde qua] lemma non indicavit P

interrogativum nec relativum, sed¹ infinitum — ponitur enim pro ‘aliquando’.

XVII.48, p. 136.26 *Et ‘quis vero’*. Quia hoc nomen non ubique in sua propria significatione, videlicet in designatione substantiae, ponitur, pro quibus habet poni subiungit. Et hoc est: ‘*Quis*’ est quod substantiae infinitum. Significat enim substantiam ita quod nullam definite, *invenitur* [in a] pro ‘qualis’ et ‘quantus’, sed ne aliquis putaret quod illa possent poni pro illo, subdit ‘*qualis*’ vero et ‘*quantus*’ pro ‘*quis*’ non inveniuntur. Exempla patent.

XVII.48, p. 137.4 *Similiter*. Non solum hoc nomen ponitur pro aliis nominibus, sed adverbium derivatum ab eo, id est ‘qui’ ponitur pro adverbio derivato a quali, id est ‘qualiter’. Sed non convertitur. Et hoc est: *Similiter* etc. **XVII.48**, p. 137.5 *Cuius² propria*. Diceret aliquis: Et quae est propria huius adverbii significatio? Dicit contra. *Est propria³ significatio* ‘*propter quid*’ id est causa actus vel passionis. Qui enim quaerit: ‘*Qui⁴ fecistis hoc?*’ causam actus quaerit proprie, sed tamen saepe quaeritur apponere (***) ad quaerendam qualitatem.

XVII.48, p. 137.8 *Terentius in Andria: Quis?⁵* Hoc exemplum non est de proximo sed de hoc quod ‘quis’ ponitur pro ‘qualis’.

XVII.48, p. 137.18 *Et hoc tamen*. Quandam proprietatem interrogativorum adverbiorum quam superius non assignaverat hic assignat. Continuatio: Quamvis de solo hoc interrogativo hoc dico quod per ipsum diversa interrogantur, tamen et hoc interrogativum *et alia omnia adverbia interrogativa ad multas* non quod diversa per ea quaerantur, sed quia diversa respondeantur, de quocumque enim dicam ‘qualiter legit?’ unum quaeritur, id est qualitas actus. Vel dicamus quod esse adverbium

---

¹ sed] hoc P

² cuius Hertz] lectio incerta

³ propria] proprie P

⁴ qui] quid P a.c.

⁵ quis] qui sunt P

tendit ad multas species interrogationum, quia per omnes¹ potest quaeri de actu et de passione, et de praesenti actu et praeterito et futuro. Similiter de passione.

XVII.49, p. 137.20 *Et sunt*. Aliam proprietatem adverbiis attribuit, scilicet quod eadem sunt interrogativa et relativa. Et subiungit in exemplo interrogativa, quae superius non posuerat, ut ‘cur’ ‘quia’. *Heu quianam*. In hoc exemplo est ‘quia’ interrogativum, ‘nam’ syllabica adiectio. *Omnes*² *enim*. Ut ‘cur’ et ‘quia’ intendunt ad multas species interrogationum, quia *omnes species causarum eis* respondentur, et impulsiva et ratiocinativa,³ non tamen efficiens nec materialis nec formalis. Tales enim causae non quaeruntur per ipsum.

XVII.49, p. 138.13 *Quae vero*. Dixerat quod omnia adverbia interrogativa sunt relativa, et ita sunt sub diversis speciebus, sed *quae non pertinent ad diversas species non possunt esse interrogativa*⁴. Adverbium ‘*heia*’ ad solam speciem hortandi pertinet; similiter vocandi et respondendi. Ergo non sunt interrogativa. *Invenitur* etc. Dixerat quod nomina interrogativa si habent generalem pronuntiationem geminantur vel accipiunt ‘cumque’ quod videbatur falsum, cum ‘quisque’ accipiatur in generali pronuntiatione. Ideo hoc notat dicens: *invenitur ‘quisque’ pro ‘quiscumque’* etc.

XVII.50, p. 138.20 *Quorsum* etc. De adverbiis interrogativis quae sunt simplicia hucusque tractavit, quo facto tractat de interrogativis compositis. Continuatio: Quemadmodum praedicta simplicia | **103rb** | sunt interrogativa et relativa, *quoque* id est similiter, ‘*quorsum*’ compositum ex ‘quo’ et ‘orsum’ *potest esse infinitum (et) relativum*, et subiungit: ‘*quorsum omnium localium*⁵ *ad regionem* per ipsum enim

---

¹ omnes] omne P

² omnes] omnis P

³ Cic., *De inventione* II.5.17

⁴ interrogativa Hertz] inter.uter. P

⁵ omnium localium Hertz] omne de n P

quaeritur versus quam regionem aliquis movet. Unde ad ipsum respondentur omnia tam nomina cum praepositione ‘versus’ quam adverbia non ad locum sed versus locum significantia. Vel ‘quorsum’ ut ‘orsum et versus orientem’. Et quod aliud sit significare ad locum et
5 significare versus locum, inde apparet quod aliquis vadit versus aliquem locum qui non vadit ad illum locum.

XVII.50, p. 138.26 *Idem relativum* etc. Mirum videtur quod Priscianus dicit ‘quorsum’ in proximo exemplo esse relativum in secundo infinitum, cum in illo non minus videtur referri quam in proximo, nisi
10 dicamus quod in ultimo exemplo ponitur generaliter id est versus quemcumque locum, sed in primo ad certum locum ad quem refertur. Sed si diceretur: ‘Quorsum ille vadit, et tu vade’, quia de certo loco hoc diceretur, ibi esset relativum. *Similiter de aliis* id est ‘quoad’ et ‘quousque’. Expone illud intelligendo quod ponuntur in designatione loci
15 et temporis ‘quoad’ id est usque ad quem locum vel ad quod tempus.

XVII.51, p. 139.12 *Et localia* etc. Quia dixerat ‘quod / ’quoad’ locum et tempus significat, ostendit non esse mirum, quia *adverbia localia saepe ponunt* (auctores) *pro temporalibus* id est in designatione temporum, sed *temporalia nusquam ponunt pro localibus* [con] in designatione locorum.
20

⟨De pronomibus⟩

XVII.52, p. 139.20 *Quoniam de his* etc. De nomine quod loco articuli accipitur id est ‘quis’ et de omnibus interrogativis et relativis gratia¹ istius hucusque tractavit, hoc facto de pronomibus quae loco articulorum
25 accipiuntur id est ‘idem’ et ‘hic’ tractare aggreditur. Sed quia ista construuntur ut alia pronomina, gratia² istorum vero, ut sit unus et continuus tractatus, de constructione aliorum pronominum hic adiungit. Sed quia hic transit ad aliud, dicta dicendis continuat modo. *Quoniam*³

---

¹ gratia] graeca **P**

² gratia] graeca **P**

³ quoniam] lemma non indicavit **P**

differatur sic, *ostendimus in supradictis* partibus huius libri de his quae
possunt accipi loco articulorum et [iam] non solum de illis, sed *generaliter*
 id est universaliter *de infinitis vel relativis vel interrogativis*. Et subiungit
 quare: *quae nomina Stoici solebant ponere inter articulos* connumerando
 5 ea articulis, et non solum de nominibus, sed *de adverbis*, non tamen de
 omnibus, sed de his¹ *quae vel nascuntur ex eis* interrogativis nominibus,
 ‘vel’ pro et sequuntur *diversas eorum definitiones*, ut enim ‘qualis’
 significat qualitatem ita ‘qualiter’, et sic de aliis. Non tamen dico quod
 omnia adverbia interrogativa hoc habeant. Falleret enim in ‘cur’ et ‘quia’,
 10 sed quia illa de quibus principaliter hic intendit, et *quoniam* de his
 ostendimus loco et, *aestimo esse consequens* loco et dignitate, de
constructione pronominum disserere, et ostendit quare, quia *articuli*, a
 quibus incepit Apollonius, *accipiuntur cum nominibus*, *ea vero* id est
 pronomina accipiuntur pro ipsis *nominibus*, non tamen nego cum
 15 nominibus.

XVII.52, p. 139.21 *Neque tamen*. Ne aliquis putaret posse articulum
 adungi \pro/ nomini omni, inde quod dixerat pronomen \poni/ pro nomine
 et articulum adungi nomini | **103va** | adversatur sic. *Tamen pronomina*
demonstrativa non possunt accipi ⟨loco⟩ *articulorum* id est illis non
 20 possunt articuli adungi; et praemittit quare: *Quippe ostendentia*
praesentes personas. Ac si dicat: Cum faciant primam cognitionem de
 persona et articulus secundam, *quibus* id est articulis *caret Latinitas, sicut*
docuimus.

XVII.52, p. 139.29 *Et manifestum*. Quia variantur² constructiones
 25 pronominum per casus et personas, ideo dicit pronomen habere casus, et
 quare illos habet ostendit. Continuatio: Non solum praedicta sunt
 manifesta, sed etiam hoc est manifestum quod *pronomina recipiunt casum*;
 deinde subiungit quare, ideo scilicet casus habent³, *ut subeant pro toto*

---

¹ de his] *ut lemma indicavit P*

² variantur] *variaturus erat P*

³ habent] *habeat P*

nomine id est pro omnibus casibus. Si enim solum casum haberet pronomen, pro uno solo poneretur. Et *sunt discretiva personarum* id est habent¹ diversas voces in diversis personis; vel sunt discretiva personarum id est discrete et definite significant personas. Et quare subiungit: scilicet
 5 *ut quod deest nomini*, et ostendit quid sit illud: *discretionem*² *personarum*. Nomen enim non habet aliam³ vocem in designatione personae quando loquitur, et aliam quando sermo ad eam dirigitur, et aliam quando de ipsa fit sermo. Sed quia alterum de his a nomine habet, alterum a verbo, ideo ostendit quid a nomine id est casus habet, quid⁴ habet a verbo id est
 10 personam. Primo enim nomen habuit casus, deinde pronomen accepit illos a nomine, similiter a verbo personas.

XVII.53, p. 140.3 *Itaque* etc. Quandoquidem habent haec duo accidentia, *itaque declinantur undique* in principio et in fine. Ut enim ostendentur, haec dua accidentia non possunt una declensione discerni. Et
 15 nota quod hic loquitur (de) declinatione eorum ‘ego’, ‘tu’, ‘sui’⁵ quasi de uno pronomine mobili, *assumentia duas generales declinationes* id est declinationem principii et finis, quae dicuntur generales, quia a dignioribus partibus contrahunt illas, vel quia sunt pronomini et alii communes, *unam nominis* id est casus, et *alteram*⁶ *verbi* id est personae. Nec habuerunt illas
 20 declinationes *per confusionem* id est coniunctas⁷ simul, quia illa declinatione qua discernitur unum non discernitur aliud. *Sed per partitionem aptissimam*, et vere per aptimissimam partitionem⁸, quia per istam; quare⁹ sit aptissima in sequentibus ostenditur. Et hoc est: Pronomina

---

¹ habent] habet **P**

² discetionem *Hertz*] discrete **P**

³ aliam] illam **P**

⁴ quid[...] quid] quod [...] quod **P**

⁵ ego-sui] *ut lemma indicavit* **P**

⁶ alteram] *lemma non indicavit* **P**

⁷ coniunctas] *lectio incerta*, *commisstas* **P a.c.**

⁸ partitionem] *participationem* **P a.c.**

⁹ ante quare] *quae r del.* **P**

iniecerunt vel grammatici *inicierunt*¹ *casualem declinationem* id est declinationem² qua discernitur casus, *terminationi*³, sed *inicierunt principio divisionem* id est divisionem personarum, quia per principium discernitur cuius sunt personae, per finem cuius casus.

- 5 **XVII.53**, p. 140.6 *Est enim planum*. Vere partitio⁴ est aptissima, quia est *planum* id est apertum, *quod si duae declinationes fuerint*⁵ *in eadem*⁶ *parte*⁷ id est utraque in fine vel utraque in principio, *contingebat mutationem casus fieri impedimento discretioni personarum*. Prius ergo videamus de fine quomodo, si in eo utrumque declinaretur, alterum
10 alterum impediret. Si ergo declinatio casus et personae fieret in fine, exigeret ratio ut pronomina primae et secundae personae in omni casu idem haberent principium et diversos fines, quod si hoc esset, vel haberent tot terminationes quot sunt casus id est sex vel quinque, vel tot quot sunt personae id est tres. Sed si haberent tot fines quot sunt casus, haberent sex
15 vel quinque, et ita duae terminationes esset unius personae, et tunc auferretur discretio personarum, et sic mutatio id est diversitas casum impediret discretionem personarum. Et hoc est: *Contingebat mutationem*
| **103vb** | *casus fieri impedimento discretioni personarum*. Vel si haberent
\tot/ terminationes quot sunt personae, haberent tres. Sed tunc non haberent
20 casus omnes diversas terminationes, immo quidam essent unius terminationis. Et hoc est: Et *contra transitione*⁸ *personarum corrumpi proprietatem*⁹ *casuum*. Est ergo sententia: Si haec pronomina tantummodo

---

¹ *inicierunt*] un ece **P**

² *declinationem*] *declinatione* **P**

³ *terminationi*] *lemma non indicavit* **P**

⁴ *partitio*] *participio* **P**

⁵ *fuerint*] *fierent Hertz, fuerint G apud Hertz*

⁶ *eadem Hertz*] *ea* **P**

⁷ *in-parte*] *lemma non indicavit* **P**

⁸ *transitione*] *proprietate* **P**

⁹ *proprietatem*] *mu* **P**

finem variarent vel haberent sex casus et fines, et tunc personae confunderentur, vel haberent tres, et tunc confunderentur casus.

Aliter. Proprietas casuum est quod omnes eandem \rem/ significant quamvis diverso modo, sed proprietas personarum est quod diversae sint.
 5 Si ergo ista pronomina in solo fine declinarentur, natura casuum¹ exigeret quod res quas significarent essent eadem, et sic personae essent res eadem. Quod si essent, corrumperetur discretio personarum, vel \si/ significarent diversas personas, corrumperetur proprietas casuum, scilicet quod significarent eandem rem. Similiter de principio intellige.

10 Vel aliter hoc totum expone: Habuerunt duas declinationes, non² *per confusionem* id est per confusionem (***)³ habere duas illas terminationes, declinationes essent, ut modo per principium⁴ discernent personas tantum, modo casum tantum. Similiter per finem⁵. Sed modo non habent personarum confusionem, quia semper per principium discernunt
 15 personam, per finem casum. *Sed per aptissimam partitionem* et vere per aptissimam, quia *iniecerunt* grammatici *terminationi declinationem* id est constituerunt quod semper per finem discernerentur casus, per principium personae. Et quare hoc fecerunt? Quia *planum est quod non duae declinationes fierent in eadem parte pronominis in diversis temporibus* id
 20 est quod eadem parte discernuntur modo personae⁶ modo casus, et *mutationem*⁷ in qua *fieri impedimentum*⁸ *discretioni personarum, et contra*. Nesciretur enim ad quid illa mutatio fieret, an ad casus discernendos an ad personas.

---

¹ casuum] casum **P**

² non] nec *Hertz*

³ *corruptelam vel lacunam maiorem suspicor.*

⁴ *post principium*] modo *del.* **P**

⁵ *post principium*] modo *del.* **P**

⁶ personae] parte *a.c.* **P**

⁷ *mutationem Hertz*] *ti* **P**

⁸ *impedimentum Hertz*] *in.pe.* **P**

XVII.53, p. 140.9 *Quare* scilicet ne esset confusio, si in eadem parte fieret declinatio pronominum *discernens casum*, id est ut discernat casus, efficit diversos fines ‘*mei, mihi, me*’. Istae enim terminationes sunt eiusdem personae et diversorum casuum; sed discernens personam efficit
 5 diversa principia ut ‘*mei, tui, sui*’¹. Hae enim voces diversae sunt personae, sed eiusdem casus, sed discernens utrumque id est personam et casum variat utrumque id est principium et finem, ut ‘*mei*’, ‘*tibi*’, ‘*se*’. Hae enim voces diversae sunt personae et diversi casus. Haec igitur pronomina habent diversa principia, quia sunt diversarum personarum, habent in
 10 quibusdam eundem finem et diversum in quibusdam, quia modo sunt eiusdem casus modo diversorum.

XVII.53, p. 140.11 *Et in omnibus*. Ostenso quare pronomen habet casus et personas, dicit pronomen esse definitum in istis. Et hoc est: *Pronomen definitum in supradictis* id est in persona et casu, *in quibus* id
 15 est casibus *numeri etiam*² id est sex vel quinque vel tot quot sunt personae id est tres, si haberent tot fines quot casus haberent sex vel quinque et ita duae terminationes essent unius personae et tunc auferretur discretio personarum. Et hoc est: *Contingebat mutationem casus fieri impedimento*³ *discretioni personarum*⁴. *Numeri manifestantur* quia per eundem finem
 20 cuius casus, cuius numeri sit manifestaretur⁵. Et est *definitum*⁶ in istis *propter distributionem personae* et casus *quae discessit*⁷ *in utramque*⁸ *partem*, ut expositum est. Si enim confusum esset in eadem parte, utraque fieret, ergo inde est | **I04ra** | definitum, quia fit in diversis partibus.

---

¹ ‘*mei-sui*’] *lemma non indicavit P*

² *etiam Hertz*] et casus **P**

³ *impedimento Hertz*] *im.pe. P*

⁴ *personarum Hertz*] *pa. Mam. numeri P*

⁵ *manifestaretur*] *manifestatur P*

⁶ *definitum*] *lemma non indicavit P*

⁷ *discessit Hertz*] *dum P*

⁸ *utramque Hertz*] *.i. P*

XVII.53, p. 140.14 *Utraque tamen*. Dixerat quod pronomen habet personam a verbo et quod eius declinatio fit in principio. Ne aliquis putaret quod declinatio personae similiter¹ fieret in illo in principio, subdit *utraque tamen* etc. Continuatio: Quamvis altera istarum declinatio fit in principio pronominis, *tamen utraque declinatio tam casuum quam personarum, ad proprias partes* id est separata a pronomine, et considerata in propriis partibus, id est in nomine et verbo, videlicet declinatio casus in nomine, personae in verbo *utebatur fine*, quia declinatio casus fit in nomine in fine, similiter declinatio personae fit in verbo in fine, quod ostendit in sequentibus exemplis.

XVII.54, p. 140.17 *Non arbitror* etc. Posset aliquem movere quod dixerat pronomen duas declinationes habere, unam nominis alteram verbi, sed eam quam habet a nomine habere in fine, quam habet a verbo in principio, ne ergo aliquis quaereret² quare potius habuit *hanc* quam illam in fine, dicit hoc quaerere non est necessarium, et ostendit quare. Sed ne ex ignorantia reputaretur hoc dicere [quare hoc fiat], subiungit: Et hoc est: *Si quis quaerat: 'quare terminatio non concedebat personis in pronomine quemadmodum (in verbis)'*³, concedit, *unde* id est quare, non discernuntur per finem personae in pronomine quemadmodum in verbis, *non arbitror* hoc quaerere esse *necessarium* id est utile. Et subiungit quare, quia *oportet semel* pronominis *concedere uni* id est declinationi unius partis, *semel* id est inmutabiliter. Non enim poterat duobus concedere, ut dictum est, sed si concedere prius posset, similiter quaestio fieret: **XVII.54**, p. 140.20 *et [tamen]*, quamvis non est multum necessarium, [*tamen*]⁴ *si est dicendum* si est dignum inde causam reddere, *rationabiliter* concessit fini scilicet⁵ pronominis, id est casuali declinationi⁶. Et demonstrat quare duobus

¹ *ante* similiter] similiter *del.* **P**

² quaereret] putaret **P**

³ quemadmodum *Hertz*] quam ad. **P**

⁴ *tamen...tamen*] *Non invenitur apud Hertz*

⁵ fini scilicet] finis **P**

⁶ declinationi] declinatione **P a.c.**

argumentis quorum hoc est prius: Nomen est dignius verbo, finis vero est dignior pars dictionis¹, per finem enim discernuntur dictiones, quod ergo pronomen a digniori parte habuit, merito in digniori parte sui posuit. Et hoc est: *Quippe* id est quid mirum, si posuit quod habet a nomine in fine, cum nomen est prius verbo², ut superius dictum est, et inde³ *manifestum* quod *proprietas*⁴ *eius* id est nominis videlicet *casus*. Habet enim *casus* a nomine. *Iure finem obtineat*⁵ cum finis est dignior pars dictionis.

XVII.54, p. 140.22 *Praeterea*. Hoc est secundum argumentum tale. Pronomen habet maiorem affinitatem cum nomine quam cum verbo. Unde et pronomen, quia loco ponitur nominis, vocatur. Et quod habet cum verbo, id est persona, est accidens illi quod a nomine habet, id est substantiae, merito \ergo/ digniori in parte \sui⁶/ proprietatem nominis posuit. Et hoc est: *Praeterea*. Hoc est argumentum ad idem probandum quod *pronomen est* <quod> ponitur pro nomine ubi nomen non potest poni, et imitatur nomen. Significat⁷ enim substantiam quam et nomen, et habet⁸ accidentia omnia nominis excepta comparatione. *Et certum est* grammaticis quod *persona quae innascitur* ipsi <substantiae> pronominis⁹. Et¹⁰ nota quod dixit ‘innascitur’, ut innueret pronominis¹¹ <substantiam> naturaliter praecedere personam. Est *accidentium substantiae significationi* pronominis¹², ne mireris personam accidens esse substantiae, quamvis omnis persona est

---

¹ ante dictionis] orationis del. P

² cum nomen-verbo] ut lemma indicavit P

³ inde] ut lemma indicavit P

⁴ proprietas] prius P

⁵ obtineat Hertz] ab. P

⁶ post sui] ergo del. P

⁷ significat] significant P

⁸ habet] habent P

⁹ pronominis] pronomini p.c. P

¹⁰ post et] hoc est del. P

¹¹ pronominis] pronomen P

¹² pronominis] ut lemma indicavit P

substantia, sic enim omne album est corpus, et tamen album est accidens [est] corpori, sed de hoc satis superius diximus.

XVII.54, p. 140.24 *Et si* etc. Omnia, quae hic dixerat, hic probant declinationem¹, quam | **104rb** | habet pronomen a nomine, ponendam esse
5 in digniori parte, sed quae esset dignior pars non certificabatur, ideo subiungit quae sit illa. Et hoc est: *Et si*² *terminatio obtinet*³ *partes orationis*, quia per terminationem dinoscitur de dictione quae pars est orationis.

XVII.54, p. 140.25 *Maxime*, quia principium valet ad hoc sed non
10 quantum finis, et *si finis pronominis est casus* id est in fine discernitur casus. Vel finis est casus vocalis non realis⁴. Ergo apparet finis⁵ *ut vocetur* ‘*pronomem*’. Finis enim ut dictum est discernit partes. *Quippe*. Ac si dicat: Quid mirum si in fine obtinet esse pronomen? *quo* fine *imitatur*⁶
15 *proprietas* id est casum⁷, *quamvis subiit*⁸ quadam praedicta indigentia, *proprietas verbi* id est persona. Hanc enim habet a verbo.

XVII.54, p. 141.4 *Oportere*. Ostenso quod pronomen habet personas et casus, antequam de coniunctione ipsius dicat, quasdam ipsius proprietates quae valent ad constructionem enumerat, (ut) ipsemet litteram continuat, dicens⁹ *oportere* etc.

---

¹ probant declinationem] probat declinatione **P**

² si *Hertz*] sic **P**

³ obtinet *Hertz*] ab **P**

⁴ casus vocalis] Cf. *WCmai P* fol. 50vb (= *PH*, ed. Reilly, p. 385.58) *ad Prisc.V.68, GL II* p. 183.20: Et notandum quod casus in grammatica duobus modis accipitur. Aliquando enim dicitur casus talis proprietatis dictionis scilicet cadendi in alium vel cadendi ab alio. Aliquando vero dicitur casus vox cui convenit ista proprietatis quod cadit in alium vel cadit ab alio.

⁵ ergo apparet finis] *ut lemma indicavit P*

⁶ imitatur *Hertz*] in uno **P**

⁷ casum] casus **P**

⁸ subiit] fu **P**

⁹ dicens] discens **P a.c.**

XVII.55, p. 141.6. [*Quoniam igitur*. Dimittatur]. *Quoniam igitur sic*¹ *dictum*² *est* (de) *demonstratione* ad ceteras demonstrationes, *singulari* quia solum pronomen habet haec duo accidentia, id est personam et casum, quae *fit in* (utraque) *parte pronominis* demonstratio personae *in principio*,
 5 *casuum in fine*. Modo repetitur ‘quoniam’ et ‘igitur’, et quoniam de his dictum est, *videamus de ceteris*.

Apud Graecos. Proprietates pronominum apud Graecos ostendit ut in quo illis convenimus et differimus appareat. Et hoc est: *Alia pronominum demonstrativa* etc. *Absoluta*. Quia dixerat quaedam pronomina apud
 10 Graecos esse absoluta, definit quae sunt absoluta sic. Absoluta sunt pronomina quae *non egent adiunctione alterius personae* id est quae sine pronomine alterius \personae/ in oratione poni possunt. In hoc quod dicit ‘non egent’³ notat quod cum illis et sine illis possunt esse, quae pronomina absoluta sunt, *apud illis ‘enklitika’* deinde glosat ‘id est inclinativa’ quae
 15 finem antecedentis dictionis faciunt acui et se gravari, quomodo ‘que’ et ‘ve’ coniunctio apud nos.

XVII.55, p. 141.11 *Discretiva*.⁴ Postquam definivit absoluta pronomina, definit discretiva sic. Discretiva sunt pronomina quae *egent adiunctione*⁵ *aliarum personarum* id est quae sine pronomibus alterius
 20 personae non possunt poni in oratione, quae discretiva pronomina illi Graeci vocant ‘ortoneumenia’⁶ id est recti accentus. Servant enim rectam et generalem regulam accentuum. ‘Ortos’ est rectum, ‘neuma’ modulatio vel accentus. Accentus enim non est aliud quam modulatio vocis in significativa prolatione. Si aliquis dicit tibi ‘ortogomena’ quod

---

¹ sic] *ut lemma indicavit P*

² dictum] praedictum *Hertz*

³ egent *Hertz*] eget **P**

⁴ Cf. *PH*, ed. Reilly, p. 952.55

⁵ adiunctione] et vero **P**

⁶ ortoneumenia] ‘orthotonoumena’ *Hertz*

interpretatur rectus angulus, ‘gnomon’ enim est angulus, illi ne credas,¹ et si in libro inveneris scriptum corrigas.²

XVII.55, p. 141.15 *Necesse est enim*. Vere pronomen quod in hoc Graeco exemplo ponitur est discretivum, quia quotiens ponitur in oratione, est necesse *aliam inferri personam*, id est subiungere pronomen alterius personae. Sed quia in pronomibus³ non potuit tale invenire, ostendit simile in nomine, scilicet tale nomen quod sine alio non facit perfectam orationem, ut comparativum quoddam, quod facit ut | **104va** | positivum. Et hoc est: In hac comparatione positivum simile (est) pronomini⁴ absoluto, et comparativum discretivo. Littera patet.

XVII.55, p. 141.15 *Apud nos* etc. Ostensa proprietate pronominum quam habent apud Graecos, ostendit illam quam habent apud Latinos. Continuatio: Quaedam pronomina apud Graecos discretiva sunt, *apud nos* Latinos *eadem*⁵ *pronomina absoluta* id est ponuntur \et/ cum aliis et sine aliis personis absoluta, ut ‘*vidit me*’, *discretiva* ‘*vidit te, illum autem non*’.

XVII.56, p. 141.17. *Nominativus*. Ne videretur Priscianus sibi contrarius, quod superius dixerat nomina primae et secundae personae ad discretionem alterius personae esse excogitata, hic vero dicebat eadem esse absoluta et discretiva, adversatur dicens. *Nominativus* etc. Ac si dicat: Quamvis eadem pronomina sint absoluta et discretiva, non tamen omnes casus pronominum. Et hoc est: *Nominativus primae et secundae est discretivus*⁶, ut expositum est, *si iungatur verbo*. Si enim per se ponatur, ut in hac responsione ‘quis legit? ego’, non est discretivus; et subiungit

¹ *Contra PH*, ed. Reilly p. 952.65–69: Habent etiam Graeci alia pronomina discretiva quae egent adiunctione alicuius dictionis aliam personam significantis et faciunt discretionem cuiusmodi appellant Graeci ‘*orthogomena*’, id est, ‘recte accentuata’, quae, scilicet, non sunt enclitica. Nam ‘ortho’ rectum, ‘gomenos’ accentus interpretatur.

² corrigas] corrigis **P** (‘*orthogomena*’ non invenitur in *app.crit.* apud Hertz)

³ post pronomibus] alterius personae del. **P**

⁴ post pronomini] in oratione del. **P**

⁵ eadem] ex **P**

⁶ nominativus-discretivus] lemma non indicavit **P**

causam, scilicet¹ quia non per se id est sine pronomine significant *absque prima vel secunda persona*² sine discretionem, unde non est opus illi addere nominativum nisi ad discretionem. Magis electivum est *plerumque*. Sed quid sit discretio et quot modis fiat superius³ ostendimus.

5 **XVII.56**, p. 141.20. *Accidit* etc. Postquam tractavit de prima proprietate pronominum id est demonstratione, tractat de secunda id est de relatione, innuens nobis hanc divisionem pronominum alia sunt demonstrativa, alia relativa. Continuatio: Non solum demonstratio accidit pronomini, sed *relatio* id est conuenit *pronomini*, id est quaedam
10 pronomina sunt accidentaliter relativa *in tertia persona*, quia pronomem primae et secundae personae non est relativum. Deinde ostendit officium relativorum. *Per quam recordationem* factam per nomina vel per quae relativa pronomina praedicta nomina *pronominantur per recordationem*⁴, sed quia hoc verbum ‘pronominari’⁵ non erat in usu, glosat id est *per pronomem significantur*. Et nota quod dicit nomen significari per
15 pronomem quia res illius nominis per ipsum significatur. Est igitur summa quod per relativum pronomem eadem res significatur, quae per praedictum nomen ad quod refertur, ut in hoc exemplo ‘*Iupiter*’ etc. ‘ipse’ eandem rem significat quam et ‘*Iupiter*’, id est Iovem.

20 **XVII.56**, p. 141.23. *Et sciendum*. Quia et demonstrativa et relativa pronomina pro propriis nominibus ponuntur, aliquis putaret quod aliqua eorum superfluerent, ideo istis differentiam talem assignat, quod relativa semper ponuntur loco praedictorum nominum, sed demonstrativa non. Et hoc est: *Sciendum quod demonstrativa pronomina praedictorum nominum*
25 immo in prima ponuntur cognitione⁶ demonstrando rem ipsam, quomodo relativa pronomina ponuntur semper loco priorum praedictorum

¹ scilicet] sed P

² absque-persona] ut lemma indicavit P

³ Vide supra p. 227.20, ad Prisc. XVII.17, GL III p. 118 sqq.

⁴ per recordationem Hertz] pre. P

⁵ Cf. Fredborg 2011, p. 375

⁶ ante cognitione] coniunctione del. P

nominum naturaliter. Etsi enim saepe sic proferatur ‘ille homo qui diligit Dominum prudens est’, tamen sic deberet dicere ‘homo ille’ etc. Sed ne aliquis | 104vb | putaret quod relativa loco praedictorum pronominum pro nihilo ponerentur, quia nomina possent iterum dici, ideo¹ subiungit quae
 5 nomina² *quae non possunt, accipiuntur iterum*, et determina: non possunt tam commode quam commode ponuntur relativa. Dicat enim ⟨quis⟩ quod postquam nomen est semel dictum potest iterum dici quoquo modo. Vel *non possunt* id est non debent *iterum* dici. Vel *non possunt* dici *iterum*, id est relative, et merito iterum dici est relative dici, quia quod relative dicitur
 10 secundo vel tertio rem facit cognosci.

XVII.56, p. 142.4 *Si quis* etc. Vere non debet nomen iterum poni, *quia si quis ponat iterum ‘Iupiter’ pro ‘ipse’* in praedicta oratione, ubi prius ponebatur ‘ipse’, *non colligit duas orationes ad Iovem* id est non facit hunc intellectum quod illis orationibus sermo fit de eodem Iove. Ut enim dicit:
 15 possunt esse duo eiusdem nominis, *et*³ *facit quasi principium alterius orationis* id est loquitur quasi de alio, etsi loquitur quasi de eodem. Vel *non colligit duo ad Iovem* id est non facit ex illis duobus quibus est sermo de Iove adiunctum unum, sed *quasi principium alterius orationis* id est facit unam orationem diversam ab alia⁴.

XVII.56, p. 142.6 *Potest autem*. Aliam causam ostendit quare nomen non debet iterum accipi, quia potest idem nomen esse diversorum, unde confunderetur auditor nesciens an de eodem an de diversis hoc diceretur, sed si pronomen relativum ibi poneretur saltem certus esset auditor quod de eodem hoc diceretur etsi ignoret de quo.

XVII.57, p. 142.11 *In omnibus igitur* etc. Quod de hoc exemplo dixerat de omnibus, quae habent relativa pronomina, concludit sic. Quandoquidem relativum hoc innuit quod de eodem sermo est, *igitur in*

---

¹ ante ideo] relativa del. P

² nomina] pronomina P a.c.

³ et] lemma non indicavit P

⁴ ante alia] illa del. P

omnibus relativis est una oratio qua est sermo de una et eadem persona, *pendens ex supradicto nomine*, quia nisi post aliam dicatur ultima nihil significat.

XVII.57, p. 142.12 *Licet* etc. Relativum pronomen loco nominis quod non potest iterum accipi poni superius dixit. Auctores tamen saepe nomen repetunt. Ne ergo reperientes hoc Priscianum deceptum fuisse vel auctores peccasse putarent, subiungit: *licet autem nomina¹ ponere pro relativis* id est ubi ponuntur relativa, et *orationem mutare* id est orationem quae ad aliam non refertur facere. *Hae enim*. Vere in istis oratio non mutatur exemplis, quia orationes *hae² possunt proferri³ per se* sic id est ita quod utraque, vel *singulae* id est diversae, et tunc erit expositio illius quod dictum est ‘per se’, vel *invicem converso ordine proferri*, quia quaelibet potest prius dici quaelibet posterius, quod ubi est relativum non licet. Cum non⁴ *refertur secunda oratio ad priorem, quod* id est secundam orationem referri ad priorem, *facit relativum pronomen*.⁵ Hic habemus Priscianum auctorem quod non solum dictio refertur sed oratio⁶.

XVII.57, p. 142.17 *Quotiens*. Finito tractatu de relativis pronomibus revertitur ad demonstrativa, ut quasdam eorum proprietates ostendat. Dicit ergo quod quaedam sunt demonstrativa ad oculum, quaedam ad intellectum. Demonstrativum⁷ est ad oculum illud quod semper demonstrat res praesentes, quae possunt oculis percipi. Demonstrativum ad intellectum quo demonstratur res quae non potest

¹ nomina Hertz] pronomina P

² hae SG apud Hertz] hoc..hae P eae Hertz N apud Hertz

³ proferri Hertz] fer. P

⁴ non Hertz] autem P

⁵ pronomen] lemma non inidicavit P

⁶ Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 494.2433–38: Tota oratio dicitur pendere ex supradicto nomine propter relatiuum pronomen, quod refertur ad praedictum nomen etc. Et quaerendum an solum ideo illae duae orationes dicantur una quod per relatiua pronomina ostenditur in utraque agi de eadem perona, an etiam ita faciant orationes duas unam sicut coniunctiones.

⁷ demonstrativum] demonstrandum P a.c.

videri vel res invisibilis¹ vel absens. Et attende quod | **105ra** | quaedam sunt demonstrativa tantum oculorum, non tamen aliqua sunt tantum demonstrativa intellectus. Nullum enim est quo non demonstretur aliquando res praesens oculis subiecta. Et hoc est: *Quotiens* haec
 5 pronomina ‘ille’ vel ‘hic’ non ostendunt *ante oculum* id est subiectum oculis, oportet intelligere *quod*² *demonstratio eorum referunt ad intellectum* id est demonstrat ⟨rem⟩ quae solo intellectu potest percipi, id est rem, quae est corpus, absentem, vel rem³ quae corpus non est. Hic Priscianum habemus auctorem quod necesse est per haec pronomina
 10 aliquid demonstrari, \verum⁴/ si sine demonstratione proferantur nihil significant. Vel ita. *Quotiens non referunt ad ostendendum aliquid ante oculos* id est quotiens non demonstrant aliquid conceptum oculis ab eo cum quo est sermo, *oportet*⁵ *intelligere* quod rem *ad intellectum* id est quo demonstratur res quae ab eo intelligitur⁶. Ac si dicat: Per haec nomina seu
 15 res demonstratur quae videtur vel quae intelligitur ab eo cum quo est sermo. Sin autem res \nec⁷/ visu nec intellectu illi cognita demonstratur, significat nihil.

XVII.57, p. 142.19 *Itaque*. Ab exemplis infert sic. Quandoquidem per haec pronomina demonstratur modo res subiecta oculis, modo subiecta
 20 intellectui, et per ista ‘ego’ et ‘tu’ semper res subiectae oculis, *itaque quaedam demonstrativa oculorum*⁸ id est rei subiectae oculis, *quaedam intellectus et oculorum* id est rei modo subiectae oculis modo intellectui. Oculorum est demonstrativum ut ‘hic vir’. Res enim quam demonstro mihi et illi cum quo loquor est subiecta, idem est enim *demonstrativum*

---

¹ invisibiliis] visibilis **P**

² quod] quo **P**

³ rem] *lectio incerta*

⁴ verum] *lectio incerta*

⁵ oportet] opti. **P**

⁶ post intelligitur] ab eo cum quo est sermo *del.* **P**

⁷ nec] in **P a.c.**

⁸ oculorum] culorum **P**

intellectus ut hoc exemplo: ‘*Hic pietatis*’. Honor enim pietatis, qui hic monstratur, intellectu non oculis percipitur.

XVII.58, p. 142.25 *Praeterea* etc. Aliam proprietatem huic parti orationis, id est pronomini, attribuit quod est facere diversas personas tertias. Illa pars orationis facit tertias personas diversas, quae habet
5 diversas voces ad significandas diversitates tertiae personae, quae sunt sex. Quod enim demonstratur modo est praesens, modo est absens, modo prope positum, modo longe positum, sed pronomen ad eas diversitates sex significandas habet diversas voces. Habet enim unam vocem ad
10 demonstrandum eam ut ‘ipse’¹, quandam ad referendum ut ‘is’, quandam ad designandum absentem ut ‘ille’ quando est relativum, quandam ad designandum praesentem ut ‘hic’, (quandam) ad designandum prope positum ut ‘iste’, (quandam) ad designandum longe positum ut² ‘ille’ demonstrativum. Si enim demonstrando prope positum dico ‘ille’, vel
15 demonstrando longe \positum/ ‘iste’, pecco.

Nulla vero alia pars hoc facit. Qualiscumque est tertia persona eadem nomine et verbo et participio designatur. Non enim alio nomine designatur Socrates quando est praesens et alio quando est absens, quomodo designatur alio et alio pronomine. Si vero volo | **105rb** | designare quod est
20 legens, non alio participio scilicet³ dicam quando erit praesens et alio quando absens. Similiter de verbo intellige. Soli igitur pronomini convenit facere diversas tertias personas, non habere. Nomen enim multas habet voces tertiae personae, similiter verbum et participium. Et hoc est: *Praeterea* id est praeter proprietates quae dictae sunt, *faciunt diversas*
25 *tertias diversis*⁴ *vocibus* id est habent diversas voces ad diversitates tertiarum personarum denotandas. *Cum verba una voce pertineant ad* (diversas) *tertias* id est absentem et praesentem, prope positum et longe

---

¹ ipse] hic P

² ante ut] ut ‘iste’ longe positum del. P

³ scilicet] sed P

⁴ diversis] in mi P

positum, et vere verba quia *'scribit'* etc. Et hoc est: XVII.58, p. 142.26. *Dicimus enim*¹ etc. Determina sive sit praesens, sive sit absens, sive prope positum, sive longe, et quamvis hoc licet in verbis, *non tamen hoc facit*² *in pronomibus* ut per ipsum demonstretur quaelibet tertia persona.

5   **XVII.58**, p. 142.28 *Nam relativa*. Vere non est in pronomibus. Nam ideo quaedam sunt demonstrativa, quaedam relativa, ut aliam diversitatem tertiae personae demonstraret: *<aliud>* demonstrativum aliud relativum. Et hoc est: *Relativa quidem 'ipse' vel 'is' vel 'sui'* id est significant hanc diversitatem tertiae personae, quod refertur id est quod de ipsa praecessit
10   cognitio. *'Hic' vero, 'iste' et 'ille'* sunt *demonstrativa* id est significant hanc proprietatem tertiae scilicet quod demonstratur, id est quod de ea fit prima cognitio.

XVII.58, p. 142.30 *Sed interest*. Dixerat quod *'iste'* et *'ille'* sunt demonstrativa, ne aliquis ergo putaret quod in nullo differrent, ostendit
15   illorum differentiam, ubi notat duas diversitates tertiae personae. Continuatio: In hoc conveniunt *'iste'* et *'ille'* quod sunt demonstrativa, sed hoc interest *quod 'ille' in longiore*³ *spatio* profertur in demonstratione rei longe positae, *'iste'* vero *propinquiore spatio* id est profertur in demonstratione rei prope⁴ positae.

20   **XVII.58**, p. 143.1 *'Hic' autem*. Postquam ostendit vim illorum demonstrativorum *'iste'* et *'ille'*, ostendit vim huius demonstrativi quod est *'hic'*. Et hoc est: *Possumus dicere hoc pronomen 'hic' non solum*⁵ *praesentem loquendo, verum etiam de absente referentes demonstrationem ad intellectum*, ut expositum est. *'Iste' vero* etc. Non
25   tamen per *'hic'* fit demonstratio ad intellectum sed per *'iste'*. Et hoc est: *'Iste' vero* etc.

---

¹ *dicimus enim*] lemma non indicavit P

² *facit*] ut lemma indicavit P

³ *longiore*] loco P

⁴ *prope*] pro *s.l.add.* , *prope in marg. add.* P

⁵ *solum Hertz*] *sodem* P

XVII.59, p. 143.8 *Inveniuntur tamen*. Quamvis per ‘iste’ debeat sermo esse de re praesente, tamen saepe ponunt illud auctores in designatione absentis. *Licet tamen*. Dixerat ‘ego’ esse demonstrativum ad oculos, similiter ‘tu’, sed quia auctores per apostropham saepe ponunt illa
 5 ubi non fit demonstratio ad oculum, notat illam figuram ne reperientes illam Priscianum falsum <dicere> iudicarent. Continuatio: Quamvis per ‘tu’ dirigatur sermo ad secundam praesentem, *tamen licet* uti figura, *protulisse auctores de absentibus*¹ id est dirigens² sermonem ad absentem quasi ad praesentem. Sed ne putaretur quod hoc fieret propria locutione, dicit *per*
 10 *figuram conversionis*. Deinde notat eam Graeco nomine id est ‘cata’ scilicet ‘per’, ‘apostropham’. ‘Apostropha’ est quando loquimur ad absentem quasi ad praesentem, quod³ dicitur ‘apostropha’ id est conversio, quia numquam fit haec figura | **105va** | nisi prius locuti sumus de tertia persona. Quia ergo convertitur oratio de una persona ad aliam,
 15 ‘apostropha’ id est conversio vocatur. XVII.59, p. 143.25 *Tune*. Cum Iuvenalis locutus fuisset de Pontia ut de tertia persona dicens⁴: ‘sed Pontia clamat’, convertit se ad illam ut ad praesentem, dicens⁵: ‘*Tune duos*’ etc.

XVII.60, p. 143.27 *Quomodo* etc. Aliam proprietatem pronomibus attribuit quae est syllabica adiectio causa alicuius significationis, quae
 20 proprietatem soli pronomini convenit. Etsi enim in aliis partibus adiciatur syllaba ut ‘induperator’ non propter significationem sed propter metrum hoc fit. Et hoc est: *Quomodo ista syllaba*⁶ ‘i’ additur quibusdam pronomibus Graecis⁷ ad intendendam vim significationis id est ad discretionem vel ad amplificationem, ut in his Graecis exemplis, *sic apud*
 25 *nos* Latinos istae syllabae, ‘met’ etc. *appositae intendunt significationem*

¹ protulisse auctores de absentibus] p. ab. qua. per P

² dirigens] diriges P

³ quod] qui P

⁴ Juv., *Satira* VI.638: Sed clamat Pontia: ‘feci...’

⁵ Juv., *Satira* VI.641: ‘Tune duos...’

⁶ syllaba] ut lemma indicavit P

⁷ Graecis] ut lemma indicavit P

id est faciunt discretionem vel amplificationem. Sed quae cuique sint addenda in tractatu pronomini dictum est.¹

XVII.60, p. 144.5 *Definiuntur* etc. Aliam proprietatem quae omni pronomini et soli convenit subiungit, scilicet definire omnem personam quam significat vel demonstratione vel relatione. Nomen enim et participium consignant² personam, nullam demonstratione vel relatione definiunt. Verbum etsi primam et secundam personam definiat demonstratione, tertiam tamen nec demonstratione nec relatione definit. Et hoc est: *Personae pronominum* id est quae significantur a pronomibus, *definiuntur* id est definite significantur, *non solum demonstratione* id est per demonstrationem; quae demonstratio *ostendit sub oculis cognitionem*³ *praesentium* id est rem praesentem oculis subiectam visu facit cognosci, sed⁴ non semper. Fit enim aliquando demonstratio ad intellectum, *sed etiam*⁵ *relatione* id est per relationem, quae relatio *habet recognitionem absentium*. Facit enim rem absentem iterum cognosci. Non enim per pronomen relativum debemus ad aliquem loqui de re de qua non habet cognitionem, et significationes saepe hoc faciunt. Et nota quod cum demonstratio et relatio rem definiunt, demonstratio tamen magis illam definit, quia visu⁶ multa percipimus sicut colorem⁷, quantitatem etc., relatione ista non cognoscimus, quia rerum quarum colores cognoscimus possunt mutari et quantitates⁸ augmentari⁹ et minui.

XVII. 60, p. 144.7 *Itaque* quandoquidem personae pronominum definiuntur, *itaque bene dicebat Aristarchus pronomina esse coniuga*

¹ Cf. *Prisc.* XII.21–31, *GL* II pp. 589–596

² consignant] consignant P

³ cognitionem] ca. P

⁴ sed] si P

⁵ etiam *Hertz*] in P

⁶ visu] usu P

⁷ colorem] calorem P *a.c.*

⁸ quantitates] qualitates P

⁹ augmentari] agmentari P

personis et subiungit quare, *cum* (id est) quia, *personae* illorum *definiuntur demonstratione vel relatione* non per duas tantum sed similiter et *coniuncte* non tamen aequaliter. Aliud enim similiter aliud aequaliter per omnes *personas*. Nulla enim (est) quae a pronomine non definiatur. *Verba* 5 *vero*. Aristarchus dicebat pronomina esse iuncta *personis*, *vero* id est sed, dicebat *verba esse (in)coniuga*. Et quare addit *cum* id est quia *definiuntur demonstratione*¹ *in prima et secunda* scilicet *persona*. Cum enim dico ‘lego’ vel ‘legis’ *personam* agentem demonstro et definio sed in *tertia persona vero non*². *Verba*³. Si enim dico ‘legit’, *personam* quae hic agit 10 *auditori* non certifico, *nisi praecipuus actus sit*⁴ | **105vb** | id est excepta sit actio id est *pertinens ad unum aliquem ut ‘fulminat’ et ‘tonat’*. Et ideo non sunt haec *verba* in *tertia persona finita*⁵, *cum* id est quia, *de solo Iove* hoc interest, sed⁶ non *ideo quia verbum tertiae personae sit*⁷ *finitum*⁸, sed ideo quia ille *significationem agit*, id est cui inest actus qui ab eo significatur, 15 *habet hunc actum proprium*, id est sibi nec alii convenientem.

XVII.61, p. 144.14 *Manifestum est* etc. Superius dixit quod solum pronomen facit diversas *tertias personas*, modo quare hoc fiat determinat, scilicet ne, si una voce diversas *tertias* significaret, esset confusio in eo, quod est contrarium eius proprietati. Debet enim esse definitum in 20 omnibus *personis*. Continuatio: Quandoquidem omnes *personae pronominum definiuntur*⁹, *igitur manifestum quod diversae positiones pronominis sunt in tertia persona* id est quod diversa pronomina sunt posita in designatione *tertiaae personae*, *ideo ne diversae personae* id est

---

¹ *demonstratione*] lemma non indicavit P

² *vero non Hertz*] versine P

³ *verba*] lemma non indicavit P

⁴ *sit*] sint P

⁵ *finita*] infinita P a.c.

⁶ *sed*] si P a.c.

⁷ *ut – sit*] ut lemma indicavit P

⁸ *finitum Hertz*] fi. naturaliter P

⁹ *post definiuntur*] *personas del.* P

absens, praesens, longe posita, prope posita, *una voce significantur*, quia diversae personae una voce significantur. Inde consequatur ut ipsae personae essent infinitae id est non definitae¹ auditori, quod ostendit per simile. *Quomodo in verbis tertiae personae* et quia esset inconueniens si
 5 hoc esset, subiungit *quod* id est significare² personam infinitam est³ *contrarium proprietati pronominum* quae omnem personam debent finire.

XVII.61, p. 144.17 *Quippe*. Vere si unum pronomen significaret diversas tertias, esset infinitum, quod omnis⁴ *dictio significat plura*,⁵ determina: ‘*una* prolatione’. Vel aliter: diversis prolationibus \diversa/
 10 significaret. Sed hoc non habent pronomina. *Fit*⁶ *infinitatis* ⟨*causa*⟩ id est generat infinitatem in auditore.

XVII.61, p. 144.18 *Praeterea*. Aliam proprietatem quae soli pronomini nec omni convenit hic ostendit, scilicet positive declinari, et est positive declinari sic declinari quod genitivus a nominativo regulariter non
 15 formetur nec ceteri obliqui a nominativo. Et ut ostendat hoc aliis partibus orationis non convenire, praemittit: *Praeterea* quae dicta sunt *aliis partibus* orationis id est nomen et participium *solent perficere*⁷ id est formare *genitivum et ceteros*⁸ *casus ad consequentiam nominativi*. Videlicet ita quod conveniant cum eo in principio et differant in fine. Sed
 20 *pronomina principalia* ‘*ego*’, ‘*tu*’, ‘*sui*’, quae dicuntur principalia vel quia prima inter pronomina ponuntur, vel quia ex his scilicet derivata⁹ pronomina derivantur, *declinantur per singulos casus*¹⁰ ⟨*magis*⟩ *positive*

¹ non definitae] indefinitae **P a.c.**

² significare] significare **P a.c.**

³ ante est] et *del.* **P**

⁴ omnis] *ut lemma indicavit* **P**

⁵ significat plura] *lemma non indicavit* **P**

⁶ fit *Hertz*] *sing.* **P**

⁷ solent perficere] *lemma non indicavit* **P**

⁸ ceteros *Hertz*] *oris* **P**

⁹ derivata] *derivativa* **P**

¹⁰ per singulos casus] *di* **P**

quam regulariter, et est ‘magis’ electivum, et non per duos tantum casus sed per omnes. Et vere positive declinantur cum iste nominativus ‘ego’ non potest ad genitivum ‘mei’ secundum rationem¹ id est regulam casualium, quae talis est: Nomina in ‘go’ desinentia producto ‘o’ accipiunt
 5 ‘nis’ ut ‘mango, mangonis’, vel mutant ‘o’ in ‘i’ correptam et accipiunt ‘nis’ \ut ‘virgo, -nis’/, et quamvis dicam de nominativo quod non adhibet sibi hunc genitivum, tamen neque iste ‘mei’ asciscit² opportune id est regulariter hos obliquos, id est ‘mihi’ et ‘me’. Ea enim quae faciunt genitivum in ‘i’ vel faciunt dativum et ablativum in ‘o’ et accusativum in
 10 ‘um’, ut ‘Tydei, Tydeo, Tydeum’, vel faciunt dativum simile genitivo et accusativum in ‘em’ et ablativum in ‘e’, ut ‘huius diei³, huic | 106ra | diei, hanc diem, ab hac die’. Et non solum in singulari hoc fit, sed in plurali. Et hoc est: *Numeris quoque positive commutatis*. Non enim potest formari plurale a singulari secundum aliquam regulam.

15 **XVII.61**, p. 144.25 *Nullus enim* etc. Non est mirum si pluralis numerus et ceteri obliqui singulares praeter genitivum non concordant nominativi, quia genitivus non concordat cum illo. Et unde hoc? Si genitivus non concordat cum eo, nec ceteri casus. \Quia vera est illa regula: Si genitivus non conveniat cum nominativo, nec ceteri casus/ tam
 20 singulares quam plurales. Et si genitivus convenit illi, et isti eidem conveniunt. Et hoc est: *Nullus enim genitivus*. Haec est una pars regulae. *Declinatus autem⁴*, haec est altera pars.

XVII.62, p. 145.2 *Itaque* etc. Praedicta regula quae est⁵: Si genitivus convenit nominativo, et ceteri casus et numeri. Fallere enim videbatur in
 25 heteroclitis, ut est ‘vas, vasis’ genitivus singularis regulariter fit a nominativo sed genitivus pluralis ‘vasorum’ et dativus et ablativus pluralis, id est ‘vasis’, non fiunt regulariter ex eo, quia tertia declinatio non

¹ secundum rationem] sinorum P

² asciscit Hertz] aci P

³ huius diei] ut lemma indicavit P

⁴ autem] enim P

⁵ post est] si nominativus del. P

habet tales casus. Similiter iste genitivus ‘caeli’ convenit suo nominativo ‘caelum’, non tamen nominativus pluralis et vocativus et accusativus conveniunt, quia neutrum in ‘um’ novit facere illos casus in ‘a’. Similiter ‘locus, loci’. Et nota quod tria genera sunt heteroclitorum. Est enim
 5 heteroclitum quod in utroque numero est eiusdem generis¹, sed diversae declinationis, ut ‘vas’. Est alterum quod est in utroque numero eiusdem declinationis, sed diversorum generum, ut ‘caelum, caeli’. Est aliud quod in utroque numero est eiusdem genitivus et eiusdem declinationis, sed habent diversas voces in eodem casu, ut ‘iter, itineris’. Ideo dat Priscianus
 10 talem regulam de heteroclitis quod omnia quandoque habuerunt talem nominativum cui concordaverunt obliqui, ut hoc singulare ‘vas’. Habuit enim hoc plurale ‘vasa, vasum, vasibus’, et isti casus ‘vasorum, vasis’ habuerunt nominativum singularem cui concordaverunt, scilicet hoc ‘vasum’. Similiter ‘caelum, caeli’ habuit suum plurale sibi conveniens, et
 15 ‘caeli, caelorum’ suum singulare. Similiter suum nominativum ‘itineris’ a quo formaretur regulariter sumpta, scilicet ‘itiner², itineris’, ut ‘cadaver, cadaveris’, sed moderni unum ab uno retinuerunt, alterum ab alio, unde casus vel numeri qui discordant a suo nominativo non sunt illius sed alterius quod obsolevit. Continuatio: Quandoquidem genitivus³ concordat
 20 nominativo, et reliqui casus et numeri. *Itaque aliquis nominativus aptus genitivo* id est a quo genitivus formatur regulariter, *consequetur* commutatur. *Heteroclitia* deinde glosat ‘id est diversiclinia’, hoc *necessario*. Aliter enim secundum rationem huius artis esse non potest ex quo genitivo vel nominativo *redduntur*⁴ id est formantur *reliquae*
 25 *figurationes* id est terminationes. *Tam numeri in plurali quam casus in singulari*, quod ostendit in uno heteroclitico ut ‘itineris’ etc.

---

¹ ante generis] numeris del. P

² itiner] iter P

³ genitivus] significans P a.c.

⁴ ante redduntur] esse del. P

XVII.62, p. 145.6 *Similiter*. Et non solum in heteroclitis hoc fuit quod habuerunt | **106rb** | nominativum ⟨non con⟩venientem obliquis casibus, sed etiam in defectivis, quia obliqui non habent primam impositionem, sed ex prius imposito formantur. Est igitur summa: omnis obliquus quandoque
5 habuit nominativum ⟨non⟩ sibi convenientem. Et hoc est: *Similiter* ‘*precis*’ etc.

XVII.62, p. 145.10 *Ergo* ‘*mei*’. Quandoquidem si genitivus non concordat suo nominativo nec ceteri casus nec numeri, ergo cum iste genitivus ‘*mei*’ non concordat suo nominativo nec ceteri casus nec pluralis
10 numerus isti concordant. Et hoc est: Iste genitivus ‘*mei*’ non concordat suo nominativo nec ceteri casus nec pluralis numerus isti concordat. Et hoc est: Iste *genitivus* ‘*mei*’ *non declinatus* id est formatus a nominativo, sed *factus positive* id est impositus a sua impositione. Si quis quaerat an obliquus aliqui fuit impositus ad aliquid significandum, dicimus quod non. Si
15 inferat, tunc non est significativa ad placitum, non est verum, quia duabus modis dicitur vox significativa ad placitum. Vel illa quae fuit imposita, vel formata regulariter ab illa quae fuit imposita sicut obliqui. *Recusavit consequentiam* ad nominativum, *tam casuum* in singulari *quam numerum* in casuum pluralis numeri, sed ‘*iste*’ et ‘*ille*’ *cum habent genitivum*
20 *declinatum a* id est formatum regulariter¹ a *nominativo*, *habuerunt reliquos casus consequentes* id est consimiles nominativo et regulares.

XVII.63, p. 145.15 *Sed forte*. Dixerat quod pronomina primae et secundae personae et ‘*sui*’ non habent consequentem declinationem, cum nomina habeant illam. Ne ergo aliquis miraretur quare hoc, sic ponit illam
25 quaestionem ut subiungat illius solutionem. Continuatio: Pronomina non habent *consequentiam* declinationis sed nomina habent, sed *forte quaerat aliquis cur pronomina evitarunt consequentiam et nomina non*. Quidam faciunt trimembrem quaestionem istam sic: Cur pronomina evitarunt, et cur non omnia pronomina, et cur nomina non. Et talis debet fieri.

---

¹ regulariter] naturalite P

XVII.63, p. 145.16 *Nominum positio*. Posita triplici quaestione subiungit illius solutionem, quae talis est. Sed ad hoc ostendendum inchoat quasi ab alio, prius ostendendo quare infinita nomina sunt inventa, et postea quare habuerunt consequentem declinationem, et quare quaedam
 5 non sic, dicens: nomina necessario sunt infinita, cum enim ea quae significant sint infinita, quia substantiae infinitae sunt quae volunt nomine significari, et qualitates iterum *nec habent demonstrationem nec¹ relationem²* id est nomina earum³ quae significant nec demonstrationem habent nec relationem, fuit necesse ut ad infinita certificanda invenirentur
 10 nomina infinita. Si ergo nomen haberet obliquos casus omnino diversos a se, ut esset ‘homo’ nominativus, ‘lapis’ suus genitivus, ‘dominus’ accusativus, et sic de aliis, duo inconvenientia inde nascerentur, videlicet nominum infinitas auferetur, id est conduplicaretur cum casus⁴ sint nominis; nec putaret auditor quod tam diversae voces eandem rem
 15 significarent, cum omnes casus eandem rem debent significare, quamvis diverso modo. Fuit ergo necesse quod obliqui nominum ipsis in principio essent similes, in fine dissimiles, ut per principium sciret auditor cuius sit casus et per finem quis casus.

Sed | **106va** | pronomina, quamvis infinita significant, non sunt
 20 infinita, quia una voce infinitis demonstrationibus sine confusione possunt infinita significare. Hoc enim facit in pronomine diversitas demonstrationum quod in nomine diversitas ipsorum. Etsi enim pronomen habet obliquos casus dissimiles sibi, tamen parvus⁵ est numerus pronominum et ex demonstratione perpenditur cuius nominativi sunt
 25 obliqui et cum quo idem significant. Possunt ergo evitare consequentiam declinationis. Etiam utile fuit quod non haberet consequentem declinationem. Si enim regulariter declinaretur ‘ego, egonis’, tunc esset

¹ nec...nec] neque...neque *Hertz*

² nec-relationem] *lemma non indicavit P*

³ earum] ea **P**

⁴ ante casus] quinque *del. P*

⁵ parvus] potius **P a.c.**

simile nominibus tertiae. Putaretur igitur aliquis quod plus deberet poni pro illis quibus esset simile quam pro aliis et ita deciperetur. Hac igitur ratione consequentem declinationem evitarunt pronomina. Totam solutionem hanc in littera poteris perpendere.

5 Incipit igitur quasi ex alio sic: *positio nominum inventa ad significandam qualitatem*¹, id est nomina sunt imposita ad significandas qualitates, et ne putes quod omne nomen significet substantiam et qualitatem, ut quidam putant, inde decepti quod Priscianus dicit²: ‘Proprium est nominibus substantiam et qualitatem significare’, cum
10 proprium dicatur etiam illud (quod) alicui³ accidit soli et non omni⁴. Est enim nomen quod significat solam substantiam, ut ‘quis’, unde Priscianus⁵: ‘Ipsam enim ‘quis’ solam substantiam’ quaerebat. Est quod significat solam qualitatem ut ‘albus’, unde Aristoteles: ‘Album’ non significat aliud sed simpliciter qualitatem’⁶. Est quod significat solam
15 quantitatem ut ‘magnus’. Si enim ‘magnus’ qualitatem significaret non bene divideret Donatus⁷ ubi dicit: Qualitatem aut quantitatem significantia qualitatem ut ‘bonus’, quantitatem ut ‘magnus’, ‘parvus’. Est quod significat solum modum loquendi ut ‘omne’. Unde Aristoteles: ‘omne’⁸ non significat universale, \sed/ quoniam⁹ universaliter¹⁰. Sed de
20 significatione nominum et nominatione et quomodo est intelligendum ‘proprium est nominis significare substantiam et qualitatem’ nostras

---

¹ Notandum in margine additum manu saec. XV

² Prisc. II.18, GL II p.55.6

³ alicui] cui P

⁴ Proprium – omni] Cf. Porphyrius, *Isagoge* 12.14–15, A.L. I.6: 19.18–19: Proprium vero quadrifariam dividunt. Nam et id quod soli alicui speciei accidit, etsi non omni.

⁵ Prisc. XII.15, GL II p. 585.32

⁶ Arist., *Cat.* Ch.5, 3b19, A.L., p. 11.8

⁷ Donatus, cf. *Ars Maior* II.2, GL IV p. 374.4–5

⁸ omne] omnis Arist.

⁹ quoniam] quia Arist.

¹⁰ Arist., *Perih.* Ch.7, 17b13, A.L., p. 45.14

*Glosulas de Magno Prisciano*¹ consule et secundum illas de illis in hoc loco doce.

- Sed dicunt: Cum nomen alia multa quasi qualitates significat, quare potius dixit hic illa est posita ad significationem qualitatum quam aliorum?
- 5 Quibus dicimus quod Priscianus hic intendebat quare infinita sunt nomina ostendere, sed qualitates plures sunt quam substantiae, quippe cum unius substantiae multae sunt qualitates tam substantiales quam accidentales, etiam plures sunt quam quantitates². Tamen potius hic dixit de qualitate
- 10 in nominibus, *vel communium vel propriarum*, et est communis qualitas quae pluribus inest ut ‘humanitas’, propria qua uni soli ut ‘haec humanitas’, vel ‘platonitas’. Quae qualitates *sunt innumerabiles* id est infinitae numero non quod in numero non sint, sed quod certus numerus non est de eis, *ut ‘homo’* hoc nomen significat communem qualitatem; est
- 15 enim nomen quod significat substantiam et qualitatem. Similiter ‘*Plato*’ hoc nomen | **106vb** | significat propriam qualitatem id est platonitatem. Quae ergo hic ponuntur nominum sunt nomina, non nomina qualitatum. Non enim est credendum illis qui dicunt quod ‘homo’ est hic nomen
- 20 **XVII.63**, p. 145.18 *Et quoniam*. Infinitas rerum sola non est causa quare voces illas significantes sint infinitae, cum una vox si habeat demonstrationem vel relationem potest infinita significare, ideo Priscianus

---

¹ Significatio nominum. Cf. *WCmai P* fol. 76va in *Prisc.* XII.1, *GL* II p. 577.1: Significat quidem nomen proprium substantiam individuam cum qualitate propria, nomen vero appellativum vel genus vel speciem vel aliud uiversale vel figmenta animi vel modos loquendi de rebus, from Fredborg 1973, Appendix I, p. 46 . See analysis and edition of *WCmai* on the chapter on the noun, *Prisc.* II.22, *GL* II p. 55.29 in De Rijk 1967, pp. 222–225 (**P** has a lacuna, so only from **M** = Ms Firenze, B. Med.-Laur., San Marco 310 fols.26vb–27rb), or edition by Fredborg from **M** and **L** a student version in Ms Oxford, Bodl. Libr., Laud. Lat. 67, fols.15ra–19vb in Fredborg 1981, pp. 30–35.

² quantitates] quatitates **P**

causam infinitatis nominum exaggerat, scilicet¹ quia sunt infinita quae significant, et quia non sunt demonstrativa vel relativa exceptis paucis (ut) ‘talis’ et ‘tantus’. Et hoc est: *Quoniam ea nomina neque habent demonstrationem neque relationem* neque demonstrativa sunt neque
 5 relativa, *quibus* id est demonstratione et relatione, *finiuntur personae pronominum*. Ideo enim pronomen personam quam significat definit, quia per ipsum ipsa demonstratur vel refertur, *ideo* scilicet quia ea quae significantur a nominibus sunt infinita², et quia nomina carent demonstratione et relatione, *si in eis innumerabilis*³ *positio* id est
 10 innumerabilia nomina sunt imposita, sed ideo ut⁴ *figuratio singulorum nominum* ut nomina sigillatim et diversim figurata reddant suam qualitatem, *singulis suppositorum* id est ut diversa nomina diversas qualitates actualium quae in hac arte supposita vocantur significant.

XVII.63, p. 145.21 *Quare*. Vere oportet ut diversa nomina diversa
 15 significant, quia quando aliquo casu idem nomen aequivoce diversa significat, multum turbat intellectum audientis. Vel aliter. *Quare* id est quia nomen neque habet demonstrationem neque relationem, cum unum nomen multa significat, turbatur auditor. Nescit enim quid⁵ illorum debeat intelligere. Sed quamvis idem pronomen diversorum est significativum,
 20 scit auditor ex demonstratione vel relatione quid debet intelligere. Et hoc est: *Quare cum positiones nominum [in] concidant in unam vocem* id est quando contingit quod nomina diversorum designativa sunt in eadem materia vocis, *disturbant qualitatis* significationes, non quod tunc non significant qualitatem, sed quia nescit auditor ad quam significandam
 25 proferantur. Hoc tam in propriis quam in appellativis; in utrisque enim invenitur aequivocatio. *Ideo* quia nomen⁶ est aequivocum, et quia neque

---

¹ *post* scilicet] quod *del.* P

² infinita] definita P *a.c.*

³ innumerabilis *Hertz*] in.no.î P

⁴ ideo ut] *ut lemma indicavit* P

⁵ quid] quod P

⁶ *ante* nomen] no *del.* P

demonstrativum neque relativum, *persona quae intelligitur in ipso nomine* id est quae per ipsum significatur, *caret definitione* id est non definitur per ipsum.

XVII.63, p. 145.24 Et *nec mirum* de appellativis etc. *cum etiam*¹
 5 *propria incerta*. Cum enim audiuntur, non est certus auditor quid
 significant, quamvis ideo ponantur *ut unumquemque discernant ab aliis*
omnibus. Ideo enim unicuique sicut proprium nomen imponitur ut ab illis
 discernatur quibus in nomine appellativo convenit. Sed hoc non facit
 semper, tunc quando est aequivocum, tunc enim ignorat auditor cuius est
 10 nomen. Et hoc est: *Cum non possint* nomen proprium ostendere, id est
 figurare, communionem eius cuius est nomen, *qualitates quae illum ab aliis*
⟨separant⟩. Unam enim solam illius qualitatem significant | **107ra** | quae
 sensu aliquo discerni non potest. *Absque auxilio demonstrationis quae fit*
per pronomen. Si enim dicatur ‘iste Socrates’ ex demonstratione scitur
 15 quem ibi significet hoc nomen. Illum enim ibi significat qui demonstratur.

XVII.63, p. 146.4 *Quamvis enim*. Vere proprium nomen non
 discernit rem quam significat, quia neque hoc ‘Virgilius’ cuius rei multa
 accidentia cognoscuntur, multo minus illud proprium cuius significati
 nulla qualitas cognoscitur. Et hoc est: *Quamvis enim sciamus quod ibi sit*
 20 *poeta*, quod est scire officium, *et filius Maronis cernentes*² *eum*, sed quia
 mortuus est subiungit: *si posset fieri* quod cerneremus illum, tamen
nesciebamus esse hoc nomen, \et/ ita hoc nomen non discernit illum ab
 aliis. Etiam si aliquis cognosceret illum et sciret hoc esset suum nomen, si
 esset illi et alii aequivocum, nesciret de quo hoc diceretur.

25 **XVII.63**, p. 146.6. *Propter quod* etc. Hic est conclusio totius
 intentionis ad quam haec omnia inducuntur, scilicet quare nomina habent
 consequentem declinationem, quam superius diximus. Et hoc est: *Propter*
quod id est quia nomina sunt infinita et carent demonstratione et relatione,
nominativus nominis, *separatus*, ab aliis *per singulas figurationes*, id est

---

¹ etiam] quoque Hertz

² Maronis cernentes Hertz] ma. tm. con. P

per singulas impositiones. Vel tres figurationes sunt dictionum, quibus a se differunt, finis ut ‘animus’ et ‘animal’, principium ut ‘gramen’ et ‘germen’, medium ut ‘cognatus’ et ‘cognitus’. Vel figurationes vocat determinationes declensionum ut prima declinatio habet tres: ‘a’, ‘as’, ‘es’,
 5 secunda sex, tertia septuaginta etc. ut sit sensus: *nominativus separatus*¹ ab aliis, non in una sola terminatione², sed *per singulas figurationes* id est cuiuscumque sit figurationis et terminationis, *exigebat obliquos casus congruos suae proprietatis* id est qui convenirent cum eo in principio et idem cum illo significarent. *Ne* si haberent obliquos casus omnino a se
 10 diversos, *fieret incerta significatio tam confusa*. Non putaret enim auditor quod tam diversae voces idem significarent nec etiam sciret cuius nominativi essent illi obliqui, quia nec per regulam quae in omnino dissimilibus locum non habet, nec per enumerationem quae in infinitis fieri non potest.

15 **XVII.63**, p. 146.8 *Inde*. Non solum obliqui casus propter vitandam confusionem sunt reperti, sed quae genera, id est terminationes ‘us’, ‘a’, et ‘um’, ‘es’, vel articulare pronomen, quae dicuntur genera, quia per illa discernitur genus, id est sexus rei \de/ qua est sermo. Cum enim res quam nomen significat et mari et feminae possit inesse, vel illi quod est neutrum,
 20 si nomen unam solam haberet terminationem \pro significatione vel consignificatione/ cum nec est demonstrativum nec relativum, confunderetur auditor non habens quid intelligeret. Ut ergo illa confusio tolleretur, constituerunt grammatici diversas terminationes in eodem nomine, ut ‘albus’, ‘alba’, ‘album’, vel diversas adiunctiones articularium
 25 pronominum ut ‘hic felix’, ‘haec felix’. Hic ergo loquitur Priscianus de vocali genere, non de reali; sed quid sit utrumque, si quis plene scire desiderat, nostras | **107rb** | *Glosulas de Prisciano Magno* legat³. Multa

¹ separatus] superatus P

² ante determinatione] tertia del. P

³ Cf. *WCmai M* fol. 41ra-b, *P* fol. 45rb-va, *ad Prisc. V.1, GL II*, p. 141, in Fredborg 1973, p. 35; cf. *PH*, ed. Reilly p. 322.30 sq.)... Genus igitur in grammatica aliud reale aliud vocale. Reale vero genus est sexus masculinus vel femininus, dictum a ‘generando’ quia

enim quae ibi scripta sunt, vel omnino hic praeterimus, vel breviter tangimus, unde has sine illis semiplenas praedicimus¹. *Ut cum qualitate figurationis* id est \per/ qualitatem figurationis, scilicet per diversitatem terminationis *discernant* per illa genus id est sexus rei de qua est sermo, qui sexus in hac arte genus vocatur. Vel aliter. Ideo inventae sunt generales terminationes in nomine ut non solum qualitas rei per ea significetur, sed etiam genus eiusdem, id est sexus per eadem discernatur. Et hoc est: *Ut genus discernant* per nomina *cum qualitate*, qualitate dico suae² *figurationis*, id est impositionis, ad quam scilicet sunt figurata et imposita.

10 Sic igitur ista nomina ‘albus, alba, album’ per se totam qualitatem significant, per diversas terminationes eiusdem casus genera, per terminationes diversorum casuum casuales proprietates. Non tamen dicimus terminationes nominum istas significare, sed nomina per terminationes, et non solum genera ad removendam confusionem

15 nominum sunt reperta, sed etiam adiectiva.

XVII.63, p. 146.10 Cum enim proprium nomen substantiae propriam eius qualitatem significet, qualitates illi cum aliis communes, quae multae sunt, non certificat. Fuit ergo necesse quaedam nomina quae illas significarent circa substantiam inveniri, quae, quia nominibus substantiae

20 adiciuntur, ‘adiectiva’ vocantur. Sed de his iterum in praedictis *Glosulis* require.³ Nisi enim illas ante istas scripsissemus, multa plura hic

---

hii duo sexus possunt generare. Videntes igitur auctores alterum de his sexibus esse in quibusdam rerum, in quibusdam neutrum, tales invenerunt voces quibus sic substantias nominarent quod secundo significarent an aliquem sexum esse in ipsis vel neutrum [...] est ergo reale genus sexus, vocale vero genus est terminatio vel constructio ex qua vox discernit alterum sexum vel neutrum vel est simile cum discernentibus alterum sexum vel neutrum

¹ Cf. *WCmai P* fol. 1ra (*Accessus*) Glosulas igitur nostras de *Orthographia* quas in iuventute semiplenas scripsimus, in nostra senectute corrigere aggressi sumus

² suae] *ut lemma indicavit P*

³ *WCI P* fol. 29rb line 1, *ad Prisc.* II.25, *GL* II p. 60.6 sqq., cf. *PH*, ed. Reilly, p. 219: Sed de adiectivis diversa est sententia, inde nostram ponamus. Adiectivum est illud nomen quod significat idem quod inest substantiae et determinat illud inesse et potest adici

posuissemus. Ut igitur sine cognitione *Magni Prisciani* nullus potest *Constructiones* plene intelligere, sic per istas *Glosulas* sine illis nullus

---

nomini quod significat substantiam in eadem, id est in praedicato vel in subiecto, parte propositionis. Modo hanc definitionem exponamus: Adiectivum est nomen – in hoc remouentur ceterae partes orationis, sed quia hoc habent haec nomina ‘homo’, ‘animal’ et cetera quae significant substantiam, et haec ‘omnis’, ‘quidam’ quae significant modos loquendi, ad remotionem illorum est additum ‘quod significet et inest substantiae’. Sed quia hoc totum habet ‘albedo’ hoc nomen, additur et determinat inesse. Sed quia hoc habet hoc nomen ‘pater’ et similia quae tamen non sunt adiectiva, addit et potest ad[d]ici nomini quod significat substantiam in eadem parte propositionis. Sed secundum hoc haec nomina ‘risibile’, ‘rationale’ sunt adiectiva. Dicimus enim “animal risibile et rationale bipes”

Item dicunt quidam (antiqui *PH*) quod omne nomen est substantivum vel adiectivum, iudicantes illud substantivum quod per se potest subsistere in aliqua parte propositionis, adiectivum vero quod non, dicunt quod ‘Socrates est albus’ est imperfecta oratio, qui confunduntur auctoritate Boethii qui has ponit: ‘homo iustus est, homo iustus non est’, et secundum eos ‘risibilis’ non posset poni in vera propositione et convenienti, quod hoc non est propositio secundum eos: ‘Socrates est risibilis’. Sed dicere ‘Socrates est homo risibilis’ teste Boethio inconueniens est. Sed non nobis placet haec divisio, quia non habetur ex auctoritate, et falsum est quod adiectivum non potest poni in eadem parte propositionis, ut in sequentibus ostendemus.

Causa vero inventionis adiectivorum haec est. Cognitis substantialibus qualitibus ignorantur accidentales, ideo inventa sunt quae significarent ipsas, quae etiam inesse alicui determinarent. Significant autem adiectiva communes qualitates vel quantitates, et nominant ea quibus insunt ille qualitates vel quantitates. Si quaeratur: Quae nomina sunt substantiarum? (Respondendum) illa tantum quae significant substantiam. Posset tamen veraciter dici solum ‘quis’ esse substantivum nomen. Non enim aliud [est] in toto Prisciano vocatur substantivum. Continuatio. Bene adiectiva posui inter appellativa quae sunt naturaliter communia. Et hoc est: II.25, p. 58.19 *Haec enim quae a qualitate speciali* id est ab aliqua specie qualitatis vel quantitatis, *adiectiva et sunt naturaliter communia multorum*. Sumi ab aliqua qualitate vel ab aliqua quantitate est ad nominandam substantiam sic imponi quod ipsam qualitatem vel quantitatem principaliter significant. Unde omnia adiectiva sumuntur vel a qualitate vel a quantitate, quia unumquodque sic nominat substantiam quod principaliter significat qualitatem et quantitatem. Sed adiectivorum alia sumuntur significatione et non voce, ut ‘studiosus’ a virtute’, alia a voce et significatione ut ‘albus’ ab albedine.

poterit¹ plene hoc opus exponere. Ut enim *Liber Constructionum* pars est istius libri, sic istae *Glosulae* sunt illarum.

Quaeso igitur quod nullus has solas considerans vel eas de nobis iudicet, \cum/ confiteamur eas per se semiplenas esse, sed postquam has et
 5 illas legerit et intellexerit, tunc iudicet, quamvis iudicium hominum non multum curamus, utilitatem enim discipulorum non gloriam nostram quae nulla est quaerimus. Et hoc est: *Inde* id est quia nomina non sunt demonstrativa nec relativa, *inventae sunt positiones adiectivae*, id est sunt posita et inventa adiectiva, et subiungit quare: *ut compleantur sequentia*
 10 *nominibus vel communibus*² *vel propriis compleantur* accidentia, quae dicitur consequentia istis nominibus quia consequuntur rebus illorum. Vel dicuntur consequentia, quia ordo est ut prius quid sit res quae per suum nomen certificatur sciamus, deinde eius accidentia consequenter inquiramus, *ut equo* adiectivum³ ‘*albus*’ [vel nomen nomini vel res rei], et
 15 sic de aliis. Et non solum ista ad confusionem tollendam sunt reperta, sed etiam composita. Cum enim ‘bene’ hoc adverbium haberet se et ad ‘facere’ et ad ‘dicere’ et ‘cogitare’ \vel similiter ‘facere’ et ‘dicere’ et ad ‘bene facere’ et ad ‘male facere’ se haberet/, similiter et ‘dicere’ erat in eis quaedam confusio, \sed/ ex istis unum componitur, utrumque ad unum
 20 restringitur, scilicet qualitas | **107va** | ad unum actum, actus ad unam qualitatem, unde confusio \quaedam/ illorum tollitur. Et hoc est: XVII.64, p. 146.13 *Unde* id est ut confusio tolleretur sunt inventae in nomine *compositiones* id est compositae dictiones, ut istae ‘*beneficus, maleficus, omnipotens*’ quae compositiones *conficiebantur* id est ex *accidentibus*
 25 *qualitatis vel quantitatis* id est nominibus quae significant haec accidentia qualitatem ut ‘beneficus’, ‘maleficus’, aut quantitatem ut ‘omnipotens’.

XVII.64, p 146.15 *Pronomina*. Ostenso quare nomina non evitarunt consequentem declinationem, ostendit quare pronomina evitarunt, sic

---

¹ poterit] poteris **P**

² communibus] ac **P**

³ adiectivum] *ut lemma indicavit* **P**

prius ostendendo quare potuerunt hoc pati, deinde quod necesse fuit hoc fieri in pronomine. Primum sic ostendit. Pronomina sunt pauca, quia illa quae significant id est substantiae respectu qualitatum pauca sunt, cum unius substantiae \multae/ sunt qualitates diversae. Etiam infinitae
 5 substantiae uno et eodem pronomine diversis demonstrationibus vel relationibus sine confusione significantur. Unde pauca sunt pronomina, id est octo primitiva et septem derivativa. Potuit igitur pronomen pati obliquos dissimiles nominativo et inter se, quia \non/ iccirco augmentatur illorum infinitas, et ex demonstratione vel relatione potest sciri cuius
 10 nominativi sint obliqui et cum quo idem significant. Et nota quod quamvis hoc possit dici de omnibus, tamen hic de solis pronomibus primae et secundae personae loquitur.

Continuatio: Nomina praedicta ratione sunt infinita, *vero* id est sed, *pronomina recusaverunt plurimas vocum figurationes*, et *iure*, sed quare¹
 15 subiunget; sed, ne aliquis putaret quod de omnibus hic ageret, praemittit *ea quae ad nihil aliud aspiciunt per demonstrationem nisi ad propriam aliquam² substantiam* etc. id est ea pronomina quae per demonstrationem individuum substantiam — quae dicitur proprie³ substantia, quia est res per se existens — significat et qualitates accidentales, quae visu in
 20 superficie discernuntur, *ut album, longum, breve*. De re enim quae demonstratur visu discerno an sit alba an longa an brevis. Sed ne aliquis putaret quod ipsum pronomen illas qualitates significaret, ideo subiungit: *non pronominis voce* id est voce quae [est] pronominum est, *non manifestantur nisi substantiae*. Pronomen enim solam substantiam, ut
 25 superius diximus, significat, quamvis ex demonstratione illius multae qualitates substantiae perpenduntur.

---

¹ quare] quia P

² aliquam Hertz] ad. P

³ proprie] propria P

XVII.64, p. 146.20 *Quippe* etc. Et iure recusaverunt plurimas voces, quippe *cum singulae vocum* pronominum¹ *accipiantur pro omnibus nominibus* id est cum una sola vox pronominis diversis demonstrationibus potest significare substantias quae in infinitis et diversis nominibus significantur — *in omnibus* enim — non est mirum, si pronomina significant solam substantiam. Sunt enim pauciora nominibus quae significant qualitates, cum unius substantiae multae sunt qualitates. Et hoc est: *In omnibus enim rebus sunt singulae substantiae*, omnis res est substantia, sed *multae qualitates sunt in illis*, quae qualitates *volunt intelligi* [p] *nomine* id est significantur a nominibus.

XVII.65, p. 146.23| **107vb** | *Quod si verum est*. Ostenso quod pronomem non potuit pati regularem declinationem, probat quod necessario hoc fecit. Si enim regulariter declinaretur, ut ‘ego, egonis’ diceretur, putaret aliquis quod plus pronomibus tertiae declinationis quam aliis deberet poni. Et hoc est: *Quod si verum est* id est quod unum pronomem pro diversis ponitur nominibus, *naturaliter*² id est utiliter, *ab eis* id est de eis, *consequens declinatio, ne accipiantur* [accipiantur] *pro omnibus, uni eorum determinationi succedant pro omnibus*³ (quod est) inconveniens, ut praediximus.

XVII.65, p. 146.25 *Et cum*. Aliam causam hic ostendit quare non habuerunt pronomina declinationem consequentem. Fuit enim iustum ut quemadmodum habuerunt unicam significationem, id est significationem nulli alii similem, in hoc quod sine confusione infinita eadem voce significarent quod in nulla alia⁴ parte contingit haberent unicam declinationem, id est nulli alii declinationi similem, ut quemadmodum differunt ab omnibus significatione, ab omnibus differant in declinatione. Et hoc est: *Cum habeant significationem ad omnia quae sunt* id est cum

¹ pronominum] *ut lemma indicavit P om. Hertz*

² naturaliter *Hertz*] *necces P*

³ pro omnibus] *p.m. P*

⁴ alia] *illa P*

habeant omnia significare quae sunt, id est omnes substantias individuales quibus proprie convenit exsistere, *unicam*, quia nulli¹ alii talis significatio convenit, quod glosat sic: *ut demonstrent proprietates omnium* nominum substantivorum², id est nullam ⟨aliam⟩ substantiam quam propriam nominum³ omnium, et hoc non diversis vocibus, sed *una voce generali* id est communi⁴ multis, quia per illam multa significantur, ideo *unicam habuerunt declinationem* vocum, ut⁵ scilicet *varient⁶ singulas prolationes personarum et casuum*, quia per diversas voces, quarum nulla ab alia formatur diversas personas significat, in quo diversum est a verbo quod regulariter [in participiis] declinatur. Similiter habet diversas voces in diversis casibus, in quo differt a nomine et participio, quae regulariter naturaliter in casibus declinantur.

XVII.65, p. 147.2 *Nulli⁷ obnoxia* id est subiecta ulli⁸ regulae, quae regula non *potest habere locum in unicis* id est in eis quae in illo conveniunt. Est enim regula generale praeceptum in uno communi multa monens.

XVII.65, p. 147.3 *Manifestum* est. Ostenso quare pronomina consequentem declinationem recusaverunt, ostendit quare unum solum pronomen est secundae personae, unum primae, cum plura sint tertiae, et quare \eadem/ non habuerunt diversas terminationes in diversis generibus. Est autem huius capituli summa: Quamvis multae personae sunt quibus convenit quod sint primae, id est loquentes, inde, quia hoc pronomen ‘ego’ semper est demonstrativum ad oculum, diversis demonstrationibus ad illas certificandas sufficit. Iterum, ex demonstratione sexuum suae personae, id

---

¹ nulli] nulla **P**

² nominum substantivorum] *ut lemma indicavit* **P**

³ propriam nominum] propria nomina **P**

⁴ communi] communis **P**

⁵ ut] uti **P**

⁶ varient *Hertz*] una *s.l.add.* **P**

⁷ nulli *Hertz*] ut **P**

⁸ ulli] illi **P a.c.** nulli *fortasse legendum ?*

est an sit masculus an femina, ⟨non⟩ distinguit. Non oportet ergo quod ad hoc faciendum diversas terminationes haberet. Similiter de secunda intellige. Et hoc est: *Manifestum quod prima persona* id est loquens et *secunda* id est ad quem dirigitur sermo, *in quibus est sola demonstratio*,
 5 | **108ra** | quia a solis demonstrativis significantur, *habent singulas voces* se¹ designativas. Vel de vocali persona² ita \legatur/: *prima persona et secunda* id est pronomen primae et secundae personae, *in quibus est sola demonstratio* id est quae tantum sunt demonstrativa, *habent singulas* id est sunt singulae voces. Sed hoc non placet nobis, quia hoc idem potest dici
 10 de tertia, quia omne pronomen tertiae personae est una vox. Quandoquidem sunt in sola demonstratione, *itaque non habuerunt genera abscisa propriis terminationibus* id est non habuerunt diversas terminationes in diversis generibus, sed *habuerunt congruam ⟨positionem⟩ per eundem³ finem* id est congrue sunt posita in uno fine et una
 15 terminatione. Hoc enim facit in istis diversitas demonstrationum, quod in aliis diversitas terminationum, et hoc est quod sequitur: *quippe* cum per ea pronomina *demonstratio ⟨significat⟩ substantiam per se* id est sine qualitate, *absque discretionem generum* id est ita⁴ quod non habent diversas

---

¹ se] seu **P**

² vocali persona] cf. *WCmai M* fol. 53vb, **P** fol. 68va ad *Prisc.* VIII.110, *GL* II p. 448.10 (cf. *PH*, ed. Reilly p. 551.2–47, p. 553.1–8): Persona igitur accidit verbo quia est secundaria significatio. Causa inventionis verborum in hoc accidente fuit diversitas praedicta personarum. Agit hoc modo de hoc accidente enumerando personas secundum hoc quod a verbis secundo significantur, deinde definiendo sic unamquamque, ex definitione potest perpendi et realis et vocalis persona. Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 500.2657–70: Demonstrationem [...] in voce [...] nihil aliud est quam significatio ipsius vocis demonstrativa [...] et dicendum hoc facere demonstrationem loquentis personae vel per digitum vel per aliquem nutum demonstrantis personam quam per prolatum pronomen significare intendit. Et concedit M.G. hoc fere. Dicit uocem pronominalem demonstrationem facere non tamen prorsus per se, sed auxilio inuentis personae etc.

³ per eundem *Hertz*] prae con **P**

⁴ ita] ista **P**

terminationes in diversis generibus. Vel ‘absque’ legatur pro ‘praeter’. Demonstratio significat substantiam *absque* id est praeter discretionem¹ *generum*, ac si dicat: Significat substantiam et praeter hoc significat genus, id est sexum substantiae.

5 XVII.66, p. 147.6 ‘*Ille*’ *autem* etc. Ostenso quare unum solum pronomen est primae personae, unum secundae, et quare illa nec consequentem declinationem nec diversas terminationes in diversis generibus habuerunt, ostendit quare plurima pronomina sunt tertiae personae, et quare illa habuerunt consequentem declinationem et diversas
10 terminationes in diversis generibus, in quo secundum quosdam tertium membrum praedictae quaestionis, scilicet quare non omnia pronomina consequentem \evitaverunt/ declinationem solvit, cuius rei haec est summa. Diversitates tertiary quae sunt septem quas superius ostendimus, quae exigebant² diversitates nominativorum, sed diversitas illorum
15 exigebat quod unusquisque haberet obliquos casus sibi similes, ut sciret auditor quis obliquus cuius numeri essent. Non enim demonstratio poterat hoc definire, cum diversa sint demonstrativa in tertia persona. Similiter relativa. Quod ergo non potuit facere per demonstrationem vel relationem, facit per regularem declinationem.

20 Sed dicent: Quare non fuit unum solum demonstrativum et unum relativum? Solvit: Quibus dicimus quod tertia persona pluribus modis demonstratur et refertur. Demonstratur ad intellectum, demonstratur ad oculum, \demonstratur/ prope posita et longe posita, sed prima et secunda persona uno modo, id est ad oculum, et prope posita demonstrantur. Unde
25 tertia persona ad diversas determinationes faciendas diversa habent demonstrativa, sed prima et secunda persona ad unicam demonstrationem unam habet vocem, similiter (relativum), quia diversis modis³ refertur: praesens, absens, ad diversas relationes diversa habet relativa, quamvis

---

¹ discretionem] *ut lemma indicavit P*

² exigebant] exigebat **P**

³ *post modis*] quia diversis *del. P*

hodie | **108rb** | hoc non servamus. Proprietatem namque loquendi nostra negligentia amisimus propter eandem diversitatem tertiarum personarum, et habent pronomina tertiae ⟨personae⟩ diversas terminationes in diversis generibus. Continuatio: ‘Ego’ et ‘tu’ praedictis rationibus nec
 5 consequentem habent declinationem nec diversas terminationes in diversis generibus, sed haec pronomina ‘ille’, ‘iste’, ‘ipse’, ‘hic’, ‘is’, *quia poterant in¹ diversis tertiis*. Et subiungit in quibus *absentibus longe vel iuxta positis*, ut expositum est, *acceperunt genus* id est diversas ⟨terminationes⟩ in diversis generibus *cum declinatione consequenti²* id est regulari. Et hoc
 10 est: *Causa definitionis manifestandae* id est manifeste definiendi suam significationem.

XVII.66, p. 147.12 *Quemadmodum nomina*. Praemissis proprietatibus pronominum quas ad constructiones ipsorum necessarias cognovit, constructiones illorum docere ingreditur, prius constructiones
 15 illorum cum verbis, sine quibus perfecta oratio esse non potest ostendens. Sed quia pronomen et nomen eodem modo construuntur cum illis, subiungit dicens utriusque constructionem ad verba tractat, praedicens *quemadmodum [ad] nomina construuntur³, sic et pronomina.⁴ Et nominativis* etc. Ostenso quod pronomina et nomina eodem modo
 20 construuntur cum verbis, quo modo construuntur cum illis subiungit, dicens quod verba nominativis illorum intransitive construuntur, obliquis⁵ transitive vel reciproce. Sed postea multas species transitionis ostendit, scilicet intransitivam etc., quas in suo loco notabimus. Et hoc est: *Verba construuntur⁶ nominativis* in eadem persona⁷. Est enim impossibile quod
 25 nominativus et verbum cui adiungitur diversas significant personas.

¹ poterant in diversis *Hertz*] pe. m. de. **P**

² consequenti *Hertz*] condecon **P**

³ construuntur *Hertz*] con. tr. u. **P**

⁴ et nominativis] *lemma non indicavit* **P**

⁵ obliquis] obliqui **P**

⁶ construuntur] coniunguntur *Hertz*

⁷ in eadem persona] *ut lemma indicavit* **P**

Obliquis transitive ita quod verbum et obliqui diversas significant personas, vel reciproce, sed \non/ curavit hoc addere quod superius dixerat: quaecumque fiunt in transitione possunt fieri in reciprocatione. Et nota hoc esse dictum de personalibus verbis. Falleret enim in impersonalibus, ut in
5 sequentibus dicitur. Iterum nota quod verbum et coniungitur obliquis, modo in utraque transitione actus scilicet et personae ut ‘video Socratem’, modo in sola transitione personae ut ‘unio tibi’ et similia, deinde subiungit exemplum utriusque, id est verbum cum nominativo intransitive et cum obliquis transitive.

10 **XVII.67**, p. 147.17 *Nam vocativus*. Quare non ponis vocativum cum ceteris obliquis? R(espondet): *Nam vocativus adiungitur secundis personis verborum* id est verbis secundae personae transitive, et subiungit quare, *cum sit proprius* secundae personae, solam enim secundam personam, id est illam ad quem sermo dirigitur. *Nam* id est ex sua
15 inventione. *Obliquis* diversas posuerat orationes in quibus nominativis verba intransitive construuntur, vel in quibus obliquis transitive. Ne ergo aliquis inde putaret quod idem verbum¹ posset nominativis intransitive, obliquis transitive construi, ideo dicit quod cum quibusdam nominativis intransitive construitur, et obliquis transitive, exceptis verbis absolutis.
20 Absoluta sunt verba quae nec actum transeuntem in aliquem² nec | **108va** | passionem illatam ab alio significant. Et attende quod non³ negat verba absoluta aliquando cum obliquis construi, sed negat egere obliquis, cum sine illis perfectam faciunt orationem. Continuatio: Quamvis posuit diversa exempla, aliud in quo nominativus cum verbo intransitive, aliud
25 \in quo obliquus transitive/, non tamen in eadem oratione ad idem verbum potest hoc fieri. Et hoc est: *Obliqui casus constructionem verborum tamen (excipiunt) quae fit cum nominativis intransitive* id est cum illis verbis construuntur transitive cum quibus et nominativi intransitive. *Nisi sint*

---

¹ idem verbum] cum eodem verbo **P**

² aliquem] aliquo **P**

³ post non] significat *del.* **P**

verba absoluta. Deinde subiungit exempla in quibus absoluta verba sunt sine obliquis. *Ea enim*. Merito ista verba excipio. *Ea enim* etc. sed ne aliquis putaret quod talia verba nec actum nec passionem significarent, subdit¹ *verbis* istis², tamen quamvis non egent obliquis, [*si*] *affectus*
 5 *singulorum* id est actus passiones quae dicuntur affectus, quia afficiunt illud cui insunt, vel quia quibusdam affectibus animi, qui dicuntur modi verborum, significantur.

XVII.67, p. 148.2 *Ut 'ego doceo'*. Hic ostendit exempla, in quibus idem verbum ponitur cum nominativis intransitive, cum obliquis
 10 transitive. Potest illud aliter exponi sic. Quia contingit quod in eadem oratione³ nominativus et obliquus cum eodem verbo ponuntur, ne aliquis putaret quod illa constructio nec intransitiva nec transitiva deberet dici, vel propter digniorem casum intransitiva, dicit omnem illam constructionem in qua est obliquus cum verbo, etsi multi sint obliqui cum eo, esse
 15 transitivam, sed quia potius dicitur transitiva quam intransitiva in principio huius operis docuimus⁴. Et hoc est: *Obliqui tamen constructionem verborum* etc., ac si dicat: Quamvis nominativus intransitive verbis adiungatur, tamen si ibi sit obliquus facit illam constructionem transitivam. Cetera non mutantur.

20 **XVII.67**, p. 148.3 *Sciendum* etc. Dixerat verba cum obliquis transitive, cum nominativis intransitive construi, quod de solis personalibus esse intelligendum determinavimus, modo de impersonalibus dicit, quod cum solis obliquis habent construi sive transitive sive intransitive. Sed quia impersonalia cum quo obliquo transitive, cum quo
 25 intransitive construuntur in secundo volumine ostendetur⁵ — non enim intendit hic de verbis sed de nominibus et pronomibus. Continuatio: Personalalia verba cum nominativis construuntur, sed *sciendum quod*

¹ subdit] *ut lemma indicavit P*

² istis] *ut lemma indicavit P*

³ oratione] expositione **P a.c.**

⁴ *supra* p. 157 - 160 *Accessus*

⁵ Cf. *Prisc.* XVIII.51–60, pp. 229–233

*impersonalia*¹ *adiunguntur*² *obliquis casibus* et non nominativis, *sive*³ *transitive*, ut habentia activam vocem, *sive intransitive*⁴ ut habentia passivam. Sed quia saepe inveniuntur impersonalia sine omni obliquo, ideo determinat *nisi per defectionem proferantur*. Est enim ecliptica omnis oratio in qua impersonale sine obliquo ponitur. Deinde subiungit utriusque exemplum sic. Intransitive construitur⁵ impersonale obliquo ut ‘curritur a me’ pro ‘curro’. Tantum enim valet impersonale habens passivam vocem cum obliquo quantum verbum a quo ipsum derivatur | 108vb | cum nominativo eiusdem. *Quamvis*. Dixerat impersonalia cum nominativis non 10 construi, modo dicit in eis cuiusdam esse nominativi intellectus, scilicet nominativus rei id est actus vel passionis, quod ne videretur praedictis contrarium, adversatur sic. *Quamvis in eis impersonalibus*⁶ [quae] *in voce potest ipsa res* quae agitur intelligi, ut in isto impersonali [intelligitur] ‘curritur’ intelligitur res ista cursus, et in ‘bellatur’ bellum. Tamen dicit 15 quod possit dici ‘curritur cursus’, vel ‘bellatur bellum’, quia ut dictum est nec transitive nec intransitive construitur cum impersonali alter casus quam obliquus.

XVII.68, p. 148.9 *Unde etiam*⁷. Quia in eo res ipsa intelligitur, potest solum impersonale *sensum rei quae agitur*⁸ *complere*⁹ id est significare 20 quid agitur. \Unde a quibusdam/ convenienter respondetur, *et si non addatur* ⟨a⟩ *quo*, ac si dicat: Impersonale quid agit significat, sed a quo non certificat.

---

¹ impersonalia] personalia **P**

² adiunguntur] iunguntur *Hertz*

³ sive *Hertz*] si non **P**

⁴ sive intransitive *Hertz*] si ver transitive **P**

⁵ construitur] construuntur **P**

⁶ in impersonalibus] *ut lemma indicavit* **P**

⁷ etiam *Hertz*] est **P**

⁸ agitur *Hertz*] de. **P**

⁹ complere] con. pellere **P**

XVII.68, p. 148.14 *Transitive*. Hoc est exemplum impersonalium obliquis casibus transitive coniuكتورorum, et hic¹ transitive construuntur impersonalia obliquis, ‘ut² miseret me tui’. Et nota quod verba haec intransitive coniunguntur accusativis, transitive genitivis, ut in³ sequentibus ostendemus. ‘Mei’ etc. Quia genitivi quos in exemplis posuerat sunt primitivi et derivativi, ideo determinat cuius hi sunt genitivi. Et hoc est: *Hic intelligimus* etc.

XVII.69, p. 148.16 *Nec mirum* etc. Ne videretur mirum quod eadem vox esse genitivi primitivi et derivativi, cum diversae sint species primitiva et derivativa, ideo dicit non esse mirum, si⁴ eadem vox diversa significans est sub diversis speciebus eiusdem partis orationis, cum vox diversa significans⁵ sub diversis partibus orationis contineatur, plus †vel nec magis vero sunt†⁶ opposita esse sub diversis partibus, quam esse sub diversis speciebus eiusdem partis. Et littera plana est.

XVII.69, p. 148.22 *Carent enim*. Vere enim in his significationibus non sunt participia, quia non significant tempus, sine quo participium esse non potest. *Si nec voces* etc. Quandoque diversae voces habent eandem vocem sed diversas significationes, \quia ad discernendas partes orationis plus valent significationes/ quam voces. Et hoc est: *Voces non valent magis in partitione dictionum* id est ad discernendum quae partes orationis sint dictiones, *quam*⁷ *significationes earum* immo⁸ minus, in vocibus enim⁹ posset falli, sed in significationibus non.

---

¹ hic] hoc **P**

² ut *Hertz*] uti **P**

³ *post in*] in *del.* **P**

⁴ si] sed **P**

⁵ significans] significant **P a.c.**

⁶ *Lacunam et corruptelam suspicor*

⁷ quam *Hertz*] quia **P**

⁸ immo] *ut lemma indicavit* **P**

⁹ enim] non **P**

XVII.69, p. 148.25 *Nominum loco* etc. Quia superius dixerat scilicet pronomina construi cum verbis quemadmodum nomina, forsitan alicui, quia sunt diversae partes, mirum videretur, ideo Priscianus probat hoc non esse mirum, cum pronomina loco nominum ponuntur. Sed quia inde erat
5 apud quosdam grammaticos falsa opinio, qui putabant pronomina propter nomina sola | **109ra** | ignorata esse reperta et loco illorum tantummodo debere illa poni, falsam illorum opinionem damnat. Continuatio: Non est mirum si pronomina construuntur cum verbis quemadmodum et nomina, cum pronomina *accipiuntur*¹ loco nominum scilicet² non propter
10 *ignorantiam* id est propter sola nomina ignorata, *ut quidam aestimant*.

XVII.69, p. 148.26 *Quae enim*. Auctoritate Virgiliti probat quod non solum propter ignorata nomina ponuntur pronomina, qui pro cognitis nominibus posuit illa. Continuatio: Et non propter solam ignorantiam ponuntur pronomina pro ipsis nominibus³, quia *quae ignorantia nominum*
15 *est, cum*⁴ *Aeneas dicit ad Didonem*, quae suum nomen non ignorabat nec ille illius: *ego te, quae* etc.

XVII.69, p. 149.2 Quia *manifestum* etc. Falsa aestimatione quorundam improbata, ponit veram causam qua pronomina loco nominum ponuntur, prius de pronomibus primae et secundae personae, deinde de
20 pronomibus tertiae, quod⁵ quia satis superius ostenderat, breviter istud commemorat. Continuatio: Hoc est falsum quod pronomina ponuntur loco nominum propter solam ignorantiam, sed hoc est *nominum* quod pronomina ponuntur loco nominum, quia nomina non possunt in prima et in secunda persona. Omne enim nomen tertiae est personae, ut superius
25 demonstratum est. Sed *dicet aliquis*. Videretur alicui falsum quod pronomina propter ignorantiam loco nominum non ponantur, cum illa saepe pro ignoratis nominibus inveniuntur, ideo ponit adiectionem illam

---

¹ accipiuntur] ponuntur *Hertz*

² scilicet] *ut lemma indicavit P*

³ nominibus] pronomibus **P**

⁴ est cum *Hertz*] cum est **P**

⁵ ante quod] quod *del.* **P**

sic: *At dicet aliquis mihi, non pro 'numquam'. Dicimus ego, tu, ille, nos, 'ego' ignoranti meum, 'tu' si ignoramus tuum. [Ad] quod etc.* Posita quaestione subiungit talem solutionem quod vere pro ignoratis nominibus pronomia ponimus, et quare fiat hoc subiungit. Non tamen verum est quod
 5 illi dicebant quod propter ignorantiam solam hoc fiat. Et hoc est: *Ad quem.* Obicit: Dicendum est quod hoc fit scilicet quod ignoratis nominibus pronomem loco illorum ponitur, non tamen propter ignorantiam solam, sed *ex accidente*¹ ipsius pronominis, et glosat ex quo, id est *ex demonstratione propriae qualitatis*, ac si dicat: Pronomina primae et secundae personae
 10 ideo pro nominibus ignoratis ponuntur, quia demonstrativa sunt, et ex demonstratione illud cognoscitur, quod² per nomen proprium significatur id est substantia et propria qualitas, sed quia de substantia constans erat de illa tacuit, et³ de propria qualitate dixit. Et attende quod pronomem propriam qualitatem significare non dixit, sed demonstrare. Pronomen
 15 enim solam substantiam significat, sed demonstratio multa alia certificat. Et attende diligenter quod dicit pronomem propriam qualitatem demonstrare, non quia totam illam, sed quia quandam partem illius demonstrat. Est enim propria qualitas col- | **109rb** | -lectio⁴ proprietatum quae numquam tota in diversis potest inveniri. Illius partes sunt: figura,
 20 color, quantitas, pulcritudo, deformitas, quae quia demonstrantur et⁵ demonstratione perpenduntur, dicitur propria qualitas demonstrari.

XVII.70, p. 149.6 *Cum similiter*. Ne aliquis putaret quod pronomina ex demonstratione tantummodo loco ignoratorum nominum ponerentur, subdit quod ex eodem loco nominum cognitorum⁶ ponuntur. \Continuatio:
 25 [Ex demonstratione loco ignoratorum nominum ponuntur]/. *Cum similiter*

---

¹ accidente *Hertz*] hac. **P**

² quod] quia **P**

³ et] quod **P**

⁴ collectio] conlectio **P a.c.**

⁵ et] ex **P**

⁶ *post* cognitorum] nominum *del.* **P**

pronominalem constructionem id est †*h lr quod cum g.†* ‘et’¹ est coniunctio *cognita* (*nomina*) *exigunt pronominalem constructionem*, id est quia pronomina pro eis ponuntur in constructione. Sed ne aliquis putaret quod haec attribuendo nominibus cognitis auferret illud ignoratis, subdit:

5 *tamen non minus accipiuntur loco eorum*, id est ignoratorum, *sic quoque* id est ex demonstratione. Est igitur summa quod pronomina primae et secundae personae inde quod sunt [quia] demonstrativa tam pro cognitis quam pro ignoratis nominibus ponuntur, non pro solis ignoratis, ut aestimabant quidam.

10 **XVII.70**, p. 149.8 *Vi² enim* etc. Merito pronomen loco nominis ponitur, quia ex demonstratione per pronomen intelligitur quod per proprium nomen significatur. Et hoc est: *Proprium nomen †tertiam personam per†* quod significatur proprio nomine. Et ne mireris si id quod significatur a nomine proprio proprium nomen vocatur, cum Boethius

15 dicat esse nomen scriptum, prolatum, intellectum, et quod scriptum nomen nota prolata, prolatum nota est intellectus. Hoc invenies in Secundo Commento Periermeneias supra hunc versum: ‘Sunt ergo ea quae in voce nota earum passionum quae sunt in anima’³. Et hoc intelligitur per pronomen in quadam⁴ (*vi*) quam habet⁵ id est demonstrationem, sed ne

20 aliquis putaret quod per pronomen intelligeretur quo proprio nomine res nominatur, inde quod dixerat proprium nomen per ipsum intelligi subdit: *non dico* per⁶ pronomen intelligi *nomen vocis* id est nomen quod est vox. Hoc enim falsum est. Si enim dico alicui: ‘Ego scribo’ non ideo quo nomine appellor intelligitur, sed voce hoc proprium nomen illud quod ex

---

¹ et] etiam *Hertz*

² vi *Hertz*] unde **P**

³ Arist., *De interpretatione* 16a3, A.L., p. 41.4, cf. Boeth., *In Periermeneiam* II, *Anicii Manlii Severini Boetii Commentarii in Librum Aristotelis Peri Hermeneias* ed. K. Meiser, vol. II (Leipzig: Teubner, 1880) p. 29.17

⁴ in quadam] *ut lemma indicavit P*

⁵ quam habet] *ut lemma indicavit P*

⁶ per] propter **P**

eo pronomine ostenditur, id est demonstratione significatur. Et subiungit quod est illud, id est *propria qualitas suppositi* [secundae] personae subiectae, *in qua qualitate¹ sunt propria nomina*, quia ad illam significandam sunt reperta, et ideo non est mirum si illa qualitas proprium
5 nomen hic vocatur, cum multotiens nomen vocis rei attribuitur et e converso.

XVII.70, p. 149.11 *Quamobrem* etc. Quandoquidem ista pronomina ex demonstratione significant illud quod significant, ergo si sine demonstratione proferantur sunt inutilia et nihil significantia. Hic
10 confundit Priscianus nostros garciones qui tota die demonstrativa pronomina nihil demonstrantes proferunt ‘hic homo’, ‘hoc animal’ dicentes | **109va** | esse diversa individua. Si enim nihil demonstrant, cassa est vox, si idem demonstrant, idem² sunt hic homo et hoc animal. Sed dicent: Non dicimus de hoc homine et hoc animali quod sunt diversa
15 individua, sed tantum³ quoniam hoc vocabulum notat diversum esse ab illo quod illud notat. Sed quid possint notare nisi id quod demonstratur? Sed quia non est nostra intentio hic illos convincere, illorum garrulitate postposita dicimus quod demonstrativa sine demonstratione prolata sunt vox cassa, cum demonstratione prolata illud quod demonstratur⁴
20 significant. Haec ergo omnia ‘hic homo’, ‘hoc album’, ‘hoc animal’, ‘hoc sedens’ si idem demonstrant idem significant, si diversa demonstrant diversa significant, si nihil demonstratur, nihil significant. Et hoc est: *Quamobrem pronomina demonstrativa ad nihil utile pertinent* id est nihil significant, *si carent personis ostendentis⁵ vel eius qui⁶ ostenditur⁷*, id est

---

¹ qualitate] qualitates **P**

² idem] *ante idem tunc del. P, post idem demonstrant del. P*

³ tantum] tamen **P**

⁴ demonstratur] demonstrant **P a.c.**

⁵ ostendentis *Hertz*] h. **P**

⁶ qui *Hertz*] q.u. **P**

⁷ ostenditur *Hertz*] o.e.t. **P**

nisi sit persona quae per ea aliquid demonstret, et demonstrata, sive sit eadem demonstrans et demonstrata¹ ut ‘ego’, sive diversa ut ‘tu’.

XVII.70, p. 149.12 *Itaque*. Quandoquidem sine demonstratione nihil significant, ergo, cum sola scribantur, quia tunc carent demonstratione, nihil significant. Si enim invenias hoc solum scriptum ‘ego’ vel cum verbo ‘ego curro’, non habes² personam quam intelligas, est igitur vox significativa quae si sola scribatur nihil significat. Si infertur: ergo non est vox litterata articulata, dicimus falsum esse. Potest enim scribi et significare — etsi non sola, saltem cum alia. Et hoc est: *Pronomina scripta sola*³ id est sine nomine, sunt *infinita*, quia tunc nihil definiunt, et subiungit quare: scilicet *cum excidunt*⁴ a *sua materia* et addit⁵ Priscianus qualis demonstratio dicitur ‘materia’ istorum pronominum in propriae qualitatis demonstratione⁶ — ad hoc enim inventa sunt ut per ea aliquid demonstretur.

XVII.70, p. 149.14 *Unde* etc. Quandoquidem pronomina sine nominibus scripta nihil significant, tamen obtinuit consuetudo ut⁷ in scripto quo duo loquuntur duo propria nomina praemittuntur,⁸ alterum nominativi casus, alterum dativi, et ita quod nominativus designet illum qui scribit, dativus ad quas scribit; postea loquens designat se ubique per pronomen primae, illum ad quem scribit per pronomen secundae, alias personas per sua nomina vel pronomina tertiae personae. Si enim sola pronomina inscriberet, cassa esset scriptura, ut dictum est; si vero sola nomina, nesciretur quis actus scribenti attribueretur, quis illi ad quem scribit, quis alteri, et ita personae praeposito suo nomine proprio, et illius

---

¹ demonstrata] demonstrativa **P**

² habes] haberes **P a.c.**

³ sola] per se *Hertz*

⁴ excidunt *Hertz*] et **P**

⁵ addit] ade **P**

⁶ demonstratione] ca. **P**

⁷ post ut] insunt *del.* **P**

⁸ praemittuntur] permittuntur **P**

ad quem scribit postea, per pronomen primae¹ personae se designat, per pronomen secundae illum cui² scribit. Nec igitur | 109vb | per sola pronomina nec per nomina sola debemus alicui scribere. Et hoc est: *Unde* id est quia sola scripta nihil significant pronomina, *qui scribunt sibi*
 5 *invicem*,³ *solent*⁴ id est in principio scripturae ponere propria nomina, scilicet scribentis et illius ad quem scribit. Et subiungit quare: *sine quibus* propriis nominibus, *non*⁵ *constaret perfectio*⁶ quantum ad scripturam. Deinde subiungit quare pronomina in scripturis propriis vocibus supponuntur sic: *praeponere* *(nomina tam) primae personae quam*⁷
 10 *secundae personae* tam scribentis quam ad quem scribit⁸, ut determinetur quis actus scribentis sit, quis illius ad quem scribit, non quia pronomina illa significant illos actus, sed quia certum est quod actus qui attribuitur personae significatae per pronomen primae est actus scribentis, qui vero attribuitur personae designatae per pronomen secundae \et tertiae/ actus
 15 illius cui scribit.

XVII.71, p. 149.18 *Praepositis*⁹ quandoquidem nomina sunt praeponeda, *igitur nominibus praepositis, ut* in istis ‘Cicero Bruto’ pronomina *faciunt demonstrationem ad* id est ex demonstratione significant res illorum, *vi* hanc vim enim habent ex institutione. *Si enim*
 20 *[istis]*. Vere istis nominibus praepositis faciunt pronomina demonstrationes ad ea, quia si, praepositis illis, *dicam*: ‘*Ego tibi dudum*¹⁰ *scribo, ostendi per hoc pronomen ‘ego’ praenomen’* id est rem ut prius

¹ *post primae] et secundae del. P*

² *post cui] attribuit del. P*

³ *qui scribunt sibi invicem Hertz.] quam sci. sibi it. P*

⁴ *solent Hertz] solet P*

⁵ *non Hertz] ut P*

⁶ *perfectio Hertz] po. P*

⁷ *quam Hertz] cam P*

⁸ *tam scribentis- scribit] ut lemma indicavit P*

⁹ *praepositis] sunt positus P*

¹⁰ *dudum] dundum P*

designatam per nominativum nominis, per ‘tibi’ hoc pronomen ostendi *dativum* praepositi nominis qui est secundae personae, quia designat personam ad quam scribitur, qui dativus, id est ‘tibi’ *accipitur loco dativi nominis praepositi*, et hoc quod dico, scilicet quod sine nominibus non est
5 perfecta scriptura, *non est dubium*.

XVII.71, p. 149.24 *Est autem causa*. Dixerat pronomina — non propter ignorantiam nominum, sed quia nomina cum verbis primae et secundae personae non possunt construi — loco nominum poni, ne aliquis igitur illud putaret esse sine causa, ait: *est*¹ *causa propter quam non*
10 *possunt accipi* in prima et secunda persona, id est propter quam nomina non possunt esse primae et secundae personae nec possunt construi cum verbis primae nec cum verbis secundae personae. *Vel non possunt accipi in prima persona nec in secunda*, id est nec designare primam personam nec designare secundam, *quam causam superius*² *diximus*,³ ubi causa verbi
15 pronomen esse inventum diximus. Primam igitur causam repetit quae talis est. Quod nomen significat et quod loquenti et illi ad quem sermo dirigitur convenit. Unde nec primae personae esse potest qui semper est loquens, nec secundae est, ad quem sermo dirigitur, quia omnis vox primae ad solum loquentem pertinet, omnis secundae ad illum solum ad quem sermo
20 dirigitur. Et hoc est unde [est] nomen non potest accipi in prima nec in secunda persona.

Vel ideo quod *substantiae* tam primae quam secundae *qualitates communes generales* scilicet quae pluribus insunt, *speciales* id est⁴ *individuae* scilicet quae uni soli insunt, *in quibus* id est in substantiis et
25 *qualitatibus sunt nomina*, quia significant illas, *non habent* | **110ra** | *certam discretionem personarum*, id est non habent plus uni personae quam alii convenire, *ut puta ‘omnis homo’* sive sit loquens sive ad eum sermo

---

¹ est *Hertz*] cum **P**

² Cf. *Prisc.* XVII.16, p. 118.1–5

³ *quam-diximus*] *lemma non indicavit P*

⁴ id est] est *Hertz*

dirigitur sive de ipso est sermo, *potest dici substantia et animal et homo*, et ita est capax generalis substantiae et qualitatis – ista enim nomina significant substantiam et qualitatem, *et potest nominari ‘Cicero et Plato’*¹, et ita capax substantiae et propriae qualitatis quae ab aliis nominibus
5 significantur.

XVII.72 p. 149.30 *Prima persona*. Res istorum nominum ad loquentem et ad alias pertinet, sed prima persona *ad nullum*² *pertinet nisi ad illum*³ *qui loquitur*, id est nullus potest esse prima persona nisi ille qui loquitur, *nec secunda nisi*⁴ etc. Ergo nomina non sunt primae nec secundae
10 personae, sed hanc conclusionem tacet, quia aperta est.

Aliter potest iste versus exponi sic. Nomina pertinent ad loquentem et ad alium, *sed prima persona* id est vox primae non pertinet *nisi ad illum qui loquitur*. Per vocem enim primae personae singularis numeri non est sermo nisi de loquente, *nec secunda*, id est vox secundae personae non
15 pertinet nisi ad illum ad quem sermo dirigitur, quia per vocem secundae personae non est sermo, nisi de illo⁵ ad quem sermo dirigitur. Ergo nomina non sunt primae nec secundae personae.

XVII.72, p. 150.1 *Vel propter hoc*. Aliam causam quare nomina nec⁶ primae nec secundae personae sunt subiungit, quae talis est, quod nomen
20 quando primo imponitur nec in designatione loquentis nec illius ad quem sermo dirigitur imponitur, sed in diversa ab utroque. Merito ergo neque primae neque secundae. Continuatio: Propter praedictam causam nomina non sunt primae nec secundae personae [est], vel propter hoc *quod ipsi non nobis* *(imponimus) nomina*⁷, non quia non possit fieri, sed quia non solet.
25 *Quod* id est loqui de se non (est) sibi nomen imponere, quod nullius est

---

¹ Plato] plus **P**

² nullum] non **P**

³ illum] ipsum *Hertz*

⁴ nec-nisi] *lemma non indicavit P*

⁵ post nisi de illo] nisi de illo *del. P*

⁶ post nec] pronomina *del. P*

⁷ nomina] *lemma non indicavit P*

proprium *primae*, nec imponimus nomina *intendentes sermonem ad alias*¹, quod id est intendere sermonem ad ipsum est secundae personae, *facimus nominationem*² id est imponimus nomina; hoc ideo breviter transimus, quia superius idem glosavimus.

- 5   **XVII.72**, p. 150.4 *Necesse* est ergo, quandoquidem nomina praedictis rationibus nec primae nec secundae personae potuerunt esse, igitur necesse est *concedere in tertia persona \esse/*, id est esse tertiae personae, cum oporteat illa esse alicuius personae, et hoc non *\in/* solo nominativo, sed *per omnes casus absque*³ *vocativo*. Et determinat quare illum excipit, quia
10 *primus* quia nullus ante illum nec post, ut illud: ‘Peperit filium suum primogenitum’⁴, tum *per <casus omnes>*⁵ *absque <vocativo qui> primus ad secundam*, quia nominativus suus sit institutus ad significandum tertiam personam, ipse tamen designat secundam id est illam ad quem sermo dirigitur, et subiungit quare, scilicet quod *fit demonstratio praesens*⁶ id est
15 praesentis rei *eius in quam*⁷ *facta est positio*⁸, id est ad quem nominandum nomen est impositum.

- XVII.70**, p. 150.8 *Illud quoque*. Ostenso quare nomina nec primae nec secundae possunt esse personae, quare aliqua pronomina primae et secundae personae oportuit esse subiungit: ideo scilicet quia vel aliquando
20 ad aliquem de nobis | **110rb** | aliquando de ipso loquimur, quod per nomen⁹ facere non possumus, et ideo repertum est pronomen quo aliquis loqueretur de se et illud est primae personae, et alterum quo loqueretur de eo ad quem sermo dirigitur, quod est secundae. Continuatio: Cum ceteris

---

¹ alias *Hertz*] e. mas **P**

² nominationem *Hertz*] non **P**

³ absque *Hertz*] ali **P**

⁴ *St. Luke 2.7*

⁵ casus omnes *Hertz*] g **P**

⁶ fit praesens] *lemma non indicavit* **P**

⁷ quam] quem *Hertz*

⁸ positio *Hertz*] pa **P**

⁹ nomen] pronomen **P a.c.**

quae dicta sunt illud quoque *est manifestum quod proferentes a nobis* id est loquentes de nobis \debemus/ *ea verba intendere* ad ipsas¹, nullus de se nec de aliquo ad se debet loqui, sed ad alium, ut illi suam voluntatem manifestet. Et apparet *quod non licet uti nominibus*², quia per nomen nullus
 5 debet loqui de se, et subiungit quare, scilicet ideo quod sunt tertiae personae quae diversae sunt et a loquente et ab ea ad quam sermo dirigitur.

Diceret aliquis: Posset esse quod sola tertia persona esset? Ideo non oportuit quod pronomina primae et secundae personae essent? Ideo addit: Sed *ratio* loquendi exigit ut si *verba a prima persona*, quia nulla alia posset
 10 loqui ad *secundam*, quia ad nullam aliam sermo dirigitur, non potest³ ergo propria locutio sine prima et secunda esse, non tamen nego quin possit⁴ esse sine voce primae et secundae. Aliud enim est prima persona, aliud vox primae personae, similiter et secunda. *Quamobrem* etc. Quandoquidem nomen nec primae nec secundae esse potuit, et tamen
 15 aliquas voces illarum personarum oportuit esse, *ergo subierunt pronomina* id est loco nominum sunt reperta, *complementia quod*⁵ *nomen non poterat* primam personam significando.

XVII.73, p. 150.14. *Praedicta* etc. Ne aliquis quaereret quomodo unum pronomen ponitur pro infinitis nominibus, ideo subiungit illius esse
 20 praemissam causam, videlicet quia est demonstrativum \vel relativum/ et ex infinitis demonstrationibus vel relationibus potest substantias infinitorum nominum significare. Et hoc est: *Praedicta* etc. Quia substantia est in omnibus nominibus ut significatum in significante, illa in qua⁶ *significanda*, id est significabilis, in quocumque sit *una et eadem voce*
 25 pronominis.

---

¹ ad ipsas] *ut lemma indicavit P*

² uti nominibus *Hertz*] u. amo. **P**

³ *ante potest*] *potest del. P*

⁴ *ante possit*] *potest del. P*

⁵ quod *Hertz*] ad **P**

⁶ illa in qua] *ut lemma indicavit P*

XVII.74, p. 150.17 *Nemo tamen*. Dixerat quod pronomina primae et secundae personae ponuntur loco nominum non propter ignorantiam, sed quia nomina non poterant accipi in prima et secunda persona, quia¹ nomina sunt tertiae personae, ne aliquis tamen putaret pronomina tertiae personae superfluere, causam inventionis illorum ostendit². Continuatio: Quamvis nomina sint tertiae personae, et constructibilia cum verbis tertiae, *tamen nemo putet quod pronomina tertiae personae nihil habeant usus* id est utilitatis, ideo aequè id est ad positionem ac³ *in eam personam* id est \in/ tertiam, et nemo *dicat* quod, si [non]⁴ *possent accipi in prima et secunda persona*, non esse pronomina. *Nam possumus*. Et bene dico quod nemo dicat, *nam possumus ad hoc dicere* illud quod sequitur. Unde apparet quod merito post nomina sunt reperta, cuius haec est summa: Nomina ita significant tertiam personam quod nec demonstratione nec relatione illam certificant et saepe, cognito nomine et qualitate, ignoramus cuius est illud nomen vel⁵ illa qualitas. Fuit ergo necesse ut pronomen quod demonstratione vel relatione tertiam personam, cuius est illud nomen et illa qualitas, certificaret, inveniretur.

| **110va** | Item, demonstrata substantia saepe nomen illius et qualitatem ignoramus. Fuit ergo necesse quod tertia persona nomen haberet. Unde non solum nomen debuit esse in designatione tertiae nec solum \pro/nomen inde quod auctores saepe in designatione tertiae ponunt alterum saepe utrumque. Si enim intendunt quis agit certificare ita quod de eius nomine vel qualitate non curent solo pronomine utuntur, ut ‘hic legit’. Si autem intendunt nomen et qualitatem agentis certificare non curantes si ille non cognoscatur, \utuntur/ solo nomine, ut ‘Socrates legit’. Si autem intendunt et ipsum demonstrare et eius nomen et qualitatem certificare coniungunt illa duo dicentes ‘iste Socrates legit’. Non ergo superfluit

---

¹ quia] quae **P**

² Cf. *supra* p. 229.8, *ad Prisc.* XVII.18, *GL* III p. 118

³ aequè – ac] *ut lemma indicavit* **P**

⁴ quod si non] *ut lemma indicavit* **P**

⁵ vel] et **P**

pronomen tertiae personae, post nomen quod est tertiae. Et hoc¹ est: *Possumus ad hoc* id est contra hoc dicere quod *pronomina loco nominum nata*² *semel* id est profecta. Vel ‘semel’ quia non imponuntur cotidie pronomina nova, sicut nomina nova et verba etc.

- 5   **XVII.74**, p. 150.23 *Habuerunt* deinde *ex accidente*³ \id est/ habuerunt hoc⁴ accidens ex demonstratione, id est hanc institutionem, ut sic significarent substantiam quod ipsam demonstrarent *sub* etc. Et quid mirum si habent demonstrationem personae quas significant praesentes scilicet⁵ et demonstrabiles. Et hoc est: *Omnes personae eorum*⁶ id est quae
10 ab eis significantur, *cernuntur sub oculis* et ideo possunt demonstrari, *plerumque* propter demonstrationem \vel propter relationem/ quae fit ad intellectum. *Itaque*. Quandoquidem personae eorum cernuntur sub oculis, *itaque habuerunt demonstrationem* scilicet *praecipuum*⁷ *accidens*. Melius enim res certificat quam relatio. Sed <ne> aliquis putaret quod in una
15 persona esset demonstratio quomodo relatio, dicit illam⁸ esse in omnibus personis. Est enim demonstrativum primae <personae> ut ‘ego’, secundae ut ‘tu’, tertiae ut ‘hic’, ‘iste’; sed prius fuit demonstrativum primae, deinde secundae. Prima enim persona naturaliter praecedit secundam, secunda tertiam. Et hoc est: [Prima enim persona] *quae* demonstratio *profecta per*
20 *coniunctionem primae et secundae personae*. Prius enim fuit in istis personis demonstratio, id est prius fuerunt pronomina demonstrativa

---

¹ profecta] perfecta **P**

² nominum nata] ne **P**

³ accidente] hac. **P**

⁴ ante hoc] hoc *del.* **P**

⁵ scilicet] sunt **P**

⁶ eorum] earum **P**

⁷ post praecipuum] com.pu., *ut videtur, del.* **P**

⁸ illam] illa **P**

istarum personarum, per additum¹ quando post ista² est repertum pronomen tertiae.

XVII.75, p. 150.25 *Non igitur*. Quandoquidem hac causa reperta sunt, ergo non ideo quod nomina non sint personae tertiae³, sed quia non sunt demonstrativa. *Itaque*. Quandoquidem neutrum istorum quamvis sint tertiae personae superfluit, itaque Virgilius utrumque in eodem versu⁴ in designatione eiusdem tertiae posuit pronomen ut illam demonstraret, nomen ut qualitatem.

XVII.75, p. 151.5 *His itaque*. Quandoquidem omne nomen est tertiae personae, ergo non potest in nominativo construi cum verbis primae vel secundae personae. Et hoc est: *His itaque* \se/ *habentibus* scilicet quod omne nomen est tertiae personae, *certum est quod si dicam 'Priscianus scribo' incongrue dico*⁵; et subiungit quare: *propter insequentiam*⁶ id est propter diversitatem personarum, *quia nomen est tertiae personae*, ubi *verbum primae. Est igitur*⁷. Concludit per contrarium sic. Quandoquidem incongrue dicitur 'Priscianus scribo', quia nomen | **110vb** | est tertiae personae, ubi verbum primae, igitur si (***) verbum est tertiae personae, constructio⁸ cum verbo est consequens. Et hoc est *consequens* id est conveniens.

XVII.76, p. 151.9 Non tamen quamvis incongruum sit construere nomen verbis primae et secundae personae sine pronomine, *tamen non*⁹ *ubique hoc observamus*¹⁰, et vere non ubique, quia (non cum) verbis

¹ per additum] *ut lemma indicavit* P

² ante ista] ipsa vel *del.* P

³ ergo-tertiae] *ut lemma indicavit* P

⁴ Virg., *Aeneis* VI.790–791: hic Caesar et omnis Iuli / progenies

⁵ scribo incongrue dico *Hertz*] cum id. P

⁶ insequentiam *Hertz*] *ig.* P

⁷ est igitur] *lemma non indicavit* P

⁸ constructio] *del.* P

⁹ non] m P

¹⁰ observamus *Hertz*] *servamus* P

substantivis et vocativis. Et hoc est: Verba quae significant substantiam id est substantiva, ut est ‘sum’, vel nominationem, ut ‘nominor’ et similia, in sua prima persona et secunda asciscunt nomina aptissime id est ⟨sine⟩ pronominibus cum illis intransitive construuntur, quod *in aliis verbis est inconsequens*¹, ut dictum est.

Sed attende quod si nomen sit in praedicato, potest illi substantivum verbum et nominativum in omni sua persona construi sine pronomine ut ‘sum vel es Socrates’. Similiter ‘nominor vel nominaris Socrates’. Sed si nomen sit in subiecto et verbum in praedicato, non potest illi nomini in prima persona et secunda sine pronomine conungi. Nullus enim dicit ‘Socrates sum’ in hoc sensu ‘Socrates existo’. Igitur respectu² nominis subiecti habet verbum substantivum naturam illorum verborum, sed respectu nominis praedicati habet diversam ab aliis in hoc quod se illi sine pronomine coniungit. Similiter verba vel substantiva vel vocativa. Quocumque igitur ordine invenias scriptum in libro refer nomen ad praedicatum. Littera plana est usque ad hunc locum **XVII.77**, p. 152.8: *cum enim*. Nomen³ proprium et pronomen eandem substantiam significat. Cum vero dico ‘iste est Socrates’, illam substantiam illum esse dico. Videretur igitur alicui mirum quod verbum nomini in praedicato adiungeretur, sed non pronomini, ideo quare hoc fiat adiungit. Similiter de vocativo verbo intellige. Sed quia dicit Priscianus ex significatione istorum verborum hoc contingere, de qua diversa a diversis habetur⁴ opinio, nostram inde dicamus.⁵

Dicit igitur Priscianus substantivum verbum significare substantiam, vocativum nominationem. De substantia igitur quae a substantivo verbo significatur prius dicamus, postea de nominatione quae a vocativo. Dicunt

¹ inconsequens *Hertz*] insequens **P**

² respectu] res praedicatu **P a.c.**

³ nomen] *ut lemma indicavit P*

⁴ habetur] haberetur **P a.c.**

⁵ *post dicamus*] de substantia igitur quae in substantivo verbo significatur *del. P*

quidam quod verbum substantivum significat eandem substantiam quam et pronomen¹. Hoc inde quod² Priscianus dixit quod si diceretur ‘sum ego’ duplicari demonstrationem substantiae³ et ideo non debet dici, quia duae voces quae idem significant non debent simul in oratione poni. Quod si
 5 verum esset nec in subiecto deberet illi coniungi nec diceretur ‘ego sum’ quod tamen saepe invenimus.

Alii dicunt quod significat substantiam illud genus generalissimum; alii substantiam spoliata ab omni accidenti, alii aequivoce omnem substantiam et omnem actum,⁴ alii aliud. Quae tamen omnia falsa sunt.

10 Nos vero dicimus | **111ra** | quod significat substantiam id est actum subsistendi⁵ quemadmodum dicerem ‘lego’ significare lectionem, id est actum legendi, sed post hoc verbum non debet poni pronomen, quia ex \quo/ scitur quod res subsistit, restat cognoscere quid ipsa sit et quanta et qualis etc. Sed pronomen nullum istorum significat, nomen vero significat.
 15 Igitur merito pronomine relicto construit se nominibus, non igitur quia significat eandem rem cum pronomine non adiungitur illi pronomen, sed quia significat talem actum quo cognito oportet quid sit vel quantum vel qualis sit qui illum agit cognoscere.

---

¹ See *PH*, ed. Reilly p. 974.11–15 and R. W. Hunt “Studies on Priscian in the Eleventh and Twelfth Centuries I. Petrus Helias and his Predecessors,” *Medieval and Renaissance Studies* 1 (1941–1943), pp. 194–231.

² *post quod*] fit quod *del.* **P**

³ duplicari demonstrationem substantiae] cf. *Prisc. ad locum*: cum duplicata substantiae demonstratio sine qualitate nihil perfectum significaret

⁴ actum] accidenti *a c.* Cf. *Glosulae*, *Hunt 1941–43* p. 34.39

⁵ subsistendi] suffiendi **P a c.** Cf. *PH*, ed. Reilly p. 973.86: sum significat substantiam ut est unitiva formarum et inter se & *PH*, ed. Reilly p. 924.76, Rosier-Catach, “Trois acceptions du terme ‘substance’ chez Pierre Helie,” in A. Jolivet, A. de Libera *et alii*, *Gilbert de Poitiers et contemporains: aux origines de la ‘Logica Modernorum’* (Napoli, Bibliopolis, 1987) p. 312–13 [299–324], C. H. Kneepkens, “Grammar and Semantics in the Twelfth Century: Petrus Helias and Gilbert de la Porrée,” in M. Kardoun & J. Spruyt, eds., *The Winged Chariot: Collected Essays on Plato and Platonism in Honour of L. M. De Rijk* (Leiden: Brill, 2000), [pp. 237–275] especially pp. 241–44.

Verba vero vocativa significant nominationem, id est passionem¹ quae inest alicui inde quod nominatur, ut ‘legor’ significat lectionem id est passionem quae inest alicui inde quod legitur², sed passio nominandi nulli inest nisi per nomen. Ergo merito solum nomen isto verbo in praedicatione
5 adiungitur.

Continuatio: **XVII.77**, p. 152.9 Merito ista verba in omni sua persona nomini sine pronomine adiunguntur, cum \enim/ *ipsa verba colligant* id est significant, *substantiam* id est actum subsistendi, *proprium*, quia ille actus proprie dicitur substantia et non unius tantum, sed *uniuscuiusque*, et
10 hoc faciunt verba substantiva. Vel colligunt *nominationem* id est passionem quae inest substantiae inde quod nominatur, *necessario* id est utiliter, *relictis pronomibus, se applicant*³ id est coniungunt se nominibus vel pronomibus. Praemittit quare, quae pronomina substantiam significant, non eam tamen quod verbum substantivum.
15 *Quantum ad vocem*. Hoc determinat, quia ex demonstratione qualitatem significant quae nomina demonstrant id est significant *proprium qualitatem*. Est enim causa quod cognita substantia qualitas significetur, unde post substantivum verbum dictio quae qualitatem significet debet poni. Merito ergo relicto pronomine adiungitur nomini.

Hic videtur Priscianus sibi contrarius. Dixit enim superius quod verba substantiva et vocativa adiunguntur nomini, pronomini vero substantiva. Hic vero dicit quod substantiva relictis pronomibus applicant se ad nomina, sed dicimus quod hic loquitur de constructione cum solo nomine cum quo solo numquam construitur verbum substantivum sed cum
25 pronomine tertiae personae cum illo saepe construitur, ut ‘ego sum ille qui scribit’ (id est) Priscianus. Vel dicamus quod hic loquitur de solis pronomibus primae personae et secundae, quibus \verba/ substantiva in eodem praedicatione numquam adiunguntur.

---

¹ Cf. Ralph of Beauvais, *Glose super Donatum*, ed. Kneepkens, p. 29.23–25

² legitur] legit **P**

³ applicant] apo. **P**

XVII.78, p. 152.13 *Unde 'ego' etc.* Quandoquidem relictis pronomibus adiungunt se nominibus, *nemo dicit 'sum ego' vel 'nominor [tu]'* et subiungit quare. *Cum duplicata demonstratio (nihil perfectum) significaret*¹, quia et verbum et pronomen demonstrant substantiam².

- 5 Omne enim verbum primae personae et secundae est demonstrativum substantiae, et pronomen demonstrat substantiam. Nec tamen hoc dicit Priscianus | **111rb** | quod verbum significet hic substantiam illam³ sed⁴ quod demonstrat illam, non ex natura substantivi sed ex vi primae personae et secundae. Omne enim verbum primae personae et secundae idem facit.
- 10 *Nihil significaret perfectum* id est non faceret perfectum intellectum, *sine qualitate* id est sine voce quae significaret qualitatem, id est sine nomine. Et accipe qualitatem large quicquid inest substantiae.

- XVII.78**, p. 152.14 *Non enim etc.* Diceret aliquis: Quare pronomen non significat propriam qualitatem substantiae? R(espondet): Quia *non erat possibile ad propriam positionem* id est propriam qualitatem quae dicitur positio propria, quia ad illam significandam sunt propria nomina reperta, *attribuere voci communi*⁵ naturaliter quidem, glosat sic *id est generaliter*⁶ *ad omnes pertinenti*. Ut enim propria qualitas unius est propria, sic et vox quae illam significat debet esse, *quae* id est vox
- 20 generalis et communis est pronomen quod fieret⁷ id est propria qualitas voci communi attribuitur. *Si diceremus 'ego sum', 'ego nominor'*

¹ significaret] su **P**

² post substantiam] ostensio del. **P** Cf. M.G., *Notae Dunelmenses*, p. 509.2984: *Cum duplicata substantiae demonstratio*, id est significatio. Ita enim exponendum est secundum sententiam illam M. G. qui dicit hic agi de pronomibus in simplici significatione substantiae.

³ ante illam] aliam del. **P**

⁴ sed] scilicet **P**

⁵ voci communi] haec vocativo **P**

⁶ id est generaliter] lemma non indicavit **P**

⁷ fieret] ut lemma indicavit **P**

referentes verba ad pronomina id est ponentes¹ ista verba cum pronomine in praedicato. Hoc ideo determinat, quia ponentes pronomen in subiecto et verbum in praedicato (bene) possumus dicere ‘ego sum’ et ‘ego nominor’. *Nam significationem*. Vere non debemus dicere ‘sum ego’ nam hoc
 5 dicentes *non faceremus significationem propriae qualitatis*², quod ratio exigit si post verbum substantivum, sed *faceremus demonstrativae essentiae*³ id est substantiae, quam prius verbum demonstraverat, non dico significaverat, quae essentia *ac omnibus communiter*⁴, quia nihil est his pronomibus significatum quod non sit substantia, *ad quam* essentiam
 10 *pertinet*⁵ hoc pronomen ‘ego’, cum solam substantiam significet.

XVII.79, p. 152.20 *Manifestum est*. Dixerat ideo non posse dici ‘Priscianus scribo’, quia nomen⁶ est tertiae personae, verbum primae, sed tamen dici posse ‘Priscianus sum’. Ne aliquis putaret quod⁷ nomen remaneret tertiae personae et sic diversae personae intransitive
 15 construerentur, quod est impossibile, ideo dicit quod in praedictis orationibus fiunt nomina ex adiuncto illorum verborum primae personae vel secundae. Continuatio: Quandoquidem bene dicitur ‘sum Apollonius’, ‘nominor Apollonius’ et diversae personae non possunt intransitive
 20 *construi, igitur manifestum quod, quando dico ‘Priscianus sum’ vel ‘Cicero nominor’, supradicta verba* id est ‘sum’ et ‘nominor’, *evocant ea* nomina a tertia persona ad primam, quia cum naturaliter sunt tertiae personae, ex adiuncto illorum sunt primae et secundae.

XVII.79, p. 152.23 *Cum specialem*. Merito in hac oratione pronomen non pono, quia illud quod pronomen significaret, solum verbum

---

¹ ponentes] ponentes P

² qualitatis Hertz] quae uer. *ut videtur* P

³ essentiae] *lemma non indicavit* P

⁴ communiter] *lemma non indicavit* P

⁵ pertinet] proter P

⁶ nomen] pronomen P

⁷ quod] quater P

significaret. Et hoc est: *Cum verbum substantivum¹ et vocativum* in prima et secunda persona, *habeat in se* ex demonstratione significat quod *pronomem additum,² itaque* quandoquidem verbum substantivum habet in se illud quod pronomem demonstrat, ergo in pronomine demonstrativo
 5 saepe subauditur verbum substantivum. Sic ergo pronomem demonstrativum intelligitur in verbo substantivo, et verbum substantivum in illo. Et hoc est | **111va** | [est]. *Itaque invenimus* etsi non semper, *tamen frequenter posita pronomibus demonstrativis supradicta verba* id est substantiva, *quamvis non sunt³ posita tamen intelligi* ut in sequenti
 10 exemplo.

XVII.79, p. 153.3 *Adeoque*. Dixerat in demonstrativis pronomibus supradicta verba intelligi et non dixerat in relativis, ideo probat demonstrationem esse causam huius subintellectus. Continuatio: Merito dico in solis demonstrativis pronomibus hoc fieri, quia demonstratio
 15 *adeo causa huius rei* scilicet quod verbum substantivum non positum intelligitur, *quod adverbis demonstrativis positus* in oratione *non est necesse addere supradicta*, immo in eis intelliguntur, si non semper, tamen *saepe*.

XVII.79, p. 153.6 *Tune*. Hoc exemplum et secundum non sunt de proximo, sed de illo quod in demonstrativis pronomibus⁴ verba intelliguntur substantiva, sed tertium est de proximo id est de hoc quod in demonstrativo adverbio intelligitur verbum substantivum. Et nota quod cum adverbio demonstrativo potest poni et nominativus et vocativus, ut
 20 ‘ecce Socrates vel Socratem — nominativus in eo quod intelligitur verbum substantivum, cuius est \cum/ nominativo construi, accusativus, quia in eo
 25 ‘vide’ vel ‘aspice’ intelligitur quae habent accusativum regere.

---

¹ substantivum] substantiam **P**

² additum Hertz] adde. **P**

³ quamvis sunt] cf. *sitis Hertz positus NS apud Hertz*

⁴ pronomibus] nominibus **P**

XVII.80, p. 153.11 *Nec non* etc. Non solum in praedictis subintelligitur verbum substantivum, sed in verbo substantivo quod est ‘quis’ inde quod significat substantiam et ‘qualis’. *Tamen*. Quamvis hoc verbum significet substantiam, tamen subintelligitur in istis nominibus
 5 ‘qualis’ vel ‘quantus’, quamvis non significet substantiam, quia nomen quod substantiam significat, id est ‘quis’, ponitur pro illis. Et hoc est: Et ‘qualis’ et ‘quantus’, istis nominibus positus *in finitis*, quia alterum istorum significat infinitam qualitatem, alterum infinitam quantitatem, quia *pro quibus ponitur ‘quis’ deficiunt verba substantiva* et tamen¹ intelliguntur,²
 10 *quomodo et participiis positus* deficiunt verba substantiva et tamen intelliguntur. Est igitur summa³: Verbum substantivum \non positum/ intelligitur in demonstrativis pronomibus et adverbis et nominibus infinitis, ‘quis’, ‘qualis’, ‘quantus’, et in participiis praeteriti temporis. *O qualis* etc. In hoc primo exemplo intelligitur verbum substantivum in hoc
 15 nomine ‘qualis’, in secundo intelligitur in participio⁴.

XVII.81, p. 153.28 *Non tamen*. Ostenso quod⁵ verba substantiva et vocativa construuntur cum nominativo nominis sine pronome in prima et secunda persona, dicit hoc non posse fieri in aliis, et quare subiungit. Continuatio: Quamvis dicatur bene ‘Cicero sum’, *non tamen* [sum] *bene*
 20 *dicatur si dicam ‘Cicero accuso’*, et subiungit quare, quia *verbum hoc accusationis*⁶ id est hoc verbum ‘accuso’ quod significat accusationem, *non significaret proprietatem substantiae* id est actum subsistendi *quomodo verbum*⁷ *substantivum* illam significat vel proprietatem nominationis id est passionem nominandi quae *per vocativum verbum*

---

¹ tamen] cum **P a.c.**

² intelliguntur] intelligitur **P**

³ est – summa] *ut lemma indicavit P*

⁴ participio] principio **P**

⁵ quod] quia **P**

⁶ accusationis *Hertz*] *acci. P*

⁷ verbum *Hertz*] nisi **P**

*indicatur*¹; sic igitur significare actum subsistendi vel passionem nominandi est causa construendi cum *nominativo* nominis sine pronomine, unde sola verba quae hoc significant possunt cum nominativo sine pronomine construi in praedicato, sed in subiecto non, ut superius dictum est.

XVII.81, p. 154.1 *Participiis quoque*. Et non solum cum nominibus possunt verba substantiva in prima et secunda persona | **111vb** | sine pronomine construi, sed *etiam cum participiis*² (*quoque*), *quae*³ naturaliter *sunt tertiae quomodo nomina substantiva*⁴. Verba adiuncta cum participiis possunt *fungi*⁵ loco trium personarum verbi, quae deficiunt in passivis et communibus, deponentibus et neutro-passivis, quae participia *si deficiant*⁶ *infinita nomina substantiae* id est ‘qui’ vel ‘quae’ vel ‘quod’, cum verbo cuius participium deficit, *subeunt pro his participiis*⁷. *Haec enim*. Bonum dedi exemplum, quia illa Graeca participia deficiunt apud nos. Et nota quod apud Graecos fit ex verbo activo \praeteritum/ participium quod significat praeteritum actum, sed nullum apud nos tale invenitur, sed pro illo ‘qui’ et praeteritum activum ponimus ut ‘qui amavit’. Similiter fit apud Graecos ex verbo passivo participium quod significat praesentem passionem quod non habetur apud nos, sed pro eo praedictum nomen et passivum praesentis temporis ponimus, ut ‘qui amatur’.

---

¹ verbum indicatur] per inter **P**

² participiis *Hertz*] pu. **P**

³ quae] quam **P**

⁴ substantiva *Hertz*] et ita û **P**

⁵ fungi] numquam **P**

⁶ deficiant] deficiunt **P**

⁷ Cf. K. M. Fredborg, “Notes on the *Glosulae* and its reception by William of Conches and Petrus Helias,” pp. 460–461, and the *Glosulae*’s (*Gpma in Prisc.* XI.26,p.565.11) invention of Latin substitute participles that ideally would correspond to the full range of Greek participles in active and passive and in present and past : ‘amabitus’ (passive present), ‘amabians’ (active past), which in Latin normally is dealt with by circumlocutions (*qui amatur*) ‘who is being loved’ & (*qui amavit*) ‘who has loved’.

XVII.82, p. 154,8. *Et attende*. In eis quae dixerat id est quod pro verbo ponimus participium et verbum substantivum et pro participio nomen \substantivum et verbum/ iubet nos attendere vim significantium substantiam scilicet quod sine voce¹ quae significet substantiam non suppletur² verbum neque participium quando deest. *Et attende in his* quae dicta sunt, *quanta est vis significantium*³ *substantiam* tanta scilicet quod *nomen substantivum*⁴ id est⁵ 'qui' *cum verbo accipitur loco participii*, quod participium significat *substantiam ipsius qui agit*. *Et actum et passionem*. Hic habemus Priscianum auctorem quod participium duo
5 significat, id est substantiam et actum vel passionem, sed nota quod significat infinitam substantiam ut 'qui' et actionem vel passionem certam, illam videlicet quam et suum verbum. *Et participium vero substantiam tantum loco verbi* [ac].

XVII.82, p. 154.12 *Et nota* etc. Dixerat quod 'qui' cum verbo ponitur
15 loco participii, sed omne participium tertiae est personae, ne ergo aliquis inde putaret quod 'qui' cum verbo pro participio positum posset ad solam tertiam referri⁶ personam, subiungit quod ad omne pronomen cuiuscumque sit personae potest referri sic⁷ quoque quodammodo ad constructionem pronominis illud quod dictum est hic retorquetur. Et hoc est: *Et nota quod*
20 *cum nomen substantivum*⁸ *et verbum substantivum fungitur*⁹ *ut supra diximus fungitur*¹⁰ id est verbum substantivum *cum participio loco verbi* ut 'pransus sum' pro 'prandi'. *Illud enim*. Nomen substantivum positum *cum*

---

¹ ante voce] verbo del. P

² ante suppletur] ponetur del. P

³ significantium] significat P

⁴ nomen substantivum] lemma non indicavit P

⁵ post est] cum del. P

⁶ ante referri] posse del. P

⁷ post sic] quoque del. P

⁸ nomen substantivum] lemma non indicavit P

⁹ fungitur^{bis}] fongitur^{bis} P

¹⁰ fungitur] fi P

verbo fungitur loco participii quamvis hoc sit, tamen refertur ibi nomen
 substantivum ad omnes personas¹ pronominum ut in sequentibus
 exemplis. *Quomodo* etc. Ne aliquis putaret quod vocativa verba
 adiungentur participiis quemadmodum et verba substantiva, illud | **112ra** |
 5 removel sic *quomodo* etc. *Quippe*. Ac si dicat²: ideo vocativa verba non
 adiunguntur participiis, *quia pertinent ad nominationem* id est ad
 passionem nominandi, quae non potest inesse nisi per nomen, sed
*substantiva verba aptissime*³ iunguntur participiis. *Cum* id est quia iuncta
 10 *participiis significant essentiam* (actus) *vel passionis* id est actum esse vel
 fuisse vel futurum esse.

XVII.83, p. 154.21 *Deinde* etc. Hucusque tractavit de constructione
 nominativi cum verbis, modo ingreditur tractare constructionem
 obliquorum cum illis. Ipsemet litteram continuat, deinde dat regulam
 talem: *Obliqui casus verba desiderant*⁴ id est construuntur cum verbis ita
 15 quod reguntur ab illis, *omni modo* id est universaliter scilicet ita quod
 omnis, vel *omni modo* (transitive) , intransitive, reciproce, acquisitive
quomodo et nominum. Deinde subiungit exempla omnium obliquorum,
 excepto vocativo de quo est dictum quod cum sola secunda persona
 intransitive construitur, *ex qua constructione* scilicet verbi et obliqui
 20 intelligitur *qualis affectus* id est quae actio vel passio, quae dicitur affectus,
 quia afficit rem in quam transit, *innascitur*⁵ id est accidentaliter inest
 personae quae agit vel patitur. *Sed non reciprocatur*, ac si dicat: Omnis
 obliquus construitur cum verbo, *sed non reciprocatur* et non convertitur,
 id est *quod non verba desiderant obliquos casus nominum vel pronominum*
 25 *quomodo obliqui desiderant verba*. Quaedam enim verba sine obliquis
 perfectam faciunt orationem, sed obliqui sine verbo non.

---

¹ personas] ut P

² ac si dicat] ut lemma indicavit P

³ aptissime] ab is P

⁴ verba desiderant] ne. re. adun. P

⁵ innascitur] nascitur Hertz

XVII.83, p. 154.27 *Quoniam* etc. Vere \non/ omnia verba desiderant obliquos, *quoniam quaedam ex his perfecta*. Sed ne putarentur perfecta id est in nullo deficientia, glosat *et perfecta*¹ id est *absoluta* id est nullum casum exigentia, sed *quaedam sunt defectiva* id est sine obliquo casu
 5 perfectam orationem non facientia. Sic igitur in hac arte dicitur verbum perfectum duobus modis: quantum ad declinationem \et quantum ad constructionem/, similiter defectivum. *Ut si*. Ponit prius exempla absolutorum, deinde defectivorum. Littera plana est.

XVII.83, p. 155.5 *Quidam tamen*. Dixerat superius nominativum
 10 pronominis primae et secundae personae non esse addendum verbo nisi propter discretionem vel amplificationem, et sic verbum primae et secundae personae iunctum obliquo sine nominativo facit perfectam orationem; quidam vero dicebant perfectiorem esse, si nominativus ei adiungeretur, ideo ponit illorum opinionem ut illam improbet. Continuatio:
 15 Quamvis dicam quod haec oratio ‘scripsi tibi’ sine nominativo sit perfecta, *tamen quidam dicunt perfectiorem constructionem verborum, si assumant pronomina* nominativi casus, unde si dicam² ‘tibi ego scripsi’ vel ‘ego loquor tibi’ perfectior est secundum illos constructio quam si dicam ‘scripsi tibi’, ‘loquor tibi’, *cuius rei dicunt eam esse approbationem. Quod*
 20 *si*³ *dicam* hanc orationem ‘ego quidem sum, tu vero non’, *si tollas inde pronomem*⁴ nominativi casus, *erit locutio incongrua*.

XVII.84, p. 155.9 *Sed hoc facit*⁵. Ac si dicat: Vere subtracto pronomine⁶ ab hac oratione, incongrua est locutio, *sed hoc facit coniunctio* illa quae facit discretionem sine nominativo fieri non potest. *Itaque*.
 25 Quandoquidem hoc facit coniunctio, *itaque non arbitror hoc quod dicunt*

---

¹ perfecta Hertz] pro. P

² si dicam] *ut lemma indicavit P*

³ si] cum Hertz

⁴ si tollas inde pronomem] *lemma non indicavit P*

⁵ sed hoc facit] *lemma non indicavit P*

⁶ pronomine] nomine P

*generaliter*¹ id est \in/ omnibus *esse* verum, ac si dicat: Non omnis oratio imperfecta est quae habet verbum sine pronomine primae personae vel secundae, *sed aliqua* illa scilicet quae facit discretionem. *Non enim*. Vere \non/ est verum generaliter, *quia verba non omni-* | **112rb** | *-modo*² id est
 5 ubique pronomibus et *id quod fit non solum ex poetica constructione* id est ex constitutione poetarum, et subiungit quare *cui* constructioni poeticae *licet deficere et abundare*. Hanc enim licentiam habent qui metricè scribunt addere quiddam et subtrahere, *sed confirmatur ex omni*³ *locutione* etc.

10 **XVII.84**, p. 155.16 *Cum manifestum est*⁴. Dixerat hanc ‘loquor tibi’, si non facimus discretionem, esse perfectam, quod ideo contingit, quia in verbo primae personae intelligitur iste nominativus ‘ego’. Ne ergo alicui mirum videretur quod una dictio in alia⁵ intelligitur, ostendit hoc in multis contingere. Sed ne videretur sine ratione constructiones aliquorum
 15 dimittere, dicit illas esse manifestas. Et ideo dicendum est illud quod ad scientiam constructionum valeat. Per hoc enim scimus quomodo oratio sine nominativo sit perfecta, *cum est manifestum de obliquorum*.⁶ *Et est sciendum quod intellectus aliarum partium sunt in quibusdam* id est quod una pars intelligitur in alia. Vel intellectus aliarum sunt in aliis, id est una
 20 significat intellectum alterius praeter suum intellectum, *ut si dicam*⁷ ‘Aiax’, vel hominem⁸ per consequentiam. Non enim potest esse Aiax quin sit homo. Non tamen dicit Priscianus quod hoc nomen ‘Aiax’ significet hominem, sed dicit quod in eo intelligitur. Non enim significat vox quidquid in ea intelligitur. Et intelligo *unum* hoc *per numerum singularem*

---

¹ generaliter *Hertz*] generale **P**

² omnimodo *Hertz*] eodem modo **P**

³ omni] communi *Hertz*

⁴ cum manifestum est] *lemma non indicavit* **P**

⁵ alia] alia **P a.c.**

⁶ obliquorum] lo **P**

⁷ dicam *Hertz*] dicas **P**

⁸ vel hominem] *non invenitur apud Hertz*

id est per terminationem singularis numeri — talis enim terminatio ad loquendum de uno voci est attributa, *ut si dicam ‘Anchisiades’*¹ hoc patronymicum, *intelligo genitivum* etc. Significat enim patronymicum quod hoc nomen ‘filius’ vel ‘nepos’ et genitivus primitivi. Et si dicam hoc
 5 adverbium *divinitus, intelligo nomen cum*² *praepositione ‘ex’*. Tantum enim valet ‘divinitus datum est’ quantum ‘ex Deo’³ — significat enim efficientem causam. Et si dicam hoc comparativum ‘*fortior*’, *intelligo* etc. Omne \enim/ comparativum derivatum a nomine significat ‘magis’ adverbium cum intellectu sui positivi. Et quid irem per singula?
 10 *Innumerabilis est* etc.

XVII.85, p. 155.23 *Nec est* etc. Ista intelliguntur in aliis. Non est dicendum quod nisi illa sunt, ista deficiunt. Et hoc est *Nec est dicendum quod si dicatur ‘Anchisiades’ deest* hoc nomen ‘filius’ *et debet illi addi*, cum in eo intelligitur, et si dicatur ab aliquo auctore *cum licentia poetica*
 15 id est a solo poeta et in metro potest hoc fieri. Sed ne videretur mirum quod poetae adderent, subdit *quomodo solent*. Solent illi poetae *addere praepositiones* ubi non deberent esse vel minuere ubi deberent esse. *Ad te*. In hoc exemplo superfluit praepositio ‘ad’ vel in compositione vel in appositione. Littera patet usque ad hunc locum.

XVII.86, p. 156.14 *In verbis* etc. Non solum in aliis partibus hoc accidit, sed *in verbis*. Si in libro habetur ‘igitur’⁴, ita concludatur vel pro ‘autem’ legatur. Quandoquidem in aliis partibus quaedam intelliguntur, igitur et in verbis. A simili. Et hoc est: Similiter accidunt *quaedam in verbis quae cum*⁵ *eis intelliguntur* id est quaedam accidentaliter
 25 intelliguntur ipsis verbis, quia ab eis secundo significantur. *In verbis*

---

¹ ut-Anchisiades] *lemma non indicavit P*

² cum] cum cum **P**

³ deo] diis **P a.c.**

⁴ igitur] *supra lineam add. r apud Hertz*

⁵ cum] in **P**

*indicatio*¹ intelligitur *ipsa* (in) *indicativis*², et *affirmatio*³, quae | **112va** | intelligitur *indicatio*⁴. Cum enim dico ‘lego’ [lego], me legere indico et affirmo, sed in hoc modo intelligit⁵ auditor actum cum⁶ eius indicatione et affirmatione. *Unde* scilicet, quia *indicativus* modus \significat/ affirmationem, ad quaestiones respondetur. Sed quia saepe adverbia respondentur, de illis addit. Et hoc est: *Unde* scilicet quia in *indicativo* intelligitur *confirmatio*, *respondetur ad interrogationem*. *Reddimus* id est respondemus vel *affirmativum adverbium* vel *interrogativum* vel *negativum*, ut ‘non’, vel *verbum indicativum*, et subiungit quare: *utpote*
 5 *habens in se affirmationem* cum in eo intelligitur.

XVII.86, p. 156.20 *Inest etiam*. Non solum *affirmatio intelligitur in hoc verbo* ‘scribo’ sed etiam \numerus/ singularis, quod \scilicet/ de uno solo agitur. Et hoc est: *Singularis numerus* id est quod de uno est sermo, *inest*⁷ id est intelligitur in [*hoc*] verbo ‘scribo’⁸, *nec eget* ut addatur illi hoc
 15 nomen ‘unus’, quia ea inde quod est singularis numeri intelligitur. *Manifestum est* si ista sunt in eis in quibus intelliguntur, *manifestum quod nominativus pronominis est unum*, et si *supradicta non desunt*, quia *intelliguntur*, ergo *nec pronomen deest praedictae orationi*. Deest enim quod nec apponitur nec in appositis intelligitur. *Habet igitur haec oratio*
 20 ‘loquor tibi’ suum subiectum scilicet ‘ego’ et est propositio. Nec ergo dicit Priscianus hoc pronomen debere esse in oratione cum non fit discretio, sed non debere pronuntiari. Sive ergo fiat sive non fiat discretio est eadem propositio, sed quando fit discretio tota pronuntiatur, sin autem (non) subiectum tacetur.

---

¹ *indicatio* Hertz] idem. P

² in *indicativis* Hertz.] idem P

³ *affirmatio*] afui P

⁴ *indicatio*] indicatione P a.c.

⁵ intelligit] intelligitur P a.c.

⁶ cum] et P a.c.

⁷ *inest*] lemma non indicavit P

⁸ *scribo*] lemma non indicavit P

*Non*¹ *tamen*. Ne aliquis putaret \omnem / orationem in qua additur ‘ego’ verbo esse superfluum quia intelligitur in eo, adversatur sic. Quamvis ‘ego’ intelligatur in verbo *non tamen vituperanda constructio si pronomen*² *addatur*. Potest enim convenienter illi addi causa discretionis vel causa amplificationis. Et probat hoc non esse mirum in istis, quia in aliis videmus illis addi quae in eis intelliguntur. Et hoc est: **XVII.87**, p. 156.23 *Est enim quando ea quae possunt intelligi si non adduntur causa significationis*. Amplius enim et melius res intelligitur bis dicta quam semel, ut si quaeritur ‘legis?’ respondetur ‘etiam, lego’ quamvis intelligitur in adverbio verbum. In adverbio enim affirmandi vel negandi in responsione posito intelligitur verbum praemissum in quaestione. *Ecce*. Commendatio exempli. Littera plana est.

XVII.87, p. 157.1 *Similiter dicimus unum hominem ambulare* quamvis in homine inde quod est singularis numeri intelligitur unus. Et hoc dicimus *ad multitudinem diversorum* id est ubi amplius et perfectius demonstramus, quod non demonstratione diversorum, sed de uno solo hoc affirmamus. Vel aliter. Nomen appellativum in singulari numero saepe collective ponitur. Ut igitur innuamus quod non ponitur ibi collective dicimus ‘unus homo’, vel ‘quidam homo’ et similia.

XVII.87, p. 157.4 *Iterum* etc. Quod hic ponit Priscianus non videtur ad rem pertinere, quia neque in ‘nullus’ intelligitur ‘homo’ neque in ‘homo’ intelligitur ‘nullus’. Inde dicunt quidam morem fuisse Prisciani plus ponere in exemplis | **112vb** | quam in regula. Alii dicunt quod in ‘nullus’ intelligitur ‘homo’. Cum enim dico ‘nullus legit’ intelligitur nec homo legit nec alius; unde in ‘nullus’ intelligitur quodammodo homo, unde hoc exemplum bene ad praesens pertinet. Et hoc est: Dicimus *iterum ‘nullus ambulat’ ut ‘neminem socium inveni’ adiungentes singulari numero singularem numerum* id est vocem singularis numeri voci

---

¹ non] nec *Hertz*

² pronomen *Hertz*] nomen **P**

singularis, *iterum*¹ *ad abnegationem omnium* id est ut² ostendamus nos abnegare de omnibus. *Eodem*. Quandoquidem sic facimus in aliis, igitur eodem modo dicimus *absque pronomine* ‘disputo’ vel ‘disputas’, *cum est absoluta prolatio* id est cum \non/ volumus facere discretionem.

5 **XVII.88**, p. 157.7 *Sin autem volumus facere discretionem addimus pronomen* dicentes ‘ego disputo, tu disputas’. Sed quid sit discretio et quot modis fiat superius diximus. *Non enim*. \Vere propter discretionem addimus pronomen verbo, quia ut significemus personam. Non illam enim/ significat verbum. Et hoc est: *Non facimus hoc*, id est non adiungimus
10 praedictum pronomen verbo, *ut indicemus personam*. Verba enim habent eam in se, id est significant illam. *Unde infinita*. Verba ista significant personam, quod apparet inde quod verba infinitivi modi exigunt ista, quia nullam personam significant, quia sine voce significante personam non faciunt perfectam orationem. Et hoc est: ‘Unde’, quia indicativa verba
15 significant personam *infinita*³ *eorum verborum* id est verba infinitivi modi, quia *deficiunt in personis* id est quia nullius sunt personae et nullius numeri, *egent verbis indicativis, ut assumant ex his quod deest eis* id est personas.

XVII.88, p. 157.11 *Ergo discretionis*. Concludendo ostendit quando
20 cum verbo primae personae et secundae poni debet nominativus pronominis. Continuatio: Quandoquidem cum absoluta est prolatio, non debet addi verbo primae et secundae personae nominativus pronominis, ergo tantum⁴ causa discretionis. Et hoc est: Igitur *discretionis causa additur pronomen* et maxime *si coniunctio* discretiva nec quidem vere et
25 similiter *assumitur* vel *causa amplioris significantiae*. Significantia est quando plus volumus relinquere in suspicatione⁵ quam proferre sermone. *In qua tamen* id est in significantia quamvis ponam eam diversam a

---

¹ iterum Hertz] et hoc P

² ut] non vel lectio incerta

³ infinita Hertz] infinitiva P

⁴ tantum] tamen P

⁵ suspicatione] supplicatione P a.c.

discretionem¹, *fit discretio* ad omnes personas ut in hoc exemplo *Ciceronis*:
*Nos dico*² etc. Et vere hic fit discretio. *Intelligimus enim* etc. Sed de
huiusmodi divisionibus \quot/ modis fiat discretio in superioribus satis
diximus. *Et prima quidem* etc. Quod dixit de prima persona et secunda
5 repetit, ut addat quare pronomem tertiae adiungitur verbis et sine
discretionem.

XVII.89, p. 157.22 Et legunt quidam hoc totum de realibus personis³
sic, prima persona id est loquens et *secunda* illa ad quam sermo dirigitur,
verborum quia significantur a verbis *non egent pronomibus* ad
10 designationem sui, *nisi causa discretionis* ut dictum est *significationis*. Et
subiungit quare: *Quippe cum sint finitissimae*. Quia praesentes oculis
demonstrantur, *et habent pares demonstrationes*⁴ *et praesentes*, quia
utraque pariter demonstrativa sunt oculis. Sed *tertia* illae de quibus est
sermo inter primam et secundam sunt *innumerabiles*. Omnis enim persona
15 praeter loquentem et illam ad quam sermo est, | **113ra** | tertia est persona.
Item *una voce verbi* quia quaecumque sit tertia, voce verbi potest
designari, *necessario* id est inevitabiliter, *faciunt infinitam confusionem*⁵.
Cum enim dico 'legit' confunditur auditor non habens certam personam
quam intelligat, quia illa voce potest esse sermo de omni persona praeter
20 me et illum ad quem loquor. Sed, si dicam 'loquor' vel 'lego' per hanc
vocem non possum aliam personam quam me designare, nullam (ergo)
generat confusionem. Non tamen intellige quod haec vox \‘legit’⁶, cum
dicitur per se, Socratem vel alium significet, sed dicimus quod habet se ad
hoc ut per eam fit \sermo/, modo de Socrate modo de alio, ita quod per
25 ipsam nec demonstratur nec refertur aliquid.

¹ a discretionem] ad discretionem **P** a.c.

² nos dico] *lemma non indicavit* **P**

³ personis] Priscianus **P**

⁴ pares demonstrationes] pe. da. e. **P**

⁵ confusionem *Hertz*] n. et fe. **P**

⁶ legit] lego **P**

XVII.89, p. 157.25 *Itaque*. Quandoquidem persona quae a verbo tertiae personae significatur est infinita, *itaque pronomina adiunguntur verbi tertiis personis*¹. Pronomina sunt² finita³ demonstratione vel relatione, *ut per ad eorum pronominum, finiatur* id est definite certificatur⁴
5 *significatio*⁵, quae sine illis est incerta.

Quidam legunt de vocibus hoc totum sic⁶: *Et prima persona et secunda verborum* id est verba primae et secundae personae *non egent pronomibus*, quia sine eis faciunt perfectam orationem. Et subdit quare⁷: quippe cum sint *finitissimae* illae voces, quia res suas definite significant,
10 *et a demonstratione* id est demonstrative⁸, *pares* una sicut et alia, et *praesentes* id est quia semper demonstrant personam praesentem, sic tertiae personae id est pronomina tertiae, *cum sint innumerabiles* id est cum significant innumerabilia, *igitur una voce verbi*. Illud sine magna distorsione non potest de vocibus legi. Potest distorqueri sic: *Verba tertiae*
15 *personae utentes*⁹ *una voce*, id est una et eadem materia vocis innumerabilia significant, (id est) *faciunt infinitam confusionem*¹⁰ in audiente. Cetera non mutantur.

XVII.90, p. 158.4 *Impersonalia*. Dixerat verba tertiae personae, quae naturaliter sunt quantum ad personas infinita, adiuncto pronominum
20 definiri, ne ergo mirum videretur, dicit impersonalia adiuncto pronominum illorum in persona et numero definiri, cum naturaliter nullius sint

¹ verbi tertiis personis] ver. ad. ver.p dic. P

² post sunt] esse del. P

³ finita] infinita P

⁴ certificatur] certificantur P

⁵ significatio] lemma non indicavit P

⁶ Quidam-hoc totum sic] viz. de realibus personis ... quidam de vocibus, in *Prisc.* XVII.89, *GL III* p. 157.21sq. cf. *Notae Dunelmenses, ad locum*, p. 518.3297: Quomodo intelligatur SINGVLISQVE VOCIBUS PARES HABEANT ET PRAESENTES DEMONSTRATIONES.

⁷ post quare] ideo del. P

⁸ demonstrative] demonstratione P a.c.

⁹ utentes] iruentur P

¹⁰ infinitam confusionem] ini. u P

personae¹, nullius numeri. Sed quare verba dicuntur infinita et an sint omnia nullius personae, ut dicunt quidam, vel omnis, ut dicunt alii, vel tertiae, ut asserunt alii, et an sint verba per se vel pars verbi, et si sunt verba, cuius generis sint in nostris *Glosulis De Magno Prisciano* quaere.²

5 Continuatio: Non solum verba tertiae personae additione pronominum finiuntur, sed impersonalia quoque *cum per se*³ id est naturaliter, vel per se id est sine alio prolata⁴ sunt, *etiam persona et numerus*, quia per se prolata nec definiunt quid sit persona agens neque quot sunt agentes, id est an una an plures *definiuntur additione pronominum, et accipiuntur loco*⁵

10 *perfectorum* id est personalium, *per omnes*⁶ (*modos*), | **113rb** | ut apparent in sequentibus exemplis. Impersonalia ergo illam personam et illum numerum significant quem et ablativus cui adiungitur. Non tamen debent iudicari alicuius numeri vel alicuius personae, ex adiuncto enim, non ex se, illa significant⁷.

---

¹ *post personae*] ut dicunt quidam *del.* **P**

² Cf. *WCmai P* fol. 64va-b, *ad Prisc.* VIII.63, *GL* II p. 421: Modus igitur alius realis, alius vocalis, Et est realis modus | **64vb** | affectus animi circa actionem. Diversos enim affectus de eadem actione habemus. Aliquando enim afficimus ipsam indicare, aliquando imperare, aliquando alii coniungere, ad quos affectus enim secundo significantos quaedam collectiones vocum (voces **P**) sunt inventae quae vocales modi[s] dicuntur. Est igitur vocalis modus collectio vocum continens diversas personas et numeros et tempora eundem animi affectum designantium, sed quamvis quattuor tantum animi affectus (sunt) qui a verbis consignantur, tamen quinque vocales modi in verbo esse dicuntur quia una collectio improprie propter societate(m) aliorum dicitur modus, cum nullum affectum animi significet, ut infinitivus modus [...] **P** fol. 65rb, *ad Prisc.* VIII.69, *GL* II p. 424.9: *Infinitus*. Post ceteros modos tractat de infinito qui improprie dicitur modus, quia nullum affectum animi definit. Et hoc est: *Infinitus est qui, et qui et personis et numeris deficit* ut supra expositum est.

³ *cum-se*] *lemma non indicavit P*

⁴ *prolata*] *prolate P*

⁵ *loco*] *lo ut P*

⁶ *per omnes*] *lemma non indicavit P*

⁷ *significant*] *significat P*

XVII.90, p. 158.9 *Frequentissime*¹. Dixerat impersonale per se esse infinitum numeris et personis, adiuncto tamen pronominis definiri etiam eis, forsitan inde putaret aliquis quod numquam sine illis proferrentur, ideo dicit Priscianus illa sine illis proferri et quem intellectum sine istis prolata
 5 constituunt. Continuatio: Quamvis impersonalia adiuncto pronominum definiuntur, *tamen frequentissime proferuntur sine additione pronominum*, tunc significant *actum* id est per se prolata significant quid agitur, sed a quo vel a quot non determinant. Cum \enim/ audio dici ‘legitur’, quid agitur intelligo, sed quis legat et an unus an plures ignoro, facit igitur hunc
 10 intellectum: aliquis legit vel aliqui legunt.

XVII.91, p. 158.22 *Et passivam*. Quia fecerat mentionem de impersonalibus dicens quod adiuncto pronominum definiuntur, nec omnes eidem casui adiciuntur², ideo ostendit cum quibus habent construi, ut appareat per quem obliquum habent definiri, et pertinet hoc bene ad
 15 constructionem pronominum de quibus hic intendit. Dividit ergo impersonalia in habentibus passivam vocem id est vocem consimilem ⟨passivis⟩ et in habentibus activam id est similem activis. Dicit ergo impersonalia *habentia passivam vocem adiunguntur*³ *ablativo vel dativo* ⟨*more*⟩ *passivorum et intransitive*. Ac si dicat: Construuntur cum ablativo
 20 vel dativo intransitive. Etsi enim impersonale nullius est personae, tamen ex adiuncto est illius personae cuius obliquus cui adiungitur. Sed impersonalia *habentia activam vocem si sint a verbis perfectis*, id est personalibus — sic enim accipit hic verbum perfectum quamvis superius aliter accepisset — *servant constructionem eorum*.⁴ Determinat ⟨quos⟩
 25 obliquos. Est igitur summa: impersonale habens activam vocem si derivatur a personali verbo cum eisdem obliquis et eodem modo construitur, cum quibus et illud, ut apparet in sequentibus exemplis. *Cetera*

¹ frequentissime *Hertz*] frequenter **P**

² adiciuntur] addiciuntur **P a.c.**

³ adiunguntur] adiuc. **P** coniunguntur *Hertz*

⁴ eorum *Hertz*] ut videtur enim vel lectio incerta **P**

impersonalia ⟨alia⟩ ab eis quae¹ derivantur a perfectis habent activam vocem, *copulantur dativo et sunt intransitiva*, id est intransitive construuntur cum dativo², *exceptis his quae sibi assumunt accusativum et genitivum*. Ista enim verba passiva intrinsecus nominativum [id est] non significant et \con/iunguntur accusativo et genitivo. Accusativus significat rem cuius est illa passio³, genitivus rem quae est illius passionis.

XVII.92, p. 159.1 *Duo* etc. Ista duo impersonalia ‘interest’ et ‘refert’ significant quantum⁴ ‘prodest’, et construuntur cum genitivis solis casualium, exceptis quinque genitivis istis pronominum ‘mei’, ‘nostri’, ‘vestri’, ‘sui’, ‘tui’ cum quibus numquam construuntur, sed cum ablativis possessoris⁵ quae ab eis derivantur ‘mea’, ‘nostra’, ‘vestra’, ‘sua’, ‘tua’. Ista igitur impersonalia cum nullo casu istorum trium |**113va**| pronominum ‘ego’, ‘tu’, ‘sui’ construuntur, sed cum duobus casibus possessivorum id est genitivo et ablativo, sed ablativo [sed ablativo] pro genitivo primitivi, ne, si construeretur, putaretur esse genitivus possessivi. Ubi cumque ergo inveniuntur isti genitivi cum his verbis, possessivi sunt non primitivi genitivi. Si infertur: eadem igitur ratione ‘misereor’ non debet construi cum utroque istorum genitivorum, dicimus argumentum a simili non valere ad faciendum contra regulam. Non enim quod in quibusdam fit contra regulam licet in omnibus similibus facere, teste Prisciano.

XVII.92, p. 159.2 *In quinque*. Quamvis ista impersonalia cum genitivis habent construi, *tamen in solis quinque pronominibus*, quae dicuntur quinque quantum ad voces diversorum numerorum, quamvis sint tria quantum ad personas genitivi. *Quae tamen quorum sunt similes genitivi derivatorum construuntur ablativo possessivi pro*⁶ *genitivo*

---

¹ quae] qui **P**

² ante dativo] ablativo *del.* **P**

³ passio] possessio **P a.c.**

⁴ quantum] *lectio incerta*

⁵ possessoris] possessionis **P a.c.**

⁶ possessivi pro *Hertz*] vos per **P**

primitivi id est debebant construi cum genitivo primitivi vel pro genitivo primitivi in eodem intellectu in quo construuntur cum genitivis primitivi. Et hoc est ideo¹ *ne concidant*² id est ne faciant ambiguitatem. Est autem proprie concidentia aequivocatio in accidente dictionum, sed si ista
 5 impersonalia construerentur cum genitivo³ primitivi, facerent concidentiam⁴. Nesciretur enim cuius speciei esset ibi genitivus. Etsi enim genitivus \possessivi/ raro ponitur sine alio genitivo, tamen quandoque invenitur sine illo antonomasice. Ubi cumque ergo istos genitivos cum his verbis reperio, derivativae speciei tamen esse scio, quod cum genitivis
 10 primitivi vox non haberet construi.

XVII.92, p. 159.7 *Nam si*. Vere non habent construi cum genitivis⁵ primitivorum. *Nam si dicamus etc. intelligitur pronomen non*⁶ *ad primitivam personam* id est non ad personam quam significat primitivum *sed ad possessionem* illius⁷. Ubi cumque enim isti⁸ genitivi ponuntur cum
 15 istis verbis possessionem significant, et sic intelliguntur ad possessionem, quod non fieret, si ista verba haberent construi cum genitivis primitivi et derivativi.

XVII.92, p. 159.13 *Nam participia*. In exemplum posuerat participium cum aliis, inde accepta occasione de istorum constructione
 20 tractare incipit, dicens quod construuntur ut nomina et verba. Unde non oportet per se de illis tractare, et hoc facit ideo ne culparetur ab aliquo inde quod non tractat separatim de constructionibus istorum. Continuatio: Bene dico ‘interest docentis’. *Nam participia defendunt sibi structuram* id est

---

¹ et hoc est ideo] *ut lemma indicavit P*

² concidant] *accidant P*

³ *post* cum genitivo] cum genitivo *del. P*

⁴ concidentiam] *accidentiam P a.c.*

⁵ *post* genitivis] *construi del. P*

⁶ non] *nam P*

⁷ illius] *ut lemma indicavit P*

⁸ *ante* isti] *genitivus del. P*

constructionem¹ *tam nominum quam verborum*.² Construuntur enim ad similitudinem nominum et verborum. *Quod verborum*. Incipit ostendere in quo habent constructionem verborum, in hoc scilicet quod ponuntur absolute, si verba sua sunt absoluta, ut ‘vivens’, vel transitive cum illo obliquo | **113vb** | cum quo et suum verbum. Et hoc est: Et *servant constructionem* ubi *sunt absoluta* id est sua verba, *vel transitiva ad alia casualia ut coniunguntur ad consequentiam*³ verbi, quia \cum/ quocumque obliquo construitur verbum cum eodem participium. Deinde ponit exemplum absoluti et transitivi participii. *Et hoc idem* praedicta habent participia, *secundum verbum* \id est ex verbo et ad similitudinem verbi. *Secundum (nomen)*⁴.

Ostensis constructionibus quas habet participium ad similitudinem verbi, ostendit illas quas habet ad similitudinem nominis, has scilicet quod in nominativo construitur cum verbo intransitive, in obliquo transitive vel reciproce. Continuatio: Praedicto modo construuntur participia secundum verbum et secundum nomen⁵, id est ad similitudinem nominis construuntur verbis, quod *quemadmodum*. *Hae enim*. Commendatio est exemplorum. Ac si dicat: Bona dedi exempla. *Hae enim constructiones* etc.

XVII. 94, p. 160.1 *Est tamen*⁶. Dixerat quod participia construuntur cum illis obliquis cum quibus et sua verba, ut ‘amans illum’ et ‘amo etiam illum’, quod idem saepe construitur cum genitivo et dicitur ‘amans illius’, ne ergo hoc reperientes vel Priscianum vel constructionem culpemus, ostendit hoc posse fieri, si participium transit in nomen. Continuatio: Quamvis pariter construat cum illo obliquo cum quo et suum verbum, *tamen est* id est contingit vel invenitur, *quando participium transit in vim*

¹ constructionem] constructione P

² verborum] illi P

³ consequentiam] si. P

⁴ *ultima litterae non leguntur in interiore margine*

⁵ nomen] pronomen P

⁶ tamen] *lectio incerta*

nominis id est non significat¹ tempora quemadmodum nec nomen *et tum coniungitur genitivo*. Et intellige hoc esse dictum de participio praesentis temporis et praeteriti, quia illud futuri in ‘rus’ non transit in nomen, illud in ‘dus’ etiam [quod est] construitur cum ablativo. *Relicta ordinatione verborum* id est obliquo casu cum quo verba construuntur. Sic igitur vox eadem quando est participium construitur cum illo obliquo cum quo et suum verbum, quando est nomen cum genitivo ut in sequentibus exemplis.

XVII.94, p. 160.6 *Participium*. Per haec probaverat ‘amans’ esse nomen quia comparatur, quod argumentum nihil \valeret/ si participium compararetur, ideo dicit participium non posse comparari, et ostendit quare. Et hoc est: *Participium non potest comparationem habere*² id est, quia *fungitur*³ loco verbi et significat quod *verbum caret*⁴ *comparatione penitus quantum in sua*⁵ *voce*. Hoc determinat quia quantum ad suam significationem bene comparatur, unde adverbium ‘magis’ ad significandum augmentum actus \illi/ aliquando adiungitur. Sunt enim quidam actus qui magis et minus recipere possunt, sunt qui non possunt. Habet igitur adverbium realem comparationem, non autem habet vocalem. Sed de hoc in nostris *Glosulis* de comparativo \satis/ invenies⁶.

---

¹ significat] significant **P**

² habere] con.con. **Ps**

³ fungitur] fungatur *Hertz fungitur L apud Hertz*

⁴ verbum caret] *lemma non indicavit P*

⁵ in sua] sti **P**

⁶ Cf. *WCmai super Prisc.* II.1, *GL* II p. 83, **P** fol. 37va-b: *De comparativo* [...] Causa inventionis talis est. Cum quaedam accidentia vident auctores cum augmento et diminutione inesse, diversas voces ad unum accidens diverso modo significandum invenerunt. Inventa est ergo una quae significaret accidens quod nulli illud inesse determinaret, ut hoc nomen ‘iusticia’. Alia quae sic inesse determinat quod non (cum **P**) magis vel minus inesse, ut homo iustus. Inventa est tertia quae sic idem significaret inesse quod cum augmento scilicet non determinaret utrum multum an parum, ut ‘homo iustior’. Quarta est vero vox inventa cum augmento idem significaret inesse et maxime illud determinat. Hae igitur quattuor voces ‘iusticia’, ‘iustus’, ‘iustior’, ‘iustissimus’ idem accidens sed diverso modo significant. Sed quia hic est sermo de comparativo quod ad

*Nam adiectione*¹. Merito determino quantum in sua voce est, *nam adiectione adverbii possunt comparari* id est significare augmentum ut comparativum, sed per se non, nec est argumentum si comparatur adiectione adverbii quo comparatur. Illa enim dictio comparatur | **114ra** |
 5 quae ex se facit aliam vocem in eadem parte orationis manentem, quae intellectum significat cum ‘magis’ adverbio.

XVII.94, p. 160.12 *Et ad nomen* etc. Hic bene comprehendit quod dictum² est de constructione participii. Et hoc est: *Ad nomen tamen fungitur participium*³ *loco verbi* id est in hoc quod regit nomen, *ad verbum vero* in hoc quod regitur a verbo vel cum illo construitur intransitive. *Cum loco nominis* ‘faciens eloquentem’. Hic ad nomen fungitur loco verbi. Ita enim hic regit nomen ut suum verbum in sequenti exemplo: *laudo legentem*. In hoc exemplo loco nominis fungitur ad verbum. Ita enim hic

---

comparationem pertinet dicamus quid sit comparatio et cui parti orationis convenire possit. Comparatio igitur alia est rei, alia vocis. Comparatio est demonstratio de eiusdem in subiecto cum quodam augmento de qua Boethius in *Topicis* nihil nisi accidens potest venire ad comparisonem (Boeth., *De Topicis Differentiis* liber I, *Patrologia Latina* 64:1178C; *De topicis differentiis kai hoi buzantines metafraseis tôn Manouêl Holobôlou kai Prochorou Kudônê*, *Corpus philosophorum Medii Aevi Philosophi Byzantini* 5, ed. D. Z. Nikitas (Athens-Paris, 1990) p. 12. Comparatio vero vocis est proprietas talis quod ex se facit vocem talem in eadem parte orationis manentem quae idem significat cum augmento. Sunt vero partes orationis quae nec rei nec vocis | **37vb** | habent comparisonem, ut pronomen et coniunctio et praepositio. Significat enim pronomen tantum substantiam, cuius est esse non inesse, quae nec augmentum nec diminutionem accipit, et quia significatum suum non potest cum augmento inesse nec habet rei comparisonem ergo nec vocis quia cuicumque deest comparatio rei et vocis, sed non convertitur. Coniunctio et praepositio, quia consignant et nihil certum habent significare, carent comparisonem. Verbum vero realem habet comparisonem, sed non vocalem, significat enim actionem quae inaequaliter potest diversis inesse, sed non facit aliud verbum ex se, quia significet idem cum augmento. Similiter et participium. Nomina ergo et adverbia sola habent comparisonem sed de adverbiiis postponentes...

¹ adiectione *Hertz*] adiectivum **P**

² dictum] dicendum **P a.c.**

³ participium] su. pa. *ut lemma indicavit P*

regitur a verbo ut accusativus nominis in sequenti. Vel ita: ad nomen *loco verbi* id est constituit intellectum quem et suum verbum, ad verbum¹ loco nominis, quia adiunctum verbo sine obliquo quem regat facit intellectum nominis. XVII.94, p. 160.14 *Nec mirum*. Ne videretur mirum quod participium construeretur ut nomen et verbum, subdit *nec mirum etc. quod*.

XVII.95, p. 160.16 Et *sciendum*. Cum intendat in hoc loco de pronomibus² tractare quae pronomina inter se \vel/ aliis partibus per coniunctionem copulantur vel disiunguntur, gratia illorum pronominum de coniunctione copulativa et disiunctiva hic agit, sed ut \non/ sit necesse amplius de illis repetere constructiones illarum tam cum pronomibus quam cum aliis dictionibus, perfecte hic docet. Et hoc est: Sciendum *quod si coniunctio* — determina: copulativa vel disiunctiva — praeponitur casuali, est necesse \copulari ad partem. Casuale ideo dicit indeterminate, quia quilibet³ cuilibet potest copulari, et tunc necesse est⁴ *idem verbum*
 15 *referri ad <utrumque>* verbum⁵ construitur cum illis intransitive; et si coniunctio est copulativa facit tota oratio hunc intellectum quod idem actus ad diversas personas refertur. Si igitur aliquis sic dicat ‘et Socrates legit et scribit’ vitiose loquitur secundum Priscianum. *Vel* etc. Ostenso quid oporteat sequi si coniunctio praeponitur casuali, ostendit quid debeat sequi
 20 si praeponitur verbo. Et hoc est: *Contra* illud quod dictum est. Est enim illud quod sequitur conversa illius quod dictum est *si coniunctio praeponatur necesse* etc. et facit tota oratio talem intellectum quod diversi actus⁶ sunt eiusdem⁷ personae.

XVII.95, p. 160.21 *Licet tamen*. Dixerat quod si praeponitur
 25 coniunctio verbo, necesse est aliud verbum consequi et ad utrumque idem

---

¹ ad verbum] adverbium **P a.c.**

² ante de pronomibus] de pronomibus *del.* **P**

³ quilibet] quilibet **P**

⁴ copulari ad partem-necesse est] *in margine interiore add.* **P**

⁵ verbum] verbum **P a.c.**

⁶ post actus] non *deletum, ut videtur* **P**

⁷ eiusdem] eidem **P**

casuale referri, sed quia verba primae personae et secundae sine omni casuali possunt copulari, adversatur sic. Quamvis dicam quod quando duo verba copulantur necesse est \ad/ utrumque idem casuale referri, *tamen licet repetenti* id est copulare¹ *verba* etc. *Nam ipsa* etc. Non est mirum
 5 | **114rb** | si ista verba sine casuali faciunt perfectam orationem. Sunt enim demonstrativa, et ex demonstratione certificant quod casuale si apponeretur id est substantiam quae agit vel patitur. Et hoc est: *Nam ipsa*² *demonstratio fungitur loco casualis* id est illud certificat quod casuale si
 10 *pronomen et nomen intelligitur* id est ad quod per pronomen vel nomen rei de qua est sermo, et hoc fit tam *in prima quam in secunda* persona, et bene dico in istis solis hoc fieri, *nam tertia persona quae infinita est*, quia personam³ nec demonstratione nec relatione definit, *eget casuali* quod significet substantiam agentem nisi sit absoluta actio, sed hoc non curavit⁴
 15 determinare quia satis dixerat hoc superius.

XVII.96, p. 160.27 *Quod autem fit* etc. Ostenso quid copuletur coniunctione praemissa casuali verbo, ostendit quid copuletur praemisso illo adverbio. Et hoc est: *Quod autem fit in nomine hic exigit ratio fieri in adverbio* videlicet quod quemadmodum quando praemittitur nomini,
 20 necesse est \casuale consequi et ad utrumque idem verbum referri, sic quando {adverbium} praeponitur necesse est/ aliud adverbium consequi et ad utrumque idem verbum referri, ut ‘bene et docte scribit’, et tunc tota oratio facit hunc intellectum quod idem actus illis diversis modis agatur.

Necesse enim. Postquam ostendit quas actiones copulat coniunctio praepositiva, ostendit quas res habent copulare, et sic habemus Priscianum auctorem quod coniunctio non solum dictiones copulat, sed res earum,

---

¹ copulare] copulativa **P a.c.**

² ipsa] id **P**

³ personam] persona **P**

⁴ curavit] curat **P a.c.**

scilicet¹ discretiones² propter res significandas. Continuatio:

XVII.96, p. 160.28 Merito coniunctio copulat tales dictiones, *quia necesse est coniunctiones praepositas* id est ante dictiones positas, *coniungere vel diversas personas quae sunt in casualibus*, id est quae
 5 significantur casualibus dictionibus; vel necesse est coniunctiones praepositas coniungere *qualitates quae sunt in adverbis* ut in suo significante, et tunc quando copulat vel dua personas vel duas qualitates, quae sunt in adverbio, *necesse est actum vel passionem consequi*³ *communiter*⁴, id est communem utrique personae vel qualitati, *quae* id est
 10 actus vel passio est in verbis, id est significatur verbis vel *in participio*, vel *necesse est* (per) coniunctiones praepositas *actus copulari*⁵ quae significantur⁶ verbis vel participiis. *Et tunc*. Quando actus copulantur, necesse est *consequi et omnes personas* quae a casualibus significantur. Est igitur sensus: coniunctio vel copulat duas personas eidem⁷ actui vel
 15 duas qualitates vel duos actus eidem personae vel *qualitates*.

Volunt quidam hoc esse [dictum] repetitionem illius quod dixerat scilicet quod copulat duas qualitates eidem verbo. Dicunt ergo *vel necesse* praeposita coniunctione *qualitates geminari* id est copulari actui, et⁸ tali ordine quod prius qualitates copulantur, deinde actus inferantur, et ideo
 20 subdit *et tunc actum* inferri. Sed secundum istos⁹ non est perfecta enumeratio Prisciani. Aliquando enim coniunctio copulat duos actus eidem qualitati, ut ‘et legit et disputat | **114va** | bene’ quod iste hic non

---

¹ scilicet] sed **P**

² dictiones] discretiones **P**

³ *post consequi*] id est *del.* **P**

⁴ communiter] *lemma non indicavit* **P**

⁵ actus copulari] *lemma non indicavit* **P**

⁶ significantur] significatur **P**

⁷ eidem] eodem **P a.c.**

⁸ et] vel **P a.c.**

⁹ istos] istas **P a.c.**

comprehendit, sed dicunt quod talis oratio non est facienda secundum Priscianum.

Alii dicunt quod ideo non voluit hic enumerare illam per se, quia ubicumque hoc fit diversi actus eidem personae attribuuntur, sed hoc
5 superius enumerat. Sed qui sanius sentiunt, dicunt talem orationem esse convenientem, et quod hic ponitur non esse repetitionem. Sine enim causa in eodem versu fieret, sed hic quartum membrum divisionis comprehendit scilicet quod diversi actus ad eandem qualitatem referuntur, secundum quos sic legitur littera: Vel *necesse est* praepositis coniunctionibus quod
10 *vel geminari* id est ad geminos actus eandem referri, et *tunc* quando hoc fit, est *necesse actum inferre* id est alicui inesse significare. Nec mireris si dixerit ‘actum’ quamvis duo ibi sunt actus, cum nomina¹ saepe collective in singulari numero ponantur. Secundum hos est talis partitio: Coniunctio praepositiva vel copulat diversas personas eidem actui, vel diversos actus
15 eidem personae, vel diversas qualitates eidem actui vel diversos actus eidem qualitati. Et attende hoc esse dictum ubi copulat partes orationis, non orationes, ne quis tibi opponat illud quod dictum est ‘et Apollo est vates et Minerva dea sapientiae’.

XVII.97, p. 161.4 *Si enim*. Vere inde quod praeponitur coniunctio hoc
20 contingit quod similis pars repetitur, *quia si non praeponitur coniunctio licet* post primam partem *inferre diversas partes* et eandem, sed hoc non curavit dicere, quia apertum est. Ut ‘*scribit Dionysius et Trypho*’. Hic non praeposita coniunctione infertur post verbum alia pars id est nomen. *Si autem praeponam*. Quia dixerat superius repetit illud ut addat de identitate
25 casuum et modorum. Et hoc est: *Si enim praeponam* etc.

XVII.98, p. 161.14 *Sciendum*. Dixerat quod coniunctio praeposita casuali exigit similem casum inferri, aliquando enim diversi copulantur, ideo ostendit quando et quare fiat, scilicet quia² alterum de casualibus est possessivum. Omnis enim casus cuiuslibet possessivi potest genitivo

---

¹ nomina] nomine **P a.c.**

² quia] quod **P**

copulari, quia omne possessivum vim habet genitivi sui primitivi. Continuatio: Quamvis coniunctio praeposita casuali exigat quod idem casus sequatur, *tamen sciendum quod licet¹ in constructione huiusmodi copulare²* id est in quo coniunctio praepositur casuali, *et nominativis*
 5 *possessorum genitivorum*. Et subiungit quare sic: *quippe possident vim genitivorum suorum primitivorum* eundem enim faciunt sibi intellectum quem et genitivus sui primitivi, si ibi poneretur, quod apparet in sequentibus exemplis.

XVII.98, p. 161.18 *Nec solos*.³ Ne aliquis putaret quod soli nominativi
 10 cum genitivis copularentur, quia in praedictis exemplis solos nominativos copulaverat genitivis, ideo subdit: *Nec solos nominativos etc. possessive prolatis*. Tum profertur genitivus possessive⁴, quando per ipsum possessor | **114vb** | significatur, tunc non possessive, quando per ipsum persona in quam transit actus significatur, ut ‘indigeo Socratis vel misereor’, sed
 15 quando ponitur possessive potest ei copulari omnis casus possessivi, sin autem solis genitivis.

XVII.100, p. 161.24 *Genitivos quoque*. Aliud est quando licet diversos casus praeposita coniunctione copulare, scilicet quando ‘interest’ vel ‘refert’, haec impersonalia, sunt in constructione. Tunc enim licet
 20 copulare ablativum possessivi pronominis cum genitivo vel nominis vel pronominis vel participii. Continuatio: Non solum praedictos casus invenimus coniungi, sed *genitivos et ablativos* etc. *Modos* etc. Quod⁵ dixerat de modis repetit ubi ostendit quinque diversos modos coniunctione posse copulari⁶, unde dicit⁷ *plerumque*.

---

¹ licet] lin. P

² copulare] ra P

³ solos] solum P

⁴ possessive] possessivis a.c. P

⁵ quod] quia P

⁶ copulari] copulare P a.c.

⁷ dicit] ut lemma indicavit P

XVII.100, p. 162.5 *Licet tamen*. Quamvis necesse sit eosdem¹ tamen licet, ut ⟨*et legisti et lege*⟩ id est diversos modos copulare, sed attende quod diversi modi diversorum verborum non possunt sic copulari, sed eiusdem verbi. *Casus quoque*. Ubi dicebat eosdem casus copulari, ponebat
 5 his coniunctionem et solos nominativos in suis [ponebat/] exemplis. Ne aliquis ergo putaret quod solos nominativos copularet et non obliquos, vel bis posita hoc faceret, sed non semel posita, dicit quod copulat \et/ nominativos et obliquos, et semel posita et interposita. Et hoc est: *Casus quoque disiunctivae coniunctiones² interpositae*, ut ⟨*et*⟩ *ego et tu* exigunt
 10 *sociari copulativae*, tunc dico *quando unum verbum refertur ad eos* id est regit unumquodque vel intransitive construitur. Si enim diversa verba ad illos referuntur, possunt esse diversi obliqui, ut ‘*sperno istum et illius misereor*’. Deinde ponit exemplum omnium casuum³.

XVII.101, p. 162.11 *His constructionibus*. Quia auctores saepe
 15 faciunt contra praedictas regulas, notat illorum abusiones, ne illas reperientes putarem istum esse deceptum vel mendacem. Et hoc est: *Quaedam⁴ inveniuntur apud actores⁵ cum his praedictis conferuntur⁶ id est regulis construendi, licet in exemplis non repetantur* id est bis ponantur, *coniunctiones supradictae* id est copulativae vel disiunctivae, scilicet in
 20 compositione⁷ illis quae copulant. Sed ne aliquis putaret quod aliam vim haberent repetitae aliam interpositae, addit *quomodo si repetantur*, eandem vim habent repetita et interposita, secundum quosdam in omnibus, videlicet et constructione et significatione; alii dicunt quod non habent, quia alicubi interposita ponitur ubi non potest poni repetita. Si enim dicam
 25 ‘*Socrates et Plato legunt*’ convenienter loquor, sed si dico ‘*Et Socrates et*

---

¹ *post eosdem*] diversos *del.* **P**

² *coniunctiones*] si. ver. **P**

³ *casuum*] casualium **P**

⁴ *quaedam Hertz*] quidam **P**

⁵ *auctores Hertz*] g **P**

⁶ *conferuntur*] *ut lemma indicavit* **P**

⁷ *in compositione*] *ut lemma indicavit* **P**

Plato legunt', inconvenienter. Item potest dici 'Socrates¹ et Plato sunt duo', sed non potest dici 'et Socrates et Plato sunt duo'. Habet igitur repetita in hoc eandem vim quam interposita, scilicet in copulatione eorundem casuum et eorundem modorum, sed in hoc dissimilem quod quando est
 5 repetita, si casualia sunt nominativus casus singularis numeri, oportet verbum esse singularis numeri, sed si est interposita, oportet verbum esse pluralis numeri. Sed Priscianus est contrarius istis, qui in exemplo, in quo habent \eandem vim/ interposita et repetita, ponit hanc orationem in qua est plurale verbum et coniunctio repetita, ut '*et* ego et tu legimus'². Sed
 10 dicunt semel ibi | **115ra** | debere esse, quod concedimus. Sed tamen habet illam vim quam haberet repetita. Dicunt: Verum³ est in hoc quod copulat eosdem, sed non in hoc quod construitur cum verbo pluralis numeri. Melius est igitur quod dicamus quod potest dici 'et Socrates et Plato legunt' in eodem sensu, similiter 'Socrates et Plato legit', atque 'Socrates
 15 et Plato (***)', ut omnis sensus qui⁴ fit per repetitam, idem fiat per interpositam, sed garciones non arte vel inventionem sed solo placito suo loquentes huic⁵ contradicturi sunt.

XVII.101, p. 162.14 *Succinctam* etc. In hoc exemplo Virgilii interposita \coniunctio/ copulat diversos casus, id est accusativum
 20 'pharetram' et ablativum 'tegmine'. *Sed melius*. Ac si dicat: Quamvis in quibusdam libris invenitur 'pharetram'⁶, *melius*⁷ in quibus invenitur 'pharetra' absque 'm' ablativi et tunc copulat coniunctio eosdem casus. *Quidam tamen*. Quamvis ibi melius sit 'pharetra' quam 'pharetram', *quidam tamen* etc. 'cursum lyncis' a communi id est accipiunt hunc

---

¹ ante Socrates] et del. P

² et-legimus] lemma non indicavit P

³ verum] ventum P a.c.

⁴ ut omnis sensus qui] in omni sensu quo P a.c.

⁵ huic] hoc P

⁶ pharetram] pharetra P

⁷ melius Hertz] ne P

accusativum ‘cursum’¹ convenientem non solum ‘capri’, sed ‘cursum² lyncis’ sic facientes constructiones: vidistis aliquam mearum sociarum succinctam pharetram et prementem aut cursum apri aut cursum lyncis maculosae integmine, id est in pelle, et sic ‘cursum’ quod est in serie
 5 iunctum cum ‘apri’ in communi accipitur et iungitur cum ‘lyncis’ et ideo bene cursum lyncis a communi, et tunc copulat coniunctio similes casus, quia unum accusativum habet id est ‘cursum’ vel ‘prementem’ vel duos genitivos, id est ‘apri’ et ‘lyncis’.

XVII.101, p. 162.20 *Quod scelus*. In hoc exemplo coniunctio repetita
 10 copulat diversos, scilicet accusativum et ablativos. Sed *melius*. Similiter mutat litteram, quod sint vel utrumque accusativi casus vel utrumque ablativi, cum metrum hoc patiat. *Eandem*³. Quia non solum in his coniunctionibus peccant, sed in hac interrogativa ‘ne’ copulantes illa diversos casus, cum naturaliter ut praedictae debet copulare eosdem, subdit
 15 *eandem quaestionem* (id est) abusionem, quae dicitur quaestio, cum auctores eandem faciunt quare quaeritur *habet illud* quod sequitur: *iustitiaene* etc. *sed invenitur*. Similiter mutat litteram huius exempli, quod melius est cum metrum hoc patiat.

XVII.102, p. 162.4 *Similes*. Quaerit hoc exemplum similem
 20 quaestionem, quia *haec coniunctio* etc. *Hoc autem* etc. Ne aliquis putaret quod auctores has abusiones penitus absque ratione facerent, ostendit quando et quare faciunt illas. Et hoc est: *Hoc* id est quod diversi casus copulantur sic *construi dubitative*⁴. Et nota quod constructio dictionum anceps duobus modis (fit), quando scilicet eadem dictio regit diversos
 25 casus in eodem sensu ut ‘subcingor’ accusativum et ablativum, vel quando duo accusativi absolute positi faciunt intellectum, quem et duo ablativi, ut

---

¹ cursum] caum P a.c.

² cursum] cursu P

³ eandem Hertz] eadem P

⁴ dubitative] di est an P

si dicam ‘Socratem merentem contigit¹ illud malum’ | **115rb** | et² ‘Socrate merente contigit illud malum’ idem ibi intellectus, sed quocumque istorum modorum est anceps constructio. Possunt diversi casus praedictis coniunctionibus copulari, illi scilicet qui ab illa possunt regi vel accusativi vel ablativi absolute positi. De utraque ponit Priscianus exemplum. *Palla*³ *succincta*. Vere in praedicto exemplo est anceps (constructio), quia ‘succingor’ in eodem sensu regit accusativum et ablativum. *Palla* etc. Per participium probat de verbo, quia participium cum solo illo obliquo construitur⁴ cum quo et suum verbum.

10 **XVII.102**, p. 163.13 *Mars* etc. Postquam ponit exemplum ancipitis dictionis quando una dictio diversos casus exigit, ponit exemplum in quo accusativi absolute ponuntur in eodem sensu in quo et ablativi. Sed quia potest metrum pati quod hic copularentur soli accusativi vel soli ablativi vel accusativi et ablativi, variat litteram. Quod ‘*miror*’ similiter in hoc
15 exemplo est anceps constructio, quia verbum istud ‘*miror*’ regit accusativum et ablativum.

XVII.103, p. 163.21 *Et rectius*. Quamvis ibi \est/ anceps constructio, possunt diversi casus coniungi, tamen rectius est *consequentem*⁵ *ad praepositum* id est eundem esse cum praeposito *interposita coniunctione*
20 *et tamen si quid apud auctores*⁶ *non penitus absque ratione videtur*⁷. Est \enim/ praedicta ratio scilicet anceps dictionum constructio.

---

¹ contigit] contingit **P**

² ante et] idem ibi intellectus *del.* **P**

³ Palla] non **P**

⁴ construitur] constituitur **P a.c.**

⁵ post consequentem] *he add.* **P**

⁶ auctores] activa **P**

⁷ absque ratione videtur *Hertz]* est ari **P**

- XVII.103**, p. 163.25 *Pronominum* etc. Finitis digressionibus suis quibus egit¹ de participio et praepositivis² revertitur³ ad alios casus pronominum, ut ostendat ad quas personas significandas adiunguntur⁴ verbis, et [*si ti*] *verba adiuncta*⁵ *obliquis casibus pronominum exigunt duas*
 5 *personas* id est exigunt quod una persona significetur ab eis, ab obliquis altera; et subiungit quas exigunt personas: *afficientis*⁶ id est agentis, et *afficiendi*⁷ id est patientis. Et accipe large patientis⁸ tam illam in quam transit actus quam illam ad quam spectat acquisitive, et si verbum fuerit activum significat personam agentem, obliquus patientem, et e converso si
 10 fuerit passivum, et non solum in transitionibus personarum adiunguntur verba obliquis⁹, sed etiam in reciprocationibus, id est *quando eadem agit et patitur ab eisdem constructionibus*, id est verbi et obliqui quia, ut superius dictum est, omnia quae fiunt in transitione possunt fieri in reciprocatione.
- 15 **XVII.104**, p. 164.5 *Nulla* etc. Quia hic erat mentio vel sermo de constructione obliquorum pronominum ad verba quae aliquando construuntur verbis sine praepositione, ut ‘diligio istum’, aliquando cum ea ut ‘diligor ab isto’, ideo tractat Priscianus de constructione praepositionum et pronominum, sed ne oporteat alias [*alias*] de constructione illarum
 20 repetere, de illarum constructione cum quolibet agit perfecte. Dicit ergo *nulla praepositio potest pronomini adiungi per*¹⁰ *compositionem*. Hinc apparet | **115va** | quod ‘hactenus’, ‘eatenus’, ‘interea’, ‘praeterea’ non sunt

---

¹ egit] agit *a c.*

² praepositivis] praepositionum **P**

³ *post* revertitur] praepositionum revertitur *del.* **P**

⁴ adiunguntur] adiungitur **P**

⁵ adiuncta] coniuncta *Hertz*

⁶ *afficientis Hertz*] *efficientis P*

⁷ *afficiendi Hertz*] *efficiendi P*

⁸ patientis] patientes **P a. c.**

⁹ *post* obliquis] obliquis *del.* **P**

¹⁰ *per*] *pro P*

composita. Sunt ergo duae dictiones ‘hactenus’ et debent divisim scribi et
 divisim sub duobus accentibus pronuntiari, similiter ‘eatenus’. ‘Interea’
 vero non est compositum sed derivatum ab ‘inter’ quod derivatur ab ‘in’;
 similiter a ‘prae’ derivatur ‘praeter’, a (‘praeter’) ‘praeterea’. Dicunt tamen
 5 quidam quod ‘hactenus’ et ‘eatenus’ sunt composita ex adverbio et
 praepositione.

Alii dicunt quod haec regula data est de regulari compositione, et est
 regularis compositio quae¹ incipiens a nominativo descendit per obliquos
 casus. Non ergo secundum illos negat Priscianus praepositionem cum
 10 pronomine componi sed regulariter componi. Sed non videtur Priscianus
 hanc sententiam velle, quia frustra probaret ‘mecum’ et ‘tecum’ esse
 composita². *Itaque* etc. Quandoquidem componitur illis *itaque*
praepositur (per) *appositionem obliquis casibus eorum* et subiungit:
*quidem*³ *apud Graecos fere omnibus*. ‘Fere’ dicit propter vocativos
 15 (quibus) nec apud Graecos nec apud Latinos praepositur praepositio, apud
 nos Latinos *praepositur soli accusativo et ablativo*, quod gratia dicit
 Virgilii⁴: ‘crurum tenus’⁵ (quia) Graecum⁶ est et non Latinum, et dicitur
 archaismus id est mos principum. Graeci enim principes Latinorum
 fuerunt in scientia.

20 **XVII.104**, p. 164.8 Unde ‘mecum’⁷ etc. Quandoque praepositio non
 componitur adverbio⁸. Ergo ‘mecum’ , ‘tecum’ et similia non sunt
 composita. Si enim essent composita, ex praepositione et pronomine
 componerentur. Sunt ergo duae dictiones per anostrophem sub uno accentu

---

¹ quae] quod P

² Cf. *Prisc.* XII.27–28, p. 594.15 sqq.

³ quidem] quibu P

⁴ Virgilii] Virgilius P

⁵ Cf. *Virg.*, *Georgica* III.53

⁶ Cf. *Prisc.* XIII.39, *GL* III p. 45.3

⁷ Cf. *app. crit. apud Hertz*

⁸ adverbio] verbo P

prolatae¹. *De accentu* etc. Dixerat ‘mecum’ et ‘tecum’ non esse composita quomodo \nec/ ista ‘quicum’, ‘quocum’, (ne) inde miraretur aliquis unde esset quod illa uno accentu, ista duobus accentibus proferuntur, ideo dicit: *De accentu vero dictum in pronomine* et ibi dictum est quare hoc sit².

- 5 **XVII.104**, p. 164.8 *Nominibus vero*. Ostensa constructione praepositionum et pronominum ostendit constructionem ipsarum et nominum. Continuatio: Pronominibus praeponuntur praepositiones per solam appositionem, *vero* id est sed, *nominibus adduntur tam per appositionem quam per compositionem, quae compositio fit in nominativo*.
- 10 Hic aperte dicit Priscianus quod compositio praepositionis et nominis fit in nominativo, unde apparet quod ‘invicem’ vel est simplex dictio vel duae dictiones, et debent proferri sic quod praepositio gravetur et paenultima, (sive) prima accusativi, acuatur. De ‘quatenus’ et ‘eatenus’ ‘hactenus’ ‘quapropter’ dicimus quod non sunt composita ex nomine et praepositione,
- 15 sed ex adverbio et praepositione. De istis ‘quamobrem’ ‘quadere’ dicimus quod sunt tres dictiones; vel dicamus quod haec regula data est de regulari compositione, sed compositiones istorum omnium sunt irregulares. Littera plana est usque ad hunc locum.

- XVII.105**, p. 164.16 *Sciendum tamen* etc. Contingit aliquando quod
- 20 pronuntiamus nomen ante verbum, aliquando verbum ante nomen, ideo dicit Priscianus quis illorum est rectus ordo, et quis non. Continuatio: Quamvis aliquando proferamus verbum ante nomen, tamen | **115vb** | *sciendum* est etc. *Quippe* etc. Ostendit quare nominativus naturaliter debet praecedere verbum, quia illud quod significat praecedit naturaliter illud
- 25 quod³ verbum significat. Et hoc est: *Quippe* id est quid mirum, *cum substantia et persona ipsius agentis vel patientis* id est quae agit vel patitur,

¹ Cf. *Prisc.* XII.28, *GL* II p. 594.20

² Cf. *Prisc.* XII.24, *GL* II p. 592.7

³ *post* quod] consequitur *del. P*

vel *substantia*¹ *agentis*² vel *patientis* id est \aliquis/ agens vel patiens, dicitur esse per nomen vel per pronomen. Quae³ substantia et persona significatur per nomen et pronomen, substantia per nomen, persona per pronomen, vel per utrumque utraque, quia omnis persona est⁴ substantia,
 5 non tamen omnis substantia est \persona/. Et quamvis iste sit naturalis ordo, tamen licet *proferre praepostere, fretum*⁵ id est securum inde quod auctores usurpant.

XVII.106, p. 164.22 *Prima* etc. Dixerat superius obliquos casus pronominum adiungi verbis vel reciproce vel transitive, quod hic repetit,
 10 ut ostendat quod pronomen in quas personas verbi potest facere transitionem et in quas non. Et ne mireris, si dico obliquum facere transitionem in verbum cum vocemus transitionem personarum diversitatem. Et est summa huius capituli quod obliquus primae construitur cum verbo primae reciproce et numquam transitive, cum verbis secundae
 15 personae reciproce tantum, tertiae transitive et non reciproce. Obliquus vero secundae construitur cum verbo secundae personae reciproce tantum, cum verbis primae et tertiae tantum transitive. Sed obliquus tertiae personae cum verbis primae et secundae et tertiae personae transitive, sed cum solis verbis tertiae reciproce sed solus obliquus huius pronominis
 20 ‘sui’. Et hoc est: Prima persona et secunda pronominum in obliquis casibus *vel refringuntur in se* id est prima pronominis reciproce construitur cum prima verbi, et secunda cum secunda, *vel transeunt in alium* id est transitive construuntur cum aliis *ita cum non adiunguntur absolutis*. Hoc ideo determinat quia non adiunguntur illis obliquis nisi acquisitive. *In se*
 25 *reciprocatur ut ‘misereor mei’* hic reciprocatur prima in se⁶; ‘*misereris*⁷

---

¹ substantia] substantiam (& non ut lemma indicavit) P

² agentis Hertz] agentem P

³ ante quae] per utrumque del. P

⁴ est] etiam P

⁵ fretum Hertz] ferva P

⁶ post in se] in se reciproce ut misereor mei del. P

⁷ misereris] mei P

tui’ secunda in hoc. ⟨*Transeunt in alias diversas ut*⟩ ‘*misereor illius*’ transit prima in tertiam¹, ‘*misereris mei*’ secunda in primam², ‘*noceo tibi*’ prima in secundam³, ‘*laudas illum*’ secunda in tertiam⁴/.

XVII.106, p. 164.27 *Tertia vero* etc. Postquam ostendit
 5 constructiones obliquorum primae et secundae personae, tractat tertiae. Et hoc est: Tertia persona, id est pronomen tertiae personae *in se eadem patitur*⁵ id est non solum cum verbo tertiae reciproce construitur⁶, *sed etiam potest transire* ⟨*in aliam*⟩ *tertiam extrinsecus* id est potest transitive construi cum verbo tertiae, et subiungit quare: *quippe cum diversae tertiae*
 10 *possunt esse* id est in una oratione possunt significari diversae tertiae, *quod in prima et secunda non invenitur*. Numquam enim obliquus primae construitur cum verbo primae personae transitive, similiter nec obliquus secundae cum verbo secundae. Deinde ostendit quare: *Quippe cum sint unicae et vocibus* id est cum una vox primae et una vox secundae | **116ra** |
 15 et una quae rem suam distincte significat. ‘*Iste accusat illum*’⁷. Hic agit tertia in tertiam, ‘*ille accusat se*’ hic reciprocatur in tertiam, *sed prima* id est obliquus primae *non potest transire in aliam primam* id est non potest transitive construi cum verbo primae, similiter expone *nec secunda in aliam secundam*. Deinde repetit quod prius dixerat ut memoriae
 20 commendet. Sed totam hanc sententiam destruit hic Priscianus qui dicit quod prima person transit in secundam et tertiam, et secunda in primam⁸ et tertiam, *sed*⁹ subiungit exemplum ubi prima transit in tertiam, et ponit

---

¹ prima in tertiam] tertia in primam **P**

² secunda in primam] prima in secundam **P**

³ prima in secundam] secunda in primam **P**

⁴ secunda in tertiam] tertia in secundam **P**

⁵ patitur *Hertz*] po. **P**

⁶ construitur] construuntur **P a.c.**

⁷ illum] ille **P**

⁸ primam] prima **P**

⁹ *post sed*] ubi *del.* **P**

hic ‘diligō¹ illum’. Sed secundum praedictam sententiam hic transit tertia in primam, id est transitive construitur cum verbo primae. Melius est igitur quod revertentes ad principium huius capituli, aliter ipsum continuemus et exponemus.

5 **XVII.106**, p. 164.22 *Prima et secunda persona*. Quia obliquus casus pronominis iunctus verbo significat personam in quam transit actus, personae vero agentes sunt tres, scilicet prima et secunda et tertia, similiter sunt eadem tres in quas transit actus; ideo ostendit Priscianus quae illarum trium personarum in quam potest agere, ita quod illud ab oratione in qua
10 est obliquus † significetur pronominis sicut †² est hoc capitulum de intellectibus quos constituunt orationes in quibus obliquus pronominis iungitur verbo transitivo. Et *haec prima persona et secunda in se reciprocantur*, id est fit talis intellectus quod prima persona id est loquens agat in se, *transeunt in alias* id est fit talis intellectus, quod actus de una
15 illarum transit in diversam a³ se, *cum non adiunguntur absolutis verbis* id est quando non significetur verbis absolutis.

Sic ergo intellige personas quae agunt personas significatas a verbo, illas in quas agunt personas significatas ab obliquo⁴ pronominis. Deinde subdit exempla, *in se reciprocatur ut ‘misereor mei’*. Hic enim prima
20 persona in se agere ostenditur. *Hic: ‘misereris tui’* reciprocatur secunda. *In alias diversas* ut ‘misereor illius’ hic transit prima in tertiam. Ostenditur quod actus primae id est loquentis transit in tertiam, id est in diversam a se et ab illo cui loquitur. Similiter in aliis exemplis considera⁵ quae in quam transeat. Et dicit illam personam transire quae significatur⁶ a verbo in illam
25 quae significatur ab obliquo. Et nota cum dicimus personam transire figurative loquimur, quia actus personae illius transit, vel dicamus hic

---

¹ diligo] video *Hertz*

² significetur pronominis sicut] *lacunam et corruptelam suspicor*

³ a] in *P a.c.*

⁴ obliquo] aliquo *P a.c.*

⁵ considera] considerat *P a.c.*

⁶ significatur] significare *P a.c.*

quod ‘transire’ hic ponitur pro agere, ut sit sensus: prima persona transit, id est agit in tertiam.

XVII.106, p. 165.2 *Quod in prima etc.* \Quod/ id est prima agit in aliam primam vel una secunda in aliam secundam agat non invenitur. Sed
 5 opponetur: cum secundum nos prima persona est¹ illa quae loquitur, cum unus loquens agat in alium loquentem, nonne una prima agit in aliam primam? Quibus dicimus² | **116rb** | quod ideo dicit Priscianus quod una prima non agit in aliam, quia numquam iste intellectus potest fieri
 10 coniunctione verbi et pronominis. Similiter de secunda intellige, quia obliquus primae, quotiens iungitur verbo primae, eadem significatur³ cum illa persona. Similiter obliquus secundae cum verbo secundae. Ideo dicit Priscianus quod diversae primae non possunt esse in actu sed in oratione. In actu enim diversos loquentes audimus, sed nulla oratione diversos significamus. De secunda similiter intellige. Sed diversae personae
 15 (tertia) et in actu et in oratione possunt esse, quia diversae partes eiusdem orationis diversas tertias possunt significare, et ideo potest una persona tertia transire in aliam tertiam, quia cum aliqua oratione possumus hunc intellectum facere quod una persona tertia agit in aliam tertiam ut ‘Socrates diligit istum’. *Quippe* ac si dicat: Quid mirum diversae personae primae
 20 et⁴ diversae personae secundae non possunt esse, *cum sint finitae*, quia demonstratione praesentes sub oculis demonstrantur, et *unicarum vocibus*⁵ id est ut quemadmodum est unum solum pronomen, ita est in omni locutione una persona.

XVII.107, p. 165.4 *Prima nec.* Repetit quod dixerat ut exempla ponat.
 25 Tertio modo potest hoc idem continuari et exponi, nec tamen multum distulit ab hoc secundo modo. Continuatur autem sic. Dixerat quod

---

¹ *post est]* est *del.* **P**

² *post dicimus]* quod ideo *del.* **P**

³ *significatur]* significatio **P a.c.**

⁴ *et]* vel *s.l.add.* **P**

⁵ *vocibus]* nu **P**

obliquus pronominis adiungitur verbo modo reciproce modo transitive, ne aliquis putaret quod verbum in omni sua persona possit cum obliquo pronominis utroque modo construi, ideo ostendit quae persona verbi cum quo pronomine potest construi reciproce et non transitive, cum quo transitive et non reciproce. Littera secundum hanc sententiam sic legatur. Prima persona et secunda verbi determina: ‘id est verbum primae et secundae personae’, *vel transitive addi personarum* id est transitive construuntur cum pronomibus diversarum personarum *a se*, *(cum) non iunguntur absolutis verbis* id est nisi sint absoluta \verba/ in se, reciprocatur prima *ut ‘misereor mei’*, quia verbum primae personae construitur reciproce cum pronomine \primae/ personae, similiter expone alia, quamvis oporteat multum distorquere sequentia ubi dicit tertia persona non solum patitur *sed agit* in aliam tertiam. Potest tamen¹ sic distorqueri, ut de pronomibus, non de verbis, tertiae personae hoc dicatur; et sit sensus: *tertia persona pronominis* id est pronomen tertiae personae non solum significat patientem personam, sed etiam *agit in aliam extrinsecus* id est significat tertiam quae agit in aliam diversam a se, et subiungit quare: quippe *cum diversae tertiae possunt in ea esse* id est cum diversa pronomina possunt esse, quod *non in prima et secunda*. Non enim sunt diversa pronomina primae personae nec diversae secundae. *Cum sint finitae* id est demonstrativae, *et² unicae³*, quia in utraque invenitur una sola vox primae⁴, *non potest transire in aliam primam* id est verbum primae non potest transitive construi | **116va** | cum obliquo primae. *Similiter nec secunda in aliam secundam*, et hoc ideo, *quia non possunt esse diversae personae* verbum⁵ et pronomen, immo sunt eadem persona⁶ — reliqua patent. *Tres igitur*. Epilogat breviter quae dicta sunt ut memoriae

---

¹ tamen] enim **P a.c.**

² finitae et] *om. Hertz*

³ unice] uno **P**

⁴ primae] prima **P a.c.**

⁵ ante verbum] et *del. P*

⁶ persona] prima **P**

commendet. Continuatio: Quandoquidem vera sunt, *igitur tres personae habent eandem* id est reciprocam. Deinde ponit \exempla/ trium reciprocationum, *et habent tamen* quia transitive construuntur *prima quidem*¹ ut expositum est. Littera plana est.

5

⟨De pronominum possessivorum constructionibus⟩

XVII.108, p. 165.16 *Possessiva* etc. Tractavit hucusque de constructionibus diversorum primitivorum, hoc facto tractat de constructionibus diversorum derivatorum, non quia non construantur ut
10 cetera, id est verbo intransitive in nominativo, in obliquis transitive vel reciproce, sed quia habent quosdam proprios intellectus sic constructa constituere. Non igitur ut constructiones ⟨alias⟩ a praedictis ostendat de illis separatim agit, sed ut intellectus quos constituunt enuntietur. Sed, quia fit de illorum constructione mentio, quid et quomodo significet
15 praedicamus.

Omne igitur possessivum pronomen duarum est syllabarum et duas personas suis² accidentibus significat, id est personam possessoris et possessionis, sed possessorem per primam syllabam sui \in/ qua est simile suo primitivo, possessionem per posteriorem sui syllabam, qua est simile
20 nomini adiectivo. Et est \in/ principio demonstrativum vel relativum, unde personam quam illa significet et sua accidentia certificat.³ Cum enim dico ‘meus’, et quis est possessor, illum enim me demonstrando certifico, et cuius personae, scilicet primae, et cuius numeri id est singularis, et cuius casus id est genitivi⁴. Sed dicent: Quid est dicere: Possessor est primae

---

¹ quidem *Hertz*] addu. **P**

² suis] in suis **P a.c.**

³ certificat] certificant **P**

⁴ genitivi] nominativi **P a.c.** Cf. *WCmai M* fol. 46ra, **P** fol. 50vb (= *PH*, ed. Reilly p. 385.68) in *Prisc.* V.68, *GL* II p. 183.20: Et notandum quod casus in grammatica duobus modis accipitur. Aliquando enim dicitur casus talis proprietas dictionis scilicet cadendi in alium vel cadendi ab alio. Aliquando vero dicitur casus vox cui convenit ista proprietas quod cadit in alium vel cadit ab alio, cf. Fredborg 1973 p. 37.

personae? Dicimus: Est loquens. Et quid est singularis numeri? Id est est unius. Quid est genitivi¹ casus? Est possidens. Significat ergo per suum principium possessorem determinando ipsum esse loquentem, unum, nec agentem nec patientem sed possidentem. Quid irem per singula?

5 Possessivum pronomen per suum principium significat quicquid genitivus a quo formatur. Unde dicet Priscianus quod significat personam possessoris ubique per genitivum², non tamen dico principium, cum sit syllaba et non dictio illud significare; in fine vero non est demonstrativum nec relativum, unde personam quam fine significat non certificat — tamen

10 eius accidentia certificat. Si enim dico ‘meus’, aliquam esse possessionem scias, quae sit illa donec nomen adiunxero vel ‘amicus’ vel ‘socius’ et similia nescis; sed quamvis illam non certificat, eius accidentia tamen certificat. Scio enim per terminationem cuius personae est, id est tertiae, scilicet diversa a loquente et ab ea ad quam loquitur, et quod est singularis

15 numeri, id est res una, et³ quod est agens et quod est masculus, quia talis | **116vb** | terminatio et in nominibus et in pronomibus ad hoc est deputata.

Omne igitur possessivum duas personas significat: possessorem in illis accidentibus in quibus et genitivus primitivi illum si ibi poneretur.

20 Significat etiam possessionem tertiae personae et illa accidentia ad quae sua terminatio est deputata. Iudicatur tamen omne possessivum tertiae personae, non quia solam tertiam significat, sed quia in digniori parte sui, id est in fine, illam significat, et quia solis verbis tertiae personae intransitive construi. Nec obest illud quod Priscianus dicit omne pronomen

25 esse definitum in personis. Non enim quod in omnibus suis personis sit definitum sed quod in aliqua. Si alicubi invenias dictum quod ‘meus’ est possessivum vel derivativum primae personae non est contrarium. Non enim ideo est primae personae. Dicitur namque derivativum primae, quia

---

¹genitivi] nominativi **P** a.c.

² Cf. *Prisc.*XVII.197, p. 204.26

³ ante et] et *del.* **P**

derivatur a prima persona. Continuatio: Quamvis primitiva habeant praedictas constructiones, *tamen possessiva necessario ordinantur tribus constructionibus* id est ad tres diversitates intellectuum in oratione verbis adiunguntur. Et hoc ideo, quia *continent*¹ et significant duas personas, ut
 5 expositum est, *cum primitiva eorum*² *duas*, et subiungit quas.

XVII.108, p. 165.20 *Possessiva*. Ac si dicat: primitiva duobus modis in suis obliquis construuntur, sed possessiva tribus, deinde subiungit quibus, scilicet *cum verba vel*³ *a possessore in possessionem* ad faciendum hunc intellectum quod possessor agit in suam possessionem, scilicet in
 10 constructione qua fit talis intellectus non ponitur nisi obliquus possessivi qualis a verbo quod ibi est exigitur, *vel <a> possessione in possessorem* id est ad hunc intellectum constituendum quod possessio agit in suum possessorem, et tunc ponitur nominativus possessivi. *Vel transferantur extrinsecus*.⁴ Quod duobus modis fit, vel ita quod possessio agit in alium
 15 quam in suum possessorem, et tunc ponitur ibi nominativus, vel quando alius quam suus possessor agit in eam. Est igitur summa: Possessivum iunctum verbo quattuor facit intellectus, duos per nominativum, scilicet quod possessio agit in suum possessorem vel in aliud, duos per obliquos, scilicet quod suus possessor vel alius agit in illam. ‘*Doceo meum filium*’
 20 hic⁵ agit possessor primae in suam⁶ possessionem⁷, ‘*paret tibi tuus cliens*’ hic agit possessio secundae in suum, ‘*paret illi suus*’ hic possessio tertiae in suum. Sed hic accipe possessionem primae personae quicquid possidetur a prima persona, similiter secundae et tertiae quod possidetur a secunda vel a tertia. Nec est contrarium illi quod dicitur ‘omnis possessio’⁸

---

¹ continent] aci. P

² eorum] e.po. P

³ vel *Hertz*] si P

⁴ transferantur extrinsecus *Hertz*] contran.si extra P

⁵ hic] hic secunda in suam agit ..li sui. Hic tertia, ‘*paret mihi meus*’ *in margine add.* P

⁶ suam] suum P

⁷ possessionem] possessorem P

⁸ *post* possessio] secundae *del.* P

est tertiae personae'. Est sensus: est tertiae personae id est tertia persona ut supradictum est.

XVII.109, p. 165.25 *Extrinsecus* fiunt verba 'doces tu' vel ('docet) ille meum (filium)', quia alia¹ persona quam possidens (id est) vel secunda vel tertia agit in possessionem primae. ('Doceo) ego vel ille tuum filium'. Hic prima persona vel tertia agit in possessionem secundae, 'doceo ego vel tu | **117ra** | suum illius filium'² vel prima persona vel secunda agit in possessionem tertiae, sed quia talis locutio³ non est conveniens — nihil enim praemissum⁴ ad quod 'suum' referatur, quod sine relatione nihil habet \significare/, ideo corrigit illam sic: *sed hoc* id est *ut*⁵ prima persona vel secunda agat in possessionem tertiae *dicitur melius per retransitionem*⁶, per illam videlicet speciem retransitionis qua una persona agat in aliam pro sua possessore, ut si dicam 'ille rogat⁷ ut doceam suum filium'. Non potest ergo talis intellectus simpliciter fieri, quod prima persona vel secunda agit in possessionem tertiae, et subiungit quare melius dicitur per retransitionem, ideo scilicet quod in illa praemittitur possessor ad quod possessivum \vult/ referri, sed in alia non praemittitur. Et hoc est: *Cum enim sit relativum* hoc pronomen 'suus', *exigit ut prius cognoscatur persona sui* possessoris quam aliquid significet. Nihil significat nisi cognoscenti illud ad quod refertur. Sed non refertur nisi ad personam possessoris. Unde subdit *ad quam referatur*⁸.

XVII.109, p. 166.3 *Et sciendum* etc. Dixerat possessiva pronomina duas significare personas sed quales non determinaverat, ideo illud determinat sic: *Et sciendum* etc. quod ista pronomina *omnia possessiva*

---

¹ alia] illa **P**

² filium] *lemma non indicavit* **P**

³ talis locutio] tali loco **P**

⁴ praemissum] primissum **P**

⁵ ut *Hertz*] vel **P**

⁶ retransitionem] relationem **P a.c.**

⁷ rogat *Hertz*] ra. **P**

⁸ ad quam referatur *Hertz*] ad quod refertur & *lemma non indicavit* **P**

*significant quidem*¹ *personam primitivi*² genitivi possessoris, id est talem qualem genitivus possessoris, si ibi esset, significaret, unde si primitivum est primae personae et possessor est prima persona, sin secundae secunda, sin tertiae tertia. *Sed ipsa possessio* quae ab eis significatur, est tertiae personae, id est est persona diversa a loquente et ab ea ad quam sermo dirigitur, et ita significant tertias personas possessionum, *quomodo et nomina quibus adiunguntur*³ intransitive.

XVII.109, p. 166.6 *Excepto* (vocativo). Dixerat quod possessivum pronomen significat tantum possessionem tertiae personae, modo excipit tamen vocativum casum, qui semper significat possessionem secundae, id est ad quam sermo dirigitur. Per omnem enim vocativum possessivi ad possessionem sermo dirigitur, non ad possessorem. *Qui* vocativus⁴ invenitur *in possessivis primae solus*⁵. Et non semper, sed cum copulatur secundae personae verbi intransitive, quia nullus alius casus possessivi primae personae intransitive potest construi cum verbo secundae personae, nisi verbum sit substantivum vel vocativum.

XVII.110, p. 166.8 *Omnia tamen* etc. Dixerat possessiva pronomina duas significare personas, cum primitiva eorum unam solam significant. Ne ergo aliquis inde putaret quod possessivum non posset resolvi in aliquem casum primitivi, adversatur sic: Quamvis possessiva significant duas personas et primitivum unam, *tamen omnia possessiva possunt resolvi in genitivos primitivorum*, id est idem intellectus potest fieri per genitivum et nominativum qui fit per possessivum. Resolvere enim vocem est eundem intellectum per alteram vocem constituere.⁶ Etiam quando⁷ *sunt sociata verbis* id est intransitive construuntur cum verbis, quod ideo

¹ quidem Hertz] gen. P

² primitivi Hertz] per P

³ adiunguntur] coniunguntur Hertz

⁴ vocativus] ut lemma indicavit P

⁵ solus Hertz] lo P

⁶ constituere] construere P

⁷ etiam quando] ut lemma indicavit P

dicit, quia minus videretur tunc posse fieri, quia obliquus non¹ construitur cum verbo intransitive, quod ideo fit quia genitivus possessive prolatus easdem significat personas (quas) et possessivum quod ab eo derivatur. Aliter vero unam solam quam et suus vocativus. Exempla patent.

- 5   **XVII.110**, p. 166.12 *Hoc autem*. Dixit possessivum posse resolvi in genitivum primitivi. Ne aliquis putaret quod nulla differentia significationis esset inter illa, dat mox differentiam talem, quod voce possessiva discernuntur accidentia possessionis, id est genus, numerus, casus. Si enim dicam ‘meus’ per terminationem | **117rb** | scitur quod
10 possessio illa est masculus et unus agens vel patiens. Habet enim possessivum ad diversa genera possessionum designanda et ad diversos numeros et ad diversos casus diversas terminationes, sed genitivus primitivi non discernit an una sit possessio an plures, agens vel patiens an possidens, et sic de aliis casibus. Sed dicunt: Ergo non resolvitur
15 convenienter possessivum in genitivum primitivi. Quibus dicimus quod, quamvis voce primitivi non discernuntur ista, semper tamen in resolutione nomini adiungitur cuius terminatione ista discernuntur. Continuatio: Hoc convenit inter possessivum et genitivum primitivi quod resolvitur in ipsum, sed *hoc interest quod voce* id est terminatione² *possessivi ostenditur*³ id est significatur *genus et casus et numerus* possessionis, ut
20 expositum est. Sed voce primitivi non, quia *substantiva verba* etc. quia cum praedictis pronomibus verba substantiva et alia iunguntur ostenditur, cum illa⁴ pronomina duas significant personas ad quam illarum verbum quod illis adiungitur referatur. Et dicit quod substantiva verba illis
25 coniuncta referuntur ad possessores, alia verba ad possessiones. Si enim dicam ‘tuus sum’ possessionem mei, id est actum me possidendi possessori secundae personae attribuo, sed si dicam ‘tuus filius legit’ actum legendi

---

¹ obliquus non] non obliquus **P**

² terminatione] terminationem **P**

³ ostenditur *Hertz*] o. stn. **P**

⁴ illa] alia **P a.c.**

possessioni, non possessori assigno. Et hoc est: *Substantiva verba coniuncta possessivis referuntur ad possessores* ut expositum est, ut ‘sum tuus filius’ hoc verbum substantivum id est ‘sum’ ad possessorem quem designat ‘tuus’ refertur, id est per ipsum aliquid esse suum ostenditur.

5 Similiter de aliis exemplis intellige.

XVII.110, p. 166.15 *In una* etc. Dicet aliquis: Quare non posuisti personae primae possessivum cum substantivo primae, et possessivum secundae cum substantivo secundae? R(espondet): Quia illa locutione fieret impossibilis intellectus, scilicet quod¹ eadem persona esset possessor et possessio, *possessor² simul et possessio non potest intelligi³ in una et eadem persona*. Ac si dicat:⁴ Non potest esse quod eadem persona sit se ipsam possidens, sed quia auctores saepe dicunt ‘meus sum’ pro ‘liber sum’, subdit: *nisi figurate⁵ dicat aliquis⁶ ‘meus sum servus (et dominus)’* id est soli⁷ mihi servio et dominor ipsi⁸ etc. In hoc exemplo Persii⁹ ponitur
15 ‘meus’ pro ‘liber’.

XVII.111, p. 166.21 *Sin autem* etc. Demonstrata constructione possessivorum pronominum et verborum substantivorum, constructionem eorum et ceterorum verborum demonstrat, dicens quod si ponantur cum aliis verbis in prima et secunda persona, necesse est primitivum pronomen
20 illis addi quomodo nominibus¹⁰, ut ‘tu meus filius legis’ et ‘ego tuus filius lego’. Sed vide ne ad- | **117va** | -iungat¹¹ primitivum possessivo quod ab

---

¹ quod] quem **P**

² ante possessor] g.i.sed ut lemma add. **P**

³ intelligi *Hertz*] fi. **P**

⁴ dicat] di **P**

⁵ figurate *Hertz*] figurative **P**

⁶ dicat aliquid] lemma non indicavit **P**

⁷ soli] solo **P a.c.**

⁸ ipsi] ut lemma indicavit **P a.c.**

⁹ Persii] de *Prisc. ibidem Satira* 5.88

¹⁰ nominibus] omnibus **P a.c.** (omnibus nominibus *Hertz*)

¹¹ adiungat] adiunguntur **P a.c.** (*fortasse adiungas legendum?*)

eo derivatur. Continuatio: Cum verbis substantivis ponuntur possessiva pronomina in omni persona sine primitivis. *Sin autem sociamus*¹ ea possessiva aliquibus verbis *pertinentibus*² ad actum vel ad ipsarum possessionum (*passionem*) id est quae³ significant actum vel passionem possessionis, *adiungi*⁴ primitiva pronomina illa verbis⁵ quibus sociantur. *Intelliguntur*⁶ esse in secunda (et) prima persona, id est quando sunt secundae vel primae, quomodo in nominibus. Exempla patent. **XVII.111**, p. 166.25 *In eis enim* etc. Bonum exemplum dedi de verbis pertinentibus ad possessiones, quia in praedictis, *eis constructionibus verba quae non significant substantiam pertinent ad possessiones*, id est significant actum vel passionem possessionis. Deinde glosat: id est *quando* etc.

XVII.111, p. 166.28 *Sin autem*. Dixerat superius primitiva pronomina habere communes constructiones reciprocam et transitivam in alias personas, modo dat illam regulam quando est reciprocatio, tunc scilicet quando obliquus pronominis est eiusdem personae cum verbo [sin autem est transitiva]. Et hoc est: *Si verbum iunctum*⁷ *obliquo pronominis in una et eadem persona* id est in designatione eiusdem personae, *necesse (est) fieri reciprocationem*⁸, deinde glosat *id est sui passionem*, deinde apertius exponit, et *(eandem) personam* id est significat *(agere)* aliquid⁹ etc.

XVII.112, p. 167.1 *Et sciendum*¹⁰ etc. Dixerat quod pronomen iunctum¹¹ verbo in eadem persona facit reciprocatioem, ubi Graeci

---

¹ sociantur] so. ci **P**

² pertinentibus *Hertz*] pro **P**

³ quae] *lectio incerta* quia **P a.c.**

⁴ adiungi] addi. **P**

⁵ verbis] verba **P**

⁶ intelliguntur] *lemma non indicavit* **P**

⁷ iunctum] *coniungatur Hertz*

⁸ fieri reciprocationem *Hertz*] *fi.ea* **P**

⁹ aliquid] *lemma non indicavit* **P**

¹⁰ et sciendum] *lemma non indicavit* **P**

¹¹ ante iunctum] *et con. del.* **P**

ponunt compositum pronomen, ideo de illis compositis \pronominibus/
 agit in hoc capitulo, ad cuius evidentiam dicimus quod primi Graeci
 habuerunt simplicia pronomina tantum quibus utebantur in qualibet
 constructione, quemadmodum Latini suis. Sed moderni Graeci invenerunt
 5 quaedam pronomina composita tam in prima quam in secunda et tertia
 persona, sed in solis¹ obliquis, quibus utuntur in sola reciprocatione, vel
 ubi possessor agit in suam possessionem. Simplicibus vero pronomibus
 utuntur in aliis constructionibus. Nos verum ponimus nostra simplicia pro
 utrisque. Ubicumque igitur facimus reciprocationem utimur illis pro
 10 compositis Graecis, et ubi transitum de possessore in possessionem, vel
 utimur genitivo primitivi vel casu possessivi. Similiter illi cui adiungitur.
 ‘Diligo filium mei vel filium meum’. In aliis vero locis ponimus illa pro
 simplicibus. Et hoc est quod dicit. *Et sciendum quod Graeci utuntur²*
compositis in sui passione id est reciprocatione³. Deinde vocat illam
 15 Graeco nomine: ‘*Ydiopatiam*’ enim, quod sonat ‘sui passio’, et hoc non
 solum in reciprocatione faciunt, sed *faciunt hoc idem* id est utuntur
composito genitivo pro obliquo possessionis, facta⁴ transitione a
possessore in possessionem id est verbi si talis ⟨sit⟩ intellectus quod
 possessor agit in suam possessionem, ita habes quod dicimus | **117vb** |
 20 scilicet quod in hoc sensu ponunt solum genitivum possessivi et quod
 potest ibi poni possessivum sed tamen simile⁵ illi cui adiungitur. Et inde
 subiungit Graecum exemplum in quo ponitur genitivus compositi⁶ pro
 obliquo possessionis et possessivis.

---

¹ ante solis] singulis ob del. P

² utuntur] unum vel P

³ reciprocatione] reciprocationem P

⁴ facta] fi.ac. P

⁵ simile] similis P

⁶ genitivus compositi] genitivis compositis P a.c.

XVII.112, p. 167.7 *Pro his omnibus*¹ *Latini*² *simplicibus*, (quia) non hic habent composita; sed ne videretur hoc inconueniens, praetendit Homeri auctoritatem sic: *sequentes Homerum* etc. ‘*mei miserior*’³ Hic est reciprocatio et est simplex pro composito: ‘*mei filii*’ possessor in suam
5 possessionem⁴ pro composito./ Similiter in aliis exemplis iudica.

XVII.113, p. 167.10 *Saepe tamen*. Quamvis non habemus composita, *tamen solemus uti pronomibus assumptibus*⁵ *syllabas*. Et subiungit ad quid assumant illas sic: *quibus*⁶ *pronomibus in reciprocationibus*⁷ *solemus uti causa*⁸ *discretionis*. Quid sit causa discretionis superius dictum
10 est.⁹ Hoc ideo dicit, ne quis putaret quod essent composita pronomina.

XVII.113, p. 167.14 *Illud quoque*. Dimissis primitivis pronomibus revertitur ad possessiva, et ostendit differentiam possessivi tertiae personae ad possessiva primae et secundae, talem scilicet quod illa tam \in/
15 nominativo quam in obliquis casibus suis in reciprocationibus sive¹⁰ intransitive nullo praemisso possessore poni, sed possessivum tertiae nec in nominativo nec in obliquo \casu/ potest construi cum pronmine vel verbo secundae personae vel primae nisi aliquo praemisso quo designet suum possessorem. Continuatio: Non solum praedicta sunt notanda¹¹, sed
20 *illud quoque* quod possunt primae et secundae personae sive [*pris*] *sui possessoris* id est vocibus significantibus alias personas quam (possessionis), sive *extrinsecus*¹² id est vocibus significantibus alias

¹ pro his omnibus] *lemma non indicavit P*

² Latini Hertz] l.a. P, ante Latini] actum erasit P

³ miserior Hertz] tui P

⁴ suam possessionem] *lectio incerta in margine*

⁵ pronomibus assumptibus Hertz] pas P

⁶ quibus] *lemma non indicavi P*

⁷ in reciprocationibus Hertz] con. silli secundum P

⁸ causa Hertz] can P

⁹ causa discretionis] *cf. supra p. 378.5, in Prisc. XVII.88, GL III p. 157.7*

¹⁰ ante sive] suis *del. P*

¹¹ notanda] notandum *a.c.*

¹² extrinsecus Hertz] extra P

personas quam possessoris, *bene* id est convenienter, *tam agentia* id est significantia agentem personam quantum ad nominativum *quam patientia* id est designantia personam patientem quantum ad obliquos, *sive in se reflectantur* id est in reciprocatione.

- 5   Deinde subiungit exempla. ‘*Meus filius*¹ *diligit se*’. Hic possessivum primae personae coniungitur cum persona sui possessoris agens. ‘*Meus filius diligit unum*’ hic extrinsecus, cum alia persona. Similiter agens: ‘*Meus filius diligit se*’ hic iungitur cum [alia] persona reciproce. ‘*Diligit meus filius me*’² hic construitur³ (agens) cum persona sui possessoris.
10 ‘*Diligis meum filium*’ vel ‘*Socrates diligit meum filium*’ hic extrinsecus persona agens⁴, similiter in aliis exemplis nota.

- XVII.114**, p. 167.17 *Tertiae personae*. Sic construuntur possessiva primae et secundae personae, sed *possessivum tertiae personae non potest adiungi aliae personae* quam sui possessoris *per se* quod glosat: *sine voce altera*⁵ *significante suum*⁶ *possessorem*. Et vere non potest, quia si adungatur vitium fit. Et hoc est quod sequitur. Si enim dicam, nullo praemisso, ‘*suus*’ vel ‘*mihi*’ *facio solecismum*, | **118ra** | quia omne vitium in constructione dictionum est soloecismus, [quod *tamen reciprocationibus* etc.⁷]

- 20   **XVII.114**, p. 167.23 *Nec mirum*. Ostendit quare ista possessiva illud non possunt,⁸ cuius haec est summa. Possessiva primae et secundae personae demonstrative significant possessores, unde sine auxilio alterius vocis illos perfecte significant, \<sed> possessivum tertiae relative, non

---

¹ filius] di. **P**

² me] sed **P**

³ ante construitur] ostenditur *del.* **P**

⁴ persona agens] patiens **P**

⁵ altera *Hertz*] nomini **P**

⁶ suum *Hertz*] si **P**

⁷ quod-etc.] *nota repetens quod supra dictum est XVII.113, GL III p. 167.10 Saepe tamen - reciprocationibus*

⁸ possunt] potest **P**

demonstrative, possessorem significat/, unde sine auxilio¹ alterius illum non certificat. Omne enim demonstrativum illud quod demonstrat per se sine alterius auxilio certificat, relativum vero sine alterius auxilio personae non potest aliquam certificare. Et hoc est: *Nec mirum*. Si possessiva primae
 5 et secundae personae possunt nullo praemisso cum qualibet persona construi, *cum illa² possessiva primae et secundae personae habent finitas personas possessorum* id est definite significant personas possessorum per demonstationem. *Quippe constitutas in unicis³ vocibus suorum⁴ primitivorum*, quia nulla alia voce potest significare [potest significare]
 10 possessorem primae personae nisi hoc solum primitivum ‘ego’, nec possessorem secundae nisi ‘tu’, quod inde apparet quod illa sola in resolutionibus possessorum suorum possunt poni, [et *dicitur*] \cum/ primitiva eorum demonstrativa sunt possessorum, sed *possessivum tertiae personae ad omnes voces tertiae personae non solum pronominum* sed
 15 *nominum*. Omne pronomen tertiae et omne nomen personam sui possessoris potest significare, ut ‘suus’, ‘illius’, ‘istius’ etc. Exempla ista sunt relationis non constructionis. Ad hoc enim potest ‘suus’ referri, non construi nisi prius \vel proprie/ accipiatur, de quo nihil ad rem. Et nota quod \ideo posuit⁵/ genitivos, quia quicumque casus praemittitur in
 20 genitivum resolvitur, ut ‘iste diligit suum filium’ id est ‘istius’. Et attende quod semper istud ad quod refertur ‘suus’ suum possessorem significat, *sine quibus⁶* id est pronominibus vel nominibus significantibus suum possessorem *additis* materialiter, non habet *perfectum* (<*sensum*>); nihil enim significat⁷ nisi addatur illud ad quod referatur et non solum in
 25 nominativo hoc fit, sed *id fit per obliquos* etc.

---

¹ auxilio^{bis}] axilio^{bis} P

² illa] ut lemma indicavit P

³ in unicis Hertz] iun P

⁴ suorum] ut lemma indicavit P

⁵ sub ideo posuit] quod del. P

⁶ sine quibus] lemma non indicavit P

⁷ significat] significant P

XVII.115, p. 168.6 *Nec mirum*. Ne videretur mirum illud quod dixerat de hoc possessivo, ostendit unde hoc habeat, scilicet a suo primitivo. Et hoc est: *Nec mirum*¹. Hic sine aliquo ad quod refertur non facit perfectam orationem, *cum possideat vim genitivi sui primitivi*. Habet enim in principio sui significationem genitivi sui primitivi, ut superius dictum est, quod primitivum est *reciprocum*, deinde glosat et Graece et Latine, *et retransitivum*. Omnis enim oratio in qua ponitur hoc pronomen ‘sui’ cum verbo vel est reciproca vel est retransitiva, *in quo*² id est in reciprocatione vel retransitione quae fit per hoc pronomen necesse est fieri. *Significationem* vero possessivi³ *ab voce* necesse est quod in ea sit aliqua vox significans tertiam personam | **118rb** | ad quam vocem tertiam personam significamus⁴. *Iste genitivus*⁵ *et reliqui eius obliqui*⁶. In omni ergo oratione in qua est hoc pronomen, necesse est aliam esse vocem quae significat eandem personam cum ipso et ideo caret nominativo. *Et pro composito*. Hic repetit illud quod dixerat ut addat. Et hoc est: *Et accipitur pro composito Graeco* et subdit id est ‘*eaitou*’⁷, hoc est compositum tertiae personae. Sed ne aliquis putaret quod in sola tertia persona esset compositum pronomen, et sic est generalis relatio, *invenitur apud Graecos in tribus*⁸ fiat relatio sic: *quod* id est [ea] ‘*eautou*’⁹ *invenitur* [Priscianus]. Ut dicit in sequentibus Priscianus, Graeci non habent compositum plurale in prima et secunda persona, sed pro illo ponunt compositum tertiae tamen cum simplici¹⁰ plurali primae et secundae personae. Et *illi*¹¹. Repetit

¹ nec mirum] lemma non indicavit P.

² in quo] lemma non indicavit P

³ vero possessivi] ut lemma indicavit P

⁴ significamus] significantur P a.c.

⁵ genitivus Hertz] quis P

⁶ et-obliqui] ut lemma indicavit P

⁷ ‘eaitou’ vel ‘eaytou’ saepius] viz. ‘eautou’

⁸ Graecos in tribus] ge.inter P

⁹ ‘eautou’] eaitoi, eaytoy P

¹⁰ simplici] singulari P a.c.

¹¹ illi] illis P

proprietates compositi pronominis ut appareat quod ‘sui’ plus habet vim compositi quam simplicis. Et hoc est: Illud compositum Graecum *vel reflectit*¹ *in se suum actum* id est significat personam in qua patitur a se ipsa, *vel in suam possessionem* [actum], ut superius diximus, igitur
 5 quandoquidem compositum pronomen praedicta significat, *igitur non habemus* [sanguis] *supradictorum compositorum nisi in tertia persona*².

Videtur falsum quod Priscianus dicit (nos) non habere compositorum Graecorum significationem³ nisi in tertia persona, cum idem dicat quod utimur nostris simplicibus et in prima et in secunda persona pro
 10 compositis, quemadmodum et in tertia persona. Ad quod dicendum est quod ‘sui’ ex sua propria inventione habet facere reciprocationem et transitum de possessore in possessionem suam, quod est significatio compositi. Sed ex⁴ accidente⁵ habet facere retransitionem, quod est simplicis. Sed obliqui primae et secundae personae habent naturaliter
 15 facere transitionem vel retransitionem, quod est simplicis, sed ex accidente⁶ reciprocationem et transitum de possessore in possessionem, quod est compositi et primae [igitur]. Priscianus igitur iudicans de his pronomibus secundum naturam et non secundum accidens dixit nos habere significationem compositi in hoc solo pronomine ‘sui’, ‘se’ etc.
 20 *Ideoque* quia habet significationem, *caret nominativo quomodo supradictum compositum apud Graecos* — numquam enim personam significat ut agentem, quod est nominativi, sed semper ut patientem vel possidentem, quod est obliqui etc.

XVII.116, p. 168.18 *Illi* etc. Repetit quod dixerat de compositis
 25 Graecis ut ostenderet quid pro illis ponamus sic: et *illi Graeci utuntur*

---

¹ reflectit Hertz] ref. vel P

² in-persona] lemma non indicavit P

³ significationem] significantionem P

⁴ ante ex] hoc del. P

⁵ accidente] actione P

⁶ accidente] actione P

supradictis compositis sive sit ‘idiopatheia’¹ id est transitus a possessore in possessionem, ut ostendimus, nos vero Latini utimur primitivis et subiungit unum solum primitivum non quia solo illo utimur pro composito, sed quia, ut dictum est, habet naturaliter significationem compositi, vel per
 5 *retransitionem* ut in sequentibus exemplis, in quibus Graeci ponunt composita, *vel per retransitionem* ut in exemplis ‘hortatur’ et cetera in quibus Graeci ponerent simplicia. | **118va** |

XVII.117, p. 168.23 Sed *cum fit*² *transitio possessorum* id est cum fit intellectus quod possessor agit in suam possessionem, ubi Graeci ponerent compositum, *utimur possessivis* pronomibus vel genitivo primitivi, sed de hoc genitivo non curavit hic dicere, quia dixerat³ quod ubi ponitur possessivum potest poni genitivus primitivi.

XVII.117, p. 168.25 *Nec aliter* etc. Quia superius dixerat scilicet possessivum tertiae personae non posse construi cum alia persona⁴ a suo possessore sine transitione, repetit ut ostendat quae species retransitionis sit ibi. Continuatio: Quamvis nullo praemisso potest dici ‘iste miseretur sui servi’, *tamen supradictum possessivum tertiae personae non potest*⁵ *construi cum aliis personis extrinsecis* id est diversis a suo possessore, *nisi*⁶ *per*⁶ *retransitionem* quemadmodum primitivum eius. Sed quia diversae
 15 *sunt species retransitionis* quas in principio huius operis assignavimus, subiungit id est *nisi prius profiscatur*⁷ a possessore in aliquam personam vel primam vel secundam vel in tertiam aliam, et *sic ab illa rursus ad possessionem*⁸ tertiae, ac si diceret: nisi fiat intellectus quod possessor agit
 20

---

¹ idiopatheia Hertz] idiopas P

² fit] fiat Hertz

³ Prisc. XVII.110, GL III p. 166.8, cf. supra p. 409.17

⁴ ante persona] persona de. P

⁵ non potest Hertz] nisi prius P

⁶ per Hertz] potest P

⁷ profiscatur Hertz] proartus P

⁸ possessionem] lemma non indicavit P

in aliam tertiam, ut ipsa agat in suam possessionem *sicut ad se*¹. Potest enim tertia persona, ut diximus, agere in aliam personam duobus modis, scilicet ut ipsa agat in ipsam quae est prima species retransitionis, vel ut agat in personam pertinentem ad se velut in ipsam possessionem quae est
5 secunda. Ideo dicit sicut ‘ad se’. Prima enim ita agit in aliam ut actio revertatur in possessionem. Sic agit ut revertatur ad se. Exempla patent.

Et notandum. Dicit in hoc loco Priscianus quod omnis illa oratio in qua tertia persona agit in aliam tertiam pro sua possessione est² amphibola, quia possessivum tertiae ad agentem tertiam et ad illam in qua agit pro sua
10 possessione potest referri. Littera plana est.

XVII.118, p. 169.12 *Omnium* etc. Quia superius dixerat scilicet genitivum primitivi posse poni pro quolibet casu possessivorum, repetit propter possessivum tertiae quod in uno loco ponitur, in quo non licet pro eo uti genitivo primitivi, ut ostendat ubi et quare hoc fit. Littera est aperta.
15 *Itaque.* Quandoquidem genitivus ponitur pro quolibet casu possessivorum, igitur potest genitivus cum omni casu possessivi per coniunctionem copulari, quamvis praedicta regula doceat oportere casus qui sic copulantur esse similes. Et hoc est: *Itaque licet*³ etc. *Similiter.* Non solum in possessivis quae in praedictis exemplis sunt posita licet hoc facere, sed
20 *similiter figuratur* etc. et nota quod bene dicit ‘figuratur constructio’, est enim figurativa illa constructio quamvis sit propria locutio, sed quae differentia sit inter figuram constructionis et locutionis, Deo annuente vitam, in sequentibus ostendemus⁴. | **118vb** |

---

¹ ad se *Hertz*] as. et **P**

² est] etiam **P**

³ licet *Hertz*] licere **P**

⁴ *Vide infra* p. 451.9, *ad Prisc.* XVII.155, *GL III* p. 183.20: est figurativa constructio quando declinabiles dictiones sine transitione et reciprocatione in diversis accidentibus construuntur. Et nota quod aliud est figurativa locutio et aliud figurativa constructio, et invenitur una sine alia. Est autem figurativa constructio quam definimus, figurativa locutio est quando vox de sua propria significatione ad aliam refertur et est saepe propria constructio, ut ‘prata rident’.

XVII.119, p. 169.26 *Est tamen aliqua*. Quamvis in hoc conveniant omnia possessiva, tamen est aliqua differentia in possessivis tertiae personae, deinde ut ad illam differentiam veniat, ostendit in quibus intellectibus possit poni nominativus¹ et non obliquus huius possessivi, in quibus obliquus et non nominativus, in quibus uterque. Et hoc est: cuius possessivi tertiae *nominativo tunc utimur, quando possessio tertiae personae in suum possessorem* id est quando fit talis intellectus quod possessio designata per ipsum possessivum agit in suum possessorem, *et non ad alium*. Deinde subiungit exempla. In hoc intellectu non potest poni aliquis obliquus possessivus, quia nullus² obliquus iunctus verbo activo potest significare personam agentem.

XVII.119, p. 170.2 *Similiter* etc. Hic est secundus intellectus in quo potest poni solus nominativus praedicti possessivi, scilicet quando possessio patitur a suo possessore, si possessio illa per verbum passivum significatur. Et hoc est: *Similiter* ut in praedicto intellectu, passiva *quae a solo possessore* id est quae significant passionem illatam a possessore in suam possessionem exigunt *nominativum*³ *possessionis*. Solus enim nominativus cum passivo verbo⁴ personam patientem significat. Exempla patent.

XVII.120, p. 170.4 *Nec non* etc. Ostensis intellectibus in quibus solus nominativus praedicti possessivi ponitur, ostendit illum in quo tam nominativus quam obliquus ponitur, scilicet quando tertia persona agit in aliam personam pro sua possessione. Et hoc est: *Nec non* id est insuper, *licet uti tam nominativis quam aliis casibus possessivi* praedicti ut ostendimus etc. *Cum in possessivis*. Possessivum tertiae personae cum persona non possidente non potest construi nisi suus possessor agat in alium⁵ pro sua possessione, *cum in possessivis primae et secundae*

¹ nominativus] nominativos **P a.c.**

² post nullus] alius *del.*

³ nominativum *Hertz*] nopo **P**

⁴ ante verbo] primo *del.* **P**

⁵ post alium] ubi *del.* **P**

personae liceat construere sic nullo praemisso, vel sicut in sequentibus exemplis.

XVII.121, p. 170.11 *Discretionis*. Ostenso in quibus intellectibus ponitur nominativus huius possessivi in vi pronominis accepti, quandam
 5 illius abusionem notat in quo ponitur (cum nominibus possessorum) propriis. Continuatio: Non solum praedictis sensibus ponitur iste nominativus ‘suus’, sed *quoque* id est similiter solet addi¹ nominativus huius possessivi ‘suus’ *cum genitivo possessoris* id est nominis proprii possessoris, non tamen cum genitivo sui primitivi, *causa discretionis* \ut/
 10 significemus sic esse aliquid suum quod non alterius; *vel causa*² *abundantiae* id est ut plus relinquamus in suspicione quam prolatum sit voce, ut ‘*suus est mos Homeri*’ id est ita Homeri quod non alterius, vel ‘suus honestus et utilis sit mos illius qui praefuit aliis poeti’, quod est abundantia. ‘*Suus filius*’. Tria genera sunt filiorum. Est enim filius
 15 (naturalis) | **119ra** | qui ex concubina³ nascitur, qui sic nominatur quia in eo⁴ natura et non lex operatur; legitimus qui ex legitima sponsa est; adoptivus filius est quem non genuimus, sed tamen potestatem et ius succedendi nobis in nostra hereditate iure legitimi filii illi concedimus; sed naturalis⁵ filius matrem non patrem sequitur; adoptivus patrem naturaliter,
 20 non adoptivum (***)⁶. Solus ergo legitimus in *potestate patris*⁷ est, unde,⁸ cum de tali filio alicuius loquimur, ad discretionem aliorum ‘suus’ adiungitur.

---

¹ addi] addit **P**

² causa *Hertz*] non **P**

³ Cf. Iustinian, *Digesta* 48.5.14

⁴ eo] eodem **P a.c.**

⁵ naturalis] naturaliter **P**

⁶ *lacunam suspicor*

⁷ in potestate patris] *lemma non indicavit P*, cf. *Prisc. ad locum* sub potestate patris legitimi

⁸ unde] *lectio incerta*

XVII.122, p. 170.20 *Si*¹ *autem*² etc. Ostenso in quibus constructionibus potest poni nominativus huius possessivi, ostendit in quibus potest poni obliquus eiusdem, scilicet quando possessor agit in suam possessionem. Et hoc est: *Sin autem fit transitio ad possessionem*
 5 utimur in designatione possessionis scilicet *a possessore* cum obliquo nominis³. *Sin extrinsecus* etc. Ostenso quid debet poni si possessio tertiae personae agit in suum possessorem vel patitur a suo possessore per passivum verbum, et quid et quando agit in aliam personam possessor pro sua possessione, et quid et quando agit in suam possessionem, subiungit
 10 quid debet poni quando prima persona vel alia tertia agit in possessionem tertiae, scilicet debet poni cum verbo obliquus nominis⁴ quod significet qualitatem possessionis cum genitivo proprii nominis possessoris, ut ‘misereor filii Ciceronis’ et similiter. Et hoc est: *Si fit transitus in possessionem tertiae personae* extrinsecae, id est ab alia persona quam a
 15 possidente, sufficit uti genitivo *ipsius*⁵ *possessoris*⁶ id est proprii ipsius possessoris, determina, cum obliquo nominis qualitatem possessionis significante, ut ‘misereor filii Ciceronis’. Hic agit prima⁷ persona in possessionem tertiae personae, et sic iudica de illis exemplis. *Licet tamen*. Quamvis liceat uti genitivo possessoris in praedicto versu vel sensu sine
 20 possessivo tertiae personae, *licet tamen addere casus possessivi*⁸ *consequentibus* similes in accidentibus obliquos designantibus qualitatem possessoris, et hic fit differentiae causa, ut diximus de nominativo.

---

¹ si] *sin* Hertz, si *N* apud Hertz

² si autem] *lemma non indicavit* P

³ obliquo nominis] obliquis possessivi Hertz

⁴ obliquus nominis] obliquorum nominum P

⁵ ipsius Hertz] in P

⁶ possessoris] *lemma nin indicavit* P

⁷ prima] prima prima P

⁸ possessivi Hertz] pas. P

XVII.123, p. 170.28 *Illud quoque*. Dixerat superius¹ quod genitivus potest poni pro omni casu possessivi, modo determinat illam regulam² ostendendo quod est locus in quo non potest genitivus primitivi poni pro hoc possessivo ‘suus’. Sed ut competentius ad hoc descendat, praemittit
5 ubi potest pro illo poni. Et hoc est: *Illud quoque sciendum*³ etc.

XVII.123, p. 171.4 *Si ipsa tamen* ⟨*possessio*⟩. Ostenso ubi potest pro isto possessivo ‘suus’ poni genitivus ‘sui’ primitivi ostendit, ubi non potest, sic quando possessio agit in suum possessorem. | **119rb** |
Continuatio: Quamvis in praedictis locis possit poni genitivus primitivi
10 loco possessivi, *tamen*⁴ *si ipsa*⁵ *possessio faciat transitum in suum possessorem* id est si sit talis intellectus quod possessio agit in suum possessorem, tunc *non est congruum*⁶ ⟨*uti primitivi*⟩ *genitivo pro possessivo, quia* id est primitivum ‘sui’ vim habet compositi quod non debemus ponere nisi in reciprocatione vel nisi possessor agit in suam
15 possessiorem. Et nota quod non dicit non debere dici ‘Ciceroni reddit suus filius’, sed non satis commode dici. Concedit enim illud posse dici, si accipiatur pro simplici more Attico⁷, sed secundum suam primam impositionem in qua vim habet compositi non debet dici.

XVII.124, p. 171.11 *Et sciendum* etc. Aliam proprietatem huius
20 possessivi qua differt⁸ ab omni pronomine possessivo subiungit, scilicet quod⁹ \modo/ potest unum, modo plures possessores significare per principium suum in quo est simile suo primitivo, quod est trium generum

---

¹ *Prisc.* XVII.110, *GL* III p. 166.8, *cf. supra* p. 409.17

² regulam] *supra rasuram*

³ quoque sciendum] *lemma non indicavit P*

⁴ tamen *Hertz*] qn **P**

⁵ ipsa *Hertz*] spe **P**

⁶ congruum *Hertz*] intelligibile **P**

⁷ Attico *Hertz*] accito **P**

⁸ differt] differtur **P a.c.**

⁹ quod] quo. **P a.c.**

quod \dicitur/ commune.¹ Dictum est namque superius² quod possessivum pronomen \per³/ principium significat illud \quod/ genitivus sui primitivi. Et hoc est quod ait. *Sciendum quod licet in hoc possessivo intelligere et unum possessorem et plures*, et hoc ideo quia [est] primitivum eius, id est
 5 ‘sui’, est *tam singulare (quam) plurale*⁴. Omne enim possessivum illum intellectum circa possessorem significat quem et genitivus a quo formatur, et hoc facit *pro significatione* id est iuxta significationem genitivi sui primitivi *pertinentis ad possessorem*. Nullus enim alius casus possessorem⁵ significat ut ‘suus illius’ et ‘illorum’ exempla sunt relationis
 10 et non constructionis.

XVII.125, p. 171.14 *Nec mirum* etc. Dixerat quod ‘sui’ vim habet compositi, cuius est proprium poni in reciprocatione vel ubi possessor agit in suam possessionem. Unde videretur alicui inconveniens quod ‘sui’ vel eius possessivum poneretur in \re/transitione, ideo dicit non esse mirum,
 15 cum Graeci in retransitione ponunt pronomen compositum pro simplici, et adiungit duas constructiones, scilicet quando tertia persona in alias ut iungantur ‘sibi’ vel \iam/ coniunctas sibi, in quibus Graeci ponunt compositum et nos ‘sui, sibi, se, a se’. Et hoc est: *Nec mirum si Romani utuntur his pronomibus* etc. [metr.] Non est mirum si utuntur hoc
 20 pronomine ‘sui, sibi’, id est *ad*⁶ *coniunctionem sui in aliam personam*⁷ id est in tali intellectu quod persona designata per ipsum agit in aliam personam ut sibi coniungatur, *ut (‘ille’) vocat me*⁸ *ad se*. Hic agit tertia persona in primam vocando illam hac intentione ut sibi iungatur⁹. Similiter

¹ commune] omne **P**, genus commune, cf. *Prisc.* V.1.1, *GL* II p. 141.8

² Cf. *supra* p. 409.17, *ad Prisc.* XVII.110, *GL* III p. 166.8

³ per] quia **P a.c.**

⁴ plurale *Hertz*] plus **P**

⁵ possessorem] possessionem **P**

⁶ ad] idem **P**

⁷ aliam personam] alias persona *Hertz*

⁸ me *Hertz*] tu **P**

⁹ iungatur] iungantur **P a.c.**

in aliis exemplis. Vel non est mirum si utuntur praedicto pronomine in tertia persona. *Faciat transitum* id est agit in obliquos iam sibi coniunctos, ut ‘*ille miseretur¹ eorum² qui secum* (etc.)’ Hic agit de tertia persona in illos miserando qui sibi coniuncti sunt in vivendo, et sic in aliis exemplis
5 expone.

XVII.125, p. 171.20 *Et videntur*. Haec ultima retorquentur quodammodo ad unam de praedictis constructionibus in quibus hoc pronomen ponitur proprie, scilicet ad illam in qua | **119va** | possessor agit in suam possessionem. Et hoc est: *Haec omnia³ et similia videntur habere vim⁴ possessivorum*. Tantum enim valet ‘miseretur eorum qui secum vivunt’ quantum ‘suorum conviventium’, ‘sibi parentium’, ‘suorum parentium’, ‘secum degentium’ et sic de aliis; quod si verum est, hic agit possessor in suam possessionem, et est propria locutio.

XVII.125, p. 171.21 *Nec incongrue*. Dixerat nec⁵ esse mirum, sed, quia non ostenderat, ideo subiungit quare non est mirum, sed propter longitudinem orationis, repetit sic: Non videntur haec⁶ *habuisse⁷ incongrue⁸ constructionem huiusmodi*. Ratio: Attici solent in eis uti compositis, sed alii Graeci utuntur simplicibus.

XVII.126, p. 172.6 *Quod⁹ autem*. Dixerat superius quod ‘suus’ ponitur pro ‘proprius’ et tunc coniungitur genitivo, sed quia in eodem sensu construitur dativo, si est ibi verbum substantivum, repetit quod dixerat de genitivo, ut addat de dativo, et confirmet illud usu auctorum. Et hoc est: *Usus comprobatur*. Non solum usus nostrorum id est Latinorum, sed

---

¹ ille miseretur] lemma non indicavit P

² eorum Hertz] illius P

³ omnia] nam P

⁴ vim] in P

⁵ nec] hoc P

⁶ haec] non P

⁷ non - habuisse] lemma non indicavit P

⁸ incongrue Hertz] ideo P

⁹ quod] ut P

Atticorum quod possessivum quod est ‘suus’ bene et convenienter additur
 ⟨genitivo⟩ *qui loco possessoris*¹, id est ipsi nomini possessoris, *vel dativo*
² *qui*³ *ibi sit*⁴ est loco genitivi positus. Facit enim intellectum ibi quem et
 genitivus si ibi poneretur.

5   **XVII.126**, p. 172.14 *Et quod*. Ne aliquis putaret quod hoc
 possessivum ‘suus’ haberet apud nos quicquid suum aequipollens apud
 Graecos, dicit quod ‘*ydion*’ quod est possessivum tertiae personae
 adiungitur possessivo primae et secundae personae. Non tamen nos hoc
 facimus in hoc possessivo tertiae. Non enim dicimus ‘meum suum filium’
 10 nec ‘tuum suum filium’, sed dicimus ‘meum proprium, tuum proprium’,
 et sic non est mirum si ‘suus’ ponitur \pro/ ‘proprius’, sed non tamen
 ‘proprius’ ponitur pro ipso. Continuatio: Non solum praedictum mirum
 faciunt praedicti Graeci, sed et illud quod sequitur, quod mirum est: *sed*
*hoc ipsum scilicet ‘to*⁵ *ydion*’ et est ‘to’⁶ articulus, ‘*ydion*’ possessivum
 15 tertiae, *apud illos Graecos adiungitur primae et secundae personae*⁷ in
 genitivo vel in possessivo eorum pro quo dicto nos dicimus ‘meum
 proprium’ etc.

XVII.127, p. 173.6 *Dicitur tamen*. Quamvis ‘suus’ genitivo iunctum
 significet quod et ‘proprius’, tamen in eadem oratione ponuntur
 20 convenienter simul. Et hoc est: *Dicitur tamen ‘suum proprium*⁸ *⟨illius⟩*.
 Sed ne videretur superfluere addit⁹ ‘suus’ *ut*¹⁰ *non putetur abundare* id est
 superfluere, *sed [ut] significare indubitabilem discretionem*. Cum enim

---

¹ qui loco possessoris *Hertz*] quia tunc pos. **P**

² vel dativo] *lemma non indicavit P* (dativi **P**)

³ qui] *lemma non indicavit P*

⁴ sit] *lemma non indicavit P*

⁵ to] toy **P**

⁶ to] toy **P**

⁷ et secundae personae] *lemma non indicavit P*

⁸ suum proprium *Hertz*] suus proprius **P**

⁹ addit] *sudit P*

¹⁰ ut] *lectio incerta*

utrumque significet discretionem, maiorem faciunt simul iuncta. Hic habemus Priscianum auctorem quod duae dictiones eiusdem significationis possunt in eadem oratione simul poni ad expressius idem significandum.

5 **XVII.127**, p. 173.9 *Illud*. Quiddam quod superius dixerat hic repetit, scilicet quod possessivum ‘suus potest referri ad idem nomen omne et ad omne pronomen tertiae personae post suum primitivum, ut addat de participiis¹. Vel *ut* ‘*suus illius*’² etc. Exempla sunt relationis, non constructionis.

10 **XVII.128**, p. 173.13 *Primae autem*. Alia repetitio | **119vb** | scilicet quod possessivum primae et secundae personae non eget adiunctione genitivi ut³ ostenderet quare. Et hoc \est/. *Possessivum primae et secundae personae prolata* id est pronuntiata per se non eget adiunctione alicuius genitivi, et hoc ideo⁴ *cum* id est quia *habeant in se vim sui*⁵ genitivi id est
15 sui primitivi quod sine omni praemisso rem suam certificat, similiter possessivum primae et secundae personae per suum principium⁶ possessorem certificat, unde non oportet illi adiungi genitivum quo certificetur. Sed quia ‘suus’ vim habet genitivi sui primitivi, quia nihil significat nisi praemittatur ad quod referatur, oportet illi adiungi ad quod
20 referatur. Et nota quod quamvis praemittantur alii casus, dicitur tamen illi iungi genitivus, quia in relatione poneretur, ut si dicam ‘Socrates currit, suus est iste equus’, ‘suus’ id est Socratis.

XVII.128, p. 173.14 *Quomodo* non egeret ‘meus’ et ‘tuus’ adiunctione genitivi *sui primitivi*, sed *eget alterius vocis extrinsecus* id est

---

¹ participiis] cf. *Prisc.* XVII.127, *GL* III p. 173.11: Tertiae persona possessivum [...] ad omnia nomina et participia potest referri.

² illius] filius **P**

³ post ut] ut *del.* **P**

⁴ hoc ideo] ut *lemma indicavit* **P**

⁵ sui] sive ut *lemma indicavit* **P om.** *Hertz*

⁶ principium] participium *a c.*

diversae a suo primitivo, *quem in se possidet*¹; illud enim significat per suum principium quod et genitivus, *vel extrinsecus* id est quando alia persona quam suus possessor agit in possessionem tertiae. Et hoc est: *Propter multitudinem*² *tertiarum personarum* ad quas ‘suus’ potest referri
 5 *versus*³, quia ut referantur nihil significant. Et bene dico de utrisque, utrumque enim ‘suus’ et suum primitivi *relativa sunt*.

XVII.128, p. 173.18 *Nam ‘meus’*. Merito dico de hoc solo, quod a multis potest referri. Nam de aliis falsum est. Et hoc est: Nam ‘meus’ et ‘tuus’, haec possessiva⁴, *non intelliguntur*⁵ *nisi ad genitivos* id est non
 10 significant intrinsecus, nisi \quod/ genitivus suorum primitivorum, quae primitiva *sunt demonstrativa* id est demonstratione possessionem certificant. *Itaque*. Quandoquidem vera sunt praedicta, *itaque* et cetera.

XVII.129, p. 173.21 *Quaeritur* etc. In praedictis exemplis hoc pronomen ‘mei’ posuerant quod aliquando est primitivum, aliquando
 15 derivativum, ne igitur aliquis putaret nullam esse differentiam inter ‘mei’ primitivum et derivativum, quaerit quae est illa, ut illam manifestet. Et hoc est: *Quaeritur* etc. quantum ad vocem nulla est, quia nec substantia vocis nec in accidentibus quae auditu possunt discerni, sed quantum ad sensum haec est illorum differentia, quod *genitivus primitivi significat simplicem*⁶
 20 *possessionem* id est illa oratione in qua⁷ ‘mei’ ponitur cum verbo substantivo et nomine possessoris fit iste intellectus quod una sola est possessio⁸, si nomen possessoris est singularis numeri, ut ‘iste est servus mei’, sed ⟨si⟩ ibi sit genitivus primitivi possessoris, *significat duplicem*

¹ quem in se possidet *Hertz*] quemadmodum nec sesine pri. gen pos. in se **P**

² multitudinem *Hertz*] intellectum **P**

³ versus *Hertz*] vetes **P**

⁴ haec possessiva] *ut lemma indicavi* **P**

⁵ non intelliguntur *Hertz*] m i **P**

⁶ significat simplicem *Hertz*] fecit sius **P**

⁷ post qua] est *del.* **P**

⁸ ante possessio] passio *del.* **P**

possessionem id est illa oratione¹ | **120ra** | haec significantur quod ⟨a⟩ diversis possessoribus diversi possidentur. *Si enim*. Vere genitivus primitivi simplicem significat possessionem, quia in his exemplis. Et hoc est: *Si enim ⟨dicam⟩ ‘mei est servus’ pro ‘meus est servus’ simplicem*
 5 *demonstro*² possessionem³ sed \si/ dicam ‘mei est filii⁴ servus’ etc. Et nota quod Priscianus non dicit hoc primitivum ‘mei’ ubique significare simplicem⁵ possessionem, neque dicit hoc derivativum ‘mei’ ubique significare duplicem. Est enim quando nullam possessionem significat, ut ‘misereris mei vel mei filii’, sed ita intellexit ubi significant
 10 possessionem,⁶ videlicet iuncta cum nomine possessoris, significat primitivum simplicem, derivativum duplicem.

XVII.129, p. 173.27 Et nota quod si etiam multa ab uno solo possessore possideantur, simplex tamen possessio iudicatur, scilicet quod ‘isti sunt filii mei’. Iterum nota quod genitivi⁷ dicuntur ista significare, cum
 15 tota oratio hoc significet, quia ex vi illorum contrahit oratio haec significare. Frequenter tamen, quamvis genitivus possessoris frequentissime ponitur cum genitivo nominis, *tamen licet proferre possessiva huiusmodi* id est significantia duplicem possessionem *sine nomine, maxime cum fit mentio a servis [a se]⁸ de dominis suis⁹, de*
 20 *coniugibus a suis maritis, vel de amicis a suis amicis¹⁰*, et tunc est antonomasia. ‘*Cuius puerum*’ etc. In exemplo Terentii ponitur genitivus

¹ post oratione] in qua est ‘mei’ cum verbo substantivo *del.* **P**

² simplicem *demonstro Hertz]* su. con. **P**

³ possessionem] *lemma non indicavit* **P**

⁴ filii *Hertz]* fi est **P**

⁵ simplicem] duplicem **P a.c.**

⁶ possessionem] passionem **P**

⁷ genitivi] genitivum **P a.c.**

⁸ a servis a se] *ut lemma indicavit* **P**

⁹ suis] *om. Hertz*

¹⁰ a suis amicis] *ut lemma indicavit* **P**

possessoris sine nomine et fit mentio ab ancilla ad servum Davum de domino suo Pamphilio.

XVII.129, p. 174.5 *Intelligitur*. Vere hoc est possessivum, quia intelligitur ibi etsi non apponitur genitivus nominis, scilicet *domini vel erilis¹ filii*. Et *primitivorum*. Aliam differentiam praedictis assignat quae \est/ in constructione, hanc scilicet *genitivus 'mei' profertur* id est (est) pronuntiabilis² *per se*, id est sine genitivo nominis, deinde glosat: *non egens* etc. *Nam ad omnem*. Et hoc non solum habet quod cum genitivo nominis ponitur, sed hoc etiam quod in singulari et plurali³ numero adiungitur et masculino et feminino et neutro et cuilibet casui. Et hoc est: *Nam ad omnem* etc. Et est 'nam' argumentativum⁴, non approbativum. *Possessivi vero*. Quae attribuit huic primitivo, contrarium ascribit possessivo. Et hoc est: *Genitivus possessivi [genitivus possessivi] eget⁵ semper alterius⁶ genitivi [ab et quo modo et genere id est]⁷ proferatur quomodo praediximus* id est ubi fit mentio de coniugibus, de amicis, de dominis,

XVII.131, p. 174.17 *Et non solum*. Aliam differentiam praedictis genitivis assignat, hanc scilicet quod 'mei' quod⁸ est genitivus primitivi potest poni pro omni casu | **120rb** | nominis in quo significaret possessionem, modo 'solum' dimittatur: sic *licet uti genitivo primitivi pro omni casu possessivorum*, ut in sequentibus exemplis. Et *non solum* licet uti⁹ genitivo pro omni casu possessivi *sed etiam genitivus¹⁰ possessivorum*

---

¹ erilis *Hertz*] herlis **P**

² pronuntiabilis] pronuntiabile **P**

³ plurali] plurari **P**

⁴ argumentativum] agmentativum **P**

⁵ eget *Hertz*] egit **P**

⁶ alterius *Hertz*] ad **P**

⁷ ab-id est] *non invenitur apud Hertz*

⁸ post quod] non *de*. **P l**

⁹ uti *p.c.*] in **P a.c.**

¹⁰ genitivus *Hertz*] qui n. **P**

ponitur pro omni casu *secundae possessionis*. Deinde glosat quid¹ est secunda possessio, *id est quae [a] possessione possidetur, ponitur 'iste ager mei est'* subaudis 'mariti'. Hic est duplex possessio. Est enim maritus² possessor uxoris, ager mariti, et ideo ager est secundae possessionis, cuius
 5 nominativo adiungitur genitivus possessionis. Similiter in aliis intel-
 liges exemplis possessionem quae significatur a nomine quod est transitive cum
 genitivo positum esse secundam possessionem, illam quae significatur per
 genitivum possessoris vel per ipsum et genitivum nominis esse primam.

XVII.132, p. 174.33 *Non potest aliter³ significari⁴ duplex possessio⁵.*
 10 Determina 'per illam vocem quae potest esse et genitivus primitivi et
 possessivi'. Et sic est exclusum omne plurale sophisma *apud Graecos*.
 Quando fit mentio de dominis et coniugibus ponitur genitivus possessivi
 sine nomine, et tunc fit ambiguitas in oratione. Si enim dicat uxor 'servum
 mei diligo', dubium est an dicat de suo servo an de servo mariti sui, sed
 15 haec ambiguitas non est apud Graecos, quia discernunt adiunctione
 articuli. Cum enim est possessivum, adiungitur articulus, sed quando
 primitivum non.

Continuatio: Quamvis apud nos sit ambigua talis oratio 'servum mei
 diligo', *tamen apud Graecos* articulus huic genitivo adiungitur et removet
 20 ambiguitatem, *quo articulo deficiente* apud Latinos, *faciunt auctores⁶*
Latini quaestiones id est ambiguas orationes quae non essent ambiguae si
 haberent articulum. 'Ac reppulit' etc. Haec enim oratio est ambigua. Potest
 enim 'aestus' numeri singularis esse et accusativi pluralis, sed haec
 ambiguitas per articulos discerneretur si haberemus. 'Et Taranis'. Hic est
 25 inde ambiguitas quod 'Taranis'⁷ potest esse nominativi casus et genitivi.

---

¹ quid] quod **P**

² ante maritus] prima del. **P**

³ aliter Hertz] alius **P**

⁴ significari] construi Hertz

⁵ post possessio] quando fit mentio de dominis del. **P**

⁶ auctores Hertz] se. **P**

⁷ Taranis^{bis}] Tanaris^{bis} **P**

‘*Minor*’. Attende quod si dicatur ‘iste est minor viginti annorum’, nulla est ambiguitas. Facit enim hunc solum intellectum: iste nondum habet viginti annos. Sed si dicatur post aliam sic: ‘Socrates est centum annorum sed Plato est minor viginti’, est ambiguitas. Potest enim dicere quod Socrates
 5 habet centum annos et Plato octaginta, vel quod Socrates habet centum annos sed Plato nondum habet viginti, ut dicatur sic: ‘iste minor est illo viginti annorum’ est multiplex. Potest enim significare quod est minor illo qui non habet viginti annos, vel est maior illo in viginti annis.

XVII.132, p. 175.6 *Nec mirum*. Genitivo primitivi istam vim
 10 assignaverat quod in ipsum omnes casus possessivi resolvuntur, et genitivo possessivi quod sine illo non potest duplex possessio | **120va** | significari. Ne ergo mirum videretur quod genitivus tantam vim habet in istis, dicit non esse mirum quod in compositis habet hanc vim quod non movetur¹ id est variatur. Et hoc est: *Non² mirum genitivos habere in compositis³ vim*
 15 *tantam* quantam praediximus *cum⁴ in compositis⁵ idem casus immobilis* id est (non) variabitur, et subiungit quare: *ne evanescat significatio eiusdem⁶*. Si enim diceretur ‘tribunus plebis’ et deinde mutaretur genitivus ‘tribunus plebe’ dicendo⁷ nihil haberet vox ista significare.

XVII.133, p. 175.12 ‘*Sui*’ *quando est* etc. Haec est quaedam
 20 differentia inter ‘sui’ genitivum primitivi et possessivi, scilicet quod quando est genitivus primitivi non habet nominativum, sed quando est genitivus possessivi illum habet. Et hoc est: ‘*Sui*’ *quando primitivum non habet nominativum*, deinde subiungit quare. Sed antequam litteram exponamus, de hoc aliquid extra dicamus. Hoc igitur pronomen huius est
 25 inventionis quod semper ad aliquem nominativum vel materialiter positum

¹ non movetur] cf. moneat *R* apud Hertz maneat Hertz

² non] nec Hertz.

³ compositis] po. **P**

⁴ cum] est **P**

⁵ compositis Hertz] commi **P**, Cf. *Prisc.*V.66, *GL* II p. 183.7

⁶ eiusdem Hertz] eius.si de. **P**

⁷ dicendo] *lectio incerta*

- vel in verbo intellectum refertur, ita quod vel significet eandem personam cum illo, ut patientem a se vel ab alia. Non est ergo necesse ut ibi sit nominativus, cuius non est significare personam patientem. Et hoc est: Ideo carent nominativo, quia *necesse est quod¹ et ad aliquem*
- 5 *nominativum² personae tertiae* supple ita quod significet et diversam personam ab ea quam significat nominativus, hoc est patientem ab ea, *et quia* aliam subiungit rationem, quare caret³ ‘sui’ nominativo, scilicet quod semper servat transitivorum constructionem, id est iunctum verbo significat personam patientem a se vel ab alia, quod est tantummodo⁴
- 10 obliquorum, vel servat *constructionem⁵* id est transitive construitur cum solis verbis, et tunc accipe large transitive construi ut comprehendat occulte reciproce/reciproca. Vel *servat constructionem* id est construitur cum verbis transitivis et numquam cum absolutis, quod nulli⁶ nominativo convenit.
- 15 **XVII.133**, p. 175.14 *Nam vel etc.* Vere servat constructionem transitivorum, quia ibi construitur cum verbis *reciproce* vel retransitive, et hoc est: *Nam vel in se recipitur*. Deinde glosat id est ipse \in se ali/quid agit: *in se aliquid⁷ agere ostenditur* vel quod idem est ut ipse ostenditur *pati a se*, in qua constructione *necesse aliquem obliquum casum⁸ ponere*.
- 20 Omnis reciprocatio fit per obliquum, deinde subiungit exempla reciprocationis. *Vel construitur⁹* hoc pronomen *per aliquam retransitionem*, quia diversae sunt species retransitionis, ut praedictum est,

---

¹ quod] *ut lemma indicavit P*

² nominativum *Hertz*] no.vo. **P**

³ caret] sicaret **P a.c.**

⁴ *ante tantummodo*] tertio *del.* **P**

⁵ *constructionem Hertz*] consit tn. **P**

⁶ nulli] nullo **P a.c.**

⁷ *aliquid Hertz*] ad. **P**

⁸ *obliquum casum*] oc **P**

⁹ *vel construitur*] *lemma non indicavit P*

deinde glosat per quam retransitionem ‘sui’ coniungatur verbo, *quae*¹ constructio scilicet retransitio *exigit obliquum*² *similiter*³, ut reciprocatio, deinde ponit exempla retransitionis. Si dicunt quod similiter possent \pronomina/ cetera carere nominativo, dicimus hoc verum esse et hoc
 5 posse habere nominativum, nec Priscianus negat hoc, sed ostendit quare non habet.

XVII.134, p. 175. 22 *Et sciendum*. Alia est ratio quare ‘sui’ non habet nominativum, scilicet quia ponitur pro composito Graeco quod non | **120vb** | habet nominativum, quia iunctum verbo semper significat vel
 10 personam in quam transit actus a se ipsa vel in suam possessionem, quarum neutrum potest nominativo⁴ significari. Littera sic legatur ut *quomodo*⁵ differatur, sic: *Et sciendum quod composita*.⁶ Sed ne aliquis putaret quod essent apud nos, subiungit *apud Graecos*, quae composita sunt carentia nominativo *omni modo* id est ubique. Vel *omni modo* id est *omnia sunt in*
 15 *actu*, non quod significant actum, sed quia significant rem in quam transit actus, *et hic actus [est] reciprocatur ad personas*⁷ utique *easdem*⁸ (***) reciprocari ad possessiones, quia quodammodo est reciprocatio, quando possessor agit in suam possessionem in hoc quod possessivum vel genitivus primitivi duas personas significat, quarum una est eadem cum
 20 persona verbi et nominativi. Quandoquidem est in actu, et actus sine verbo non potest significari neque sine nominativo potest esse perfecta oratio si verbum sit personale.

---

¹ quae] lemma non indicavit P

² exigit obliquum Hertz] exeo P

³ similiter] lemma non indicavit P

⁴ nominativo p.c.] natura P a.c.

⁵ quomodo] lemma non indicavit P

⁶ et-composita] lemma non indicavit P

⁷ personas Hertz] pri P

⁸ easdem Hertz] eadem & et non ut lemma P

XVII.134, p. 175.25 *Copulantur*. Illa composita verbis in quibus verbis *intelligitur*¹ *nominativus eorum compositorum*² id est res quae significatur nominativis eorum si essent vel *nominativi* eorum id est nominativi qui idem significant quod ‘sui’ significaret³ si esset, et ideo non
5 est necesse quod habeant. Et hoc fit *necesse*⁴, quia †dicitur: Non esset persona oratio†, ut in hoc Graeco exemplo.

Modo accipe quomodo *prius* dimissum sit, et quemadmodum⁵ composita hoc habent, *sic apud nos*⁶ est *necesse*⁷ *feri in hoc pronomine*⁸. Semper enim coniungitur verbo in quo suus nominativus intelligitur. ‘*Sui miseretur*’⁹ hic est reciprocatio, ‘*sui filii miseretur*’¹⁰ hic est transitus de possessore in possessionem; *aut cum* etc. Ostensis constructionibus in quibus ‘sui’ ponitur pro composito, ostendit illam in qua ponitur pro simplici genitivo, scilicet in retransitione. Et hoc est: Aut ponitur¹¹ illud pronomen ‘sui’ cum verbis personae secundae (vel) tertiae personae *in*¹²
15 *aliquid*¹³, vel in primam vel secundam vel in aliam tertiam, et iterum *aliquis actus*¹⁴ *referatur* in eandem personam tertiam, quae prius egit ab ea in qua prius egit, et hoc per retransitionem. *Petit te*¹⁵ etc. Hic agit tertia

---

¹ intelligitur *Hertz*] *lectio incerta*

² eorum compositorum] earum *Hertz*

³ significaret] significarent **P**

⁴ necesse] necessario *Hertz*

⁵ quemadmodum] *ut lemma indicavit P*

⁶ sic apud nos] *lemma non indicavit P*

⁷ necesse *Hertz*] mei **P**

⁸ pronomine *Hertz*] po **P**

⁹ miseretur] miserere **P**

¹⁰ sui filii miseretur *Hertz*] in vi fi om. **P**

¹¹ post ponitur] in retransitione *del.* **P**

¹² cum verbis-in] *ut lemma indicavit P*

¹³ aliquid] aliquis *Hertz* aliquid *RS apud Hertz*

¹⁴ aliquis actus] *lemma non indicavit P*

¹⁵ petit te *Hertz*] petite **P**

persona in secundam ut ipsa agat in eam. ‘*Rogat me ille*’¹ hic una tertia in aliam tertiam, et ipsa in eandem.

XVII.135, p. 176.6 *Necesse enim* etc. Diceret aliquis: Nonne obliqui faciunt orationem perfectam sine nominativo? R(espondet): Non, quia
 5 necesse est ut quotiens obliquus est cum verbo quod nominativus sit cum eodem verbo vel in eo intelligatur, sic quod nominativus significet personam agentem actum illius verbi, obliquus patientem, | **121ra** | et exigit naturalis² ordo quod nominativus prius ponatur, obliquus ultimus, verbum in medio. Et nota hoc esse dictum de verbis actum significantibus
 10 et personalibus. Falleret enim in aliis.

Continuatio: Merito pono nominativos cum obliquis in eadem oratione, quia est necesse³ secundum huius artis rationem⁴ *obliquos referri ad nominativos* id est in oratione poni cum illis verbis, *interpositis* id est <inter> nominativum et obliquum positus naturali ordine. Licet tamen
 15 ordinem mutare verbis, inquam, *reddentibus passionem ad obliquos*, quia actus verbi⁵ transit⁶ in rem obliquorum⁷, *actum ad nominativos* quia res nominativi agit actum verbi. Et est summa: Cum verbum ponitur inter nominativum et obliquum, nominativus designat personam agentem, obliquus patientem, ut in sequentibus exemplis: ‘*Caesar infecit*
 20 *Pompeium*’, ‘*ego te diligo*’. Sed si verbum interpositum sit passivum, obliquus designat personam agentem, nominativus patientem. Et hoc est

---

¹ *rogat me ille Hertz*] rogaturus **P**

² naturalis] naturaliter **P**, cf. *supra* fol. **86ra**, *ad Prisc.* XVII.2, *GL* III p. 108.5: naturalis ordo exigit nomen praeponi in oratione, verbum sequi, deinde obliquum casum, adverbium verbo adhaerere et similia.

³ *post necesse*] inest *del.* **P**

⁴ rationem] ratione **P**

⁵ verbi] verbo **P a.c.**

⁶ *ante transit*] ubi *del.* **P**

⁷ rem obliquorum] *ut lemma indicavit* **P**

quod sequitur: *Passio*¹ *facta per obliquos iunctos*² *activo*³ *verbo transfertur in nominativum*⁴ *pertinentem ad rem*⁵ *quae patitur*. Ac si diceret: Eandem personam patientem, quam significat obliquus iunctus activo verbo, significat eius nominativus iunctus illius passivo, et quando hoc fit, oratio *transfert nominativum quia*⁶ *pertinet*⁷ *ad agentem*⁸ *in ablativum*, quia illam agentem personam quam significat nominativus cum verbo activo significat suus ablativus cum verbo passivo, ut in his exemplis: ‘*Caesar*⁹ *vincit Pompeium*’, ‘*Pompeius vincitur a Caesare*’¹⁰. Eandem enim quam significat in primo exemplo iste nominativus ‘*Caesar*’ significat in secundo suus ablativus, et quam iste accusativus ‘*Pompeium*’ in primo significat suus nominativus in secundo. Similiter de aliis intellige.

XVII.136, p. 176.14 *Et Graeci quidem* etc. Ostendendo causam inventionis superius compositorum pronominum, dixerat illa esse inventa \ut/ vel reciproce vel ubi possessor agit in possessionem suam ponerentur. Unde ‘sui’ quod habet vim compositi in eisdem naturaliter ponitur, sed quia sunt alii intellectus in quibus ponunt sua composita et nos ‘sui’, repetit praedicta, ut illos addat. Et hoc est: *Graeci* etc. *Quae* videlicet composita vocant Graeci ‘*ydiopate*’ vel ‘*antanaclasta*’¹¹ et subiungit etymologiam utriusque nominis: ‘*Ydiopate*’ id est ‘sui passiva vel a se’, quia significant personam quae agit in se et patitur a se, et est ‘*ydion*’ sui, ‘*pati*’ passio. *Sive refracticia*. Ostensa etymologia huius nominis ‘*ydiopate*’, ostendit

---

¹ passio] persona **P**

² per obliquos iunctos] per obliquos coniunctos *Hertz* pro ab.iun. **P**

³ passio-activo] *lemma non indicavit* **P**

⁴ nominativum *Hertz*] in nos sum **P**

⁵ rem] ipsam *Hertz*

⁶ quia *Hertz*] quod **P** qui *ONSL apud Hertz*

⁷ pertinet *Hertz*] p. preter. **P**

⁸ agentem] a **P**, ipsam *Hertz*

⁹ Caesar] con **P**

¹⁰ a Caesare *Hertz*] acte **P**

¹¹ antanaclasta] ‘*antanaklasta*’ *Hertz* anthanadasta, anthanasclasta *p.c.* vel antanadasta **P a.c.**

etymologiam \huius/ ‘*antanasclasta*’ et dicit quae dicuntur ‘*antanaclasta*’, id est ‘refracticia’, et est translatum a corporibus quae in se refranguntur, id est se ipsa frangunt. Talia enim corpora dicuntur a Graecis ‘*antanaclasta*’.

5 **XVII.136**, p. 176.18 *Simplicia*. Ostenso quomodo composita pronominantur, ostendit nomina simplicium dicens quod vo- | **121rb** | -cant illa ‘*allopathe*’ id est alienam possessionem significantia, quae significant personam quae ab alia non a se patitur. ‘Allos’ enim est alienum. *Nos autem*. Recapitulato eo quod dictum est de Graecis pronominibus, recapitulat quod dictum est de nostris. Plana est littera.

10 **XVII.137**, p. 176.24 *Itaque*. Quandoquidem in ‘sui’ principaliter servamus quod illi in compositis, secundario quod \illi/ in simplicibus, et in aliis principaliter quod illi in simplicibus, secundario quod in compositis, ergo merito ‘sui’ caret nominativo, ut Graeca composita, 15 cetera vero habent nominativum ut simplicia. Et hoc est: *Itaque caret nominativo* ut hoc Graecum ‘*eaytoy*’¹ cui aequipollet, et *omni modo*² id est ubique, *copulatur verbo*³ *ei compleat vicem*⁴ *nominativi* id est verbo tertiae personae quod significat eandem personam quam suus nominativus si esset, \ut/ in sequentibus exemplis.

20 **XVII.137**, p. 177.6 *Nec aliter*. Tamen dixerat quod ‘sui’ ponitur pro simplici ubi significatur actus fieri extrinsecus, id est vel a prima vel a secunda vel ab alia tertia, sed hoc fieri non potest nisi in retransitione. Numquam enim potest ‘sui’ significare patientem personam ab alia, nisi sua persona prius agat in aliam, ut illa in eandem, quod est retransitio. 25 Continuatio: Quamvis ‘sui’ quandoque ponitur pro simplici, tamen hoc non fit aliter nisi verbum, id est actus verbi, *profiscatur* id est transeat a tertia persona designata per hoc pronomen in aliam \personam/ id est

---

¹ ‘*eaytoy*’] viz. ‘*eautou*’

² omni modo] *lemma non indicavit P*

³ copulatur verbo *Hertz*] or. verboque **P**

⁴ vicem *Hertz*] vi. sum. **P**

diversam ab illa, scilicet in primam vel in tertiam \aliam/, vel in secundam personam. *Et sic ab illa* alia in quam prius eget¹ tertia persona, *aliud verbum* id est alius actus *reciprocetur* id est transeat et hoc est per² retransitionem. Omnis enim constructio in qua hoc fit est retransitiva.

5 Deinde ponit tria exempla, in primo quorum agit tertia persona in primam et ipsa in eam per retransitionem, in secundo in secundam personam, in tertio in tertiam.

XVII.138, p. 177.11 *Illa quoque* etc. Finita recapitulatione³ ponit additamentum in quo ‘sui’ ponitur pro composito, scilicet ubi construitur
10 cum verbis significantibus aliquam acquisitionem tertiae personae. Continuatio: Non solum praedicta verba construuntur cum hoc pronomine posito loco compositi, sed illa quae significant additamentum aliquod personae tertiae. Et nota quod dicit verba hoc significare, non quia per se prolata significant hoc, sed quia in ordine iuncta huic pronomini hoc
15 significatur. ‘Auet’ enim vel ‘defendit’ vel ‘videt’ per se dictum non significant acquisitionem \tertiae personae, sed si dico: ‘ille auget⁴ sui substantiam’ acquisitionem significat/. Similiter de aliis intellige. Illa in quam praedicta verba, quamvis nec habeant⁵ *sui passionem* reciprocationem *nec retransitionem*, quia omnes illae orationes in quibus
20 sic ponuntur, | **121va** | nec sunt reciprocae nec retransitivae, sed simpliciter transitivae. Cum *casibus supradicti pronominis*⁶ ut in sequentibus exemplis.

XVII.138, p. 177.15 *Quamvis* etc. Dixerat quod praedicta verba in praedictis nec reciprocationem habent nec retransitionem, modo
25 adversatur et dicit, quod si quis subtiliter inspiciat, inveniat ibi vim reciprocationis et passionis. Unde non est mirum, si ‘sui’ ibi ponitur pro

---

¹ eget] exigit P a.c.

² per Hertz] pro P

³ recapitulatione] reciproculatione P

⁴ auget] get P

⁵ habeant] habeatur P a.c.

⁶ pronominis Hertz] per P

composito, sed videamus in quo habet vim passionis et reciprocationis. Omnis talis constructio duos habet obliquos, alter quorum a verbo regitur, alter a nomine, sed qui regitur a verbo possessionem tertiae personae significat, et quantum ad illum casum habet illa constructio passionis vim.

5 Qui vero regitur a nomine, scilicet obliquus huius pronominis ‘sui’, eandem significat personam quam verbum et nominativus, in quo habet vim reciprocationis, nec tamen est reciprocatio, quia reciprocatio per verbum et obliquum quem regit iudicatur. Et hoc est quod ait. *Quamvis* etc.

10 **XVII.139**, p. 177.19 *Praeterea sciendum* etc. Aliud additamentum in quo Graeci ponunt compositum, nos vero simplex pro composito, nec tamen est ibi reciprocatio neque possessionis significatio, scilicet ubi significatur vicaria actio; et est vicaria actio quando per unum verbum semel positum significamus de duobus personis quod altera agit in alteram.

15 Et hoc est: *Praeterea sciendum est* scilicet¹ *quod apud*² *Graecos dicitur per solos casus*³ *obliquos*. Ut enim superius dictum est compositum pronomen apud Graecos caret nominativo, significat *uno et eodem casu actum et passionem alterius*⁴ *in alteram*, quia obliquus simplicis hoc non habet facere. Et nota quod dicit \unum/ casum compositum hoc significare, 20 quia tota oratio per vim ipsius significat, et talis constructio non potest proferri⁵, non quia sit sine nominativo; sed quia nominativus non potest significare suas personas agentes et patientes in se et a se, *sed habet eius intellectum in ipso verbo*⁶, sed quia verbo significatur persona agens quod est intellectus nominativi.

25 **XVII.139**, p. 177.23 *Nostri vero* etc. Ostenso quid Graeci ponunt cum verbo in vicaria constructione, ostendit quid Latini ibi ponunt, scilicet

¹ scilicet] *ut lemma indicavit* P

² ante apud] l. del. P

³ casus] e P

⁴ alterius Hertz] ipsa persona (*quod glossa extranea videtur*) P

⁵ proferri Hertz] pronomen P

⁶ habet-verbo Hertz] tamen ucis.no.ver.per.ver. P

accusativos plurales trium personarum antecedente nominativo. Et hoc est: \Nostri/ id est Latini utuntur *pluralibus omnium personarum*¹ ⟨pro⟩ *accusativo*² hac praepositione ‘inter’ pro accusativo Graeco huiusmodi *constructionis* id est quia Graeci ponunt ⟨accusativos⟩ in huiusmodi
5 constructione. Exempla patent.

XVII.140, p. 178.6 *Saepe tamen* etc. Quamvis pluralis accusativus cum hac praepositione ad hunc intellectum significandum sufficeret, *saepe tamen ratio*³ *explanandi* id est planius significandi, additur hic \ad/ verbum ‘invicem’ et hoc scilicet quod accusativus pluralis duas personas in se
10 agentes invicem et patientes significat, non fit solum in tertia | **121vb** | persona sed etiam in prima et secunda, sed ne videretur hoc mirum quod plurale unius personae hoc significaret, subiungit: *quippe quae possunt colligere*⁴ *diversas*⁵ *personas*. Colligere diversas personas est cum ea quam significat aliam significare. Hoc istud habet plurale ‘nos’, quia cum
15 prima persona singularis sui modo solam secundam, modo solam tertiam, modo utramque significat, ‘vos’ vero cum secunda persona sui singularis significat tertiam, sed numquam primam⁶, ‘illi’⁷ vero cum tertia unam aliam significat tertiam, sed numquam primam vel secundam, unde in sequentibus⁸ dicit, quod prima persona concipit secundam et tertiam,
20 secunda tertiam, tertia aliam tertiam.

XVII.140, p. 178.9 *Ad imitationem* etc. Ne aliquis putaret quod in hac constructione poneretur nostrum pronomen pro simplici Graeco dicit quod non, sed pro composito. Et hoc est: *Ad imitationem. Aliis* etc. Non solum pluralibus utimur in praedicta significatione, sed aliis sine ‘inter’ quod

¹ omnium personarum *Hertz*] ca. a. post re. **P**

² accusativo] ann.a. **P**

³ ratione] ora. **P**, causa *Hertz*

⁴ colligere] ral **P** a.c. cal p.c.

⁵ diversas *Hertz*] de **P**

⁶ post primam] vel secundam del. **P**

⁷ illi] secunda **P**

⁸ Cf. *infra* p. 443.15, *ad Prisc.* XVII.141, *GL* III p. 178.18

exigit¹ accusativum, solum addentes ‘invicem’, sed talem ibi ponimus obliquum pluralem qualem verbum illius orationis exigit. Littera plana est.

XVII.141, p. 178.15 *Quod si non*². Diceret aliquis: Quare additur ibi ‘invicem’? Quia, si non additur, fit amphibologia, sed illo addito
5 excluditur. Si enim dico ‘Socrates et Plato se diligunt’ potest significare quod utrumque se diligit, \vel/ quod alterum alter, et sic est amphibologia, sed si addant ‘invicem’ unum solum intellectum, id est quod alter alterum diligit.

XVII.141, p. 178.18 *Et in prima* etc. Dixerat superius quod pluralia
10 pronomina possunt colligere diversas personas, sed non ostenderat quas, et ideo subiungit quid³ pronomen quas personas concipiat. Sed quia pronomen vel plurale verbum easdem concipiunt, ideo communiter dicit de pronomine et verbo. Et hoc (est). *In prima persona plurali*⁴ tam pronominum quam verborum, *licet assumere* id est significare tam
15 *secundam quam*⁵ *tertiam* id est \et/ eam ad quam sermo dirigitur et eam de qua; vel ‘licet assumere’ id est adiungere secundam et tertiam id est pronomen secundae et pronomen tertiae, ut in sequentibus exemplis. Sed *prima non potest concipi* id est significari a secunda, quia plurale secundae numquam significat loquentem, quae est prima persona, sed *tertia potest*.
20 Vel prima non potest concipi a secunda, id est cum plurali verbo secundae personae non potest construi pronomen primae, sed pronomen tertiae potest.

(De pronominum patriorum constructione)

25 **XVII.142**, p. 178.22 *Quaeritur*. Hic \de/ constructione possessivorum pronominum satis tractavit Priscianus, modo tractat de constructione

¹ post exigit] nominativum del. P

² non Hertz] verum ut videtur P

³ quid] quod P

⁴ plurali] plurari P ut lemma ostendit P, om. Hertz

⁵ tam ...quam] et. ...et Hertz

patriorum scilicet ‘nostras’ et ‘vestras’. Sed cum possessiva deriventur a singulari et a plurali, patria non deriventur nisi a plurali, ne ergo aliquis inde \in errorem/ traheretur, quaerit unde hoc fit, ut causam supponat. Et hoc est: | **122ra** | *Quaeritur cur patria*¹ *pronomina deriventur a solis pluralibus* id est quia nulla a singularibus nisi ista ‘nostras’ et ‘vestras’. Non enim est credendum quod Priscianus quaerat de istis duobus quare a solis pluralibus deriventur. Non enim possunt a singularibus derivari. *Ad quod*. Haec est solutio praemissae quaestionis, scilicet quod patria pronomina significant talem speciem possessionis videlicet patriam, quae semper est plurium et numquam unius possessio. Sed derivatum a singulari unum solum possessorem significat, derivatum vero a plurali plures. Merito ergo a solis pluralibus derivantur patria pronomina.

XVII.142, p. 179.3 *Et sciendum*. Post pronomina de quibus est nulla dubitatio tractat de illis de quibus est dubitatio, id est ‘qui’ et suis derivatis, et dicit quod quemadmodum a finitis pronomibus derivantur et possessiva et patria, sic ab isto infinito ‘qui’ derivatur ‘cuius’, ‘cuia’ ‘cuium’ possessivum vel gentile ‘cuias’. Littera plana est.

XVII.144, p. 179.22 *Pronomina* etc. Hucusque ostendit singulares proprietates pronominum, nunc subiungit illas communes quae valent ad scientiam construendi. ‘*Ipsa*’ etc. Prima communis proprietas est apponi. De hac sic Priscianus (agit) ostendendo quibus conveniat apponi et quibus non. Sed quamvis multis pronomibus conveniat apponi, unum tamen solum, quia frequentius apponitur, ceteris apponi nominatur. Et nota quod aliud est appositio, aliud copulatio pronominum. Et est appositio quando pronomina diversarum personarum sine coniunctione subiciuntur, copulatio quando² (cum) coniunctione.

XVII.145, p. 180.11 *Et sciendum*. Dixerat alia pronomina quam ‘ipse’ apponi, sed an omnia vel non omnia apponerentur non determinat, ideo subiungit quae apponantur et quae non, dicens quod omne pronomem

---

¹ patria] *ut lemma indicavit P*

² post quando] subiciuntur *de. P*

tertia personae potest apponi pronomini primae vel secundae personae, excepto ‘sui’, sed pronomen primae et secundae personae nulli, nec sibi nec aliis possunt apponi. *Nam id est*. Posset aliquis dicere: Plus¹ dicis ‘ipse’ apponi² quam³ ‘ego’ hic: ‘ego ipse facio’? (Ergo) subdit: *Nam id est*
 5 *appositivum quod apponitur illi*⁴ *ad quod redditur verbum* id est quod est eiusdem personae cum verbo.

XVII.146, p. 180.17 *Graeci*. Dixerat superius quod ‘sui’ vim habet Graeci compositi, in proximo vero dixerat quod ‘sui’ nec primae nec secundae personae potest apponi, cum tunc compositum Graecum tertiae personae in plurali apponitur primae et secundae personae plurali. Ne ista viderentur sibi contraria illud notat. Et nota quod compositum primae et secundae personae non habet⁵ plurale, sed compositum tertiae habet et singulare et plurale. Ad supplendum ergo plurale primae et secundae compositi apponunt | **122rb** | plurale compositi tertiae personae simplici primae et secundae personae. Nos vero ‘sui’, cum sit singularis numeri et non ponatur pro plurali, non apponimus primae et secundae personae quemadmodum nec illi suum singulare. Continuatio: Non solum non apponunt Latini primae et secundae personae ‘sui’, sed *quoque* id est similiter, Graeci non apponunt primae et secundae personae *primitivam* id est simplicem tertiam personam, *et compositam ex ea*; deinde subiungit Graecum compositum *quod nec nos a ‘sui’ quod*, id est ‘sui’ habet *vim* \tam/⁶ *compositi quam simplicis*, ut superius demonstratum est. Et quamvis Graeci singularem tertiam \non/ apponunt, *pluralem tamen tertiam* non simplicem sed compositam *adiungunt primae et secundae*⁷ *necessario* id est quadam indigentia coacti, scilicet quia non habent composita a
 10
 15
 20
 25

¹ plus] prius **P** cf. *Prisc.* XVII.144–145, *GL* III pp. 179.22–180.11

² post apponi] *lectio incerta / littera g deleta*

³ quam], tamquam *legendum*?

⁴ illi *Hertz*] **fi P**

⁵ habet] habent **P**

⁶ vim tam *Hertz*] iuncta vim **P**

⁷ secundae *Hertz*] hic **P**

pluralibus primae et secundae personae. Sed ne aliquis putaret quod apponeremus ‘sui’ ut illi compositum plurale, addit *nos vero nec in plurali numero primae et¹ secundae*, et subiungit quare, quia est *singularis [a] numeri² quae* id est tertia composita singularis numeri. *Nec apud Graecos*
 5 *etc. ponitur (primae et) secundae personae.*

XVII.147, p. 181.2 *Quomodo*. Quod ergo (simplex plurale) ponimus pro composito plurali et secundae personae, simplex singulare ponimus pro composito singulari. Et hoc est: *Quomodo etc.*

XVII.147, p. 181.4 *Nostris³ causa facimus*. In hoc apparet⁴ quod
 10 ‘nostri’ est hic pro composito, quia facit reciprocationem quod est proprium compositi. Similiter si possessor \ageret/ in suam possessionem esset pro composito. Similiter de alio intellige.

XVII.148, p. 181.6 *Nec mirum*. Videretur alicui mirum quod pronomina diversarum personarum etiam figurate intransitive iungerentur,
 15 ideo subiungit hoc non esse mirum, cum etiam diversi casus soleant aliquando intransitive construi, et ostendit quando, scilicet in illis *quae ex generalibus distribuuntur* id est in divisione generi⁵ *vel ex pluralibus in singulari* scilicet ubi plurale⁶ dividitur in singularia. Deinde subiungit exemplum divisionis generis in species, in qua nominativus genitivo⁷
 20 adiungitur intransitive, *ut ‘animalium quaedam sunt mortalia, quaedam immortalia’* quaedam animalium intransitive construuntur, similiter in sequenti exemplo *litterarum aliae. Trium* etc. Hoc exemplum divisionis \pluralis/ in singularia in quo iste genitivus ‘trium’ construitur intransitive cum his nominativis ‘unus, alter, tertius’. *Non enim*. Diceret aliquis quare
 25 ibi dicis ‘animalium’ in praedicta divisione et non dicis ‘animalia’, et sic

---

¹ et] quod **P**

² numeri] vox *Hertz*

³ nostris] numeri **P**

⁴ apparet] aponit **P a.c.**

⁵ post generis] in speciei *del.* **P**

⁶ plurale] pluralale **P**

⁷ genitivo] nominativo **P**

iungerentur idem casus? R(espondet): Numquam non bene dicitur ‘animalia’, quia verbum refertur ad dividencia, quamvis auctores saepe praemittunt nominativum, sed non est divisio, sed sola affirmatio est, bene | 122va | utimur. *Non ut hic ‘litterae’*. Vel etiam utimur nominativo in
 5 divisione cum verbum [non] redditur *ad illud quod distribuitur* id est ad divisum, *non ad [d] ea quae¹ distribuuntur*, id est dividencia. Sed omne hoc satis dictum est superius.

XVII.149, p. 181.20 *Et hoc quidem²*. Dixerat quod in proximo exemplo verbum redditur ad divisum, non dividencia, sed³, quia utrumque
 10 est plurale, potest verbum utriusque esse commune et diviso et dividenticibus. Et hoc est: Hoc exemplum *habet verbum a communi* id est tale verbum quod potest esse commune et diviso et dividenticibus, quia quod dividitur cum sit plurale, *in plurale distribuitur*, sed *sin variaveris rationem numerorum⁴* ut alterius sit divisum numeri, alterius dividencia
 15 *eandem constructionis⁵ rationem*, videlicet an ad divisum an ad dividencia referatur verbum, ut in sequenti exemplo:⁶ *Cur non Mopse⁷* plurale est divisum, id est ‘boni’, dividencia singularia, ut ‘tu’ et ‘ego’, apparet quod verbum ‘convenimus’ cum sit plurale ad divisum, non ad dividencia refertur.

20 **XVII.150**, p. 181.25 *Potest tamen*. Dixerat quod plurale dividitur, modo dicit singulare posse dividi, sed tantum collectivi nominis. Et hoc est: Quamvis frequenter plurale dividitur, id est (ut) divisum significet, *tamen potest singulare distribui* id est divisum significare, habens

---

¹ ea quae Hertz] de. in quo di. et P

² quidem Hertz] idem P

³ sed] quod P a.c.

⁴ rationem numerorum] numerum Hertz

⁵ eandem constructionis Hertz] ma. q. P

⁶ exemplo] exemplum P a.c.

⁷ Mopse Hertz] more P

*pluralem significationem*¹ id est collectivi. Aliter² enim singulare dividi non potest et *servare rationem*³ *constructionis*⁴ quod servat et plurale divisum; quod si verbum praemittitur dividendum ponatur nominativus ac si adiungatur dividendum, praemittitur genitivus. *Gentis Romanae*. Hic
 5 dividitur singulare habens pluralem significationem, id est *gentis Romanae*⁵, et quia verbum adiungitur dividendum praemittitur genitivus. Similiter in secundo, sed in tertio dividitur idem sed nominativus praemittitur, quia verbum dividendum praemittitur⁶.

XVII.151, p. 182.4 *Homerus* etc. Dixerat quod genitivus praemittitur
 10 cum verbum dividendum adiungitur, nominativum contra regulam praemisit,⁷ abusionem illam ne inde turbaremur notat, sed de hoc satis diximus superius. *Ad distributa enim* etc. Quare melius debuit ponere genitivum quam nominativum, quia verbum illius divisionis, id est *periisset*⁸, *reddidit ad distributa* \id est/ ad dividendum, *non ad coniuncta* id
 15 est ad divisum. Divisum dicitur coniuncta, quia in diviso iunguntur quae postea separantur. *Ex diversis* etc. Non solum in divisione solent diversi casus⁹ coniungi, sed in compositione. Et hoc est: *Ex diversis casibus solent fieri* quae sunt simul *et derivata et*¹⁰ *composita*. Omne enim compositum ab eis derivatur ex quibus componitur, ut a ‘medio’, cum sit adiectivum, et
 20 ‘terrae’, qui est genitivus, componitur ‘mediterraneus’. *Mediamna* insula

---

¹ significationem *Hertz*] sin **P**

² aliter] aliud **P**

³ rationem] m **P**

⁴ constructionis] con.q. **P**

⁵ gentis Romanae *Hertz*] gño **P**

⁶ praemittitur] praeponitur *in marg. add.* **P**

⁷ praemisit] praemissit **P a.c.**

⁸ periisset *Hertz*] prae **P**

⁹ post casus] ad del. **P**

¹⁰ et *Hertz*] in **P**

proprie in medio amnis¹ id est maris dicitur, scilicet² ‘mediamna’³ terra in
| 122vb | medio amnis.

XVII.151, p. 182.10 *In huiusmodi* etc. Quamvis composita
frequentur servant genera simplicium, tamen saepe mutant illa, *in*
5 *derivationibus huiusmodi* id est per compositionem, *invenis fieri*
transitionem ex alteris generibus in altera, cum alterius generis [id] est
compositum et⁴ ⟨alterius generis⟩ suum simplex, ut ‘haec manus’ est
femininum, compositum ab eo, [scilicet] ut ‘centimanus’ masculinum.
‘Sanguis’ est masculinum, sed compositum ab eo commune⁵. ‘Caput’,
10 ‘cor’, ‘arma’ sunt neutra, composita ex eis communia, et non solum ista,
sed similiter [in] *plurima*⁶ *composita transeuntia*⁷ *ex [a] generibus in alia*
ut ‘centimanus’ *vel casibus*⁸, ut ‘mediamna’ ex⁹ ablativo et genitivo; (vel)
fit numeri singularis, ut ‘vaniloquus’¹⁰, quia ex plurali¹¹ et singulari et
componitur singularis. *Nihil* etc. Conclusio propter quam ista proxima sunt
15 inducta, quandoquidem diversi casus possunt figurative coniungi, non est
mirum si diversae personae coniunguntur. Et hoc est: *Nihil mirum* etc.

XVII.153, p. 182.22 *Partium*. Dicturus erat quod in transitiva
constructione oportebat declinabiles partes orationis in eisdem
accidentibus \construi/, ideo ostendit quae indeclinabiles partes quae
20 accidentia habeant communia. Et nota quod nec species nec figura¹² vim

¹ amnis *Hertz*] sali **P**

² scilicet] sed **P**

³ mediamna *Hertz*] medianna *et sic semper* **P**

⁴ et] quod **P**

⁵ commune] cum omne **P**, (genus commune cf. *Prisc. ad locum*: ‘hic’ et ‘haec exanguis’
et ‘hoc exangue’ & *Prisc. V.1.1, GL II p. 141.8*)

⁶ plurima *Hertz*] pu. **P**

⁷ transeuntia] tum **P**

⁸ casibus] *lemma non indicavit* **P**

⁹ ex] exemplificatio **P a.c.**

¹⁰ vaniloquus] vanilogus **P**

¹¹ ex plurali] exempli **P**

¹² ante figura] communia *del.* **P**

habent intransitivae (constructionis) unde intransitive diversae coniungi possunt, sed ista genus, numerus, persona, casus habent vim, unde intransitive variari \possunt/ ut fiat figura. Et hoc est: Partium orationis *habent accidentia generaliter* id est communiter inter se numerum et casum etc. Littera plana est.

XVII.153, p. 182.26 *Quae sunt igitur*. Quandoquidem declinabiles partes habent accidentia¹ communia, ergo in constructione intransitiva debent in eis accidentibus coniungi. Et hoc est: *Partium orationis quae sunt declinabiles scilicet² debent (ferri) ad aptam coniunctionem* id est debent apte coniungi, *in constructione* et determinat quomodo, scilicet plurale cum plurali, tunc dico³ *intransitive⁴ ad eandem⁵ personam* id est cum (qua) intransitive⁶ construuntur, et hoc est facile facere, cum habeant terminationes quibus praedicta accidentia discernuntur. Et hoc est: *Cum accidentia ex propriis figurationibus* id est terminationibus *ad convenientes consequentias [ferri] supradictorum numerorum, personarum⁷, casuum*. Haec enim ex propriis terminationibus discernuntur. Sunt enim terminationes numeris disparatae,⁸ ut ‘pius’⁹ et ‘pii’, et quae et generibus, ut ‘pius’, ‘pia’, ‘pium’¹⁰, casibus, ut ‘pii’, ‘piorum’, similiter personis ut ‘scribo’, ‘scribis’.

XVII.154, p. 183.7 *Cum enim* etc. Bene dico in sola intransitione hoc fieri, quia in transitione et reciprocatione possunt praedicta accidentia variari, et nota quod in transitione omnia possunt variari, sed in

¹ *post accidentia*] pronomina *del.* **P**

² *scilicet*] *ut lemma indicavit* **P**

³ *tunc dico*] *ut lemma indicavit* **P**

⁴ *intransitive Hertz*] *lectio incerta: inrertur* **P**

⁵ *eandem Hertz*] *eam* **P**

⁶ *intransitive*] *transitive* **P**

⁷ *personarum Hertz*] *perlo.* **P**

⁸ *disparatae*] *disputatae* **P**

⁹ *pius*] *pi* **P**

¹⁰ *pium*] *um* **P**

reciprocatione non omnia, sed quaedam — non enim in ea possunt esse diversi casus nec diversae personae nec diversa genera, sed diversi numeri¹. Et hoc est in transitiva. | **123ra** |

5 <De constructionibus figurativis>²

XVII.155, p. 183.15 *Cum igitur*. Recapitulatio est praedictorum ut memoriae commendetur, quia vult ad aliud transire et ad figurativas constructiones. *Illud tamen* etc. Hucusque tractavit de propriis constructionibus, inde tractat de figurativis. Et est figurativa constructio
10 quando declinabiles dictiones sine transitione et reciprocatione in diversis accidentibus construuntur. Et nota quod aliud est figurativa locutio et aliud figurativa constructio, et invenitur una³ sine alia. Est autem figurativa constructio quam definimus, figurativa locutio est quando vox de sua propria significatione⁴ ad aliam refertur et est saepe propria constructio, ut
15 ‘prata rident’. Saepe propria locutio et figurativa constructio est, ut ‘Socrates est animal’. Est enim masculinum iunctum cum neutro intransitive, sed utraque dictio manet in sua significatione propria.

XVII.155, p. 183.20 Continuatio: Quamvis intransitive debeant esse eadem accidentia dictionum, tamen licet ea variare scilicet⁵ figurativa
20 constructione. Hoc est: *Illud est sciendum quod copulantur*⁶ *diversi numeri*⁷, *genera et casus, personae* etc. *et hoc non solum transitive*⁸ *et per reciprocationem* quod non est mirum, *sed intransitive*⁹; sed hoc non fit hic

---

¹ numeri] casus **P**

² Cf. PH, ed.Reilly, pp.1002-1008

³ una] unna **P**

⁴ ante significatione] locut del. **P**

⁵ scilicet] sed **P**

⁶ copulantur *Hertz*] unum **P** uniuntur *fortasse legendum*

⁷ numeri *Hertz*] co.mo. **P**

⁸ post transitive] si.et add. **P**

⁹ sed intransitive] lemma non indicavit **P**

proprie sed *(per) figuram quam Graeci vocant 'alloteta'*¹[e] id est *variationem*. Ut enim omnis figurativa constructio locutionis dicitur 'tropos'², et habet sub se multas species, sic omnis figura constructionis dicitur 'alloteta', id est aliena positio, quia dictiones aliene et non proprie
5 ibi ponuntur, 'alos'³ enim est alienum, 'thesis' positio.

Habet autem sub se multas species, quas hic enumerat, proleptisim et silensim, deinde ponit etymologian nominum: praesumptionem et conceptionem — est enim prolensis⁴ praesumptio, silensis⁵ conceptio — et per zeuma⁶ vel adiunctionem etc. Quia attende quod Priscianus ponit
10 nomina Graeca nomina istarum figurarum cum suis interpretationibus, sed \tacet/ definitiones earum. Sed Donatus et Isidorus trium illarum definitionem, id est prolensis et silensis et zeumatis⁷, Cassiodorus quartae idest antitosis⁸, sed quae figura sit 'antitosis' non repperi⁹.

XVII.155, p. 183.21 Prolensis¹⁰ igitur est figura secundum illos in qua
15 ea quae sequi debent anteponuntur ut¹¹ 'interea'¹² reges ingenti mole

---

¹ alloteta] *alloioteta* Hertz

² tropos] *tipos* P a.c. *topos* p.c. Cf. Isid., *Etym.* I.37.1

³ 'alos'] viz. *allos*

⁴ prolensis] *alibi* proleptisim P viz. proleptis, Donatus, *Ars Maior* III.5, *GL* IV p. 397; proleptisim Isid., *Etym.* I.36.2

⁵ silensis] viz. sylleptis, Donatus, *Ars Maior* III.5, *ibidem*; sylleptis Isid., *Etym.* I.36.5

⁶ zeuma] viz. zeugma, Donatus, *Ars Maior* III.5, *ibidem* p. 397; zeugma Isid., *Etym.* I.36.3

⁷ Cf. Isid. *Etym.* I.34

⁸ antitosis] viz. antiptosis, cf. A. Grondeux, "Teaching and learning lists of figures in the Middle Ages," *New Medieval Literatures* 11 (2009), p. 133 [133–158], Servius, *In Donatum*, *GL* IV p. 416, Servius, *In Virgilium*, *Aen.* 1.573

⁹ quae figura antitosis] *vide app.crit. apud Hertz* p. 183.22 et per - 'antiptosin' in *marg. add. r apud Hertz*

¹⁰ prolensis] viz. proleptis, cf. Donatus, *Ars Maior* III.4, *GL* IV p. 397; proleptisim cf. Isid., *Etym.* I.36.2

¹¹ ante ut] unde *del.* P

¹² interea] continuo Donatus, *ibid. app.crit. interea P apud Keil*

Latinus'¹. Deinde enumeratis aliis subiungit: 'procedunt castris', cum esset ordo: interea reges procedunt castris, scilicet 'Latinus' etc. Est ergo etiam in ordine figura et in hoc quod pluralis et singularis nominativus in eodem verbo construuntur.

5 **XVII.155**, p. 183.21 Silensis² est quando discrepantes casus, ut 'attendite popule meus legem'³, vel diversos numeros, ut 'sociis et rege recepto'⁴, in una oratione colligimus, vel quando unus pro multis et pro uno multi ponuntur.

10 **XVII.155**, p. 183.22 Zeuma⁵ est quando di- | **123rb** | -versae orationes pendentes ab uno verbo clauduntur, quod fit tribus modis, aut a⁶ primo ut 'vertitur⁷ oenophori fundus⁸, sententia nobis'⁹; a medio ut 'Graecia Sulpicio¹⁰ sorti data¹¹ est, Gallia Cottae'¹², aut a postremo ut 'Obsequium amicos \veritas/ odium¹³ parit'¹⁴.

15 **XVII.155**, p. 183.22 Antitosis¹⁵ est ubi casus pro casu ponitur vel duae diversae personae vel diversa construuntur genera, quamvis hoc ex

---

¹ Virg., *Aeneis* XII.161 (e Donato, *Ars Maior* III.5, *GL* IV p. 397.12) vel ex Isid. *Etym.* I.36.2

² silensis] viz. syllepsis, cf. Donatus, *Ars Maior* III.5, *GL* IV p. 397, syllepsis Isid. *Etym.* I.36.5–6

³ Psalms.77.1

⁴ sociis-recepto] Virg., *Aen.*I.553 ex Isid. *Etym.* I.36.5-

⁵ zeuma] zeume **P** a.c.

⁶ a] ad **P** a.c.

⁷ vertitur Isid. *Etym.* I.36.3] verte **P**

⁸ fundus] fondens **P**

⁹ Lucilius, *Satirae, fragmenta* 3.139, ex Isid. *Etym.* I.36.3

¹⁰ Graecia Sulpicio] Graecia supplicio **P**

¹¹ sorti data] formidata **P**

¹² Graecia-Cottae] Ennius, *Annales* 10.324 ex Isid. *Etym.* I.36.3

¹³ ante odium] in del. **P**

¹⁴ Terentius, *Andria* ex Isid. *Etym.* I.36.3

¹⁵ antitosis] antitosum **P** a.c., viz. antiptosis, cf. Cassiodorus, *In Psalmos, Patrologia Latina* 70:246D (In Ps.34.14): quae figura dicitur antiptosis quando casus pro casu

auctoritate non habemus. Sintethosis¹ dicitur quia auctoritas isti nullum dat nomen.

XVII.155, p. 184.5 *Diversi numeri*. Ponit exempla² in quibus diversi numeri figurative construuntur praetendens aliquam rationem illius figurae, ut enim ait Isidorus:³ Figura est vitium cum ratione, et (in) his omnibus est silensis.

XVII.160, p. 187.12 *Diversi casus*. Subiungit exempla in quibus diversi casus intransitive construuntur et ubi casus pro casu ponitur. ‘*Tu mihi*’!⁴ In hoc exemplo potest esse silensis, in hoc quod diversi casus coniunguntur. Potest esse antitosis in hoc quod casus pro casu ponitur, sed in sequente ‘urbem quam statuo vestra est’ est tantummodo antitosis, in hoc quod accusativus est pro nominativo. Potest tamen esse silensis quantum ad sequentem nominativum. Sed quaeritur cum figura est vitium cum ratione, qua ratione potest istud stare: hac scilicet quod accusativus relativi sequitur, quia quale relativum tale potest esse istud ad quod refertur, id est in exemplis quae sequuntur usque ad hoc locum.

XVII.163, p. 190.12 *Diversa tempora*⁴ etc. Ponit figuras in tempore, et est figura in tempore quando scilicet diversa verba diversorum temporum per copulativam aut disiunctivam coniunctionem aliqua ratione coniunguntur. Proprietas enim exigit eadem tempora et eosdem nominativos, si diversa verba sint copulati, in eodem nec quidem verba possunt variari.

XVII.164, p. 191.1 *Et sciendum*. Ratio figurae huius est quod tempus pro tempore ponitur, sed ne aliquis putaret quod omne tempus pro omni

---

ponitur. Antiptosis in Servius, *In Donatum*, GL IV p. 416, & in Servio *In Virg., Aeneis*, passim, e.g. in *Aen.*I.120

¹ sintethosis] sintosis **P** a.c. viz. syneptosis (‘synemptosis’ Hertz)

² ponit exempla] *ut lemma indicavit P*

³ cf. Isid. *Etym.* I.36.1: Schemata ex Graeco in Latinum eloquium figurae interpretantur, quae fiunt in verbis vel sententiis per varias dictionum formas propter eloquii ornamentum,

⁴ diversa tempora] *lemma non indicavit P*

posset poni, dicit quod¹ tam auctores quam poetae solent² saepe praesens pro perfecto ponere et futuro ponere, sed raro *contra* id est perfectum et futurum pro praesente. Subiungit tamen unum exemplum in quo unum praeteritum ponitur pro praesente³.

5 **XVII.164**, p. 191.4 ‘*Si quid narrare*’⁴ etc. Intentio exempli⁵ (est quod) ponitur futurum pro praesente, ‘*inquam*’ pro ‘*inquo*’ quod idem saepe ponitur pro praesente.

XVII.165, p. 191.14 *Diversae*. etc. Figuras quae in diversis generibus \fiunt/⁶ ponit.

10 **XVII.166**, p. 192.8 *Non*⁷ *solum*. Ne aliquis putaret quod per sola accidentia praedicta fierent figurae, addit *non solum* etc. Et nota quod in sequentibus exemplis est gemina figura, locutionis scilicet et constructionis, | **123va** | in hoc quod ‘magna’ pro ‘maxima’ ponitur id est in designatione augmenti est ipsa locutio, et (in) hoc quod construitur cum
15 genitivo plurali est figura constructionis.

XVII.167, p. 193.8 *Aliae* etc. Ne videretur mirum quod una species ponitur pro alia, dicit hoc non esse mirum, quia una pars orationis saepe ponitur pro alia, et est figura locutionis aliquando sola, aliquando cum figura constructionis⁸. In hoc vero quod ‘sublime’⁹ significat qualitatem
20 actus impropria est locutio, in hoc quod construitur cum verbo absoluto est figurativa constructio. Similiter in aliis potest prudens lector notare.

---

¹ quod] quam **P**

² solent] solentur **P**

³ pro praesente] proesente **P**

⁴ narrare] impar **P**

⁵ exempli] exemplo **P**

⁶ fiunt] contingunt **P a.c.**

⁷ non] nec *Hertz*

⁸ constructionis] locutionis **P a.c.**

⁹ sublime] cf. *Prisc.* XVII.168, *GL III* p. 193.10: Sublime volas

XVII.172, p. 196.23 *Adverbiorum*. Finito tractatu de figuris constructionum, incidenter de constructione adverbiorum gratia nominum, pronominum, verborum tractat. Et hoc est: *Adverbiorum* etc.

5 *<De pronominum constructione >*

XVII.175, p. 198.10 *Sed ad pronominis* etc. Finitis digressionibus, revertitur ad suam intentionem, id est ad pronominum constructionem. *Sciendum* etc. Dixerat superius omnia pronomina tertiae personae, excepto ‘sui’, componi primae et secundae personae et pro illis poni, modo ostendit
10 quare ‘sui’ illis vel pro illis poni non potest, nec illa pro ipso. Similiter derivativa eorum quorum nullum pro alio ponitur. Et est summa: Ista pronomina sunt discreta in personis et ‘*sinzuga*’ id est consimilia in declinatione. Huiusmodi pronomina non solent Graeci unum pro alio ponere, Latini ergo Graecos sequentes non ponunt de istis unum pro alio.
15 Et hoc est: *Sciendum est quod pronomina coniugata*¹ id est in declinatione similia, *quae Graeci vocant*² ‘*sinzugum*’ id est coniugatum, *non possunt poni*³ *pro se invicem*, quia numquam ponitur unum pro alio *per confusionem personarum*. Si enim unum pro alio poneretur, personae confunderentur – unum enim pronomen diversas personas significaret, *nec etiam figurate*, quod magis videretur. *Quomodo nec verba*. Numquam enim verbum unius personae ponitur pro verbo alterius personae, *ideo quod habent tres solas voces in tribus personis*, ut ‘ego’, ‘tu’, ‘sui’.

XVII.176, p. 198.20 *Quod autem ‘sui’*. Ne alicui videretur ‘sui’ non esse coniugum primae et secundae personae dicit coniugum illis, scilicet
25 in declinatione. *Itaque* etc. Quandoquidem ista pronomina sunt coniuga, et Graeci nec sibi apponunt, nec unum pro alio ponunt. \Ergo nec ista apud nos apponuntur sibi nec unum pro alio ponitur./ Et hoc est: *Itaque ea tria*

---

¹ coniugata] coniunc. P

² Graeci vocant] Aristarchus vocat *Hertz*

³ poni] p.oni P

*pronomina*¹ id est ‘ego’, ‘tu’, ‘sui’ *defendentia suas proprias personas*. Numquam enim alias significant. Nec *admittunt sibi coniugatas* (voces) cum similitudine declinationis, *ad iura suae significationis* scilicet ad suas personas significandas, quia numquam ‘ego’ significat secundam vel tertiam personam, nec ‘tu’ primam vel tertiam, neque ‘sui’ primam vel secundam.

XVII.177, p. 198.24 Et id probatur *ex derivativis eorum* quae², quia coniuga sunt, numquam unum pro alio ponitur vel alii apponitur. Et non solum quia sunt coniuga, sed maxime *quod singulae voces* (sunt) *in unaquaque persona quomodo in verbis etiam*. Quae tamen derivativa pronomina pro coniunctione sibi copulantur, ita tamen quod iste intellectus illa oratione significatur communem esse possessionem³ et diversos possessores, \et hoc *in quo* id est ubi duo derivativa per conductionem copulantur./ [*Possessio* etc.]

XVII.178, p. 199.1 *Potest tamen* etc. Quamvis dicam | **123vb** | quod, nisi additur coniunctio, non possunt apponi, tamen sine coniunctione possunt in eadem oratione poni ita quod alterum in subiecto sit, alterum in praedicato, verbum vero interpositum, et sic ostenduntur diversae personae possessorum.

XVII.178, p. 199.11 *Quid mirum*. Ac si dicat: Non est mirum si voces quae significant discretas personas non habent diversas constructiones. Cum e contrario videamus voces quae habent significationes diversas habere (easdem) constructiones. *Nam ‘mihi’*. Hoc est exemplum discretorum generum. Hae enim voces non discernunt genera, id est non habent diversas terminationes in diversis generibus. ‘*Clari*’ etc. Exemplum est discretorum numerorum, similiter alia poteris notare.

¹ itaque ea tria pronomina *Hertz*] ill. tam.per. **P**

² quae] *ut lemma indicavit P*

³ possessionem] *passionem P a.c.*

XVII.180, p. 199.23 *Participium*¹ etc. Hic dicit Priscianus quod participium in ‘ens’ est praesentis et praeteriti imperfecti et oratio potest construi eorundem temporum, similiter praesens infinitum.

XVII.181, p. 199.26 Et *sciendum* etc. Quamvis praedictum
 5 participium id est infinitum² sit praesentis imperfecti, potest construi cum
 praeterito perfecto et plusquamperfecto rei quam significabit (et complet)
 sensum praeteriti imperfecti id est inceptionem rei et non perfectionem³.
 Cum enim dico ‘scribens profeci’, non facio hunc intellectum, ut quidam
 putant, scripsi et profeci, tunc enim completeret sensum praeteriti perfecti⁴,
 10 sed hunc quod cum scribebam, profeci, et ita complet⁵ sensum praeteriti
 imperfecti in ‘scribebam’, similiter facit iunctum plusquamperfecto.

Et nota quod hic dicit Priscianus hoc participium construi cum
 praesenti in sensu praesentis, cum praeterito perfecto et plusquamperfecto
 in sensu praeteriti imperfecti, sed non dicit illud construi cum futuro neque
 15 hic nec in *Magno Prisciano*, unde videtur mihi non debere iungi cum
 futuro. Si enim dicam ‘legens proficiam’, ‘legens’ vel significabit praesens
 et erit sensus: lego et proficiam, quod (est) nugatorium, vel significabit
 praeteritum imperfectum. Alia enim tempora non habet⁶ significare, et
 tunc erit sensus: legebam et proficiam, quod nihil est. Sed dicunt: non in
 20 hoc sensu ‘legebam et proficiam’, sed non habemus ex Prisciano quod tale
 participium possit significare futurum. Quod autem invenitur ‘veniens
 veniet⁷ et non tardabit⁸ et ‘audiens sapiens sapientior erit’⁹ sed haec
 nomina sunt, (non) participia.

---

¹ participium] participia *Hertz*

² infinitum] infinitis **P a.c.**

³ perfectionem] inceptionem **P**

⁴ perfecti] imperfecti **P**

⁵ complet] comple **P**

⁶ habet] habent **P**

⁷ veniet] veniret **P**

⁸ *Habbakuk* 2.3

⁹ *Proverbs* 1.5

XVII.181, p. 200.3 *Scimus*. Dixerat quod infinita iungerentur praeteritis¹ perfectis et plusquamperfectis in sensu² praeteriti perfecti, deinde posuit exemplum hoc ‘scribere volui’ quod Priscianus sic exposuit: id est ‘incipere scriptionem ⟨volui⟩’, modo ne aliquis diceret: Estne iste
5 sensus praeteriti imperfecti? subdit *quod praeteritum imperfectum significat*, imperfectum id est rem fuisse inceptam et non perfectam.

XVII.182, p. 200.5 *Communia* etc. Adhuc ponit alias voces quae ex diversis significationibus habent diversas constructiones. Plana est littera.

XVII.187, p. 201.12 *Itaque*³. Quandoquidem omnis constructio
10 dictionum ad intellectum vocis est reddenda, *itaque* solent auctores facere figuras in quibus quamvis sic fit vitium quantum ad accidentia vocum, est tamen ratio quantum ad intellectum. Ut enim ait Isidorus, figura est vitium cum ratione⁴. | **124ra** | Et hoc est: *Itaque* etc.

XVII.189, p. 202.1 Et *casus* et non solum invenimus figuras in
15 auctoribus sed casus pro casibus ut nominativum pro vocativo, ut ‘fluvius’ pro ‘fluvie’.

⟨*De constructione eius quod est ‘tu’*⟩

XVII.190, p. 202.8 *De ‘tu’* etc. Inter cetera pronomina de hoc pronomine
20 ‘tu’ tractaverat construendo illud cum solis verbis secundae personae, unde Trypho putavit quod esset tantum vocativi casus, quia videbat solos vocativos nominum construi⁵ semper cum secundis personis. Fuerunt alii qui dicerent ‘tu’ tantum esse nominativi casus, hac consideratione inducta, quod pronomina sunt reperta ad supplendum quod deest nomini, sed
25 nomini non deest vocativus secundae personae. Omnis enim vocativus nominis secundae personae est. Deest vero nominativus nomini primae et

---

¹ praeteritis] participiis **P a.c.**

² ante in sensu] in sensu *del.* **P**

³ itaque] iteraque *ut videtur* **P**

⁴ Isidorus] Cf. *supra* p. 451.12, *ad Prisc.* XVII.155, *GL* III p. 183.20

⁵ nominum construi] construi nominum **P a.c.**

secundae personae, omnis enim nominativus tertiae \est/ personae, similiter dativus, genitivus, accusativus, et ablativus¹. Hos ergo casus solos debent² habere pronomina primae et secundae personae, ergo ‘tu’ est nominativus casus et non vocativus. Utramque ergo opinionem istorum destruit Priscianus probando utrumque casum, id est nominativum et vocativum esse in eo. Continuatio: Non solum de praedictis dubitatum est, *sed de ‘tu’ quoque quidam*³ *dubitaverunt* et subiungit quid, scilicet *an tantum sit nominativus an vocativus* an utrumque, sed duo tantum membra ponit, tertium dat intelligere. *Sed uterque* etc. Posita quaestione suam sententiam ponit, scilicet quod ‘tu’ est nominativi casus et vocativi. Et hoc est: *Sed uterque casus*⁴ id est nominativus et vocativus⁵ *ostenditur esse in eo*. Sed ne videretur mirum quod esset⁶ eadem et nominativus et vocativus⁷, dicit hoc non esse mirum, cum in omnibus nominibus Latinis quae habent vocativos contingit hoc, exceptis desinentibus in ‘us’ secundae declinationis. Et hoc est: *Quomodo* etc. ‘Fere’ dicit propter nomina quae carent vocativo, ut ‘quis’ ‘qualis’ etc.

XVII.190, p. 202.10 *Et quondam*⁸ etc. Ostendit qui fuit auctor huius erroris quod ‘tu’ esset vocativus, scilicet Trypho, et unde fuit deceptus, scilicet a vocativis nominum⁹, quos solos videbat ubique construi cum secunda persona. Littera plana est. *Prima* etc. Improbatur errorem Tryphonis qui putabat quod propter constructionem cum secunda persona ‘tu’ esset semper vocativus, dicens quod nominativum non solum cum secunda persona sed (etiam) cum prima et tertia construitur, ut ‘lego, discipule’ et

¹ accusativus et ablativus] et ablativus accusativus **P**

² debent] solent **P a.c.**

³ quidam *Hertz*] am. **P**

⁴ sed uterque casus] *lemma non indicavit* **P**

⁵ nominativus...vocativus] nominativi...vocativi **P**

⁶ esset] non esset mirum **P a.c.**

⁷ nominativus...vocativus] nominativi...vocativi **P**

⁸ quondam] quoniam **P**

⁹ nominum] nominibus **P**

‘legit¹, discipule’. Falsum est ergo quod habent tantum construi cum secunda persona, sed attendendum quod vocativus cum prima et tertia persona ubique² transitive ⟨ponitur⟩, quod si Trypho negavit mirum est. Sin autem de sola intransitiva constructione loquebatur, nulla est Prisciani
 5 obiectio. *Nec tamen*³ etc. Quamvis vocativus est secundae personae et construitur cum prima⁴ persona et secunda, tamen non dicimus propter hoc primam personam, id est vocem primae personae, et tertiam, id est vocem tertiae personae, vocativos ⟨habere⟩ propter societatem vocativi, nec dicimus propter constructionem cum prima et secunda persona vocativum
 10 non esse secundae personae, id est non vocem secundae personae †vel† de reali persona dicimus, ita non dicimus propter constructionem vocativi cum⁵ verbis primae et secundae personae primam personam, id est loquentem, vel tertiam, id est illam quae nec loquitur nec ad se directum⁶ est sermonem recipit, habere vocativos designativos sui.

15 **XVII.190**, p. 202.16 *Necesse est* etc. Ostensa ratione Tryphonis qua volebat⁷ ‘tu’ | **124rb** | esse tantum vocativum, ostendit rationem illorum qui volebant illum tantum esse nominativum, quam superius posuimus. Modo litteram exponamus. *Necesse quod pronomina habeant illos*⁸ *casus quibus deficiunt nomina in utraque persona*⁹, id est in prima et secunda
 20 persona sed deficiunt ⟨in⟩ nominativo, genitivo, dativo, accusativo, ablativo cum illis personis, quia omnis casus nominis est tertiae personae, excepto vocativo. Ergo necesse est quod pronomina habeant in prima et in secunda persona praedictos casus, sed *maxime nominativum*, quia ceteri

---

¹ legit *Hertz*] lege **P**

² ubique] ubi **P**

³ tamen *Hertz*] tantum **P**

⁴ *post* prima] prima *del.* **P**

⁵ *post* cum] p *del.* **P**

⁶ *post* directum] est *del.* **P**

⁷ *post* volebat] tu *del.* **P**

⁸ illos *Hertz*] al. **P**

⁹ persona] pas. **P**

casus nominum quodammodo possunt construi, sed nominativus nullo modo.

XVII.191, p. 202.18 *Vocativo enim* etc. Bene dico pronomina praedictis casibus egere, *vocativo enim* non egent, et subiungit quare, quia
 5 vocativum¹ ex natura vocativi non habent, *de natura reali*² id est demonstratione et relatione, †*sper*† quia omne pronomen est demonstrativum vel relativum, *sed solam conversionem*³ id est *apostrophem*⁴, id est vocationem vel allocutionem, quae dicitur conuersio. Cum enim aliquem vocamus, vel alloquimur, ad ipsum nos convertimus.
 10 Et attende, quod hoc non dicit Priscianus secundum se – ibi enim dicit vocativum esse demonstrativum secundae personae — sed secundum illos qui dicebant ‘tu’ tantum esse nominativum.

XVII.191, p. 202.20 *Sed hoc ipso*. Posita opinione utriusque partis, improbat illam, prius probando ‘tu’ esse vocativum, et hoc breviter, quia
 15 pauci hoc contradicebant, deinde quod est nominativus, sed in hoc multum moratur, quia pauci hoc concedebant. Ostendit igitur in principio, quod⁵ hoc pronomen secundae personae habet vocativum, cum nomina habeant vocativum secundae personae, ideo scilicet quia contingit quod aliquando nomen proprium illius quem vocare volumus ignoramus, unde per
 20 vocativum sui nominis illum vocare non possumus. Iterum contingit quod nomen cognoscimus, sed illud esse aequivocum alicui praesenti scimus, unde, si per vocativum illius nominis vocamus, nesciretur quem vocarem. Ad vocandum igitur illum cuius nomen ignoramus et ad tollendam aequivocationis confusionem, necessarius est iste vocativus. Et

---

¹ vocativum] vocativus **P**

² de natura reali] *om. Hertz*. Cf. *Notae Dunelmens ad locum*, p. 551,4510–14: Deinde uidendum est quod dicunt uocationem non habere demonstrationem ex natura uocationis et ideo non pertinere ad pronomen, quomodo ualeat ...

³ sed solam conversionem id est ‘apostrophem’ *Hertz*] species s.a.c. **P**

⁴ apostrophem *Hertz*] a. con. **P**

⁵ quod] cum **P**

hoc est: *(Sed etiam ad illos)*. Sed quamvis nomen habet vocativum ad aliquem vocandum, utimur hoc ipso vocativo, scilicet ‘tu’, quia solum vocamus¹ aliquem *vel nutu [nu]* (id est) manus *vel directione vocis* id est nominis proprii prolatione, dicentes ‘tu, Willelme!’², non solum³ loquentes
 5 *ad eos quos videmus* sed ad alios quos non videmus, *ad quos potest vox nostra venire*. Aliter enim cassa esset vocatio. Et hoc [est] facimus, *vel ignorantibus propria*⁴ nomina eorum quos vocamus, vel *utentes [ea] confuse* id est ubi est confusio aequivocationis, *ad multos*, determina ‘eiusdem nominis’ dicimus ‘tu’, vel *confuse* id est quando ita vocamus quod non
 10 curamus quis eorum respondeat, *ut unus ex (eis) respondeat*, ille scilicet quem⁵ demonstrando dicimus ‘tu’, ut dominus loquens ad suos servos si non curat quis veniat dicit⁶ ‘tu’. Si enim plus unum quam alium (respondere) vellet, suo proprio nomine vocaret. Sed haec sententia nobis non placet, qui tunc pronomen non discernet personam quod est eius
 15 proprium, nisi dicamus quod definire personam proprium (est) pronomini, quia | 124va | convenit omni pronomini, (etiam) si non ubique convenit illi.

XVII.192, p. 202.26 *Illud quoque* etc. Ostenso quod ‘tu’ est vocativi casus, ostendit illud idem esse nominativi casus hoc argumento⁷: proprium
 20 est pronominis habere nominativum primae et secundae personae. Nulla enim alia pars orationis hoc habet. Sed non aliud pronomen \est/ secundae personae, ergo habet nominativum, sed non est alia vox huius pronominis

¹ quia solum vocamus] *ut lemma indicavit P*

² Willelme] Willme **P** Cf. *Notae Dunelmenses ad locum* p. 552.4525–28: Quomodo cum aliquem absentem ita uocamus ‘Rodberte, ubi es?’, quomodo, inquam, uocatiuus ibi est secundae personae, cum non sit demonstratiuus, quod non potest esse cum persona absens sit...

³ solum] sollum **P a.c.**

⁴ ignorantibus propria *Hertz*] igi ip. **P**

⁵ quem] quod **P**

⁶ dicit] dicimus **P**

⁷ argumento] argumentum **P**

quae possit esse nominativus, ergo est ‘tu’ nominativus. Continuatio: Non solum praedicta sunt scienda¹ sed illud quoque quod sequitur est sciendum, quod proprium² est pronominis habere nominativum in prima et secunda persona, id est in designatione primae et secundae personae, quia omnis
 5 nominativus nominis et participii tertiae est personae, sed non solum pronomina³ habent: *vocativum sed (etiam) nomina et participia*.

XVII.192, p. 203.2 *Qui* scilicet vocativus casus est *proprius secundae personae*. Cuiuscumque enim sit vocativus et cuicumque adiungatur, secundam designat personam, quod de nullo alio casu verum est, ut in his
 10 exemplis: ‘*scribe, scribis, Virgili*’. Vocativus iste ‘Virgili’ secundae est personae.

XVII.192, p. 203.3 *Sed quod*. Alio argumento probat ‘tu’ esse nominativum, hoc scilicet: substantiva verba non construuntur nisi cum nominativo, haec construuntur cum hac voce ‘tu’, ergo est nominativus.
 15 Continuatio: Non solum praedictum argumentum probat ‘tu’ esse nominativum⁴ sed etiam verba substantiva et vocativa, quibus soli nominativi in omnibus personis adiunguntur. Et hoc est: *Verba substantiva et vocativa construuntur, quod est*⁵ id est contingit, *quando nominativi omnium casualium coniunguntur primis et*⁶ *secundis (personis)* scilicet
 20 *verborum*, quae verba vocativa *non sociantur* id est intransitive non construuntur, *nisi nominativis*⁷. Determina: ‘in enuntiativa oratione’⁸, propter has: ‘Willelme⁹ adesto, vel vocaris’. Vel dicamus quod quando

---

¹ scienda] dicenda **P a.c.**

² proprium] suum *Hertz proprium S apud Hertz*

³ post pronomina] hoc *del. P*

⁴ nominativum] vocativum **P**

⁵ quod est] *lemma non indicavit P*

⁶ primis et] primis et *MNS apud Hertz, personis Hertz*

⁷ nisi nominativis] *lemma non indicavit P*

⁸ Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 558.4741: subintellige ‘ad faciendam enuntiativam’

⁹ Willelme] *Wllme P*

dicimus ‘Willelme¹ adesto’, ⟨‘adesto’⟩ non est verbum substantivum — tantum enim valet quantum ‘veni’². Neque enim dicimus³ ‘Willelmus⁴, vocaris’, ⟨quod ‘vocaris’ ibi ⟩ est verbum⁵ vocativum, sed passivum. Et attende quod hic videtur Priscianus contrarius sibi, superius enim dixerat
 5 quod verba substantiva⁶ primae \personae/ et secundae relictis pronomibus applicant se ad nomina⁷; hic vero dicit quod nominativi omni casualium sociantur primis et secundis, scilicet personis illorum.

Iterum dixerat quod tam substantiva quam vocativa verba adiunguntur nomini, sed substantivum participium \non/ omni. Contra hoc est
 10 respondendum quod regula loquebatur de constructione verborum praedictorum in praedicto, hic tam cum praedicto quam subiecto, quod in exemplis potest perpendi.

XVII.193, p. 203.11 *Praeterea* etc. Alio argumneto probat ‘tu’ esse nominativum, hoc scilicet quod ‘ipse’ apponitur illi, sed non apponitur nisi
 15 nominativo, ergo est nominativus. Et hoc est: *Praeterea* id est praeter praedicta argumenta hoc probatur, et subiungit argumentum. Cum hoc pronomen ‘ipse’ *qui*⁸ *est nominativus, coniungitur nominativis trium personarum distinctive* id est discrete, quia propter discretionem illis apponitur, vel ‘distincte’ id est modo uni, modo alii. | **124vb** | *Cum igitur*⁹.
 20 Illatio est in qua concluditur ‘tu’ esse nominativus, quae talis est:

---

¹ Willelme] Wl. P

² Cf. *Notae Dunelmenses ad locum* p. 552.4538 nisi forte dicatur ‘adesto’ non esse substantivum...

³ neque enim dicimus] *ut lemma indicavit* P

⁴ Willelmus] Will P cf. *Notae Dunelmenses ad locum* p. 553.4548: quemadmodum in tertia persona dicimus ‘ille uocetur Rodbertus’, ita et in secunda persona possimus dicere ‘o tu uocare uel uoceris Rodbertus’, uel ita ‘o homo uocare Rodbertus’

⁵ *post verbum*] substantivum *del.* P

⁶ substantiva] substanta P

⁷ Cf. *Prisc.* XVII.77, *GL* III p. 152.11

⁸ qui *Hertz*] quod P

⁹ igitur *Hertz*] enim P

Quandoquidem nomina non habent nominativos nec ceteros obliquos primae et secundae personae, vocativum tamen habent secundae personae¹, et pronomen debet supplere quod deest nomini, oportet quod sint in pronomine nominativi et obliqui primae et secundae personae, sed non est
5 alia quae possit esse nominativus secundae personae, ergo 'tu' est nominativus.

XVII.194, p. 203.24 *Cum igitur* etc. 'Pleraque' dicit propter distributiva et relativa nomina quae non habent vocativos. *Relatio* etc. Alio argumento probat 'tu' \quandoque/ esse nominativum, scilicet quia relatio
10 fit ad ipsum cum relatio numquam fiat ad vocativum. Et hoc est: *Cum relatio fiat ad ceteros casus, ad vocativum non fit*. Hic videtur Priscianus sibi contrarius. Superius enim dixit quod iste nominativus 'qui' refertur ad nominativum et ad omnes obliquos ceterorum casualium, deinde posuit hoc exemplum : 'Virgili qui scripsisti Aeneida², vivis memoria'³, in quo fit
15 relatio ad vocativum. Unde quidam sic exponunt: Cum fiat relatio ad ceteros obliquos *ad vocativum non fit*, id est cum relativa habeant nominativum et ceteros obliquos, vocativum non habent⁴. Sed quid valeret hoc ad probandum quod 'tu' est nominativus? Unde enim⁵ est ratio quia relativa habent nominativos et ceteros obliquos sed vocativum non habent,
20 quod ideo sit nominativus.

Aliter⁶, *cum relatio fiat⁷ ad ceteros casus*, cum relativa construantur cum ceteris casibus, ita quod sint cum eis, idem casus *non fit ad vocativum*, quia relativa non possunt habere vocativum, sed 'qui' construuntur cum 'tu' ita quod sunt eiusdem casus. Oportet ergo quod 'qui' non possit esse

¹ *post personae]* et pronomen debet *del.* **P**

² Aeneida] Aeneneida **P**

³ Cf. *Prisc.* XVII.31, *GL* III p. 128.6

⁴ Cf. *Notae Dunelmenses* p. 553.4564–66: Ad ceteros enim omnes casus potest referri 'qui' ita quod eius casus 'cuius' et illud ad quod refertur, sed ad vocativum non...

⁵ *post enim]* relatio *del.* **P**

⁶ aliter] *ut lemma indicavit* **P**

⁷ fiat *Hertz]* fit **P**

vocativus, quia per ipsum ‘tu’ sit nominativi; et sic valet ad probandum quod ‘tu’ est nominativus.

Vel dicamus quod relationem fieri ad illum casum qui cum relativo¹ in expositione poni potest, ut si dicamus: ‘Virgili, cuius sunt ista scripta’
 5 relatio fit ad genitivum. Est enim sensus: cuius Virgilio. Sic igitur non fit relatio nisi ad similem casum. Sed dicunt: ‘Nonne ad praecedens fit relatio?’ Sic! Sed non \in/ eo casu in quo praecessit; quod vero superius dixit ‘qui’² referri ad nominativum et omnes obliquos et sic ad vocativum, ita est intelligendum: refertur ad ipsos id est relative³ ponitur in eadem
 10 oratione per⁴ ipsos, non tamen habetur⁵ in libro quod referatur ad ipsos, sed quod coniungitur ipsis.

XVII.194, p. 203.26 *Vocativus*. In proximo relationem non fieri ad vocativum dixerat, quod tamen contingit, quod relativa non habent vocativos, ideo ostendit quare relativa non possunt habere vocativos,
 15 scilicet quod vocativus ex natura vocativi demonstrativus est, et facit primam cognitionem, sed omne relativum vult facere secundam, ergo repugnant natura vocativi et natura relativi. Et hoc est: *Vocativus non potest esse in relativis*, id est relativa non possunt habere | **125ra** | vocativum ideo, quia *vocativus non potest significare antecedentem*
 20 *cognitionem* id est rem de qua antecessit⁶ cognitio, quod vult facere omne relativum.

XVII.195, p. 203.28 *Similiter* etc. Alium locum ostendit in quo ‘tu’ est nominativus, scilicet ubi pronomina diversarum personarum copulantur eidem verbo per plurale, ut ‘ego⁷ et tu legimus’, quia, ut
 25 superius dictum est, coniunctio copulativa exigit copulare eosdem casus.

---

¹ relativo] relatio **P**

² qui] quid **P a.c.**

³ relative] relatione **P a.c.**

⁴ per] prae **P**

⁵ habetur] haberetur **P a.c.**

⁶ antecessit] ancessit **P**

⁷ ego] eo **P a.c.**

Et hoc est¹: *Quando diversae personae* id est pronomina diversarum personarum *sociantur uno verbo* per copulativam coniunctionem, *necesse est nominativos casus² coniungi³*. Diversi enim casus non possunt coniungi. *Nemo enim dicit*. Vere nominativi coniunguntur ibi, nam
 5 vocativus et nominativus non. Et hoc est: Nemo dicit ‘ego [et ‘tu’] *et grammatice* (et ille docemus)⁴. Sed quia saepe in tali oratione sine coniunctione subiungimus⁵ vocativum, ut ‘ego et tu, O grammatice, legimus’, quod facimus ut ipsum attentum reddamus, ideo subdit, *nisi causa attentionis* etc.

10 **XVII.195**, p. 204.5 *Et nomina* etc. Duo quae videbantur sibi contraria superius posuerat, scilicet omne nomen esse tertiae personae et vocativum nominis esse secundae personae, ideo ostendit quomodo hoc possit fieri. Sed antequam litteram exponamus, ubi ‘tu’ sit nominativus colligamus, scilicet ubi coniungitur cum verbis substantivis et vocativis, ubi apponitur
 15 ‘ipse’ hoc pronomen illi, ubi ad ipsum fit relatio, ubi et⁶ ipsum et⁷ aliud pronomen per copulativam coniunctionem eidem plurali verbo sociantur. Modo litteram exponamus. Quamvis nomina sunt tertiae personae, *tamen habent vocativum*, qui est secundae personae, etsi non omnia *tamen pleraque* id est maior pars. Pauca enim sunt quae carent vocativo⁸, quae
 20 statim excipiet.

XVII.195, p. 204.6 *Nec mirum*. Ostendit quare nomen, cum sit tertiae personae, [personae] potest habere vocativum qui est secundae personae, quia nomen ita est tertiae personae quod saepe ex adiuncto potest esse et primae et secundae personae, unde non mirum si unus casus illius est

¹ et hoc est] *ut lemma indicavit P*

² nominativos Hertz] eos casus **P**

³ coniungi Hertz] quod **P**

⁴ et grammatice-docemus] *lemma non indicavit P*

⁵ subiungimus] subiungamus **P a.c.**

⁶ post ubi et] ad *del.* **P**

⁷ post et] ad *del.* **P**

⁸ vocativo] nominativo **P**

secundae personae. Et hoc est: *Nec mirum* si unus casus nominis est secundae personae, cum nomina iuncta *vocativis et*¹ *substantivis verbis possunt esse* primae et secundae personae, ut superius dictum est, nec est² argumentum, si iuncta his sunt³ primae personae, ergo sunt primae personae, similiter nec secundae personae.

XVII.195, p. 204.8 *Quomodo* etc. Quandoquidem nomina per adiunctum vocativum ibi sunt quandoque \secundae/ personae, et in vocativo intelligitur⁴ hoc verbum 'vocaris', merito est vocativus secundae personae. Et hoc est: *Quomodo* — tamen non in se [per] per adiunctum⁵ verbi vocativi — *si*⁶ *dicam* 'Virgilius vocaris', *sic*⁷ ut pro *intellectu ipso*⁸ *vocandi* id est quia intelligitur in vocativo 'vocaris', *facio secundam personam* id est vocem esse secundae personae.

XVII.196, p. 204.10 *Excipiuntur*. Dixerat superius pleraque nomina non habere vocativum, modo determinat quare dixerat 'pleraque'⁹. Et hoc est: *Excipiuntur nomina infinita*¹⁰, et quare excipiuntur subdit, *quae non possunt (habere) vocativum*, quia sunt tertiae personae ut 'interrogativa', et 'relativa', 'redditiva'¹¹ id est responsiva¹² *vel*¹³ *distributiva*¹⁴; sed de

---

¹ vocativis et] na **P**

² post est] mirum del. **P**

³ post sunt] his sunt del. **P**

⁴ intelligitur] intelliguntur a.c

⁵ tamen-adiunctum] ut lemma indicavi **P**

⁶ si Hertz] sed **P**

⁷ sic Hertz] lemma non indicavit **P**

⁸ ipso Hertz] pp **P**

⁹ Cf. Prisc. XVII.195, GL III p. 204.5

¹⁰ infinita Hertz] ista **P**

¹¹ interrogativa-redditiva] lemma non indicavit **P**

¹² responsiva] dits **P**

¹³ vel Hertz] ut **P**

¹⁴ interrogativa - relativa, redditiva – vel distributiva] lemma non indicavit **P**

istis nominibus, quid habent | **125rb** | significare in nostris *Glosulis de Magno Prisciano* invenies.¹

XVII.196, p. 204.14 *Ad huiusmodi* etc. Merito non habent vocativum, quia per ea nullus vocatur. Et hoc est: *Vocatio non potest² fieri ad haec nomina* id est per haec nomina. *Quamvis*. Diceret aliquis: Nonne 5
construuntur ista nomina cum secunda persona? Et ita habent vocativum?

---

¹ Cf. Fredborg 2011, "William of Conches and his Grammar," Appendix 1 §§ [14]- [17], pp. 367–68: *WCmai in Prisc.* II.18–21, *GL* II p. 55–56, **M** fol. 27vb, **L** fols 18va–19rb, (om. **P** per lacunam in *Prisc.* II.17–21): *Ergo 'quis'* etc. Ostensa proprietate pronominis ostendit secundum eam Donatum non bene coniunxisse infinita nomina et interrogativa pronominibus, quia non conuenit eis haec proprietates pronominis. Continuatio. Quandoquidem hoc est proprium pronominis nec hoc conuenit interrogativis nominibus, ergo non sunt pronomina. Et hoc est: *Ergo 'quis' et 'qualis'* et similia quae sunt infinita et interrogativa et relativa una et eadem proprietate in diversis orationibus, uel redditiva, id est responsiva ut 'talis' et 'tantus' et 'tot' quae respondetur ad interrogationes factas per praedicta interrogativa magis sunt nomina appellanda quam pronomina. Elective legatur 'magis'. *Neque enim*. Duo posuit: et quod non sunt pronomina, et quod sunt [id est] nomina. Quorum utrumque probat sic, quia non conuenit eis proprietates pronominis sed nominis. Continuatio. Vere non sunt pronomina, quia et non proprie ponitur loco priorum nominum, ut expositum est, *sed etiam*. Priscianus deinde subiungit quare sint nomina dicens: *sed significant substantiam quamuis infinitam*, ut 'quis', *vel qualitatem*, ut 'qualis'.

Et notandum quod uni de istis non aufert esse pronomen res significata | **M 28ra** | sed modus significandi ipsam, reliquis ipsa significata res. Neque enim 'quis' in eo quod significat substantiam amittit esse pronomen, sed in modo significandi, id est quod ita significat eam quod non definit eam, pronomen vero definit ipsam uel demonstratione uel relatione. 'Qualis' vero et 'quantus' ex significatione amittunt esse pronomina, quia significant et qualitatem uel quantitatem, quae non significantur a pronominibus. Sed quaerent: Quid est substantia infinita quam significat 'quis'? Quid est generalis qualitas et similia? Infinita vero substantia est nec qualitate nec demonstratione nec relatione definita. Generalis vero qualitas est qualitas sic intellecta, quod nulla species est qualitatis nec indiuiduum, *quod* id est significare sic substantiam uel qualitatem, *est suum*, est proprium *nominis*. *Nomina igitur*. Quandoquidem conuenit eis proprietates nominis et non pronominis, *igitur sunt dicenda nomina*. *Quamuis*. Hic reprobatur rationem Donati in qua putabat haec esse pronomina, scilicet quia declinantur modo pronominum.

² potest] se **P**

Unde¹ dicit *quamvis* de coniunctis² *etiam*³ *ad secundam*⁴ personam tamen non coniunguntur ei per vocativos⁵ quos praedicta ratione non habent, *sed per nominativos*. Sic callide improbat Tryphonis rationem, qua putabat ‘tu’ esse vocativum tantum, scilicet quia construitur cum secunda persona

5 **XVII.197**, p. 204.20 *Pronomina*. Probato quod ‘tu’ est nominativus et vocativus, ostendit quae pronomina habent vocativum et quae non. Continuatio: Hoc pronomen habet vocativum, ‘tu’ scilicet, sed pronomina primae personae et tertiae personae (non). Non enim possunt significare personam ad quam sermo dirigitur quod est proprium vocativi, *nisi sint*
10 *possessiva primae* id est \quae, quamvis sint primae personae, habent vocativos; et quando subiungit, scilicet quando *coniunguntur ad secundam personam*/ id est quando cum secunda persona, vel *diriguntur ad secundam personam*⁶ ad eam ad quem sermo dirigitur.

XVII.197, p. 204.22 *Quipe*. Subiungit quare ista pronomina possunt
15 habere vocativos, videlicet quia significant tales personas quarum una ab altera potest vocari. Significant enim possessorem loquentem et suam possessionem. Sed omnis loquens suam possessionem potest vocare. Continuatio: Non est mirum si haec pronomina habent vocativos⁷, [*lo.*] *quippe cum aliquis*⁸ loquens potest loqui *ad suam possessionem*, sed hoc
20 pronomen loquentem significat, et est *proprium* etc. Repetit significationem possessivorum, ut appareat quare possessivum secundae personae et tertiae non habet⁹ vocativum. De quorum significatione, quia superius satis diximus, ad litterae expositionem transeamus. *Proprium est*

---

¹ unde] ut **P**

² de coniunctis] ut lemma indicavit **P**

³ etiam *Hertz*] tantum **P**

⁴ ad secundam] lemma non indicavit **P**

⁵ per vocativos] ut lemma indicavit **P** (*post vocativos folium resartum*)

⁶ *post personam*] persona id est eam ad quam sermo dirigitur *del.* **P**

⁷ vocativos] ut lemma indicavit **P**

⁸ *aliquis Hertz*] aliis **P**

⁹ habet] habent **P a.c.**

possessorum significare duas personas, possessoris et possessionis, sed significat eam quae possidet ubique in omni casu suo per genitivum id est in ea proprietate in qua genitivus primitivi illam significat. Cum enim dico: ‘iste equus meus est’, totum hoc significat principium huius possessivi
 5 *circa possessorem quod genitivus primitivi. (Sed) si diceretur: ‘iste est equus fizici’¹, [sed] significat eam personam quae possidetur per omnes casus id est in omnibus casualibus proprietatibus quae superius dictae sunt a nobis reales casus.²*

XVII.198, p. 204.27 *Itaque*. Quandoquidem omne sic significat has
 10 *duas, ergo possessivum secundae personae non potest habere vocativum, quia neque ad possessionem neque ad possessorem. Ad possessorem non, quia significatur in proprietate genitivi tantum cuius³ non est ut per ipsum aliquid vocetur, neque quantum ad possessiones, quia ad possessiones | 125va | secundae non dirigitur sermo, ne idem sint possessor et possessio,*
 15 *si dicamus ‘\O/ tue’, quod est impossibile. Et hoc est: Possessivum secundae personae scilicet ‘tuus’ non potest habere vocativum quantum ad possessorem, et addit quare est⁴ quia ipse⁵ possessor est in genitivo id est cum proprietate genitivi id est ut possidens ubi vocatur, neque quantum ad possessorem vocatur, sed hoc reliquit, quia certum \est/.*

20 **XVII.198**, p. 205.1 *Nisi (figure) velimus dicere ‘tue’, id est non alterius potestatis, quod esset figura locutionis non constructionis. Quomodo dicitur figure sume⁶ in libro, et quod sic potest dici vocativus huius pronominis ostendit auctoritate Euripidis, qui in eo sensu eum posuit. Sed quamvis hoc non careat ratione quod per figuram possumus*

¹ fizici] viz. physici videlicet Willelmi de Conchis, cf. *Glosae super Platonem*, ed Jeauneau, 2nd ed. Turnhout, 2006, p. xxiv

² Cf. supra p. 315.11, ad Prisc. XVII.54, GL III p. 140.25

³ post cuius] est del. P

⁴ quare est] ut lemma indicavit P

⁵ ipse Hertz] impoi. P

⁶ sume] summes P a.c.

dicere ‘tue’, tamen non est in usu, ut dicamus ‘sue’¹ illius nate’ quamvis faciat eundem intellectum vel sensum quam iste vocativus ‘*proprie*² (<illius nate>)’ qui tamen est in usu. Sed nota quod iste vocativus ‘sue’ [esset] propria esset locutio. Possumus enim ad possessionem tertiae personae sermonem dirigere sine omni impossibilitate, quod apparet in possessivis nominibus, quae habent vocativum. Ergo vocativus huius pronominis solo³ usu deficit sed vocativus istius natura significationis.

XVII.199, p. 205.6 *Cum*⁴ igitur etc. Quandoquidem possessor ubique significatur per genitivum, ergo possessiva pronomina non possunt habere vocativum nisi quantum ad possessionem. Et hoc est: *Cum tam possessor quam possessio intelligatur ad possessores*. Haec enim, dico, significantur per ea *nec*⁵ *alii casus quam*⁶ *genitivi*, reales intellige. *Non possunt intelligi*⁷ *quantum ad possessores*, igitur possessiva *non possunt habere vocativum nisi quantum ad*⁸ *possessiones* vocandas scilicet, aliud enim non potest vocari per vocativum possessivi quam possessio, et tunc habent vocativum quantum ad ipsas cum ipsae possessiones *intelligentur*⁹ *in secunda persona* id est quando sunt secundae personae. Ac si dicat: Nullum possessivum potest \habere/ vocativum nisi significet talem possessionem quae possit esse quandoque secunda persona. Sed possessivum primae <personae> significat talem *possessionem* quae potest esse secunda persona id est ad quem sermo dirigitur. Potest enim aliquis loqui ad suam possessionem, unde possessivum primae habet vocativum quo aliquis vocat suam possessionem. [unde possessivum primae] Similiter possessio

---

¹ *post sue*] et *del.* **P**

² *proprie*] *lemma non indicavit* **P**

³ *post solo*] in *del.* **P**

⁴ *cum*] sine **P**

⁵ *nec Hertz*] et **P**

⁶ *quam*] nisi *Hertz*

⁷ *intelligi Hertz*] inter **P**

⁸ *quantum ad*] per ipsas *Hertz*

⁹ *intelligentur Hertz*] *lectio incerta*

quae significatur a possessivo tertiae personae potest esse secunda persona, quia ad possessionem quam significat possumus dirigere sermonem, unde potest intelligi vocativus, deficit solo usu. Sed possessio quae significatur a possessivo secundae personae non potest esse secunda
 5 persona cum possessor sit secunda persona, nec scilicet duae secundae personae possunt esse, ut superius dictum est, nec idem potest esse possessor et possessio. Ideo hoc possessivum deficit naturaliter vocativo.

XVII.199, p. 205.9 *Nec tamen*. Ne aliquis putaret quod quaelibet persona posset quamlibet possidere, adversatur sic: quamvis possessivum
 10 significet possessorem et possessionem, *tamen nec prima personam primam nec secundam*, quia nec diversae primae possunt esse, nec diversae secundae. Sed quomodo hoc sit intelligendum superius quaere. Et hoc est: Quod possessivum primae non potest construi proprie cum substantivo primae nec possessivum | **125vb** | secundae cum substantivo
 15 secundae, figurative tamen potest. Et subiungit: *nisi figurate dicat*¹ etc. sed una tertia potest possidere aliam² *tertiam* id est possessivum tertiae personae potest significare duas tertias, quarum altera alteram possideat, et subiungit quare, *quia multae possunt esse tertiae*, videlicet praesens, absens, prope posita, longe posita, demonstrativa, relativa.

20 **XVII.200**, p. 205.14 *Vocativum*. Sed quamvis secundum hoc possessivum tertiae personae posset habere vocativos, *cum aliud*³ *pronomen* ⟨non⟩ *habet vocativum nisi*⁴ *primitivum* | et secundae personae id est ‘tu’ et possessivum primae⁵ / *quando ad* ⟨*id sermo*⟩ *dirigitur*⁶ id est ad possessionem sermo dirigitur, *vel quando ad id*⁷ id est per id aliquis

---

¹ dicat *Hertz*] dicimus **P**

² aliam] *ut lemma indicavit* **P**

³ aliud *Hertz*] aliquod **P**

⁴ nisi *Hertz*] in si **P**

⁵ possessivum primae] *lectio incerta in correctionem* **P**

⁶ ad id dirigitur *Hertz*] addit **P**

⁷ id *Hertz*] di **P**

vocatur, sed *possessiva tertia, etsi habeat¹ naturam* tam vocis quam significationis, *ut possit dici per vocativum*. Et ostendit per parenthesim qualiter, videlicet quia *possumus dirigere sermonem ad alienam possessionem*. Alterius enim possessionem vocare possumus. Et hoc²
 5 ostendit per vocativum possessivi nominis, quia alterius possessionem vocamus, ut ‘*O³ genitor noster⁴ Saturnie maxime divum*’, per hunc vocativum ‘*Saturnie*’ vocamus alterius possessionem, id est alterius⁵ filium, scilicet Iovem, videlicet Saturni filium. Similiter in sequentibus exemplis per vocativos possessivorum nominum⁶ alterius vocamus
 10 possessionem. *Itaque quamvis quantum ad naturam⁷ ipsam rerum* quae significantur ab hoc possessivo ‘*suus*’, *videatur posse dici ‘O sue fili Euandri’* vocativi⁸ recte, ut si dicam ‘*Euandrie fili*’, cum intelliguntur duae tertiae personae, sicut in illo, *tamen deficit* usus huius vocativi, quemadmodum et apud Graecos deficit usus vocativi ‘*sui*’ aequipollentis,
 15 et hoc teste Apollonio.

XVII.202, p. 206.1 *Secundae* etc. Repetit quod superius dixerat, scilicet possessivum secundae naturaliter carere vocativo, ut expressius ostendat quare, cuius haec est summa. Natura est huius possessivi significare possessorem secundae personae, sed si haberet vocativum,
 20 oporteret significare possessivum secundae personae, quod est primum omnium vocativorum possessorum. Ergo si haberet vocativum, vel significaret duas personas, secundas scilicet, vel eandem secundam ipsam possidentem. Quod est impossibile.

---

¹ habeat *Hertz*] a. **P**

² et hoc] *ut lemma indicavit* **P**

³ *O Hertz*] a **P**

⁴ *noster Hertz*] ver. **P**

⁵ *post alterius*] possessionem *del.* **P**

⁶ possessivorum nominum] possessorum nomen *fortasse rectius* **P**

⁷ naturam *Hertz*] no. **P**

⁸ vocativi] nominativi **P**

Et hoc est: *Derivativum secundae personae* id est ‘tuus’, *non potest habere vocativum*, ideo quia est *necesse genitivum intelligi in ipso possessivo*, id est necesse est talem intelligere possessorem per ipsum qualis significaretur per genitivum primitivi, scilicet si significaretur in
 5 secunda persona, et ideo non potest significare possessorem secundae personae, quia nulla vox duas personas potest significare, et ideo non potest vocativum habere ad quam (ut) possessorem *loquimur*, et ita est secunda persona. *Et*¹ *vocativum*, vocativum si esset² *intelligi in possessore*, id est per vocativum loqui ad possessionem, et nominativi
 10 †possessionem esse secunda persona†, sed possessio, quae est secunda persona, numquam est secundae personae possessio, quia duae secundae personae non possunt esse, sed est possessio primae personae vel possessio tertiae. Et hoc est: **XVII.202**, p. 206.4 *Sed possessio secundae personae* id est possessio ad quem sermo dirigitur, *necessario refertur vel ad personam*³ *primam vel ad tertiam*, id est primae vel tertiae personae⁴,
 15 *quae*⁵, id est prima et tertia persona, *naturaliter*⁶ *carent vocativo* id est non possunt per vocativum vocari.⁷ Vel aliter. Hoc pronomen ‘tuus’ significat secundam personam possidentem et eius possessionem⁸, sed possessio secundae personae id est quod | **126ra** | possidetur a secunda persona,
 20 *refertur ad primam vel tertiam personam* id est prima vel tertia, quia non potest esse secunda, *quae* id est prima et tertia *naturaliter carent vocativo* — illud non mutatur — ergo quantum ad possessorem non potest habere

---

¹ et *Hertz*] sed **P**

² esset] *ut lemma indicavit P*

³ personam] vel **P**

⁴ personae] possessio **P**

⁵ quae] *lemma non indicavit P*

⁶ naturaliter] in **P**

⁷ per vocativum vocari] *ut lemma indicavit P*

⁸ post possessionem] possessorem *del. P*

vocativum, sed neque \quantum/ ad possessionem¹, et ideo non potest habere vocativum.

XVII.203, p.206.11 *Quemadmodum* etc. Quia dixerat quod possessivum istud ‘meus’ significat possessorem primae personae, putaret aliquis quod deberet dici pronomen primae personae, similiter ‘tuus’ secundae, quia significat possessorem secundae, ideo dicit quod omne possessivum pronomen est tertiae personae, sed quare propter possessionem iudicetur² plus tertiae personae quam propter possessorem primae vel secundae, satis est dictum superius. Pro \coniunctione/ expletiva ‘igitur’ legatur ‘*quemadmodum sunt nomina personae tertiae sic possessiva pronomina*’.

Sed ne aliquis putaret quod quantum ad utramque personam [personam] essent tertiae personae, addit quod³ possessiva *quamvis sint finita* ad personas possessorum id est definite significant vel demonstrent, vel demonstrando vel referendo personas possidentium, et sic⁴ quantum ad easdem personas, *primae personae* ut ‘meus’, vel secundae ut ‘tuus, vel tertiae ut ‘suus’, tamen⁵ sunt *quantum ad possessiones*, id est (quia) significant possessiones tertiae personae, id est quae nec loquuntur nec ad se directum sermonem recipiunt. *Nisi adiungantur substantivis [vel] verbis vel vocativis*, quia per adiunctum istorum fiunt primae vel secundae personae etiam quantum ad possessores, sicut et nomina. Sed nota quod ‘meus’ non potest proprie adiungi substantivo verbo vel vocativo primae, vel ‘tuus’ secundae.

XVII.203, p. 206.17 *Pronomen ‘ipse’*. Repetit quod superius dixerat de hoc pronomine tertiae personae quod est ‘ipse’, ut addatur hoc quod habet construi cum secunda persona nec tamen habet⁶ vocativum, ut per

¹ possessionem] possessorem **P**

² possessionem iudicetur] possessiva iudicentur **P a.c.**

³ quod] quam **P**

⁴ sic] si **P**

⁵ tamen] tam **P**

⁶ habet] habent **P a.c.**

hoc destruat Tryphonis errorem, qui putavit ideo ‘tu’ esse vocativum, quia
 construitur cum secunda persona. Et hoc est: *Pronomen ‘ipse’ coniungitur*
tribus personis ut superius dixit, et quandoquidem illud construitur, *itaque*
Apollonius etc., quamvis non solum \hoc/ pronomen tribus personis
 5 apponitur, sed alia, sed tamen in hoc differt quod istud sine alio pronomine
 potest adiungi verbo primae et secundae personae, sed reliqua quae
 apponuntur non. Plana est littera.

XVII.204, p. 206.24 *Sed ille* etc. Ostendit differentiam inter hanc
 locutionem ‘ego ille’ et hanc ‘ego ipse’, talem scilicet quod cum dicimus
 10 ‘ego ille’ facimus relationem, sed cum dicimus ‘ego ipse’ discretionem.
 Continuatio: Dicimus ‘ego ille’, ‘ego ipse’, sed cum dicimus ‘ego ille’
significamus relationem antecedentis cognitionis id est significamus quod
 de re illa praecessit cognitio de qua est sermo. Sed cum dicimus ‘ipse’
 facimus¹ *discretionem* et exponit quam, id est ‘ego’² etc.

XVII.205, p. 207.14 *Hoc autem* etc. Facta recapitulatione ostendit
 illud propter quod recapitulavit, scilicet quod hoc pronomen ‘ipse’
 construitur cum secunda persona nec tamen potest habere vocativum.
 Continuatio: Hoc pronomen est appositivum, *autem* id est sed³, quamvis
societur imperativo, id est construitur cum verbo imperativo intransitive,
 20 ut in sequenti exemplo, Sed quia non solum imperativo, sed aliis modis
 adiungitur, aliud exemplum adiungit. Et quamvis hoc sit, tamen non habet
 vocativum, et hoc probat argumento a toto, quia⁴ *nullum pronomen habere*
*vocativum nisi primitivum*⁵ *secundae* scilicet ‘tu’ *ad quod* id est ad cuius
 significatum, *dirigitur sermo et derivativum primae* scilicet ‘meus’⁶,
 25 *tamen quando cum primitivo* | **126rb** | *secundae personae* ‘tu’, vel *voce*⁷

¹ facimus] *ut lemma indicavit P*

² ego] *lemma non indicavit P*

³ post sed] *societur in. l. h. del. P*

⁴ quia] *ut lemma indicavit P*

⁵ primitivum Hertz] *pri et P*

⁶ scilicet ‘meus’] *ut lemma indicavit P*

⁷ voce] *lemma non indicavit P*

materialiter apposita, ut ‘O mea’, ‘⟨O⟩ tu’, *vel intellectu*, etsi non apposita, ut cum¹ dicimus ‘Chremes!’ intelligitur ‘O Chremes’.

XVII.206, p. 207.19 *Praeterea* etc. Alio modo probat quod ‘ipse’ non est vocativus, hoc scilicet, quia adiungitur verbo substantivo, cui vocativus non potest adiungi, ut superius dictum est. *Nihil*. Ne videretur mirum quod imperativa nominativo secundae personae iungerentur, ostendit non esse mirum cum etiam tertiae personae quae vocativum habere non potest coniungantur. Non est ergo argumentum si imperativa construuntur cum aliquo, ergo est vocativus.

XVII.207, p. 207.26 *Illud quoque*. Communem proprietatem omnium vocativorum in fine huius tractatus ostendit et differentiam ad nominativum, scilicet hanc quod vocativus² sine verbo, quod sit cum eodem eiusdem personae, potest esse in oratione, sed nominativus non. Oportet enim quod in quacumque oratione est nominativus cum eodem sit verbum eiusdem personae. Unde si nominativus est primae personae et verbum, similiter secundae et tertiae. Nominativus enim etsi naturaliter in nomine et participio³ est tertiae personae, tamen adiuncto verbi fit primae vel secundae. Et hoc est: *Illud sciendum est quod [in] frequenter vocativis (utimur sine) verbis secundae personae* ut⁴ in sequentibus exemplis. Si quaeritur a quo tunc regitur vocativus, respondet neque vocativum neque nominativum ab aliquo regi⁵, sed solos obliquos casus, ut posterius demonstrabimus, sed *numquam*⁶ *potest esse nominativus sine verbis eiusdem personae*, id est ⟨ut⟩ non sint verba cum eis eiusdem personae, ut ‘bonus sum’, hic est nominativus cum verbo eiusdem personae id est primae, ‘bonus es’ secundae.

---

¹ *post cum*] dicitur *del.* **P**

² vocativus] nominativus **P a.c.**

³ participio] pariter **P**

⁴ ut] cum **P a.c.**

⁵ Cf. *infra* p. 468.3, *ad Prisc.* XVIII.4: nominativi et vocativi et verbum ita regunt quod non reguntur

⁶ numquam] non quod **P**

XVII.207, p. 207.30 *Omnia* etc. Quae pronomina habeant vocativum ostendit, modo subiungit qualem habent vocativum sic. *Omnia pronomina quae possunt vocari* id est quae possunt habere vocativum, *habent vocativum similem nominativo*¹ excepto ‘mi’ pro ‘mee’, quod regula
 5 exigeret, quia *nec mirum*² si pronomina habeant eosdem/ nominativos et vocativos cum nomina hoc habeant, *pleraque*³ propter nomina primae declinationis in ‘as’, in ‘es’ desinentia, et propter nomina secundae (declinationis) quae desinunt in ‘us’.

XVII.207, p. 208.2 *Atticis*. Bene potest esse quod eadem vox potest
 10 esse sic vocativus et nominativus, cum Atticis est mos iste proferre nominativos pro vocativis, ut Homerus in hoc Graeco exemplo. Quia Homerum Virgilius secutus posuit hunc nominativum ‘fluvius’ *pro vocativo*, Similiter Lucanus. Sed Macedones et Thessali solent contrario proferre vocativos pro nominativis, quod fecit Homerus in hoc Graeco
 15 exemplo, ponens ‘Thiesta’ pro ‘Thiestes’. In his nominativis nominibus solent Romani de Graeco vocativos facere nominativum Latinum, et maxime in appellativis ut in his ‘sophista’ (etc.). Isti sunt genitivi Graeci, sed Latini nominativo. *Persius tamen*. De praedictis posset dubitari an
 20 vocativum pro nominativo⁴ scilicet ‘trabeate’⁵ pro ‘trabeatus’, ‘macte’ pro ‘mactus’.

---

¹ vocativum similem nominativo] similem nominativo vocativum *Hertz*, nominativo similem vocativum **P**

² nec mirum *Hertz*.] non in **P**

³ pleraque *Hertz*] plurareque **P a.c.** & lemma non indicavit **P**

⁴ Persius-nominativo] lemma non indicavit **P**

⁵ trabeat] tambeate **P a.c.**

⟨IN LIBRUM SECUNDUM PRISCIANI MINORIS⟩

In superiori volumini. Huius sequentis¹ voluminis haec est continentia. In principio illius | **126va** | ostendit constructiones nominum ad verba, deinde constructiones nominum ad obliquos quos habent regere. Tertio
 5 constructiones verborum quas habent ex natura verborum. Quarto constructiones quas habent ex natura subiectorum significatorum². Ad ultimum ponit ‘*Athacismos*’, scilicet ea in quibus Latini Atticos imitantur, sed antequam de istis agat continuat dicta dicendis, scilicet ostendendo de quibus agit in superioribus ⟨et⟩ acturus³ est in sequenti volumine. Et hoc
 10 est: *In superiori libro*⁴ *de constructionibus*⁵ *articularium* quae loco articulorum habent poni, vel eis in relatione assimilantur, \et/ *pronominum* Graeca quorundam quae sunt articularia, *tractantes* etc. de istis *diximus* plurima, *de constructionibus nominis*, et subiungit quare: *sine quibus illa* id est articulares dictiones et pronomina, *nequeunt complere orationem*
 15 *perfectam*. Sed quomodo sine nomine et verbo non fit perfecta oratio superius diximus. Et quid mirum, si cum illorum constructionibus dicimus constructiones istorum, *quippe quae sunt in eis* id est nominibus et verbis *communes cum illis* id est articularibus pronominibus, *ex maxima parte* id est ex maxima parte dictionum, quia non habent per se⁶ cum verbis primae
 20 et secundae construi personae, quod habent pronomina, nec habent poni in interrogatione, quod habent articularia scilicet in hoc sequenti libro, *exponemus*⁷ principaliter et ex intentione *de nominibus ⟨et⟩ verbis* id est

---

¹ sequentis] superioris **P**

² Ex natura subiectorum significatorum] *viz. secundum genera vel significationes (activum, passivum etc.)*

³ acturus] aucturus **P**

⁴ superiori libro *Hertz*] superioris **P**

⁵ constructionibus *Hertz*] g. **P**

⁶ *post per se*] vel *del.* **P**

⁷ *exponemus*] *exprim.* **P**

constructionibus nominis et verbi, dico *praecipue*¹ *quamvis in hoc* in sequenti libro, *plurima* communia istis *cum eis* ut in sequentibus.

XVIII.1, p. 210.7 *Ergo* etc. Quandoquidem similes sunt istorum et illorum constructiones, *ergo minime*² *mireris* (in) obliquis si eadem³
 5 *exempla constructionum*⁴ quae ibi posita sunt hic repetit et subdit, unde intulit, scilicet quia *rationes* id est rationabiles constructiones, vel *rationes* id est regulae, *sunt similes* si non in omnibus saltem in plerisque, ut determinatum est. *Singulorum*. Quandoquidem de constructione nominum et verborum dicendum est, et plures sunt casus nominum, inde ostendit
 10 singulorum casuum⁵ cum verbo, *per ordinem*⁶ videlicet prius de nominativo⁷, postea de obliquis.

⟨*De constructionibus nominum ad verba*⟩

XVIII.2, p. 210.10 *Nominativus*. Ostenso unde in hoc libro debet agere, quod promisit, exequitur constructiones nominum et verborum, sed quia
 15 nominativus prior est obliquis, prius agit de illius constructionibus ad verba. Sed quia est similis nominativo vocativus in hoc quod cum verbis personalibus intransitive construitur, simul de utroque agit dicens: *nominativus et vocativus* cuiuscumque sint⁸ *sunt absoluti*, deinde glosat, id est *per unam personam possunt proferri*. Ac si dicat: *Ista cum verbis*,
 20 quod ipsi et verba sunt eiusdem personae. Ut ‘ego Priscianus (ambulo)’. Non ideo ponit nominativum pronominis in exemplo (ut) id intendat, sed quia nominativus⁹ sine auxilio/ pronominis cum verbo primae et secundae personae non potest construi.

---

¹ praecipue] lemma non indicavi P

² minime Hertz] ne. P

³ eadem] eandem P

⁴ constructionum Hertz] qui. s. t. P

⁵ inde - casuum] ut lemma indicavit P

⁶ per ordinem Hertz] po. P

⁷ nominativo] nomine P

⁸ cuiuscumque sint] ut lemma indicavit P

⁹ nominativus] nominis P

XVIII.2, p. 210.13 *Et si*. Ne aliquis putaret quod nominativi nominum ubique egerent auxilio | **126vb** | pronominum, dicit quod si sociantur¹ verbis vocativis et substantivis in nulla persona egent, sin² aliis, egerent in prima et secunda persona, sed hoc satis superius dictum est. Et hoc est: *Si*
 5 *substantivis* etc. *Quippe*. Ostendit quare istis verbis sine pronomine possunt adiungi personae, quia *significant essentiam sui* id est significati nominativi; ‘sum’ enim essentiam id est actum essendi circa rem nominis³ ostendit. *Nominationem*⁴. Verbum significat nominationem id est passionem talem quod nominatur tali nomine, et quia hanc affinitatem
 10 habent ad \nomen/, merito adiunguntur illis sine pronomine.

XVIII.2, p. 210.16 *Sin aliis*. Ostendit quare iuncta substantivis et vocativis verbis non egent pronomibus, modo subiungit quare iuncta aliis verbis egeant, scilicet ut *demonstratione praesentis essentiae*, quod facit pronomen, cum omni *conexione pronominum* id est per adiunctum
 15 pronominis *a tertia persona ad primam vel secundam*. Ac si dicat: Cum nomina naturaliter sint tertiae personae, per adiunctum pronominis primae vel secundae personae ex demonstratione, ut in sequentibus exemplis. *Ego Priscianus (ambulo)*.

XVIII.3, p. 210.19 *Et sciendum*. Ne aliquis putaret quod vocativi similiter egerent pronomibus, quia assimilaverat eos nominativis in hoc quod intransitive construuntur cum verbis, addit quod *vocativi non egent pronomibus*. Et subdit quare, quia sui voce definitam facit personam. Est enim demonstrativus illius ad quam sermo dirigitur. *Quamvis* vocativus non eget pronomine, tamen bene additur ‘tu’ iste nominativus vocativo
 25 nominis *ad perfectam significationem*, id est ut perfectior sit demonstratio; vel *ad perfectam significationem*, id est ut perfecta fiat enuntiatio. Si enim dicam: ‘Willelme legis’ solum praedicatum enuntiationis (profero), sed si

---

¹ sociantur] senciantur **P a.c.**

² sin] si in **P a.c.**

³ post nominis] significat del. **P**

⁴ nominationem *Hertz*] nominativum **P**

dicam: ‘Willelme¹ tu legis’ perfectam et integram enuntiationem profero. *Si vero* adiunctis² pronomibus nominibus perfecta est constructio nominis et verbi, sed *si tollamus pronomina* [ver] *ab hac constructione quae* <construitur>³ *nominativo* nominis et verbi primae et secundae personae *faciamus soloecismum*. Quid autem soloecismus sit dictum est superius⁴. *Nam nomina*. Ostendit quare vitium sit dicere sine pronome ‘Priscianus scribo’, quia *nomina et participia personae tertiae* naturaliter vel per se id est sine pronome vel verbo substantivo vel vocativo, *sunt tertiae personae*, absque⁵ <vocativo> qui <est> secundae personae⁶. Et quoniam nomen tertiae personae est, ideo per se non debet iungi verbis primae et secundae personae, quomodo nec pronomina tertiae personae, per adiunctum tamen pronominis hoc possumus facere. Et hoc est: *Quomodo ergo* etc.

XVIII.4, p. 211.10 *Licet enim*. Merito dico ‘tu Apollonius’ et ‘tu Apolloni’, quia licet nominativum istum⁷ ‘tu’ vocativo et nominativo nominis adiungere. Et *sciendum*. Tria genera constructionum sunt. Est enim unum \ex/ solis nominativis et verbo, alterum ex nominativis et verbis et obliquis, (tertium) ex solis verbis et obliquis, quas Stoici suis propriis nominibus discernunt. Ponit igitur Priscianus Graeca nomina istorum constructionum, ut appareat quae illarum sit dignior. Et hoc est: *Sciendum quod vocabant Stoici has constructiones quae absolvuntur* id est perficiuntur | **127ra** |, vel ‘absolvuntur’ intransitivae fiunt per nominativum sine obliquo.

---

¹ Willelme] Will. **P**

² adiunctis] adiungis **P a.c.**

³ construitur *Hertz*] q. q. et **P**

⁴ Cf. *supra* p. 158.25, and p. 415.16 *ad Prisc.* XVII.114, *GL* III p. 167.17

⁵ absque] *ut lemma indicavit P*

⁶ absque-personae] *ut lemma indicavit P* cf. cum secundam sua voce finiat personam *apud Hertz*

⁷ nominativum istum] istum nominativum **P a.c.**

‘*Simbamata*’¹. Deinde glosat quod hoc sit, id est *dignitates vel² congruitates*, quia ita congruunt illius partes quae sunt in eadem persona et numero. *Illas*. Nomen secundae constructionis in qua nominativus et obliquus cum eodem verbo alter transitive, alter intransitive construitur, cum sua expositione subiungit, illam scilicet *quibus fiunt transitiones³ ab una persona (in) aliam personam* id est quarum partes diversas significant personas vel quae ostendunt actum ab una personam in aliam transire, *in quibus constructionibus necesse (est) obliquum proferri⁴*, quia nominativus sine obliquo non potest facere transitionem, vocant Stoici
 5 ‘*parasimbamata*’⁵ id est *minus quam congruitates⁶*. Minus enim congruunt partes istarum quam praecedentium. Nomen tertiae constructionis, scilicet quae fit ex solo obliquo, ponit dicens quod vocatur ‘*asinbama*’ id est indignitas, quae fit propter indignitatem obliquorum.
 10

XVIII.5, p. 211.27 *Sive nominibus* etc. Dixerat obliquos casus esse in oratione qui aliquando sunt in nominibus exigentibus ipsos obliquos, aliquando verbis, ideo dicit sive nominibus *exigentibus obliquos seu verbis*. Manent tamen praedicta nomina constructionum. Hic habemus Priscianum auctorem obliquum modo a nomine, modo⁷ a verbo exigi. Sed hoc quod moderni dicunt dictionem a dictione regi neque hic neque alibi
 20 invenimus. Quoniam tamen magistri nostri, quibus non fas est contradicere - non enim meliores sumus quam patres nostri - hoc dixerunt, quid nobis de regimine dictionum videatur, breviter ostendamus.

---

¹ *simbamata Hertz]* *simbomata P*

² *vel Hertz]* *fi P*

³ *transitiones Hertz]* *con. P*

⁴ *proferri Hertz]* *pre.f. P*

⁵ *parasimbamata]* *parasipomata P*

⁶ *congruitates Hertz]* *construi P*

⁷ *modo]* *amodo P a.c.*

⟨*De regimine dictionum*⟩

Dictionum igitur aliae regunt et non reguntur, aliae non regunt¹ sed reguntur², aliae et reguntur et regunt, aliae nec reguntur nec regunt.

Nominativi et vocativi et verbum ita regunt quod non reguntur. Soli
 5 obliqui regi habent, qui per se nec praedicari nec subici habent, sed ex vi
 et ex natura aliorum habent poni in oratione et non per se. Quemadmodum
 enim servi dicuntur regi a domino non dominus ab eis, ita obliqui casus a
 dignioribus partibus, id est a nominativo et verbo translative dicuntur regi.
 Sed nominativus, quia per se et non alio exigente venit in orationem, non
 10 dicitur regi; similiter et verba et adverbia. Obliqui vero casus et reguntur
 ab aliis semper, et quandoque regunt. Adverbia et praepositiones regunt;
 coniunctiones nec regunt nec reguntur.

Solis igitur obliquis convenit regi. Ab illo autem regitur obliquus,
 natura cuius exigente talis obliquus venit in orationem vel ponitur. Sed
 15 obliquus aliquando regitur a nomine ut ‘iste est filius Socratis’, quia nec
 pronomen nec verbum est causa quare iste genitivus ponatur in oratione
 hac; aliquando regitur a verbo ut ‘videt Socratem’; aliquando a participio
 ut ‘videns Socratem’; aliquando ab adverbio ut ‘similiter his’; aliquando
 | 127rb | a praepositione ut ‘iste amatur ab illo’. Sed obliqui aliquando
 20 regunt secundum hanc regulam: Quemcumque obliquum regit nomina-
 tivus, eundem regunt omnes sui obliqui tam singulares quam plurales. Sed
 si nominativus nullum regit, sui obliqui regantur, sed non regent³.

Si dicent: ‘bonum est nos hic esse’ hunc accusativum quis regit? dicunt:
 ‘bonum’ regit illum, quemadmodum si dicamus ‘iste est bonus animam’. Sed
 25 nobis non placet, quia adiectivum non solet regere accusativum, nisi ubi aliquid
 per suam partem attribuitur toti, etsi hoc ita solverent qui hic dicerent: Nos hic

---

¹ regunt] reguntur P

² reguntur] regunt P

³ Cf. *WC* in Kneepkens 1978, pp. 130–131.

esse possibile est¹. Alii dicunt quod hic non regitur² accusativus, sed absolute, id est sine alio regente, [ponente] ponitur. Nam³ solent poni ablativi (absoluti)⁴ [tertiaie declinationis]. Tertii dicunt quod hoc totum ‘nos hic esse’ est quasi⁵ unum nomen nominativi casus, nec ipsum nec sua pars regitur ab aliquo.⁶

5 Alii dicunt quod regitur ab hoc infinito ‘esse’. Sed illis opponitur quod dicit Priscianus quod verbum infinitum cum eo construitur cum quo et suus indicativus⁷; sed ‘sum’ non regit accusativum, nec ergo istum infinitum ‘esse’. Sed dicunt quod Priscianus [non] dicit quod infinitivus⁸ non
10 construitur nisi cum eo cum quo est suus indicativus.⁹ Verum est¹⁰ igitur quod infinitivus construitur cum illo obliquo cum quo et suus indicativus, sed postea ex communi natura omnium infinitivorum in modali propositione habet [hunc] regere accusativum et infinitum absoluti verbi, ut ‘Socratem legere verum¹¹ est’¹².

¹ Possibile est] cf. the gloss dependent on *WCmai*, the “Licet multi in arte”, Ms Oxford, Bodl., Canon. Misc. 281, fol. 64r in Kneepkens 1978, p. 126 n.54

² regitur] regere **P a.c.**

³ nam] non **P**

⁴ absoluti] *addendum* cf. *Glosulae*, in Kneepkens 1978, p. 125: Dicunt quidam a nullo regi ibi, sed esse absolutum accusativum, sicut ablativi inveniuntur sepe absoluti a regimine. Quod licet tolerabile sit, tamen quia auctoritas non habet, hoc nec nos recipimus.

⁵ quasi] quia **P**

⁶ Sed dicent-ab aliquo] *om.* Kneepkens 1978, p. 131

⁷ *Prisc.* XVII.7, *GL* III p. 212.20, XVIII.156, p. 278.1

⁸ infinitivus] infinitum **P**

⁹ Cf. Kneepkens 1978, p. 126: quidam confirmant ‘nos’ accusativum ibi regi ab ‘esse’ infinitivo, sed occurrit hec regula quod nullus modus verbi regit alium casum nisi eum qui regitur a capite eius. ‘Sum’ vero quod est caput ‘esse’, non regit accusativum; ita ‘esse’ nec debet nec potest regere eundem. Ad quod dicimus illam regulam datam esse de verbis transitivis, non de absolutis.

¹⁰ *post est]* q. *del.* **P**

¹¹ verum] verbum **P a.c.**

¹² Cf. Kneepkens 1978, p. 130: Hic habemus Priscianum auctorem obliquum modo a nomine, modo a verbo exigi. Sed hoc quod moderni dicunt dictionem a dictione regi, neque hic nec alibi inveniunt. ‘exigi’, cf. *Prisc.* XVII.140, *GL* III p. 178.12: quod accusativum exigit.

Cum igitur de aliquo volueris scire a quo regitur, considera totam orationem, et vide, cum multi sint obliqui \nominis/, ex natura cuius positi in illa oratione potius ille obliquus quam alius obliquus positus ibi¹ sit, et ab illis dicas illum obliquum regi. Igitur, quod nomen habeat obliquum regere et quod verbum, quae iterum quem obliquum regunt in sequentibus docebitur.

XVIII.5, p. 212.1 *Nominibus*. Antequam ostendat quod nomen quem obliquum exigit et regit, commune praeceptum dat de omnibus, tale: quod quotiens illa² ponuntur in oratione, necesse est verbum substantivum vel eius participium consequi vel subintelligi. Et hoc est: *Nominibus exigentibus obliquos casus necesse (est) consequi (substantivum verbum) vel participium*, ut in sequentibus exemplis. Sed cum quattuor sunt obliqui quos exigunt nomina, de unoquoque \illorum/ ponit exemplum.

XVIII.6, p. 212.5 *Est autem*. Ne videretur alicui quod semper deberet ibi apponi verbum substantivum vel eius participium subdit: *Est autem* etc. Subaudi enim: Bene dico hic esse eclipsim, quia *subauditur participium* id est³ *verbi substantivi quod est 'ens'*, quod participium non est nobis in usu⁴, *pro quo possumus* dicere quia ubi deficit participium | **127va** | suppletur per nomen relativum et verbum substantivum, quia nota quod quamvis dicat Priscianus hic participium subaudiri, non tamen negat orationem esse perfectam. Potest enim oratio esse ecliptica et perfecta, ut in principio huius operis docuimus⁵.

XVIII.7, p. 212.11 *Similiter*. Non solum ubi genitivus \sequitur/ nominativum hoc fit, sed in aliis obliquis sequentibus. Et hoc est: *Similiter*

---

¹ ibi] ubi **P** a.c.

² illa viz. nomina exigentia obliquos

³ id est] ut lemma indicavit **P**

⁴ Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 562.128–131: Notandum quod duobus modis posse accipi 'ens', scilicet ut nomen et ut participium, sed secundum hoc quod participium est modo non esse in usu, secundum hoc autem quod nomen est bene posse esse in usu.

⁵ Cf. *supra* p. 179.20 sqq., ad *Prisc.* XVII.6, *GL* III p. 111.4

aliis. Et¹ haec² quidem id est praedictae orationes, sic variantur casibus id est habent varios et diversos casus, natura exigente tales obliquos. Alium enim casum exigit ‘filius’, alium ‘commodus’ et sic de aliis. *Quibus*. Ne aliquis putaret quod nominativis, qui regunt obliquos, non possunt adiungi pronomina, cum nullos regant obliquos, addit *quibus* scilicet nominibus exigentibus obliquos, licet pronomina vel participia per eos casus id est ita quod ipsa et nomina sint eiusdem casus. Non tamen dicimus quod regant illos obliquos; ut ‘ille filius’ in hoc exemplo adiungitur hoc pronomen ‘ille’ et hoc participium ‘bellans’ huic nomini ‘filius’ quod exigit genitivum. Et non solum per nominativos hoc licet fieri, sed per obliquos, deinde subiungit exemplum in quo genitivus pronominis cum participio ponitur cum genitivo nominis exigentis obliquum, et sic in aliis partibus potest hoc fieri. (Per) eosdem [enim]. Ne aliquis putaret quod solus nominativus obliquum exigeret, subiungit responsionem talem: quicumque obliquum exigit nominativus, eundem exigit flexus, id est illius obliquus. Ut enim ‘filius’ exigit genitivum, ita ‘filium’, ‘filio’, etc.

XVIII.7, p. 212.21 *Sed non tamen*. Ne aliquis putaret quod, quia flexus habet construi cum eisdem obliquis cum³ quibus et suus nominativus, ita construeretur cum verbo eodem modo, dicit: Non, immo transitive construitur cum⁴ verbo, cum suus nominativus intransitive. Continuatio: Flexus potest habere ad eosdem obliquos⁵ eandem constructionem quam suus nominativus, sed non tamen⁶ eadem constructione verborum id est non potest eodem modo construi cum verbis. Et vere non construitur intransitive ut ‘filii’ etc., hic est transitio inter verbum et flexum nominativi qui regit obliquum, sic et in aliis. *Et*

---

¹ et] *ut lemma indicavit P*

² haec Hertz] hoc P

³ post cum] s del. P

⁴ ante cum] contra del. P

⁵ post obliquos] ad del. P

⁶ tamen Hertz] potest se P

*haec*¹ praedicta scilicet,² quantum ad³ naturam nominum id est constructibilium, per varios⁴ casus, alterum enim cum genitivo, alterum cum dativo, aliud cum accusativo, aliud cum ablativo constructibile \est/.

XVIII.8, p. 212.27 *Verba quoque* etc. Non solum diversa nomina
5 habent regere diversos casus, sed etiam *verba transitiva similiter*, ut si omnia⁵ *solent variis casibus* coniungi genitivo ut ‘eget’, dativo ut ‘donat’⁶, accusativo ut ‘erudit’, ablativo ut ‘potitur’.

XVIII.9, p. 212.29 *Quomodo* etc. Nominativum cum obliquo construi dixerat, sed quis cum quo non determinaverat. Promittit igitur se dicturum
10 illud, ut reddat discipulum attentum. Continuatio: Nominativum exigere obliquum dixi | **127vb** | sed quis exigat non determinavi⁷, sed amodo docebo *quomodo nominativus possit apte <construi> obliquis* etsi non perfecte, tamen quantum *potui comprehendere, ratione*⁸ mea vel ‘ratione’ <obliquorum> , *quos tamen <flexus>* quamvis hoc dicam de solis
15 nominativis, tamen flexus eosdem sibi *defendit*, quia, ut dictum est, quoscumque obliquos exigit nominativus, eosdem et flexus.

XVIII.9, p. 213.3 *Nominativus*. Proposuit se tractaturum de ceteris obliquis exigentibus, quia ergo genitivus prior est ceteris obliquis, prius ostendit quis nominativus genitivum exigat et regat, dicens quod
20 nominativus possessionis exigit et regit genitivum possessoris. Continuatio: Quandoquidem de constructione nominativi ad obliquos dicendum est, et⁹ genitivus prior est ceteris obliquis, de constructione genitivi ad nominativum dicamus. Et hoc est: *Nominativus nominum*, quia

---

¹ et haec] *lemma non indicavit P*

² scilicet] sunt **P**

³ quantum ad *Hertz*] sciendum **P**

⁴ varios *Hertz*] vo. **P**

⁵ ut si omnia] *ut lemma indicavit P*

⁶ donat] donet **P**]

⁷ determinavi] determinavit **P**

⁸ potui comprehendere ratione] *lemma non indicavit P*

⁹ post et] n *del.* **P**

alia pars orationis non habet significare possessionem, *adiungitur genitivo* quando oratione, in qua hoc fit, *significatur possessio aliqua et possessor*. Et ita quod nominativo significatur *possessio, genitivo possessor* [*significat possessor*]. Ut *Hector filius Priami*. Hic nominativus, id est
 5 ‘filius’, designat possessionem, sed iste genitivus ‘Priami’ possessorem, similiter in aliis exemplis.

XVIII.10, p. 213.7 *Quae sic*. Ostendit quomodo talis oratio interpretatur, ut appareat quod in ea et possessor et possessio significantur. Dicit ergo illam sic interpretari quod verbum significans possessionem, id
 10 est ‘habeo’ vel ‘possideo’ ibi adiungatur, et genitivus¹ qui prius designabat possessorem mutetur in nominativum. Nominativus vero qui prius designabat possessionem mutetur in accusativum, natura verbi hoc exigente, quia verbum significans possessorem exigit et regit accusativum. Littera plana est.

XVIII.10, p. 213.13 *Licet tamen*. Quamvis ista nomina construantur² cum genitivo possessoris, licet tamen illi dativum addere si est ibi verbum substantivum, sed si sit ibi aliud verbum non licet, ut ‘Hector fuit filius Priami et Priamo’.

XVIII.11, p. 213.20 *Sed magis*. Dixerat quod nominativi possessionis
 20 adiunguntur genitivo et dativo, quando ibi est verbum substantivum, sed non in eodem sensu, quia ad ignorantem possessionem esse illius qui per obliquum designatur utimur dativo, sed ad scientes esse possessionem genitivo et nominativo possessoris, quod habet vim genitivi. Et hoc est: *Sed magis* id est frequentius, et prius³ *utimur dativis* dativis cum
 25 nominativis possessionis in designatione possessoris dirigentem sermonem ad ignorantem illam esse possessionem, ut in supradicto versu Virgiliti; loquebatur enim Euander legatis Aeneae qui ignorabant illum habere natam. *Nam ad*. Bene dico, quia ignorabant sibi esse natam, posuit

---

¹ ante genitivus] n del. P

² post construantur] construantur del. P

³ prius] ut lemma indicavit P

ibi dativum. Nam si loqueretur ad scientes sibi esse natam, uteretur genitivo. Vel nominativo possessionis, quod fit duobus modis. Aliquando enim cum sciat esse possessionem, ignorat nomen proprium illius; tunc ergo debemus praemittere genitivum vel nominativum possessivi cum
 5 appellativo nomine possessionis et ibi facta subdistinctione, id est vocis elevatione et suppressione, inferre nomen proprium cum verbo subaudito, | **128ra** | ut Virgilius: ‘mea nata est Lavinia’. Aliquando vero scimus esse possessionem¹ et nomen proprium illius, sed quis sit possessor ignoramus. Tunc debemus nomen proprium possessionis praemittere, et tunc, facta
 10 distinctione, genitivum vel dativum possessoris² cum appellativo inferre, ut ‘Lavinia est, mihi nata’. Et hoc est: *Loquentes*³ *ad scientes* sibi⁴ *esse natam, nomen autem*⁵ *proprium* natae dixeris ‘*mihi*’⁶ etc., *sed contra cum nomine proprio* natae scilicet⁷ *ignorantes* cuius esset. *Nata dixisset. Dixit* eandem propositionem, sed alio ordine, scilicet *Lavinia* etc. Hic habemus
 15 Priscianum auctorem quod eadem oratio iuxta diversitatem eorum quibus loquimur diverso modo est pronuntianda.

XVIII.11, p. 213.26 ‘*Si nescis*’. In hoc exemplo loquebatur ad scientes caprum esse possessionem, sed possessorem id est cuius esset ignorantem, unde pronomen, quia proprium nomen possessoris praemisit,
 20 deinde facta subdistinctione possessivum, quod vim habet genitivi, intulit. Sed ratio metri naturalem ordinem verborum mutare illum compulit. Est enim ordo ille: caper fuit meus, sed tu nescis illud.

XVIII.12, p. 214.1 *Alio*⁸. Non solum ubi loquimur ad ignorantes possessionem utimur dativo cum derivativo possessoris, sed etiam, O

---

¹ possessionem] possessorem **P a.c.**

² possessoris] possessivi **P**

³ loquentes] loquer **P**

⁴ sibi] *ut lemma indicavit* **P**

⁵ nomen autem] et id nomen **P**

⁶ mihi *Hertz*] mei *lemma non indicavit* **P**

⁷ scilicet] sed **P**

⁸ alio] *lemma non indicavit* **P**

lector¹, *invenis dativos² pro genitivis in alio sensu* quam in designatione possessoris, sed cogniti, ut in hoc exemplo *Fusos* etc. est sensus: ‘*cervix cui*’³ id est cervix cuius accipit fusos crines.

XVIII.12, p. 214.5 *Supradictis vero*. Alia nomina ostendit quae
 5 habent construi cum genitivo. Ad cuius intellectum dicamus possessionum alia est laus ut ‘virtus’, alia vituperium, ut ‘tenacitas’, alia est accidens, ut ‘color’, alia substantia ut ‘filius’. Sed genitivos possessionum quae sunt laus vel vituperium vel accidens licet iungere cum nominativis possessorum, sed tantummodo appellativorum et substantivorum
 10 nominum, non autem ‘magnae virtutis vir’, ‘nimiae tenacitatis’, ‘albi coloris’.

Et nota quod in tali oratione semper debent poni duo tales genitivi, alter adiectivi nominis, alter substantivi. ‘Vir enim virtutis’ nihil est, sed ‘magnae virtutis’ aliquid est. Iterum nota quod in eodem sensu potest
 15 converti et dici, ut in aliis possessionum, ut ‘magna virtus viri’. Et hoc est: *Illa nomina⁴ quae ostendunt [nos ab]⁵ laudem vel vituperationem⁶ ex contrario supradictis* nominibus in hoc quod per nominativum designatur possessio per genitivum possessor, hic vero possessor per genitivum, per nominativum possessio, non tamen dico quem in istis exemplis.
 20 [Aliquando per nominativum designatur possessio, per genitivum possessor].

XVIII.13, p. 214.7 *Per nominativum*. Vere hic est contrarium, *quia per nominativum possessorem⁷* id est significamus *possessorem in huiusmodi* in quo significamus possideri vel laudem | **128rb** | vel

---

¹ O lector] collector **P** a.c.

² invenis dativos *Hertz*] invenimus a **P**

³ cervix cui] *lemma non indicavit* **P**, cervinx **P** a.c.

⁴ nomina *O apud Hertz*] vo. **P**

⁵ nos ab] *ut lemma indicavit* **P**

⁶ laudem vel vituperationem] vel vel in pro **P**

⁷ possessorem] plus **P**

vituperium vel accidens, *per genitivum possessionem*, et hoc facit¹ *in usias*² *id est essentiae*³. Et nota quod hic vocat usiam essentiam, ut Boethius in Prologo *Arithmeticae*⁴, ea videlicet quae sic vere existunt quod per se non mutantur etsi actus variabilis rei, id est corporis, variantur. *Et Graeci*. Huiusmodi sensum faciunt Graeci per solum genitivum, sed Latini per genitivum et ablativum, ut ‘vir magna virtute’ et ‘vir magnae virtutis’, sed frequentius ablativo, ut Terentius in hoc exemplo: ‘*Video*’.

XVIII.14, p. 214.21 *Similiter*. Ne videretur mirum quod in sensu in quo Graeci ponunt genitivum, Latini ponerent ablativum, ostendit alios sensus in quibus nos ponimus ablativum sed Graeci genitivum. Et hoc est: *Similiter quando Graeci significant consequentiam*⁵ *rerum* id est quod de duabus rebus una ex altera sequitur, et (quae) praecedit per genitivum, ut in hoc Graeco exemplo, nos proferimus sensum huiusmodi, id est consequentiam rerum, per ablativos ut in sequenti exemplo: *me vivo* etc.

XVIII.15, p. 215.2 *Necesse est enim*. Et quare sic exponis illos ablativos, quia seu nomen sit *ibi prolatum* ut ‘me vivo’ seu participium ut ‘me vivente’, *structurae huiusmodi*, scilicet quae significant rerum consequentiam, necesse est *interpretari* id est per verbum addito illo adverbio⁶ ‘dum’/. *Addito sibi isto*⁷ ‘dum’ *vel*⁸ *aliis habentibus eandem vim*⁹, ut est ‘quamdiu’, ‘quoad’, ‘quousque’.

XVIII.15, p. 215.8 *Licet enim*. Dixerat praedictos ablativos interpretari per verbum a quo derivatur addito ‘dum’ adverbio, et tu modo

¹ et hoc facit] *ut lemma indicavit P*

² usias *codices N apud Hertz*] u.u. **P**

³ id est essentiae] *lemma non indicavit P*

⁴ Boeth., *De Institutione Arithmetica Libri duo*, ed. G. Friedlein (Leipzig: Teubner, 1867), p. 8.14

⁵ consequentiam *Hertz*] q. **P**

⁶ adverbio *Hertz*] verbo **P**

⁷ sibi isto] *ut lemma indicavit P*

⁸ vel *Hertz*] id est **P**

⁹ habentibus eandem vim] *lemma non indicavit P*

interpretaris per eundem nominativum. Merito hoc facio, quia aliquando per huiusmodi ablativos vel¹ per suum nominativum², addito verbo substantivo, vel³ per verbum cognatum suae significationi interpretamur, et hoc indifferenter. Si sit ablativus \nominis/ per nominativum, \si
5 participium/ raro interpretamur per suum nominativum, frequentissime per suum verbum, ideo subiungit: *Nam participia* etc.

XVIII.16, p. 215.17 *Comparativa*⁴ etc. Adhuc de digressionem, quae ostendit nos habere ablativum ubi Graeci ponunt genitivum.

XVIII.17, p. 215.23 *Verbalia* etc. Finita digressionem redit⁵ ad suam
10 intentionem, scilicet ad ostendendum quae nomina habeant cum genitivo constructionem, scilicet verbalia nomina⁶ vel in ‘rix’ desinentia si deriventur a verbis significantibus actum transeuntem ab uno in alium. Et hoc est: *Verbalia coniunguntur*⁷, sed quia sunt verbalia in eis quae \non/ habent coniungi genitivo, subdit in ‘or’ vel in ‘rix’ desinentia, sed quia
15 sunt verbalia in ‘or’ vel in ‘rix’ desinentia quae sunt absoluta, ut ‘sessor’, quae non habent genitivo adiungi, addit *nam*, deinde glosat, id est *quae fiunt* a⁸ *verbis significantibus aliquem actum*, determinat transeuntem.

XVIII.18, p. 215.29 *Similiter*. \Additamentum de nominibus quae exigunt genitivos. Et hoc est: *Similiter/* ut praedicta *adiunguntur genitivo*
20 *participialia* id est nomina participiis in voce similia, *plerumque* hoc⁹ dicit propter participialia in ‘dus’ quae non iunguntur genitivo, vel¹⁰ iunguntur genitivo nomina habentia *transitiva*¹¹ *participia absque tempore* id est

---

¹ vel *p.c.*] et **P a.c.**

² *ante* nominativum] verbum *del.* **P**

³ vel *p.c.*] et **P a.c.**

⁴ *comparativa Hertz*] cum parti. **P**

⁵ *redit*] reddit **P a.c.**

⁶ *nomina*] inoi **P**

⁷ *coniunguntur*] iunguntur *Hertz*

⁸ *fiunt a Hertz*] fit. Ad. **P**

⁹ *hoc*] *ut lemma indicavit* **P**

¹⁰ *post* vel] non *del.* **P**

¹¹ *transitiva*] *intransitiva* **P**

nomina quae quamvis non sint eadem vox cum participiis | **128va** | tamen significant quod et participia transitiva excepto tempore, quod non potest a nomine significari. Et quia fecerat mentionem de transitivis participiis, determinat quae sint participia transitiva. Et hoc est: *Transitiva* etc.

- 5 **XVIII.18**, p. 215.3 *Nisi sint*. Hic determinat quare dixerit ‘plerumque’, ac si dicat¹: Participialia nomina iunguntur genitivo, *nisi sint passiva* id est futuris participiis passivis similia, ut ‘amandus’. Merito excipio ista, quia construuntur soli dativo. Et hoc est: *Tunc enim* id est quando sunt similia futuris participiis passivis, *adiunguntur dativo vel*
- 10 *ablativo sicut participia. Similiter*. Hic² sunt³ exempla nominum quae non sunt participialia, sed tamen habent vim participiorum. ‘Inops’ enim significat quod et hoc participium ‘indigens’ excepto tempore, ‘praeceps’ quod ‘festinans’, ‘cupidus’ quod ‘cupiens’, ‘rapidus’ quod ‘rapiens’, ‘avidus’ quod ‘cupiens’, ‘fidus’ quod ‘fidens’, ‘doctus’ quod ‘sciens’,
- 15 ‘prodigus’ quod ‘largiens’; vel *habentia*⁴ *vim participiorum transitivorum*, quia ut illa significant actum transeuntem de uno in alium sic et ista nomina. [*Comparativa*] Bene dico quod ‘abundans’ ubi adiungitur genitivo est nomen; nam ubi ablativo est participium. Verbum enim suum ablativo iungitur.
- 20 **XVIII.20**, p. 217.15 *Attende* igitur. Posuerat ‘profusus’ inter illa quae significant actum, cum tamen habeat⁵ vocem passivam id est praeteriti participii a passivo, ideo subdit: et *Attende*⁶ etc. Sed attende quod quamvis dicat quod ‘profusus’ quando iungitur genitivo significat actum, non tamen negat quin quandoque significet⁷ passionem sed iunctum ablativo, ut

---

¹ ac-dicat] *ut lemma indicavit P*

² post hic] ostenditur *del. P*

³ sunt] sunt *p. P a.c.*

⁴ habentia *Hertz*] habent **P**

⁵ habeat] habeant **P**

⁶ attende *Hertz*] attendit **P**

⁷ significet] significant **P a.c.**

‘effusus’, ‘diffusus’. Et *necessario*¹. Dixerat quod ‘abundans’ ubi iungitur genitivo est nomen, ubi ablativo participium, quia suum verbum iungitur ablativo, modo dat communem regulam de omnibus participiis quod cuicumque casui adiunguntur verba eidem et participia sua, sed si alii
5 obliquo iunguntur sunt nomina, non participia.

XVIII.21, p. 217.24 *Postremo*. Additamentum est de nominibus quae regunt genitivos. Et hoc est: *Postremo* id est \in/ fine regulae dico: *omnia nomina quae habent similem significationem transitivis verbis desinentibus in ‘or’ quia solent iungi genitivo [i] ut ‘dubius’*, vim enim
10 habet huius ‘dubitator’, ‘nescius’ ‘ne sciret’, similiter de aliis. *Similiter* adiunguntur genitivo *omnia nomina quae ostendunt aliquid obtineri vel desiderari, vel contraria his id est quae ostendunt non obtineri neque desiderari, optineri² ostendunt³ ista: dives etc. desiderari, ut ‘avarus’⁴.*

XVIII.23, p. 218.23 *Licet autem* etc. Ostenso quae nomina habent
15 iungi genitivo, ostendit quae habent dativo. | **128vb** | Sed antequam de hoc dicamus, regulam praedictam colligamus et an sit perfecta videamus. Nomina possessionum et appellativa et substantiva nomina subiectorum⁵ accidentium et verbalia transitiva in ‘or’ et in ‘rix’ desinentia et participialia in ‘ns’⁶ desinentia et habentia vim participiorum absque
20 tempore, et omnia quae habent similem significationem verbalibus transitivis desinentibus in ‘or’ et omnia quae \ostendunt aliquid/ obtineri vel desiderari et contraria his, haec omnia, inquam, exigunt et regunt genitivum. Videtur⁷ non esse perfecta haec regula, cum non comprehendat propria nomina quae saepe regunt genitivos, ut ibi ‘Medeae Medea forem’⁸

¹ necessario] necesse est *Hertz*

² obtineri (*bis*) *Hertz*] optimum *bis* **P**

³ ostendunt *Hertz*] ostendit **P** & lemma non indicavit

⁴ avarus] lemma non indicavit **P**

⁵ post subiectorum] n del. **P**

⁶ ‘ns’] nns **P**

⁷ post videtur] enim del. **P**

⁸ Medeae Medea forem] cf. Ovidius, *Heroides* VI.151

et illud ‘Thiphis¹ et Automedon² dicar amoris ego’. Sed dicimus quia propria nomina in praedictis locis sunt loco appellativorum genitivos exigentium. Et est sensus: forem Medea Medae, id est venifica venificae, et dicar: ‘Thiphis, Automedon amoris’, id est rector et magister Amoris, ut
 5 Thiphis navis Argonautarum et Automedon currus Achillis. Item ista est transitiva ‘flumen Reni’³, ‘multum boni’, et similia non comprehenduntur hic, sed dicimus quod sunt figurativae, et ponitur genitivus pro nominativo, sed de propriis hic est sermo. De istis ‘episcopus huius urbis’, ‘magister huius villae’ dicimus quod in eis possessor et possessio significatur, unde
 10 potest nominativus regere genitivum, sed de ista ‘minor sex annorum’ dicimus quod subauditur ‘numero’, quod habet regere genitivum, ut ‘numerus hominum’. Est enim quaedam possessio. Modo ad secundam regulam veniamus, de qua sic agit Priscianus recapitulando nomina quae habent construi cum genitivo et dativo verbis substantivis sociata, deinde
 15 ea quae soli dativo habent iungi. Littera plana est.

XVIII.24, p. 218.21 *Similiter*. Non solum habent ista construi cum genitivo et dativo, sed similiter omnia nomina quae sunt ad aliquid, et subiungit ⟨quare⟩, scilicet quia *possidentur*⁴ id est possessionem significant, et cum hoc fiat sine acquisitione. *Maxime tamen*⁵. Frequentius
 20 et proprie utimur cum praedictis nominibus dativis. *Volumus significare*. Aliquae⁶ eorum quae significantur illis nominibus *feri ad gratiam vel ad utilitatem vel contra*, ac si dicat: ubi acquisitive ponuntur.

XVIII.24, p. 218.29 *Nam positivorum*. Dixerat superius superlativum construi cum genitivo plurali, sed modo coniunxerat illud dativo, ne ista
 25 duo viderentur sibi contraria, dat istam regulam, quod omne comparativum

¹ Thiphis] viz. Tiphys, Ovidius, *Ars amatoria* I.8

² Automedon] Ovidius, *Ars amatoria* II.738

³ flumen Reni] cf. flumen Rhenum, cf. Horatius, *Ars poetica* 18, r(h)eni *codices aliqui (u v) apud Hor.*

⁴ possidentur *Hertz*] possessio **P**

⁵ tamen] autem *Hertz*

⁶ aliquae] aliquis **P**

et superlativum praeter constructionem quam habent ex natura comparandi, scilicet cum ablativo vel genitivo plurali, habent construi cum illo cum quo et suum positivum. Continuatio: Bene dico ‘fortissimus patriae’, *nam constructio positivorum* quam habent ad obliquos, scilicet *in comparativis vel superlativis*, extra id est praeter suam, \vel/ praeter propriam¹ *illorum constructionem* quam habent *in comparando*² id est inde quod postea fit comparatio.

XVIII.24, p. 219.1 *Huiuscemodi*. Ostendit quo nomine | **129ra** | Graeci vocant constructiones quae fiunt cum dativo, sive verborum sive nominum, ut commendet illas. *Quorum*³ id est nominum quae iunguntur dativo et significant acquisitionem, *pleraque derivantur a verbis, ut ‘utilis’* ab ‘utor’, vel generant verbum ut ‘commodus’ hoc verbum ‘commodo, commodas’, ‘pleraque’ dicit propter ‘carus’, quia neque nascitur nec generat ex se verbum. *Cuius tamen*. Quamvis ‘fidus’ coniungatur dativo, tamen Virgilius adiunxit eius superlativum genitivo singulari, quod videtur mirum, quia nec \ex/ natura comparandi nec ex natura positivi.

XVIII.25, p. 219.13 *Postremo*. Construuntur cum dativo omnia verbalia nomina *desinentia in ‘us’*⁴ *vel in ‘dus’* quae sunt similia participiis a passivo. *Sed ‘docilis’*. Differentiam inter ‘docilis’ et ‘docibilis’ ostendit, hanc scilicet quod docilis est qui est aptus ad doctrinam suscipiendam, sed ‘docibilis’ de quo facile potest haberi doctrina. Evangelium tamen aliter ponit, quando dicit ‘erunt omnes docibiles dei’⁵ id est dociles. [Haec]⁶ *aequiparantia*. Additamentum de illis quae adiunguntur dativo, sed quia eadem adiunguntur genitivo, \dicit/ de genitivo secundario. Dicit ergo

---

¹ propriam] propria P

² in comparando] lemma non indicavit P

³ quorum] lemma non indicavit P

⁴ desinentia in ‘us’ Hertz] den. P

⁵ St. John 6.45

⁶ haec] om. Hertz

quod aequiperantia nomina *et superposita*¹ *vel subiecta*² construuntur cum genitivo et dativo; aequiperantia sunt nomina \quae/ ad suos obliquos referuntur, ut ‘simile’ simili simile, verbum aequiperans ‘similo, similas’. Et dicitur aequiperans, quia cum dico ‘iste est similis illi’, neutrum neutri
 5 praepono, sed in qualitate parifico. Superposita vel subiecta dicuntur nomina quae ad alia referuntur, ubi dicimus ‘servi’ ‘dominus’ cum verbis quae his adiacent [etc. *Aequiperantia nomina autem tam genitivo quam dativo*]. Quomodo Graeci iungunt tam genitivo quam dativo verba aequiperantia, quae illi³ \sic/ vocant, et similiter iunguntur [iunguntur]
 10 dativo et genitivo *et subiecta et superposita* quae Graeci ita vocant. Quamvis ista iunguntur dativo, tamen non est mirum, cum ipsa sint nomina ad aliquid de quibus superius⁴ dictum est, quod construuntur cum genitivo et dativo⁵. *Superposita*. Ostendit quare nomina dicuntur superposita et subiecta, scilicet quia licet ea praeponere in relatione dum referuntur et
 15 supponuntur cum ad ea aliquid refertur, ut ‘pater’ filii pater; hic praeponitur ‘pater’ et subicitur ‘filii’, sed cum dico ‘filius patris’, ‘filius’ praeponitur et supponitur ‘pater’, ita vult Priscianus quod eadem nomina superposita et subiecta. Aliter tamen possunt ista dici superposita: ‘dominus’ ‘pater’ ‘imperator’, scilicet quae significant praelationem,
 20 subiecta ista: ‘servus’, ‘filius’, ‘miles’, quia notant aliquid subiectionis.

XVIII.26, p. 219.23 *Similiter*. Posito exemplo superpositorum et subiectionum, ponit exemplum aequiperantium. Regulam istam colligamus: Omnia nomina possessionum et quae nobis aliquid boni vel mali adquirunt, et omnia quae sunt ad aliquid, et nomina verbalia in ‘lis’ vel in
 25 ‘dus’ desinentia et aequiperantiae et superposita vel subiecta | **129rb** | exigunt et regunt dativum.

¹ superposita Hertz] si plura praeposita & superlativa *in marg. add.* P

² et-subiecta] lemma non indicavit P, subiecta Hertz] subiectiva P

³ illi sic] illic P a.c.

⁴ Cf. Prisc. II.28, GL II p. 60.19–22

⁵ Cf. supra p. 491.16, ad Prisc. XVIII.10, GL III p. 213.13

XVIII.27, p. 220.11 *Accusativo*. Ostenso quae nomina exigunt genitivos et quae dativos, ostendit quae \accusativos/ exigunt. Continuatio: Non solum genitivo et dativo adiungitur nominativus, sed accusativo. Et hoc fit *figurate*¹, non quia figurativa sit constructio, sed locutio².
 5 Attribuitur enim toti quod est partis. Et hoc est: *Figurate*³ etc. *per*⁴ *nominativum profertur* id est designatur totum, et *per accusativum*⁵ *pars*, ut ‘*fortis dextram*’. ‘Fortis’ enim \nomen/ est totius, ‘dextram’ partis eiusdem, et nota quod quamvis sint substantiva⁶ et adiectiva nomina totius, substantiva numquam adiunguntur accusativo. Nemo enim dicat ‘homo
 10 dextram’ quamvis ‘fortis dextram’ dicat. Iterum nota quod non quodlibet adiectivum nomen cuilibet iungitur accusativo partis. Nemo enim dicit ‘fortis caput vel pedem’. Huius igitur rei est discretio, ut prius consideremus accidens quod significatur adiectivo, deinde per quam partem illud habet exerceri, et accusativo illius iungamus adiectivum, ut
 15 quia⁷ fortitudo ad dextram, non ad caput pertinet, dicimus ‘dextram fortis’ et non ‘fortis caput’. *Similiter*. Quia sapientia ad animam, non ad corpus pertinet, dicimus ‘sapiens animam’, similiter ‘celer pedes’, quia celeritas ad pedes pertinet. Iterum nota quod quamvis Priscianus ita exponit ‘fortis dextram’ id est habens fortem dextram, non tamen dicit quod ‘habens’
 20 regat illum accusativum in primo, immo iste nominativus ‘fortis’. *Albus*

---

¹ *post figurate] m add. P*

² Cf. *supra* p. 451.10, *ad Prisc.* XVII.155, *GL III* p. 183.20: Est figurativa constructio quando declinabiles dictiones sine transitione et reciprocatione in diversis accidentibus construuntur. Et nota quod aliud est figurativa locutio et aliud figurativa constructio, et invenitur una sine alia. Est autem figurativa constructio quam definimus, figurativa locutio est quando vox de sua propria significatione ad aliam refertur et est saepe propria constructio, ut ‘prata rident’

³ *figurate] paratur P*

⁴ *per Hertz] pro P*

⁵ *per accusativum Hertz] pat. P*

⁶ *substantiva] subiectiva P*

⁷ *quia] quae P*

*colorem*¹. Hoc exemplum non videtur hic convenire, cum accusativus² non designet partem. Color³ enim non est pars albi. Contra hoc dicimus quod Priscianus hic large accipit partem, videlicet quod cum alio est⁴, vel secundum illos hoc dicit qui dicebant colorem non esse aliud quam
 5 exteriorem partem corporis; vel dicamus quod mos fuit Prisciani plus ponere in exemplis quam in regula, et in omnibus istis constructionibus *subaudiendum* ‘qui est’ *etiam*⁵ *si obliquentur* id est si obliqui eorum cum accusativis iungantur.

XVIII.28, p. 220.20 *Nam quicumque*⁶. Bene dico ‘albi colorem’, nam
 10 quicumque \casus/ adiungitur nominativo, et eius cuilibet obliquo. *Nodoque*⁷. Hic exemplificat de accusativo qui fuit causa utriusque⁸. *Intenta*. In hoc exemplo iste pluralis nominativus intenti⁹ regit hos accusativos ‘bracchia intenta’¹⁰, et iste accusativus ‘intenta’ regit hunc dativum ‘remis’, sed causa accusativi quod regitur nominativo inductum
 15 est. Quaeritur cum multae sint locutiones in quibus accusativus regitur a nominativo, ut Priscianus: figurate:¹¹ ‘exosus bella’¹², quare Priscianus illa tacuit, et dicimus quod pauca sunt illa, et hoc faciunt inde quod habent vim transitivi participii, ut ‘praescius id est praesciens futura’¹³. Iterum de hoc
 20 per accusativum. Quod si \pars/ large \accipiatur/, ut superius diximus de

---

¹ colorem *Hertz*] calorem **P**

² accusativus] accusativis **P a.c.**

³ color] color **P a.c.**

⁴ est] inest **P a.c.**

⁵ etiam] *lectio incerta*

⁶ quicumque] quocumque **P a.c.**

⁷ nodoque (*Virg., Aeneis* I.320)] locus m. **P**

⁸ utriusque] utri. **P**

⁹ intenti] intenta **P**, cf. intenta bracchia remis /intenti *Hertz e Virg., Aeneis* V.137

¹⁰ bracchia intenta] *lemma non indicavit* **P**

¹¹ figurate] futura **P**

¹² figurate: ‘exosus bella’] cf. *Prisc.* XI.4, *GL* II p. 550.11

¹³ praescius-futura] *ibidem*

colore, pars est, quia¹ omne accidens iuxta hoc erit pars. Vel dicimus quod est locutio propria, sed de solis figurativis fuit² regula data.

XVIII.28, p. 221.6 *Ablativus*.³ Coniunctiones nominativi cum ablativo ostendit post accusativum, quia nullus nominativus construitur cum vocativo. Et hoc est: *Ablativus* iungitur nominativo, *quando per eum*⁴ ablativum id est | **129va** | per rem illius *demonstratur evenire illi qui profertur* id est nominatur per nominativum. Et attende quod nominativus nominat substantiam, sed significat accidens, sed in hac constructione res ablativi causa est illius accidentis, quod nominativo suo significatur, illi, qui nominativo nominatur, ut cum dico ‘validus viribus’, vires sunt causae quare ille, qui dicitur ‘viribus validus’, est validus, et ideo quod per ablativum demonstratur⁵ aliquid evenire, id est accidens, quod significatur nominativo, illi *qui profertur*⁶, id est nominatur per nominativum.

Sic igitur nominativus huius constructionis designat duo, scilicet illud quod evenit et cui evenit, alterum significando, alterum nominando. Et nota quod omnis accusativus qui figurate adiungitur accusativo potest adungi eiusdem nominis ablativo, ut ‘fortis dextram’ ‘fortis dextra’, et sic de aliis. Iterum nota quod quamvis ita resolvat ‘fortis dextram’ id est fortis per dextram, non tamen negat quin regatur ille ablativus ab illo nominativo. Unde qui quaerunt: Quae pars regit ‘dextra’ — resolutus est per ‘per’?, nesciunt quid dicunt, quia ablativus⁷ non resolvitur per ‘per’, sed per accusativum et per praepositionem. Nec tamen minus regitur a nominativo.

---

¹ quia] quod **P**

² fuit] fit **P a.c.**

³ ablativus] ablativo **P**

⁴ quando-eum] *lemma non indicavit* **P**

⁵ demonstratur] demonstrantur **P**

⁶ qui profertur] *lemma non indicavit* **P**

⁷ post ablativus] nesciunt *del.* **P**

XVIII.28, p. 221.9 Et *⟨in⟩ hoc sensu* in quo utimur ablativo, utuntur genitivo¹ Graeci; deinde ponit Graecum exemplum in quo est genitivus² et exponit eum sic: ‘habens magnam virtutem’; postea ponit Latinum in quo ablativus. *⟨De⟩* huiusmodi constructione dictum est superius propter
5 genitivum, hic vero dicitur de eadem propter ablativum.

XVIII.29, p. 221.13 *Frequenter*. Quamvis in hoc sensu utimur ablativo, tamen in eodem utimur genitivo in hoc imitantes Graecos, ut superius dictum est.

XVIII.30, p. 221.25 *Similiter*. Non solum in praedicto sensu³ utuntur
10 Graeci genitivo Latini ablativo, sed *similiter in significatione consequentiae*⁴. Deinde ponit genitivum Graecum in exemplo, et exponit illud ‘*quod*’ id est quem sensum nos dicimus per ablativum, sic ‘*me vidente puerum concidisti*’. Et nota quod hic non videtur esse significatio consequentiae. Nulla enim res ex alia sequi et provenire hic ostenditur. Et
15 inde dicunt quidam quod consequentia large accipitur ut temporalis comprehendatur, et dicunt quod bona est haec locutio ‘*me sedente Secana currit Parisius*’ id est tempore quo sedeo; alii qui sanius sapiunt et Prisciano consentiunt dicunt quod numquam talis oratio debet fieri, nisi id quod significatur per ablativum sit causa illius quod significatur per verbum et
20 nomen. Quid ergo dicimus de hoc exemplo ‘*me vidente puerum cecidisti*’? Dicimus quod multotiens contingit quod, nobis videntibus, ut magis doleamus, cedit aliquis nostros pueros, quod non faceremus, nisi hoc videremus, et ita quod nos videmus est causa caesionis pueri. Unde potest esse significatio consequentiae hic cum dicimus ‘*me vidente puerum*

---

¹ genitivo] dativo **P**

² genitivus] dativus **P**

³ sensu] sensum **P**

⁴ consequentiae] Cf. *Prisc.*V.80, *GL* II p. 190.20: quando nominis et participii ablativus verbo et nominativo alterius nominis cum transitione personarum adiungitur, ut ‘sole ascendente dies fit’ et ‘Traiano bellante victi sunt Parthi’; hac autem utimur constructione, quando consequentiam aliquam rerum, quae verbo demonstrantur, ad eas res, quae participio significantur, ostendere volumus...

cecidisti'. Sed ista 'me sedente hic Secana currit Parisius' nullo modo potest esse conveniens. Nec impedit quod exponit per hanc vocem 'dum' — est enim quandoque causalis coniunctio. In omnibus ergo his 'loquente Ihiesu ad turbas', 'ascendente Ihesu in naviculam', 'Ihesu fatigato ex itinere' et similibus | **129vb** | inest aliqua significatio causae. Et nota quod

5 in his exemplis 'Ihesu' non regitur ab aliquo, cum sit absolutus ablativus¹.
XVIII.30, p. 222.2 *In hoc autem*. Ne aliquis putaret quod in designatione huiusmodi consequentiae possemus uti genitivo, imitantes Graecos, dicit quod non. Et hoc est: *In hoc* etc.

10 **XVIII.31**, p. 222.4 *Illa ergo* etc. Facta digressionem ad suam intensionem revertitur et ad ostendendum quae nomina construuntur ablativo, etc. Et hoc est: *Illa nomina quae habent vim passivam* id est significant passionem ab alia allatam, inde *ablativo iunguntur* 'lassus', 'fessus', *quod*² id est 'cassus'³ potest esse participium huius verbi 'caret',
 15 sed tunc tantum valet quantum 'cassatus' ut in sequenti exemplo Virgilii potest esse nomen aliquando derivatum a casse quod est retae⁴ araneae, et tunc est 'cassus' vanus et inutilis, ut in hoc exemplo 'cassa fraude parat'⁵.
*Est tamen*⁶ Quamvis ista (ablativo) construuntur, tamen illorum (quaedam) genitivo construuntur, ut 'dignus' etc.

20 **XVIII.32**, p. 222.19 *In comparationibus* etc. Additamentum est de nominibus quae regunt ablativos, scilicet comparativa de quibus incidenter dixerat, hic principaliter. Continuatio: Non solum in praedictis ponimus ablativos pro genitivis Graecis, sed in comparationibus, id est in

---

¹ ablativus absolutus] Cf. Alberic of Montecassiano and others in Kneepkens 1978, p. 131, note 63, *Notae Dunelmenses* III, (in Prisc. V.79, *GL* II p. 190.20–21), p. 275.494: Quid regat ablativos in his constructionibus 'Sole ascendente fit dies'

² quod] lemma non indicavit P

³ cassus] lemma non indicavit P

⁴ retae] recte P

⁵ cassa fraude parat *Lucanus e Prisc.*] lemma non indicavit P, parat *Hertz*] perit P

⁶ tamen *Hertz*] enim P

comparativis, ut in hoc exemplo: ‘*fortior Scipio Hannibale*’¹. Graeci enim dicerent ‘fortior Hannibalis’, et non solum cum ablativo iunguntur comparativa, sed etiam cum nominativo interposita ‘quam’, ut ‘fortior Scipio quam Hannibal’. Et hoc est: *Licet autem* etc., quia *quod*. Repetit
 5 quod superius dixerat, scilicet quod cum quocumque construitur nominativus cum eodem eiusdem obliquus. Potest igitur dici ‘fortioris Hannibale’ et ‘fortioris quam Hannibal’. Et hoc est: *hoc quod saepe*² *docuimus, saepe* ut verum est scilicet quod³ *flexis nominativis in obliquos casus* id est obliquus nominativorum *servatur*⁴ in nominativis. Et hoc
 10 ostendit in exemplis comparativi obliquorum *ut Scipio* etc. In hoc primo exemplo construitur genitivus comparativi cum obliquo cum quo et suus nominativus, sed in sequente construitur cum nominativo interposita ‘quam’, unde talis debet esse littera: ‘Scipionis fortioris quam Hannibal mirabilis fuit strenuitas’, ut genitivus qui prius construebatur cum ablativo
 15 isto ‘Hannibale’, construatur cum eiusdem nominativo interposito ‘quam’. Quia ergo quidam libri habent ‘Scipionis quam Hannibalis mirabilior fuit strenuitas’, \quae quamvis possit dici, tamen nihil ad rem. Quidam tamen libri habent ‘Scipionis fortioris quam Hannibalis mirabilis fuit strenuitas’/, quod omnino nugatorium est. Ubique igitur dicetur ‘quam Hannibal’, et
 20 sic de aliis etiam in nominativo plurali: ‘video fortiores quam Hannibal’ et subauditur ubique ‘est’.

XVIII.32, p. 222.25 *Necesse est* etc. Ostensa constructione nominativi ad obliquos casus dat communem regulam de omnibus casualibus quod in quacumque sint constructione [oratione] oportet quod
 25 in eodem sint casu, determina: si transitive construuntur. Aliter enim falleret. Et hoc est: *Necesse est* iuxta praecepta huius artis, *omnia casualia*

---

¹ Scipio Hannibale Hertz] ci. Ar. P

² saepe Hertz] so. P

³ ut verum est-quod] *ut lemma indicavit* P

⁴ servatur Hertz] seira P

id est pronomina ⟨et⟩ *participia servare eosdem casus*¹ *nominum* in illa oratione transitiva, *sive*² *pro eis*³ deinde ostendit \quae possint/ sine nominibus sed pro ipsis tamen poni, scilicet pronomina. Et hoc est: *Pronomina* in [pro] *loco nominum per* ⟨se⟩ id est sine nomine secum posito
 5 in eadem parte oratione, et ideo merito *defendunt sibi constructionem* nominum⁴ videlicet construuntur ut illa, et cum eis, *ut ego sum gloriosus doctrina*. In hoc exemplo | **130ra** | est pronomen per se loco nominis et construitur ut nomen.

XVIII.33, p. 222.29 Ostenso de uno casuali, id est de pronomine,
 10 quod construitur ut nomen, ostendit de alio casuali, scilicet de participio, quod tamen, quia habet accidentia nominis et verbi, utriusque habet constructionem, sed ⟨quia⟩ de hoc satis superius diximus, solam litteram exponamus. Continuatio: Non solum pronomen sequitur constructionem nominis, *sed participia et cum nomine*⁵ [est nominum] ut ‘Cicero accusans’, vel *cum pronomine*, ut ‘iste accusans’ vel *per se*⁶ sine utroque
 15 ut ‘accusans’, *secuntur tam verbi quam nominis* id est construuntur⁷ ad similitudinem nominis et, subiungit quare, scilicet *quod sunt cognata utrique*⁸ \sed/ in quo superius quaere.

Nominis constructionem servat participium ut in hac oratione ‘Cicero
 20 *accusans vicit!*’ ut nominativus nominis construitur cum verbo intransitive, sic et participium, et non solum nominativus servat constructionem nominativi sed obliquus obliqui, ut in sequentibus exemplis. Ut enim verbum coniungitur obliquo nominis transitive, sic et obliquus participio et sic de aliis exemplis nota.

---

¹ eosdem casus *Hertz*] in eodem casu **P**

² sive *Hertz*] si non **P**

³ eis] es **P**

⁴ nominum] *ut lemma indicavit* **P**

⁵ cum nomine *Hertz*] et po. **P**

⁶ per se] *lemma non indicavit* **P**

⁷ construuntur] construitur **P**

⁸ cognata utrique *Hertz*] dig. utriusque **P**

XVIII.34, p. 223.7 *Verbi*¹ *vero*. Ostenso quas constructiones habet participium a nomine, ostendit quas habet a verbo, has scilicet quae² absolutae dicuntur si nascuntur \ab/ absolutis, vel transitivae ad eosdem obliquos ad quos et sua verba, vel reciprocae. Littera plana est.

5 **XVIII.35**, p. 223.16 *Et attendendum*³. De nominibus quae regunt obliquos hic agit Priscianus, ideo ne aliquis putaret quod propter naturam eorum variarentur obliqui in oratione vel non possent poni in eadem oratione cum obliquis, ideo dicit Priscianus de eis, quod propter ea non variantur obliqui, et quod modo sine obliquis modo cum obliquis, sed qui
10 reguntur ab alio sive verbo sive nomine. Et hoc est: *Attendendum quod nominativus qui adiungitur verbo* et non obliquo, ut est omne proprium et multa appellativa, *immobilis*⁴ *ipse casibus* id est quantum ad casus, ac si dicat: per eum non moventur id est variantur, quod per contrarium nominativorum potes probare. Illi enim moventur, quidam exigunt
15 genitivum, quidam dativum etc. *Ille* id est nominativus scilicet qui non regit obliquum, *nullum assumit <alterius> casualis <obliquum>* id est in oratione sine obliquo, vel *assumit eum solum* id est ponitur cum eo solo, *qui construitur* cum verbo ita quod regitur ab illo, *nullum assumit quando per se* id est sine obliquo, *dicitur intransitive* cum verbo, *transitive <in>*
20 *alium obliquum* ubi assumit, *dicitur transitive vel ydiopate id est sui passive*, et reciproce. Omnis enim constructio quae habet obliquum et nominativum, vel transitiva est, vel reciproca, ut ‘*Caesar vincit Pompeium*’, ‘*pater indulget filio*’. Hoc exemplum consequens non videtur convenire, cum hic est sermo de nominativis qui non regunt obliquos, sed
25 isti ‘pater’ et ‘dominus’ \genitivos/ regunt. Sed dicimus quod ideo inducit eos, quia quandoque nullum regunt obliquum et tamen faciunt perfectum intellectum per adiunctum vel subauditionem possessivi tertiae personae,

---

¹ verbi *Hertz*] verba **P**

² quae] quod **P**

³ attendendum *Hertz*] ostenso **P**

⁴ immobilis] mo. **P**

ut ‘pater indulget suo filio’, sed ubi apponeretur vel subaudiretur illud possessivum, imperfecta esset locutio, ut ‘pater indulget Socrati’, ubi subaudiatur ‘suus’, sed in his exemplis subauditur illud possessivum.

XVIII.36, p. 223.22 *Ille autem*. Quia superius dixerat de nominativo qui regit obliquos, | **130rb** | repetit ut de possessivis addat. Et hoc est: *Ille nominativus qui asciscit* id est qui adiungit sibi, *obliquos natura ipsius nominis exigente tales obliquos* (non natura verbi¹), *declinatus per² omnes casus defendit sibi eandem constructionem³ ut supra⁴*, quia cum quocumque obliquo construitur nominativus cum eodem omnis eius obliquus. *Ut ‘victor’⁵*. In primo⁶ istorum exemplorum regit istum genitivum ‘Pompeii’, sic eius obliqui in sequentibus exemplis.

XVIII.37, p. 224.1 *Possessiva*. Finita recapitulatione subiungit illud causa cuius recapitulatio⁷ facta fuit, scilicet quod illis nominibus qui regunt obliquos potest possessivum sive nomen sive pronomen cum genitivo adiungi, ut ‘*pugna Troiana et Graecorum*’ non tamen dicimus quod ille nominativus regit illud possessivum, etsi regeret illud loco cuius ponitur genitivum cuius vim habet possessivum in omni suo casu. Continuatio: Non solum genitivi adiunguntur praedictis nominibus, *sed possessiva* tam⁸ pronomina quam nomina, et non in uno casu *sed in omnibus suis casibus* *coniunguntur* praeter vocativo⁹ cum genitivis, et quid mirum? *Quippe¹⁰* [sunt] *habentia* illa possessiva vim eorum genitivorum *ubique*.

---

¹ non-verbi] *ut lemma indicavit P*

² per] prae **P**

³ constructionem *Hertz*] an. **P**

⁴ ut supra *Hertz*] usu. **P**

⁵ ut victor] *lemma non indicavit P*

⁶ primo] principio **P a.c.**

⁷ post recapitulatio] facta *del.* **P**

⁸ tam] tan **P**

⁹ praeter vocativo] *ut lemma indicavit P*

¹⁰ quippe] *lemma non indicavi P*

XVIII.39, p. 224.7 *Dativum*. De dativo recapitulat ut quasdam constructiones addat. Continuatio: Non solum genitivum solent Romani sociare cum omni casu, sed dativum, et subiungit \quem/, id est *acquisitivorum* id est eorum nominum quae significant acquisitionem, ut
 5 ‘curae’, ‘lucro’, ‘damno’, *vel affectivorum*¹ id est quae significant aliquam animi affectionem ut) ‘curae’ vel ‘cordi’. ‘*Curae mihi est ista res*’. Hic ‘res’ hos duos dativos regit, scilicet ‘curae’ et ‘mihi’. Similiter eius obliqui in sequentibus exemplis. Et nota quod similiter proprium nomen potest eosdem obliquos regere, ut ‘Socrates est mihi curae’. Sed superius de
 10 huiusmodi nomine² dictum est quod nullum assumit³ casum vel eum qui construitur cum verbo, ideo dicunt quidam quod (in) huiusmodi constructione dativi reguntur a verbo substantivo, quia omnia absoluta acquisitive construuntur cum dativo. Sociantur igitur dativo nominativi et eius obliqui reguntur tantum a verbo substantivo. *Possumus enim*. Iste
 15 dativus ‘cordi’ cum isto nominativo et omni eius obliquo, quia *possumus dicere ‘cordi’* etc., et subiungit in quo sensu, *pro ‘iocundus’* etc. *Quomodo et ‘frugi’*⁴. An isti sunt dativi figurative adiuncti omnibus casibus an sint nomina per se, satis dictum est in *Magno Prisciano*⁵, et vult ibi et hic Priscianus quod sint dativi, non nomina per se, per quos significatur
 20 *possideri aliquid laudis vel vituperii vel accidentis*, de quo dictum est superius.

XVIII.39, p. 224.11 *Similiter*. Post recapitulationem dativi recapitulat de accusativo. Non solum construitur cum genitivo nominativus quo significatur⁶ aliquid haberi vel possideri, sed similiter *nominativus* et eius obliqui significantur et construuntur cum accusativo. *Accusativus fere in*
 25

¹ affectivorum] effectivorum *Hertz*, affectivorum *O apud Hertz*

² nomine] nominativo *legendum?*

³ assumit] assumunt **P a.c.**

⁴ et frugi] effu **P s**

⁵ *Prisc.* XI.24, *GL II* p. 564.3–11, cf. *Prisc.* V.78, *GL II* p. 189.9; VI.12, *GL II* p. 204.12–20; VII.12, *GL II* p. 284.7

⁶ *post* significatur] obli *del. P*

*eodem*¹ *sensu* in quo iungitur² cum genitivo. Ut enim homo dicitur ‘clari generis’ ita et ‘homo clarus genus’. Et est utriusque sensus: homo habens clarum genus. *Fere*³ quia ubi est nominativus cum accusativo innuitur⁴, quia quod est partis attribuitur toti, sed non ita cum genitivo. Vel
 5 nominativus et eius obliqui significantur cum accusativo in eodem sensu fere, quia quamvis \obliqui/ idem significant principaliter quod nominativus, tamen secundario aliud, sed quid hoc sit in *Magno Prisciano* invenies. *Idem invenis cum ablativo*⁵ scilicet quod nominativus et omnes eius obliqui construuntur cum eo⁶. | **130va** |

10

<De constructione verborum secundum modos>

<De verbo infinito>

XVIII.40, p. 224.23 *Ab infinito*⁷ etc. De constructione nominum tam ad verba quam ad obliquos tractavit; hoc facto, tractat de constructione
 15 verborum prius secundum modos, id est ostendendo cum quibus habent construi ex natura modorum. Sed quamvis infinitivus inter modos ultimus ponitur, prius tamen de eius constructione \agit/, quia Apollonius⁸ quem in hoc opere maxime imitatur, ab eodem tractatum constructionis verborum incepit. Et hoc est: *Apollonius incipit [con] exponere verbi ordinationem*
 20 id est constructionem *ab infinito. Non modo. Sed \ne/ sine causa videretur ab hoc incepisse, subdit rationem quare. Et hoc est: Ostendens hoc id est verbum infinitum esse generale. Duobus modi dicitur generale verbum infinitum, ut enim genus informe, et sic actus informis, id est sine omni*

---

¹ fere in eodem *Hertz*] ne in enedem **P**

² *post* iungitur] coniungitur *del.* **P**

³ fere] *lemma non indicavit* **P**

⁴ innuitur] *lacunam suspicor*, invenitur **P a.c.**

⁵ cum ablativo *Hertz*] causa & haec deletum **P**

⁶ eo] po **P a.c.**

⁷ infinitus *vel* infinitivus *frequentissime ponitur pro eodem ab* **P**

⁸ Apollonius] ab Apollonio **P**

\animi/ affectu¹, ab infinito significatur, reliqui vero modi cum quadam forma illum significant. Iterum est generale quod pro omni modo ponitur, id est modus in eum ipsum resolvitur, ut in sequentibus ostendetur. Et hanc ultimam causam ponit, et hoc est quod glosat et *pro omni modo posse accipi. Construitur² autem* etc. Ostenso quare Apollonius tractatum constructionis verborum ab infinito incepit, de constructionibus³ illius tractare ingreditur, prius ostendendo constructiones illius cum verbis, deinde cum nominativis nominum, ad ultimum cum obliquis. Et hoc est: Infinitum verbum coniungitur *frequentius voluntativis verbis* id est verbis quae significant actum volendi, quae verba *Graeci vocant 'prohaeretica'*. Deinde subiungit Graeca exempla in quibus infinitum voluntativis \verbis/ adiungitur.

XVIII.40, p. 225.1 *Invenitur tamen*. Ostendit quare dicit 'frequentius', ut ista 'video' quod non est voluntativum verbum, sed cum quibus aliis habeat construi non determinat. Nos vero ex usu loquendi⁴ invenimus quod habent construi cum nominibus quae significant sensum corporis et animae, cum aliis vix aut numquam.

XVIII.43, p. 226.6 *Significat autem*. Quia dicturus erat quod infinitivum construitur cum nominativis, quod aliis modis non convenit, praemittit significationem illius ut appareat quare cum nominativis construitur. Dicit ergo: *infinitum significat rem quam⁵ verbum habet⁶* res quam continet verbum dicitur hic actus informis, id est sine omni modo.

¹ Cf. *WCmai P* fol. 64va-b, *ad Prisc.* VIII.63, *GL II* p. 421.16, cf. *PH*, ed. Reilly p. 522.89 sqq.: Modus igitur alius realis, alius vocalis. Est realis modus affectus animi circa actionem vel passionem [...] ad quos affectus animi secundo significandos quaedam collectiones vocum sunt inventae, quae vocales modi vocantur.

² construitur] coniungitur *Hertz*

³ constructionibus] constructione *P a.c.*

⁴ usu loquendi] cf. *supra* p. 302.9, *ad Prisc.* XVII.45, *GL III* p. 135.22: nota quod quando 'aliquis' absolute ponitur, ad solos homines referuntur usu loquendi, non impositione.

⁵ quam] quae *P*

⁶ habet] continet *Hertz*

Unde solius infinitivi verbi et nominis verbalis est rem significare. Alia activa actum cum aliquo modo significant. Vel dicamus quod actus et passio dicitur res verbi, sed cum omne verbum rem illam significet, tamen infinitivum verbum habet illam principaliter significare, quia per solum
 5 verbum infinitivum de actu vel de passione potest esse sermo, ut ‘legere bonum est’, sed per alia verba de agente ut ‘Socrates legit’.

XVIII.43, p. 226.7 ‘*Currere*’ enim etc. Infinitum significat rem verbi, quia ‘currere’ significat cursum a duplici parte, et vere significat cursum, quia possumus dicere ‘currere est cursus’, et praedicatur idem de se.
 10 *Itaque*. Ostensa significatione infinitivi modi, ostendit constructiones illius cum nominativis duobus modis sic quod ipsum est in subiecto, nomen vel aliud casuale est in praedicato cum verbo substantivo. Continuatio: Quandoquidem ‘currere est cursus’, et ‘scribere est scriptura’, et sic de aliis, *itaque ad-* | **130vb** | *-iunguntur frequenter*¹ *nominibus* ut ‘legere est
 15 bonum’ *et aliis casualibus* ut ‘legere est illud quod agere est utile’, vel ‘legere placens est mihi’ et hoc fit *more nominum* actus \vel/ passionis, ut enim dicatur ‘lectio est bona’ in eodem sensu ‘legere est bonum’. Sed nota, non sic construitur nisi cum adiectivo quod potest facere materialem propositionem.

20 **XVIII.43**, p. 226.18 *Quod non possumus cum aliis*² *vocibus verbi facere*. Et determinat quid, scilicet ubi adiungamus *aliis verborum*³ *modis cum substantivo* (verbo), *significantes, et has voces*⁴ *loco nominis rei* id est actus vel passionis⁵. Solum enim infinitum loco illius nominis potest accipi, quia per illum solum de actu vel passione potest sermo esse. *Cum enim*. In praedictis constructionibus ponitur infinitum loco nominis rei,
 25 quia cum dico ‘bonum est \etc./’

---

¹ frequenter] infi. P

² aliis] h. P

³ verborum] no. nu P

⁴ voces] a.y. add. P

⁵ id-passionis] ut lemma indicavit P

XVIII.44, p. 226.22 *Et itaque*. Quandoquidem infinitus accipitur loco nominis ipsius rei, *itaque apud Graecos adiungitur <infinitum> articulis more nominum*¹.

XVIII.44, p. 227.1 *Cum autem*. Dixerat quod cum aliis modis non
5 adiungimus nomen cum verbo substantivo, sed sine verbo substantivo
adiungimus illi, sed tunc qualitatem rei quae agitur per nomen
significamus, non qualitatem agendi, quod in praedictis constructionibus
facimus. Continuatio: Cum dico ‘legere bonum est’ qualitatem actus
significo. Sed \cum/ proferam ‘bonum’ sine ‘est’ vel alio substantivo, *non*
10 *significo* per illud nomen *qualitatem verbi* id est actus vel passionis, sed
significo qualitatem (rei) quae agitur.

XVIII.44, p. 227.4 *Et necesse est*. Ad perfectum intellectum addit hoc
nomen ‘carmen’ vel hoc ‘opus’ vel simile. *Nemo enim* etc. Vere \cum/
verbo substantivo non potest hoc dici, quia *nemo* etc. *Nominativis* etc.
15 Ostensa constructione verborum infinitorum ad nomen adiunctum verbo
substantivo, ostendit constructionem eorundem ad nomina sine verbo
substantivo. Dicit igitur. *Infinitum verbi coniungitur*² *nominativis <et>*
*obliquis*³, *ut ‘fortis bellare’*, et hoc⁴ *pulcherrima figura* scilicet
constructione⁵, non quod sit figurativa locutio vel constructio, nisi dicamus
20 quod figurata est constructio, quia infinitivum ibi iungitur <ut> cum
gerundivo⁶ et praepositione. Tantum enim valet ‘fortis bellare’ quantum
‘fortis ad bellandum’. Et notandum quod non quodlibet infinitum cuilibet⁷
adiectivo debet adici vel addi, sed tali quod significet tale accidens quod

---

¹ nominum] g.n. **P**

² coniungitur *Hertz*] iungitur **P**

³ nominativis et obliquis *Hertz*] ano.to **P**

⁴ et hoc] *ut lemma indicavi* **P**

⁵ constructione] constructionem **P**

⁶ gerundivo] ierundivo **P**

⁷ post cuilibet] *infi del.* **P**

adiectum¹ verbi valeat. Si enim dicam ‘iste est sapiens dormire’, nihil (est), cum sapientia ad hunc actum non pertineat.

XVIII.45, p. 227.13 *Illud* etc. Non solum constructiones quas habet infinitum ostendit Priscianus, sed etiam illas quas habent alia verba ex adiuncto infinitivi, et dicit quod cum praeceptiva, id est illa quae significant actum praecipendi, habeant regere dativum, tamen adiunctis infinitivis possunt regere accusativum, ut ‘impero te legere’. Non solum praedicta in hoc modo sunt contemplanda, sed illa etiam quod² *possumus copulare accusativos ut ‘praecipio’*³ id est significantibus actum praecipendi, et hoc facimus in figurativa constructione.⁴ Aliter enim hoc non faceremus. Non tamen dicimus quod infinitum regere ubique accusativum, sed verbum praeceptivum \ex/ adiuncto infinitivi. In eodem ergo sensu dicitur ‘iubeo te currere’ \et ‘iubeo tibi currere’. *Sciendum tamen*. Quamvis in praedicto \sensu/ | **131ra** | possit poni infinitum cum verbo praeceptivo, tamen est *sciendum quod in (hoc sensu)*, non raro sed *frequenter subiunctivum [verbum] pro infinito verbo*⁵ ut in sequentibus exemplis. Tantum enim valet ‘iubeo facias’ quantum ‘iubeo te facere’. *Verborum quoque*⁶ etc. Superius ostenderat (cum) quibus verbis habet infinitum frequentius construi et quibus raro, sed an omnibus modis illorum posset adiungi vel non nondum determinaverat, ideo subiungit: *Verborum* etc.

---

¹ adiectum] adiectivum **P a.c.**

² illa - quod] *ut lemma indicavit P*

³ praecipio *Hertz*] post **P**

⁴ in figurativa constructione] *ut lemma indicavit P*. Cf. *supra* p. 451.9, *ad Prisc.* XVII.155, *GL III* p. 183.20: Est figurativa constructio quando declinabiles dictiones sine transitione et reciprocatione in diversis accidentibus construuntur. Et nota quod aliud est figurativa locutio et aliud figurativa constructio, et invenitur una sine alia. Est autem figurativa constructio quam definimus, figurativa locutio est quando vox de sua propria significatione ad aliam refertur et est saepe propria constructio, ut ‘prata rident’.

⁵ infinito verbo] o. pro **P**

⁶ verborum quoque *Hertz*] verba non **P**

XVIII.47, p. 227.29 *Est tamen*. Dixerat quod nomina non construuntur cum aliis modis verborum ad determinandam qualitatem actus quam infinitivis, quod videtur alicui falsum forsitan, cum inveniatur ‘sublime volat’, ubi ‘sublime’ significat qualitatem actus, ideo adversatur et dicit quod ibi est nomen pro adverbio. Continuatio: Quamvis in aliis modis non liceat nomen addi ad determinandam qualitatem actus, *tamen est* id est contingit *nomina*¹ etc. *Igitur a constructione*². Dixerat quod infinitum rem verbi significat quam et nomen verbale. Modo dicit infinitum vim nominis habere eiusdem, quia potest multis modis considerari. Ubi enim per illud nomen sermo est de actu verbi vel passione sic per infinitum, \et/ ubi nomen illud signicat rem illam sine omni affectu animi sic et illud infinitum, et ubi illud nomen construitur cum verbo substantivo sic etiam istud, ergo significatione et in constructione habet infinitum vim nominis ipsius rei. Continuatio: Quandoquidem potest dici ‘legere est bonum’ et [et] ‘lectio est bona’, *igitur possumus dignoscere a constructione*³ id est per constructionem *infiniti habere vim rei verborum*⁴ id est actus vel passionis, deinde glosat id est *quod significat ipsam rem*, expone: ‘significat’ id est nominat⁵.

XVIII.47, p. 228.1 *Res autem*. Ne viderentur aliae voces verbi superfluere, quia infinitum rem verbi significat, dicit: Non! Quia illa *res* verbi⁶ *distributa in personas*. Aliquando enim loquenti attribuitur, aliquando \illi/ ad quem est sermo, aliquando⁷ etiam⁸ illi de quo fit⁹, ergo necesse est quod alia vox esset quae ita actum significaret, ut per ipsam

¹ nomina] *lemma non indicavi* P

² igitur a constructione] *lemma non indicavit* P

³ a constructione *Hertz*] a.a. P

⁴ rei verborum] verborum rei P

⁵ cf. *PH*, ed. Reilly, p. 1032.96: Unde apparet quod infinitivum rem verbi nominat.

⁶ verbi] *ut lemma indicavit* P

⁷ post aliquando] ipsam *del.* P

⁸ etiam] est P

⁹ fit] fuit P

definiret, quod non poterat infinitum facere. Fuit ergo necesse alias voces in verbo inveniri. Continuatio: Infinitum significat rem verbi, sed *res verbi distributa in personas*, ut expositum est, *facit alios modos* id est alias terminationes verbi. *Quid enim*. Vere aliae voces verbi significant rem
 5 distributam in personis, quia ‘curro, -ris, -rit’. Et hoc est: *Quid enim* etc.

XVIII.47, p. 228.2 *Itaque*. Quandoquidem infinitum verbi significat actum vel passionem omnem sine omni affectu et persona, itaque omnes modi possunt resolvi in ipsum. Ratio enim est quod omne formatum possit in informe resolvi vel actu vel natura. Et hoc est: *Omnes modi resolventur*
 10 *in hoc infinitum*. Quaeritur an illae orationes illud significant quod ea in quae resolvuntur, quod in aliis resolutionibus videmus. Quod si concedimus, infertur quod ista, ut est ‘ambulare’ facit intellectum enuntiativae orationis, quia sua resolutoria, id est ‘opto me ambulare’ facit illum. Sed dicunt quidam quod | **131rb** | [quod] ex ista¹ ‘opto me
 15 ambulare’ potest haberi verus intellectus, non quidem illum significat². Multa enim habentur ex voce quae non significantur per ipsam. Ista est ergo illius resolutoria, non quod significet quod illa, sed quia quod significatur potest perpendi ex illa. Alii dicunt quod ista oratio ‘opto me ambulare’ per se dicta sensum habet optativae vel deprecativae orationis,
 20 sed dicta post aliam potest habere sensum enuntiativae, ut si quaeratur ‘quid optas’ et respondeam ‘opto me ambulare’ intellectum enuntiativae id est verum vel falsum constituo.

XVIII.48, p. 228.6. *Itaque*. Quandoquidem omnes modi resolvuntur in ipsum, ergo merito potest poni pro quibusdam vocibus \verbi/, apud
 25 Graecos pro imperativo, apud nos pro praeterito imperfecto. Et *apud illos tamen*. Quamvis dicam solum infinitum poni apud Graecos pro imperativo, apud nos pro praeterito imperfecto, *tamen hoc (fit per) figuram eclipseos*. Figura eclipseos est ubi aliquid deficit quod ex apposis potest perpendi. Tale est cur Graeci dicunt ‘gaudere’ pro ‘gaude’, subauditur enim ‘opto’

---

¹ *post ista] me del. P*

² *significat] significet P*

vel ‘iubeo’. *Sic*¹ *enim*. Et quid est dicere ‘iubeo gaudere’? Respondet: aliqui Graeci² sic dicunt: ‘gaudere’³ *pro* ‘gaude’⁴ — modo forsitan non facit hunc intellectum.

XVIII.48, p. 228.13 *Sic apud nos*. Ostenso quomodo infinitus ponitur
5 apud Graecos pro imperativo per figuram eclipseos, ostendit quomodo
ponitur apud nos per eandem figuram pro praeterito imperfecto. Et hoc est:
Sic ergo cum sit *imperfectum* ‘dicere coepi’. Talis enim oratio facit sensum
praeteriti imperfecti, significat \rei/ inceptionem et non perfectionem.
Solent enim tantum auctores proferre [*solent quae*] id est sensu praeteriti
10 imperfecti, *per eclipsim* et subauditionem huius verbi ‘coepi’.

XVIII.49, p. 228.19 *Nec mirum*. Subiungit non esse mirum si
infinitum, quod affinitatem habet ad omnes modos verbi in hoc quod
omnes resolvuntur in ipsum, ponitur maxime pro imperativo et praeterito
imperfecto, cum ipsum sit defectivum et ipsa sint defectiva. Deficit enim
15 infinitivus in numeris et personis, imperativum in prima persona numeri
singularis, praeteritum imperfectum in actu in hoc quod significat
*semiplenum*⁵ id est inceptum et non perfectum, et ideo non est mirum si
defectivum ponitur⁶ pro defectivis, cum invenimus *alios modos pro*⁷ *aliis*
ab auctoribus ut in sequentibus exemplis.

XVIII.51, p. 229.21. *Impersonalia*. Constructionem infinitivorum
20 verborum cum verbis personalibus ostendit. Hoc facto, constructionem
eorundem cum impersonalibus ostendit et subiungit hanc innuens
divisionem impersonalium: alia habent passivam vocem ut ‘amatur’, alia
activam ut ‘placet’, \sed/ habentia passivam vocem non construuntur cum
25 infinito, sed habentia activam construuntur. Et hoc est: *Impersonalia* etc.

---

¹ sic] si **P** a.c.

² Graeci] quia **P**

³ gaudere *Hertz*] g **P**

⁴ Cf. *Prisc.* XVIII.48, GL III p. 228.9: sic enim antiqui ‘gaudere te iubeo’ pro ‘gaude’.

⁵ semiplenum] *lemma non indicavit* **P**

⁶ ponitur] pronitur **P**

⁷ pro] pro pro **P**

Possunt. Impersonalia cum infinitis sine obliquis casibus adiunxit, modo coniungit ea obliquis, et sic incidenter tractat de constructione impersonalium verborum ad obliquos. Continuatio: Quamvis sine obliquis posuissem impersonalia, *tamen possunt ea adiungi.*

5 **XVIII.52**, p. 230.4 *Accusativo.* | **131va** | Impersonalia, quae construuntur cum accusativo et genitivo, accusativo intransitive construuntur, genitivo transitive; et significat accusativus personam cui inest passio quae a verbo significatur, genitivus vero rem quae est causa illius passionis.

10 **XVIII.52**, p. 230.8 *Licet tamen.* Quamvis ‘placet’ construatur cum dativo, tamen potest construi cum accusativo, sed per eclipsim dativi, ut ‘*placet me facere*’¹. Nota quod ideo dicitur hic eclipsis dativi, quia sine eo non intelligitur cuius est placitum. Non enim intelligitur an dicam mihi placere an tibi an alii. Unde potest esse intransitiva si sic intelligatur ‘placet mihi me facere’, sed si intelligatur ‘placet tibi me facere’ erit transitio inter
15 ‘placet’ et ‘me’.

XVIII.52, p. 230.9 *Vel etiam.* Non solum per eclipsim dativi sed per eclipsim accusativi possunt ista impersonalia cum infinitivis poni. *Sciendum.* Impersonalia obliquis² posse adiungi dixerat, sed nondum
20 regulam qua \cui/ iungeretur cognosceremus dederat, ideo dat illam talem. Impersonalia si sint a verbis activis vel neutris, cum illis obliquis construuntur cum quibus et ea; sin autem cum dativo (***) , exceptis quinque, quae cum accusativo et genitivo iunguntur ‘paenitet’, ‘pudet’, ‘miseret’, ‘piget’, ‘taedet’, et excepto ‘debet’ quod construitur cum
25 infinitivo passivi et ablativo cum praepositione. Sed attende quod de duobus his impersonalibus ‘interest’ et ‘refert’ nihil hic dicit, quia de constructione illorum ad obliquos superius perfecte tractaverat. Continuatio: Quamvis sine regula dixissem ista construi cum obliquo, tamen cum regula possum hoc dicere. Et hoc est: *Sciendum. Quae vero.*

---

¹ facere] lemma non indicavit P

² post obliquis] pos del. P

Sic construuntur impersonalia quae habent primas et secundas personas, sed illa quae¹ *non habent primas et secundas personas, quae sunt admodum* id est valde *pauca*², vel dativo adiunguntur ut ‘licet’, vel accusativo (ut) ‘oportet’.

5 **XVIII.52**, p. 230.15 *Nam deceo illum*³. Quidam libri⁴ habent: ‘nam deceo illum dicimus’ quod sic exponitur: Merito construitur ‘deceat’ cum accusativo, nam derivatur ab hoc neutro ‘deceo’ quod habet construi cum accusativo. Et vere habet construi cum accusativo, nam dicimus ‘deceo illum’, unde Statius ‘et Pallas deceat pharetras et Delia cristas’⁵. Sed
10 secundum hanc sententiam non est hoc impersonale de his quae non habent primas vel secundas personas, sed inductum⁶ est per simile. Alii libri⁷ habent: Nam ‘deceo illum’ non dicimus, quod sic exponitur. Merito enumero hoc impersonale inter ea quae non habent primas et secundas personas. Nam non⁸ dicimus⁹ ‘deceo illum’. Sed quid secundum hanc
15 sententiam de illo versu Statii dicemus? Hoc \scilicet/ quod non negat Priscianus hoc verbum habere tertiam personam quae potest cum nominativo et accusativo construi, sed negat habere primam et secundam personam. Ergo illam tertiam, non hoc impersonale, posuit ibi Statius.

20 **XVIII.53**, p. 230.16 ‘*Debet*’. De hoc impersonali dicit per se quod cum fiat a personali non sequitur illius constructionem. Et hoc est: ‘*Debet fieri*’¹⁰. Et subiungit quando, tunc scilicet¹¹ *quando vim infinito habenti*

---

¹ sed-quae] *ut lemma indicavit P*

² pauca] *lemma non indicavit P*

³ Nam deceo illum *damnavit Hertz.*

⁴ quidam libri] *dicimus RMODNSL apud Hertz*

⁵ Statius] *e Prisc. Thebais II.243*

⁶ inductum] *dictum P a.c.*

⁷ alii libri] *non dicimus rn apud Hertz*

⁸ non] *om. RMODNSL apud Hertz*

⁹ post dicimus] *nam non dicimus del. P*

¹⁰ fieri *Hertz*] *per. P*

¹¹ quando tunc scilicet] *ut lemma indicavit P*

passivam, vim id est significatione et constructione. | **131vb** | *Tres personas*. Iungitur cum ablativis trium personarum, et *maxime consequitur subiunctivum [et] verbum*, ‘maxime’ dicit, quia etiam sine subiunctivo \iungitur/ infinito et circuit tres personas, ut ‘debet legi a me, a te, ab illo’,
5 sed tunc non est infinitum passivum sed impersonale. Iterum si dicatur: ‘Virgilius debet legi a me, a te, ab illo’, non est impersonale, quod apparet inde quod construitur transitive cum nominativo.

XVIII.53, p. 230.19 *Sed si quis*. Putabant quidam impersonalia nec actum nec passionem significare neque alicuius esse personae, quibus
10 obviat Priscianus dicens omne impersonale rem verbi, id est actum vel passionem cum tempore significare. Et tertiae personae dicuntur tamen impersonalia non quod careant omni persona, sed quia carent duabus dignioribus, id est prima et secunda. Continuatio: Impersonalia nullius videntur esse personae, *sed si quis penitus*¹ (*inspicere velit*), *referuntur*²
15 \et haec habentia vocem activam et alia omnia, *referuntur ad ipsas res verborum*³, id est significant res verborum id est actum et passionem cum tempore, et sunt tertiae personae et voce et significatione. Cum enim dico ‘curritur’ nec de me, nec de alio ad quem loquor proprie dico, sed de alio qui est tertia persona, *et*⁴ *si id est quamvis deficiant*⁵ *prima et secunda*. Vel
20 aliter⁶: *ad ipsas*⁷ *res verborum* ubi id est per eam est sermo de rebus verborum id est de actu vel passione. Tantum enim valet ‘curritur’ quantum ‘cursus fit’, tamen si addatur ablativo, potest agi de agente vel patiente. Cetera non mutantur. *Unde et participia*. Probat quod vere sunt tertiae personae, quia participia ab eis \inveniuntur/ nata, quae a vocibus
25 nullius personae nasci non possunt. Et hoc est: *Unde et participia*.

¹ penitus *Hertz*] pu. **P e**

² referuntur *Hertz*] r.f. **P**

³ et haec-verborum] *in marg. additum alterius manu, ut videtur*

⁴ et] etiam *Hertz*

⁵ deficiant *Hertz*] dis. **P**

⁶ aliter] alius rei & *et ut lemma indicavit P*

⁷ ipsas *Hertz*] ap. **P**

- XVIII.54**, p. 230.24 *Sunt alia*. De quinque impersonalibus quae cum accusativo¹ et genitivo construuntur repetit, ut ostendat illa quinque cum solis accusativis construi. *Infinitis*. Quamvis ista impersonalia habeant construi cum² accusativo et genitivo, *tamen* haec eadem iuncta infinitis
 5 *assumunt solum accusativum*, sic ea quae sine infinitivo exigunt duos casus cum infinito exigunt unum solum. *Terentius tamen*. Dixerat quod ‘pudet’ est impersonale quod habet construi cum accusativo et genitivo, Terentius tamen in *Adelphis*³ illud cum nominativo, sed novo et inusitato more, dicens quod⁴ *non pudet quicquam*⁵ pro ‘cuiusquam’. *Hoc etiam*. Non
 10 solum quae dicta sunt \scienda/ erant, sed hoc de quinque impersonalibus quae habent construi cum accusativo et genitivo, tria habent praeteritum: ‘paenituit’, ‘puduit’, ‘piguit’. *Dum participia*. Et hoc *more*⁶ *neutropassivorum*, sed quae sint neutropassiva et quare sic nominata in nostris *Glosulis de Magno Prisciano* quaere⁷.
- 15 **XVIII.55**, p. 231.10 *Quae vero*. De impersonalibus habentibus activam vocem tractavit. Hoc facto, tractat de impersonalibus habentibus

---

¹ accusativo] nominativo **P a.c.**

² *post cum*] nominativo *del. P*

³ *Adelphis*] *lectio incerta P*

⁴ quod] quem *Hertz*

⁵ quod-quicquam] *lemma non indicavit P*

⁶ *more*] *lemma non indicavit P*

⁷ Neutropassiva] cf. *WCmai in Prisc.* VIII.61, p. 420.9, **P** fol. 64va¹²⁻²⁵: Volunt quidam facere differentiam inter neutra-passiva et neutropassiva dicentes illa esse neutra-passiva quae sunt neutra et significant passionem ut ‘vapulo’ illa esse neutra-passiva quae in parte habent litteraturam neutri in parte passivi, ut ex hoc exponit, sed nobis non placet hoc, (quia) nihil potest dici neutra et passivum cum diversa sint genera verbi (verba **P**) neutrum et passivum. Iterum hoc totum neutrum-passivum non potest esse unum nomen, quia numquam duo integra componuntur per nominativum, nisi alterum sit substantivum et alterum adiectivum, ut ‘respublica’ ‘iusiurandum’, ‘virfortis’ sed obliquum substantivi cum nominativo invenimus componi ut ‘hircocervus’. Potest ergo aliquod verbum dici neutropassivum, et sunt neutra-passiva ut praediximus. Qui dicunt in parte in litteratura ‘neutri’ in parte’ passivi’ quicquid significant, si quaeratur cuius sit generis, dicimus: Neutropassivum est species neutri. Continuatio...

passivam vocem, dicens illa \non/ construi cum infinitivo. Continuatio: Impersonalia quae habent activam vocem cum infinitivo, *quae vero habent passivam terminationem*¹, *et dicuntur*² *intransitive* id est faciunt intransitivam constructionem si sequitur obliquus, ut *curritur a me*. Si enim per se dicitur ‘*curritur*’, nec etiam est constructio, cum non est dictionum ordinatio. *Nam si*. Et quare non addis \istis/ impersonalibus nominativum? Quia si additur eis, incipiunt esse passiva. Et hoc est: *Nam <si> addidero nominativum, fit transitio ad aliam personam <et> incipit*, quia ostenditur passio illata ab una persona in aliam \et/ *incipit* istud verbum ‘*pugnatur*’ *esse passivum*, et attende quod si dicam ‘*gens bellatur*’ et non addam a quo, nulla est | **132ra** | transitio. Nominativus enim non construitur cum verbo transitive, sed si additur obliquus est transitio. Non ergo est verum quod omnis constructio in qua est passivum sit transitiva, nec hoc dicit Priscianus. Sed passivum construitur cum obliquo transitive.

15 Iterum, quamvis dicat impersonalia intelligi intransitive non est putandum ideo nullam orationem esse transitivam in qua est impersonale. Est igitur summa: Vox quae potest esse impersonalis et passiva³, quando impersonalis est construitur cum ablativo et praepositione intransitive, quando est passivum transitive.

20 **XVIII.55**, p. 231.17 *Quamvis*. Dixerat impersonalibus non adiungi nominativum et quando adiungitur illi voci, incipit esse passivum. Modo adversatur et dicit quod quamvis nominativus non possit impersonali adiungi, potest tamen in eo intelligi, sed tantummodo nominativus nominis actus vel passionis quae ab illo impersonali significatur, ut in ‘*curritur*’

25 intelligitur solus iste nominativus \‘*cursus*’/ et cum impersonali adiungitur nominativus, quamvis *Apollonius ostendit [ubi] in Peri syntaxeos*⁴ id est

---

¹ passivam terminationem *Hertz*] pro. c. **P**

² dicuntur] intelliguntur *Hertz*

³ passiva] passiv **P**

⁴ syntaxeos] sum. **P**

de constructionibus, *posse intelligi*¹ *ipsius [ad] nominativum* non cuiuslibet, *solum nominativum ipsius*² *rei verborum* id est actus vel passionis.

XVIII.56, p. 231.21 Deinde subiungit verba quibus hoc dixit:
 5 *Possumus hoc attendere quod impersonalia quibus frequenter* videlicet Latina quae ipsa *ab huiusmodi*,³ id est ab impersonalibus verbis Graecorum, *possunt habere ipsius*⁴ *rei*⁵ *intellectum* id est actus vel passionis, et *hoc teste Theoctisto [qui non con.]*. Commendat illum, et⁶ captat benivolentiam, dicens *sapientissimo*.

10 **XVIII.56**, p. 232.1 *Nam cum dico*. Ut in impersonalibus intelligitur nominativus, quia in istis, *nam cum dico* ‘curritur’, intelligitur iste nominativus ‘cursus’, non tamen dico quod possit dici ‘curritur cursus’. Similiter de aliis expone, quod sunt exempla nominativi intellecti in impersonalibus, non constructionis. *Quae res* id est actus vel passio,
 15 ‘*evenit eventus*’⁷ id est incidit⁸. *Etiam in absolutis* de quibus nimis videretur. Omne enim verbum, ut dictum est, in actu est vel in passione, ut in ‘vivo’ intelligo vitam, id est actum vivendi, et in ‘sedeo’ sessionem, non tamen potest dici ‘sedeo sessionem’; similiter de aliis intellige.

XVIII.57, p. 232.6 *Infinita*. Constructionem infinitorum
 20 impersonalium hic ostendit, et differentiam eorundem⁹ ad infinita passivorum¹⁰ cum quibus sunt verba eadem ostendit in significatione et constructione. In significatione enim est ista differentia quod infinita

---

¹ *ante intelligi Hertz]* inter *add.* **P**

² *ipsius Hertz]* et pro. **P**

³ *ab huiusmodi]* aut *hu gu* **P**

⁴ *ipsius Hertz]* p. p. **P**

⁵ *rei]* r. et in **P**

⁶ *ante et]* illum *del.* **P**

⁷ *evenit eventus Hertz]* venit **P**

⁸ *incidit]* inciveni non **P**

⁹ *eorundem]* eodem **P a.c.**

¹⁰ *passivorum]* possessivorum **P a.c.**

passivorum significant passionem, exceptis duobus ‘timui’ et ‘metui’, sed infinita impersonalium semper significant illud quod ea a quibus derivantur. Differentia vero illorum in constructione talis est. Ubicumque illa vox quae potest esse et impersonalis et passivi ponitur sine obliquo, ut
 5 ‘volo amari’, vel¹ ubi ponitur cum ablativo et alio obliquo ut ‘volo istum amari a me’ passivum est et non impersonale. Sed ubi est cum solo ablativo et praepositione, ut ‘volo amari a me’ potest esse impersonale et passivum, nec potest perpendi quid² illorum est donec sit cognitum in quo sensu proferatur illa oratio. Si enim dicam ‘volo amari a Socrate’, potest esse
 10 sensus: volo quod Socrates | **132rb** | amet, et tunc est intransitiva³ constructio, et tunc est impersonale. Potest ibi subintelligi iste accusativus ‘me’, et tunc est sensus: volo quod Socrates amet me, et est transitio et verbum passivum. Sed nota quod non potest ibi subaudiri accusativus nisi pronominis quod sit eiusdem personae cum verbo quod praemittitur illi
 15 infinito. Si enim praemittitur verbum primae non potest ibi subaudiri alius accusativus quam ‘me’. Si verbum secundae subauditur ‘te’, si verbum tertiae ‘se’; hoc poteris ex verbis Prisciani colligere.

Continuatio: Alii modi impersonalium sine ablativo proferuntur, sed necesse est *quod infinita* in passivo⁴ *assumant ablativum nominis vel*
 20 *pronominis*⁵ *ad perfectam*⁶ *(significationem)*, quia sine eo non possunt perfectum generare sensum.

XVIII.57, p. 232.9 *Nam passiva*. Bene dico infinita impersonalium ablativo indigere. *Nam passiva non egent nisi sint* id est nisi transitive *proferatur*, id est ut ostendatur a quo et in quem transeat actus. *Ut ‘volo*
 25 *legi*⁷. Hoc enim infinitum passivi est, (et est) \in/transitio.

¹ ante vel] a me passivum est et non impersonale *del.* P

² quid] quod P

³ intransitiva] transitiva P *a.c.*

⁴ in passivo] *ut lemma indicavit* P

⁵ pronominis *Hertz*] pro.o. P

⁶ perfectam] profectam P

⁷ legi *Hertz*] lo. P

- XVIII.57**, p. 232.11 *Sin*¹ *dicam*. Non solum passivum sine obliquo prolatum facit intransitionem, sed impersonale cum ablativo, et hoc² *sin dicam*³ ‘legi a me (volo)’, determina in hoc sensu ‘volo quod legam’. *Similiter intransitive* dicitur et⁴ *habet significationem activam* id est significat actum, et *est*⁵ *infinitum impersonalis*⁶, sed si transitive proferatur id est ut actus de una persona in aliam transire ostendatur, *vel fieri passio significetur, est passivi etiam si ablativo sine alio obliquo iungatur*, quod tamen non potest esse nisi per praedictam subauditionem *ut doceri (a) me cupis*. Si subauditur ‘te’, tunc est transitio.
- 10 **XVIII.58**, p. 232.15. *Hanc autem*. Et non solum construitur⁷ infinitum passivi cum ablativo transitive, sed etiam reciproce. Et hoc est: *Hanc constructionem* id est infinitivi passivi et accusativi *servant reciprocationem*, ac si dicat⁸: Talis constructio potest esse reciproca, ut in sequentibus exemplis. *Possumus*. Quamvis sic construatur infinitum, 15 tamen sic potest construi infinitum impersonale, sed tunc erit transitio. Est igitur summa. Infinitum impersonale cum ablativo et praepositione construitur intransitive, sed infinitivum passivi transitive et reciproce. *Sed hoc [est] quoque (interest)*. Quamvis in hac constructione convenient, tamen hoc interest *quod infinitum*⁹ *impersonale resolvitur in infinitum* 20 *activum*, cuius est impersonale, nisi ‘aliqui’ subaudiatur. *Sed si*¹⁰ *proferatur in significatione passiva*, id est si sit passivum, *necesse subaudiri accusativum* ut supra diximus. *Hoc quoque* etc. Dixerat superius vere

---

¹ *sin Hertz]* si **P**

² *hoc]* ut lemma indicavit **P**

³ *dicam Hertz]* dicio **P**

⁴ *dicitur et]* ut lemma indicavit **P**

⁵ *est Hertz]* hoc **P**

⁶ *impersonalis Hertz]* per. **P**

⁷ *construitur]* construuntur **P a.c.**

⁸ *ac si dicat]* ut lemma indicavit **P**

⁹ *quod infinitum]* infinitum quod **P**

¹⁰ *sed si]* *sin Hertz*

impersonalia similiter construi cum accusativo et genitivo, sed non determinaverat quid ibi significaret accusativus, quid genitivus. Ideo illud determinat in hoc capitulo, quod quia superius determinavimus, ad aliud transeamus.

5 **XVIII.60**, p. 233.3 *Infinita*. Finito tractatu de impersonalibus verbis revertitur ad infinita¹ verba et ostendit constructiones eorum ad obliquos casus, dicens quod construuntur cum eisdem casibus cum quibus et sua verba. Et hoc est: *Infinita* etc.

10 **XVIII.61**, p. 233.7 *Similiter*. Gratia² infinitorum adiungit de gerundivis, non quod sint verba sed quia ponuntur pro infinitis Graecis articulo iunctis. Sed quid sint gerundiva et quare sic nominata et an sint nomina an verba etc. multa alibi diximus.³ Continuatio: Quemadmodum

---

¹ ante infinita] passiva del. P

² gratia] genera P

³ Cf. *WCmai In Prisc.* VIII.44–45, *GL* II p. 409–410, P fol. 61vb: *Gerundia*. Finito tractatus de modis verbi de gerundivis agit, non quia indicet illud esse verbum sed quia Donatus reputavit illud inter verba, sed antequam litteram exponamus, videamus quae sint gerundiva et quare sic vocata (sint), deinde rationem qua (verba) reputantur a quibusdam et rationem qua reputantur nomina. †demum sic†. (Sunt) gerundiva igitur vel participialia secundum quosdam desinentia in ‘di’, et in ‘do’, et in ‘dum’, ut ‘legendi, legendo, legendum’, supina vero sunt desinentia in ‘um’ et in ‘u’, ut ‘lectum, lectu’, secundum alios, quibus consentit Priscianus, ista quinque sunt gerundiva et participialia, sed diversis causis sic vocata. Dicuntur enim ‘gerundia’, quia gerunt significationem sui verbi vel quia aliquando gerunt utramque significationem et actionis et passionis, scilicet quia ab activis et communibus fiunt, ut ‘venio causa videndi’ id est ‘ut videam vel videar’. Participialia vero dicuntur ista tria quia quae penitus sunt idem voce cum obliquis casibus partipiorum. | P 62ra | Duo vero dicuntur participia(lia) quae habent participiorum [habent] easdem consonantes ante ‘u’ quae et participia praeteriti temporis. Supina vero, ut testatur Priscianus (*passim*, e.g. X,15, p. 507.14), quae sunt similia participiis quae quidam vocant supina quia semper supinantur, id est derivantur ab aliquo verbo. Ista a quibusdam vocantur verba, quia ponuntur loco verborum. Ubi enim ponimus terminationem in ‘di’ ponunt Graeci infinitum verbum cum genitivi articuli, ubi vero terminationem in ‘do’ ponimus ponunt Graeci infinitum cum dativo articuli, ubi nos terminationem in ‘dum’, illi infinitum cum accusativo. Iterum construuntur cum eisdem

infinita similiter et participialia, secundum | 132va | totam istam litteram cum sua expositione in nostris *Glosulis de Magno Prisciano* quaere usque ad hunc locum.

XVIII.64, p. 234.10 *Omnia transitiva verba*¹. Dixerat infinitum
 5 servare ad casus constructionem sui verbi, ideo determinat quibus obliquis
 habent verba adiungi. Et hoc est: *Omnia verba*² *transitiva* id est quae
 significant actum transeuntem de uno ad aliud vel passionem illatam ab
 uno in alium, *adiunguntur vel genitivo*. Sed quid eorum adiungatur
 genitivo, quid³ dativo et sic de aliis in sequentibus declarabitur. *Ergo si*
 10 etc. inde quod omnia verba transitiva adiunguntur cum praedictis obliquis,

---

obliquis cum quibus et verba et eodem modo. Quibusdam vero videntur nomina, quia cum non significant tempus verba esse non possunt. Iterum adiunguntur (adiungere **P** quibusdam de illis praepositio per appositionem, ut ‘in legendo, ad legendum’ quod non licet cum verbo. Hui(c) sententiae -quod sunt nomina- consentimus sequentes Priscianum. Dicimus [quia] quod haec tria in ‘di’, in ‘do’, et in ‘dum’ sunt neutri generis et triptota et tantum (tamen **P**) singularis numeri; illa in ‘um’ et in ‘u’ sunt masculini generis et ablativi casus verbalis nominis quarte declinationis. Et est terminatio in ‘di’ genitivi casus, terminatio in ‘do’ ablativi, terminatio in ‘dum’ accusativi casus unde eis praepositiones apponuntur. Sed dicunt hoc esse contra Priscianum qui in ordine casuum praemittit accusativum ablativo, quibus dicimus hoc esse factum, quia in loco ablativi huius ponebant Graeci dativum articuli cum infinito verbo. Iterum dicunt hoc esse non posse quod sint nomina, quia neque substantiva neque adiectiva. Substantiva non sunt, quia per se poni non possunt, adiectiva non sunt, quia non adiunguntur aliis nominibus intransitive. Hoc hic nobis non officit, non enim dicimus omnia nomina esse substantiva vel adiectiva. Iterum dicunt hoc esse non posse, quia construuntur cum accusativo. Cum vero Priscianus enumerat nominum cum obliquis casibus constructione talium non ponit. Nos vero dicimus Priscianum horum constructionem inter nomina non posuisse (posse **P**), quia inter verba erat dicturus inde, quando illorum sequuntur constructiones. Iterum quod cum quolibet genera et persona in numero construuntur hoc non nocet cum hoc fit transitive. Videmus enim multa nomina hoc habere ut ‘socius viri mulieris et illius et illorum et mei et tui et illius’. Et hoc est: *Prisc. VIII.44, GL II p. 409.5 Gerundia videantur habere obliquos casus participiorum...*

¹ transitiva verba] tri. tamen **P**

² verba] vo. **P**

³ quid ... quid] quod ... quod **P**

et infinitus cum quo et suum verbum, contingit aliquando quod verbum quod adiungitur infinitivo et infinitivum eidem obliquo¹ adiungitur, sed quotiens hoc fit est amphibologia. Nescitur enim quis eorum ad infinitivum, quis ad alium referatur, ut [ut] si dicatur ‘misereri² mei eget³ animus tui’. Potest enim quandoque significare et quod meus eget animus misereri illius et e converso.

XVIII.65, p. 234.17 *Cum enim*. Merito hoc est dubium, *cum enim utrique*⁴ etc. *et aptius*. Quamvis ista transmutatio⁵ casuum possit fieri, tamen est aptius quod prior obliquus ad prius verbum referatur, posterior ad posterius. *Sed tamen auctores utuntur frequentissime*⁶ *hyperbatis* id est transmutationibus⁷ casuum ut in sequenti exemplo: *Aio te* etc. *Est enim*. Vere hic est transmutatio⁸. Est enim rectus ordo ‘aio Romanos posse vincere te Aeacida’ id est quod Romani possent te vincere. Et quare debet illud praecedere, istud sequi? *Quia passiones sunt secundae actionum*⁹ (*id est*) posteriores actionibus. Nascitur enim passio ex actione, sed *actionum* (*passiones*) *sunt secundae in Romanis*¹⁰, *passio in Pirrho*.¹¹ Illi enim vicerunt, iste victus est. *Sed aptissimum*¹² etc. Cum hic esset ordo naturalis, quare illum mutavit? Est enim oraculum, sed est propium oraculi obliquum dicere et ordines verborum confundere. Et hoc est: *Sed aptissimum*¹³.

20 Quamvis didicam propter oraculum hoc fieri, quamvis auctores ubi nullum

¹ *post obliquo] obliquo del. P*

² *misereri] miseret P a.c.*

³ *post eget] et del. P*

⁴ *utrique Hertz] utrumque P & cum enim utrique] lemma non indicavit P*

⁵ *transmutatio] transitio Hertz cf. infra: Cum hic esset ordo naturalis, quare illum mutavit?*

⁶ *auctores utuntur frequentissime Hertz.] opto utrum se. P*

⁷ *transmutationibus] transitionibus Hertz*

⁸ *transmutatio] transitio Hertz cf. infra: Cum hic esset ordo naturalis, quare illum mutavit?*

⁹ *actionum Hertz] s.o. P*

¹⁰ *Romanis] re. P*

¹¹ *actiones-Pirrhonem] ut lemma indicavit P*

¹² *aptissimum Hertz] peractis P*

¹³ *aptissimus] aptius P*

est oraculum hoc faciunt. Et hoc est: *Quamvis huiusmodi* id est hiperbaton¹ *latissime pateat apud omnes*² *auctores*.

XVIII.66–67, p. 235.4–10 *Omnibus modis*. Repetit quiddam quod superius dixerat, scilicet quod infinitum potest omnibus aliis modis
5 adiungi, ut addat de participialibus³ et supinis *et nominibus*. Et *similiter* repetit quod superius dixerat infinitum adiungi nominativis⁴ adiectivorum *pulcra figura*⁵ ut memoriae commendet.

⟨*De indicativo*⟩

10 **XVIII.68**, p. 235.16 *Indicativus* etc. Constructiones infinitivi modi tractavit hucusque Priscianus, hoc facto tractat constructiones ceterorum modorum. Sed quia indicativus ceteris modis prior est, prius de illo tractat sic, ostendendo prius quare dicatur indicativus modus, deinde cum quibus
15 habeat construi. Et hoc est: *Indicativus nuncupatur hoc nomine*, quod est ‘indicativus’, *quia significat essentiam* id est actus vel passionis (quae) est inhaerentia illius in subiecto⁶. Per hoc enim | **132vb** | existit actus quod est in subiecto et tam diu, sed hanc inhaerentiam significat verbum indicativuum. Cum enim dico ‘lego’ lectionem mihi inesse significo, quod non faciunt ceteri modi. Si enim dico ‘lege’ impero ut ille sit actus, non
20 tamen \esse/ significo. Similiter et de aliis. Unde alibi dictum est quod indicativus significat substantiam, id est subsistentiam⁷ actus, sed imperativus rem carentem substantia id est subsistentia. *Plerumque*. Deinde determinat, quare dixit ‘plerumque’, *quia invenitur saepissime dubitativus* id est significans dubitationem, *vel interrogativus*⁸. Verba

¹ hiperbaton] *viz.* hyperbaton

² omnes] quae **P**

³ participialibus] partialibus **P**

⁴ nominativis] ntivis **P**

⁵ pulcra figura] *lemma non indicavit* **P**

⁶ in subiecto] et subiecti **P**

⁷ Cf *supra* p. 364.11, *ad Prisc.* XVII.77, *GL III* p. 152.9.

⁸ interrogativus *Hertz*] nominativo **P**

quaedam significant dubitationem. [*vel interrogativus*. Verba quaedam significant dubitationem quinque]. Non enim omnis interrogatio fit propter dubitationem. Dubitatio est ut hic ‘si placet, utere!’ Qui enim hoc dixit, dubitabat an placeret necne. Interrogatio est ut hic ‘Hectoris Andromache’.

- 5 **XVIII.69**, p. 236.3 *Itaque*. Ostenso quare iste modus dicitur ‘indicativus’, constructiones illius subiungit, illas solas ponens quas habet ex natura huius modi, id est quae conveniunt verbis inde quod¹ sunt indicativi modi. Continuatio: Quandoquidem iste modus significat essentiam actus, *itaque haec* id est construuntur *adverbiis affirmativis*²
- 10 quae Donatus³ vocat adverbium confirmandi. *Vel etiam coniunctiones*, sed quia quidam dicebant ea esse coniunctiones subdit ‘sive⁴ mavis dicere *coniunctiones*’, et subiungit quare istis apponitur: *quae*⁵ adverbium vel coniunctiones *comprobant*⁶ et confirmant *essentiam rei*, quae ab indicativo significatur, vel optatur adverbium *abnegativis* ut ‘non’, *quae abnuunt* id est
- 15 (abnegant) *eam*⁷ id est essentiam rei. ‘*Equidem*’ est vel adverbium affirmandi vel coniunctio, et affirmat essentiam actus. Qui enim dicit ‘vivo equidem’ affirmat istum actum in praesenti existere; similiter nota in sequenti exemplo, in tertio adverbium abnegativum, scilicet ‘non’, et abnegat substantiam actus. *Et inveniuntur*.⁸ Ne putaret aliquis quod solis
- 20 indicativis adiungerentur praedicta adverbium vel coniunctiones, \dicit/ quod aliis adiunguntur, sed indicativis frequentius. *Iste modus*. Nunc solvit quare dicitur indicativus et \cum/ quibus habeat construi ostendit, et⁹ ad

---

¹ quod] quam **P**

² affirmativis] confirmativi **P**

³ *Locus non inventus*

⁴ sive] vel *Hertz & ut lemma indicavit* **P**

⁵ quae] *lemma non indicavit* **P**

⁶ comprobant *Hertz*] *comprae*. **P**

⁷ eam] *lemma non indicavit* **P**

⁸ et inveniuntur] *lemma non indicavit* **P**

⁹ et] sed **P**

quod genus narrationis¹ (*est opportunus*), scilicet *ad plenam*² *rerum expositionem*. Et est plena rerum expositio quae fit continue sine interruptione interrogationis, ut in hoc exemplo ‘*Fuimus*³ *Troes*’ etc. *Unde* scilicet quod *opportunus*⁴ est ad plenam expositionem rerum. *Historici*
 5 quorum est rem plene exponere, *unde*⁵ *hoc modo frequentissime*, quia utuntur et aliis quamvis raro, ubi scilicet introducunt personas colloquentes. *Cuicumque*. Hanc dignitatem indicativo attribuit quod cuicumque casui adiungitur eidem adiunguntur et ceteri modi, sed quis cui debeat adiungi sequentia explanabunt.

10

(*De imperativo*)

XVIII.70, p. 236.24 *Imperativa*. Post indicativum modum agit Priscianus de imperativo, quia iste modus ponitur post illum in ordine modorum. Agit sic de illo, ostendendo⁶ in quibus deficiat et cum quibus habet | **133ra** |
 15 construi ex natura imperativi modi, sed quare imperativus dicitur alibi invenies, scilicet quia per ipsum imperamus. Et hoc est: *Imperativa non habent primas personas singulares* id est vocem primae personae singularis numeri, et subiungit quare, ideo scilicet *quia nemo potest imperare sibi*⁷. Semper enim diversae volunt esse personae imperans et cui
 20 imperatur; sed si esset in hoc modo vox primae personae et singularis numeri, ex natura imperativi oporteret quod per ipsum imperarem ex natura primae personae et⁸ a nobis. Sed quia aliquis saepe ad se loquitur quasi ad alium et tunc sibi imperat, quod non est propria locutio, subdit

---

¹ narrationis] variationis **P**

² plenum] planam *Hertz* prole. **P**

³ fuimus *Hertz*] sumus **P**

⁴ opportunus] optativus **P a.c.**

⁵ unde *Hertz*] mum **P**

⁶ ostendendo] ostendo *a.c.*

⁷ sibi *Hertz*] sum **P**

⁸ et] quod **P**

nisi figurate loquens proferat sermonem in¹ se id est prima persona dirigit sermonem ad se ipsam.

XVIII.70, p. 237.3 *Pluralis numerus*. Ostenso quare imperativus non habet primam personam singularis numeri, ostendit quare habet primam pluralis numeri. Ad cuius intellectum hoc dicimus quod aliquando ita uni imperamus, ut aliquid agatur quod volumus nos esse paratos ostendere ad illud idem faciendum vel pluribus, ad hunc modum imperandi fuit reperta prima persona pluralis imperativi modi. Si enim dicam ‘ego et tu pugnemus’ uni impero et me ad idem faciendum paratum ostendo², sed si dicam ‘ego et tu et ille pugnemus’ pluribus impero et me paratum ostendo. Significat ergo ista vox primam personam et aliam vel alias, sed per istam vocem non imperamus primae, id est nobis qui loquimur³, sed alii scilicet, et nos paratos ad idem ostendimus. Aliquando autem absolute imperamus uni, ut ‘lege’ aliquando pluribus ut ‘legite’. Continuatio: Singularis numeri imperativi non habent⁴ primam personam, sed *pluralis numerus habet* omnes personas, id est voces omnium personarum. Et subiungit ad quid, quia potest aliquis qui loquitur sibi *per connumerationem⁵ illis quibus imperat* id est potest sese ostendere paratum ad illud faciendum quod illis imperat.

XVIII.71, p. 237.6 *Graeci tamen*. Quamvis vocem hoc modo dicamus imperativi modi, tamen Graeci dicunt illam hortativi modi, hoc est *Graeci nominant huiuscemodi verbi hypothetica* id est hortativa, et est interpretatio ad⁶ sensum, non ad vocem. ‘Hypothesis’ vero est suppositio, inde ‘ypotheticum’, id est suppositum. Deinde subiungit rationem qua Graeci⁷ dicebant hoc verbum non esse imperativum, quia utimur ea

---

¹ in *Hertz*] inde **P**

² ostendo] ostendendo **P**

³ *ante* loquimur] *lo del.* **P**

⁴ habent] habet **P**

⁵ connumerationem] annumerationem **P**

⁶ ad] a **P**

⁷ *post* Graeci] hoc *del.* **P**

loquendo ad similes socios eiusdem actus vel passionis, sed imperativa solent proferri loquendo ad subditos. Subditis enim solemus imperare. *Quod.* Destruit opinionem istam quod imperativa dicuntur semper ab eminentionibus ad subditos, cum saepe utimur eo loquendo ad eos ut in
 5 supplicionibus et precibus, ad reges vel imperatores, ad deos, ut ‘Musa’¹ etc. Ergo quandoquidem utimur imperativo ad deos, qui sunt excellentiores nobis, *ergo multo* etc.

XVIII.72, p. 237.15 *Et sciendum* proprietatem imperativorum ostendit talem quod cuicumque personae et per quamcumque eius vocem
 10 imperamus, †loquendo ad secundam personam imperamus soli tertiae imperamus (<***> secundae†², sed certum est quod, cum secundae imperamus, ad ipsam sermonem dirigimus, | **133rb** | cum vero tertiae imperamus, quia internuntia secunda hoc facimus, sermonem ad secundam dirigimus. Et hoc est: *Sciendum*³ etc.

15 **XVIII.72**, p. 237.16 *Nam qui.* Vere cuicumque imperet sermo dirigitur ad secundam personam, quia quando imperat per vocem primae, et quando per vocem tertiae⁴, de voce secundae personae tacet, quia de illa constans est. *Nam connumerando.* Diceret aliquis: Et quare per talem vocem ‘pugnemus’ et per istam ‘pugnate’ possumus imperare?
 20 R(espondet): Ut nos illis quibus imperamus connumeremus, quod per illam vocem facere non possumus. *Et qui dicit.* Probato quod qui imperat per vocem primae personae dirigit sermonem ad secundam personam, probat similiter quod qui imperat per vocem tertiae dirigeret sermonem ad secundam, non ut imperet illi, sed ut illa internuntia imperet tertiae.

25 **XVIII.73**, p. 237.21 *Est tamen.* Quamvis imperativus⁵ sufficiat ad imperandum, *tamen est* id est contingit *quando subiunctiva adiunguntur*

¹ Cf. Hor., *Ars poetica* 141: ‘Dic mihi, Musa, virum’

² *lacunam et corruptelam suspicor*

³ *sciendum] lemma non indicavit P*

⁴ *post tertiae] de voce tertiae del. P*

⁵ *imperativus] imperativum P*

[quod] causa significantiae¹, ut voluntatem faciendi quod imperamus inculcemus². *Eia*. Ostenso quare imperativus caret prima persona singulari, et quare habet pluralem, constructiones quas habet ex natura huius modi, id est quae omni et soli conveniunt imperativo ostendit.

5 XVIII.73, p. 238.10. *Etiam*. Dixerat quod cuicumque imperat aliquis³ loquitur ad secundam personam quia quod videbatur falsum, quando aliquis figurate sibi imperat, ideo subiungit quod tunc loquitur ad se quasi ad secundam personam.

XVIII.74, p. 238.12. *Inveniuntur*. Quamvis \per/ imperativum \solum/ debemus imperare, tamen inveniuntur auctores usi indicativis et optativis et subiunctivis pro imperativis id est in sensu imperativi. *Et Graeci* etc. Superius dixerat quod habemus primam personam pluralem \in/ imperativo, quam Graeci non habent. Modo dicit Graecos habere quoddam in hoc modo quod Latini non habent, scilicet vocem praeteriti temporis. 15 Ad cuius intellectum dicimus quod quamvis imperium pertinet ad futurum, id est ad id quod nec fuit nec est sed forsitan erit, tamen imperamus ut id quod non est fiat statim, ut ‘lege’, unde vox ista dicitur praesentis temporis imperativi, quia per istam imperamus ut id quod non est fiat in praesenti. Aliquando imperamus ut id quod non \est/ fiat \non/ in praesenti sed in 20 futuro, ut ‘legito’, unde vox ista futuri imperativi iudicatur. Aliquando imperamus ut id quod nondum est, in praeterito perfectum sit, ut exiens mane ab hospitio dicam servienti: ‘Cum revertar, paratum sit prandium!’ et ad sic imperandum habent Graeci unam vocem quam vocant praeteritum imperativi⁴ non quod significaret rem praeteritam sed futuram⁵ imperantes 25 ut in futuro sit transacta et perfecta. Nos vero non habemus unam vocem ad hoc faciendam, sed hoc facimus per circumlocutionem, quae constat ex praeterito participii et verbo substantivo. Et hoc est: *Graeci habent*

¹ causa significantiae *Hertz*] f. a. f. t. **P**

² inculcemus] inculpemus **P a.c.**

³ aliquis] obliquisv **P a.c.**

⁴ imperativi] imperfecti **P a.c.**

⁵ post futuram] imperantes *del.* **P**

imperativum praeteriti temporis \id/ est voces modi imperativi praeteriti temporis. Nos vero Latini *non possumus ea habere in activis et neutralibus* | 133va | nec in una voce nec in circumlocutione. Haec enim verba non habent participium praeteriti temporis, sed *in passivo et in omnibus*¹ quae
 5 *habent praeteriti participia* possumus ea habere, si non in una voce saltem per *circumlocutionem* praedictam, ut ‘doctus es’ vel ‘esto’², deinde subiungit unum Graecum verbum quod significat istud, quod ista locutio.

XVIII.75, p. 238.22 *Sed hanc.* Ne videretur incongruum imperativum, quod pertinet ad futurum, habere vocem praeteritam, ideo
 10 ostendit ad quem intellectum faciendum habeant istud. Et hoc est: *Hanc vim habent praeterita imperativi, ut imperemus* de re³ quae nondum est ut *in futuro sit transacta* sicut exposuimus.

XVIII.75, p. 239.1 *Illud etiam.* In hoc capitulo ostendit⁴ constructiones imperativi ad nomina dicens quod adiuncta vocativis
 15 nominum faciunt perfectam orationem, sed nominativis eorum non adiunguntur sine hoc relativo ‘qui’⁵ et verbo⁶ substantivo, ut ‘qui es Apollonius doce’. Sic igitur imperativum duobus casibus nominum intransitive adiungitur, vocativo per se, nominativo per adiunctum verbi substantivi et relativi nominis. *Graeci.* Sed quamvis adiungamus
 20 nominativo verbum substantivum et nomen relativum, Graeci tamen ibi ponunt solum participium substantivum ‘on’ ut in hoc Graeco exemplo quod sequitur. *Quo*⁷ *participio* etc. cuius aequipollente⁸, vel *quo* id est participium substantivi *possemus uti* (secundum) *analogiam* id est usum⁹

---

¹ omnibus] con de. P

² esto Hertz] este P

³ de re om. Hertz] ut lemma indicavit P

⁴ post ostendit] q del. P

⁵ qui] quod et P

⁶ ante verbo] b del. P

⁷ quo Hertz] ergo P

⁸ aequipollente] aequipollentiae P a.c.

⁹ usum] lectio incerta P a.c.

nisi deficeret usus. Tamen Caesar pro illud scilicet ‘ens’ non incongrue¹ quod probat per participia² quae veniunt a compositis ab hoc verbo ‘sum’.

⟨De optativi significatione⟩

- 5 **XVIII.76**, p. 239.13 *Optativa* etc. Post imperativum modum tractat de optativo. Iste enim modus post illum in ordine modorum ponitur. Agit hoc modo de illo, prius ostendendo illius significationem, deinde eius constructiones. Postea ad quos intellectus constituendos³ habeat vocem praeteriti perfecti et plusquamperfecti, cum videatur pertinere ad futurum.
- 10 Et hoc est: *Optativa verba* et ostendit *rem* id est actum vel passionem, et *votum* id est desiderium illius scilicet inde quod est verbum, votum inde quod est optativum. Sed ne aliquis putaret quod non significaret votum nisi adiunctum adverbio optandi, addit ‘per se’ id est sine alio prolatum. Sed quia raro⁴ invenimus optativum in vi optativi sine adverbio dicamus per se
- 15 naturaliter et ex natura optativi; sed hoc *adverbium ‘utinam’* significat *votum tantum*, id est votum ita quod *rem* id est actum vel passionem faciunt. *Ad ampliorem*. Cum adverbium significet solum votum, et optativum *rem* et votum, ad quid adiungitur illi? Respondet⁵: Ad ampliorem demonstrationem, id est ad maius votum et desiderium
- 20 significandum non ad *rem* novam, quia tribus ⟨de⟩ causis adiungitur dictio dictioni: ad significandum quod illa non significat, ut verbum nomini, vel ad amplificandum quod illa significat ut adverbium optativo et adverbium confirmandi indicativo, vel ad ornatum, ut expletivae⁶ coniunctiones. *Et apud⁷ ⟨Graecos⟩*. Dixerat hoc adverbium ‘utinam’ adiungi | **133vb** |

¹ incongrue *Hertz*] cong. **P**

² participia] participium **P a.c.**

³ constituendos] construendos **P**

⁴ raro] rero **P a.c.**

⁵ respondet] r.& *suprascript* a (= regula) **P**

⁶ *post* expletivae] constr *del.* **P**

⁷ *apud Hertz*] aptum **P**

optativo, cuius Graeca interpretatio [quod] est ‘*arte*’¹ apud Graecos, non solum optativo sed indicativo adiungitur. Ne igitur aliquis putaret quod uter indicativo posset adiungi, illud removet², dicens ‘*arte*’³ id est/ ‘utinam’, id est quod tantum valet quantum ‘utinam’, *non solum adiungitur*
 5 *optativo*, sed indicativo modo, *et facit id*, id est indicativum accipi loco optativi⁴, id est habere⁵ significationem optativi ut in sequenti exemplo.

XVIII.77, p. 239.22. *Graeci*. Ne aliquis putaret nos facere in hoc modo quicumque Graeci faciunt in illo, dicit quod *Graeci saepe*⁶ *(solent) uti hoc modo in deprecatione*⁷ *pro optativo* in sensu indicativi. *Nos vero*
 10 *minime*⁸ utimur optativo pro indicativo, *quamvis* etc.

(De optativi constructione)

XVIII.77, p. 239.26 *Optativa*. Cum desiderium pertinet ad futurum, ostendit ad quos intellectus constituendos⁹ habet iste modus praeteritum
 15 perfectum et plusquamperfectum. De re igitur quae non est possumus desiderare quod sit praeterita et perfecta, et nuper et dudum. Iterum de re narrata nobis an sit praeterita necne, possumus desiderare quod praeterita sit et perfecta. Iterum de re quam praeteritam esse scimus hoc quod contigisset dolemus, vel de re quae non contigit¹⁰ eam non contigisse
 20 dolemus, sed cum de aliquo dolemus contrarium illius optamus, hos omnes intellectus per hanc vocem ‘legissem’ constituimus. Et quamvis de re quae futura est loquimur, quia illam esse praeteritam optamus, dicitur vox illa

---

¹ arte] viz. ‘*aithe*’

² removet] removeat **P a.c.**

³ arte] viz. ‘*aithe*’

⁴ optativo] ap **P**

⁵ ante habere] a del. **P**

⁶ saepe] maxime *Hertz*

⁷ in deprecatione *Hertz*] iñ (= inde) **P**

⁸ minime *Hertz*] eu **P**

⁹ constituendos] constrituendos **P a.c.**

¹⁰ contigit] contingit **P**

praeteriti imperfecti si optamus nuper fuisse praeteritam, plusquamperfecti si dudum. Quaedam de istis invenies in Prisciano. *Quamquam*¹ *debeamus ea orare*² *quae nondum fuerint*, et nihil est praeteritum nisi quod fuit, tamen hoc optamus³ praeteritum (et) plusquamperfectum id est vocem
 5 praeteriti perfecti et plusquamperfecti, et subiungit quare, quia contingit *eos abesse pro quibus oramus*⁴. Et attende quod iuxta hanc causam non debet habere nisi tertiam personam praeteriti. Prima enim et secunda cum semper sint praesentes abesse non possunt, tamen secundum alios intellectus habet primam et secundam, deinde subiungit exemplum hoc.

10 **XVIII.78**, p. 240.5 *Est autem*. Non solum intellectu utimur praeterito optativi, sed *est* id est contingit, quando utimur *optativo praeteriti temporis dolentes quod non (factum) sit*, \et/ tunc optamus⁵ factum fuisse. *Ut*. Hoc exemplum non videtur conveniens quibusdam, cum vident dolere quod sit factum et desiderare quod non⁶ fuisset factum, ideo corrigunt⁷ et dicunt
 15 ‘dolentes quod sit factum’. Vel dicamus in hoc exemplo dolere⁸ quod non sit hoc factum, scilicet homines non movisse bella, non navigasse mare’, ‘o’⁹ *etiam*. Non solum ‘utinam’ adiungitur optativo, sed ista quae sequuntur sensum ‘utinam’ habentia, ut in sequentibus exemplis.

20 Nota quod in constructione optativorum et adverbiorum temporalium peccant multi materna lingua decepti, de illa igitur aliquid breviter dicamus. Optativum igitur praesentis temporis, quia est praeteriti imperfecti cum adverbio praesentis temporis et praeteriti potest adiungi, ut ‘utinam legerem nunc, legerem heri’ sed cum adverbio futuri numquam.

---

¹ quamquam *Hertz*] quae quod **P**

² orare *Hertz*] ro. **P**

³ tamen hoc optamus] *ut lemma indicavit* **P**

⁴ oramus *Hertz*] ob. **P**

⁵ optamus] opontamus **P a.c.**

⁶ non] num **P**

⁷ corrigunt] corrigant **P a.c.**

⁸ dolere] delere **P a.c.**

⁹ O] con **P**

Non enim dicendum est ‘utinam legerem cras’ sed ‘utinam legam cras’, etsi fere omnes decepti materna lingua¹ illud dicant, optativum praeteriti perfecti et plusquamperfecti tantum adiungi debet | **134ra** | adverbio praeteriti, ut ‘utinam legissem heri’.

- 5 Et attende quamvis utrumque bene dicatur ‘utinam legerem heri’ \et ‘utinam legissem heri’, in alio sensu tamen et alio dicitur. Qui enim dicit ‘utinam legerem heri’/ desiderat se heri incepisse sed non perfecisse, sed qui dicit ‘utinam legissem heri’ se heri perfecisse hunc actum optat. Optativum vero futuri cum solo adverbio \futuri temporis potest adiungi.
- 10 *Per se*² tamen quamvis hoc verbum habet construi cum adverbio/ optandi tamen ponitur per se.

XVIII.78, p. 241.1 *Et nota*.³ In hoc exemplo optative posuit hoc praeteritum ‘finxerit’ quae tamen vox non invenitur in optativo, ideo dicit ‘et nota’, deinde subdit multis auctoribus⁴ hoc placuisse quod praeteritum perfectum subiunctivi esset et esset praeteritum perfectum optativi, et plusquamperfectum illius plusquamperfectum istius, quia⁵, si esset optativus modus, ista tempora divisa haberet quemadmodum subiunctivus.

⟨*De subiunctivo*⟩

- 20 **XVIII.79**, p. 241.10 *Subiunctivus*. Post optativum tractat Priscianus de subiunctivo sed quare iste modus ponitur post illum in *Magno Prisciano* invenies⁶. Agit de isto modo prius ponendo duo nomina huiusmodi, deinde causam alterius eorum demonstrando, postea constructiones quas habent verba ex natura huius modi, quia iste modus plus variat suas significationes

¹ lingua] lingua **P**

² per se *et sequentibus* pp. 230–240.2 -artium scriptoribus *Hertz*] *om. PRML apud Hertz, del. Hertz*

³ nota] no.a. **P**

⁴ auctoribus] auctoritatibus *a.c.* **P**

⁵ quia] quod **P**

⁶ Cf. *Prisc.* VIII.68, *GL* II p. 424.8–13

quam ceteri,¹ diversas illius significationes enumerat, postea illas exemplis auctorum, sed maxime Ciceronis² confirmat. Hoc est³: *subiunctivus etiam*⁴ dicitur ‘dubitativus’. Deinde⁵ subiungit quare dicitur subiunctivus, sed quare dicitur dubitativus hic non ostenditur, sed ex sequentibus poterit
 5 perpendi, scilicet quia significat⁶ dubitationem. Et hoc est: *Dicitur subiunctivus vel ideo quod subiungitur coniunctioni*, si non ubique, tamen frequenter⁷, vel ideo quia *subiungitur alteri*⁸ verbo et non uni tantum sed omni modo, et tunc dicitur a passivo, vel quia *subiungit sibi alterum*⁹ et tunc dicitur ab activo. In hoc exemplo ‘cum faciam vitulam’¹⁰ subiungit
 10 aliud verbum, in secundo subiungitur huic verbo ‘est’ ‘est enim certum dare lintea retro, ni teneant cursus’¹¹.

XVIII.80, p. 240.10 *Et sciendum*. Quare dicis vel quod subiungitur alteri verbo vel quod subiungit sibi, nonne sine altero verbo potest in oratione perfecta esse? Non! ideo dicit. *Et sciendum quod necesse*
 15 *secundum rationes huius artis, eum subiunctivum, sociari alteri*¹² *modo vel alteri verbo eiusdem modi*, alteri modo ut in primo exemplo ‘cum docerem etc.’, alteri verbo¹³ eiusdem modi ut ‘cum doceam legere discipulum’¹⁴.

¹ ceteri] cetera **P**

² Ciceronis] See *Prisc.* XVIII.108–122, especially XVIII.122, *GL* III p. 264.16: Ideo ex uno libro Ciceronis tot usus proponere studui, ut docerem quam frequentissime hac constructione usi sint auctores eloquentiae Latinae, in hoc quoque Atticos maxime imitati.

³ est] et & *ut lemma indicavit P*

⁴ etiam] et *Hertz*

⁵ post deinde] dicitur *del. P*

⁶ significat] sigificationem **P a.c.** signific *p.c.*

⁷ frequenter] *ut lemma indica P*

⁸ alteri *Hertz*] ad **P**

⁹ sibi alterum *Hertz*] sunt au **P**

¹⁰ cum - vitulam *Hertz e Virg., Eclogae* III.77

¹¹ Cf. ‘ni teneant cursus, certum est dare lintea retro’ *Hertz e Virg., Aeneis* III.685–6

¹² alteri *Hertz*] ap. **P**

¹³ alteri verbo... alteri modo *p.c.*] alteri modo ... alteri verbo **P a.c.**

¹⁴ discipulum *Hertz*] ex. **P**

XVIII.80, p. 241.13 *Omnibus igitur*. Quandoquidem imperativo et indicativo potest adiungi et sic de aliis, igitur omnibus modis, non solum personalis¹ sed impersonalis. *Frequentissime tamen*. Dixerat quod inde dicitur subiunctivus quod subiungitur coniunctioni, sed cum aliis multis
 5 subiungatur, frequentius tamen isti subiungitur ‘si’. Sed quia ista coniunctio non solum habet isti modo adiungi, sed etiam aliis, et diversa habet significare, causa subiunctivi diversas illius constructiones et significationes ostendit.

Sed antequam litteram exponamus, de duobus Graecis
 10 coniunctionibus quarum hic mentionem [hic] facit aliquid dicamus. Sunt igitur apud Graecos duae coniunctiones ‘ey’ et ‘ean’, et est ‘ey’ coniunctiva scilicet continuativa et subcontinuativa. Significat igitur duarum rerum consequentiam et confirmationem, id est innuendo
 15 utrumque esse vel posse esse, et habet construi cum indicativo; ‘ean’ vero adiunctiva vel causalis, et habet duo | **134rb** | ita copulare quod significat primum esse causam ultimi, unde causalis et dubitativa dicitur. In his vero coniunctionibus faciunt Graeci abusionem, aliquando [quod] in sola constructione, aliquando in sola significatione, aliquando in utroque. Aliquando enim construitur ‘ey’ cum subiunctivo in designatione
 20 consequentiae et confirmationis et ‘ean’ cum indicativo in designatione causae, et sic est abusio in sola constructione. ‘Ey’ cum indicativo in designatione causae cum quadam dubitatione, et ‘ean’ cum subiunctivo in designatione \consequentiae/ et confirmationis, et tunc est abusio in sola significatione. Aliquando construitur ‘ey’ cum subiunctivo in designatione
 25 essentiae et ‘ean’ cum indicativo in designatione consequentiae, et tunc (est) abusio in significatione et in constructione.

Latini vero pro his duabus coniunctionibus habent unam solam, scilicet ‘si’, quae proprie constructa cum indicativo debet significare quod ‘ey’ id est consequentiam, cum subiunctivo debet significare quod ‘ean’ id
 30 est causam. Sed ut Graeci abutuntur in illis, sic nos in ista ponentes ‘ean’

---

¹ *post personalis] sed impersonalis del. P*

cum indicativo in designatione causae, vel \‘ey’/ cum subiunctivo in designatione consequentiae. Sed nostri garciones proprietates vocum ignorantibus putant quod ‘si’ ubique faciat consequentiam et propositionem hypotheticam, quod omnino falsum est. Ubi enim tantummodo ‘si’ habet
 5 propriam significationem ‘ey’ facit ibi ypotheticam. Continuatio: Quamvis ceterae coniunctiones sociantur subiunctivo tamen frequentius sociatur illi ista coniunctio ‘si’, et non in omni sua significatione, sed significans dubitationem, id est non innuens de duobus utrumque esse vel posse esse, id est per ‘*ean*’ talem constructionem et talem significationem habet
 10 proprie ista Graeca coniunctio.

XVIII.81, p. 241.22 Sed ne aliquis putaret hanc coniunctionem ‘si’ aliam constructionem quam cum subiunctivo vel aliam significationem quam dubitationem non habere, subdit: *cum vero* ‘si’ significat istam Graecam coniunctionem ‘ey’, id est quod ista coniunctio Graeca; deinde
 15 ostendit eius significationem et speciem sic: *quae*¹ id est ‘ey’ *nominatur apud illos*² Graecos³ ‘*sinaptikos*’⁴ quod sic interpretatur id est continuativa. Et subiungit quare, ideo scilicet quod *demonstrat quod rem* (*rei*) id est primum sine ultimo esse non posse, quod est significatio consequentiae, (***)⁵ †tamen quando hoc significant†, *omnimodo*⁶ ut in
 20 sequentibus exemplis. †*In neutro tamen*†⁷. Ostenso in quo habet ‘ey’ proprie construi et in qua significatione, abusiones illius ostendit, ne videretur mirum alicui, si etiam coniunctione quam pro⁸ ea habemus quandoque abutimur.

---

¹ quae] *lemma non indicavit P*

² illos *Hertz*] ipsos **P**

³ Graecos] *ut lemma indicavit P*

⁴ ‘*sinaptikos*’ *Hertz*] *sinauthericoso P*, cf. *codices apud Hertz, app.crit.*

⁵ ante tamen] *lemma vel corruptelam suspicor*

⁶ omnimodo *Hertz*] omnia in odem **P**

⁷ in neutro tamen] *non invenitur apud Hertz*, cf. *Prisc. XVIII.82, GL III p. 242.15–17: Nihil mirum igitur – utriusque constructionem*

⁸ pro] per **P**

Continuatio: **XVIII.81**, p. 241.27 Quamvis ‘*ey*’ proprie habet construi cum indicativo, tamen ea coniunctio, id est ‘*ey*’, *invenitur sociata non solum indicativo*¹, quae est propria eius constructio, sed *optativo*² et *subiunctivo*, et maxime invenitur *hoc apud Atticos*. In primo exemplo
 5 Homeri est abusio in constructione in hoc quod ‘*ey*’ sociatur subiuunctivo, si autem fit in significatione nescio. In secundo exemplo eiusdem est abusio in significatione in hoc quod ‘*ey*’³ ponitur pro ‘*ean*’, id est in sensu ‘*ean*’ sed non in constructione, quia sociatur cum indicativo. *Demosthenes*. Ut ille Graecus auctor protulit optativum cum ‘*ey*’, sed in quo sensu nescio.
 10 Unde | **134va** | abusionem in constructione esse scio, si autem fit in significatione ignoro.

XVIII.82, p. 242.11 *Nostris*. Ostenso quid Graeci faciant in suis subiuunctivis, ostendit quid nos facimus in nostris. Continuatio: Non solum Attici ponunt subiuunctivum in praedicto sensu, sed *nostris imitantur*⁴
 15 *frequentissime Atticos et proferunt* id est ponunt⁵ *subiuunctivos sive*⁶ magis dixit optativos, *cum supradictis coniunctionibus* id est cum ‘*si*’, quae dicitur plures coniunctiones⁷ in hoc quod significationem habet plurium. Et non solum hoc faciunt cum illis coniunctionibus, *sine*⁸ *his*; deinde subiungit in quo sensu, scilicet *quando confirmative*⁹ *vel dubitative*¹⁰ id est
 20 in designatione confirmationis vel dubitationis, in quo sensu id est in sensu dubitationis et confirmationis Graeci ponunt has duas coniunctiones ‘*an*’ et ‘*ara*’. Attende quod est confirmatio cum consequentia, scilicet quando

---

¹ indicativo *Hertz*] id **P**

² optativo *Hertz*] cum p. **P**

³ *post ’ey’*] ponitur *del.* **P**

⁴ imitantur *Hertz*] vero **P**

⁵ ponunt] *ut lemma indicavit* **P**

⁶ sive *Hertz*] si ubi **P**

⁷ coniunctiones] constructiones **P a.c.**

⁸ sine *Hertz*] sed non **P**

⁹ quando confirmative] quod constru. **P**

¹⁰ vel dubitative] *lemma non indicavit* **P**

ita aliquid confirmamus quod aliud ad ipsum sequi ostendimus, et hanc significationem facimus per ‘si’ iunctum indicativo. Est dubitatio cum causa, id est quando sic ostendimus unum esse causam alterius quod an sit dubitamus, quod facimus per ‘si’ iunctum subiunctivo. Est confirmatio
 5 sine consequentia et dubitatio sine causa quas Graeci significant per subiunctivum, et has coniunctiones ‘an’ et ‘ara’, et si ‘an’ significet utrumque per utramque, an alterum per alteram, tamen ignoro, nisi quod videtur mihi ex verbis Prisciani quod per ‘an’ fit proprie confirmatio, per ‘ara’ dubitatio.

10 **XVIII.82**, p. 242.15 *Nihil igitur mirum*. Ostensis constructionibus et significationibus illarum Graecarum coniunctionum, ostendit constructiones et significationes huius Latinae ‘si’, quae vim habet illarum duarum quandoquidem praedictae coniunctiones duae praedicta significant et cum praedictis construuntur. Nihil igitur mirum †ho† ‘si’
 15 \scilicet/ *constructionem utriusque*, id est ‘ey’ et ‘ean’¹, quae ‘si’ ponitur causalis² pro ‘ean’ Graeca, quae ‘ean’ est causalis vel³ perfectiva⁴ quod eadem (est). Causa enim suum perficit effectum. *Quam*⁵ pro ‘ey’ *coniunctiva*⁶, id est continuativa vel subcontinuativa, ut est expositum. Eam constructionem, dico, quam illi Graeci *habent ad verba (servare)*, et
 20 subiungit scilicet ubi: *possit*⁷ ista coniunctio ‘si’⁸ *adiungi* [inde] *subiunctivo et optativo*. Ponit istorum exempla. *Indicativo* adiungitur per ‘ey’ confirmative in sequenti exemplo, optativo adiungitur et per utrumque ponitur ut in hoc exemplo ‘*si tibi posco*’⁹ etc.

---

¹ ean] an P

² causalis] causa P

³ est causalis vel] lemma non indicavit P

⁴ perfectiva Hertz] profectiva P

⁵ quam] lemma non indicavit P

⁶ coniunctiva] lemma non indicavit P

⁷ possit Hertz] poni P

⁸ ista coniunctio ‘si’] ut lemma indicavit P

⁹ posco Hertz] se. P

XVIII.83, p. 243.13 *Sed indicativo*. Hanc coniunctionem ‘si’ cum indicativo et subiunctivo et optativo dixerat posse adiungi, sed in quo sensu non determinaverat. Ideo hoc determinat ostendens in quo sensu habet proprie construi cum indicativo, in quo cum subiunctivo, sed de
 5 optativo tacet. Raro enim cum illo construitur, et in designatione voti. Continuatio: ‘Si’ coniungitur cum indicativo et subiunctivo, sed *iunctum indicativo ostendit magis confirmari rem* id est actum qui significatur verbo cui adiungitur, vel *rem sic*¹ *esse*, etsi non est², *posse esse magis quam dubitari*³. Vel elective dicamus *magis*⁴ vel comparative, quia aliquando
 10 iunctum indicativo significat dubitationem, sed frequentius confirmationem. ⟨‘Di’ si qua’⟩. Hic est ‘si’ cum indicativo confirmative. Non enim dubitabat qui hoc dixit aliquam pietatem in caelo esse, similiter in sequentibus et proximis | **134vb** | exemplis ponitur cum indicativo confirmative et est pro ‘ey’.

XVIII.83, p. 243.27 *Et et est*. In ultimo coniunxerat praesenti praeteritum, ideo notari illud imperat et in quo sensu hoc faciendum sit designat. Et hoc est: *Illud est attendendum in hoc loco quod praeteritum indicativi*⁵ *modi solent coniungere*⁶ *cum praesenti indicativi*. Unde *res*⁷ una *sequitur perfectionem alterius* id est quando volunt hunc intellectum
 20 constituere quod una res sequitur alterius perfectionem. Sunt enim⁸ res ⟨ad⟩ quarum perfectionem unum praeit⁹, aliud ⟨sequitur⟩ — ut cum docemus puerum, consequimur eius odium, sed postquam perfecimus,

---

¹ rem sic Hertz] yan P

² et si non est] ut lemma indicavit P

³ quam dubitari] lemma non indicavit P

⁴ magis] lemma non indicavit P

⁵ indicativi Hertz] id P

⁶ coniungere Hertz] gium pror P

⁷ unde res una] quando res altera Hertz, un rem unam P

⁸ enim] hic P

⁹ praeterit] praesentiam P

habemus gratiam. Et quando hoc fit, *utuntur praeterito in demonstratione*¹
*illius*² *quae*³ *prior perficitur*⁴ et est causa alterius, et utuntur praesenti
 verbo in designatione rei⁵ *consequentis*:⁶ ‘*si quid*’ etc. ‘*Si te*’. In hoc
 5 exemplo ponitur ‘*si*’ cum indicativo confirmative nec copulantur diversa
 tempora.

XVIII.85, p. 244.17 *Indicativo*⁷ *enim*. Bonum dedi exemplum, quia
 Lucanus usus indicativo comprobatur hoc fieri, quod accipiet Neronem
*pectore*⁸, et deinde subiungit ‘*velim*’ quod est subiunctivum, etiam
 confirmative ‘*si*’ promittens *Cirrhaea* hoc fit, scilicet quod *accipiet* illum
 10 de quo non dubitat se *minime [minime] posse egere Apolline*, quod Graeci
 per haec verba dicerent quae sequuntur, deinde ponit eorum expositionem,
 id est ‘*nolim penitus*’. *Si [enim]*. Vere hic est confirmatio, quia si dixisset
 ‘*si dis placeat*’, *dubitare se ostendisset*.⁹ *Utrumque enim* id est relinquere
 et opitulari, ostendit sibi certum esse, alterum possibilitate, alterum actu.
 15 Vel de sequentibus hoc dicatur utrumque sibi certum esse desperationem
 vitae et eius minas.

XVIII.86, p. 245.12 *Similiter*. Alium intellectum in quo Latini utuntur
 ‘*si*’ cum indicativo ostendit, scilicet \in/ deliberationem, scilicet (quando)
 ostendimus quid boni¹⁰ sequatur si hoc fecerimus quid si illud, in quo nulla
 20 est consequentia. Continuatio: Non solum in praedicto sensu iungunt
 auctores ‘*si*’ cum indicativo, sed *similiter utuntur*¹¹ *indicativo*¹² cum ‘*si*’,

¹ in demonstratione Hertz] id. P

² illius Hertz] si P

³ quae Hertz] qui P

⁴ perficitur Hertz] fi. P

⁵ rei] re ut lemma indicavit P

⁶ ut] ut lemma indicavit P (praesentiam-consequentis ut] *textus partim valde corruptus*

⁷ indicativo Hertz] dudi vel lectio incerta

⁸ pectore] lemma non indicavi P

⁹ ostendisset Hertz] res P

¹⁰ boni] bonis P a.c.

¹¹ utuntur] utentur P

¹² indicativo] idem P

scilicet *quando volunt ostendere* aliquid boni malive esse vel fuisse *in rebus* quae significantur ab indicativis, ut Cicero in sequenti exemplo deliberans ostendit quid boni esset in illorum damnatione de quibus loquitur et quid mali in absolute. *Si potuit*. Hoc exemplum non est de
5 proximo scilicet de deliberatione, sed de remoto scilicet quod ‘si’ ponitur cum indicativo affirmative.

XVIII.87, p. 245.22 *Quando vero*. Positis exemplum in quibus ‘si’ ponitur cum indicativo confirmative, ponit exempla in quibus ponitur cum subiunctivo dubitative et pro ‘*ean*’. Continuatio: Quando res confirmatur
10 utimur indicativis cum ‘si’, sed quando dubia res ostenditur, deinde glosat quomodo dubia, id est utrum possit fieri necne, sed quia, ut diximus, res dubia duobus modis significatur, et cum condicione et sine ea, sed de re dubia sine¹ condicione non erat hic sermo, ideo determinat ‘per inductionem’ id est per condicionem, deinde glosat Graece id est² ‘kata
15 hipotesin’ et est ‘cata’ condicio, quando, inquam, res dubia sic significatur. *Subiunctivis utuntur [ut si] magis* quia in alio sensu utimur eis sed frequentius in isto. Vel *magis* quia aliquando utimur indicativo dubitative.

XVIII.87, p. 245.25 *Sed si quis*. In exemplis | **135ra** | quae hic sequuntur est ‘si’³ \cum/ dubitatione⁴. Sed *Cicero tamen*. Quamvis res
20 dubia per subiunctivum debeat proferri, tamen Cicero significavit eam indicativo, addito hoc adverbio ‘si forte’.

XVIII.88, p. 246.11 *Nec aliter* etc. Vere res dubia per inductionem per subiunctivum debet proferri, quia *aliter non (possunt) suppositiva*⁵ vel
25 *inductiva* id est res dubiae cum condicione, *quae Graeci vocant*

---

¹ *post sine] ea del. P*

² *post id est] ‘kata hipotesim del. P*

³ *si] sicut P a.c.*

⁴ *ante dubitatione] sub del. P*

⁵ *suppositiva Hertz] se P*

*hypothetica*¹, *non possunt*² *aliter proferr* proprie nisi per subiunctivum. Et dicitur res huiusmodi dubia vel supposita vel inductiva, quia cum praemittitur, (dubitatur) an quid supponitur (vel) causa cuius inducitur. ‘*Et erunt*’. In hoc exemplo est abusus in hoc quod ‘si’ ponitur cum subiunctivo confirmative.

XVIII.89, p. 246.23. *Est tamen*. Ostensis proprietatibus huius coniunctionis ‘si’, ostendit abusiones. Continuatio: Quamvis ‘si’ cum indicativo debeat facere confirmationem, *tamen est* id est contingit, quando auctores *utuntur in dubiis indicativo*³ id est in designatione rei dubiae, ut in sequenti exemplo. *Est tamen*. Quamvis subiunctivum habet iungi cum ‘si’, et ‘ut’, tamen aliquando ponitur sine illis, et tamen subaudiuntur. Et hoc est: *Est tamen et sciendum*. Repetit quod dictum est de ista coniunctione ‘si’, ut memoriae commendet, quia vult ad aliud transire. Littera plana est.

XVIII.91, p. 247.24. *Iste igitur* etc. Tractavit hucusque de hac coniunctione ‘si’ gratia subiunctivi, quod frequentius habet cum isto construi. Hoc facto, revertitur ad subiunctivum de quo intendit hic, et illius enumerat significationes. Continuatio: Quandoquidem intentio nostra de subiunctivo, *igitur ut colligam vim* id est significationem eius, *est quando significat dubitationem, est quando confirmationem*⁴, *est quando possibilitatem* in qua possibilitate sunt ea quae dicuntur ‘*hipa*’⁵ id est *suppositive*. Cum⁶ enim condicionaliter aliquid alicui per subiunctivum suppono me potuisse utrumque innuo. Deinde ponit exemplum in quo subiunctivus significat dubitationem sive cum ‘si’ sive sine ea, deinde exempla ponit in quibus confirmationem, postea illa in quibus possibilitatem.

---

¹ *hypothetica Hertz*] di. P

² *possunt Hertz*] per. P

³ *indicativo*] in de si P

⁴ *confirmationem*] *comprobationem Hertz*

⁵ ‘*hipa*’] viz. ‘*hypothetikōs*’

⁶ *cum*] est P

XVIII.93, p. 249.7 *Sciendum tamen*. Constructiones subiunctivi verbi cum ‘si’ quando est in principio orationis ostendit. Contingit aliquando quod idem est cum eadem, vel cum [cum] ista coniunctione ‘ut’ in medio [dictionis], quod non potest esse nisi tria verba ad minus sint in oratione.

5 Has igitur constructiones subiunctivi tractat ostendendo sensum earum. Dicit ergo quod, quando subiunctivus est in medio cum ‘si’ vel ‘ut’, quod verbum antecedens illud medium subiunctivum et¹ subsequens potest esse. Subiunctiva possunt tamen esse indicativa. Subiunctiva sunt, ut si dicatur ‘placeret mihi si diceret quis sit’, antecedens est aliquando indicativum \‘ut

10 rogo: dicas mihi quis sis’, aliquando consequens est indicativum/ ut ‘rogo te ut dicas mihi: Quis est iste?’ Continuatio: Quamvis subiunctivum possit poni cum ‘si’ in principio orationis, *tamen est sciendum quod* ⟨*tam*⟩*causali* ‘ut’ id est² ista coniunctione *causali*, *quam* ‘*si*’ similiter causali in sequentibus, sed quod non sunt in principio orationis sed in medio post

15 aliud verbum. Et hoc est: *cum verbis subiunctivis* [in] *solent Romani* id est prima verba illius orationis, et *sequentia*³, id est ultima *proferre per subiunctivum*⁴ ⟨*modum*⟩, *maxime* | **135rb** | [maxime] ⟨‘*qui*’⟩*adiuncto* ultimis verbis⁵, *vel* ‘*quod*’ *vel* ‘*quae*’, deinde subiungit quem sensum faciunt Romani, *colligentes Romani* in tali constructione dicens hoc

20 faciunt *Romani* causam primi actus si in medio est ‘ut’, vel colligentes *dubitationem* si in medio est ‘si’. Qui enim dicit: ‘rogo ut ostendas quis sis’ causam suae rogationis ostendit sic, et qui dicit ‘placeret si diceres’⁶ mihi quis sis’ se dubitare an dicturus sit ostendit.

Deinde subiungit duo exempla in quibus verbum subsequens⁷

25 profertur per subiunctivum modum, sed nullum ponit in quo antecedens

---

¹ *post et]* *add. sub P*

² *id est]* in **P**

³ *sequentia Hertz]* *subi esse P*

⁴ *per subiunctivum Hertz]* *pro su P*

⁵ *ultimis verbis]* *ultima verba P*

⁶ *diceres]* *diceret P*

⁷ *post subsequens]* *ponitur del. P*

verbum per subiunctivum modum proferatur. Nec est curandum. Cum enim dixerat ‘maxime’, per alium¹ modum posse et antecedens et subsequens verbum proferri ostendit. Quidam² tamen dicunt quod Priscianus vocat hic medium verbum antecedens, respectu ultimi, et
 5 secundum illos de primo nihil dicit. Illi³ vero sic dicunt: ‘ut’ \et ‘si’/sequentibus⁴ cum verbis subiunctivis, (id est) alii verbo, vel [id est] antecedentibus; medium enim verbum et subiungitur uni et antecedit alii, idem⁵ est subiectum quia antecedens.

XVIII.93, p. 249.8 Tunc *solent Romani*⁶ *verbis antecedentibus et*
 10 *subsequentibus*, id est media quae antecedunt uni et subsequuntur alii *proferre per subiunctivum*⁷, sed secundum hoc nihil operatur ‘frequentissime’ hoc adverbium, cum numquam in tali constructione medium verbum possit per alium modum proferri, cetera non mutantur. *Quod* id est sensum quem facimus istis coniunctionibus, *solent*⁸ *Graeci*
 15 *significare per additionem* huius Graecae coniunctionis. *Quem socium*. Hoc exemplum et cetera usque ad hunc locum ‘*an*’ *quoque*⁹ Graeca non sunt de proximo, sed de remoto, scilicet quod subiunctivus et confirmationem et dubitationem et possibilitatem significat, quod in multis Priscianum facientem invenies. Unde indiscreti grammatici iterum
 20 turbantur quod totum tractatum praetereunt.

XVIII.95, p. 251.1 ‘*An*’ *quoque* etc. Expositis duabus significationibus huius modi exponit tertiam, id est possibilitatem, prius

---

¹ *post alium*] verbum *del. P*

² Cf. *Notae Dunelmenses*, p. 582.838: ‘subiunctivus’ dico id est ‘subsequentibus’, uel si maus dicere ‘antecedentibus’.

³ illi] illud *P a.c.*

⁴ *ante sequentibus*] in *del. P*

⁵ *ante idem*] iterum *del. P*

⁶ *Ssolent Romani*] *lemma non indicavit P*

⁷ *proferre-subiunctivum*] *lemma non indicavit P*

⁸ *solent*] su *P*

⁹ *an quoque*] *lemma non indicavit P*

ostendens qua locutione Graeci significant illam possibilitatem quam nos subiunctivo significamus. Sed quid sit ‘loriston’, quid ‘parachimenon’¹ et quomodo nostrum praeteritum ponitur pro utroque in nostris *Glosulis de Magno Prisciano* quaere. Modo litteram exponamus. ‘An’ ista Graeca
 5 coniunctio quotiens ponitur ‘si’ possibilitatem (significat). Significat enim aliquando confirmationem, aliquando dubitationem, adiungitur apud illos Graecos *vel praeterito imperfecto indicativi vel ‘loriston’* indicativi modi — quem² id est ‘loriston’ non habemus nisi in hoc quod pro eo ‘parachimenon’ utimur nostro praeterito perfecto, et non solum adiungitur
 10 ‘an’ in hac³ significatione, sed *coniungitur — nostri ergo quoque*⁴ (in) omnia cuiuscumque sint temporis. *Quippe* id est quid mirum ‘si’ in omnibus optativis adiungitur, cum sit coniuncta *in tribus* praeteritis⁵ id est praeterito perfecto | 135va | et plusquamperfecto.

XVIII.96, p. 251.6 *Praesens enim*. Vere coniuncta sunt in his
 15 temporibus, quia in hoc modo idem est praesens et praeteritum

---

¹ loriston, parachimenon] viz. ‘aoriston’ ‘parakeimenon’ cf. *WCmai P* fol. 63va, ad *Prisc.* VIII.54, *GL II*, pp. 415–416: Sed quia de Graecis praeteritis hic fit mentio, de eisdem aliquid dicamus. Habent igitur Graeci in designatione rei perfectae unam vocem qua designant illam rem nuper esse perfectam quam vocant ‘paraceimenos’, quasi ‘adiacens temporis’ – ‘para’ enim est iuxta, ‘emenos’ dies vel tempus. Habent aliam vocem qua sic loquuntur de re perfecta quod non definiunt utrum nuper vel multo ante sit perfecta, quam vocant ‘loriston’ id est infinitum. Habent tertiam vocem qua definiunt dudum esse perfectam, quam vocant ‘hipersinchelicon’, id est plusquamperfectum. Nos vero in designatione rei perfectae duas voces tantum habemus, sed una et infinite et pro re nuper facta utimur, quam praeteriti perfecti vocamus. Est ergo nostrum praeteritum perfectum pro ‘parachemenon’ et pro ‘loriston.’ Nostrum vero plusquamperfectum pro ‘hipersichilicon’. Cf. The “Promisimus” commentary in K. M. Fredborg, “The “Promisimus”, *Cahiers de l’Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 70 (1999), p. 203

² quem] quam **P**

³ post hac] sola *del.* **P**

⁴ quoque] propter **P**

⁵ praeteritis] temporibus *Hertz*

imperfectum ut ‘legerem’¹, idem praeteritum perfectum et plusquamperfectum ut ‘legissem’, idem est futurum et tempus quod Graeci vocant ‘loriston’ sed non est apud nos, sed apud illos. *Nostris quoque*. Ostendo qua locutione Graeci significant possibilitatem, ostendit qua
 5 Latini illam significant, scilicet per subiunctivum sine coniunctione, et ita solum verbum significat apud nos quod apud illos verbum et coniunctio. Et hoc est: *Nostris* etc.

XVIII.96, p. 251.11 ‘*Neque defetiscar*’. Hic significat subiunctivum ‘defetiscar’ possibilitatem, id est ‘potero defetisci’.

10 **XVIII.97**, p. 251.17 Sed *praeteritis*. Dixerat quod per subiunctivum significamus possibilitatem, modo dicit quod per diversa illius tempora diversas possibilitates illius significamus, quia per praeteritum significamus rem quae facta non est potuisse esse factam, ut in praecedenti exemplo, per praesens rem posse fieri in praesenti nisi aliud impediatur, ut
 15 ‘doceam si velis’, per futurum rem posse fieri in futuro, ut ‘docuero, si volueris’.

XVIII.98, p. 252.4 *Illud quoque* Aliam significationem subiunctivi ostendit, scilicet paenitentiam rei non factae. *Potest tamen*. Reducit hanc significationem ad possibilitatem. Nisi enim nos paenitere de eo quod est
 20 factum ostendimus, nos posse fecisse significamus. Nullus enim paenitet si non facit quod non potest. *Quod² autem*. Quia in hoc imitamur Atticos³ quod per subiunctivum significamus possibilitatem et confirmationem, diversa eorum exempla inducit.

XVIII.100, p. 253.12 *Invenis tamen*. Quamvis Attici frequentius hoc
 25 faciant per ‘*ara*’ et ‘*an*’, *tamen invenis* etc.

XVIII.101.p.254.4 *Elective*. Aliam proprietatem subiunctivi subdit, scilicet quod saepe elective ponitur, id est quod de duobus actibus unum

---

¹ legerem] legam **P** a.c.

² quod] quoniam **P** a.c.

³ Atticos] antiquos **P** a.c.

eligimus et affirmamus alterum negamus, ut ‘*imperem quam moneam*’¹ id est ‘*imperem, non moneam*’², sed haec significatio est quaedam species confirmationis. *Tamen praeterito*. In praedictis \exemplis/ ista coniunctione electiva ‘quam’ eadem tempora copulaverat, modo dicit quod
 5 eadem tempora diversa subiunctivis possunt coniungi, et ostendit quae cum quibus, quod prudens lector potest in exemplis perpendere. Quia *non prius*. Hoc exemplum non est de proximo scilicet de electione, sed de remoto id est possibilitate.

XVIII.102, p. 254.19 *Frequentissime*. Exigit ratio ut ubi
 10 subiunctivum confirmative ponitur per praesens illud quod est, per praeteritum illud quod fuit, per futurum quod erit confirmetur. Auctores tamen per praesens subiunctivum de³ re praeterita et perfecta faciunt confirmationem, ideo ostendit Priscianus quem intellectum ibi constituat subiunctivum. Continuatio: Quamvis per subiunctivum praesentis
 15 temporis debeat confirmari res praesens, *tamen auctores utuntur ibi subiunctivo praeteriti temporis confirmantes res perfectas praeterito in tempore*⁴ id est confirmationem facientes de rebus quae in praeterito tempore fuerunt, non quod tunc faciunt intellectum⁵ hunc res illas esse perfectas, sed hunc res illas quae praeteritae sunt in futuro tempore inveniri
 20 et cognosci perfectas. Multa enim \sunt/ praeterita quae adhuc homines non cognoscunt, quae⁶ tamen | **135vb** | in futuro cognoscent esse praeterita, talem intellectum de re praeterita faciunt auctores per subiunctivum praeteriti temporis, unde subdit: quia *sciendum* quod subiunctiva, quando per ea est sermo de re perfecta, habent hanc *vim*⁷ id est hanc
 25 significationem, *ut intelligantur ad <cognitionem> futuram*. Faciunt enim

¹ *imperem quam moneam*] lemma non indicavit P

² *moneam ... moneam*] *moveam ... moveam* P

³ de] dif P a.c.

⁴ tempore *Hertz*] pre. P

⁵ ante intellectum] tunc del. P

⁶ ante quae] quae tamen in futuro cognoscent del. P

⁷ vim] lemma non indicavit P

hunc intellectum rem, quae nondum est cognita, in futuro cognosci. Et quid mirum, cum subiunctiva substantivi (verbi) vim habent praeteriti, ut cum dicitur ‘amatus sim’ pro praeterito passivi. *Quomodo optativa vim habent futuri*. Omne enim optativum ad futurum pertinet, ut est expositum. *Potest enim*. Vere subiunctivum facit quandoque hunc intellectum, quia in hoc exemplo Ciceronis: *Si quis vestrum etc.*

XVIII.102, p. 255.3 *Sim*¹ (pro ‘ita’) *inveniar*’ ad futuram refertur cognitionem. Quamvis enim talis conversatio illius in re publica iam \esset/ perfecta, affirmabat tamen in futuro cognosci.

10 **XVIII.103**, p. 255.3 *Nec mirum*, ac si dicat: non est mirum si Tullius per subiunctivum praesentis temporis sic locutus est de re praeterita, *cum auctores*² *utuntur futuro*³ loquentes *de rebus (iam)dudum praeteritis in praedicta* significatione, scilicet quod in futuro cognoscentur, ut Lucanus cum loqueretur de vastatione Italiae quae iam erat praeterita dixit:
15 ‘Poenus⁴ (Hannibal) non erit auctor’, id est non cognosceretur vel diceretur ‘auctor tantis cladibus’.

XVIII.104, p. 255.9 ‘*Vt*’ *causalis*. Constructiones huius causalis coniunctionis ‘ut’, quas superius tetigerat, hic perfecte exponit gratia subiunctivi. Et hoc est: ‘*Ut*’. Sed quia est ‘ut’ adverbium modo temporis, modo similitudinis, modo optandi, addit *coniunctio*⁵. Sed quia est aliquando expletiva coniunctio, subdit *causalis* adiungitur *subiunctivo*⁶ ita quod *omnibus temporibus* illius, et non solum ‘ut’ illi adiungitur sed ad omnia *quaecumque pro (ea ponuntur) causalis* id est significatione ‘*ina*’; ubi enim \est/ causalis, significat illud quod Graeca coniunctio. †ponitur
25 ‘ut’ quod quamvis et similia†⁷. *Licet autem*. Ostendit, quando causalis

¹ *sim Hertz]* sin P

² *auctores]* *ut lemma indicavit* P

³ *futuro Hertz]* se P

⁴ *Poenus]* potius P

⁵ *adiunctivo Hertz]* *coniunctivo* P

⁶ *subiunctivo Hertz]* *subiunctivi* P

⁷ *corruptelam vel lacunam suspicor*

subiunctivo iungitur, quis modus verbi potest postponi, scilicet indicativus, subiunctivus, imperativus. Et hoc est: *Licet autem* etc. Ubi praeponatur indicativus, ubi subiunctivus, in exemplis¹ considera. *Sed indicativis*. Dixerat indicativum et subiunctivum anteponi subiunctivo iuncto ‘ut’ causali, ne aliquis putaret in eodem sensu anteponerentur, subdit diversitates sensuum dicens quod cum anteponitur² indicativum confirmamus rem esse. Qui enim dicit: ‘doceas ut proficias’, confirmat hoc ideo esse quod ipse docet. Sed cum anteponitur subiunctivus, non dicimus rem esse, sed ut sit suadeamus, ut si dicam: ‘doceas ut³ proficias’, suademus ut si doceat tali causa. Continuatio: Anteponimus indicativa et subiunctiva, sed utimur *indicativis* quando subiunctivum est coniunctum ‘ut’ causali⁴ *indicantes* etc.

XVIII.105, p.255.17 *Imperativa*. Non solum indicativa vel subiunctiva possunt illis anteponi, sed imperativa et optativa. *Pro imperativis*. Non solum in praedictis significationibus ponitur subiunctivum sed *pro imperativis* id est sensu imperativi.

XVIII.105, p. 255.27 *Quod autem*. Dixerat nos facere per solum subiunctivum sensum quem Graeci faciunt per subiunctivum | **136ra** | et has coniunctiones ‘an’ et⁵ ‘ara’, ideo ponit exempla Graecorum et Latinorum talia, quod in Graecis sunt subiunctiva cum illis coniunctionibus, in Latinis quod idem significant quod Graeca et subiunctivum habens sensum ‘an’ et ‘ara’. Et hoc est: *Comprobabimus*⁶ *aliis usibus auctorum*⁷ a praemissis, [hoc] quod *supradictae coniunctiones Graecae* id est ‘an’ et ‘ara’, si non aperte⁸ positae tamen intellectae,

¹ exemplis] exempla P

² post anteponitur] subiunctivum del. P

³ ut] et P

⁴ ante causali] causali del. P

⁵ et] quia P

⁶ comprobabimus Hertz] comprobatis P

⁷ comprobabimus - auctorum] lemma non indicavit P

⁸ si non aperte] ut lemma indicavit P

faciunt *subiunctivos poni* in supradictis sensibus, etiam *aliis coniunctionibus [ab] usibus auctorum*¹ sic intellige: Graecas in nostris subiunctivis intellige id est sensum earum, videlicet confirmationem, dubitationem, possibilitatem.

5 **XVIII.108**, p. 257.18 *Et notandum*. Aliud iubet notare in subiunctivo, scilicet quod Graeci loquentes de rebus praemissis in tempore praeterito utuntur praesenti subiunctivo vel futuro, nos vero praeterito imperfecto. ‘*Quid ageret*’. In hoc exemplo utimur praeterito imperfecto quod est
10 ‘*ageret*’ loquendo de re in praeterito cognita, in Graeco quod idem valet praesens vel futurum. In isto² ‘*certe hinc Romanos*’ utimur praeterito imperfecto loquentes de rebus praemissis in praeterito. In omnibus aliis quae sequuntur exempla sunt exempla huius quod subiunctivus dubitative et confirmative ponitur.

15 **XVIII.122**, p. 264.16 *Ideo ex uno*. Ostendit quare tot exempla ex uno auctore posuit, scilicet ut, quia eloquentissimus fuit, eius auctoritate talem confirmaret constructionem.

XVIII.124, p. 266.1 *Et nota non solum*. Dixerat superius quod ‘*ut*’ causalis quando significat ‘*ina*’ coniungitur subiunctivo, etsi ‘*ey*’ et ‘*ina*’ ab Atticis iunguntur optativo. Ne hoc videretur mirum quod Graeca
20 coniunctio alii modo et sua equipollens Latina alii iungeretur, dicit non esse mirum cum isti modi, id est subiunctivus et optativus, habeant easdem voces³. Et hoc est: *Nota* ‘*ey*’ ‘*ina*’⁴ istas Graecas coniunctiones ab Atticis coniungi *optativo*, cum ‘*ut*’ *causalis* quae tantum valet quam ‘*ina*’, *quam* ‘*ne*’ *quando significat* ‘*ina*’ id est ‘*ean*’. Hoc autem determinat, quia ‘*ne*’
25 aliquando est interrogativa coniunctio, aliquando causalis, aliquando adverbium prohibendi. *Sociantur*⁵ *subiunctivo* etc.

¹auctorum Hertz] *lectio incerta* P

²in isto] *ut lemma indicavit* P

³*Prisc.* XVIII.124, *GL* III p. 266.3–4 subiunctivo sociantur, qui tamen similis est, ut saepe diximus, optativo

⁴ina] et na P

⁵sociantur] se P

XVIII.125, p. 266.10 *Quod*. Dixerat subiunctivum similem esse optativo quod antiquiores Donato aliter intellexerunt quam Donatus. Voluit enim Donatus omnem vocem optativi¹ esse in subiunctivo, sed quasdam voces subiunctivi esse quae non sunt optativi, ut praeteritum perfectum et futurum². Sed antiquiores Donato volebant quod praeteritum perfectum subiunctivi esset praeteritum perfectum optativi, et quod optativus haberet ista diversa tempora praeteritum perfectum et plusquamperfectum ‘utinam legerem, utinam legissem’, et sic omnis vox subiunctivi erat optativi, excepta prima persona futuri singularis — istis videtur Priscianus consentire. Et hoc est: *Tam usus quam antiquiores Donato*. Ostendit quod Latini utuntur *omnibus temporibus subiunctivi <modi etiam> in optativo*. Non dicit ‘omnibus’ Priscianus, falleret enim in prima persona futuri temporis singularis.

XVIII. 126, p. 266.15 *Ecce*. Hic probat quod in exemplo Virgilii est ‘fuerit’ optativi modi, quia deprecativae ponitur, quod est | **136rb** | proprium optativi modi. *Ergo non immerito*. Quandoquidem eadem voces sunt subiunctivi et optativi, ergo merito sunt *nostri*, id est Latini, *usi hoc tempore*, id est praeterito subiunctivi, *indifferenter* et pro optativo et subiunctivo, *in supra dicta constructione Attica* id est in confirmatione et dubitatione et deprecatione.

XVIII.126, p. 266.20 *Inveniuntur tamen*. Attribuerat subiunctivo possibilitatem significare, quae tamen aliquando indicativo significatur, sed tum indicativus pro subiunctivo ponitur, ideo adversatur sic. Quamvis sit proprium subiunctivi possibilitatem significare, *tamen inveniuntur nostri poetae usi indicativis pro subiunctivis causa metri* quod non posset pati subiunctivum, ut in sequenti exemplo Horatii ‘sustulerat’ pro

---

¹ ante optativi] subiunctivi del. P

² Cf. Donatus, *Ars Minor*, GL IV p. 360.28–34

‘sustulisset’; significat enim possibilitatem. Est enim sensus: truncus¹ me sustulerat, id est potuisset² sufferre vel potuit sustulisse.

⟨*De constructionibus verborum secundum genera*⟩

5 **XVIII.127**, p. 267.8 *Quoniam igitur* etc. De constructione verborum secundum modos hucusque tractavit, modo tractat de constructione eorundem secundum genera³ id est ostendit cum quibus habeant construi ex natura generum, sed non habent ex ea construi nisi cum obliquis. Ideo ostendit Priscianus cum quibus obliquis habeant coniungi verba, ipsemet
10 continuat dicta dicendis sic. *Dictum de constructione verbi modorum*⁴ *qui omnes* modi eundem casum ⟨in⟩ obliquis, *quem exigit genus verbi*, vel, si mavis dicere, significatio. Idem enim dicitur accidens genus verbi et significatio, quod accidens *Graeci vocant ‘diathesin’*. Et *quoniam* de illa constructione modorum dictum est, nunc est quaerendum *de hac* scilicet
15 constructione quae secundum genus est, non negligenter, sed diligenter.

XVIII.127, p. 267.12 *Sciendum itaque*. Tractatus de hac constructione ab activis incipit, quia hoc genus verbi cetera praecedit, sed quare in *Magno Prisciano* quaere. Continuatio: Quandoquidem de constructione secundum genera est dicendum⁵, igitur ab activis incipiendum est. Et hoc
20 est: *Sciendum quod activa*, deinde subiungit quae sunt activa, scilicet quae faciunt ex se passiva, postea proprietatem eorum *quae et*⁶ *sunt transitiva in homines* id est significant actum transeuntem in homines, aliter enim non essent activa; ista, inquam, verba accusativo *iunguntur*⁷, non tamen negat activa quandoque aliis casibus adiungi, hoc enim dicit in
25 sequentibus.

---

¹ truncus *Hor.*] tu. **P**

² potuisset] postuisset **P a.c.**

³ genera] Graecam **P a.c.**

⁴ constructione verbi modorum qui *Hertz*] coniunctione verbi in igitur **P**

⁵ dicendum] discendum **P**

⁶ et] id est **P**

⁷ iunguntur] adiunguntur *Hertz*

XVIII.128, p. 267.19 *Similiter*. Post activa tractat de neutris et deponentibus quae sunt quandoque similia eis in constructione¹ hac. Continuatio: Non solum activa construuntur cum accusativo, sed *neutra significantia et deponentia significantia*² actum, sed quia sunt neutra et
 5 deponentia absoluta quae non habent construi cum accusativo, subdit *significantia actum cum <transitione>* id est quae significant actum transeuntem ab uno in aliud quicumque sit illud. *Quando pro ‘amo’ accipitur*, hoc ideo determinat quia in alia significatione est absolutum nec
 10 construitur cum accusativo. *Cicero tamen*. Quamvis enumerem ‘disco’ inter neutra, tamen Cicero posuit eius passivum, et non videtur potius esse activum.

XVIII.129, p. 268.12 *Sunt tamen quae*³. Activa, neutra et deponentia transitiva habent construi cum accusativo, *tamen sunt quae ex hac quae adiunguntur accusativo etiam*⁴ dativo in eadem oratione ea scilicet *quae*
 15 *sunt acquisitiva, ut ‘do’*. *Dicitur tamen*. Quamvis dicitur ‘dono illi servum’ tamen dicitur ‘dono illum servo’, non in hoc sensu ‘honoro illum servo’, ut dicunt trutanni, sed in eodem in quo ‘dono | **136va** | illi servum’.

XVIII.130, p. 268.20 *Pauca*. Iterum ne aliquis putaret quod, quia habent construi cum accusativo, non possent poni sine eo, dicit *pauca sunt*
 20 *quae activa voce* id est terminatione, id est⁵ *adiunguntur* quandoque soli dativo, aliquando tamen accusativo, ut ‘noceo tibi’ potest dici ‘noceo te’ — sic de aliis intellige.

XVIII.131, p. 269.3 *Inveniuntur tamen*. Dixerat proprium esse activorum significare actum transeuntem in homines. Sunt tamen quaedam
 25 neutra quae hoc significant *quae non habent passiva*, unde cum sint activa natura dicuntur neutra casu, scilicet quod deficit eorum passivum. Et hoc

---

¹ constructione] coniunctio P a.c.

² significantia] se P

³ quae Hertz] qui P

⁴ etiam Hertz] et P

⁵ id est] ideo P

est quod dicit: *cum praepositionibus*. Bene dico ‘facio’, cum componitur, verbum esse neutrum¹, quia *compositum*² *cum*³ *praepositionibus habet passivum* — *plerumque*⁴ dicit propter ‘deficio’.

XVIII.132, p. 269.10 *Illa quoque*. Quandam diversitatem neutrorum
 5 hic ostendit, scilicet quaedam esse quae habent tertias personas passivi, cum nec primas nec secundas habeant, scilicet quae significant actum transeuntem et non in homines. Et hoc est: *Illa verba habentia [d] vocem activorum* id est in ‘o’ desinentia ac *quorum <actus> pertinent ad res carentes*⁵ *loquela* id est transeunt⁶ in solas res quae loqui non possunt, *non*
 10 *primas et secundas voces <habere> possunt*⁷, et hoc naturaliter; et subdit quare: *quippe*⁸ istae *res*⁹ *quae*¹⁰ *patiuntur non possint loqui; de se* sed per omnem primam personam passivi loquitur de se ille qui patitur¹¹. Et hoc est: *Quod* id est loqui de se est primae personae, et ideo non habent primas personas, nec ad easdem res *possunt loqui*¹² *<cum> careant auditu*¹³. *Quod*¹⁴
 15 id est loqui ad ipsam pertinet ad secundam personam. Per omne enim passivum secundae personae dirigitur sermo ad eum qui patitur, \et/ ideo <non> habent secundas personas. *Tertiam vero habent*, \quia/ de re quae patitur possumus loqui ad aliquem.

¹ neutrum] cf. *Prisc.* VIII.11, *GL* II p. 376.22

² compositum *Hertz*] componitur **P**

³ cum *Hertz*] pro **P**

⁴ plerumque] *lemma non indicavit* **P**

⁵ carentes *Hertz*] e **P**

⁶ transeunt] transit **P**

⁷ habere possunt *Hertz*] pa. **P**

⁸ quippe] quod **P** a.c.

⁹ res] tres **P**

¹⁰ quae] quid *Hertz*

¹¹ ante patitur] loquitur *del.* **P**

¹² possunt loqui *Hertz*] pas loc. **P**

¹³ careant auditu *Hertz*] cas. acu. **P**

¹⁴ quod] *lemma non indicavit* **P**

Videtur hic Priscianus constructionem activorum et neutrorum et deponentium transitivorum imperfecte tractare, cum quaedam construuntur genitivo (vel ablativo) ut ‘arguo’, ‘abstineo’, ‘careo’, ‘miserereor’, et ‘egeo’, de qua constructione hic nihil dicit. Sed dicimus
 5 quod, quia illa quae cum genitivo construuntur pauca sunt, non curavit hic de illis dicere. Vel dicamus quod hic non agit nisi de constructione quam habent verba ex natura generis, sed haec verba non habent ex natura sui generis sic construi, sed ex natura rei quam significant — sed hoc nihil est.

XVIII.133, p. 269.25 *Passiva*. De constructione activorum et
 10 neutrorum et deponentium transitivorum tractavit Priscianus; hoc facto tractat de constructione passivorum dicens quod omnia habent construi cum ablativo¹ et praepositione et dativo acquisitive. Et hoc est: *Passiva*². *Similiter* habent construi neutra et deponentia, *habentia passivam vim*³ id est significantia passionem illatam ab uno in aliud. *Licet tamen* etc.
 15 Quamvis omnibus passivis construuntur praedicti casus, *licet tamen accusativum adici non omnibus passivis, his quibus passio solet fieri per diversas* id est quae significant talem (rem), quae per diversas res potest fieri, ut doceri per litteras et per alia multa, pasci per carnes⁴, pisces etc., vituperari per sapientem et insipientem. In *Magno Prisciano*⁵ habetur quod
 20 hic minus habetur, scilicet quod, quando | **136vb** | significamus totum pati⁶, per partem passivum construitur cum accusativo, ut ‘absciditur caput’, vel quando intelligitur actus transiens ut in ‘doceor’ intelligitur ‘disco’. *Nasci enim*. Bene dico \praedictis/, id est nasci vel exulare ad diversas res non pertinere, nam ‘nasci’ *pertinet ad ipsius* solum, id est⁷ *rem*

¹ *post ablativo] di del. P*

² *passiva] passivorum P*

³ *vim] tum P*

⁴ *pasci per carnes] cf. Prisc. VIII.8, GL II p. 375.4 & P fol. 136va ad Prisc. XVIII.133, GL III p. 269.29: ‘doceor a te litteras, pascor carnem, vituperor insipientiam’.*

⁵ *Cf. Prisc. VIII.9, GL II p. 375.1–3*

⁶ *pati] parti P*

⁷ *solum id est] ut lemma indicavit P*

*ipsius*¹ (*natus*) quam² significat, et ad passionem³ id est passionem nascendi, et ‘exulare’ ad exilium⁴ id est passionem exulandi.

XVIII.134, p. 270.7 *Communia*. De constructione communium verborum ad obliquos hic transit, quia satis per se patet.

5 **XVIII.135**, p. 270.11 *Absoluta*. De neutris et deponentibus transitivis tractavit, modo tractat de absolutis, et sunt absoluta quae nec actum transeuntem in aliud nec passionem illatam ab alio significant. Et hoc est: *Absoluta* etc. *sive sint activae vocis* in ‘o’⁵ desinentia, si *passivae* id est in ‘or’⁶, *habent perfectam constructionem cum nominativo* id est cum solo
10 nominativo faciunt perfectam orationem. *Reciproca*. Illa vero verba dicuntur reciproca quae significant passionem non ab alio illatam sed intrinsecus a nobis natam. *Nec solum tamen*. Quamvis in istis absolutis quae sunt reciproca⁷ iungantur⁸ ablativis, *tamen non solum* (*licet*) *his ablativum adiungere* et etiam verbis omnibus, tunc scilicet cum significant
15 per eum ablativum *causam illius actus vel passionis*.

XVIII.136, p. 270.23 *Nec mirum*. Ostendit non esse mirum si verba absoluta construuntur aliquando cum obliquo, cum hoc sit proprium transitivorum, cum verba transitiva saepe ponuntur absolute sine omni obliquo. Et maxime illa transitiva proferuntur absolute, *quae significant*
20 *passionem aliquam ipso*⁹ *actu* et quae significant talem actum quem comitatur aliqua passio, ut actum amandi, lugendi¹⁰, diridendi¹¹.

---

¹ *ipsius Hertz*] a. **P**

² *quam*] quod **P**

³ *solum-passionem*. ut lemma indicavit **P**

⁴ *ad exilium*] ut lemma indicavi **P**

⁵ ‘o’] io **P**

⁶ id est in ‘or’] ut lemma indicavit **P**

⁷ *ante reciproca*] absoluta del. **P**

⁸ *iungantur*] iungatur **P**

⁹ *ipso Hertz*] nup. **P**

¹⁰ *lugendi*] legendi **P**

¹¹ *diridendi*] fidendi **P a.c.**

XVIII.137, p. 271.7 *Quae vere non egent obliquis casibus* id est absoluta ea *non habent passiva*. Et tamen, quamvis non egeant, coniunguntur illis. *Excipiuntur*. Hic dicit ‘facio’ esse activum, cum superius dixerat illud esse neutrum. Est enim naturaliter activum, cum significet actum transeuntem in homines, et desinat in ‘o’, unde apud antiquos illud habet¹ passivum. Et adhuc habemus verbum loco illius ut ‘fio’, sed ideo dicitur neutrum, quia usu deficit eius passivum. Similiter ‘noceo’. *Cuius*. Quamvis enumerem ‘invideo’ inter illa quae non habent passiva, tamen Horatius protulit eius passivum.

XVIII.139, p. 271.29 *Cetera omnia*. Ab istis ‘facio’², ‘noceo’, nisi sint *acquisitiva vel aequiperantia vel subiecta*, de quibus dicemus in sequentibus, *facientia* id est significantia *actum*³ *transitive ad*⁴ *homines* id est significantia actum transeuntem in homines, *a nominativo* id est a re nominativi. Significat enim nominativus rem agentem [*quae quod*] *(ad)* *accusativos*, ita dico, *cum supponatur utraque persona tam agentis quam*⁵ *patientis*. Si enim solum agentem volumus significare, non est opus accusativum ibi ponere. *Nam is*⁶ quod bene dico ‘doceor a te’, nam ille qui patitur per accusativum tantum designatur si verbum est activum, si autem verbum⁷ est passivum per nominativum. Et hoc est: *Nam is*⁸ *qui patitur* id est si ita quod passio illa per passivum significatur, *transfert in nominativum adiunctum verbo passivo actum, quod pertinet ad se* id est ad eum qui patitur, *cum proferebatur activum verbum*. Est igitur summa: Nominativus illius pronominis cum passivo | **137ra** | verbo designat illum

¹ habet] fuit **P**, cf. *Prisc.* VIII.34, *GL* II p. 402.9: Sciendum tamen quod et ‘facio’ et ‘facior’, ut ostendimus, vetustissimi proferebant.

² facio] cf. *Prisc.* XVIII.138, *GL* III p. 271.16: facio te doctum

³ actum *Hertz*] at **P**

⁴ ad *Hertz*] et **P**

⁵ agentis quam] ac. go. **P**

⁶ is] cos **P**

⁷ autem verbum] adverbium **P**

⁸ is] his **P**

qui patitur, cum accusativus iunctus activo eundem designat. *Contra vero*. Nominativus enim qui cum accusativo designat agentem eius ablativus cum passivo verbo designat eundem, sed de hoc satis superius docuimus.¹ *Itaque*. Quandoquidem activa construuntur cum accusativo et passiva cum ablativo, *itaque* communia, quae actum et passionem significant 5 construuntur cum utrisque, sed in designatione actus cum accusativo, in designatione passionis cum ablativo.

XVIII.140, p. 272.9 *Verborum* etc. Constructiones verborum secundum modos et secundum genera distinxerat, modo distinguit eas 10 secundum res quas significant, non dando alias² constructiones quam prius, sed easdem alio modo. Dicit ergo. Alia vero verborum *pertinent ad corpus* id est significant quae non pertinent nisi ad corpus, *vel ad animam vel ad utrumque*³ *alia ad accidentia extrinsecus*, ut ad possessionem, ‘*lavo*’ *(ad) corpus* ad solum corpus, quia nihil lavatur nisi corpus. ‘*Erudio*’ 15 ad solam animam pertinet⁴ — sunt enim actus animae, et si quando attribuuntur homini propter animam⁵ hoc dicitur. ‘*Laedo*’ pertinet ad utrumque, quia possumus corpus alicuius laedere et animam. *Ad accidentia extrinsecus* pertinent ista ‘dito’⁶ id est ad passionem, ‘*facio*’ est commune istis omnibus. Cum enim dico ‘*facio te*’ *formosum*’ ad corpus 20 pertinent, cum dico ‘*facio te doctum*’ ad animam, cum dico ‘*facio te divitem*’ ad actiones extrinsecus. *Inveniuntur*. Dixerat activa significare actum transeuntem in homines, modo dicit quod sunt duo verba quae activa voce significant passionem et passiva voce actionem, ut ‘*timeo* et ‘*metuo*’.

¹ Cf. K. M. Fredborg, “Medieval Commentators on the Notion ‘Persona agentis’ in Priscian’s Syntactic Theory,” *Historiographia Linguistica* 41:2/3 (2014), pp. 230–240 [219–240]

² alias] illas **P** a.c.

³ utrumque *Hertz*] ig **P**

⁴ *post* pertinet] et cum dico ‘*facio te doctum*’ ad animam *del.* **P**

⁵ *ante* animam] hoc *del.* **P**

⁶ dito *Hertz*] da **P**

XVIII.142, p. 272.27 *Alia acquisitiva*. Acquisitiva verba sunt per quae ostendimus aliquid boni vel mali nobis provenire, supereminentia sunt quae significant actum praelationis ut ‘impero’, ‘dominor’.

XVIII.145, p. 274.2 Subiectiva¹ quae significant actum subditorum, ut ‘servio’, ‘pareo’, ‘misceo’ quando significat officium pincernae, est enim aequivocum ad hunc et alium actum. Aequiperantia² sunt quae significant actum qui inter pares solet fieri quemadmodum luctari. *Nam plerumque*. Bene dico quod ‘invideo’ est verbum aequiperans, nam invidia fit ad pares, *felicius agentes*, quia de maioribus infelicius agentibus³ raro invidemus, ‘plerumque’ dicit, quia et de maioribus et de minoribus felicius agentibus nascitur invidia apud quosdam.

XVIII.148, p. 275.4 *Absolutis*. Hic habemus Priscianum auctorem quod infinita possunt regere accusativum⁴, etsi suus indicativus non regit illum. Unde hic ‘bonum est nos hic esse’ accusativus iste ‘nos’ regitur ab hoc infinitivo ‘esse’⁵.

XVIII.149, p. 275.10 *Frequentissime tamen*. Quamvis ‘stipulor’ construitur cum accusativo, tamen *frequentissime* dicimus | **137rb** | ‘stipulor a te’, et significat actum, quia tantum valet quantum ‘interrogo’, ut dicimus ‘quaero a te’ id est ‘interrogo a te’⁶. *Inveniuntur tamen*. Quamvis ‘stipulor’ iunctum cum ablativo significet actum, iunctum tamen eidem aliquando significat passionem, et tunc est sensus: ‘stipulor a te’, id est ‘interrogor a te’. ‘*Consulo*’ quando est interrogativum [cum] accusativo ut ‘consulo te’, quando est acquisitivum, dativo. Ut ‘consulo tibi’ id est ‘consilium do tibi’.

¹ subiectiva] subiecta *Hertz*

² aequiperantia] aequipantia **P**

³ maioribus infelicius agentibus] maiore infelicius agen **P**

⁴ *Prisc.* XVIII.148, p. 275.4–5: absolutis vero supra dicta verba, si coniungantur, accusativum assumunt.

⁵ Cf. Kneepkens 1978, pp. 125–126, on *regimen* and William of Conches, *ibidem* p. 130–132.

⁶ a te] te *Hertz*, a te *L apud Hertz*

XVIII.151, p. 276.3. *Illa quoque*. Dixerat superius neutra quae habent passiva construi cum ablativo et praepositione, ut ‘vapulo \a/ te’, ‘exulo’ et similia. Ne aliquis putaret omnia verba quae significant passionem eodem modo construi subiungit: *Illa quoque*. Et attende quod ista¹ verba
5 passionem animi² significant quam comitatur quaedam actio, sed illa passionem corporis simpliciter.

XVIII.152, p. 276.20 *Est enim*. Merito hoc verbum ‘supplico’ dativo construitur cum cetera precativa soli accusativo, quia *est plus subiectivum aliis* id est maiorem significat subiectionem, sed subiectiva diximus
10 superius³ adiungi dativo.

XVIII.153, p. 276.23 *Ad⁴ sensum*. De verbis quae significant actum sentiendi per se tractat, quia Graeci construunt⁵ ea cum genitivo posito in vi⁶ ablativi, Latini vero cum accusativo, ut ostendat utriusque rationem, cuius haec est summa: Verba huiusmodi talem significant ⟨sensem⟩ quem
15 praecedit in vivo corpore quaedam passio, teste Boethio.⁷ Unde quodammodo significant passionem. Hoc igitur considerantes Graeci construunt ea cum genitivo pro ablativo. Cum enim careant ablativo, loco illius subiungunt genitivum passivis. Latini vero considerantes quod haec verba faciunt ex se passiva et quod, quamvis significant secundo
20 passionem, principaliter tamen significant actum, adiungunt ea accusativo. Et hoc est: *Verba pertinentia ad sensum* id est quae significant actum sentiendi, *coniungunt genitivo*, et subiungit quare: *quasi significantia passionem in ipso actu*. Actum enim quem significant comitatur quaedam passio, sed alterius est actus id est animae, alterius est passio, id est

---

¹ ista] ita P

² animi] anima P a.c.

³ Cf. *supra* p. 566.4, *ad Prisc.* XVIII.145, *GL III* p. 274.2

⁴ ad Hertz] at P

⁵ construunt] construuntur P

⁶ vi] vim P

⁷ Cf. Boeth., *De consolatione Philosophiae* V. metr. 4.30–32, ed. L. Bieler, CCSL 94, p. 98: Praecedat tamen excitans / ac vires animi movens / vivo in corpore passio.

instrumenti, dum enim videt anima, oculi splendore feriuntur, \dum audit aures aere tanguntur/, *excepto* ‘video’ et *similibus* ut ‘cerno’, ‘aspicio’, non quod non significant passionem, sed, quia plus actus significant quam cetera ad sensum pertinentia, *nos Latini copulamus* ista verba *accusativo*,
 5 et subdit quare: *quippe ex activa*¹; *similiter* faciunt ex se passiva et construuntur cum *accusativo omnia activa*, *fere* propter ‘facio’ et ‘noceo’.

XVIII.154, p. 277.13 *Nec*² *mirum*. Ne videretur mirum verba ad sensum pertinentia, quamvis significant aliquid \passionis/ *accusativo* adiungi, dicit non esse mirum quod sunt talia verba, \quae/ quamvis
 10 significant passionem tamen adiunguntur *accusativo*, ut ‘amo’, actus \anim/ iste sine passione esse non potest, et ‘ardeo’ quando pro ‘amo’ accipitur.

XVIII.155, p. 277.19 *Neutra*. Repetit quod dictum est de neutris superius.

XVIII.156, p. 278.1 *Ad eos casus*³. Quendam regulam quam superius dederat, hanc scilicet: ‘Cuicumque obliquo iungitur *indicativus*, eidem iunguntur ceteri modi’, | **137va** | repetit ut addat de *participiis* et *supinis*. *Nam in ‘u’*. Diceret aliquis: quare *taces* de *supino* desinente in ‘u’. R(espondet): *Hic autem magis adiungitur*⁴ *nominativo*. Aliquando tamen
 20 eidem obliquo cui et suum verbum. *Nec*⁵ *mireris*. Dictum erat omnia quae significant actum transeuntem, sive essent *activa* sive *neutra* sive *deponentia* sive *communia*, *accusativis* adiungi, ne igitur hoc mirum videretur, dicit *Atticos* idem facere, quos in hoc et aliis constructionibus maxime imitamur. *Continuatio*: Quod si *indoctis* videatur mirum, *ne*
 25 *mireris* etc. *Quamobrem*. Et quandoquidem Latini *Atticos* maxime in constructionibus imitantur, *duximus* id est *iudicavimus* vel *reputavimus*

¹ ex activa] lemma non indicavit P activa] hac P

² nec] nil P

³ eos casus Hertz] eo. san P

⁴ adiungitur] adiunc P

⁵ nec] non Hertz, nec O apud Hertz

necessarium id est utile, *colligere* in constructionibus¹ *diversos usus* in fine huius operis, ex hac *utriusque linguae* id est Atticae et Latinae, *orationis partium omnium*, et subiungit quam utilitatem sic: *exemplis quorum gaudeant confidentius utantur, qui student gloriari laudibus doctrinae* et
5 Atticae et Latinae. Securius enim dicimus quod a doctissimis dictum et usitatum cognoscimus.

XVIII.157, p. 278.13 *Latini ‘curo illam rem’*. Collectio exemplorum ‘Atticismi’ id est mores Atticorum dicuntur. Nam Latini in hoc morem Atticorum secuntur.

---

¹ in constructionibus] *ut lemma indicavit P*